Stanford University Libraries
3 6105 126 585 582

Сава Божовъ

ЗЛАТНА КНИГА

на

ДАРИТЕЛИТѢ ЗА НАРОДНА ПРОСВѢТА

КНИГА I.

Притурка къмъ XII. год. на сп. „Училищенъ прѣгледъ“—
изд. Министерството на нар. просвѣщение.

Пловдивъ,
Печатница на Хр. Г. Дановъ
1907.

Сава Велевъ

ЗЛАТНА КНИГА

на

ДАРИТЕЛИТѢ ЗА НАРОДНА ПРОСВѢТА

КНИГА I.

Притурка къмъ XII. год. на сп. „Училищенъ прѣгледъ“— изд. Министерството на нар. просвѣщение.

Пловдивъ,
Печатница на Хр. Г. Дановъ
1907.

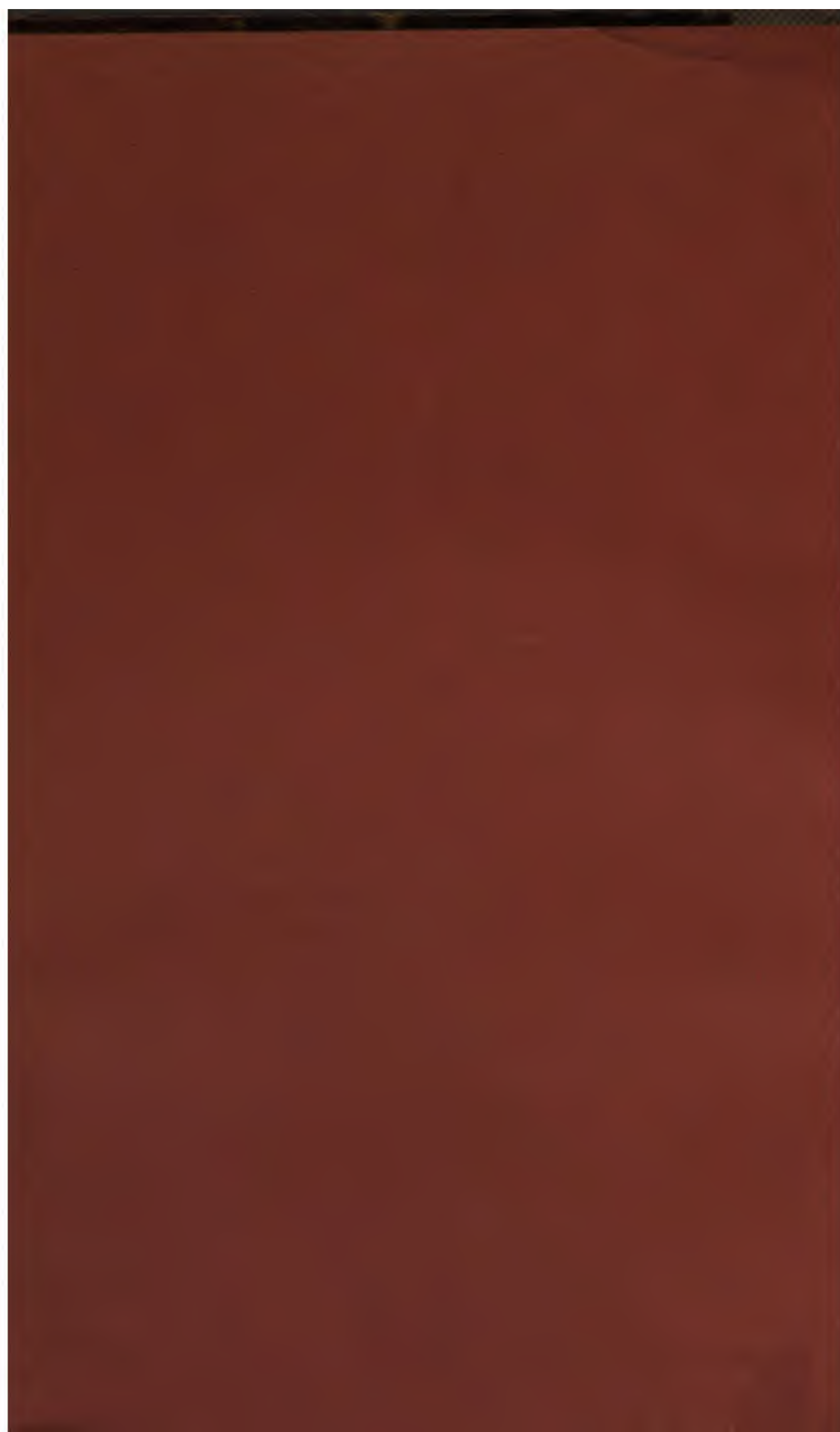

Сава Воловъ

ЗЛАТНА КНИГА

на

ДАРИТЕЛИТѢ ЗА НАРОДНА ПРОСВѢТА

КНИГА I.

Притурка къмъ XII. год. на сп. „Училищенъ прѣгледъ“— изд. Министерството на нар. просвѣщение.

Пловдивъ,
Печатница на Хр. Г. Дановъ
1907.

Прѣдговоръ.

„Богаташътъ, употрѣби ли богатството си за другитѣ люде, нѣма да очаква смъртьта си като нищоженъ пазачъ на безполезнитѣ милиони, а ще я очаква бѣденъ, твърдѣ бѣденъ, може би, откъмъ пари, но богатъ и прѣбогатъ съ любовь, благодарность и очудване отъ страна на човѣчеството".

A. Carnegie.

Статистичнитѣ изслѣдвания доказаха, че талантитѣ не се раждатъ само въ извѣстни привилегировани нации и сѣмейства. Както въ културна Франция, търговска Англия и философска Германия, така и въ възраждащитѣ се славянски нации могатъ да се родятъ гении; както въ най-многолюднитѣ и съ висока култура градове; така и въ най-затънтенитѣ села и колиби се раждатъ талантитѣ и геният ѣ. Геният ъ и талантътъ не гледатъ дѣ ще кацнатъ; за тѣхъ е безразлично, дали ще ощастливятъ сѣмейството на нѣкой императоръ, английски лордъ, германски фонъ, или сѣмейството на нѣкой селянинъ, чиято кжща е полусрутена и чийто кожухъ е опърпанъ. Не стига обаче единъ гений или единъ талантъ само да се роди; природнитѣ дарби могатъ и безъ всѣкакво школуване да помогнатъ на единъ селянинъ да се издигне надъ своитѣ съселяни, да го постави начело на селско-общинскитѣ работи; но, за да стане геният ъ или талантътъ полезенъ водитель на народа, да се издигне на най-високото стъпало като държавенъ мжжъ, писатель, духовникъ, финансистъ, воененъ или крупенъ индустриялецъ, не стига голиятъ природенъ даръ; на гениалиата или талантливата личность е потрѣбно школуване, което е свързано отъ една страна съ дълго и планосъобразно възпитание и обучение, а отъ друга — съ много и прѣмного дори разходи. Като

сеземе прѣдвидъ, че, за да си пробие човѣкъ пѫть къмъ висшитѣ кариери, му е потрѣбно около 15-годишно школуване и една сума отъ 10—15 хиляди лева, излиза, че висшата наука и висшитѣ професии ще останатъ достѫпни само за най-богатитѣ. Но богатскитѣ сѣмейства не могатъ да ни дадатъ нито по количества, нито по качество толкова младежи, които съ успѣхъ да се подготвятъ и да заематъ ролитѣ на рѫководители на народа. Като е така, държавата и обществото трѣбва да намѣрятъ нѣкой модусъ, съ чиято помощь да дадатъ възможность и на бѣднитѣ, но талантливи младежи да свършатъ висши училища и съ своя талантъ да служатъ на народния олтаръ. Този модусъ държавата е намѣрила: тя дава на даровити младежи стипендии било взаимнообразно, било безвъзвратно, само и само да си подготви за бѫдещи свои служители най-даровититѣ младежи. Настѫпватъ обаче врѣмена, когато държавата прѣднамѣрено или по нужда и въпрѣки волята си започва да се дезинтересува за сѫдбата на талантливитѣ младежи. Държавата започва прѣднамѣрено и съзнателно да се дезинтересува за сѫдбата на талантливитѣ младежи, било когато се яви опасность отъ ученъ пролетариятъ, било когато се намножатъ чрѣзмѣрно много службогонцитѣ, било когато аспирациитѣ за разни служби добиятъ форма на епидемия и развратъ, било когато настѫпи реакция въ държавния строй, та, споредъ схващането на държавницитѣ, трѣбва да се ограничи образованието на народа.

Прѣдвидъ на това по-събуденитѣ народи започнаха отдавна самички да се грижатъ за народната просвѣта, но голѣмата народна маса никога не може да се почувствува охолна и да помисли за благодѣяния; масата не се сѣща за талантливитѣ младежи, па и да се сѣти за тѣхъ, не жертвува нищо за тѣхното образование. Въ дадения случай освѣнъ държавата, на помощь на бѣднитѣ, но способни младежи се притичатъ богаташитѣ било като поддържатъ още приживѣ по нѣколко бѣдни и способни младежи, било като основатъ фондове, отъ чиито лихви да се поддържатъ такива.

Въ послѣдно врѣме, въ вѣка на форсирания милитаризъмъ, на всички очитѣ сѫ обърнати къмъ богаташитѣ, отъ които мнозина по единъ или други начинъ спомогнаха

за усилване на народната просвѣта: това, що не бѣха въ състояние да направятъ държавата и обществото, частната благотворителность го направи. Частната благотворителность принесе грамадна полза на народната просвѣта въ Съединенитѣ щати въ Америка, въ Англия, Германия, Гърция и др. И ние, колкото и да сме далече отъ благотворителностьта въ горѣизброенитѣ държави, все пакъ не сме останали съвсѣмъ назадъ отъ другитѣ народи. И въ нашата лѣтопись сж зарегиструвани имената на нѣколко крупни благодѣтели и цѣла плеяда отъ дребни дарители за народната ни просвѣта. Едно бѣ досега лошото, че ние съ нищо не се показахме достойни за тѣзи благодѣяния: ние не почитаме както прилича паметьта на тѣзи наши родолюбци, които посветиха цѣлъ животъ да печелятъ и да пестятъ за благото на своя народъ.

Дойде врѣме да бжде министъръ на народната ни просвѣта г. Д-ръ Ив. Шишмановъ, единъ отъ най-горещитѣ почитатели на нашитѣ заслужили люде въ миналото врѣме, нему хрумна благородната идея, да се почете паметьта на дарителитѣ за народната просвѣта у насъ, като се напише една книга, която да съдържа биографиитѣ, ликоветѣ и завѣщанията на ония дарители, които сж подарили или завѣщали поне 5000 лева за народо-просвѣтни цѣли. Нѣщо прѣди 2 години г. Шишмановъ ме повика при себе си и ми съобщи своето намѣрение, а слѣдъ това добави: „Азъ Ви възлагамъ тая работа, като вѣрвамъ, че ще употрѣбите достатъчно усърдие, за да я изпълните както трѣбва". — Отговорихъ му, че такава работа е свързана съ голѣми мжчнотии, но ще се погрижа да я свърша споредъ силитѣ си. Веднага слѣдъ това се заехъ да събирамъ материяли, писахъ около 200 писма на разни лица и учрѣждения, но, за жалость, едва около $^1/_{10}$ отъ всичкитѣ ми писма се удостоиха съ отговоръ. Много пжти и г. Шишмановъ ме запитваше: „Какво става съ *златната книга?*" съ единъ страхъ, да не би да се отчая и да напустна работата, обаче той се успокои миналата есень, когато му прѣдставихъ една доста обемиста папка съ разработенъ и суровъ материялъ за тая книга. Тогава той каза: „Сега вече вѣрвамъ, че *златната книга* ще бжде свършена!" Това за кжсата история на моята книга.

Желанието ми бѣ, щото въ тая книга да се наредятъ благодѣтелитѣ споредъ количеството на подаренитѣ, или завѣщанитѣ суми, обаче за голѣмо мое съжаление това не може да стане, защото редакцията на *Училищенъ прѣгледъ* обяви, че за т. г. *златната книга* ще бѫде една отъ премиитѣ; врѣмето напрѣдваше, а всичкитѣ свѣдѣния не бѣха събрани, затова се започна печатането на книгата споредъ както се събираха материялитѣ, пъкъ тукъ не бѣ работата вече да се дава по-важно или по-маловажно мѣсто на дарителитѣ, а да се напише една книга, която, отъ една страна, да възкръси паметьта на дарителитѣ, а отъ друга, да насърдчи и живитѣ богаташи да принесатъ лептата си на народопросвѣтния олтаръ. Моето желание бѣ, да вмъкна и ликоветѣ на всичкитѣ дарители, обаче и то остана неудовлетворено, защото на мнозина отъ дарителитѣ ликоветѣ не сѫ запазени. Споредъ проекта, би трѣбвало да се вмъкнатъ биографиитѣ на още нѣколко благодѣтели, които сѫ подарили или завѣщали повече отъ 5000 лева, обаче всичкитѣ ми усилия, да събера биографически свѣдѣния за тѣзи благодѣтели останаха безплодни.

Едва прѣзъ 1901. година и народното събрание се сѣтило да узакони ежегодно почитане паметьта на всички наши пожертвователи и благотворители. „При разглеждането законопроекта, сега законъ за управлението и оползотворението капитала на бившата *Българска Добродѣтелна Дружина въ Букурещъ*, Народното събрание по прѣдложението на Министра Прѣдседателя взе рѣшение да се отслужва панахида въ *Недѣля православная* за всички добродѣтели и пожертвователи за благотворителни дѣла, като църкви, училища, болници, завѣщание на разни фондове и пр. *)".

Като съмъ увѣренъ, че и за въ бѫдеще ще се открията нѣкои забравени благодѣтели, па ще се явятъ и нови, поставихъ на заглавния листъ *книга I.*, та слѣдъ врѣме въ втората книга да се вмъкнатъ биографиитѣ, ликоветѣ и завѣщанията на сегашни и бѫдещи дарители за народната просвѣта, както и на забравенитѣ бивши благодѣтели. Остава да се напише една книга и за ония дарители, които

*) Гл. Писмо отъ канцеларията на Народното събрание до Министерството на народното просвѣщение подъ № 1686. отъ 10/X 1901. Дѣло № 41/1901. въ архивата на сѫщото министерство.

сж облагодѣтелствували болници, църкви и др. заведения: броятъ на тѣзи благодѣтели, както и пожертвованията имъ заслужватъ тая честь.

Най-послѣ намирамъ за нуждно да спомена, че съ този си трудъ не претендирамъ, да съмъ създалъ високо-ходожествено творение, дори това и не съмъ си поставялъ за цѣль; моята цѣль бѣ да издигна единъ скроменъ паметникъ на ония наши родолюбци, които сж милѣяли и милѣятъ за народната просвѣта и които сж завѣщали часть или всичко, що сж спечелили, за народната просвѣта.

Поклонъ прѣдъ праха на починалитѣ благодѣтели!

Сърдеченъ привѣтъ на живитѣ благодѣтели!

Благодаря на всички, които ми услужиха съ своитѣ свѣдѣния за написването на тая книга.

С. В.

СЪДЪРЖАНИЕ.

Евлогий Георгиевъ.

1819—1897.

Въ бурната епоха на нашето църковно и политическо освобождение блѣстятъ ликоветѣ на Неофита Рилски, Неофита Бозвелията, Антима, Илариона, Паисия, Хр. Ботева, Левски, Караджата, Каравеловъ и пр. и пр. Обикновено ние сме били и сме наклонни да цѣнимъ заслугитѣ на ония, които съ перо или съ мечъ въ ржка сж работили за нашето църковно и политическо освобождение. Замаяни отъ самоотверженостьта на тия народни дѣйци, надъхани съ омраза къмъ чорбаджиитѣ, които се бѣха солидаризували съ народнитѣ врагове и кървопийци, ние забравихме да отдадемъ приличната почеть и на ония чорбаджии, които печелиха прѣзъ цѣлия си животъ богатство, но не за себе си, не отъ любовь къмъ студения металъ, а отъ любовь къмъ ближнитѣ си, къмъ ония, които природата е надарила съ способность, а сждбата ги оставила да се родятъ въ бѣдни сѣмейства. Ако се брои за заслуга въ критически моментъ за отечеството подъ влиянието на патриотически екстазъ да жертвуваме живота си за родината си, не помалка е заслугата прѣднамѣрено да се лишишъ отъ благата на сѣмейния животъ и прѣднамѣрено да пестишъ прѣзъ цѣлия си животъ пара по пара, само и само да скжташъ нѣкоя пара, за да помогнешъ на милото си отечество.

Между тая категория народни дѣйци заема първо мѣсто Евлогий Георгиевъ.

„Българскиятъ народъ може смѣло да се похвали, че между неговитѣ синове се намира единъ отъ най-щедритѣ благодѣтели на днешния вѣкъ. Тоя великодушенъ пожертвователь е Евлогий Георгиевъ. Неговиятъ животъ би направилъ честь на който и да е народъ; неговитѣ благодѣяния биха украсили лѣтописитѣ на коя и да е страна. Трудъ,

честность, прѣдприемчивость отъ начало до конецъ, една младость, облагородена съ работа и пестене, една старость, озарена съ признателность на два народа — ето главнитѣ чърти на тоя благороденъ животъ, който пристжпваме да опишемъ**).

Евлогий Георгиевъ е синъ на Георги Недевъ и Евдокия Тодорова Пулиева, които въ началото на миналото столѣтие живѣли въ Карлово. Отъ петьтѣ дѣца на неговитѣ родители доживѣли до пълна възрасть само двѣ — той и братъ му Христо. Евлогий се родилъ въ Карлово прѣзъ октомврий 1819. год. Още когато билъ на 8. или 9-годишна възрасть изгубилъ баща си. Макаръ и сиракъ, посѣщавалъ Карловското училише, дѣто получилъ първоначалното си образование. Бѣлѣжитиятъ Евлогий по онова врѣме ималъ и двама бѣлѣжити другари-съученици — Гавриилъ Кръстевичъ и Георги С. Раковски. Сжщо и учительтъ на тия три свѣтила бѣ едно отъ свѣтилата на българския народопросвѣтенъ небосклонъ; това бѣ извѣстниятъ елинистъ Райно Поповичъ. Една учебна година, отъ септемврий 1835. год. до училищната ваканция прѣзъ 1836. год., навѣрно по прѣпоржка на Райно Поповича, Евлогий продължавалъ учението си въ Пловдивъ при гръцкия учитель Саранти Архигени. Прѣзъ 1836. год. учителствувалъ въ Карлово на мѣстото на Райно Поповича, докогато послѣдниятъ се бавилъ въ Буда-Пеща, да печати една нова христоматия. Значи, Евлогий, както голѣмото мнозинство отъ нашитѣ народни дѣйци, захваналъ своята дѣйность съ учителството.

На 19. февруарий 1837. година Евлогий напустналъ и учителството, и родното си мѣсто, заминалъ за Ромъния, дѣто се заловилъ съ търговия. Отъ бащина страна нѣмалъ роднини, а въ Ромъния му били много необходими близки и довѣрени люде, съ които да се сдружи и да търгува. Поради това той се сдружилъ съ братята на майка си — Христо и Никола Пулиеви, които по онова врѣме търгували въ Галацъ съ нашенски произведения, като оризъ и други стоки. Най-напрѣдъ Евлогий останалъ при вуйка си Никола

*] Съ тия думи начева своя трудъ авторътъ на Евлогиевата биография, обнародвана прѣзъ 1897. год. въ една отъ книжкитѣ на Битолското недѣлно училище. Съ сжщитѣ думи започва и г Гешевъ сказката си, четена въ Българското книжовно дружество на 12. XII. 1899. г. (Гл. Пер. сп. кн. LXI. стр. 1.).

Ев. Георгиевъ

и стоялъ при него до началото на 1838. год. Отъ тогава се прѣмѣстилъ въ Букурещъ, дѣто основалъ заведение въ съдружие съ внукитѣ си и захваналъ да търгува съ стоки, изпращани отъ Карлово.

Трѣбва да забѣлѣжимъ, че Евлогий захваналъ търговската си кариера на 18-годишна възрасть безъ никакъвъ капиталъ и благодарение на доста доброто му за онова врѣме образование, прѣкраснитѣ качества въ характера — пестовность, трудолюбие и честность — той постигна необикновени успѣхи — да стане милионеръ, да има своя банка въ Букурещъ и София и да играе първостепенна роль въ европейскитѣ финансови кржгове.

Прѣзъ 1837. г., нѣколко мѣсеца слѣдъ като Евлогий напустналъ Карлово и заминалъ за Ромъния, се поминала майка му отъ чума. Слѣдъ това той трѣбвало да се грижи и за брата си Христо, който до 1842. год. се училъ въ Карлово при Райно Поповича, а прѣзъ 1842. г. заминалъ за Букурещъ, дѣто Евлогий го запозналъ съ работата си и го оставилъ самъ да управява тамошното заведение, а самъ заминалъ за Галацъ, да поеме работата, управявана дотогава отъ вуйка му Никола.

Въ кжсо врѣме Евлогий и Христо разширили търговската си дѣйность. Изпърво търгували само съ български произведения — сахтияни, басми, гайтани, каплами отъ Карлово, оризъ и анасонъ отъ Пловдивъ и Татаръ-Пазарджикъ, а по-сетнѣ начeнали да донасятъ колониялни стоки направо отъ Марсилия, Лондонъ и отъ други европейски тържища. Въ сжщото врѣме зели въ Влашко подъ аренда (наемъ) и мушии, нѣкои отъ които експлоатирали непрѣкжснато повече отъ 40 години. Съ произведенията отъ мушиитѣ тѣ разширили още повече търговията си, като основали кжща и въ Браила и влѣзли въ по-прѣки търговски сношения съ Европа, като товарили сами кораби съ храни.

Прѣзъ 1872. г. на 6/III. Евлогий изгуби отъ внезапна смрьть едничкия си братъ Христо. Поради това той се принуди веднага да напустне работата си въ Галацъ и да се установи въ Букурещъ. Отъ Букурещъ Евлогий управяваше и тритѣ заведения. Отъ тия заведения онова въ Галацъ ликвидира прѣзъ 1886. г. Въ заведението въ Букурещъ се извръшваха банкерски операции, а въ онова въ Браила се вършеше търговия съ жита.

Евлогий, макаръ и да получилъ слабо образование въ отечеството си, чрѣзъ постоянно работене върху себе си успѣлъ да развие чудесно своитѣ способности; той говорилъ и пишелъ на български, гръцки, ромънски и нѣмски, по-слабо разбиралъ френски. Въ търговията рѣдко се е намиралъ човѣкъ, който да разбира тъй добрѣ законитѣ и принципитѣ, които движатъ финансовия свѣтъ *).

Обикновено търговцитѣ и банкеритѣ се увличатъ прѣмного въ търговскитѣ и банкерскитѣ операции, ставатъ студени по сръдце, груби егоисти и фанатични поклонници на метала. Обаче съ нашия великъ благодѣтель — Евлогий това не стана. Неговиятъ рафиниранъ умъ на единъ великъ търговецъ и банкеръ не успѣ да заглуши гласа на сръдцето. Като че ли колкото нарастваше богатството му, още повече се разтваряше и сръдцето му да погълне нуждитѣ на неговитѣ еднородци. У неговата глава е лебдѣла една мисъль — да натрупа колкото се може по-голѣмо богатство и да го остави за въ полза на своето отечество; едно чувство е доминирало въ неговото сръдце—да обича своята родина и своето отечество; една воля го е тласкала да върши самъ добро за своето отечество и да убѣждава своитѣ еднородци да помагатъ на отечеството си.

Още приживѣ Евлогий въ продължение на 20 години даваше помощи било на бѣдни ученици въ странство, било на разни читалища и дружества въ България и Ромъния, но всичко това той не е броилъ за достатъчно. Отъ едно изчисление, което прави скромниятъ авторъ на Евлогиевата биография, печатана въ VII. и VIII. кн. на „Училищенъ прѣгледъ“ год. II., се вижда, че Евлогий е далъ цѣли 2,121,000 лева за по-крупни пожертвувания, а именно: за изгорѣлитѣ въ Търново прѣзъ 1879. год. — 20,000 лева, за разни народополезни цѣли прѣзъ 1877. год. — 94,000 лева, на болницата Елисавета Доамна въ Галацъ подарилъ кѫща, която струвала 100,000, на ромънския атенеумъ въ Букурещъ — 5000 л., на университета Каролъ I. — 200,000, на Благодѣтелния институтъ „Каролъ—Елисавета“—20,000, въ Карлово за въ полза на родния си градъ построи фабрика за вълнени издѣлия на стойность 500,000 л.; за да

*) Гл. „Училищенъ прѣгледъ“ кн. VII. и VIII. год. II. стр. стр. 789. и 780

се въздигне първиятъ български университетъ брои 800,000 лева и подари едно мѣсто отъ 10,200 м. на стойность 200,000 л.; въ Солунъ подари една кѫща за българско дѣвическо училище на стойность 50,000 л.; на червения кръстъ въ България въ врѣме на сръбско-българската война помогна съ 12,000 л.; за направата на българската болница въ Цариградъ бѣ обѣщалъ 120,000 л. А благодѣянията, които се направиха и остава да се направятъ слѣдъ смрътьта му, се вижда най-добрѣ отъ завѣщанието му, което печатимъ изцѣло.

Великиятъ благодѣтель никога не измѣни на сръдцето си — той обичаше България страстно, дори и въ минути, когато е билъ оскърбяванъ отъ свои сътечественици. Бѣше 5. априлъ 1880. година. Второто обикновено народно събрание въ освободена България разисква въпроса, дали *Тетовскиятъ* избраникъ, Евлогий Георгиевъ, можеше да бѫде приетъ за народенъ прѣдставитель, или не. Възрази се, че, като руски подданникъ, той не може да заседава въ народното събрание. Сѫщото възражение се направи и за други избраници, но тѣхъ приеха, защото заявиха, че въ разни врѣмена имали разни покровителства и разни паспорти, но че всѣкога останали българи. Евлогий обаче прѣдпочете да бѫде касиранъ, отколкото да излъже отечеството въ лицето на неговитѣ прѣдставители. Прѣдизвиканъ да се обясни, той каза простодушно: „Господа, азъ съмъ родомъ българинъ отъ Карлово, прѣди 43 години съмъ прѣминалъ въ Ромъния; тамъ обстоятелствата ме принудиха да зема чуждо подданство и азъ зехъ руското. Въ послѣдно врѣме, когато се освободи България, азъ счетохъ за длъжность да зема мѣрки, за да прѣмина изъ руското поданство и да бѫда български подданикъ, като съмъ българинъ. Още въ м. октомврий 1879. год. подадохъ прошение въ руската мисия въ Букурещъ, съ което молихъ руското правителство да ме уволни отъ руското подданство, защото искамъ да прѣмина въ българско. На това прошение отговоръ още нѣма, но не се съмнявамъ, че не ще бѫде другъ отговоръ, освѣнъ да ме уволнятъ отъ руското поданство. Азъ съмъ българинъ и макаръ че съмъ билъ 43 години вънъ отъ България, всѣкога съмъ билъ съ български чувства и така и занапрѣдъ ще бѫда. Или да ме приеме Народното събра-

ние за прѣдставитель, или да не ме приеме, азъ си остаямъ всѣкога съ българско чувство.“ [1])

Събранието не го прие. Но той, вѣренъ на своята дума, остана тъй прѣданъ на народа, прѣдставяванъ отъ това събрание, както и по-прѣди. Двѣ години, слѣдъ като биде касиранъ изборътъ му, Евлогий вписалъ въ завѣщанието си крупната сума 6 милиона лева за висше училище въ България.

„Единъ по-слабъ характеръ, едно по-малко благородно и великодушно сърдце, при една въпиюща неправда, каквато е горната, би махналъ съ ржка и би подарилъ признателность и благодарность другадѣ и при другъ родъ благодѣяния, но приснопаметниятъ Евлогий, още доклѣ е чувствувалъ силно докачението, сторено му отъ Народното събрание, още прѣзъ 1882. год., за да се види слѣдъ смъртьта му най-релъефно чистотата и възвишеностьта на неговия патриотизъмъ, слѣдъ като е вписалъ въ завѣщанието си 6 милиона лева за българския университетъ, ето какъ свършва завѣщанието си:

„Само надеждата ми, че ще мога и азъ да участвувамъ за прѣуспѣването и величието на отечеството ми, ме прави да умра спокойно, защото ако съмъ работилъ прѣзъ всичкия си животъ и съмъ спестявалъ, както азъ, тъй и братъ ми, ние сме били въодушевявани само отъ това желание, което сега остава да се осжществи отъ наслѣдника и отъ изпълнителнитѣ на завѣщанието ми.“

Покрай многото работи, що е ималъ Евлогий, покрай многото благодѣяния, що е правилъ, той не е изпущалъ случай да поработи и прѣко било при образуването на нѣкое благотворително дружество, било въ нѣкое друго народополезно дѣло. По свидѣтелството на Ив. Ев. Гешовъ, документитѣ, останали отъ Евл. Георгиевъ, и които сж отъ публиченъ характеръ, могатъ да се раздѣлятъ на три разреда: *първо,* документи по народнитѣ ни движения; *второ,* документи по освободителната война; *трето,* документи по дѣйностьта му за народното просвѣщение и по благотворителностьта му.

Особено цѣненъ е протоколътъ, държанъ отъ българската колония въ Букурещъ прѣзъ 1867. год. м. априлъ,

1) Гл. Псп. кн. LXI. стр. 3.

съ който протоколъ се рѣшава да се направи съюзъ между българитѣ и сърбитѣ подъ името Юго-славянско царство. Въ този протоколъ наредъ съ подписа на Евл. Георгиева личатъ подписитѣ на всичкитѣ видни дѣйци отъ българската емиграция въ Ромъния, нѣкои отъ които увѣковѣчиха името си съ завѣщание на крупни капитали за народополезни цѣли.

Още отъ самото начало и до края душата на извѣстната на всинца ни Добродѣтелна дружина и Благодѣтелно общество е билъ Евлогий. Ако въ днешно врѣме завѣщанитѣ суми съ народопросвѣтна цѣль се повѣряватъ на Министерството на народното просвѣщение, въ прѣдосвободителната епоха, когато нѣмахме свое народно управление, Евл. Георгиевата кантора бѣ едничкото най-сигурно мѣсто за влагане на народни пари. Когато проучвахме дѣлата по завѣщанията на суми съ народопросвѣтна цѣль, убѣдихме се, че най-лесно сѫ били прибирани ония отъ завѣщанитѣ съ народополезна цѣль суми, които сѫ били вложени въ кантората на Евл. Георгиева. Нѣщо повече: въ послѣдно врѣме той самичъкъ е подканялъ нашето правителство да приеме подъ свой надзоръ извѣстни суми, оставени отъ нѣкой благодѣтель.

На 5. юлий 1897. година Евлогий свърши своя животъ въ Букурещъ.

Завѣщание.

Во имя Отца и Сина и Святаго Духа, Аминъ.

Всѣкиму е извѣстно, че человѣкъ е смъртенъ; но никой не знае, кога ще настане смъртниятъ му часъ, когато трѣбва да остави тоя свѣтъ. Заради това необходимо е, щото всѣки человѣкъ, до гдѣто още владѣе отъ силитѣ си, да се приготовлява за тая минута.

Скоропостижната смърть на възлюбления ми братъ Христо е явно доказателство за това.

Считамъ, прочее, за християнски дългъ, до гдѣто още съмъ здравъ тѣлесно и умствено, да направѭ разпорежданиия относително всичкия си имотъ, имотъ, който съмъ можалъ да придобиѭ съ Божията воля заедно съ покойния си братъ Христо, скоропостижната смърть на когото бѣ причина да не може да каже послѣднята си воля.

Прѣдъ видъ на това, азъ бързамъ да изпълнѭ, както волята на брата си, която ми бѣше позната отчасти, така и моята, и то по слѣдующия начинъ:

Всичкиятъ си движимъ и недвижимъ имотъ го оставамъ слѣдъ смъртьта си на Г-нъ Иванъ Евстатиевъ Гешовъ, когото оставямъ мой универсаленъ наслѣдникъ съ слѣдующитѣ задължения: —

1. Моя наслѣдникъ ще даде на първитѣ ми братовчеди и братовчедки, родени отъ тримата братия на майка ми Христо, Никола и Иванъ Т. Пулиеви по 16000 лева.

Независимо отъ тая сума наслѣдникътъ ми ще даде още по 4000 лева на всичкитѣ ми братовчедки, които не бихѫ били омѫжени слѣдъ смъртьта ми.

2. Наслѣдникътъ ми ще даде на българската черкова отъ Букурещъ (20.000) двадесеть хиляди лева номинални въ Ромънска погашаема рента, доходътъ отъ която рента да служи за поддържанье на черковата, както и да се спомага отъ него за поддържаньето на училището Св. Кирилъ и Методий, ако това училище би продължавало да сѫществува при черковата.

Изпълнителитѣ на завѣщанието ми ще се грижѫтъ, щото споменатитѣ бонове заедно съ другитѣ комунални бонове за (12.000) дванадесеть хиляди лева номинални, които сѫ подарени отъ мене още при живота ми и които се намиратъ на съхранение у мене, да се вложѫтъ въ Българ. Народ. Банка въ София, а лихвитѣ имъ да се даватъ на епитропитѣ на българската черкова, за да ги употрѣбяватъ, споредъ както казахъ по-горѣ.

3. Наслѣдникътъ ми ще даде на Букурешкия Университетъ 40.000 (четиридесеть хиляди) лева номинални въ бонове на Ромънска погашаема рента, отъ дохода на които Университетътъ да дава помощь на бѣднитѣ и прилежни ученици, които продължаватъ образованието си въ Букурещъ.

4. Наслѣдникътъ ми ще даде на Галацкото Градско Общинско Управление (30.000) тридесеть хиляди лева номинални въ бонове на погашаема рента, отъ дохода на които да се помага на бѣдни и прилежни ученици родомъ отъ Галацъ, които бихѫ продължавали образованието си въ Галацъ или Букурещъ.

5. Наслѣдникътъ ми ще даде на приюта „Elena" отъ Букурещъ (5.000) петь хиляди лева номинални въ погашаема рента.

6. Наслѣдникътъ ми ще даде на Управлението на гражданскитѣ болници въ Букурещъ (Eforia Spitalelor Civile) (15.000) петнадесеть хиляди лева номинални въ погашаема рента.

7. Наслѣдникътъ ми ще даде на българската черкова отъ Галацъ (20.000) двадесять хиляди лева номинални въ погашаема рента, които ще се вложжтъ въ Българ. Народ. Банка въ София, като се взиматъ само лихвитѣ за употрѣбение.

8. Наслѣдникътъ ми ще даде на мжжкитѣ и дѣвическитѣ училища въ Карлово, моето мѣсто рождение, сумата отъ (100.000) сто хиляди лева въ бонове на Ромънска погашаема рента, която сума ще се вложи въ Министер. на Народ. Просвѣщение въ България, а лихвитѣ ще се пращатъ въ Карлово за поддържанье на горѣспоменжтитѣ училища.

9. Оставямъ на леля си Елисавета Хр. Пулиевъ узуфрукта на кжщитѣ си, находящи се, въ Букурещъ, улица Мошилоръ, съ всичката покжщнина, мобили, кола и конье. Слѣдъ нейната смърть тия кжщи и мобилитѣ имъ, които бихж останжли, ще се употрѣбжтъ за основавание и поддържанье на училището, за което говорж по-долу въ № 13. Леля ми ще има право да продаде въпроснитѣ кжщи съ съгласието на наслѣдника ми, а паритѣ въ такъвъ случай ще се внесжтъ въ Българ. Народ. Банка въ София въ цѣнни държавни книжа, лихвитѣ на които ще приима леля ми, догдѣто е жива. Леля ми ще се ползува отъ тоя узуфруктъ, безъ да е длъжна да дава кауция, нито ще бжде задължена да съставлява инвентаръ за мобилитѣ, находящи сж въ споменжтата кжща. Тя може да продава мобилитѣ, отъ които не би имала нужда, безъ да се намѣсва въ това нейно право наслѣдникътъ ми и безъ да е длъжна да дава каквато и да е смѣтки за употрѣблението стойностьта на тия мобили.

Моето желание, обаче, е щото, както полученитѣ пари отъ мобилитѣ, които тя би продала, ако желае, тъй и часть отъ дохода на кжщитѣ или лихвитѣ на паритѣ, ако бихж

се продали, да ги употрѣби за благотворителна цѣль, споредъ както тя благоразсѫди.

При това, моля леля си да позволи на братовчеда ми Христо Н. Пулиевъ да живѣе въ тия кѫщи колкото врѣме тя не би ги продала, а въ случай че братовчедътъ ми прѣдприеме нѣкоя търговия да му даде и писалището въ разпорежданье. Мобила на писалището заедно съ каситѣ за пари ще ги вземе братовчедътъ ми Христо въ пълна собственость.

10. Наслѣдникътъ ми ще испрати въ Странство Евлогий N. Gheroff, слѣдъ като свърши срѣдното си образование, за да се усъвършенствува въ нѣкоя специалность и да бѫде полезенъ на отечеството ми. За тая цѣль ще му се даватъ по (4.000) четири хиляди лева всѣкоя година, до колкото се продължава образуванието му, а най-много до седемь години.

11. Наслѣдникътъ ми ще даде на дъщерята на Г-на Александръ Веричану, по име Емилия (6.000) шесть хиляди лева въ знакъ на почетъ и искренно приятелство къмъ Господство му и като малъкъ и нѣженъ даръ къмъ фамилията му въ знакъ на въспоминание.

Съ тия пари да се купѭтъ на Емилия за свадбата ѝ сребърни нѣща за покѫщнина, на които да се изработи името и прѣзимето ми за въспоминание.

12. Моята воля е да бѫдѫ погребенъ въ гробищата „Bello“ въ Букурещъ до брата ми, гдѣто наслѣдникътъ ми ще въздигне единъ паметникъ, споредъ както благоразсѫди той заедно съ изпълнителитѣ на завѣщанието.

Тоя паметникъ ще го направи, само ако азъ не бихъ го направилъ прѣзъ живота си.

13. Наслѣдникътъ ми, слѣдъ като испълни горѣспоменѫтитѣ завѣти и задължения, ще продаде недвижимия имотъ, а добититѣ пари отъ проданьта на недвижимия имотъ, както и каквито и да сѫ други парични суми, които бихѫ останѫли отъ имота ми, до размѣръ на 6.000.000 (шесть милиона) лева ще ги пласира въ цѣнни държавни книжа или въ купуванье на недвижими имоти въ България или Румелия. Купенитѣ цѣнни книжа, и ония, които останѫтъ отъ имота ми, както и недвижимитѣ имоти, които бихѫ се купили, ще се повѣрѭтъ на Ефорията, която

учрѣждавамъ по-долу въ настоящето завѣщание. Отъ дохода на тоя фондъ Ефорията ще основе и поддържа едно висше училище въ единъ градъ на България или Румелия, гдѣто тя намѣри за умѣстно. Това училище да носи името: братия Евлогий и Христо Георгиеви отъ Карлово. Ефоритѣ ще поставятъ въ салона на училището портретитѣ ни, а въ двора на училището ще въздигнятъ на наша паметь двѣ мраморни статуи.

Научнитѣ прѣдмети, които ще се прѣподаватъ въ това училище, да бѫдатъ прѣимуществено отъ положителнитѣ науки съ приложение къмъ индустрията.

Отъ излишнитѣ приходи на училището Ефорията е задължена да испраща въ странство младежи отъ Карлово и отъ Македония, за да си усъвършенствуватъ образуванието въ нѣкой наученъ клонъ, който ще опрѣдѣли Ефорията.

Слѣдъ като свършѫтъ тия младежи образованието си, на тѣхно мѣсто ще се изпращатъ други все по начина по-горѣ показанъ. Ще се испращатъ младежи бѣдни и прилежни и чрѣзъ конкурсъ. Тия младежи слѣдъ като свършѫтъ образованието си, да се връщатъ въ отечеството си и да служѫтъ като професори въ продължение на четири години.

Българското Народно Събрание ще има право на контролъ върху употрѣблението дохода на тоя фондъ.

Ефорията, натоварена съ отварянето на това училище и управлението на фондоветѣ, прѣдназначени за него, ще се състави, както слѣдва: Отъ Министра на Народното Просвѣщение на България, отъ двама членове, избрани отъ Народното Събрание на България, и отъ двама членове, избрани по вишегласие отъ наслѣдника ми и отъ изпълнителнитѣ на завѣщанието. По тоя начинъ съставена Ефорията, тя ще назначи професоритѣ на училището, които отъ своя страна ще избиратъ изъ между си още двама членове. Членоветѣ, избрани отъ професоритѣ, заедно съ другитѣ по-горѣ споменѫти, ще съставляватъ окончателно Училищната Ефория. Всички членове на Ефорията се избиратъ за петь-годишенъ срокъ. На всѣки петь години ще се извършватъ нови избори, споредъ начина, показанъ по-горѣ. Членоветѣ, на които мандатътъ е изтекълъ, могѫтъ да се прѣизбиратъ.

Рѣшенията на Ефорията ще се издаватъ по вишеглесие на присжтствующитѣ членове. Никое рѣшение, обаче, не ще се издава, ако не присжтствуватъ двѣ трети отъ числото на членоветѣ.

14. Имотътъ, който остане, слѣдъ като се изпълнятъ завѣтитѣ и слѣдъ спаданьето на шестѣхъ милиона лева, назначени за училище, ще го вземе и наслѣди Г-нъ Иванъ Евстратиевъ Гешовъ, моятъ универсаленъ наслѣдникъ.

Въ случай че Г-нъ Иванъ Ев. Гешовъ не би желалъ, или би билъ неспособенъ да приеме това мое наслѣдство, или въ случай, че той би починжлъ прѣди мене, тогава това наслѣдство, съ всичкитѣ задължения, права и условия, изложени въ това завѣщание, го оставамъ на браточеда си Евлогий Н. Пулиевъ; но ако и той не би желалъ, или не би билъ способенъ да го приеме, оставамъ наслѣдството си, съ всичкитѣ задължения, права и условия, прѣдвидени въ това завѣщание на Г-нъ Димитръ А. Ивановъ.

15. Назначавамъ за изпълнители на завѣщанието си Господа Георги В. Шоповъ, Найденъ Геровъ, Александръ Веричану, Георги Николопуло и браточеда се Христо Н. Пулиевъ. Тъй сжщо назначавамъ за изпълнители на завѣщаниато си всичкитѣ лица, показани за мои наслѣдници, но които, по нѣкоя причина, не биха имали това качество.

Испълнителитѣ на завѣщанието ми ще се грижжтъ и ще дѣйствуватъ всѣчески, щото моя наслѣдникъ да изпълни завѣтитѣ и задълженията по това завѣщание. Въ случай че тѣ всичкитѣ или единъ отъ тѣхъ не бихж приели да се натоварьжтъ съ испълнението на завѣшанието ми, или нѣкой отъ тѣхъ би починжлъ прѣди мене, или въ врѣмето, когато става испълнението, тогава Българскиятъ Агенъ въ Букурещъ ще назначи за изпълнитель на завѣщанието ми друго лице, тъй щото числото на седемь испълнители на завѣщанието ми да бжде всѣкога пълно. При това умолявамъ Агента да надзирава за точното изпълнение на настоящето завѣщание.

Не ми остава повече освѣнъ да молья наслѣдника си и изпълнителитѣ на завѣщанието щото, отъ уважение на приятелството имъ, за което сж ми дали доказателства, да приемжтъ грижата, съ която ги натоварвамъ и да изпълньжтъ това завѣщание буквално и добросъвѣстно.

Само надеждата ми, че ще могж и азъ да участвувамъ за прѣуспѣваньето и величието на отечеството ми, ме прави да умрж спокойно, защото ако съмъ работилъ прѣзъ всичкия си животъ и съмъ спестявалъ, както азъ тъй и братъ ми, ние сме били одушевени само отъ това желание, което сега остава да се осжществи отъ наслѣдника ми и отъ испълнителнитѣ на завѣщанието.

Букурещъ, 18 юли 1882.

Евлогий Георгиевъ.

Тъй като съ автентиченъ актъ подъ № 127283 на Илфовския трибуналъ, ногариялно отдѣление, подарихъ още прѣзъ живота си на болницата „Elisabeta Doamna" отъ Галацъ кжщитѣ си отъ тоя градъ, а съ това вѣрвамъ, че съмъ си испълнилъ желанието си да спомогнж на тоя градъ, въ който съмъ живѣлъ дълго врѣме, то отмѣнявамъ завѣта и разпорежданията си, прѣдвидѣни въ чл. 4, т. е. четвърти.

Букурещъ, 2 февруари 1883.

Евлогий Георгиевъ.

Отмѣнявамъ завѣта и распорежданието, прѣдвидѣно въ чл. 11, т. е. единадесяти, понеже дадохъ азъ самъ на Емилия, дъщерята на Г-на Александръ Вєричану единъ цѣненъ даръ за свадбата й.

Букурещъ, 26 февруари 1886.

Евлогий Георгиевъ.

N. B. На шеста страница чл. 14 зачеркнжхъ по собствена воля думитѣ: „който въ всѣки случай ще спре за своя смѣтка двадесять хиляди лева (20.000) лева. Тия слова се считатъ като неписани".

Букурещъ, 5 февруари 1889.

Евлогий Георгиевъ.

На браточедитѣ си и на браточедкитѣ си, за които говорж въ чл. 1 отъ настоящето завѣщание, да имъ се дадмтъ всѣкому и на всѣкоя по 40.000 лева, четиредесеть хиляди лева, вмѣсто по 16.000 лева.

Другитѣ распореждания отъ тоя членъ оставатъ въ сила.

Между другитѣ задължения, съ които натоварвамъ наслѣдника си, задължавамъ го още да даде на Букурешкото Градско Общинско Управление сумата отъ 140.000 лева, сто и четиредесетъ хиляди лева. Само доходътъ отъ тая сума да се употрѣби за поддържанье на нощния приютъ или други благотворителни завадения.

Букурещъ, 11 юли 1890.

Евлогий Георгиевъ.

Тъй като подарихъ на заведението „Fondatiune Universitară Carol I“ 200.000 лева, двѣстѣ хиляди лева, въ Ромънска погашаема рента отъ 5%, то отмѣнявамъ завѣта и распорежданието, прѣдвидѣно въ чл. 3, т. е. третий отъ настоящето завѣщание.

Букурещъ, 30 юни 1891.

Евлогий Георгиевъ.

Чл. 14, т. е. четиринадесети, стр. 6 на настоящето завѣщание, измѣнявамъ го, споредъ както слѣдва: Имотътъ който ще остане, слѣдъ испълнението на завѣтитѣ, върху горѣспоменѫтата сума отъ шесть молиона (6.000.000), прѣдназначена за училище, ще се приеме и притежава отъ г-нъ Иванъ Евстратиевъ Гешевъ, моятъ уневерсаленъ наслѣдникъ.

Въ случай че г-нъ Иванъ Евстратиевъ Гешовъ не би желалъ, или не би билъ способенъ да приеме това наслѣдство, или би починѫлъ прѣди мене, тогава това наслѣдство, съ всичкитѣ задължения, права и условия, прѣдвидѣни въ настоящето завѣщание, го оставамъ на г-нъ Димитръ А. Ивановъ; а въ случай че и послѣдниятъ не би го приелъ, или би билъ неспособенъ да го приеме, или би починѫлъ и той прѣди мене, въ такъвъ случай това наслѣдство, тъй сѫщо съ всичкитѣ задължения, права и условия, прѣдвидени въ настоящето завѣщание, го оставамъ на братоцеда си Христо Н. Пулевъ.

Букурещъ, 4 юли 1891.

Евлогий Георгиевъ.

Наслѣдникътъ ми ще дава на чича ми Иванъ Т. Пулиевъ (сега Горанъ) годишно по 3000 лева, три хиляди лева, въ продължение на цѣлия животъ на спомснатия ми чичо.

Букурещъ, 2 януари 1892.

Евлогий Георгиевъ.

Отмѣнявамъ распорежданието въ полза на Букурешкото Градско Общинско Управление, страница 9 на настоящето завѣщание, и вмѣсто него распореждамъ слѣдующето: „Наслѣдникътъ ми ще даде въ пълна собственость мошията ми (чифлика) Viisoro u Cotenita, находящи се въ окрѫжието Олтъ, на Букурешкото Градско Общинско Управление и на Букурешкото Дружество за образование на ромънския народъ. Отъ тоя имотъ Букурешкотото Градско Общинско Управление ще вземе двѣ трети, а една третя остава на Дружеството за образуванье на ромънския народъ. При това задължавамъ Букурешкото Градско Общинско Управление да употрѣбява всѣкога прихода отъ споменѫтата часть на чифлика за увеличаваньето и подобряваньето на нощния приютъ: а дружеството за образованието на ромънския народъ да употрѣблява прихода отъ своята часть на чифлика за подържаньето и развитието на училището за образование на ромънския народъ.

Въ случай че азъ бихъ продалъ въпросния чифликъ при живота си, тогава моятъ наслѣдникъ ще даде на Букурешкото Градско Общинско Управление единъ пѫть за всѣкога 160.000 лева, сто и шестдесятъ хиляди лева, въ ромънска рента отъ 5%, а на дружеството за образование на ромънския народъ ще даде, тъй сѫщо единъ пѫть за всѣкога, 80,000 лева осемдесетъ хиляди лева, все въ ромънска рента отъ 5%, Както Общинското Управление, тъй и дружеството ще употрѣбляватъ само прихода на капитала или само купонитѣ, които имъ оставамъ за испълнение на горѣспоменѫтитѣ распореждания.

Букурещъ, 28 юни 1892.

Евлогий Георгиевъ.

Отмѣнявамъ распорежданието отъ чл. 8 на това завѣшание, направено въ полза на Карловското училище и намѣсто него правѭ слѣдующето распореждание: „Наслѣдникътъ ми ще даде на Карловското Градско Общинско Управление фабриката, която съмъ направилъ въ тоя градъ, заедно съ всичката земя, както и всичкитѣ здания и машини.

Карловското Градско Общинско Упрацление ще се грижи, а затова го задължавамъ, щото половината отъ прихода на тая фабрика да употрѣби за подържаньето и развитието на Карловскитѣ училища, а другата половина отъ прихода да капитализирва, догдѣто стане единъ достаточенъ фондъ„ отъ който да може да се построи една болница, помѣщающа отъ 50—60 одъра за болни, слѣдъ което половината приходъ отъ фабриката, прѣдназначенъ за болница, ще се употрѣбява за подържаньето на толкова болни, колкото ще бѫде възможно.

Букурещъ, 2 юни 1892. *Евлогий Георгиевъ.*

N. B. На четвъртата и пета страница чл. 13 зачертахъ по моя воля словата: „съ съгласието най-малко на трима отъ испълнителитѣ на завѣщанието и купуваньето на цѣнитѣ книжя или на недвижимитѣ имоти ще се извърши отъ наслѣдника ми съ съгласието на трима отъ изпълнителитѣ на завѣщанието", които слова се считатъ като не писани.

Букурещъ, 30 юни 1893. *Евлогий Георгиевъ.*

Грефа на Илфовското Окрѫжно Сѫдилище, отдѣление I гр. угл.. Засвидѣтелствувава се отъ насъ, че настоящето завѣщание на покойния Евлогий Георгиевъ, фотографирано въ нашо присѫтствие, е съобразно съ оргинала, който се намира въ наше съхранение. За изискуемия гербовъ сборъ, съгласно съ чл. 20 al. XVII отъ закона за гербовъ сборъ, се уничтожихѫ шесть коли гербова хартия по петь лева всѣкоя.

М. П. 1897, 12 Юлия, № 19.444.

Под. *Грефиеръ* (,) *Алутяну.*

Василъ Евстатиевъ Априловъ.

(1789—1847.)

На 21. юлий 1789. год. въ гр. Габрово (тогава още село) се родилъ Василъ Е. Априловъ. Баща му Евстатий билъ единъ отъ виднитѣ люде въ Габрово. Априловъ ималъ двама по-стари братия, които държели търговска кѫща въ Москва. Василъ стоялъ при баща си въ Габрово. Прѣзъ 1799. година баща му се поминалъ. Тогава единъ отъ братята му прѣзъ 1806. година дохожда отъ Москва въ Габрово и зима съ себе си Василa. Въ Москва В. Априловъ билъ настаненъ да се учи въ гръцко училище, което му повлияло толкова много, щото едва кѫдѣ 1831. година се освободилъ отъ елинофилството. Слѣдъ това се училъ въ Брашовъ, дѣто свършилъ срѣдно образование. Слѣдъ това прѣзъ 1807. година постѫпилъ въ Виенския университетъ, да слѣдва по медицината, но по болесть билъ принуденъ да напустне и да се залови съ брата си за търговия.

„Разстроеното му здраве го принуди кѫдѣ края на 1830. година да отиде въ Цариградъ на по-топълъ климатъ. Прѣзъ мартъ 1831. год. се завръща въ Одеса и тукъ случайно му попада Венелиновата книга *Древніе и нинѣшніе Болгаре*, и както въ тъмна, мрачна нощь ослѣпителната свѣткавица раздира мрака и освѣтява съ ярка свѣтлина, така тази книга подѣйствува като свѣткавица на неговия заблуденъ умъ; той съзрѣ въ себе си всичката отвратителность на Априлова гъркоманъ, съ благородно отвращение отхвърли позорнитѣ чувства, съ които се отнасяше той къмъ българския народъ; въ душата му блѣсна очистителниятъ пламъкъ на най-искренъ, благороденъ патриотизмъ; неговата неизчерпаема енергия се раздвижи, неговиятъ умъ, богатъ съ мисли и факти отъ науката, заработи трескаво, раздразненъ отъ контраста между славното

минало на България и нейното сегашно мизерно, окаяно състояние. Запознатъ съ историята на свободнитѣ народи, съ тѣхнитѣ стремежи и надварвания къмъ прогреса, съ тѣхнитѣ борби за свобода, той горко затжгува за простата нещастна България, която, откжсната отъ славното си минало, бѣ захванала да се гърчее. Дълбокомисленъ, съобразителенъ, проницателенъ — той веднага схвана *болестьта* — *невѣжеството* и *цѣрътъ* — *просвѣтата*. И заработи той, мисли денонощно, писа безъ умора, насрърдчаваше, укоряваше, помагаше съ срѣдствата си и даде могжщъ примѣръ за това — какво може да направи мисъльта, когато върви ржка за ржка съ искреностьта и дѣлото".*)

Като станалъ тоя прѣвратъ въ Априловата душа и като се върналъ отъ Цариградъ Априловъ, ето що пише: „Когато бехъ въ Цариградъ въ 1831. год. и се увѣрихъ въ самомъ дѣлѣ въ прѣобразованіето на Турското правителство и въ здравото му основаніе, азъ не веднажъ изявихъ желание да ся учреди правилно училище, по примѣръ-тъ на европейски-тѣ, въ моѭ-тж родинж село Габрово, и да наченжтъ въ него отъ методж-тж на взаимно-то обучение. Но да ся учреждатъ обществени заведенія не е работж на частно лице, което нѣма способи да поддържа та квозь едно дѣло. Мои-тѣ старанія ся обьрнжхж къмъ това за да изискамъ срѣдство у други, толкозь пакъ склонни къмъ доброто, хòра. Но то не бѣше тъй лесно". Веднага слѣдъ това Априловъ рекълъ да тури въ услуга на своето мило отечество и материялното си, и интелектуалното си богатство. Още отъ 1832. год. той прѣдумва своя близъкъ по душа и сърдце Николай Стефановъ Палаузовъ да пожертвуватъ по нѣщо за Габровското училище. Отъ тая година вече Априловъ и Палаузовъ давали по 2000 гроша годишно за Габровското училище. Тая помощь Априловъ давалъ до края на своя животъ, а Палаузовъ до 1852. год. А за да се почнѣла по-скоро постройката на Габровското училище, Апр. и Пал. се обърнали за помощь къмъ ония габровци, които живѣли въ Ромъния: *Йовчевъ*, *Килифаровъ*, братя *Мустакови*, *Бакалоглу* и др. По Априлова инициа-

*] Гл., Значението на Василия Ев. Априловъ за българския народъ отъ Илия Д. Всновъ въ „Споменъ за петдесетгодишния юбилей отъ смъртьта на В. Е. Априловъ стр. 42. Габрово 1897. г.

**] Гл., Габровско-то училище и неговы-тѣ първы попечители стр. 3.

Василъ Евстатиевъ Априловъ

тива се потърси лице, което да отиде въ Букурещъ и да се запознае съ взаимноучителната метода на обучението. Търновскиятъ митрополитъ Илларионъ прѣпоржчилъ Априлову Неофита Рилски, а слѣдъ това Апр. го изпратилъ въ Букурещъ на свои разноски. Едва на 2. януарий 1835. година се осжществи едно отъ Априловитѣ желания, когато се отвори тържествено първото българско взаимноучително училище. За директори на новооткритото училище били припознати *Василий Априловъ* и *Николай Палаузовъ* — въ г. Одеса, *Мустаковъ* и *Бакалоглу* въ Букурещъ; попечители и покровители приели да станатъ новорусийскиятъ и бесарабскиятъ генералъ губернаторъ графъ *Воронцевъ* и херсонскиятъ архиепископъ *Гавриилъ*. Когато видѣлъ Апр., че се основало първото българско училище по модеренъ типъ, съ възторгъ извикалъ: „Ето люлката на българската литература, на българскòто възраждане!“ Съ това обаче Апр. не мислилъ, че си е завършилъ мисията; той не прѣставалъ до послѣдната минута на живота си да се интересува за Габров кото училище; той милѣелъ и се грижилъ за това училище, както майка надъ своята рожба; той не изпускалъ нито единъ благоприятенъ моментъ да посъвѣтва, да насръдчи, да подпомогне, а понѣкога и съ родителска обичь да посмъмре Габровскитѣ училищни настоятели, щомъ забѣлѣжи, че тѣ не си гледатъ работата съ достатъчна ревность.

Априловъ и *Палаузовъ* не бѣха обзети отъ тѣсногръдъ локаленъ патриотизъмъ, та да се грижатъ само за габровското училище: тѣ не изпускаха случай да подпомогнатъ било морално, било материялно и на другитѣ български училища. Въ едно писмо отъ 5. августъ 1839. година ето що пишатъ до Габровската община:

„Както братъ помага на брата, така и училище трѣбува да помага на училище.*) По-нататъкъ въ сжщото писмо съвѣтватъ габровци да даватъ отъ взаимноучителнитѣ таблици и на други новооткрити взаимни училища.

Въ друго писмо отъ 1. май 1840. год. *Апр.* и *Палаузовъ* пишатъ до габровскитѣ епитропи:

„Учителя-тъ никакъ нѣма изинъ да земе отъ чужди-те момчета, дето дохождатъ въ Габрово да са учатъ отъ другы

*] Гл. Габровско-то училище и пр. стр. 19.

мѣста, нѣкоя заплата за ученіе . . . . Така и вы Господіе Епитропи! нема да земате отъ чужди-те момчета нито една пара освѣнъ ако щатъ бащи-те имъ да пожертвуватъ нѣщо. Школа-та е обща и отъ край свѣтъ-атъ ако дойдатъ нека се учатъ*).

Грѫцкото духовенство, като видѣло на кѫдѣ отиватъ българитѣ съ своитѣ училища, започнало да заплашва лековѣрното и простодушно българско население съ анатема. *Априловъ* и *Палаузовъ* и въ този случай пишатъ на Габровската община писмо съ дата 17. августъ 1840. год., въ което между другото казватъ:

„Слушаме чи архипастыре-те, за да совершатъ желаніето си и да удовлетворятъ корысть-та си устрашаватъ Вы съ проклятіе церковно, и нѣкога дохождатъ до това безуміе, да произнесатъ това тѣхно хуляніе. Праведныа-тъ христіанинъ ся смѣе съ безуміе-то имъ, той знае чи нашата вѣра е чиста и непорочна, чи кога корыстолюбіето и алчность-та на земски-те приходи са причина-та за тѣзи анатемы, това проклятіе и тѣзи анатемы падватъ и се обращатъ на оногова, дѣто ги произноси, защото причина-та имъ е интереса-тъ и зло-то. Владици-тѣ откупуватъ епархіи-те съ много пари, зачто това? За да дойдатъ да грабятъ бѣдни-те Болгаре, да платятъ борча-тъ си, и да иматъ да ядатъ и піятъ."**)

Цариградскиятъ патриархъ се опиталъ неусѣтно да тури рѫка както на Габровското училище, така и на другитѣ чисто български училища, затова издалъ правилникъ, споредъ който митрополититѣ трѣбвало да избиратъ и назначаватъ учителитѣ, както и да нареждатъ какво да се учи въ училищата. И въ тоя случаи Априловъ заедно съ Палаузова се противопоставилъ на това патриаршеско разпореждане, насрѫдчилъ габровци и благодарение на това патриаршията не могла да тури рѫка на българскитѣ училища.

Макаръ Априловъ да бѣ ангажиранъ извънредно много съ Габровското училище, той не прѣставаше да работи било върху формиращия се тогава български езикъ и върху работи, съ които се силѣше да прѣдстави на чуждия свѣтъ че на Балканския полуостровъ има единъ забравенъ народъ,

*] Гл. Габровско-то училище и пр. стр. 20.
**] Пакъ тамъ стр. 22.

който чезне подъ двойно робство и който има славно минало. Тъкмо по онова врѣме и Венелинъ бѣ започналъ да се отчайва отъ апатията на българитѣ, че не му даватъ каквигодѣ свѣдѣния за своето минало, обаче Априловъ съ едно писмо отъ 22. V. 1836. год. потръсва неговото познанство. Венелинъ въ отчаянието си, дори не намѣрилъ за нуждно да му отговори. Тая Венелинова постжпка не отчаяла Априлова. „Венелинъ, ситъ на праздни надежди и голи фрази очаква фактически доказателства и е рѣшенъ да не отстжпва отъ началото си дори прѣдъ обѣщанията на Априлова. Затова и не го удостовѣрява съ отговоръ. Но ето че новиятъ му познайникъ излѣзва за чудо изъ рамкитѣ на обикновенитѣ тогавашни наши ителигентни и, вѣренъ на думата си, почва да изпраща Венелину народни пѣсни, грамоти, даже благодарствени писма и оди.

„Прѣдъ такива докази на истински живъ интересъ, ледената покривка около сърцето на Венелина се стопява и сега едва (27. септ. 1837!) той седва да оттовори на „обязательното" Априлово писмо отъ 22. май 1836. „Теперь, видя Ваше откровенное и благородное желаніе содѣйствувать мнѣ, спѣшу отвѣтить на Ваше обязательное писмо отъ 22 Мая прошедаго 1836 года*). Отъ тая дата се начева истинското и горещо приятелство между Априлова и Венелина. По онова врѣме сърбинътъ *Тиролъ*, види се, искалъ да присвои за сърбитѣ славата, която ни създадоха светитѣ славянски равноапостоли Кирилъ и Методии, затова се опиталъ да изкара нашитѣ първоучители отъ сръбска народность, и че Евангелието, което прѣвели св. Кирилъ и Методий, било прѣведено най-напрѣдъ на сръбски езикъ. Обаче Априловъ умѣло оборилъ това шовинистично домогване на Тирола.

Въ XVI. вѣкъруситѣ измѣниха старобългарскитѣ черковни книги, като ги направиха по-понятни за тѣхъ си; тѣ замѣстиха звуковетѣ, които сж отличително свойство на българския езикъ, *ж* и *ѭ*, съ съотвѣтнитѣ на руски езикъ *у* и *ю* и тъй се образува славяно-руски езикъ. Сетнѣ, когато старо-българскитѣ книги бѣха унищожени отъ гърцитѣ,

*) Гл. „Първата срѣща на Априлова съ Венелина", отъ Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ („Литературно-наученъ сборникъ, издава се въ полза на *Дружеството за подпомагане бѣдни ученици* при Кюстендилското педагогическо училище. Кюстендилъ. Бр. Г. Дюлгерови. 1900. Стр. 82.

български търговци донесоха славяно-руски книги въ България и се захвана да се чете по тѣхъ въ нашитѣ черкви. Въ врѣмето на възраждането ни книгитѣ захванаха да се печататъ на този литературенъ езикъ, който нѣмаше нищо общо съ разговорния български езикъ. Образува се цѣлъ хаосъ въ правописа ни. *Априловъ* се погрижи да тури редъ въ този хаосъ и се отнесе до по-виднитѣ писатели тогава съ циркулярно, да не игнориратъ разговорния езикъ, тъй като той е развитие на старобългарския езикъ; а че е тъй, вижда се отъ особеноститѣ на старобългарското нарѣчие *ѫ* и *ѭ* и отъ членоветѣ *тъ, та, то*, които фигуриратъ въ разговорния български езикъ. Той съ факти отъ филологията доказа това, като напираше най-много на това обстоятелство, че въ XVI. в. старобългарскитѣ книги сѫ били измѣнени; за да ги разбиратъ руситѣ, и че черковно-славянскитѣ книги не сѫ първитѣ старо-български книги. Неговитѣ трудове въ тази посока се увѣнчаха съ пъленъ успѣхъ; надвиха на самозванитѣ строители на езика, а надви самиятъ ни разговоренъ живъ езикъ, за правата на който тъй пламенно и въодушевено се застѫпи Априловъ*).

Възгледътъ си досежно езика и правописа *Априловъ* изказалъ въ 1. *„Български книжици"*, 2. *„Денница новобългарскаго образованія"*, 3. *„Българскіе грамоты"*, 4. *Мисли за сегашното българско ученіе*, печатено въ сп. „Любословіе" отъ К. Г. Фотинова, 5. *„Дополненіе къ книгѣ Денница"* и др. Съдържанието на тѣзи му съчинявия е найдобра илюстрация на писателската му дѣйность.

В. Априловъ ималъ разстроено здраве, страдалъ отъ охтика, затова още отъ 1828. год. се отдѣлилъ отъ брата си и вложилъ своето богатство въ една банка, та като рентиеръ да живѣе по-спокоенъ животъ и да се не излага на нови грижи, които би го свалили много по-рано въ гроба. Прѣзъ 1847. година отишълъ въ Цариградъ и Бруса да се лѣкува. На връщане за Одеса се спрѣлъ въ Габрово, за да види, какъ върви училището. Отъ добрия редъ и успѣхъ останалъ твърдѣ доволенъ, та затова рѣшилъ още тогава да се положи основата на едно по-голѣмо училищно здание.

*) Гл. „Значението на В. Е. Априловъ за българския народъ", отъ И. Д. Веновъ *(Споменъ за петдесетгодишния юбилей отъ смъртьта на В. Е. Априловъ.* стр. 44.)

И наистина, на 29. августъ сжщата година се положи основата на зданието, като се състави актъ за събиране помощи за изкарването му; въ този актъ *Априловъ* самъ записалъ 2500 гроша, като казалъ, че слѣдъ смрътьта си ще остави още нѣщо за училището. По пжтя за Одеса *Василъ Априловъ* умрѣлъ на 2. октвмврий 1847. год. въ Галацъ.

К. Рачевъ ето какъ скицира значението на Априлова:

1. *Априловъ* е първиятъ родолюбивъ българинъ, който въ най-мрачнитѣ врѣмена,— тогава, когато виднитѣ българи сж се срамували да си казватъ народностьта, се е загрижилъ за просвѣщението на българщината;

2. Като билъ въ сношения съ Юрий Ивановичъ Венелина, погрижилъ се да се допълни историята му отъ професора Савлева и да се прѣведе на български езикъ; слѣдователно, *Априловъ* трѣбва да се брои за единъ отъ дѣйцитѣ на народното ни възраждане;

3. Той запозналъ руското общество съ България и първъ издѣйствувалъ стипендии за български ученици въ рускитѣ учебни заведения;

4. Той е първиятъ, който въведе простонародния езикъ и балканското нарѣчие въ новата българска латература;

5. *Априловъ* първъ е замислилъ за отваряне висше учебно заведение въ България. За тази му мисъль свѣдочи параграфътъ отъ завѣта му, въ който се казва: „учебното заведение да се прѣобразува въ духовна академия, лицей или университетъ;

6. Най-послѣ, той остави всичкото си богатство за народното ни образование.

За неговия патриотизъмъ и за неговата щедрость на челото му ще стои вѣчно свѣтълъ вѣнецъ, и паметьта му никога не ще се забрави*).

*) Гл. „Василъ Евстатиевъ Априловъ“ *(Споменъ за 50 год. юбилей отъ смъртьта на Априлова.* стр. 15).

Завѣщание-то
на
Василія Е. Априловъ *).

Въ имя Отца и Сына и Святаго Духа!

Quid potui feci, faciant meliora potentes.

Азъ долуподписаный, записаный въ Нѣжинскій атъ грецкій атъ Магистратъ, подданъ Русскій, Василій Евстаѳьевъ Априловъ, Бжлгаринъ, рожденъ въ турски тѣ владѣнія въ Бжлгарія тж въ село Габрово на 1789 годинж 21 день Іюля мѣсяца, держащъ Православнж тж Восточна тж вѣрж, зачтото имамъ желаніе да устроя иманіе то си така, дѣто подиръ смертъ тж ми да ся употреби по желаніе то ми безъ перемѣнж за просвѣщеніе то на соотечественници тѣ, Бжлгаре тѣ, кои то сж едно племя съ други тѣ Словене, но останахж отъ тѣхъ назадъ въ образованіе то и ученіе то, съ здравъ умъ и твердж память направихъ той мой духовный завѣтъ, и го подписахъ съ ржкж тж си.

§ 1.

Иманіе то ми ся содержава.

а) Въ четыре билета на Одесска та Кантора на Государственный атъ Банкъ, по петнадесеть тысящъ (хиліади) сребжрни рубли сѣкій, кои то пари азъ турихъ въ оная Канторж да растатъ съ проценты (файда) додѣ ги поищя. Тѣзи билети иматъ слѣдующи тѣ годины, мѣсяца, числа, нумери и сумми.

Первый атъ има № 662 писанъ на 1842 г. 18 Марта на 15,000

Вторый атъ има № 530 писанъ на 1843 г. 16 Февралія на 15,000

Третый атъ има № 92(писанъ на 1843 г. 26 Марта на 15,000

Четвертый атъ има № 1032 писанъ на 1843 г. 5 Априлія на 15,000

И така сички тѣ четыре билета правятъ шестдесеть тысящъ р. 60,000

*) Това завѣщание е напечатено на български и на гръцки въ книгата „Габровско то училище и негови тѣ първи попечители". Цитувано точно споредъ източника.

б) Изъ иманіе и дѫлги, по Конторска та ми книга, на коя то да ся дава вѣра. Това иманіе и дѫлги сѫ расчитали (хисапени) по 1-й день Септемврія 1844 година. За това пари на лице то, друго иманіе и вѣрни дѫлгове има . . . . 6,839.3 к.

р. 66,839.3 к.

Дѫлгове сомнителни . . . . „ 5,903.14 к.

И така сичко то ми иманіе до 1-го септемврія 1844 година е седемьдесеть двѣ тысящи (хиліади) седемьстотинъ четыредесеть двѣ рубли и седемьнадесеть копейки сребарни.

72,742.17 к.

§ 2.

Секагодишни тѣ проценти (файдата) отъ Банкъ атъ и за четыре тѣ билети 60,000 рубли сребарни, додѣ самъ живъ, получавамъ ги азъ.

§ 3.

Подиръ сичка та сумма 60,000 р. остава въ Банкъ атъ вѣчно въ полза за учебно то заведеніе на родина та ми Габрово. Только проценти тѣ ще ся получаватъ, какъ то долу завѣщавамъ. Капиталъ атъ остава не бутанъ.

§ 4

Съ друго то ми иманіе, съ вещи тѣ, домове тѣ и пари, что ся на лице, колко то и да сѫ по смертъ та ми придобити, моля ся на душоприказчики тѣ ми (епитропи тѣ) да сторятъ, како то долу казувамъ. Отъ това иманіе могатъ да похарчатъ:

1) За да ся укрѣпи, дѣто трѣба, той мой завѣтъ, за хартіи и други харчове не минуеми, колко то потрявѫтъ.

2) За приношеніе на Одесскій атъ Преображенскій Каѳедралній Соборъ, и на Нѣжинскій атъ Греческій атъ Магистратъ по 50 сребарни рубли правятъ . . . . р. 100.

3) За погребеніе то, что е потребно, но така, дѣто тѣзи харчове да не сѫ по много отъ . . . „ 250.

4) За памятникъ надъгробный . . . . „ 500.

5) Господа душеприказчики назначаватъ въ Москва да купатъ Евангеліе малка мѣра, което испращатъ въ Габрово за тамошна та Успенска Церква.	„ 100.
6) За паннихида и поминъ въ Габрово пращатъ на сестра ми Кера Априлова	„ 100.
	„ 1,050.
7) Пакъ ней испращатъ, что и завѣщавамъ .	„ 100.
8) За да ся печятатъ Бѫлгарски тѣ грамати (хрисовули), и той мой завѣтъ съ Бѫлгарскій и Грецкій преводъ въ една брошура (книжка) и образъ атъ ми что имамъ готовъ литографированъ	„ 450.
Ставатъ тысяща шестстотинъ рубли сребарни .	„ 1,600.

§ 5.

Икона та съ сребарно то кандило, образи тѣ и книги тѣ; така и мой тѣ сочиненія, завѣщавамъ ги на Габровско то учебно заведеніе. Г. г. душеприказчики пращатъ ги въ Габрово по части, споредъ нужда та, дѣто ще иматъ тамъ. Людски тѣ книги да сѫ дадатъ на ступани тѣ имъ.

§ 6.

Като ся плати сичко то, что горѣ казахъ, и като ся укрѣпи законно завѣтъ атъ ми, сичко то ми иманіе (освѣнъ капиталъ атъ 60,000 рубли сребарни) съ вещи тѣ, домове тѣ и пари тѣ, что сѫ на лице, съ умноженіе то имъ, до послѣдній атъ день на животъ атъ ми, се, что остава, колко то е, завѣщавамъ да получи сынъ атъ на брата ми Никифора, братаницъ атъ ми, Николай Никифоровъ Априловъ, Г. г. душеприказчики предаватъ му лично то иманіе, дѫлгове и налични пари точію (салтъ) тогисъ, кога то сичко то; что сѫмъ зарачалъ ся испѫлни, и той мой завѣтъ законно ся укрепи. Братанецъ атъ, Николаи, нѣма ни какво право да ся жалува (плачи) на тѣхъ, но только по старательно да дѣйствува да ся сварши по скоро сека статья. Той може до десеть година да ся ползува съ книги тѣ, что завѣщавамъ на училището.

§ 7.

Капиталъ атъ 60000 рубли сребарни остава не бутанъ вѣчно въ Банкъ атъ. Ако ся случе Банкъ атъ да ся прекрати, или да ся премести, душеприказчики тѣ приносятъ

капиталъ атъ въ друго кредитно царско установленіе. Проценти тѣ на рѣченный атъ капиталъ душеприказчики тѣ получаватъ въ назначенно то време за полза на Габровско то учебно заведеніе.

§ 8.

Той капиталъ завѣщавамъ на Габровско то учебно заведеніе съ намѣреніе да ся образува Словенско то племе, Бѫлгаре тѣ, что сѫ подъ Оттоманска власть, и, като рожденъ въ Габрово, попеченіе то ми потребно е да е перво за него. Училище то, что существува тамъ сега, нужно е да получи по много способи (колай) за да ся разшири образованіе то и науки тѣ; за това и проценти тѣ на реченный атъ капиталъ посвящавамъ ги на содержаніе то му, както долу излагамъ.

§ 9.

Проценти тѣ на капиталъ атъ по билетъ атъ 1842 година, Марта 18 день № 662 въ 15000 рубли Г. г. душеприказчики получаватъ ги сека година, и ги харчатъ какъ то сей мой завѣтъ показва.

§ 10.

Проценти тѣ по билетъ атъ 1843 година, Февралія 16 день № 530 въ 15000 рубли оставатъ въ Банкъ атъ не бутани отъ смерть та ми двадесять години, и ся притурятъ на капиталъ атъ.

§ 11.

Така и проценти тѣ по билетъ атъ 1843 година, Марта 26 день № 920 въ 1500 р. оставатъ въ Банкъ атъ не бутани на четыредесеть години, и ся присоединяватъ съ капиталъ атъ.

§ 12.

Проценти тѣ на капиталъ атъ по четвертый атъ билетъ 1843 година, Априлія 5 день № 1032 въ 15000 рубли. Г. г, душеприказчики получаватъ отъ перва та година по смерть та ми сека година двадесеть години. Тѣзи проценти завѣщавамъ азъ на ученый атъ Николая Василевича Савлева

и на реченный тъ мой братанецъ Николая Априлова така: 1) Н. В. Савельевъ первый получава отъ душеприказчики тѣ секагодишни тѣ проценти на реченни тѣ 15000 рубли по смерть та ми петь години. 2) пакъ Николай Априловъ подирь него петнадесеть години. Като ся мине това време полученіе то на годишни тѣ проценти ся присича и сумма та петнадесеть тысящъ рубли съ проценти тѣ остава не бутанъ въ Банкъ атъ на шесдесетъ години, какъ то и суммата на други тѣ три билети, за полза на Габровско то учебно заведеніе. На Н. В. Савельевъ завѣщавамъ реченни тѣ проценти въ родѣ възнагражденія за харчове тѣ му за да сварши и напечата Бжлгарска та исторія. На братаницъ атъ ми Николая, за да ся старае не усыпно съ пламенно усердіе да ся образуватъ Бжлгаре тѣ, и да се распраснатъ по между имъ науки тѣ. Той е длжженъ често да посѣщава Габровско то учебно заведеніе, и да предлага тамъ удобренія.

§ 13.

Почто горѣ казахме, Г. г. душеприказчики забиратъ да получаватъ по смерть та ми годишни тѣ проценти за полза на заведеніе то по билетъ атъ № 662, 1842 година, Марта 18 дня.

§ 14.

Тѣзи годишни тѣ проценти душеприказчики, като свалятъ харчъ атъ, раздѣлятъ ги на двѣ равни части. Една та часть я задерживатъ въ Одесса, пакъ друга та я испращатъ въ Габрово на тамошни тѣ директори (епитропи) школски за найнужни тѣзи работи. Тіи иматъ право и сами да плащатъ въ Одесса, чтося относи до училище отъ она сума.

§ 15.

Отъ половина та проценти, които Г. г. душеприказчики получихж и удержахж въ Одесса, най на прѣдъ отдѣляватъ сто сребарни рубли за катагодишна помощь на четыри тѣ юноши, Бжлгаре, кои то по Царска милость ся учатъ на Царска харчъ въ Одесска та Семинарія. Тѣзи сто рубли ся относятъ точію (салтъ) до юноши тѣ, кои то ги исплащатъ безъ проценти въ Одесса или Габрово, кога излѣзатъ отъ Семинарія та. Но ако тіи сички, или нѣкои отъ тѣхъ, кой

то живѣе въ Бжлгарія та, въ три години пріеме духовно званіе, тогава сумма та что е длжженъ му ся прощава. Сумма та, что остана въ Одесса, завѣщавамъ я да ся образува и изуче единъ юноша, Габровецъ, въ учебни тѣ Русски заведенія. Но, какъ то трѣба да сякаме, чи половина та часть отъ проценти тѣ, что останахж въ Одесса, не ще да ся похарчи въ перви тѣ години на ученіе то му; пакъ споредъ успѣхи тѣ му ще се увеличаватъ и харчове тѣ му, за това и пари тѣ, что останатъ отъ перви тѣ години, да ся содержаватъ въ Банкъ атъ на счетъ на истый атъ юноша: т. е. ако изученіе то му ся протегли десеть години, пакъ сумма та, что му бѣше нареченна, не ся похарче сичка та, то има право, ако желае, да получе и сумма та, что остана.

Примѣчаніе. Право то ми да ся прѣдставляватъ въ Семинарія та юноши тѣ подиръ смерть та ми, передавамъ го на Г. г. душеприказчики тѣ ми.

§ 16.

За что то наетъ атъ ми е, да ся раздаде по между соотечественници тѣ ми и братья та Бжлгаре, просвѣщеніе то, за това имамъ желаніе да образуя за тяхъ, пакъ отъ тяхъ, достойни учители и прѣподаватели. За това реченный атъ юноша се назначава отъ онези Габровски ученик, кои то показватъ по много умственни дарованія и ся испровожда въ Одесса за реченна та цѣль. Кога ще го испроводятъ, директоритѣ обязаватъ баща му писменно, какво, като ся образуе, или Одесски тѣ душеприказчики го намѣрятъ за добрѣ, той има, безъ отговаряніе да ся варне въ Габрово, и да поеме тамъ мѣсто то на учителя съ пазарна плата, кое то, ако той не сторе, душеприказчики тѣ иматъ право да поискатъ назадъ отъ него пари тѣ, что сж похарчиха на ученіе то му съ проценти тѣ, и освѣнъ това, и штрафъ (джереме) за училище то двѣ тысящи (хіліади) рубли сребарни. Кога воспитаникъ атъ стане на мжжка възрасть, тогава и той потверждава условіе то, что направи баща му въ сила та му и неприкосновеность. Юношъ атъ, что ся испровожда за Одесса, да не е по-младъ отъ 14 и по старъ отъ 17 години: той трѣба да знае Бжлгарскій атъ языкъ, и да познава малко неколко науки и други языци. Той най перво требува да има отличіе въ добро поведеніе, бла-

гонравіе, прилежаніе на ученіе то и повиненіе на наставници тѣ си и душеприказчики. Кога покаже блестящи успѣхи и добіе одобреніе то и хвала та на наставници тѣ си и душеприказчики, тогава има право да прибави на име то си и мое то име; на това душеприказчики тѣ даватъ му потребный атъ атестатъ. Лѣнивый атъ, строптивый атъ (инадчій атъ) воспитанникъ, кого то примѣтихж въ лоши работи, Г. г. душеприказчики во все го исфарлятъ, и получаватъ отъ него пари тѣ, что ся похарчихж за него съ проценти тѣ и штрафъ атъ.

§ 17.

Сума та, что ся похарчи за юношъ агъ, като сумма, дѣто слѣдува на благородно заведеніе, счита ся джлгъ (борчъ) неговъ, но за по скоро да ся расплати му ся даватъ следующи тѣ облегченія. 1) На оная сумма не се турятъ проценти. 2) Ако воспитанникъ атъ пріеме церковно званіе, и ся вreче да проповѣдова Бжлгарски, тогава отъ джлгъ атъ, что остана, дарува му ся третя та часть. 3) Така му ся дарува още третя часть, ако издаде на свой харчъ, Бжлгарски, некое сочиненіе, или преводъ, кое то може да е смѣсено и съ други язици. Това сочиненіе треба да составлява най малко, двадесетъ печатни листове. При това сочиненіе воспитанникъ атъ длжженъ е да печата Бжлгарски и той мой завѣтъ. 4) Прощеніе то на трета та часть на длжгъ атъ, что остава, воспитанникъ атъ има право и тогава, кога то той въ Габрово послужи какъ то учитель въ учебно то заведеніе, на спазарена плата, десеть години, или въ други мѣста въ Бжлгаріа та петнадесетъ. Може да ся случи, Габровско то учебно заведеніе да нѣма нужда за воспитанникъ атъ си, при той случай директори тѣ му даватъ письмено дозволеніе (изинъ) да стане учитель въ други мѣста по Бжлгаріа та, но да е обязанъ да испълни точь въ точь сичко то, что е горѣ писано, додѣ му ся исплати джлгъ атъ.

§ 18.

Директори тѣ Габровско то училище, кои то ся избиратъ тамъ отъ община та по число то на по много то гласове, грижатъ ся, да ся управлява училище то съ страхъ

Божій и чиста совѣсть. Тій управляватъ доходи тѣ (акарети тѣ) что имъ ся испращатъ отъ секагодишни тѣ проценти не на друго нещо, освенъ на потреби училищни, безъ кои то не бъва, съ голѣма бережливость (економія) и най перво на заплата та на учители тѣ и наставници, безъ да дозволяватъ никакво зло въ харчове тѣ. Тіи директори длъжни ся да пращатъ секагодишни отчетъ (хисапъ) на Одесски тѣ душеприказчики, кои то, ако видятъ некоя важна безпоредка, или злоупотребленіе иматъ право да запратъ веке пращаніе то на пари тѣ, додѣ ся не учреди поредка та. Директоры тѣ училищни отдѣляватъ, колко то могатъ една часть отъ проценти тѣ за да ся помага въ Габрово на юноши, кои то ищатъ да се учатъ, но криматъ средства (колай).

§ 19.

Ако ся случи, по каква да е причина, ученіе то да ся преостанови въ Габрово по много отъ три години, тогава половина та часть отъ секагодишни тѣ проценти, что ся наберать въ Банкъ атъ — за что то друга та половина, коя то е назначена для ученіе то на воспитанникъ атъ и семинаристи тѣ, ще получаватъ душеприказчики тѣ — соединяватъ ся съ капиталъ атъ, и като ся востанови поредка та, тогава веке отъ сичката сумма ся получаватъ проценти, отъ кои то половина та часть, какъ е назначено, отхожда за оные, что ся учатъ въ Россія, пакъ друга та на Габров. заведеніе.

§ 20.

Науки тѣ, что ся учатъ въ Габровско то учебно заведеніе до шесдесетгодишній атъ срокъ, ся уравняватъ съ науки тѣ на руски тѣ Семинаріи и Гимназіи. Подиръ Словено-Бжлгарскій атъ язикъ предполагатъ ся Грецкій атъ, Османскій атъ, Русскій атъ и прочіе языци. Но зачто то, като дойде шесдесетгодишній атъ срокъ, проценти тѣ на сички тѣ билети тогава ще станатъ голема сумма, пакъ Бжлгаре тѣ въ това врѣме, съ Божья помощь ще станатъ до тая степень образовани, дѣто да могатъ да иматъ въ исто то Габрово заведеніе на высоки тѣ науки, за това тогива провожданіе то въ други царства на юноши тѣ да ся огради само въ Габрово, дѣто да ся содержаватъ на счетъ на училище то не по много отъ десеть, а въ Европейски

тѣ Университети достаточно е, ако ся испровождатъ, за да станатъ совершени, два юноши отъ най достойни тѣ на назначено врѣме. Секи леко разбира, чи както тѣзи воспитанники така и оные, что ся учатъ въ Габрово на училищній счетъ, ся подвержени да испалнятъ настоящій атъ смисълъ на той завѣтъ, и да платятъ за образованіе то си, както гласятъ статіи тѣ что сѫ описани горѣ.

§ 21.

Десеть години преди шесдесетгодишній атъ срокъ Г. г. душеприказчики тѣ приглашаватъ (калесватъ) учени тѣ да сочинятъ за Габрово, по примѣръ атъ на Русски тѣ Семинаріи, Лицеи, или и Университети, положеніе, по кое то да ся преобразува учебно то заведеніе въ духовна Академія, Лицей или Университетъ. Кога дойде срокъ атъ, това положеніе влезва въ дѣйствие. Директори тѣ помежду това врѣме ся грижатъ да увеличатъ и учредятъ зданіе то (бина та). Харчове тѣ ся полагатъ на секагодишни тѣ проценти отъ сички тѣ четыри былети съ строга бережливость.

§ 22,

Да испалня той мой завѣтъ и за душеприказчики назначавамъ:

1. Одесскій атъ купца Николая Степановича Палаузова.

2. Одесскій атъ купца Матвѣя Петровича Милованова.

3. Братаницъ атъ ми, что горѣ упоменахъ, Николая Никифорова Априлова. — Съ пѫлно право при смерть та си, или още при животъ атъ, да назначатъ преемники тѣ си, пакъ тѣ тѣхни тѣ безпреривно на вѣчни врѣмена. Желаніе то ми е, преемники тѣ на душеприказчики тѣ да сѫ Габровци или Бѫлгаре. Воспитаники тѣ что сѫ усовершенствувахѫ, иматъ преимущественно право, да ся изберать душеприказчики, ако живеятъ въ Одесса. На случай, чи въ Одесса не ще има достойни и совѣстливи Габровци, или ихъ потомки, тогава да ся избиратъ и други Бѫлгаре, или и лица отъ други народи. Душеприказчики тѣ ми распоряжаватъ сичко то съ чиста совѣсть, и благоусмотреніе, и не отвѣчаватъ за управленіе то си, освенъ въ ясно злоупотребление. Като ся утверди отъ присутствено място, той мой завѣтъ, моля ся на онова присутствено място, отъ

кое то ще зависва той мой атъ завѣтъ, да има наблюденіе, за да ся испълнява по точный атъ смыслъ завѣтъ атъ, да получава отъ душеприказчики тѣ секагодишна та вѣдомость (хисапъ) на приходъ атъ, и разходъ атъ, и да поправя, что сѫ упустили, или погрѣшили. Ако ся случи, душеприказчикъ атъ, додѣ е живъ, да не назначи преемникъ атъ си, Габровска та община, презъ директори тѣ училищни, назначаватъ го отъ Одесскы тѣ жители. Число то на душеприказчики тѣ да не бѫде по-малко отъ три лица; двѣ лица дѣйствоватъ совершенно безъ третіѣ то. Ако живеятъ въ други мѣста душеприказчики тѣ иматъ право да назначаватъ повѣрени (векили).

§ 23.

Господа душеприказчики держатъ вѣренъ счетъ на сичкій атъ приходъ и разходъ, когото, като ся сварши година та, прѣдставляватъ, дѣто требува. Секи петь години правятъ отъ годишни тѣ счетове кратка вѣдомость, която печататъ и раздаватъ на любопитни тѣ. Като ся утверди завѣтъ атъ, тій го печататъ съ Бѫлгарскій атъ и Грецкій атъ прѣводъ. и го раздаватъ по сички тѣ мѣста. Това го правятъ и секога, кога ся покажи нужда.

§ 24.

Горѣ речено то распоряженіе на воля та ми, по кое то требува да вървятъ оно ся полага на сичкій атъ капиталъ, дѣто завѣщавамъ вѣчно на полза за Габровско то учебно заведеніе.

§ 25.

Като минатъ двадесеть години Г. г. душеприказчики забиратъ да получаватъ по билетъ отъ № 530 1843 година 16 день Февралія отъ сичка та сумма, что ся умножи отъ проценти тѣ, секагодишни тѣ проценти, кои то, както е горѣ реченно, ся употребляватъ за полза на Габровско то учебно заведеніе, както и проценти тѣ на первый атъ билетъ, точію съ тая разница, чи тогава пишатъ въ Габрово, да имъ испроводятъ за ученіе, не едного, но три юноши, пакъ за Одесски тѣ семинаристи отдѣлятъ не сто но сто и петдесеть рубли сребарни.

§ 26.

Така Г. г. душеприказчики тѣ, като ся сварши и четиридесетьгодишній атъ срокъ, получаватъ секагодишни тѣ проценти по третій атъ билетъ № 920, 1843 година, 26 день Марта. И тѣзи пари ся считатъ за полза на Габровско то заведеніе, както и проценти тѣ на первый атъ и вторый атъ билетъ. Тогава отъ Габрово имъ ся испращатъ за ученіе не три, но шесть юноши, а на семинаристи тѣ отдѣляватъ не сто и петдесеть, но двѣсти сребарни рубли.

§ 27.

Билетъ атъ № 1032, 1843 година, 5 день Априлія, кой то отъ година на година ся умножава съ секагодишни тѣ проценти, кои то ся притурятъ на капиталъ атъ, въ шестдесеть години ще стане съ проценти тѣ голѣмъ капиталъ. Тогава душеприказчики тѣ забиратъ да получаватъ проценти отъ сичка та сумма на четыри тѣ билети 60000 рубли. Тѣзи проценти по число то имъ могатъ да уголемятъ учебно то заведеніе въ Габрово, за това моля Г. г. душеприказчики тѣ да сторятъ тогава что горѣ рекохъ въ параграфъ атъ 20 и 21. но да отдѣляватъ за Одесски тѣ семинаристи двѣсти тѣ сребарни рубли. По между прочіе тѣ работи Г. г. душеприказчики грижатъ ся да направятъ въ Габрово книгохранилище (библіотека), на коя то основаніе то (темелъ атъ) существува. Отъ перво то начало, като поематъ да управляватъ, прилагатъ стараніе да я уголемятъ. Тій зематъ мѣрки да направятъ въ Габрово и печатня (типографія). Считамъ, чи да ся испални реченно то положеніе годишни тѣ проценти не щатъ да потряватъ изъ веднашъ, за това душеприказчики тѣ да ги получаватъ соразмѣрно на потрѣби тѣ съ разрѣшеніе (изинъ) на то място, кое то ще пригледва той мой духовенъ завѣтъ.

§ 28.

Така ми е желаніе то да сторя съ иманіе то си, что добихъ. Намѣреніе то ми е да помогна, по сила та си, да ся образуватъ соотечественници тѣ ми, Бѫлгаре тѣ, кои то только далечъ останахѫ назадъ отъ други тѣ си собратія, на кои то и да внуша усердіе на науки тѣ. Азъ ща счетѫ себеси най счастливъ отъ человѣци тѣ, ако, като первый,

дѣто дигнахъ гласъ атъ си за тѣхна полза, споредъ сила та си, и способь атъ си, стана причина на грядущи тѣ времена на благосъстояніе то имъ.

§ 29.

Ако, по мое то незнаніе, въ той атъ мой завѣтъ ся покажатъ распоредки, които да сж противни на закони тѣ, тія по законъ атъ 1842 година, Томъ X. ст. 850 да ся считатъ недѣйствительни, но сичко то друго да устане въ сила та си.

Той завѣтъ (въ два екземляри) да ся счита подлинный и сжщій, оный отъ 6-го Априлія 1833 година ся уничтожава, и ся счата за нищо. Одесса тысяща осемстотинъ четыредесеть четверта година, Октомврія двадесеть петый день. На той завѣтъ притурихъ ржка та си азъ Василій Евстаѳьевъ сынъ Априловъ.

Примѣчаніе. И да е писанъ той завѣтъ въ два екземпляри, но единъ екземпляръ стига да довърши сичко то, Истый атъ Василій Априловъ.

(Слѣдуватъ подписитѣ на свидѣтелитѣ).

Преведи го отъ Рускій атъ языкъ истый

Василій Априловъ.

Допалваніе на завѣтъ атъ.

Одеса, 1847 година. Априлія въ 10 день. Той завѣтъ потварждавамъ въ пжлнж силж съ неколко примѣны, кон то долу ся казуватъ.

По парвый атъ параграфъ ся примѣчява. Отъ показаны тѣ въ той параграфъ четыре билети на Одесска та контора Комерческаго Банка въ сумма 60000 рубли сребарны, три тѣ ся примѣнихж на новы въ 15000 р. с. сѣкій съ долны тѣ числа и суммы:

Первы атъ, отъ 1847 годинж, Априлія 7-го дня № 1484 на р. с. . . . . 15000.

Вторый атъ, отъ истжтж годинж мѣсяца и числа № 1485 на р. с. . . . . 15000.

Третій атъ, тоже отъ тая годинж, мѣсяца и числа № 1486 на р. с. . . . . 15000.

Четвертый атъ, отъ 1846 годинѫ, Априлія 12 дня № 1867 на р. с. . . . . 15000.

Съ банковы тѣ билеты става сумма въ рубли сребарны . . . . 60000.

коя то завѣщахъ на Габровско то учебно заведеніе да получава файдѫ тѫ. По 9-тъ параграфъ на завѣтъ атъ ми Г. г. душеприказчики тѣ получаватъ проценты тѣ на пѫрвый атъ билетъ 7-го Априлія 1847 година № 1484 сѣкѫ годинѫ, и правятъ съ тѣхъ, както е писано въ завѣтъ атъ. Подиръ вторый атъ билетъ 1847 година, Априлія 7-го дня № 1485 на 15000 р. среб. Душеприказчики считатъ по 10-тъ параграфъ; пакъ третій атъ билетъ отъ истѫ тѫ годинѫ, мѣсяца и день № 1486 на 15000 руб. среб. по 11-тъ параграфъ на завѣтъ атъ ми. Проценты по четвертый атъ билетъ получаватъ душеприказчики тѣ съ 12 Априлія 1849 година и относятъ подъ 12-тъ параграфъ на завѣтъ атъ. Но той параграфъ примѣнява ся въ това, чи завѣщани тѣ на Николая Василіевича проценти минуватъ безъ сѣко участіе на г. Савельева къмъ братанецъ атъ ми Николая Никифоровича Априлова, кому то и ся даватъ двадесеть годины. Тія проценты завѣщавамъ азъ на братаницъ атъ ми Николая за да ся ужени непремѣнно съ Бѫлгаркѫ, и най паче съ Габровкѫ, коя то да знае добрѣ Бѫлгарски, за да учатъ деца та най пьрво Бѫлгарскій тъ языкъ. Азъ считамъ, чи Николай не подалечъ отъ три годины отъ смѫрть тѫ ми може да соверши това супружество, що то ако не направи, или не учи дѣца та си Бѫлгарски душеприказчики тѣ, като не получатъ отъ него письмено увѣреніе за това, иматъ право да му присѣчатъ вѣки проценти тѣ, и да ги обарнатъ въ польза на Габровско то училище. Ако Николай ни добіе чада длѫженъ е да земе за сына млада Габровца. Лесно ся разбира, чи като приминатъ двадесеть годины, проценти тѣ вѣки оставатъ да умножаватъ капиталъ атъ на Габровско то училище.

Допалваніе по Четверты атъ параграфъ. На сестра ми Керѫ Априлова моля да пратятъ въ Габрово на мѣсто сто, петстотинъ рубли сребарны. Бѫлгарски тѣ грамоти и да ся издадохѫ, сумма та 450 рубли пакъ нека остане за други потрѣбы, что гласи той параграфъ, на бѫдащи хар-

чове, и на отлитографирваніе то на образи тѣ ми, дѣто не стигатъ. Освѣнъ това моля душеприказчики тѣ да отдѣлятъ отъ иманіе то ми що оставя (разбирамъ небутана сума та въ 60000 р. коя то завѣщавамъ на Габровско то училище) 3500 руб. сребарны, кои то да пазятъ на ростъ въ конторѫ тѫ Банка додѣ сѫ увѣрятъ, чи въ Габрово направихѫ ново каменно зданіе за училище, кое то да ся свѫрши нужни сѫ още тысяща руб. сребарны. Тогасъ само душеприказчики тѣ зематъ отъ вложены тѣ въ Банкъ атъ 3500 рублы — тысяща рублы съ проценты тѣ имъ по оно време, и ги пращатъ въ Габрово за да свѫршатъ училище то. Рубли тѣ 2500 що оставатъ, наричатъ ги за ползѫ на отечественна та Бѫлгарска исторія съ покорнѫ молба на Г. г. душеприказчики тѣ да прѣдложатъ на Николая Васильевича Савельева да ся состави пѫлнѫ и подробна съ исторически приглашенія и примѣчанія; и ако ся согласи Г. Савельевъ, тогава, като имъ испрати отъ напечатанѫ тѫ исторія десеть тѣла, тій даватъ му отъ суммѫ тѫ, що е въ Банкъ атъ 2000 руб. сребарны. Най-сетнѣ сумма та, що остава на едно съ проценты тѣ, и съ други тѣ, що ся добихѫ отъ двухтысящна та сумма на Г. Савельева ся варди въ Банкъ атъ за преводъ атъ на исторія та на Бѫлгарскій и Грѫцкій язицы. Преводители тѣ получаватъ тая сумма съ проценты тѣ като дадатъ въ рѫцы тѣ на душеприказчики тѣ по 10 тѣла.

Допалваніе по 6 параграфъ. Той параграфъ остава въ силѫ тѫ си, и братанецъ атъ ми Николай получава останало то иманіе, като ся утверди завѣтъ атъ ми, и ся плати сичка та сумма, коя то завѣщавамъ по различны предмети. Но ако той до оно врѣме не свѫрши наукы тѣ си, тогава, за да ги свърши нека му дадатъ и напрѣдъ тысяща рубли сребарны, и да не ся трудятъ душеприказчики тѣ съ дребны работы, нека му ся даде лично нему, или по частно то му письмо, сичко то иманіе, дѣто е въ едно друго съ различни хартіи. Но пари тѣ, що ся на лице, и оныя кои то има да ся събератъ отъ оные, що сѫ длѫжны и проч. да ся вардятъ въ Конторѫ тѫ на Одеск. Банкъ додѣ ся соверши що самъ завѣщалъ, и само тогава, що то остане да ся даде на братицъ атъ ми Николая. Само отъ себе ся разбира, какво то сумма та въ 60000 руб. остава не бутана въ полза на Габровско то училище.

Допалванiе по 19, 25, 26 и 27 параграфы. Молѭ Г. г. душеприказчики да опрѣдѣляватъ по тiи параграфы суммѫ тѫ, дѣто е наречена, но наречена та за семинаристи тѣ сумма да я употрѣбятъ, както за благо намѣрятъ, т. е. или да я назначатъ за семинаристи тѣ сичкѫ тѫ или еднѫ часть, или да я пращатъ въ Габрово на училище то, или да я дѫржатъ за харчове и письмени работы по управленiе то си.

Допалненiе по 22 параграфъ. Оный параграфъ ся допѫлнява съ това, чи подпись атъ и согласiе то на двама та душеприказчики стигатъ да рѣшатъ сѣкѫ работѫ, и да получаватъ сѣкаква суммѫ отъ Конторѫ тѫ на Коммерческiй атъ Банкъ и отъ други мѣста и лица. Само капиталъ атъ въ 60000 руб. ср. остава не бутанъ и отъ тѣхнѫ страна.

Като изговорихме горѣ за нѣкои премѣны и допалванiя на завѣтъ атъ ми, тряба да сторимъ ясно и това, чи днесь (10 Априлiя 1847 година) иманiе то ми составляватъ долни тѣ суммы; други тѣ суммы, що ся видятъ по завѣтъ атъ, считамъ ги загубены. И така иманiе то ми е:

а) Въ четыре тѣ билеты на Одес: Контора Коммерческаго Банка сѣкiй въ 15000 руб. среб.	60000.
Тая шестьдесеттысящна та сумма е завѣщана на Габровско то училище.	
б) Въ два заемни письма отъ 30 Марта сего год. р. с.	4000.
в) Въ наличнѫ тѫ суммѫ, що има касса та ми р. среб.	10600.
г) Въ различны вѣщы, що струватъ р. ср.	1400.
Сичко то иманiе е семьдесеть шесть тысящъ руб. среб.	76000.

На това допѫлненiе на завѣтъ атъ ми, писано съ моя рѫкѫ азъ Василiй Евстаѳьевъ Априловъ притурихъ рѫкѫ тѫ си.

Преведи го отъ Русскiй атъ языкъ истый

Василiй Априловъ.

Д-ръ Петъръ Беронъ.

1797—1871.

Единъ отъ любителитѣ и крѣпителитѣ на народната ни просвѣта прѣзъ XIX. вѣкъ е Д-ръ Петъръ Беровичъ, чието име било романизувано на Беронъ, когато билъ ученикъ въ Букурещъ. Беронъ се е родилъ въ гр. Котелъ около 1797. година. Първоначалното си образование добилъ въ родния си градъ изпърво на български, а слѣдъ това го продължилъ на гръцки при прочутия по онова врѣме гръцки учитель, Андонаки, който учителствувалъ въ Котелъ. Баща му х. Беро билъ единъ отъ виднитѣ и богати жители на гр. Котелъ. Той ималъ петима синове: Драгой, Атанасъ. Христо, Руско и Петъръ. Въ врѣмето на руско-турската война между 1805.—1810. год. х. Беро билъ наклеветенъ прѣдъ турското правителство, че услужвалъ на рускитѣ войски. Турцитѣ това и чакали. Намѣрили добъръ прѣдлогъ да ограбятъ х. Беро и да го оставятъ голъ пръстъ. Това нещастие разбъркало плановетѣ и на х. Беро, и на синоветѣ му. Тогава Петъръ се рѣшилъ да стане абаджия, та отъ една страна да си изкара прѣхраната, а отъ друга да помогне съ нѣщо и на озлочестения си баща. Петъръ виждалъ, че Котелъ не обѣщава добро бѫдеще: въ тоя градецъ не може да се върти нито добра търговия, нито пъкъ занаятътъ му да прѣуспѣва, затова прѣзъ 1815. год. рѣшилъ да напустне родния си градъ и отишълъ въ Варна при единъ майсторъ абаджия. Поставенъ при по-благоприятни търговски условия, Петъръ прѣднамѣрвалъ да стане търговецъ на абаджийски стоки, обаче нито занаятчийството му тръгнало, нито пъкъ се осѫществила мечтата му да стане търговецъ. Напротивъ, обстоятелствата го принудили да напустне занаята и да се залови за истинското си призвание. Откакъ прѣстоялъ въ Варна двѣ години, прѣзъ което

врѣме се научилъ да крои дрехи, единъ пжть обаче по погрѣшка скроилъ едно елече съ ржкави; за тая грѣшка масторътъ му го нахокалъ много строго. Всѣко зло за добро. Това обстоятелство принудило Петра да остави майстора си и да напустне завинаги абаджилъка. Прѣзъ 1817. година той отишълъ въ Букурещъ, съ цѣль да се учи на елински езикъ при тамошния по онова врѣме учитель Зардаллахъ. Тукъ обаче се изпрѣчила една едва ли не отъ най-голѣмитѣ мжчнотии за такива ученици като него—той билъ безъ срѣдства, но за прѣдприемчивитѣ люде нѣма непрѣодолими спънки. Тукъ Петъръ, макаръ и съ голѣмъ трудъ, сполучилъ да намѣри частни уроци—станалъ домашенъ учитель въ нѣколко гръцки и български сѣмейства.

Въ Букурещъ Беронъ прожевѣлъ 3 години и училъ елински езикъ. Въ 1820—1821. година, по врѣмето на гръцкитѣ възстания, Петъръ Беронъ заедно съ нѣколцина българи и гърци билъ принуденъ да избѣга отъ Букурещъ и отишълъ въ Брашовъ, дѣто съ голѣми мжки изкарвалъ прѣхраната си. За негово щастие той се запозналъ съ единъ тамошенъ българинъ Антонъ Ивановичъ, родомъ отъ гр. Сливенъ. Ивановичъ поканилъ Петра да учи дѣцата му по гръцки. Тоя родолюбивъ българинъ го насърдчилъ да състави български букварь, като му обѣщалъ и срѣдства за напечатването. Тогава Беронъ съставилъ историческия „Рибенъ букварь", напечатенъ прѣзъ 1824. година въ Брашовъ. Ролята, която изигра тоя букварь на врѣмето си, нѣма да описваме, защото тя е достатъчно очъртана въ нашата литература, пъкъ и не му е мѣстото тукъ въ такъвъ кжсъ биографически очеркъ. За забѣлѣжване е, че Беронъ още въ 27-та си година проявилъ пълна способность и дарба да бжде много добъръ български писатель и народенъ възпитатель въ най-строгъ смисълъ на думата.

„Въ Букваря си между другото Беронъ ето що бѣлѣжи за начина на първоначалното прѣподаване азбуката въ България: „Въ Петербу́рска-та Акаде́мия опредѣлйха да ду́мамы слова̀та А, Бе, Ве, Ге, Де, и пр. за да срйчамы лесно: но ме́нѣ ми ся вижда чи по̀ лѐсно ще срйчамы ако ги назовава̀мы А, Бъ, Въ, Гъ, Дъ, Е, и пр." (Гл. „Буква̀рь съ различны поуче́нія отъ Пе́тра Х. Бе́ровича за Бѫлгар-

ски-тѣ училища. Напечата ся сасъ помощь-та Г. Антоньова Іоанновича. Въ годѣ 1824". Брашовъ. Стр. 5—6.*)

Отъ това се вижда, че Беронъ е прѣпоржчалъ на българското учителство звучната метода на първоначалното обучение по четене още прѣди 82 години. Той изпрѣвари и Неофита Рилски съ пропагандата си за взаимноучителната метода.

Неочаквано щастието се усмихнало на Петра: нему се дала възможность да свърши висше училище. Прѣзъ 1826. година Антонъ Ивановичъ рѣшилъ да изпрати сина си въ Мюнхенъ, а заедно съ него изпратилъ и Берона за неговъ наставникъ. Прѣди да отиде въ Мюнхенъ, за да придобие по-високо специално образование, П. Беронъ ималъ пълно срѣдно класическо образование, особено билъ силенъ въ старогръцкия и новогръцкия езикъ и литературата; познавалъ доста добрѣ латински, френски, нѣмски и черковнославянски езици**). Когато отишълъ въ Мюнхенъ, Беронъ избралъ да слѣдва по медицината. Види се, помощьта, що му давалъ А. Ивановичъ, не стигала за поддържането на Берона, та послѣдниятъ заедно съ другъ студентъ отъ Янина, на име Иванъ Янули, се сдружилъ, съставили и напечатили на гръцки двѣ малки рѣчничета, едното отъ които било наречено технологическо. Въ ржкописитѣ на Берона се намѣрилъ слѣдъ смрътьта му единъ елино-гръцки словаръ, който останалъ ненапечатанъ.

Прѣзъ 1832. година Петъръ Беронъ свършилъ курса по медицината и се завърналъ въ Букурещъ, дѣто се установилъ на лѣкарска практика. Слѣдъ това наскоро д-ръ П. Беронъ билъ назначенъ за градски окржженъ лѣкарь въ Крайова, дѣто прѣкара останалата часть отъ живота си. Когато се вече понастанилъ тамъ, той повикалъ при себе си отъ Молдавия и сродника си Никола Христовъ—Беронъ, който търгувалъ съ аби. Тогава двамата учрѣдили търговско дружество, което управлявалъ Никола. Никола съ своята опитность, голѣма дѣйность и честность сполучилъ да въздигне това дружество до цъвтеще състояние. И Никола билъ единъ отъ добритѣ български родолюбци: на свои срѣдства възпиталъ двѣ българчета отъ Котелъ, освѣнъ това поддър-

*] Гл. Псп. год. VI. кн. XXV—XXVI стр. 803.
**] Гл. Псп. год. VI. кн. XXV—XXVI. стр. 803

жалъ и внука си д-ръ Василъ Х. Стояновъ Беронъ да свърши по медицината въ Германия. Сжщиятъ се поминалъ въ Ерлангенъ, Германия.

Въ Крайова започнали да интригуватъ противъ. Д-ръ П. Берона. Огорченъ отъ това, прѣзъ 1839. година си далъ оставката отъ занимаемата длъжность, въ сжщото врѣме се зарекълъ вече да не практикува медицината. И наистина, отъ 1839. година до 1871., сир. до смрътьта си, той не практикувалъ никакъ медицината, макаръ и често да се обръщали къмъ него за медицинска помощь. Отъ тогава и до края на живота си по-голѣмата часть отъ врѣмето си прѣкаралъ въ Парижъ и почти всичкото си врѣме посветилъ на научни занятия. Значи, като се отказалъ отъ медицинската практика, не се отказалъ и отъ науката. Въ разстояние на 30 години той се занимавалъ усърдно съ нѣкои въпроси изъ областьта на физиката, математиката, метафизиката, химията, астрономията, донѣйдѣ съ философия и филология. Прѣзъ това врѣме го е изрисувалъ много сполучливо Н. Павловичъ, когато работи въ кабинета си. Тоя портретъ е уникумъ: Д-ръ П. Беронъ, не знаемъ по какво прѣдубѣждение, нито се фотографиралъ, нито се е оставилъ да го рисуватъ. Н. Павловичъ е успѣлъ крадешкомъ да го изрисува.

За забѣлѣжване е, че Д-ръ П. Беронъ се е водилъ по свои особени начала въ научнитѣ си издирвания. Тогава той написалъ и особена астрономия. Часть отъ своитѣ съчинения е напечатилъ на френски, часть на нѣмски и часть на гръцки. Писателството било най-любимото занятие на Берона.

За най-добри отъ неговитѣ съчинения се броятъ: 1. Системата на атмосферологията, 2. Небесна (celeste) физика, 3. Славянска философия (на нѣмски), 4. Метеорологически атласъ и пр. Освѣнъ това на френски е напечатилъ книжка подъ заглавие „Нѣма да има вече пожаръ въ градоветѣ“; върху съдържанието на тази книга е правилъ опити близу при Лондонъ; по сжщия въпросъ е ималъ официална прѣписка съ английското правителство.

Д-ръ Петъръ Беронъ е билъ не само неуморимъ писатель, но билъ и усърденъ ревнитель за просвѣщението на отечеството си. Това родолюбиво чувство го накарало

да се погрижи най-напрѣдъ за просвѣщението на родния си градъ Котелъ, като прѣзъ 1846. година условилъ българина Александъръ Хаджикъ Росети, който по онова врѣме се намиралъ въ Щрасбургъ, за учитель въ Котелъ. Росети билъ много негърпеливъ, затова наскоро напустналъ учителството. Прѣзъ 1854. година д-ръ П. Беронъ условилъ другъ учитель, Ивана Добровичъ, и го изпратилъ въ Котелъ; този учитель се заседѣлъ нѣколко години и учителствувалъ доста успѣшно. Обзетъ отъ постоянни грижи за напрѣдъка не само на Котелъ, но и на цѣлия български народъ, Беронъ давалъ материялни помощи и на други български градове, а съ писмата си насърдчавалъ българитѣ да отварятъ училища. Измежду българитѣ Беронъ е първиятъ, който повдигналъ въпроса за дѣвическото образование у насъ. За да осѫществи тая си мисъль, прѣзъ 1840. год. изпратилъ на брата си Руско пари да услови учителка, която да учи момичетата въ Котелъ. По-сетнѣ прѣзъ 1859. година отпустналъ по-голѣма сума за поддържане на дѣвически училища въ Шуменската кааза. За това му пожертвувание въ *Цареградскій вѣстникъ* № 10. отъ 4. III. 1861. год. срѣщаме слѣдната дописка:

Краіова, 60 Февруарія.

Г-не Редакторе, благоволете молиме да вмѣстите слѣдующи-те нѣколко рѣдове чрезъ почтеньій ви Вѣстникъ слѣдующе-то за извѣстіе и пытаніе.

Познатый вамъ Докторъ П. Беронъ, отъ Юніѭ 1859 е отрѣдилъ по 200 желтици всяка година за дѣвически училища на различни села въ Шуменска-та Кааза.

Перви-те 200 желтици сѫ проводиха на Митрополитъ-атъ Преславски Г-на Венеамина, кой-то на време-то още отговори какъ гы е пріелъ и нарѣдилъ да ся даватъ по хьлядо гр. на Котелъ, Шуменъ, Османъ-Пазаръ, Аша-Кіою, Айванъ Кіою, Салтанъ, Устаръ, Вардунъ, Тича, Илажикъ, Конакъ, Цикандинъ и Тедвенъ.

Послѣ отъ 9-врія 1860 испратиха ся чрѣзъ г-на С. Д. Х. Бакалоглу изъ Букурещъ се за тая работа 100 желтицы на Епитропите церковни и школски въ Шуменъ и отговоръ никаковъ немаме ако и много пѫти да ся е писало, пріехa ли тія пари? и какво направиха съ техъ?

Моля попитайте чрезъ Вѣстникъ-атъ и дано ся отговарятъ.

Д-ръ П. Беронъ искалъ въ продължение на петь години да направи опитъ въ горѣпосоченитѣ села и градове съ отварянето на дѣвически училища, та по тоя начинъ да убѣди населението въ ползата и изпълнимостьта на дѣвическото образование у насъ. За щастие, опитътъ излѣзълъ сполучливъ, — населението се убѣдило въ ползата и необходимостьта отъ дѣвическитѣ училища. Съ своя *Рибенъ букваръ* проправи пѫть на нова метода за елементарното четене, а съ първия си опитъ да отвори дѣвически училища си придоби славата на основатель на дѣвическитѣ училища у насъ.

Беронъ, подобно на Априлова и Селимински, писалъ наставнически писма до котленци да радятъ за училището си. Съдържанието на писмото говори само за своето значение, затова го цитуваме изцѣло:

„Прѣлюбезни ми съотечественици!

Прѣди нѣколко вече мѣсеци азъ получихъ послѣдното ви писмо, чрѣзъ което ми явявате настоящето състояние на училището и при това, че вие сте приели отъ брата ми Руска хилядото гроша, що ви бѣхъ изпратилъ. Съ по-прѣжното си писмо азъ ви бѣхъ казалъ мнѣнието си относително въпроса, кои езикъ трѣбва да учатъ начеващитѣ (οἱ ἀρχάριοι) ученици и кой — по-напрѣдналитѣ отъ тѣхъ. Убѣденъ, прочее, въ собственото си мнѣние азъ рѣшихъ да прѣпечатамъ буквара си за първоопитнитѣ (Πρωτοπείρους) ученици, защото другъ досега по-добъръ нѣмаме. Но азъ, както и всѣки еднородецъ, не считамъ за мое отечество само Котелъ, но цѣла България. За това желая да се науча, дали и въ други по-голѣми градове сѫществуватъ училища и въ какво сѫстояние се нахождатъ тѣ. Чухъ, че г. Райно Поповичъ оставя Карлово, за да замине въ Котелъ, но не зная, дали това е истина, нито пъкъ съ каква цѣль го прави. Азъ бихъ искалъ да се състави едно дружество (ἑταιρία), което да се грижи не само за училището на нашето отечество, но и за училищата на другитѣ градове; отъ това дружество да се плащатъ всички учители, и то да гледа и да бди за паритѣ, които сѫ посветени за училищата на

страната, както то, тъй сжщо да ради и за всички училища на България. Обичалъ бихъ да намѣря нѣкого, комуто да платя каквото иска, за да обходи България и да види, има ли въ всѣкой градъ училище или не, какъвъ е учительтъ въ всѣко едно училище, какъ му е името, отъ кждѣ е той, отъ кога учителствува, колко ученици има, какво ги учи, отъ гдѣ получава годишната си заплата, при това да забѣлѣжи колко врѣме приблизително оставатъ ученицитѣ въ училището, и какво ставатъ тѣ, кога излѣзатъ отъ него, да забѣлѣжи още числото на кжщитѣ въ по-голѣмитѣ градове, да укаже още колко ученици се нуждаятъ отъ книги или какви книги употрѣбява всѣки единъ, какви книги купуватъ, отъ гдѣ ги купуватъ и на каква цѣна. Ако намѣрите такъвъ нѣкой човѣкъ, който да може да обиходи така България съ поменатата цѣль, моля да му прѣдложитѣ моето желание и, ако склонява, нека ми каже колко разноски ще му стигнатъ на мѣсецъ и какво иска още за труда си, па да ми пишете, и по-добрѣ нека ми пише и самъ той.

И оставамъ усърденъ за всѣка услуга на отечеството.

Крайова

П. В.

(Петъръ Беровичъ*)

Това писмо не носи дата. Съобщительтъ Димитриевъ твърди, че е писано между 1832 — 1840. година. Самото писмо е написано на гръцки, а е прѣведено отъ съобщителя. Въ това писмо като че ли по-малко се говори за уредбата на нашитѣ училища, отколкото за срѣдствата и начинитѣ, по които би могло да се изучи тогавашното състояние на нашето учебно дѣло. Навѣрно, въ ония смжтни врѣмена не се е намѣрилъ човѣкъ, който да обиколи България и да събере исканитѣ свѣдѣния. Колко щѣше да бжде добрѣ, ако днесъ разполагахме съ такива свѣдѣния!

Управительтъ на търговското дружество въ Крайова, Никола Христовъ Беронъ, се поминалъ прѣзъ 1853. год. и поради това дружеството се разтурило. Въ това дружество билъ съдружникъ и нѣкой си Теохаръ Папазоглу, родомъ отъ Котелъ. Д-ръ Беронъ още прѣзъ 1853.

*) Гл. „Писмо за урежданье българскитѣ училища прѣди 50 — 60 години". Съобщава Д. (*Периодическо списание* кн. XXXI. стр. 134.)

год. си написалъ завѣщанието и го прѣдалъ запечатено да се съхранява у внука му Василъ Х. Стояновъ Беронъ. Прѣзъ 1867. год. по побуждение, види се, отъ речения Теохаръ, той написалъ ново завѣщание, споредъ което оставялъ Теохара за неговъ душеизпълнитель и на сжщия завѣщалъ мушията си *Скорила*, но съ условие да плаща въ продължение на извѣстно число години или на вѣчни врѣмена — не се знае положително — по 1000 австрийски жълтици годишно за поддържане училища въ България.

Теохаръ обаче наскоро проявилъ злитѣ си замисли: той подвелъ работата така, щото още приживѣ на Берона усвоилъ мушията *Скорила*, безъ да признава каквито и да било задължения къмъ българскитѣ училища. Вѣроломната постжпка на Теохара огорчила извънредно много Д-ръ Беронъ и той, безъ да се бави, завелъ процесъ противъ Теохара. Въ това врѣме Д-ръ Беронъ отивалъ въ Браила, навѣрно да се съвѣтва по процеса. Тогава бѣловласиятъ 75-годишенъ старецъ казалъ прѣдъ В. Д. Стоянова и други българи: „Крайно злочестъ ще умра, ако видя прѣди това, че България ще бжде лишена и отъ моя малъкъ подаръкъ подиръ смъртьта ми!“ Кой знае какъ, но въ първата сждебна инстанция Беронъ изгубилъ дѣлото. Слѣдъ това го апелиралъ прѣдъ Апелативния сждъ въ Крайова: дѣлото било насрочено за 7. априлъ 1871. год.; обаче, на 21. мартъ, 16 дни прѣди да се разгледа дѣлото, Д-ръ П. Беронъ билъ удушенъ въ леглото му отъ работници, които работѣли въ кжщата му. Тия работници били подкупени отъ другиго. Така мжченически свършилъ живота си този родолюбецъ и рѣдъкъ български благодѣтель, името на когото ще се помни вѣчно и ще се произнася съ благоговѣние и благословии отъ всѣки българинъ.

Всичко, що бѣше придобилъ Беронъ, било наука, било пари, било честь, всичко това си е спечелилъ самъ самичъкъ, благодарение на неговото добро първоначално домашно възпитание, на естествения му прѣдприемчивъ духъ, на неговата неизчерпаема енергия и на неговия, твърдъ, постояненъ и честенъ характеръ. Съ пламенна любовь е обичалъ отечеството и народа си, свидѣтелство на което сж неговитѣ трудове и щедри пожертвувания за доброто на България.

Като се виждалъ вплетенъ въ примкитѣ на Теохара досежно мушията, Беронъ прибѣгналъ до друго срѣдство,

което насмалко е щѣло да осуети неговото желание: още прѣзъ 1870. год. написалъ и напечатилъ ново завѣщание, чрѣзъ което завѣщавалъ всичкия си имотъ на Ромъния.

Слѣдъ смъртьта на Д-ръ П. Беронъ билъ съставенъ комитетъ, който да се грижи, щото отъ имота на покойния да се образува фондъ, отъ дохода на които да се поддържа на вѣчни врѣмера една гимназия въ гр. Одринъ подъ името *Д-ръ П. Беронъ*. На тоя комитетъ прѣдстояли двѣ трудни задачи: първо, да изтръгне мушията *Скорила* отъ похитителя Теохаръ Папазоглу и второ, да развали завѣщанието отъ 1870. год. На чело на тоя комитетъ застаналъ приснопаметниятъ Евлогий Георгиевъ, който, слѣдъ голѣми усилия, успѣлъ да осигури наслѣдството отъ Берона за Одринската гимназия. Не малка е заслугата и на извѣстния нашъ родолюбецъ Стефанъ Русковъ Беронъ, братовъ синъ на покойния Д-ръ П. Беронъ, който най-напрѣдъ отъ всичкитѣ роднини доброволно се отказа отъ всѣкакво дирене наслѣдство отъ завѣщания имотъ на Д-ръ П. Берона. Неговия примѣръ послѣдваха и останалитѣ роднини и съ това спомогнаха да се увѣковѣчи името на Д-ръ П. Берона. Слѣднитѣ два протокола свѣдочатъ за неуморната дѣйность на поменатия комитетъ.

Протоколъ. *)

Днесъ, на 10. май 1889. год., ние долуподписанитѣ членове на комитета, съставенъ за изпълнението на рѣшението, зето относително до употрѣбление имота за основанието и подържанието на една българска гимназия въ Одринъ подъ името на Д-ръ Петра Беронъ, като взехме прѣдъ видъ:

1). Протокола, съставенъ и подписанъ отъ насъ въ послѣднйото ни засѣдание отъ 27-и юни 1884, и 2) актъ, че имотътъ е вече ликвидиранъ и се намира въ ромънски фондове, Fonciari Rurali 5%, имено фр. 373,000 съ купони отъ 1. юли 1882 и въ брой л. фр. 27,294.82 споредъ както се доказва отъ смѣтката, прѣдставена отъ г. Евл. Георгиевъ, сключена до днесъ, прѣгледана и одобрена отъ насъ.

*) Гл. Дѣло № 66. отъ 1889 год. стр. 69. (въ Министерството на народното просвѣщение.)

Рѣшаваме:

1). Да се продаджтъ всичкитѣ, или часть отъ казанитѣ фондове и съ тѣхното произведение, както и съ готовитѣ пари, да се купъжтъ или български 6 процента облигации, издадени за откупваньето на линията Русе — Варна, или каквито други ефекти намѣри Г-нъ Евл. Георгиевъ за добри.

2). Всичкитѣ лихвоносни ефекти да се внесжтъ въ Българската-Народна-Банка въ София на съхранение.

3). Тия облигации ще бждатъ внесени за съставяньето единъ неотчуждаемъ фондъ подъ името: „Фондъ на Д-ра Петра Беронъ“ за издържание бълг. мжж. гимназия въ г. Одринъ. За това подържание ще служжтъ само лихвитѣ му, тъй като самиятъ фондъ никога и отъ никого не ще може да се накърни.

4). До отваряньето на казаната гимназия, която ще носи името: „Българска мжжка гимназия на Д-ра Петра Беронъ“, лихвитѣ отъ горния фондъ ще се събержтъ и употрѣбатъ за покупката или постройката на едно здание въ Одринъ, въ което ще се помѣщава гимназията, освѣнъ ако подобно здание се подари отъ самитѣ одринци или отъ другиго, въ който случай въпроснитѣ лихви ще се прибавятъ къмъ самия фондъ и ще станжтъ неотчуждаеми и тѣ, като служжтъ само да даватъ нужнитѣ приходи за подържанието на гимназията, съ условие само, че и въ такъвъ дори случай учрѣждението ще носи пакъ исключително името: „Българска мжжка гимназия на Д-ра П. Беронъ“.

5). Лихвитѣ отъ горния фондъ, щомъ се събержтъ ще се турьжтъ подъ разположение на Светата Българска Екзархия, подъ управлението на която се туря казаната гимназия, директорътъ, учителитѣ и служащитѣ на която ще се назначаватъ и уволняватъ отъ Светата Екзархия, а управлението й ще става по единъ правилникъ, който ще се изработи отъ Св. Екзархия и съобщи за свѣдѣние на Министерството на Народното Просвѣщение въ София.

6). Светата Българска Екзархия ще испраща, слѣдъ сключваньето на всѣка учебна година, до Министерството

на Народното Просвѣщение въ София подробна смѣтка и оправдателни документи на станжлитѣ разноски. Тая смѣтка и тия оправдателни документи, подиръ прѣглежданието имъ въ самото Министерство, ще се поднесжтъ за подробно провѣрение на Смѣтната Палата въ София.

7) Въ случай че лихвитѣ отѣ горния фондъ нѣкоя година надминжтъ разноскитѣ, връхнината да се употрѣбява за купуванье книги за една библиотека при гимназията, библиотека, която трѣбва отъ началото още да се основе, като се турыжтъ въ нея по единъ екземпляръ отъ всичкитѣ списания на български, гръцки, французки и нѣмски езици на покойния Д-ра Петра Беронъ.

8) Г-нъ Евлогий Георгиевъ се натоварва, чрѣзъ настоящия протоколъ, съ извършванье на поменжтитѣ въ 1 и 2 параграфи и щомъ той получи отъ Банката расписка за внесенитѣ у нея облигации, неговата отговорность прѣстава. Българската Народна Банка ще яви за получванието на тия облигации и на Св. Българска Екзархия.

Обявяваме сжщеврѣменно, че припознаваме за добро управлението на Г-нъ Евлогий Георгиева прѣзъ всичкото прѣминжло врѣме, че нѣмаме противъ негова милость никакви претенции и му изразяваме нашитѣ сърдечни благодарения за положения отъ него трудъ по ликвидирането на горѣспомѣнжтия имотъ.

Настоящиятъ протоколъ се направи въ петь екземпляра, отъ които Г-нъ Евлогий Георгиевъ ще испрати единъ въ Светата Българска Екзархия, втори въ Министерството на Народното Просвѣщение въ София, трети на Българската Народна Банка въ София, четвърти въ българската община въ г. Одринъ, а пети ще задържи у себе си.

Букурещъ, 10 май 1889 г. в. с.

(Подписали) Ст. Р. Беронъ за себе и брата си.
Д-ръ В. Беронъ G. N. . . . . (не се чете) Л. Коловъ М. Колони,
Д-ръ Г. Атанасовичъ.
Подписалъ. За Лука Радуловъ, Ев. Георгиевъ, упълномощенъ съ писмо отъ 6 май 1889.
(подп.) Ев. Георгиевъ.

Протоколъ.)*

Долуподписанитѣ членове отъ комитета, съставенъ за испълненне рѣшението, взето относително употрѣбение фонда за учрѣждение и подържание на една българска гимназия въ Одринъ подъ името на Д-ра П. Беронъ.

Като имаме прѣдъ видъ протоколътъ, сключенъ отъ насъ на 10 май 1889, чрѣзъ който рѣшихме, щото фондътъ отъ това имѣние, който състоеше отъ fr. 373000 именителна стойность — въ Scrisuri Func. Rurale 5% и отъ fr. 27259.82 въ начтени да се продаде отъ г-на Евл. Георгиева и послѣ съ произведението да се купѭтъ български облигации 6%, издадени за откупваньето на желѣзницата Русе-Варна и да се испратѭтъ на Бълг. Народна Банка въ София, за да слѣдува съгласно горѣспоменѫтия протоколъ отъ 10 май 1889;

Като взимаме прѣдъ видъ, че г. Ев. Георгиевъ е испълнилъ операцията, съ която е билъ натоваренъ, и отъ продажбата на Ромънскитѣ Scrisuri func. Rurale 5% е събралъ всичко сумата отъ 363170 fr., при която като се прибави и сумата отъ fr. 27259.82 която бѣше въ начтени, се набиратъ всичко 390,429.82;

Като взимаме прѣдъ видъ, че г. Ев. Георгиевъ съ тоя капиталъ отъ fr. 390,429.82 е купилъ въ London L. stg. 17200 — именит. стойность — въ българ. облигации 6%, издадени за откупваньето желѣзницата Русе-Варна съ купони отъ 1 августъ 1889, за които е заплатилъ 387,759.32;

Като взимаме прѣдъ видъ, че цѣлиятъ фондъ е отъ fr. 390,429.82 и като се намали отъ него сумата отъ fr. 387,759.32 — стойностьта на бълг. облигации 6%, оставатъ fr. 2670.50 неупотрѣбени още при които като се прибави и стойностьта на купона 1-и августъ 1889 върху им. fr. 17,200 отъ fr. 12983.50, който г. Ев. Геор. е събралъ, се набиратъ всичко въ начтени fr. 15,654 на края на 1889 год.

Като взимаме прѣдъ видъ настоятелнитѣ и повторителни молби на Котленския градски общински съвѣтъ, да му се дойде на помощь за училището въ Котелъ;

Като взимаме прѣдъ видъ, че това мѣсто е рождениятъ градъ на пок. Д-ръ П. Беронъ и че за по̀-добра па-

*) Гл. Дѣло № 41. отъ 1890. год. стр. 86. (въ Министерството на просвѣщение.

метъ на блаженопочившия патриотъ заслужва да се уважи просбата на котленци и да имъ се даде една помощь отъ петнадесетъ хиляди (15000) фр. —

По тия съображения комитетътъ единодушно

Рѣшава:

1. Одобрява напълно и безъ никакво завардюванье, операцията, извършена отъ г-на Ев. Георгиевъ съ продажбата на румънскитѣ Scrisuri func. и съ покупката на бълг. облигации 6%, споредъ както се каза пò-горѣ;

2. Г-нъ Ев. Георгивъ ще внесе на Котлен. град. общин. съвѣтъ fr. 15,000 отъ сумата fr. 15654, която оставаше разполагаема у него, за помощь на училището въ Котелъ и въ паметъ на пок. Д-ръ П. Беронъ;

3. Г-нъ Евл. Георгиевъ ще събере стойностьта на купона 1 февр. 1890 отъ . . . Fr. 17200, на която като прибави останжлитѣ у него въ брой fr. 654, сумата която се набере, ще облѣче се́ въ български облигации 6%, които, като прибави при горнитѣ L. stg. 17000, ще положи всичкитѣ въ Бълг. Народ. Банка въ София, която ще да се съобрази съ прѣдписанията на нашия протоколъ отъ 10 май 1889.

Обявяваме, че г-нъ Ев. Георгиевъ се освобождава отъ задлъжението, което имаше и е съвършено запазенъ отъ всѣкаква отговорность.

При това обявяваме още чрѣзъ настоящия протоколъ, че мисията на нашия комитетъ е вече испълнена и че отъ днесь нататъкъ той прѣстава да сжществува.

Направенъ въ петь екземпляра, отъ които единъ ще задържи г-нъ Евл. Георгиевъ и ще испрати по единъ на:

Св. Българска Екзархия въ Цариградъ,

На Министер. на Народното Просвѣщение въ София, Бълг. Народна Банка въ София, и бълг. община въ Одринъ.

Букурещъ, 20 февруар. 1890. в. с.

Ст. Р. Беронъ	М. Колони
G. N.	Д-ръ Г. Атанасовочъ
Ст. Т. Беронъ	Ев. Георгиевъ.

Завѣщаниятъ фондъ въ размѣръ около 400,000 фр. е билъ внесенъ отъ покойния Евлоги Георгиевъ въ Българ-

ската Народна Банка въ София прѣзъ 1890. година. Лихвитѣ отъ тоя фондъ до началото на учебната 1897-98 година били непокжтвани, та се набрала една сума отъ 180,000 лева, които сж прѣдназначени отъ Екзархията за направата на гимназиялно здание и пансионъ въ г. Одринъ въ квартала, който се казва „Кале". Планъ на гимназията и за пансиона при нея е изработенъ и на 19. априли с. г. е пристигнжлъ Султановия ферманъ, съ който се разрѣшава постройката на тая гимназия.

До началото на учебната 1897-98. год. подържането на гимназията е ставало на общо основание отъ екзархийския бюджетъ, а отъ тогава се подържа отъ лихвитѣ на фонда, които сж 24-25 хиляди лева годишно.

Гимназията носи името „Д-ръ Петъръ Беронъ" отъ началото на учеб. 1897-98. година; тя бѣ непълна, имаше 6 класа, прѣзъ учеб. 1898 99 година се отвори и VII. класъ. Цѣлото й название е: „Българска мжжка педагогическа гимназия Д-ръ Петъръ Беронъ" въ г. Одринъ. Наречена е педагогическа, защото въ класоветѣ V, VI и VII, вмѣсто езицитѣ латински и гръцки, се прѣподаватъ педагогическитѣ прѣдмети педагогика обща, дидактика, методика, история на педагогията, отчасти логика и психология. Една отъ цѣлитѣ й е да изкара подготвени основни учители за Одринския вилаетъ.

Литература: 1. „Археологически и исторически изслѣдвания", отъ Д-ръ Василъ Х. Стояновъ Беронъ, внукъ на Д-ръ П. Беронъ; 2. „Д-ръ Петъръ Беронъ и неговото завѣщание" (*Училищенъ прѣгледъ.* Год. III. Кн. 7 и 8. стр. 803.); 3. „Покойниятъ докторъ Петъръ Беронъ и неговиятъ завѣщанъ имотъ за България", отъ В. Д. Стояновъ (Псп. год. VI, кн. XXV—XXVI. Стр. 801.); 4. Писмо за уреждане българскитѣ училища прѣди 50--60 години. Съобщава Димитриевъ (Псп. год. VII, кн. XXXI. Стр. 131.); 5. „Енциклопедически рѣчникъ", отъ Л. Касжровъ. Първа часть А—К. Стр. 128.

Докторъ И. Селимински.

1798—1877.

Да се рови човѣкъ въ архивата на миналото е извънредно поучително. Въ тая архива човѣкъ намира лица, които далече не заслужватъ такова незачитане, съ което ги удостояваме ние. Прѣзъ XIX. вѣкъ наредъ съ многото наши народни дѣйци е работилъ и Д-ръ И. Селимински, но доскоро у насъ дори и името му се не чуваше. Когато обаче се запознахме съ живота и дѣйностьта на тоя необикновенъ труженикъ, насъ ни обзе срамъ, за дѣто сме прѣнебрѣгнали да почетемъ паметьта на тоя българинъ, който много прилича по дѣйностьта си на Парчевича. Да, това що бѣ Парчевичъ за своето врѣме, това бѣ Селимински прѣзъ XIX. вѣкъ. Отъ по-сетнѣшнитѣ ни редове всѣки ще се убѣди въ правдоподобностьта на това сравнение.

Селимински се е родилъ прѣзъ 1798. година на 24. декемврий въ градъ Сливенъ отъ родители българи; баща му се наричалъ Георги, а майка му Малама. Въ нѣкои документи, оставени отъ Селимински, името му е написано Йорданъ, а въ други Иванъ съ титлата хаджи като посѣтитель на Божия гробъ. Прѣзимето му е написано Силимински вмѣсто Селимински, което г. Чилевъ намира за поправо, защото градътъ Сливенъ се казвалъ на гръцки Силимносъ. Названието Силимносъ се срѣща и въ нѣкои руски документи.

„Една година подиръ моето рождение (1799), казва Селимински въ автобиографията си, единъ потурченъ българинъ отъ сѣмейството на Табака Гоголарь убилъ баща ми. Майка ми се ожени за втори мѫжъ, съ когото живѣ до 1812. година, когато цѣлото ни сѣмейство се унищожи отъ чума“. Селимински, като останалъ безъ баща, прибралъ се при дѣда си по майка — Георги Драгойчовъ и баба Драгана, които се грижили твърдѣ много за него. Той се научилъ

отъ рано, че баща му е загиналъ отъ турци. „Вслѣдствие на туй, пише той, се явиха двѣ противоположни чувства — обичь къмъ моитѣ спасители и омраза къмъ тиранитѣ турци". Когато Селимински билъ на 7-годишна възрасть, у тѣхъ влѣзълъ единъ турчинъ на име Хасанъ Ириазлѫ, піянъ—залѣнъ посрѣдъ нощь. Дѣдо Георги се скрилъ, а при огнището останала баба Драгана и Селимински. Хасанъ хваналъ малкия Ивана и съ ятагана си го заплашилъ, че ще го убие, ако се не яви дѣдо Георги. Внезапно вратата се отваря, и се подава единъ исполинъ българинъ, който тутакси напада на озвѣрения турчинъ, обезорѫжава го и съ рѫцѣ, завързани отзадъ, го изтласква навънъ. „Отъ това, пише Селимински, извлѣкохъ поука: всѣки човѣкъ е длъженъ да помогне на ближния си, когато се намира въ опастностъ".*)

Прѣзъ 1812. година въ врѣме на чумата Селимински, като изгубилъ майка си, баба си и дѣдо си, дошълъ въ отчаяние и на 20. августъ 1814. година заминалъ за Иерусалимъ; на връщане се отбилъ въ малоазиятския градъ Айвали (Кидония), дѣто живѣлъ до 1821. година, когато избухнало гръцкото възстание. Въ този градъ озвѣренитѣ турци направили поголовно клане, отъ което Селимински едва се избавилъ. Отъ 1821. — 1823. год. Сел. се присъединилъ къмъ възстаналитѣ гърци и взелъ участие въ много сражения. Когато настѫпило разцѣплението между възстаницитѣ, Селим. напустналъ Гърция и прѣзъ Италия и южна Австрия пристигналъ въ Пеща. Тукъ се бавилъ много малко и слѣдъ това заминалъ за Брашовъ, дѣто намѣрилъ много сливенци, избѣгали отъ турскитѣ золуми. Въ Брашовъ останалъ 2 години. „Въ това врѣме, пише Селим., ми се даде удобенъ случай да изуча живота и организъма изобщо на разни народи, моралното развитие, материалния напрѣдъкъ и бащинското покровителство на властитѣ, които управяватъ тѣзи народи, вслѣдствие на което населението живѣе щастливъ животъ. Духътъ на свободата влияеше върху мене, както и върху другитѣ българи, които, прѣслѣдвани отъ турцитѣ, бѣха принудени да напустнатъ своето отечество. Прѣдвидъ на тѣзи обстоятелства за първъ пѫть говорихъ тамъ (1825. год.), че за да се приготви нашиятъ

---

*) Гл. Библиотека Д-ръ Ив. Селимински кн. I. стр. стр. 7. и 8.

Докторъ Ив. Селимински.

народъ за по-щастливо бѫдеще, необходимо е да се организува цѣлиятъ народъ, та така хармонически да се движи къмъ своята завѣтна цѣль — свободата, която сме изгубили прѣди 5 вѣка. Сънародницитѣ ми, у които възбудихъ тази идея, ми прѣдложиха, да се установя въ гр. Сливенъ, та оттамъ да почнемъ организирането на народа; най-малкото нѣщо, което се надѣвахъ да получимъ, бѣше да вдъхнемъ свободолюбиви идеи въ сърдцата на нашия народъ. Тогава, като имахъ прѣдвидъ изречението на Демокрита „смѣлостьта е начало на дѣлата, а сѫдбата води къмъ края", рѣшихъ и заминахъ за Сливенъ. Обаче, веднага разбрахъ, че думи и дѣла е различно нѣщо; моятъ добъръ приятель Мавроматисъ (гръкъ) ме окуражи къмъ прѣдприятието, а пъкъ азъ се въодушевихъ отъ Европидовия стихъ „смѣлиятъ върши всичко". Въ Сливенъ пристигнахъ на 26. октомврий 1825. г. Кираджията ми, 6 часа прѣди да влѣзна въ града, съобщи на гражданитѣ за моето пристигане. Така е обичай, да се извѣстява за идването на тѣзи, които сѫ напустнали града отдавна. Моитѣ съграждани ме посрѣщнаха съ голѣмъ ентусиязъмъ и хранѣха къмъ мене най-добри надежди за общото благо. Слѣдъ като се установихъ въ родния си градъ, въ продължение на единъ мѣсецъ се запознахъ напълно съ положението на обществени тѣ работи. Мѣстоположението на града е прѣвъзходно; природни удобства всѣкакви: но всичко въ полудиво състояние. Изкуството науката и пр. които видѣхъ въ другитѣ страни, тукъ липсваха. Народътъ, благодарение на добрия климатъ, бѣше здравъ, пъргавъ, работливъ, остроуменъ, но безграмотенъ. Чорбаджиитѣ бѣха развратени по фанариотски. Духовенството приличаше на народа, отъ който и произхождаше. Владиката не искаше нищо отъ него, освѣнъ да знае да чете гръцката литургия; свещеницитѣ изказваха туй съ слѣднитѣ стихове:

„Молитвеникъ — хранителникъ.
„Друга книга — губи врѣме".[1])

„Като се запознахъ добрѣ съ обстоятелствата, при които трѣбваше да дѣйствувамъ, основахъ отъ народа тайно братство съ слѣдния уставъ:

„1. Членоветѣ на братството се грижатъ взаимно за безопасностьта си при всѣки случай.

[1] Пакъ тамъ стр. стр. 9., 10. и 11.

„2. Покровителствуватъ сирачетата на умрѣлитѣ членове.

„3. Укрѣпяватъ материялното състояние и добро име на членоветѣ чрѣзъ взаимна помощь.

„4. Членоветѣ внасятъ редовно своитѣ парични помощи въ общата каса.

„5. Нови членове не се приематъ безъ общо одобрение на братството.

„6. Ако нѣкой членъ издаде нѣкоя тайни на братството, веднага се изключава отъ братството, а другитѣ вече го не поздравяватъ.

„Цѣльта на това братство бѣше да изцѣри обществото отъ разни заразителни язви и да го упѫти къмъ стремежъ, да се подобри положението на града. По този начинъ азъ имахъ случая да узная способноститѣ си, както и онова, що всѣки членъ отъ братството можеше да върши. . . . . Братството напрѣдваше съ гигантски крачки; членоветѣ показваха извънреденъ успѣхъ въ търговско отношение и въ общественитѣ работи. Тѣ искаха отчетъ отъ управляващата класа и се опитваха да даватъ тонъ въ общественото движение на града. Рѫководитель на всичко туй бѣхъ азъ, но прикрито. Слѣдъ това пристѫпихъ къмъ организуване на подобни братства и въ други български градове . . . За да се успокоя за правилния ходъ на братството, заклехъ членоветѣ му върху Евангелието и въ името на вѣрата ни прѣдъ свещеника Исидоръ, никой да се не стреми къмъ нѣкакво видоизмѣнение на братството. Тогава пръвъ пѫть имъ заговорихъ за патриотическата цѣль на братството.

„Тогава въ Сливенъ имаше 4 основни училища гръцки и едно класно училище сѫщо гръцко. Обаче, самитѣ учители бѣха безграмотни, та едва ли можеше да се очаква нѣщо добро отъ тѣхъ за младежьта. Азъ отворихъ училище въ двора на църквата „Св. Никола"; веднага се събраха при мене много ученици отъ Сливенъ и отъ други градове като Шуменъ, Карнобатъ, Жеравна, Стара-Загора. При мене идваха отъ други градове разни посѣтители; тогава именно азъ пропагандирахъ да се основаватъ братства . . . . Въ своето училище прѣподавахъ математика, физика, география и отечествена история" [1]).

---

[1]) Пакъ тамъ стр. стр. 12., 13. и 14.

Въ 1827. г. прѣзъ Сливенъ миналъ рускиятъ офицеръ Александъръ Иосифовичъ съ мисия до руския посланникъ въ Цариградъ. Селимински се възползувалъ отъ случая и една вечерь посѣтилъ руския офицеръ, съ когото се разговарялъ върху сждбата на християнитѣ на изтокъ. Иосифовичъ се обърналъ къмъ Селимински съ твърдѣ благи думи, като му прѣпоржчалъ „търпѣние и внимание, за да се извлѣче полза отъ сгоднитѣ обстоятелства". Тѣзи думи, макаръ и неопрѣдѣлени, внушили на Селимински смѣлость, затова още на другия день ги съобщилъ на братството. Прѣзъ м. октомврий с. г. Сел. заминалъ за Шуменъ, за да подѣйствува и тамъ да се основе братство отъ тамошнитѣ жители. На връщане се срѣщналъ съ единъ руски пощенски куриеръ, отъ когото се научилъ, че идещата пролѣть ще се обяви война между Русия и Турция.

Слѣдъ това Селимински започналъ да събира сливенци на съвѣщания. Въ тѣзи съвѣщания рѣшилъ да приготвятъ храна и оржжие. Отъ сжщото братство мнозина станали водачи на рускитѣ войски прѣзъ балканскитѣ проходи и пжтеки. Въ това братство се приготвили четници, които да излѣзнатъ по балкана и да се борятъ съ турцитѣ, а други се разпръснали по другитѣ български градове, за да подигнатъ населението.

Прѣзъ 1828. год. турскитѣ власти заподозрѣли сливенци, а особено Селимински и го потърсили да го арестуватъ. Селимински съ врѣме прѣдугадилъ това намѣрение на властьта и избѣгалъ въ Пловдивъ, дѣто се условилъ за учитель. Тамъ учителствувалъ една година. Слѣдъ като билъ прѣвзетъ гр. Сливенъ отъ рускитѣ войски, Селимински се върналъ наново въ родния си градъ.

Слѣдъ Одринския миръ (2. септемврий 1829. год.)руситѣ трѣбвало да се върнатъ въ Русия. Сливенъ трѣбвало отново да остане подъ турцитѣ. Сливенци, като узнали за това, раздѣлили се на три партии: чорбаджийска, която мислила да остане населението на огнищата си; мнозинството отъ гражданитѣ било на мнѣние да се изселятъ, а младежитѣ подъ прѣдводителството на капитанъ Мамарчева били за едно общо възстание срѣщу турската тирания. Селимински билъ съ втората партия. Навѣрно, подъ влиянието на Сел. изселването било прието, затова била из-

пратена комисия при главнокомандуващия рускитѣ войски, да го пита, дали е опрѣдѣлено мѣстото за ония българи, които ще се изселятъ. Отговорътъ билъ, че за българитѣ била опрѣдѣлена Бесарабия. Покрай тая партия се явила и нова малобройна партия, която агитирала, изселването да стане въ Ромъния. Понеже Сел. смѣтали за виновникъ на изселването въ Русия, новата партия рѣшила да го убие, но въпрѣки всички прѣслѣдвания Селимински останалъ живъ, а изселването станало отчасть въ Русия, отчасть въ Ромъния. Необяснимо, какъ и защо Сел. останалъ при изселницитѣ въ Ромъния, макаръ и да го викало руското правителство въ Русия. Подиръ една година заминалъ за Букурещъ. Въ това врѣме се появила между емигрантитѣ нова идея — да поискатъ отъ Турция разрѣшение да се основе едно българско княжество въ Добруджа. За тази цѣль емигрантитѣ избрали комисия, състоеща се отъ Селимински и Георги Иконому отъ Свищовъ, която въ Цариградъ щѣла да намѣри за съратникъ Богориди. Но отъ една страна М. Германъ, сръбски прѣдставитель въ Ромъния, родомъ отъ Банско (Македония), не одобрилъ този планъ, та въ Цариградъ разубѣдилъ Богориди, а отъ друга страна холерата спрѣла събранията на колониститѣ, та комисията не изпълнила задачата си, дори не прѣдприела и пѫтуването си за Цариградъ.

Въ Букурещъ Селимински учителствувалъ до 1833. г., а въ Руше-де-веде отъ 1833. — 1835. год.; въ послѣдния градъ Селимински билъ частенъ учитель по гръцки езикъ на тамошнитѣ търговци българи. Понеже положението на колониститѣ въ Беряска (при Плоещъ) не било добро, Селимински рѣшилъ да се установи като учитель въ Плоещъ, та дано отблизу да може да помогне на съотечественицитѣ си. Прѣдварително успѣлъ да получи английско поданство за всѣка евентуалность и се явилъ съ прѣпоржчителни писма до управителя на града. Обаче, противницитѣ му, особено единъ учитель родомъ отъ Загора (Епиръ) и единъ свещеникъ го наклеветили прѣдъ властитѣ като безбожникъ и зълъ човѣкъ. Българската община доказала прѣдъ властитѣ несъстоятелностьта на клеветата и освободила Селимински отъ отговорность. Слѣдъ това Селимински загрозила нова опасность, — колониститѣ изпратили про-

шение до Видинския паша, да имъ се разрѣши да се върнатъ въ България, и пашата изпратилъ комисарь, който да улесни прѣселването. Плоещкиятъ управитель прѣдставилъ прѣдъ централната власть Селимински за виновникъ на прѣселването, а прѣдъ турския комисарь го клеветилъ, че той противодѣйствувалъ за възвръщането на колониститѣ въ България. Ромънското правителство се оплакало на английското консулство за поведението на Селимински, но той съумѣлъ да отблъсне гнусната клевета. Тогава едни отъ колониститѣ се завърнали, а другитѣ се настанили окончателно въ Плоещъ. Въ ръкописитѣ на Селимински се намира едно благодарствено удостовѣрение отъ страна на калониститѣ отъ 20. ноемврий 1839. год.

Отъ 1840.—1844. год. Сел. слѣдвалъ въ атинския университетъ по медицината. Отъ единъ неговъ документъ се вижда, че Сел. билъ записанъ за атински гражданинъ на 1. IX. 1841. год. И въ Атина той билъ душата на патриотическия български кръжецъ на учещата се тамъ младежь. Между писмата му се намира и кореспонденцията му съ Василъ Априловъ и Николай Палаузовъ. Отъ сѫщото врѣме Сел. притежава кореспонденция съ Петъръ Иоаниди (по-послѣ архиерей Панаретъ Погониански). Въ едно писмо прѣпоръчва на Иоаниди да състави въ Битоля таенъ патриотически комитетъ противъ гръцкия владика. Когато Сел. се намиралъ въ Атина, получилъ удостовѣрение, подписано отъ трима прочути войводи въ врѣме на гръцкото възстание, Мавромихали, Яни Коста и хаджи Христо. Съ този документъ се удостовѣрява, че Сел. като офицеръ взелъ участие въ много сражения на гръцкото възстание „срѣщу нѣприятеля на вѣрата и отечеството“ и че изпълнилъ своя дългъ „съ голѣмо усърдие, храбрость, вѣрность и послушность“. Подиръ този документъ слѣдва другъ за сребъренъ медалъ отъ страна на военното министерство съ дата 31. май 1844. год. Обаче, Сел. не споменува за туй нѣщо въ споменитѣ си, навѣрно отъ скромность. Прѣзъ слѣдващата година Сел. постѫпилъ въ Сиенския университетъ (Италия), отъ дѣто получилъ титлата „Doctor in Medicina ac Chirurgia“ (28. мартъ 1845. год.).

Д-ръ Селимински, като се върналъ въ Ромъния, отначало билъ свободно-практикуващъ лѣкарь въ Букурещъ.

Въ 1848. г. той билъ назначенъ за окръженъ лѣкарь въ Браила, дѣто проживѣлъ нѣколко години наредъ. Между документитѣ на Сел. се намира и едно удостовѣрение, подписано отъ командира и други офицери на българския волентирски баталионъ съ дата 1. I. 1855. год., отъ което удостовѣрение узнаваме, че разпалениятъ патриотъ още при първия зовъ на главнокомандуващия князь Гочкаковъ П. въ 1853. год. напустналъ службата си и се заловилъ да сформира български волентирски отрядъ, като открилъ главната си канцелария въ Букурещъ; едноврѣменно съ това основалъ такива канцеларии и въ други ромънски градове, дѣто живѣли българи. Въ врѣме на войната Д-ръ Сел. билъ дружиненъ лѣкарь и се удостоилъ съ два сребърни медала за направенитѣ отъ него заслуги.

Подиръ разформируването на българския баталионъ (1856. г.) Д-ръ Сел. се установилъ въ Болградъ, като окръженъ лѣкарь. При първото тържествено празднуване на прѣздника Св. Кирилъ и Методий (1864. г.) Сел. взелъ живо участие. Въ този градъ той написалъ и духовното си завѣщание, което даваме тукъ изцѣло.

Сел. имаше ръсть високъ, коса полу-побѣлѣла, очи кафени, носъ правъ, лице кръгло.

Наскоро прѣди освободителната война Сел. се помина, безъ да види многоочакваното освобождение на отечеството си. Отъ завѣщаното имущество само часть била спасена и прѣдадена на разположение на Добродѣтелната дружина въ Букурещъ и заедно съ другитѣ капитали на Добродѣтелната дружина отъ разни благодѣтели прѣзъ 1901. год. всичко 500,000 лева били вложени въ Българската народна банка въ София, а изпълнението на завѣта е възложено върху Министерството на народното просвѣщение.

Духовно-то завѣщаніе на доктора Ивана Селимнскьій, писано въ Болградъ въ лѣто Господне ҂аѿѯд въ а҃ день мѣсяцъ Іаннуаріа. Въ печатницѫ-тѫ на Централно-то въ Болградъ училище.*)

*) Завѣщанието е цитувано точно отъ българския текстъ въ оригинала. Въ сѫщата брошура завѣщанието е напечатано и на ромънски езикъ.

Во имя-то Божіе!

Мое-то послѣдне духовно завѣщаніе

1) Долуподписаный, който ся намирамъ на шестдесять четыри-годишенъ възрастъ и имамъ цѣлъ и здравъ разума си, понеже не знаѭ ни деня, ни часа, въ който естественно щѫ прѣстанѫ да живѣя, прѣди да дойде тоя часъ распореждамъ имота си, за да не ся случатъ подиръ смрътьтѫ ми споры, сѫдове и незаконны исканія отъ человѣцы, които нѣматъ никакво наслѣдствено право на моя имотъ. За това найнапрѣдъ прѣдявлявамъ, че, понеже прѣживяхъ живота си нежененъ, то нѣмамъ потомцы, а зачтото останѫхъ совършенно сиракъ на дванадесятигодишній си возрастъ, то нѣмамъ нити прѣдцы, и така наслѣдницы могѫтъ да бѫдѫтъ само оныя, които ся благодари воля-та ми да назначи за такыва надъ имота ми споредъ това мое духовно завѣщаніе.

2) Имота-тъ ми состои отъ една кѫщѫ въ Браила на улицѫ Riserica, подъ № 1, споредъ официалны-тѣ актове, отъ 186., № , отъ покѫщнинѫ, отъ книгы повечето медицинскы, отъ хирургическы инструменты, отъ свои собственны списанія за разны прѣдметы и отъ пары наличны и въ записы.

3) Тоя имотъ е моя собственность, събиранъ парѫ по парѫ, и повече отъ икономіѭ, нежели отъ нѣкои голѣмы печалбы, и то само съ занятіето ми; за да не ся изгуби тѫй по вѣтъра, завѣщавамъ го както слѣдува тукъ по долѣ.

4) Въ Браила кѫщѫ-тѫ ми наедно съ покѫщнинѫ-тѫ оставямъ на братовчедкѫ-тѫ ми Тодорѫ да ѭ владѣе и да ся ползува догдѣ-то бѫде жива; тя не може по никакъвъ начинъ да ѭ продаде; а подиръ смърть-тѫ й да ся продаде, и получены-тѣ отъ продань-тѫ пары да ся притурятъ при другы-тѣ паряны капиталы, както е изяснено подолѣ.

5) Библіотекѫ-тѫ и хирургическы-тѣ инструменты, освѣнь рѫкописы-тѣ ми, оставямъ на . . . .

. . . .

. . . .

въ противенъ случай да ся продадѫтъ и пары-тѣ отъ проданьтѫ имъ да ся притурятъ на другыя парянъ капиталъ.

6) Всичкы-тѣ ми ржкописны сочиненія, написаны на грьцкый языкъ, като ся прѣведжтъ на нашія природенъ языкъ, да ся напечататъ, като сочиненія, които содержаватъ современнж-тж историж подъ разны фазы общественны и политическы на нашія народъ. Отъ нихъ да ся даде на всяко училище и на всяко читалище въ Българскы-тѣ градове по единъ екземпляръ; а въ Българскы-тѣ въ Цариградъ Църквы отъ какво вѣроисповѣданіе и да бы были, восточно, уніатско, евангелическо, или подъ какво да было друго наименованіе, по 3 екземпляра. Останалы-тѣ да ся продаджтъ.

7) Подлинныт ѣ ржкописи да ся пазятъ въ библиотекж-тж училищнж въ отечество-то ми, Сливенъ, подъ названіе *ржкописи Сливненскы.* Ако ся учрѣди нѣкога народенъ университетъ, или народна библіотека или музей подъ надзоръ на еднж по-высокж народнж власть, тогава, за поголѣма безопасность, могжтъ да ся прѣнесятъ тамъ, за да станатъ неотемленъ народенъ имотъ въ родъ и родъ.

8) Отъ продань-тж на упоменжты-тѣ книгы, по очисткж-тж на смѣтж-тж, колкото ся спечели, да ся даде съ лихвж, и тойзи капиталъ да ся употрѣби за второ изданіе по-съвершенно и по-пълно съ нужнытѣ му забѣлѣжкы и историческы поясненія.

9) Паряныя-тъ ми имотъ, колко-то бы ся намѣрилъ въ наличны пары и въ записы, като ся събере всичкія, да ся даде съ лихвж въ единъ царскый банкъ на неопредѣленно врѣмя; тжй ще ся направи и съ пары-тѣ отъ продань-тж на кжщж-тж ми, както ся каза по-горѣ въ членъ 3, и получаема-та ежегодна лихва да ся притуря на капитала, догдѣ да нарасте той до толкосъ, чтото да приноси годишнж лихвж не по-малко отъ 600 или шестотинъ австрийскы жълтицы.

10) Понеже само чрѣзъ наукы-тѣ, които можихъ да придобыж и да развіж, а не отъ нѣкое наслѣдено благородство, или богатство, достигнжхъ да придобыж и богатство и благородство, сирѣчь: да ся отличж между своя народъ, да живѣж съ голѣмо спокойствіе и изобиліе, уважаемъ и отъ началство-то и отъ общество-то, между коетосжмъ проводилъ живота си, да имамъ совѣсть-тж си всякогы чистж за моитѣ дѣла, и никога да не прѣтърпж те-

готж-тж ни на най-малкыя гражданскый законъ, за това само желаѭ тоя имотъ, придобитъ чрѣзъ наукы-тѣ, да послужи пакъ за срѣдство да ся вавождѫтъ и воплѫтяватъ наукы и европейско образованіе и по между моя народъ. Зачтото е вече доказано, че тѣ сѫ единственныя изворъ на истинно-то и дѣйствително благополучіе на человѣка.

11) Тогава испълнители-тѣ на завѣщаніе-то ми начеватъ да пріиматъ всѣкж годинж само годишнж-тж лихвж, отъ коѭто $^1/_5$ ще задържаватъ за посрѣщаніе на различны расходы и корреспонденціи, $^4/_5$ отъ неѭ ще харчатъ за содержаніе на трима млады еднородцы въ Европейски университеты, прѣдпочтително въ положителны и реалны наукы.

12) Отъ три тѣ юноши, които ще ся ползуватъ отъ опрѣдѣлено-то въ завѣщаніе-то ми, ще има прѣдпочтително право единъ отъ отечество-то ми Сливенъ; другы-тѣ двама ще ся избирѫтъ отъ другы-тѣ градове населены съ Българе, въ Българіѭ, Өракіѭ, Македоніѭ и въ Ромънскытѣ Княжества; возъ това ся трѣбва да бѫдѫтъ тѣ и по бащж и по майкж чисты Българе. Два-та градове, отъ които ще ся изпращатъ двама-та упоменѫты юноши, на всѣкж случайность, трѣбва да ся назначаватъ по жребій; това да ся слѣдува така за всякогы. Само оныя градове, които показахж на дѣло противодѣйствіе въ църковнія въпросъ на 1860. год., на всякогы ся исключаватъ, като незаконны, отъ настояще-то ми завѣщаніе.

13) За такыва млады ще ся пріиматъ всякогы оныя, които сж одарены съ способности и во время-то на ученіе-то имъ сж показали прилежаніе, добро поведеніе и обращеніе, а на испытанія-та сж имали всякогы първж степень. Возъ това ся трѣбва да иматъ здраво тѣлосложеніе, а избраніе-то, имъ да става всякогы по жребій.

14) Господа испълнители на завѣщаніе-то ще увѣдомяватъ шесть мѣсяцы напрѣдъ настоятели-тѣ на училище-то въ отечеството ми Сливенъ, за да извършатъ съ врѣмя по жребій избраніе-то на юношж-тж; сжщо-то ще правятъ и до оныя училищны настоятели въ два-та градове, на които ся падне жребій. Като пріематъ съ врѣмя имена-та на бѫдѫщи-тѣ воспитаницы, избраны по жребій, господа испълнители на завѣщаніе-то ми ще сж погрижатъ да ис-

пратятъ незабавно на всѣкый единъ избирателно-то писмо, назначеніе-то на мѣсячнж-тж платж за тѣхно-то содержаніе въ продълженіе на тѣхно-то ученіе, още и какъ и отъ кждѣ ще ыж пріиматъ.

15) Тыя три воспитанницы, снабдены по той начинъ со всичко, что имъ е нужно, отиватъ всѣкый въ опрѣдѣленно-то вышше учебно заведеніе въ Европж; а когато свършатъ ученіе-то си и пріематъ нужны-тѣ дипломы, сж длъжны да ся возвьрщатъ въ отечество-то си, за да прѣподаде всѣкый единъ плодове-тѣ отъ познанія-та му на единородно-то юношество.

16) Тыя воспитанницы, по окончаніе-то на наукы-тѣ и возвращеніе-то имъ въ отечество-то, сж длъжны въ течение на 5 години да возвьрнжтъ на испълнители-тѣ на завѣщаніе-то ми пары-тѣ, колкото е похарчено за нихъ въ врѣмя-то на ученіе-то имъ. Ако нѣкои отъ тѣхъ по нѣкаквы обстоятелства останжтъ за всякогы въ другж държавж, тогава тій сж дължны да отдаджтъ похарчено-то за нихъ количество наедно со законнж-тж му лихвж. Проценты-тѣ ще ся считатъ отъ деня на заселеніето имъ въ чуждж-тж държавж, и това ще остане безъ измѣненіе.

17) Умоляватъ ся господа испълнители на завѣщаніе-то ми да вникнжтъ въ най-доходныя способъ по таыж работж, и да положатъ всяко стараніе да го турятъ въ дѣйствіе. Зачтото пары-тѣ, които ше ся харчатъ ежегодно за изучваніе-то на три-тѣ юноши, въ 10 годины ще ся возвьрнжтъ пакъ въ кассж-тж имъ. Напр. харчены-тѣ по 500 на годинж въ теченіе на 10 годины составляватъ 5000 сир. пять хыледы австрійскы жьлтицы, но най-много отъ 7-тж годинж ще наченжтъ по редъ да ся возвьрщатъ въ кассж-тж на настоятелство-то, и така на 17-тж годинж, или най-много на 20-тж похарчено-то количество непрѣмѣнно ще ся возвьрне. И ето какъ ся ражда другъ источникъ паряненъ.

18) Таковымъ образомъ освѣнь получаемж-тж ежегодно по 500 жълт. лихвж отъ прѣжнія капиталъ, исплащаемы-тѣ отъ воспитанницы-тѣ пары ще составжтъ единъ вторый капиталъ, който ще нарастнува до толкось, чтото не само число-то на воспитанницы-тѣ ще може да ся умножи, но ще бжде достаточенъ съ время за содержаніе и на едно по-вcovered учебно заведеніе и за распространеніе на про-свѣщеніе-то и за образованіе общечеловѣческо.

19) Бѫдѫщи-тѣ млады воспитанницы, или они сами, или, ако бѫдѫтъ тѣ несовершеннолѣтны, то родители-тѣ имъ, или общество-то имъ, сѫ длъжны да дадѫтъ на испълнители-тѣ на завѣщаніе-то ми писменно обязателство, че восприимать буквално погорѣ изложены-тѣ задълженія, и ся обѣщавать да гы испълняватъ со всичкѫ-тѫ имъ точность.

20) Тыя воспитанницы ще увѣдомляватъ во время Господа испълнители на завѣщаніе-то ми какъ за успѣхы-тѣ въ наукы-тѣ, така и за время-то на возвращеніе-то си, каквото да могѫтъ они заблаговременно да приготвятъ другы воспитанницы на мѣсто-то имъ все по сѫщія редъ.

21) Такыва воспитанницы никогa не трѣбва да забравятъ, че чрѣзъ това спомагане, като сѫ ся избавили отъ лошавины-тѣ на укоризнено-то невѣжество, придобыватъ пълно доволство на добрыя животъ, влизатъ въ реда на първы-тѣ хора въ общество-то имъ, усѣщатъ въ себе си радость-тѫ на свое-то счастіе во всяко мѣсто и врѣмя; за всичко това тѣ сѫ длъжны усердно да ся стараѭтъ да направѫтъ за юношеството въ отечеството си и за народа ни онова, което сѫ направили понапрѣдъ другы самоволно къмъ нихъ, за да гы осчасливатъ.

22) Всичко това ще испълняватъ мои-тѣ въ Браила еднородцы и соотечественницы, които оставлямъ испълнители на завѣщаніе-то ми, тыя сѫ: ....

....

на които имамъ пълно довѣріе и гы молѭ, като оцѣняватъ по достояніе завѣщаніе-то ми, да благоволятъ и восприемѫтъ на себе таѭ теготѫ, като дѣло, което ся относи до доброто на 6,000,000 народъ въ положеніе страдателно. Тыя господаре иматъ пълно право да пріематъ и другы толкози кандидаты, каквото, при упражненіе-то на едного отъ нихъ, да застѫпва мѣсто-то му неговый кандидатъ, а на мѣсто-то на тогова да ся избира другъ, каквото да бѫде всякога пълно число-то имъ.

23) Понеже отечество-то ми нѣма свое народно правителство, бѣхъ естественно принуденъ въ настоящій ми привременный животъ да бѫдѫ подъ покровителство на нѣкой голѣмъ и силенъ народъ; по тѫсъ причинѫ трѣбваше да прибѣгнѫ до покровителство-то на Россіѭ, като до по-

старж сестрж на народа ми и на всичкы-тѣ славянскы осиротены народы. И така, както во время-то на настоящій ми животъ мя е покровителствувала, молж да покровителствува и завѣщаніето ми на всяко мѣсто и на всяко сждилище, подающи необходимж помощь на испълнители-тѣ на завѣщаніе-то ми въ потрѣбенъ случай.

24) Обаче ако нѣкога ся учреди нѣкое народно настоятелство надъ духовны-тѣ завѣщанія, офціално припознато и отъ правителство-то, или ако и нашія народъ ся тури въ такъвъ редъ, въ какъвъ-то сж сосѣдны-тѣ му държавы съ народно самоуправленіе, тогава господа испълнители на завѣщаніе-то ми сж свободни, ако го намѣрятъ полезно, да прѣдаджтъ грижж-тж за изпълненіе-то на настояще-то ми завѣщаніе подъ тѣхно опекунство, или на народно-то правителство.

25) Желаніе-то ми, Господа, не соотвѣтствува съ малкия ми паряненъ имотъ, но надежда-та ми е голѣма на вашж-тж патріотическж ревность и благоразуміе. И така буквално-то испълненіе на мое-то завѣщаніе отъ вашж страна ще бжде единственно-то за мене възнагражденіе и душевно утѣшеніе. Тая е послѣдня-та ми воля. Богъ же да благослови това малко мое дѣло, та да даде плодъ-тъ си сторично. — Аминь.

Писахъ своерjчно на 1864 годинж, януарія първый день. Болградъ.

№ 3. 4 Марта 1868.

Журналъ.[1])

По слѣдствые на рѣшеньето ны чрѣзъ журналатъ отъ 4. Февруарій т. Л. Г-нъ А. Михаиловъ къту пріе отъ Импер. Руско Генералното Консольство архивите и документите на Покойнаго Лѣкара х. Јордана Селимински. и предложы на долоподписаныте членове на Добродѣтелната дружина които, съгласно съ забележката намѣрихмы.

Духовно-то завѣщаніе на Покойнаго Лѣкара х. Јорданъ Силиминскый написано отъ 5. Ноемврія 1866, и потвер-

1) Гл. листъ № 47. Дѣло № 5. на *Добродѣтелната Дружина въ Букурещъ*

дено отъ Им. Р. Г. Консулство въ Букурещъ отъ 10 Ноемврж подъ № 129„ Съдружено съ 6 другы разпискы за състояніето му.

№ 1„	Единъ билетъ . . . . подъ № 26, изъ Браила отъ 22. Маіи 1857 за # 120 по 32 Гр.	3840„
„ 2.	Еднж расписка отъ К. Поповичъ изъ Браила отъ 26 Августъ 1865. За да се купи акціи отъ железныи пжть Варна Русчукъ за # 200 — 32 „	6400„
„ 3.	Еднж расписка отъ К. Поповилъ изъ Браила отъ 8. Јануарж 1866. Съ почакъ 12 мѣсеца заемва ся подъ лихва съ 1% на Мѣсяцъ за Л. Тр. 1318 „ 62 „	81,716„
„ 4.	Еднж расписка отъ К. Поповичъ изъ Браила отъ 10 Јануарій 1866. Съ почакъ 6 Мѣсеца заемва ся подъ лихва съ 1% на Мѣсяцъ за Nap. d'or 100 „ 54 „ . . .	5400„
„ 5.	Еднж расписка (Полица) на Н. Ценовъ изъ Браила отъ 10/22 Јануаря 1866 Съ падежъ на 1/13 Февруар. 1867 да заплати полимпериала 2000 „ 55 „	110,000„
„ 6.	Единъ билетъ № 156 на Н. Ценовъ въ Браила отъ 10/22 Јануаріи 1866 „ За да заплати на всяко първо поисканые отъ Наполеона 180 „ 54 „	9720„
	Букур. Гроша	217,076„

всичко-то. Отъ Двѣсте и Седемнадесятъ хіляди и Седемдесетъ и Шесть гроша въ ветъкъ Букурешкы курсъ.

Имѣющи предъ видъ неговото Духовно завѣщаные въ което отрежда Букурещката Българска Добродѣтелна Дружина, изпълнителъ на неговата послѣдня воля, имѣющи предъ видъ чи тѣзи шесть расписки отъ гр. 217,076„ сж вече прѣминали отъ падежатъ, и понеже длъжницытѣ сж въ Браила, то и тамо трѣбва събираньето имъ да стане.

Днесъ на четвертаго Марта хиляда осемстотинъ и шестдесетъ и осмаго года, мый членове на Добродѣтелнатж Дружина въ Букурещъ чрезъ настоящыи журналъ решавамы,

Да упълномощимъ отъ еднѫ странѫ Г-на Евлогія Георгіева въ Галацъ довѣрящы ему гореозначеныте шестъ разпискы отъ гроша 217.076„ Съ особно писмо умоляющаго да прибере стойностьтѫ ведно съ принадлежащатѫ имъ лихва до изплащаны-ето-имъ, и ако има нѣкои разноски направени въ Браила за покойніятъ въ времето що болѣдува одобрени отъ г-на Евлогія Георгіева да гы заплати срѣщу разпискы, а остатъкътъ на сабраныте грошове всичкы да изпроводи до Добродѣтелнатѫ Дружина въ Букурещъ ведно съ преличната забележка. А отъ друга странѫ, да отредимъ г-на Маринча Бенли за да отиде въ Браила за да даде къщата на Покойныятъ подъ кирія, за 3 или 5 години, да прибере Библиотеката и разните списаныя и гуди подъ пазеньето на тамошныте родолюбцы, догдѣто благовреміето допустны, отредените за въ Сливенското училище да сѫ изпратѫтъ, а списаныята му да ся пригледатъ.

(Подп.) Д-ръ Атанасовичъ
Д-ръ Н. Василияди
А. Михаиловъ
Статъ Л. Станковичъ.

Нанчо Пеневъ Поповичъ.

1818.—1888.

Нанчовитѣ родители били родомъ изъ г. Шуменъ и сж живѣли въ пълнокладенчовата махала. Баща му се зовѣлъ Пеню Поповичъ, а майка му — Мария Пенева Поповичъ. Баща му билъ доста грамотенъ човѣкъ, занимавалъ се съ кожухарство, самъ си държалъ търговскитѣ тефтери и билъ единъ отъ първитѣ заможни граждани. За своето врѣме той билъ твърдѣ събуденъ и добъръ българинъ и ималъ много голѣмо влияние прѣдъ турскитѣ власти и паши. По причина на това си влияние, той билъ силенъ закрилникъ на българската народность, и на мнозина българи помагалъ въ тѣхнитѣ оплаквания отъ турскитѣ произволи. Освѣнъ това, той билъ ученолюбивъ и набоженъ човѣкъ и твърдѣ много се грижалъ за добрата наредба на черквата и училищата. Нанчовата майка не е била грамотна, но била разумна, съ блага душа, милостиво сърдце, набожна и твърдѣ силно и нѣжно е обичала своитѣ чеда. Освѣнъ Нанча, тѣ имали още двѣ рожби: единъ синъ, на име Илия, и една дъщеря, на име Славна.

Нанчо П. Поповичъ се е родилъ въ г. Шуменъ прѣзъ зимата на 1818. година. Неговиятъ родитель, който е билъ както се спомена, човѣкъ ученолюбивъ, пожелалъ да изучи сина си, доколкото е било възможно тогава. Той найпърво го далъ въ българското училище, дѣто се е прѣподавало черковно-славянски, а послѣ го далъ въ гръцкото училище, достжпно за по-заможнитѣ, защото трѣбвало да се плаща доста скжпо. Въ това училище, дѣто е училъ и Херодата и Омира, и Аристотеля и пр., той слѣдвалъ нѣколко години. Както въ българското училище, тъй и въ гръцкото, той билъ единъ отъ най-пржгавитѣ, най-буднитѣ и най-прилежнитѣ ученици и много добрѣ усвоилъ

гръцкия езикъ. Слѣдъ свръшване на учението си, баща му, вмѣсто да го прибере при себе си и го направи кожухарь, далъ го при тогавашния пръвъ търговецъ — манифактуржия въ Шуменъ, Хараланъ чорбаджи, да изпече манифактураджийството. Слѣдъ 2—3 години той напустжлъ тоя търговецъ и самъ станалъ търговецъ—манифактурджия. За капиталъ му послужили неговитѣ спестени парй, а найглавно парйтѣ, дадени нему отъ баща му, на брой 6000 гроша, доста почтена сума за него врѣме. Като младъ, личенъ, способенъ, трудолюбивъ и сладкодуменъ, той за кратко врѣме привлѣкълъ твърдѣ много купувачи както отъ българитѣ, тъй и отъ турцитѣ — първенци. Работата му тръгнала твърдѣ успѣшно, и той почналъ да докарва стоки направо отъ Цариградъ. Той билъ единъ отъ първитѣ тогава въ Шуменъ търговеци, който държалъ диплография — рѣдко нѣщо между търговцитѣ въ ония врѣмена. Неговиятъ добъръ характеръ и търговска честность го направили единъ забѣлѣжителенъ и пръвъ търговецъ. Благиятъ му и прѣмъ характеръ му спечелилъ много приятели и почитатели не само между българитѣ, но и между турскитѣ власти и първенци—турци. Доколко турскитѣ власти го уважавали, вижда се отъ това, че го оставяли да ходи нощно врѣме безъ фенеръ, когато подобно нѣщо другиму не било позволено. Българскитѣ първенци — търговци, общинари и черковно-училищни епитропи на драго сърдце сж го приемали помежду си и съ внимание сж изслушвали неговото мнѣние по разни въпроси, макаръ и да е билъ още младъ човѣкъ. Така той заживѣлъ веселъ, спокоенъ и честитъ животъ.

Обаче Нанчо Поповичъ не можалъ дълго врѣме да се наслаждава отъ тоя честитъ животъ и да ползува родителитѣ си, и родния си градъ. На 27-годишна възрасть— прѣзъ 1845. година, въ една тъмна лѣтна нощь, безъ да се обади нѣкому, дори и на своитѣ родители, за да избави живота и душата си, той избѣгалъ изъ градъ Шуменъ и слѣдъ нѣколко дни благополучно пристигналъ въ Влашко, въ г. Букурещъ. За да се рѣши да избѣга, причината била твърдѣ важна. Тя е слѣдната: една хубава ханъмка, сестра на една пашовка, страстно се била влюбила въ Нанча и му прѣдложила да се потурчи, че да я вземе за жена. Раз-

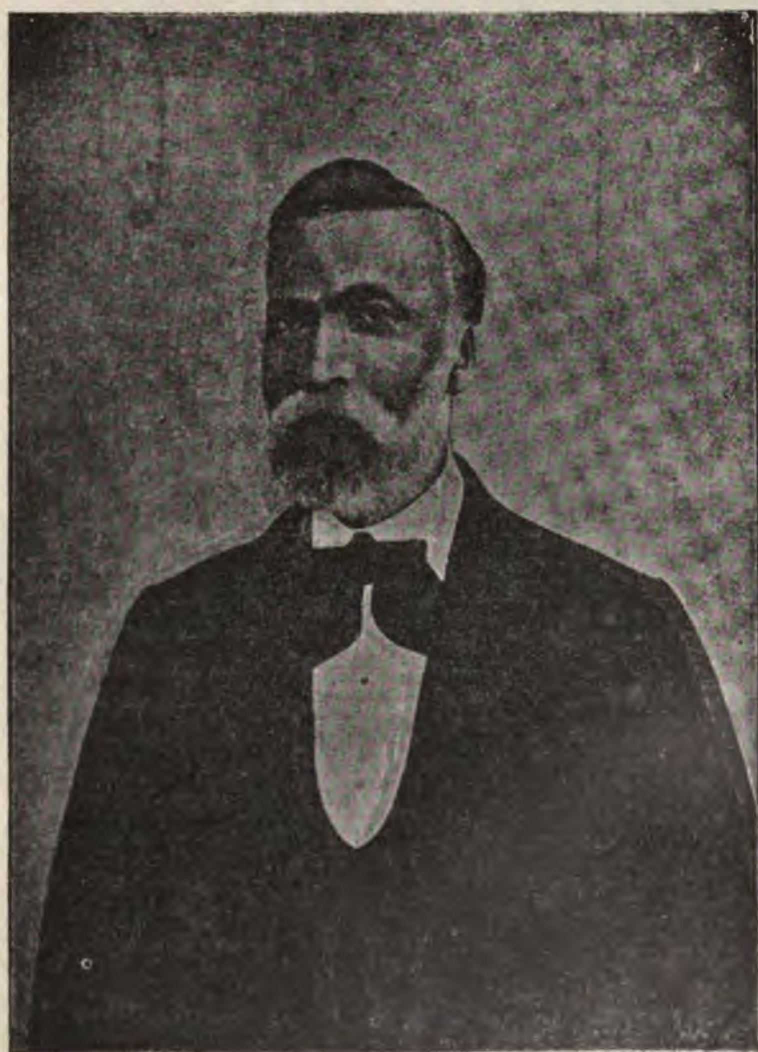

Нанчо Пеневъ Поповичъ.

ира се, той отказалъ категорически. Сѫщо така отказалъ и на сестра ѝ — пашовката, която го убѣждавала да се потурчи. Отъ това отказване хубавицата силно се докачила. Докачила се и сестра ѝ. За да му отмъстятъ, пашовката казала на мѫжа си, че Нанчо ужъ билъ я закачилъ съ дѣйствие въ дюгеня си. Разяренията паша, който билъ военнъ, искалъ веднага да му отмъсти, но Нанчо билъ защитенъ стъ властьта и отъ нѣкои твърдѣ влиятелни турци, негови и бащини му приятели. Слѣдъ нѣколко врѣме единъ турски офицеръ, приятелъ на Нанча, тайно му съобщилъ, че пашата билъ наелъ хора да го убиятъ, и го съвѣтвалъ да избѣга за нѣколко врѣме. Прѣди да се рѣши да бѣга, една нощь крадци влѣзли въ дюгеня му и му зели мнго стока и парй. Слѣдъ тоя обиръ Нанчо разбралъ, че не ще може вече да дири крадцитѣ. Обаче баща му не оставилъ работата така: той се оплакалъ на властьта, и слѣдъ нѣколко врѣме, като не се издирили крадцитѣ, правителството се видѣло принудено да му заплати 6,200 гр. за обира. Нѣкои казватъ, че баща му му писалъ да се завърне въ Шуменъ, като го увѣрявалъ, че съ своето влияние прѣдъ властьта ще избави живота му и ще натъкми работата. Обаче той не пожелалъ да се завърне.

Въ Букурещъ Нанчо почналъ да се занимава съ меситликъ (зайкежълъкъ) и се навърталъ около своя съотечественикъ и роднина, Петраки Х. Радушевъ, който билъ мушиеринъ. Въ началото на Кримската война, когато руските войски трѣбвало да напустнатъ Влашко, Христо Георгиевъ, братъ на Евлогия Георгиевъ, тежъкъ търговецъ и мушиеринъ, тъй сѫщо трѣбвало да напустне Букурещъ и да бѣга, понеже билъ скомпроментиранъ прѣдъ турското правителство, на което войскитѣ били навлѣзли въ Влашко слѣдъ рускитѣ. Въ това врѣме Христо Георгиевъ, по прѣпорѫката на Петраки Х. Радушевъ, оставилъ Нанча да управява търговията и другитѣ му работи и избѣгалъ въ Русия. При тоя случаи Нанчо Поповичъ показалъ, че притежава голѣми търговски способности и твърдѣ честенъ характеръ. Въ ония размирни врѣмена повѣренаходата му търговия не само не се нащърбила, но напротивъ, твърдѣ много се развила, и той припечелилъ голѣми богатства за своя довѣритель. Слѣдъ като се уредили работитѣ по вой-

ната, Христо Георгиевъ се завърналъ въ Букурещъ и оставалъ благодаренъ отъ дѣятелностьта и честностьта на Нанча. За да го възблагодари и да задържи тая способна и честна търговска сила, Хр. Георгиевъ му далъ доста голѣмо количество парй, наелъ мушита „Алексенъ“ и го поставилъ тамъ за управитель и съдружникъ на печалбата. Оттукъ на тъй до самата си смърть (1883. год.). Нанчо Поповичъ не се отдѣлилъ отъ Хр. Георгиевъ, нито пъкъ послѣ отъ брата му Евлогий Георгиевъ. Послѣ това тѣ наематъ и други мушии, между които и въ село Падина (окржгъ Бузео), дѣто 15 години наредъ — до самата си смрътъ — постоянно живѣлъ.

Поради своята честность, пестеливость и примѣрно трудолюбие, той силно е билъ обичанъ отъ братия Христо и Евлогий Георгиеви. Неговата пестеливость достигала, тъй да се каже, до скжперничество: той живѣелъ твърдѣ скромно, за какво да е пари не харчилъ, и своитѣ търговски смѣтки, както кореспонденцията си водѣлъ самъ, понеже не искалъ да има дѣловодитель. При всичко това, дѣто е трѣбвало, той не се скжпѣлъ. Тъи напр., той често помагалъ за народнитѣ ни дѣла въ Влашко и билъ членъ на Добродѣтелната дружина въ Букурещъ. Слѣдъ смъртьта на брата си Илия, който слугувалъ при него, той се погрижилъ за възпитанието и образованието на неговитѣ четири дъщери и единъ синъ, на име Христо Ил. Поповичъ, когото слѣдъ освобождението на България доведе въ Шуменъ да продължава образованието си и, като го довърши, да остане въ България, за да подкрѣпи фамилията Поповичъ.

Нанчо Поповичъ билъ добъръ патриотъ: той никога не се срамувалъ да се нарича българинъ, да говори бащиния си езикъ, и корреспонденцията си съ българскитѣ търговци винаги водѣлъ на български. Той всѣкога укорявалъ такивато българи търговци, които сж прѣправяли имената си на влашки и сж се срамували отъ родното си име и родния си езикъ.

Забѣлѣжително е това, че къмъ селенитѣ въ експлоатиранитѣ отъ него мушии той винаги е билъ твърдѣ справедливъ и милостивъ. Той не е гледалъ само да си пълни джеба, но се грижилъ и за тѣхното благосъстояние, като

вземалъ отъ тѣхъ всѣкога по-малко и като имъ помагалъ въ тѣхнитѣ нужди. По тая причина селенитѣ твърдѣ много го обичали и уважавали.

Нанчо всѣкога е тжжелъ и милѣелъ за своя роденъ градъ, но се страхувалъ да се върне. Едвамъ прѣзъ есеньта на 1875. година (30 години слѣдъ избѣгването си), той се рѣшилъ и дошълъ въ Шуменъ, да обиде сродницитѣ и приятелитѣ си. Като не искалъ да запустѣе бащиното му огнище, той се разпоредилъ, да се построи на мѣстото на вѣтхата бащина кжща — въ пълнокладенчевата махала — единъ много добъръ едноетаженъ домъ. Този домъ почналъ да си строи въ 1876. год., но поради войната останалъ недоправенъ. Той се довършилъ прѣзъ 1879. година и се цѣни на 20000 лева.

Прѣзъ пролѣтьта на 1880. година Нанчо пакъ дойде въ Шуменъ, като доведе и братовитѣ си чада, които настани тукъ за всѣгда. Тукъ той прѣстоя нѣколко мѣсеца и бѣше твърдѣ веселъ и щастливъ, че е доживѣлъ да види отечеството си свободно. Той редовно посѣщаваше черква и читалището „Архангелъ Михаилъ", разпитваше за училищата, къмъ всички бѣше учтивъ и благъ и съ интересъ слѣдѣше течещитѣ народни работи. Въ разговора си съ шуменци той често пжти отваряше дума за това, че освободеното наше отечество, за да си приготви по-добра бждница; трѣбва да се погрижи за възпитанието и образованието на своитѣ чада, особено отъ женския полъ; защото, казваше, жената за едно сѣмейство, както за единъ народъ, е *все* и *вся*. Въ такивато разговори той подмѣташе, че за града Шуменъ трѣбва едно по-пълно дѣвическо училище, за което и той ще спомогне споредъ силитѣ си. Това нѣщо той повтаряше, колчимъ дойдеше въ Шуменъ. Отъ тия негови думи се разбираше, че той има намѣрение да облагодѣтелствува града Шуменъ. Нанчо Поповичъ за послѣденъ пжть дойде въ родния си градъ прѣзъ м. октомврий 1882. година и тукъ прѣстоя цѣла зима, обиколенъ отъ сърдечната любовь и искренно уважение на сродници и на стари и млади граждани. Въ началото на пролѣтьта прѣзъ 1883. година той замина за мушията си въ с. Падина (Влашко), дѣто слѣдъ кратко боледуване се поминалъ на 30-й априлъ с. г. Отъ акта за смъртьта

му се види, че Нанчо е билъ български подданникъ. До самото си издъхване той е билъ въ съзнание. Въ послѣднитѣ минути той благословилъ братовитѣ си чада, поздравилъ роднинитѣ си, приятелитѣ и съотечественицитѣ си и напомнилъ точно да се изпълни завѣщанието му и да му се прѣнесатъ коститѣ въ Шуменъ. Смъртнитѣ му останки тържествено били съпроводени до гроба отъ всичкитѣ селени — стари и млади, които громко ридаели за своя отецъ, както го наричали. Доколко силно сж го обичали селянитѣ, поради неговата честность и справедливость, вижда се отъ това, че, когато прѣзъ м. септемвий 1895. год. отиде една депутация отъ Шуменъ да прѣнесе коститѣ му, тѣ съ сълзи се молѣли, да не вематъ коститѣ му, или пъкъ да имъ оставятъ поне една кость: тѣ вѣрвали, че съ вдиганието на неговитѣ кости, ще се вдигне отъ селото имъ и плодородието.

Нанчо Н. Поповичъ направилъ своето завѣщание въ с. Падина на 20. септемврий 1882. година. То е облѣпено съ три гербови марки български отъ по 100 франка, които сж унищожени отъ шуменския окржжецъ сждъ на 12-й юлий 1883. година. То се състои отъ едно кратко въведение и отъ 7 точки. Тукъ буквално излагаме въведението. Ето го:

„Войме ѝтца ѝ сина ѝ светаго духа.

Завещанйе.

Долу путпйсанiйтъ пйсахъ ѝ пут-пйсахъ саморучно, родомъ утъ Шюменъ ѝ утъ палнà кладенчйуту утъ-деленiѝ Княжество бàлгарйе. Днесъ кату сà нàмяремъ въ саваршену умствену ѝ телесну здравй ѝ кату человеческйетъ жювотъ нйi извѣстйнъ, понеже и кату немамъ майкà баща ѝ свой чедà, располагàмъ сасъ ймотатъ сй двйжймъ ѝ недвйжимъ какту слѣдва пудеръ смàртà мй дà сà ràспоредй".

Ето краткото съдържание отъ 7 тѣхъ точки:

1) Задължава сърѣменния Варно-Прѣславский Митрополитъ, да състави подъ свое прѣдседателство една епитропия отъ три честни лица шумненци, които точно да изпълнятъ завѣщанието му, като желае да се иска съдѣйствието и на г-на Евлогия Георгиевъ изъ Букурещъ, ако послѣдниятъ го преживѣе.

2) Кжщата си въ Шуменъ, която е едничкиятъ му недвижимъ имотъ и е оцѣнена за 1000 наполеона заедно съ всичката покжщнина оставя на братова си синъ Христо Ил. Поповичъ, но съ условие, ако той желае да се ожени и да живѣе въ Шуменъ; въ противенъ случай, кжщата остава на една отъ племенницитѣ му. Освѣнъ това, на Христа оставя 2000 наполеона, лихвитѣ на които да служатъ за образованието му; а слѣдъ като свърши наукитѣ си, и се ожени да му прѣдаде капитальтъ.

3) На четиритѣ братови си дъщери остава по 1000 наполеона, — всичко 4000 наполеона.

4) На двѣтѣ си най-близки роднини оставя 300 наполеона.

5) Оставя 500 наполеона за смъртьта си и за паметникъ надъ гроба му. Въ случай, че се помине въ странство, задължава сродницитѣ си или епитропията, да се погрижатъ да прѣнесатъ коститѣ му въ шуменъ и кждѣто ги положатъ, тамъ да се постави паметникътъ.

6) Слѣдъ изпълнението на горнитѣ наредби отъ епитропията, останалия си капиталъ, който отъ послѣ се указа, че възлиза на 20,000 наполеона, оставя на г. Шуменъ, като задължава училищното настоятелство, съ една часть отъ него да купи мѣсто въ Пълно-кладенчевата махала и да построи едно дѣвическо училище, което да се нарича „Нанчово", а останалата часть да се даде подъ лихва, отъ която да се поддържа това училище.

7) Моли епитропията, точно да изпълни завѣщанието му.

Подлинностьта на това завѣщание е потвърдено отъ Негово Прѣосвещенство Варно-Прѣславския Митрополитъ г-нъ Симеонъ на 11-й юлий 1883. година.

Отъ горното слѣдва, че всичкиятъ движимъ и недвижимъ имотъ на покойния Нанча, се е състоялъ отъ 27800 наполеона. Отъ тѣхъ 7800 наполеона оставилъ на роднинитѣ си, а 20,000 нап., или 400,000 златни лева, — на гр. Шуменъ за дѣвическо училище.

Вънъ отъ завѣщанието си, той облагодѣтелствувалъ черквата и училището на с. Падина.

Вмѣсто да се купува мѣсто и да се строи училище, училищното настоятелство, въ съгласие съ изпълнителитѣ на завѣщанието, прѣзъ 1889. год. откупиха отъ общината

прѣкрасното, новопостроено прѣзъ 1884. година едноетажно училищно здание, което се намира въ Пълнокладенчевата махла. Това здания има 13 стаи, отъ които деветь класни, една за дирекция, една учителска и двѣ по-малки за физически и химически кабинети. То е построено въ сѣверната часть на града, до черквата „Св. Възнесение", на една възвишена мѣстность съ прѣкрасенъ изгледъ и чисть въздухъ на самитѣ лозя „Бахча багларъ". Дворътъ му е доста широкъ и е прѣвърнатъ въ училищна градина. Отъ завѣщанитѣ 400,000 златни лева, 90,000 лева се дадоха за мѣстото и за споменатото училищно здание и 10,000 лева за покжщнина и за нужнитѣ учебни помагала по всички прѣдмети. Останалитѣ 300,000 зл. лева се вложиха въ Българската народна банка въ София и всѣка година донасятъ лихва 21,000 златни лева.

Коститѣ на покойния Нанча Поповичъ, тоя прѣщедъръ Шуменски благодѣтель, бидоха прѣнесени въ родния му градъ на 15. септемврий 1895. година. За тая цѣль изъ гр. Шуменъ на 7. септемврий замина една депутация за с. Падина.

Ковчегътъ съ коститѣ се намѣсти на най-първото мѣсто въ притвора на черквата, дѣто стоятъ и досега. Той ще бжде поставенъ въ стѣната на притвора и ще се направи особена надгробна плоча съ приличния надписъ.

Г. г. изпълнителитѣ на завѣщанието заедно съ г. г. училищнитѣ настоятели се погрижиха и за паметника на покойния Нанчо. Той е вече готовъ и е поставенъ всрѣдъ града, при площада „Араста", прѣдъ новостроещето се читалищно здание. Паметникътъ се откри прѣзъ 1895. година, когато се довърши читалищното здание и мѣстото около памятника се очисти и украси. Пиедестальтъ е отъ каррарски мраморъ и е работенъ въ Шуменъ; а бюстътъ е отъ бронзъ и е работенъ въ Парижъ по планъ, изработенъ отъ парижки архитектъ. Пиедесталътъ струва 11,718 лева, а бюстътъ — 4,500 лева.

Забѣлѣжка Свѣдѣнията за Нанчо Поповичъ заимествувахме отъ статията „Биографията на Нанчо Пеневъ Поповичъ", отъ *Георги Д. Балкански*. Гл. Пръвъ годишенъ отчетъ на Общинската и „Нанчова" дѣвическа гимназия въ Шуменъ за учебната 1896.—97. год. стр. 15.

Петъръ Н. Кермекчиевъ.

1826.—1881.

Петъръ х. Ненчовъ Кермекчиевъ произходи отъ видното Търновско семейство Кермекчиеви. Бащата на Петра Кермекчиевъ, х. Ненчо, ималъ кантора въ „Балъ-капанъ“ (Цариградъ). Главната търговия на х. Ненчо се състояла въ това, да експортира кожи и други произведения за Липиска. Майката на Кермекчиева се казвала Райда; тя произходила отъ бѣдно, но почтено сѣмейство. Бащата на Керм., макаръ и да се занимавалъ прѣдимно съ търговия, не билъ чуждъ на обществените и народополезните работи. По онова врѣме болното мѣсто на българитѣ билъ църковниятъ въпросъ. Х. Ненчо, макаръ и да не игралъ ржководещата роля въ борбата за освобождението на нашата църква отъ фанариотитѣ, обаче винаги давалъ морална и материялна подкрѣпа на нашитѣ пионери за църковното освобождение. Особено възхитенъ билъ х. Ненчо отъ Султанъ Меджитовия танзиматъ, съ който се давали религиозна свобода и политическо равноправие на всички нации въ Османската империя. Поради това на свои срѣдства прѣвелъ, напечатилъ и разпространилъ изъ цѣла България танзимата.

Петъръ Н. Кермекчиевъ, единъ отъ петьтѣ синове на Х. Ненчо, се родилъ на 26. юлий 1826. година въ Велико-Търново. Първоначално и срѣдно образование получилъ въ родния си градъ. По онова врѣме въ Търново нѣмало българско училище, затова всѣки българинъ, който искалъ да даде що-годѣ образование на сина си, трѣбвало да го праща въ сжществуващитѣ тогава гръцки училища, и Кермекчиевъ се училъ въ гръцко училище, което му дало образование, но не успѣло да направи отъ него фанатизиранъ гъркоманъ. Напротивъ, училището произвело обратенъ ефектъ — отъ Кермекчиева изкарало единъ отличенъ родолюбецъ и българинъ.

Отъ историческитѣ свѣдѣния, съ които разполагаме, знаемъ, че въ онова врѣме, когато се училъ Кермекчиевъ, въ Търново имало само нѣкакво класно училище, което стояло далечъ отъ пълна гимназия.

Още отъ дѣтинство П. Кермекчиевъ проявилъ бистъръ умъ и голѣма любознателность. Тия качества особено радвали неговия родолюбивъ и ученолюбивъ баща, който желаялъ да види своя любимъ синъ единъ день и ученъ, и богатъ, и начело на народното движение. Най-сгодното за х. Ненчо било да изпрати своя синъ въ очарователната за него османска столица: да изпрати сина си въ Цариградъ. х. Ненчо е ималъ, негли, и другъ мотивъ — като ималъ кантора въ Цариградъ, като ималъ много познати и приятели, безъ голѣмъ трудъ е могълъ да влияе и самъ било непосрѣдствено, било чрѣзъ свои приятели върху сина си. Ето защо прѣзъ 1844. година Петъръ Н. Кермекчиевъ постжпва въ колежа „Реформу" на Бейоглу, дѣто прѣстоялъ до 1848. година. Тукъ любознателниятъ Петъръ добилъ пълно срѣдно образование и изучилъ нѣколко чужди езика. Съ голѣма достовѣрность може да се твърди, че въ тоя колежъ Кермекчиевъ е изучилъ френски и турски езици; значи, около 1848. година Кермекчиевъ освѣнъ български езикъ знаялъ гръцки, турски и френски. Това обстоятелство го правило много годенъ да търгува съ чуждитѣ страни.

Прѣзъ 1849. година Петъръ Кермекчиевъ се върща въ Търново. Тъкмо прѣзъ тая година въ Търново дохожда Кошутъ, който намѣрилъ въ лицето на Кермекчиева най-образования по онова врѣме българинъ, интелигентенъ другарь и събесѣдникъ, поради това се и много сближилъ съ него. За споменъ на тая дружба Кошутъ подарилъ Кермекчиеву два пищова съ монограми. Тѣзи антични пищови се съхраняватъ засега у наслѣдницитѣ на Коста Кермекчиевъ. Прѣзъ 1854. година Кермек. билъ назначенъ за яверинъ (секретарска длъжность) на Юмеръ паша въ Шуменъ. Докога е изпълнявалъ тая длъжность, не ни е извѣстно. Знае се положително, че въ 1860. година П. Кермекчиевъ заминалъ за Одеса (Русия) да се сдобие съ специално търговско образование. Докога е слѣдвалъ въ Одеса, не е извѣстно. Съ свършването на търговското образование Петъръ Н. Кермекчиевъ се приготвилъ за бждещата си търговска ка-

Петъръ Н. Кермекчиевъ.

риера. Види се, отчанало Кермекчиевъ не се рѣшавалъ да се впустне въ рискуванитѣ опити съ търговията, затова прѣзъ 1860. година го виждаме да приеме секретарска длъжность при английското консулато въ гр. Галацъ (Ромъния); на тая длъжность прѣстоялъ около една година, а слѣдъ това напустналъ тая длъжность и се прѣдалъ за винаги на търговия. Търговията му се състояла въ житарство. Отъ тая търговия той спечелилъ голѣмо богатство. Неизвѣстно кога и по какъвъ случай Кер. вложилъ туку-речи всичкото си богатство въ банката на нѣкой си Никола Христовъ, който избѣгалъ и опропастилъ цѣлото му състояние. Това обстоятелство докарало Керм. въ отчаяние. Слѣдъ тая катастрофа П. Кер. се прѣдалъ наново на търговия съ жито. Дълго врѣме още трѣбвало той да работи и все не могълъ да достигне онова състояние, на което се радвалъ прѣди врѣме. Сждбата не оставила Керм. да свърши живота си въ бѣднотия. Случаятъ го навѣва на едно прѣдприятие, което му дало голѣма печала; тая печала не само му повърнала първото богатство, но го направила и крупенъ богаташъ. Когато настжпила освободителната война, върху Кермекчиева останалъ търгътъ за транспорта на амуницитѣ за русkитѣ войски отъ Букурещъ до Търново. Печалата отъ това прѣдприятие била огромна. Слѣдъ като се свършила освободителната война, П. Кермекчиевъ, въ съдружие съ Ив. Симеонова, прѣдприелъ хлѣбопеченето за окупационнитѣ войски въ България. Това прѣдприятие Керм. ржководилъ отъ гр. Русе. И това прѣдприятие му докарало голѣми доходи. „Двѣ добрини на едно мѣсто нѣма", казва народната поговорка. Докогато Керм. бѣ младъ и здравъ, сждбата го подложи на разни изпитни, като го прави ту богатъ, ту сиромахъ. Сега, когато вече стана богатъ, разстрои му се здравето. Разстроеното му здраве го принудило да напустне за винаги всѣкаква търговия и да вложи спечеленото си богатство въ канторатa на Евлогий Георгиевъ. Прѣзъ 1881. година Керм. почувствувалъ още по-силно тежестьта на своята болесть, затова изпърво отишълъ въ Австрия и Италия, а слѣдната година въ Варна да търси здраве; наскоро, обаче, като видѣлъ, че и морскиятъ въздухъ не можелъ да го избави, заминалъ за Букурещъ, съ надежда да му помогнатъ Букурешкитѣ

лѣкари; за жалость, здравето на нашия благодѣтель-родолюбецъ било вече дотолкова разстроено, та и Букурещкитѣ лѣкари не били въ състояние да го закърпятъ, затова на 10. ноемврий 1881. година Кермекчиевъ получилъ паралитиченъ ударъ и починалъ.

Петъръ Кермекчиевъ имаше срѣденъ ръстъ, кестенева коса, сини очи, бѣло лице; бѣ снаженъ, съ широки гърди; всичко това го правѣше много прѣдставителенъ; обноски мили, любезенъ въ обращенията, доста сериозенъ, съ благородни маниери, щедъръ въ пожертвуванията; особена симпатия (която отиваше до родителска нѣжность) проявяваше къмъ дѣцата на брата си Коста. За тия симпатии съ умиление си спомнятъ и сега братовитѣ му синове и дъщери.

Търговията не отвлѣкла П. Кермекчиева въ грубитѣ материялни интереси. Като човѣкъ съ солидно образование и съ гореща любовь къмъ науката, винаги слѣдилъ напрѣдъка на науката и политическитѣ работи. Ако се сѫди за интереса му къмъ науката и политическитѣ работи по книгитѣ, що е ималъ въ библиотеката си, трѣбва да приемемъ че Кер. е изучвалъ и слѣдилъ съчиненията по история, защото въ библиотеката му има най-много исторически съчинения. Подиръ историческитѣ съчинения идатъ класическитѣ и ония, що третиратъ политически въпроси.

Прѣзъ живота си Кер. не бѣ чуждъ на нашитѣ обществени работи: напр. прѣзъ 1869. год., когато дошълъ принцъ Наполеонъ въ Букурещъ, той, заедно съ по-виднитѣ българи отъ Букурешката колония, съставилъ на френски рѣчь, която била поднесена на принца, съ цѣль да се измоли отъ френското правителство, да се застѫпи, за да се разрѣши по-скоро и благополучно българския църковенъ въпросъ. По онова врѣме П. Кермекчиевъ прѣдприелъ едно пѫтешествие до Парижъ и Лондонъ, обаче не се знае дали е пѫтувалъ по търговски или политически работи. Едно само може да се приеме съ голѣма достовѣрность, че любознателниятъ и ученолюбивиятъ Керм. прѣзъ врѣме на пѫтуването си се е запозналъ нагледно съ културния напрѣдъкъ на западно-европейскитѣ народи — обстоятелство, което раздухало още по-силно патриотическия огънь у него. Може би това пѫтешествие е било единъ отъ стимулитѣ, които сѫ накарали Керм. да завѣщае богатството

си, за да се учрѣди фондъ за поддържане стипендиянти, които да се сдобиятъ съ висше образование въ странство.

Петъръ Кермекчиевъ още единъ пѫть зелъ участие въ една обществена работа: прѣзъ 1876., когато дохождалъ рускиятъ царь въ Плоещъ, отишълъ съ българската депутация, която молила руския царь да освободи България.

Увлѣченъ въ търговски и обществени работи, Кермекчиевъ не намѣри за нуждно да се ожени: неговата любовница бѣ България и нейниятъ напрѣдъкъ: за нея той се роди, за нея живѣ, за нея работи и печели и нея остави за генерална наслѣдница на своето имущество.

Отъ дѣлата на Българската Добродѣтелна дружина въ Букурещъ узнахме, че прѣзъ живота си П. Кермекчиевъ подарилъ на тая дружина 20,000 лева.

Навѣрно още отъ 1879. година Керм. се почувствувалъ съ разстроено здраве, затова още сѫщата година направилъ олографическо завѣщание, което оставилъ на съхранение въ Българското агенство въ Букурещъ.

Оригиналниятъ текстъ на завещанието гласи:

„Завѣщание,

„Чрѣзъ което заявявамъ послѣдната и неотклонимата си воля относително начинътъ, по който се разпорежда, слѣдъ моята смърть, съ всичкия ми имотъ, който притежавамъ днесъ и който би прибавилъ още въ бѫдеще, колкото Богъ ми подари още животъ.

„I. Всичкиятъ мой имотъ е движимо имущество и се състои отъ публични и частни ефекти и стойности (effets et valeurs publiques), креанси и готови пари.

„II. Тъи като нѣмамъ наслѣдници прѣки или резерватори, ни отъ горенъ, ни отъ доленъ клонъ, оставямъ на братята си Костаки и Иванчя, живущи въ гр. Русчукъ, на всѣкиго отъ тѣхъ по двадесеть хиляди лева (л. 20,000).

„III. Оставямъ на сестритѣ си Ната, Иванка и Мариола на всѣкоя отъ тѣхъ по десеть хиляди лева (л. 10,000).

„IV. Тъй като отъ дѣтинството съмъ живѣлъ въ Ромъния, дѣто винаги съмъ срѣщалъ братска любовь и братство между ромънския и българския народи, оставямъ двадесеть хиляди лева (л. 20,000) въ полза на дѣвическото

сиротопиталище „Елена Доамна", отъ прихода на които, подъ надзора и контролата на ромънското правителство, ще се подържатъ и възпитаватъ бѣдни момичета.

„V. Въ знакъ на уважение и искренно приятелство къмъ г-на Г. Кицу и като едно малко и присърдно възпоминание къмъ сѣмейството му, оставямъ на любезната му дъщеря Еленка количеството петь хиляди лева (л. 5,000), съ което да й се купи при нейния животъ единъ цѣлъ сребъренъ сервисъ, върху който ще се издълбае моето име и прѣзиме за възпоминание.

„VI. Цѣлиятъ остатъкъ на настоящии ми имотъ, или и по-голѣмъ, колкото сирѣчь ще се намѣри при смъртьта ми, оставямъ го на милото и любимото ми автономно отечество България, въ лицето на българското правителство, съ единствената цѣль, щото отъ тоя имотъ да се състави единъ вѣченъ фондъ подъ наименованието „Фондъ за народно образование Петъръ Н. Кермекчиевъ", отъ прихода на който да се изпровождатъ ежегодно едно число млади българи, и само българи, за придобиване и допълнение научното развитие въ образована Европа. Младежитѣ, които ще се изпровождатъ, ще сѫ само ония, които ще сѫ свършили успѣшно първоначалнитѣ четирикласни училища въ България, които би били лишени отъ срѣдства и които би били издържали чрѣзъ конкурсъ и изпитъ най-добритѣ ноти относително учението и поведението. Българското правителство ще състави статути за доброто управление на този фондъ и всѣкой български гражданинъ ще има право да тегли на отговорность министра или чиновника, който би злоупотрѣбилъ съ това богоугодно мое учрѣждение.

„Оставямъ за завѣтоизпълнитель съ грижа на провѣрение при изпълнението разпорежданията на настоящето завѣщание милия и любезния си съотечественикъ Стефанъ Беронъ.

„Оставямъ тоже за изпълнитель и надзиратель относително доброто управление на завѣщаната сума за сиротопиталището „Елена Доамна" г-на Г. Кицу, депутатъ и бившъ министъръ.

„Направихъ това завѣщание отъ моя свободна воля, неповлиянъ отъ никого, имащъ въ пълно здраве умственитѣ си сили, като го написахъ и подписахъ съ собсвената си рѫка.

„Букурещъ, 1879. година, ноемврия 27.

„Подписалъ: *Петъръ* Н. Кермекчиевъ.

„3. Б. Българското правителство ще даде веднажъ за всегда отъ моя имотъ количеството отъ двадесеть хиляди лева (л. 20,000) на настоятелството на болницата „Св. Козма и Дамиана“ и училището „Св. Кирилъ“ отъ Търново. Сжщото българско правителство ще даде отъ моя имотъ, тоже веднажъ за всегда, едно количество отъ двадесеть хиляди лева (л. 20,000) на цръквата и училището отъ Букурещъ „Св. Кирилъ и Методий“.

„Букурещъ, 27. ноемврий 1879. г.

„Подписалъ: *Петъръ Н. Кермекчиевъ.*

„Настоящиятъ тестаментъ олографъ на Петра Н. Кермекчиевъ се положи на съхранение въ агенцията съ прошение, записано на № 14., за което се удостовѣрява.

„Букурещъ, 27. ноемврий 1879. г.

„Подписалъ: *Агентъ Ев. Георгиевъ.*“

Българското правителство, като генераленъ наслѣдникъ на Петра Кермекчиевъ, разпоредило веднага слѣдъ смрътьта на послѣдния, всичкитѣ останали цѣнни книжа и суми да бждатъ вложени въ Българската народна банка. Споредъ едно писмо отъ 12. януарий 1882. год. до Министерството на народното просвѣщение, завѣщаниятъ отъ П. Кермекчиевъ фондъ възлизалъ на 287,250 лв. златни и 96,000 рубли. Слѣдъ като се изплатили сумитѣ, завѣщани на роднинитѣ на покойния и на други лица, въ Българската народна банка, съгласно съ писмото на послѣдната отъ 22. априлъ 1883. год., останала сума отъ Кермекчиевия фондъ давала 24,919 лв. златни. Оттогава (1883/84. учебни година) правителството започна да отпуща стипендии на млади, бѣдни и способни младежи да слѣдватъ въ висши учебни заведения въ странство. Тоя фондъ се завежда още отъ самото начало отъ Министерството на народното просвѣщение. Сега той възлиза на кржглата сума 500,000 лв. зл. и дава годишенъ приходъ 30,000 лева златни.

Досега особени статути за управлението на фонда „Народно образование отъ Петъръ Н. Кермекчиевъ“ не е имало: стипендиитѣ и помощитѣ се отпущаха и се отпущатъ по реда, усвоенъ за държавнитѣ стипендии и врѣменни помощи.

За да се види, каква полза е принелъ П. Кермекчиевъ съ своя завѣтъ, доста е да си спомнимъ броя на възпитаницитѣ на този фондъ.

До края на 1906. година отъ фонда Петъръ Н. Кермекчиевъ сж давани и се даватъ стипендии на 77 младежа, на които е била дадена възможность да слѣдватъ въ университети, политехники, консерватории и художествени академии, благодарение на фонда „П. Кермекчиевъ Народно образование". Почти всички младежи, които сж се ползували съ степендия отъ Кермекчиевия фондъ, свършиха, а сега заематъ видни длъжности било по просвѣщението, било по другитѣ клонове на управлението. Прѣсенъ ми е още фактътъ, че прѣзъ 1894. година се отпустнаха 24 степендии въ странство, половината отъ които бѣха само отъ Кермекчиевия фондъ. Благодарение на тоя фондъ, нашето отечество се сдоби съ 77 просвѣтени работници за културното повдигане на нашия народъ. Като земемъ прѣдвидъ, колко рѣдко сж у насъ ония сѣмейства, които биха могли да понесатъ тежкитѣ разноски, потрѣбни, за да се поддържа единъ младежъ да слѣдва въ висше училище въ странство, ще дойдетъ до заключението, че благодѣянието на Петра Кермекчиевъ е едно необикновено явление. Ако Ботевъ, Левски, Воловъ, Бенковски, Каблешковъ и цѣлата плеяда отъ ратници за нашето освобождение работиха и умрѣха за своето отечество, то Петъръ Кермекчиевъ, Евл. Георгиевъ, Панаретъ Рашевъ, Аврамовъ, Д-ръ Василиевъ, Милановичъ и др. работиха за своето отечество, а слѣдъ смъртьта си оставиха фондове, съ които да се повдига народътъ въ кулурно отношение, и по такъвъ начинъ да се осигури сжществуването на българската държава.

Отъ казаното за Кермекчиева човѣкъ би заключилъ, че тоя великъ, споредъ нашитѣ условия, благодѣтель е прѣкаралъ единъ животъ много бѣденъ откъмъ перипетии, които срѣщаме въ биографиитѣ на подобни личности. Това, обаче, е грѣшка. Не може животътъ на Кермекчиева да е бѣденъ откъмъ случки и перипетии, не може да се вѣрва, че тоя доста образованъ на врѣмето си българинъ, крупенъ богаташъ и рѣдъкъ странствувачъ да е прѣкаралъ такъвъ бѣденъ откъмъ събития животъ, но защото нито той остави нѣкаква автобиография, нито неговитѣ съврѣ-

менници се заинтересува да стъкмятъ каква-да-е биография за него, ние трѣбва сега възъ основа на откѫслечни свѣдѣния и догатки да съградимъ каква-годѣ биография. Такава сѫдба не заслужваше биографията на Кермекчиева; но, ако потомство се сдобие съ по-подробни свѣдѣния за живота на Кермекчиева, нека стъкми една по-обстойна биография, а ние засега ще се задоволимъ само съ скицирането ѝ.

Панаретъ Рашевъ,
Погониянски митрополитъ.

1808.—1887.

Въ епохата на двойното робство на българския народъ плеяда отъ родолюбиви българи принесоха на народния олтаръ кой каквото можеше: едни работѣха съ перо въ ржка, да събудятъ българина, други съ оржжие се борѣха противъ народнитѣ изедници, а трети жертвуваха спечеленото си прѣзъ живота богатство, за да се учатъ млади и способни българчета, да се основаватъ училища, да се откриватъ болници за бѣдни и да се подпомагатъ литературни прѣдприятия. Единъ отъ родолюбцитѣ, който завѣща за народната просвѣта припечеленото прѣзъ живота си богатство е блаженопочившиятъ митрополитъ Панаретъ Рашевъ. Мирското име на Панаретъ било Панайотъ*) Иоаниди. Той се родилъ въ Велико-Търново прѣзъ 1808. година отъ православни родители Пенчо и Райна Рашеви. Баща му се занимавалъ съ доходния по онова врѣме занаятъ кожухарство, билъ заможенъ и заемалъ видно положение между съгражданитѣ си, което му дало възможность да заема дълго врѣме длъжностьта градски бирникъ. Панайотъ ималъ двама братя, Тодоръ и Петко, отъ които първиятъ се поминалъ въ Букурещъ около 1847. година, а вториятъ — въ Търново около 1842. година, безъ да оставятъ наслѣдници, и двѣ сестри, Юца и Кица, които сжщо се поминали доста рано. Юца била задомена за нѣкой си Московъ отъ Лѣсковецъ, а Кица — за Стоянъ Везиревъ отъ гр. Търново. Отъ Кица останали едно момче и двѣ момичета: Мариола, соято се вече поминала и Венета, която свързала граждански

*) Въ мемоаритѣ на Д-ръ И. Селимински се казва, че мирското име на Панаретъ било Петъръ. (Гл. Библиотека Д-ръ Ив. Селимински кн. I.стр. 19).

бракъ съ извѣстния български поетъ и революционеръ Хр. Ботевъ.

Първоначалното си образование Панайотъ добилъ въ родния си градъ Търново подъ прѣкия надзоръ на родителитѣ си. Както на повечето мѣста изъ България, така и въ Търново опититѣ за елинизуване на българския елементъ зели широки размѣри. Гръцкото духовенство избрало изпърво духовенството, а слѣдъ това учителството за срѣдства на своята „мегали идея“. Въ чисто българскиятъ градъ Търново, въ столицата на Асѣновцитѣ, въ огнището на нѣкогашната българска книжнина фанариотитѣ успѣли да отворятъ гръцко училище. Въ това училище по неволя трѣбвало да се учи Панайотъ и вмѣсто да се именува Ивановъ (навѣрно на името на дѣдо си) да бѫде елинизувано името му на Иониди. Панайотъ показвалъ голѣма любовь къмъ науката, затова заможниятъ му баща се погрижилъ да го изпрати въ странство да продължи образованието си. Вуйчо му х. Ненчо Кермекчиевъ, виденъ търновски гражданинъ, баща на великия благодѣтель Петра Кермекчиевъ, го прѣпорѫчалъ на нѣкой си Келифаря въ Букурещъ. Келифаря билъ отъ ония българи, които се прѣселили отъ с. Арбанаси въ Влашко вслѣдствие съвършеното ограбване и разорение на селото имъ отъ кърджалиитѣ прѣзъ 1789. год., но слѣдъ врѣме достигналъ да стане единъ отъ най-заможнитѣ и най-влиятелнитѣ българи въ Букурещъ. Той ималъ голѣмо влияние и прѣдъ Високата Порта, затова билъ много години неинъ прѣдставитель въ Влахия.

Тукъ щастието се усмихнало на младия Панайота: Келифария го приелъ много благосклонно и го прѣпорѫчалъ на високото внимание на принца Александра Гика, който по онова врѣме билъ управитель на Влахия и прѣдъ когото Келифария ималъ голѣмо влияние. Князь Гика приелъ на драго сърдце Панайота за свой възпитаникъ и го настанилъ въ института „Св. Сава“, дѣто се водило обучението на гръцки и ромънски езици. Когато Панайотъ свършилъ този институтъ, принцъ А. Гика, подбуденъ отъ благородното желание, да даде възможность да се усъвършенствува въ знанието на гръцкия и френския езици, както и да добие висше образование, най-напрѣдъ го изпратилъ въ гр. Атина, а сетнѣ — въ Парижъ. Тукъ Панайотъ Иоаниди

се срѣщналъ съ другъ виденъ български родолюбецъ, И. Селимински. По що е слѣдвалъ въ Атина и Парижъ и по колко години е стоялъ въ тѣзи градове, не ни е извѣстно. Извѣстно е само, че Панайотъ се завърналъ въ Букурещъ прѣзъ 1838. година, сир. на 30-годишна възрасть. Като веземемъ прѣвидъ, че Панайотъ е напустналъ родния си градъ на 13—14-годишна възрасть, излиза, че се е бавилъ 16—17 години въ Букурещъ, Атина и Парижъ.

По онова врѣме, както вскдѣ въ България, така и въ Търново, се чувствувала голѣма липса отъ учители, особно такива отъ българска народность. Дохожда на умъ на Търновчани, че иматъ единъ свой съгражданинъ, просвѣтенъ, който съ достойнство би могълъ да запълни празнотата на едно учителско мѣсто въ Търново; този търновчанинъ е Панайотъ, обаче той ималъ вече и морални, и материялни задължения къмъ принцъ А. Гика и затова трѣбвало отъ принца да се изпроси позволение, Панайотъ да дойде въ Търново за учитель. Избиратъ търновчани депутация, която отишла при Ал. Гика и изпросила за Панайота позволение, да стане учитель въ Търново. Благосклонниятъ къмъ българитѣ принцъ Ал. Гика на драго сърдце далъ исканото позволение, и прѣзъ 1840. год. Панайотъ се завръща въ Търново, дѣто станалъ учитель въ елинското училище. Младиятъ, енергичниятъ и високо-образованиятъ Панайотъ въ късо врѣме спечелилъ симпатиитѣ и уважението на търновчани; това му създало достъпъ въ всичкитѣ видни по онова врѣме търновски сѣмейства. Първата година отъ учителствуването му минала много добрѣ. Не така, обаче, минала и втората година. Прѣзъ втората година влѣзналъ въ интимни отношения съ сѣмейството на единъ свой приятель и съученикъ, Теохаръ Пикула, секретарь на великия везиръ Рашидъ паша. Това дало поводъ да се създаде противъ него интрига, която имала за цѣль, да го изгони позорно отъ Търново. Единъ близъкъ роднина на Панайота прѣдизвѣстява послѣдния за тая интрига и му прѣпоръчва, да земе съ врѣме нужднитѣ мѣрки. Поради това Панайотъ рѣшилъ да напустне съ врѣме Търново, докато не сѫ успѣли неприятелитѣ му да го опозорятъ. Заради това приготвилъ ученицитѣ си за годишенъ изпитъ малко по-рано отъ опрѣдѣленото врѣме, поканилъ всичкитѣ по-видни Тър-

новски граждани и тамошния митрополитъ Неофита, въ чието присжтствие произвелъ изпита. Слѣдъ като произвелъ изпита, веднага си подалъ оставката отъ учителството и заминалъ за Цариградъ. Тукъ постжпилъ за учитель по френски и гръцки езици въ патриаршеското училище на Фенеръ, дѣто прѣстоялъ като учитель до мѣсецъ августъ 1845. г.

Като учитель въ духовно училище билъ въ постоянни сношения съ високопоставени лица около Патриаршията. Движейки се въ този кржгъ, той се повлиялъ дотолкова, щото прѣзъ мѣсецъ августъ 1845. година билъ ржкоположенъ за дяконъ при Патриаршията подъ името Панаретъ. Между 1840. и 1845. година Панаретъ още като мирянинъ неизвѣстно по какъвъ случай е стоялъ нѣколко врѣме и въ Битоля. Прѣзъ това врѣме кореспондиралъ съ Д-ръ Ив. Селимински, който се намиралъ тогава въ Атина. Въ тая кореспонденция Селимински го именува Петъръ Иоаниди. Въ едно отъ писмата си Селимински прѣпоржчва на Иоаниди да състави въ Битоля таенъ патриотически комитетъ противъ гръцкия владика.*)

Като станалъ Панаретъ патриаршески дяконъ и като билъ високообразованъ, въ скоро врѣме обърналъ вниманието на патриарха върху си: патриархътъ го обикналъ, може би, защото го смѣталъ за гръкъ, затова слѣдъ една година го произвелъ въ архидяконски чинъ. За нещастие на Панарета този патриархъ прѣзъ 1849. год. билъ сваленъ отъ патриаршеския прѣстолъ, и на негово мѣсто се възкачилъ другъ патриархъ, който не билъ благосклоненъ къмъ Панарета, затова го уволнилъ отъ занимаемата длъжность. Като останалъ безъ работа, отишълъ да живѣе въ Бейолу, дѣто си изкарвалъ прѣхраната отъ частни уроци по френски езикъ. Слѣдъ една година настжпила нова криза въ патриаршията: новиятъ патриархъ билъ сваленъ и на негово мѣсто билъ възкаченъ Панретовия покровитель, който изново назначилъ Панарета за архидяконъ въ патриаршията. Тая длъжность заемалъ непрѣкжснато до 1853. година.

По онова врѣме Погонианската епархия въ Ромъния притежавала грамадни имущества, които се управявали непосрѣдствено отъ митрополита, поради това послѣдниятъ

*) Гл. Библиотека Д-ръ Ив. Селимински кн. I. стр. 19.

ималъ седалището си въ Букурещъ. Прѣзъ 1853. година Погонианската епархия управявалъ нѣкой си епископъ Никандросъ. Прѣзъ сѫщата година била обявена кримската война, и рускитѣ войски навлѣзли въ Ромъния. Епископъ Никандросъ кроилъ отдавна да заграби по-голѣмата часть отъ епархиялнитѣ имоти, но не намиралъ сгоденъ случай. Дългоочакваниятъ случай се удалъ: като навлѣзли рускитѣ войски въ Ромъния, Никандросъ влѣзналъ въ интимни сношения съ мнозина отъ началствуващитѣ лица въ руската армия, съ тѣхна помощь сполучилъ да заложи по-голѣмата часть отъ мушийтѣ на епархията и да прибере паритѣ. Слѣдъ тая война между Русия и Турция билъ сключенъ миръ; споредъ този миръ руситѣ трѣбвало да изпразнятъ Ромъния. Съ оттеглюването на рускитѣ войски заминалъ за Русия и Никандросъ, като завлѣкълъ съ себе си грамадни суми, ограбени отъ Погонианската епархия; останали нѣколко вѣхти магазини въ Букурещъ и мушията „Патросъ".

На патриаршеския прѣстолъ още седѣлъ покровительтъ на Панарета и гледалъ при първъ удобенъ случай да му даде архиерейско мѣсто. Като избѣгалъ Никандросъ отъ Ромъния, Погонианската епархия овдовѣла. Патриархътъ намѣрилъ за най-подходещо лице за тая епархия архидякона Панарета и прѣзъ 1854. год. го рѫкоположилъ за Погониански митрополитъ. Панаретъ не могълъ да заеме веднага митрополитското мѣсто, защото патриаршията прѣдварително трѣбвало да земе съгласието и одобрението на ромънския митрополитъ и ромънското правителство. Съгласието било получено доста късно, и Панаретъ едва прѣзъ 1855. година пристигналъ въ Букурещъ, дѣто било седалището на Погонианския митрополитъ. Митрополитъ Панаретъ управявалъ имотитѣ на тая епархия до 1863. год., когато по разпореждане на принцъ Куза били отнети всичкитѣ монастирски имоти въ Влашко въ полза на държавата.

Слѣдъ като се оттеглили рускитѣ войски отъ Влашко, благодѣтельтъ на Панарета, принцъ Александъръ Гика, билъ отново назначенъ за управитель (каймакамъ) на Влахия и стоялъ на тоя постъ до 1859. година, когато дошълъ Куза. Митрополитъ Панаретъ и сега не билъ лишенъ отъ високото благоволение на своя благодѣтель. Панаретъ, когато поелъ управлението на епархиялнитѣ имоти, забѣлѣжилъ,

че епархиялнитѣ магазини въ Букурещъ, макаръ и да се намирали въ най-видната часть на града, давали твърдѣ назначителенъ доходъ, защото били много вѣхти и почти на събаряне. Безъ друго трѣбвало да се съградятъ нови здания, а пари нѣмало, защото епископъ Никандросъ задигналъ цѣлия епархияленъ капиталъ. Тогава митрополитъ Панаретъ съ съгласието на принцъ Александъръ Гика продалъ една гора въ мушията „Патросъ" за 18000 австрийски жълтици и съ тѣзи пари построилъ здание, въ което се помѣщавали около 15 магазини и давали доходъ 5—6 хиляди австрийски жълтици.

Както всѣкога, така и сега патриаршията, обладана отъ алчность за пари, искала да прибира цѣлия доходъ отъ Погониянската епархия, безъ да оставя нѣщо за нуждитѣ на епархията. Тогава митрополитъ Панаретъ съ помощьта на покойния родолюбецъ Христо Георгиевъ успѣлъ да запази за нуждитѣ на епархията си поне доходитѣ отъ магазинитѣ. Между митр. Панарета и Хр. Георгиевъ билъ сключенъ договоръ, споредъ който магазинитѣ се давали за 10 години подъ наемъ, и наемътъ билъ полученъ прѣдвавително. Това попрѣчило на Патриаршията да изскубне цѣлия доходъ; попрѣчило се и на ромънското правителство да усвои епархиялнитѣ имоти веднага, а било принудено да чака да изтече срокътъ на условието, и тогава да ги усвои.

Ромънското правителство, като усвоило епархиялнитѣ имоти, усвоило и метоха, въ който живѣлъ Панаретъ. Тогава станало нужда да се потърси друго помѣщение за митрополия. За тая цѣль митр. Панаретъ далъ 1200 австр. жълтици, а останалитѣ българи първенци въ Букурещъ дали 800 австр. жълтици, та за 2000 австр. жълтици купили кѫщата, въ която живѣлъ дотогава Панаретъ. Въ замѣна на помощьта, която дали българитѣ—първенци, една часть отъ купената кѫща била приспособена за параклисъ на българската колония въ Букурещъ.

До 1863—4. година митрополитъ Панаретъ Рашевъ и като ученикъ, и като учитель, и като дяконъ, и като митрополитъ минавалъ за гръкъ. Произхождението и симпатиитѣ му къмъ българитѣ сѫ били извѣстни само на неговитѣ роднини и близки приятели, но всичко това било държано въ голѣма тайна. Откато дошълъ въ Букурещъ,

започналъ да се сношава съ тамошната българска колония, по-послѣ започналъ да работи и за църковното ни освобождение отъ фанариотитѣ. Съ тѣзи си постжпки се издалъ, и Патриаршията оттеглила благоволението си отъ него.

Панаретъ Рашевъ особено много разсърдилъ Патриаршията прѣзъ 1866. година. Тогава заминалъ прѣзъ Букурещъ Наполеонъ III. Българската колония, възползувана отъ случая, му подала една писмена молба, съ която го молила да ходатайствува прѣдъ турското правителство, за да се разрѣши по-скоро и благополучно българскиятъ черковенъ въпросъ. Въ тая про ба на първо мѣсто стоялъ подписътъ на погониянския митрополитъ *Панаретъ Рашевъ*, който дотогава се подписвалъ *Панаретъ Погониячосъ*. Патриаршията, щомъ се научила за това прошение, веднага направила постжпки прѣдъ влашкото правителство и най-настоятелно искала да бжде изпратенъ Панаретъ по полицейски начинъ въ Цариградъ. Влашкото правителство, неизвѣстно по какви съображения, било наклонно да удовлетвори искането на Патриаршията, но този фанариотски планъ билъ осуетенъ по слѣдния начинъ: между Христо Георгиевъ и митрополита П. Рашевъ билъ сключенъ писменъ договоръ, споредъ който Панаретъ като управитель на погониянската епархия дължи Хр. Георгиеву 30.000 австрийски жълтици. Когато ромънското правителство поискало да изпрати П. Рашева въ Цариградъ, Хр. Георгиевъ протестиралъ и заявилъ, че правителството може да екстрадира митрополията, само тогава, когато Патриаршията заплати дължимата отъ него сума, 30,000 австрийски жълтици, като управитель на имотитѣ на погониянската епархия. Ромънското правителство уважило заявлението на Хр. Георгиевъ, а понеже Патриаршията не изплатила дължимата сума, Панаретъ Рашевъ си осталъ въ Букурещъ. Слѣдъ това до самата си смръть той служилъ на българската колония въ Букурещъ, безъ да има каквито и да е връзки съ Патриаршията.

Митрополитъ Панаретъ Рашевъ билъ единъ отъ дѣятелитѣ по възраждането на народа ни и по политическото на освобождение. Още прѣди 1862. година той кореспондиралъ съ сръбския князъ Михаила по освобождението на България. Всичкитѣ помощи, които давалъ Славянскиятъ благотворителенъ комитетъ за поддържане на българскитѣ

доброволци въ Сърбия, били изпращани чрѣзъ Панарета. По негова инициатива била съставена още прѣзъ 1862. г. „Българска добродѣтелна дружина“ въ Букурещъ, която е принела грамадни услуги на нашитѣ еднородци въ Ромъния въ ония тежки врѣмена на нашето двойно робство и която, както ще видимъ по-долу, ще остане полезна за народа ни за вѣчни врѣмена. Първоначалната цѣль на тая дружина била: „Да се подпомагатъ еднородци западнали, които не могатъ никакъ да се прѣхранватъ“, а по-сетнѣ съгласно съ дневницитѣ си отъ 30/IX. 1866. год. и 7/VII. 1863. година, сѫщата е уредила българския параклисъ и българското училище въ Букурещъ, които, съгласно чл. 1. отъ приложението къмъ устава на дружината, сѫ били въ зависимость отъ нея. Слѣдъ освобождението ни тая дружина е поддържала отъ лихвитѣ на капиталитѣ си млади българи да се учатъ въ чужбина, а прѣзъ 1898. година внесе всичкия си капиталъ, възлизащъ на 320,424 лв. и 40 стот., облѣченъ въ цѣнни книжа, въ Българската народна банка и го остави на разположение на българското правителство, като задължи послѣдното да поддържа на вѣчни врѣмена само отъ лихвитѣ млади българи въ висши учебни заведения въ чужбина и вѫтрѣ въ България.

Както казахме, митрополитъ Панаретъ принадлежеше къмъ по-умѣренитѣ дѣйци по нашето възраждане и политическо освобождение. Поради благия си характеръ той билъ уважаванъ отъ всички българи, които живѣли въ Ромъния. Всѣки изпадналъ българинъ е билъ сигуренъ, че ще получи помощь, щомъ отиде при Панарета. Извѣстниятъ нашъ поетъ-революционеръ Хр. Ботевъ живѣлъ дълго врѣме при Панарета; тогава се запозналъ съ неговата внука Венета, съ която свързалъ граждански бракъ.

Още приживѣ Панаретъ завѣщалъ 10,000 австрийски жълтици, отъ лихвитѣ на които да се поддържа богословското училище въ Петро-Павловския монастиръ при градъ Лѣсковецъ. Тая сума, съ височайще съизволение на императора Александра II., е била внесена въ Руската императорска банка, въ която не се приематъ суми отъ частни лица, безъ специално разрѣшение. Слѣдъ врѣме билъ лишенъ отъ епархиялнитѣ приходи, и срѣдствата му за живѣние били доста оскѫдни; тогава отишълъ лично въ Пе-

тербургъ и измолилъ отъ императора да разрѣши, щото лихвитѣ отъ този капиталъ да се даватъ нему, докогато е живъ, а сетнѣ да се употрѣбятъ за цѣльта, за която ще бѫдатъ завѣщани.

Блаженопочившиятъ погониянски митрополитъ Панаретъ Рашевъ се поминалъ на 21. мартъ 1887. година въ Букурещъ. Смрътнитѣ му останки, съгласно неговата воля, сѫ прѣнесени на 26. мартъ сѫщата година отъ Търновското градско общинско управление и погребени въ черквата „Св. Константинъ" въ сѫщия градъ. Въ прѣградието на черквата му е въздигнатъ мраморенъ паметникъ, който е изработенъ въ Италия и Букурешъ и струва около 15000 лева.

За да се види, какъ е разпоредилъ имотитѣ си, цитуваме дословно и завѣщанието му.

Прѣписъ отъ прѣписъ.

Завѣщание.

Во имя Отца, Сина и Святаго Духа аминь.

Всевишниятъ Богъ, като благоизволи да ми подари дълъгъ животъ, чрѣзъ който се старахъ да спестя долуизложения си имотъ, за да мога да бѫда полезенъ на отечеството си и слѣдъ смъртьта си, азъ днесъ пристѫпвамъ, съ здравъ разумъ и съ чиста съвѣсть, да разпрѣдѣля казания си имотъ чрѣзъ това завѣщание, което съдържа моята света послѣдня воля.

Тоя мой имотъ се състои:

Отъ десять хиляди австрийски жълтици, депозирани въ Азиатския департаментъ на руското правителство въ Петербургъ.

Отъ сто и тринадесеть хиляди лева ромънска амортизуема рента петь на сто, депозирани въ Българската Народна Банка.

Отъ тридесеть и четири хиляди лева въ облигации на Букурещкия Общ. Заемъ, петь на сто, депозирани въ казаната по горѣ банка.

Отъ шестдесеть и седмъ хиляди лева въ ромънска амортизуема рента петь на сто, депозирани въ сѫщата българска банка;

Отъ четиридесеть и три хиляди седемстотинь и четиридесеть лева златни, депозирани въ сжщата банка;

Отъ една креанца за двадесеть хиляди лева, записа на която е депозиранъ въ сжщата банка;

Отъ други лихвоносни публични ефекти, депозирани въ Руската Императорска мисия въ Букурещъ, и най-послѣ,

Отъ всичко друго, което би се намѣрило слѣдъ смъртьта ми като мое притежание.

За изпълнители постановленията, които съдържа това мое завѣщание, избирамъ господа Евлогия Георгиевъ, български банкеръ въ Букурещъ, д-ра Атанасовича, Стати Станковичъ и Иорданъ Хаджи Димитровъ, които покорно моля, да се не откажатъ отъ тоя товаръ.

Покорно моля и правителството на Българското Княжество да бди за точното изпълнение на сжщото това мое завѣщание.

Изпълнителитѣ на завѣщанието ми моля да постжпятъ слѣдъ смъртьта ми съ имота по слѣдующия начинъ:

Да дадатъ три хиляди лева на Азила Домна Елена въ Букурещъ.

Да дадатъ деветь хиляди лева на тримата ми внуци, дѣцата на сестра ми Кирияки, сирѣчъ по три хиляди лева на всѣки единъ внукъ.

Да дадатъ дванадесеть хиляди лева на внука ми врача Карабашева.

Да дадатъ шесть хиляди лева на внучката ми Венета.

Да дадатъ на сжщата тая внучка Венета други шесть хиляди лева, отъ които да взема лихвитѣ, догдѣто е жива и които да се раздѣлятъ на двѣтѣ й дѣца, Димитъръ и Иванка, слѣдъ като умре.

Да дадатъ на сжщата Иванка, дъщеря на Венета, три хиляди лева, когато се ожени.

Да дадатъ три хиляди лева на горѣказания мой внукъ Димитъръ, синъ на Венета, щомъ свърши курса на богословскитѣ науки и се подстриже въ священническия чинъ.

Да дадатъ дванадесеть хиляди лева на Костаки Кермикчиевъ, които да служатъ за прикя на двѣтѣ му момичета.

Да дадатъ хиляда лева на госпожа Зоя Русовичь.

Да дадатъ четирестотинъ лева на Евгени и Мариола Кермекчиеви, сирѣчъ по двѣстѣ лева.

Да раздадатъ три хиляди лева на другитѣ мои роднини, въ случай, че биха се появили въ разстояние на една година слѣдъ смъртьта ми и биха доказали роднинството си.

Да дадатъ три хиляди лева на г. Алеко Попеска, бивши мой слуга.

Да дадатъ хиляда лева на попъ Романа, свещеникъ на българската църква въ Букурещъ, и петстотинъ лева на даскалъ Александра, пѣвецъ на сѫщата църква.

Да дадатъ сто лева на визителина ми Стана, ако е до тогава на моя служба.

Да дадатъ тридесеть хиляди лева на народнитѣ (махленскитѣ) първоначални училища на родния ми градъ Търново, съ условие обаче, че ще се иждивява годишната лихва за тие училища, а капиталътъ ще остане вѣчно непокѫтнатъ.

Да дадатъ петь хиляди лева на църквата Св. Константинъ въ Търново, дѣто да се погребе тѣлото ми, за споменуване името ми при светата литургия.

Да дадатъ тридесеть хиляди лева на българската капела въ Букурещъ, съ условие, че ще се употрѣбяватъ само лихвитѣ, а капитала ще стои непокѫтнатъ, освѣнъ ако се построи окончателна църква Въ тоя случай може да се употрѣби цѣлата горѣказана сума за тая постройка, съ условие, че ще запишатъ и моето име въ числото на ктиторитѣ на казаната църква.

Да дадатъ десеть хиляди лева на г-на Йорданча Хаджи Димитриевъ, единия отъ изпълнителитѣ на завѣщанието ми.

Да дадатъ за балсамирането, за тържественото прѣнасяне тѣлото ми до Търново и неговото погребение нуждната за тая цѣль сума, която, обаче, не трѣбва да надминува петнадесеть хиляди лева.

Остатъкътъ отъ имота ми да се обърне въ единъ фондъ подъ название: „Фондъ на митрополита Панарета", дохода на който да се употрѣбява за слѣдующитѣ цѣли:

1-о. Двѣ пети части отъ тоя доходъ да се употрѣбява за стипендии на млади български православни дякони или священници, които би желали да свършатъ висшитѣ курсове на богословието въ нѣкоя православна духовна академия или при теологически факултетъ на нѣкой православенъ университетъ.

Кандидатитѣ за стипендии ще се показватъ отъ Светѣйшия Синодъ на българската църква.

2-о. Двѣ пети части отъ сжщия доходъ да се употрѣбяватъ за премии, които да се даватъ на ония, които би привели на български или само съчинили духовни нравоучителни книги за училищата или за прочитъ и по истор. на българск. църква.

Светиятъ синодъ на българската църква ще опрѣдѣля тоже съчиненията, които заслужаватъ да получатъ възнаграждение.

Както за стипендиитѣ, тъй и за горѣказанитѣ премии моля Светия Синодъ да издаде и обнародва единъ правилникъ за начина, по който тѣ ще се добиватъ.

3-о. Послѣдната пета часть отъ дохода на фонда да се прилага всѣка година върху капитала на тоя фондъ за неговото постоянно увеличение. Да се приложатъ на сжщия фондъ и всичкитѣ горѣизброени легати, които по каквито и да било причини не би могли да се прѣдадатъ на поменатитѣ лица или не би се иждивили.

Г-да изпълнителитѣ на завѣщанието иматъ право съ одобрението на българското правителство да провадятъ горѣизброенитѣ публични фондове и да облѣчатъ добитата сума въ недвижими имоти, които да даватъ здравъ доходъ.

Относително до сумата, която е депозирана у Азиятския императорски департаментъ въ Петербургъ, моля българското правителство да се споразумѣе съ руското за нейното по-нататъшно пазене.

Короната ми, патерицата ми, както и всичкитѣ черковни вѣнци и одежди, които ми принадлежатъ, моля да се разподѣлятъ между българската капела въ Букурещъ и църквата Св. Константинъ въ Търново.

Грижата за балсамирването на тѣлото ми, за неговото погребване и издигване на надлежния монументъ, както и заграждането монумента съ чугуненъ пармаклъкъ, възглагамъ на искренния си приятель Йордана Хаджи Димитриева.

Отъ настоящето завѣщание сж направени три еднакви екземпляри, провѣрени отъ българското дипломатическо агенство и запечатани съ неговия печатъ. Единиятъ отъ тѣхъ ще се прѣдаде на съхранение на Българската екзархия въ Цариградъ, другиятъ на Българското Министерство

на Народното Просвѣщение, а третиятъ въ Върховното касационно сѫдилище въ София.

Като изпълнихъ така дълга си къмъ роднинитѣ си и отечеството си, азъ се приготвихъ да излѣза прѣдъ страшния сѫдъ на Всемилостивия Богъ, затова и моля да ме опростятъ всички ония, на които би направилъ, волею или неволею, нѣкое зло, или които би обидилъ съ знание или незнание.

Прибавка. На внучката ми Венета вмѣсто на шесть хиляди лева, както по-горѣ е казано, да ѝ се дава лихва на двадесеть и шесть хиляди лева, до дѣто живѣе, а подиръ смъртьта ѝ този капиталъ двадесеть и шесть хиляди лева да се разподѣли между дѣцата ѝ Димитра и Иванка.

Букурещъ, 21 юлий 1886 година.

Подписалъ † Панаретъ Рашевъ.

Княжеското Българско Дипломатическо Агенство въ Ромъния подтвърдява автентичностьта подписа на Негово Високо-Прѣосвѣщенсто митрополита Панарета Рашева, приложенъ върху настоящето завѣщание, което има дата 21 юлий 1886 год.

Букурещъ, 24/5 юлий 1886 година.

Подписалъ: Агентъ Г. Д. Начовичъ.

Вѣрно съ първообразното.

Подписалъ Началникъ на отдѣлението при Министерството на Просвѣщението *Л. П. Вжжаровъ.*

Прѣписъ.

Изпълнителитѣ на завѣщанието сѫ работили 7 годин докато приведатъ въ извѣстность останалитѣ имоти отъ покойния митрополитъ и изпълнятъ завѣщанието въ ония негови точки, които се отнасятъ до роднинитѣ на покойния и до другитѣ частни лица. Съ писмо отъ 9/IV. 1897. година тѣ сѫ прѣдставили въ Министерството на народното просвѣщение окончателна равносмѣтка и сѫ се освободили отъ възложената имъ отъ покойника мисия. Веднага слѣдъ това Министерството на народното просвѣщение съ единъ обширенъ докладъ до Министерския съвѣтъ изложило вървежа

на цѣлото дѣло и поискало неговото разрѣшение, тъй като завѣтътъ на блаженнопочившия митрополитъ трѣбвало да почне да се изпълнява и въ онне точки, които се отнасятъ до даване стипендии на лица съ духовно звание и премии за книги съ духовно-нравствено съдържание. Разгледването на въпроса отъ Министерския съвѣтъ е станало въ засѣданието му отъ 31-и мартъ 1898. година и съ XXIII-то си постановление взелъ слѣдното рѣшение: 1) Дѣлата, документитѣ и всички книжа, които иматъ свръзка съ завѣщанието на блаженопочившия митрополитъ Панаретъ Рашевъ, да се прѣдадатъ на Св. Синодъ на българската църква, който да пристѫпи къмъ изпълнение волята на завѣщателя; 2) занапрѣдъ управлението на фонда подъ название „Фондъ митрополита Панарета" и всичката прѣписка по него да се възложи на Св. Синодъ, съгласно волята на завѣщателя, а въ края на всѣка година да прѣдставява отчетъ на Министерството на народното просвѣщение и 3) Св. Синодъ да разрѣши въпроса, какво трѣбва да се прави съ несъстоятелнитѣ длъжници.

Съ отношение № 4293. отъ 20/IV. 1898. година Министерството на Народното Просвѣщение е изпълнило това постановление на Министерския съвѣтъ, като е прѣдало на Св. Синодъ всичкитѣ книжа, документи и прѣписки по завѣщанието прѝ особни описи.

Споредъ сѫществуващитѣ книжа и смѣтки, цѣлиятъ наличенъ капиталъ, който ще служи за основенъ фондъ, възлиза на 544,645 лева и 4 ст., отъ които:

1) Въ Българската народна банка въ ромънски лихвоносни книги и наличность	229,999 лев.	83 ст.
2) Въ Императорската руска мисия въ Букурещъ сѫщо въ такива книги	109,500 „	83 ст.
3) „Азиятския департаментъ въ Петербургъ, 4% консолид. облигации за около 5000 лири стерлинги, прѣсмѣтнати по 25 л. зл. едната лира	125,000 лев.	
4) Стойностьта на една воденица въ с. Гебедже, Варненско,	87,145 „	21 ст.
Всичко:	544,645 „	04 ст.

Димитъръ х. Василиевъ.

1814—1884.

Димитъръ х. Василиевъ родомъ отъ гр. Букурещъ произходи отъ родители българи изъ гр. Свищовъ. Баща му се именувалъ х. Василъ, а майка му Мария по баща Цанкова, дъщеря на извѣстния свищовски търговецъ дѣдо Цанко (чорбаджи Цанко). По казването на стари хора, родителитѣ на х. Васила били прѣселеници отъ гр. Вратца, отъ дѣто се принудили да се прѣселятъ, зашото прѣзъ втората половина на XVIII. вѣкъ турцитѣ бѣснували по Вратчанско и Видинско и причинили ужасни убийства и опустошения. Както е извѣстно Османската „държава прѣзъ 18. вѣкъ прѣтърпѣ тежки поражения отъ Русия и Австрия, затова и въ европейскитѣ ѝ провинции владѣеше едва ли не пълна анархия. При такова положение на работитѣ никой не билъ сигуренъ за имота и живота си и бѣгалъ тамъ, дѣто мислилъ, че ще бѫде поне отъ малко-малко гарантиранъ. По тѣзи съображения, негли, е станало прѣселването на х. Василовитѣ родители. Слѣдъ единъ опустошителенъ пожаръ на гр. Вратца около 1768. година мнозина вратчани заедно съ родителитѣ на х. Васила избѣгали отъ Вратца и се заселили въ Свищовъ, дѣто градътъ поради положението си край Дунава и като извѣстенъ по онова врѣме търговски градъ е бивалъ по-рѣдко застрашаванъ и сравнително по-малко безпокояванъ отъ турцитѣ. Тукъ бащата на х. Васила се заловилъ на работа: отъ начало съ кожухарство, а послѣ захваналъ да прави търговия, която водилъ доста успѣшно, така щото слѣдъ врѣме станалъ доста богатъ. Неговата кѫща (сега притежание на свищовската гражданка г-жа Ламбуша и на нейнитѣ наслѣдници) била една отъ най-хубавитѣ кѫщи въ Свищовъ.

Въ това врѣме се продължавала борбата, въ която Турция прѣзъ 1787. год. била уплетена и която руската

императрица Екатерина II. и австрийскиятъ императоръ Иосифъ II. водили задружно противъ Турция. Слѣдъ славнитѣ побѣди, спечелени отъ съюзницитѣ, турцитѣ били изгонени отъ Банатъ, Влашко и Богданско. Когато руситѣ прѣвзели Измаилъ и се упѫтили прѣзъ България за Цариградъ, тогава Австрия се оттеглила отъ съюзничеството си съ Русия и влѣзла въ прѣговори за миръ съ Турция, за която цѣль изпратила делегати въ Свищовъ. Австрийскитѣ пратеници сѫ гостували въ кѫщата на бащата на х. Васила, въ която се сключилъ прѣзъ 1791. год. свищовскиятъ миръ между Австрия и Турция. Русия, която се видѣли застрашена и отъ други европейски държави, особено отъ Германия и Швеция, на слѣдната 1792. год, се принудила да сключи въ Яшъ съ Турция миръ, споредъ който полуостровъ Кримъ оставалъ въ рѫцѣтѣ на Русия.

Отъ колко члена се е състояло въ това врѣме сѣмейството на х. Василовия баща, не е извѣстно. Знае се само, че тогава, когато настѫпилъ Яшкиятъ миръ, той е ималъ само единъ синъ на около 10 години, извѣстенъ послѣ подъ името х. Василъ.

Хаджи Василъ, споредъ казването на сина му Димитра, билъ роденъ въ гр. Свищовъ. Дѣ и какво възпитание е получилъ не се знае, обаче още отъ млади години е билъ извѣстенъ като виденъ търговецъ въ Свищовъ и като уменъ и сериозенъ свищовски гражданинъ. Той говорилъ добрѣ гръцки, — нѣщо, което по онова врѣме се броило за особено отличие на по-образованитѣ и по-първитѣ люде въ България. По-послѣ той влѣзналъ въ търговски сношения съ западна Европа (Виена, Лайпцигъ и др. градове), дѣто билъ принуждаванъ често да ходи. Въ това врѣме се прѣдполага да се е запозналъ и съ нѣмския езикъ. Изобщо, гражданитѣ гледали на него като на единъ интелигентенъ и образованъ човѣкъ. Въ началото билъ занаятчия — занимавалъ се съ занаята си кожухарство, което наслѣдилъ отъ баща си; по-послѣ търгувалъ на едро съ кожи, които експортиралъ за западна Европа. Въ тая търговия ималъ за съдружникъ извѣстния по онова врѣме свищовски благодѣтель *Филипъ Сакеларий,* виденъ виенски търговецъ. Отъ тая търговия спечелилъ доста завидно богатство. Като виденъ търговецъ и като билъ природно даровитъ, той се

Димитъръ х. Василиевъ.

ползувалъ съ голѣмо уважение между свищовскитѣ граждани, а поради това заемалъ първо мѣсто между свищовскитѣ първенци.

Не се минало много врѣме слѣдъ Яшския миръ, и настѫпили нови бурни врѣмена, които имали сѫдбоносно влияние върху материялното положение и върху бѫдещето на х. Васила. Наполеонъ I., който въ това врѣме билъ обърналъ вече своя походъ на Изтокъ противъ Русия, насъскалъ Турция да обяви война на Русия. Рускиятъ императоръ Александъръ I., прѣдизвиканъ отъ Турция, ѝ обявилъ война; прѣзъ 1809. год. навлѣзълъ въ Влашко и прѣвзелъ Гюргево, а въ 1810. год. рускитѣ войски подъ командата на генералъ Каменски прѣминали Дунава, обсадили Силистра и Шуменъ и застрашавали Варна; прѣвзели Тутраканъ, Русе и Свищовъ и, за да прунудятъ турцитѣ на миръ, опожарили крайдунавскитѣ градове Тутраканъ и Свищовъ. Това прибързване на руситѣ, да сключатъ съ Турция миръ, било прѣдизвикано отъ Напалеона I., който вече билъ прѣминалъ руската граница и настѫпвалъ въ руска територия. Отъ тоя пожаръ на 14. септемврий 1810. година цѣлиятъ гр. Свищовъ билъ унищоженъ и опустошенъ. Свищовскитѣ граждани били принудени да се прѣселятъ въ Ромъния. Въ това врѣме се прѣселилъ и х. Василъ. Понеже Турция прѣтърпѣла тежки поражения, принудила се да сключи прѣзъ 1812. год. въ Букурещъ миръ съ Русия. Слѣдъ този миръ повечето отъ българитѣ, които се били прѣселили въ Ромъния, се завърнали на бащинитѣ си огнища, но х. Василъ и слѣдъ това останалъ въ Ромъния и се заселилъ въ Букурещъ. Слѣдствието на тѣзи бури било лошо и за материялното състояние на х. Васила. Като се установилъ х. Василъ въ Букурещъ, захваналъ да се занимава съ стария си занаятъ—кожухарството, което по онова врѣме вървѣло още добрѣ и било доходно. По-сетнѣ захваналъ търговия съ кожи, но все пакъ не можелъ да достигне онова завидно състояние, което awмалъ прѣди опожаряването на Свищовъ. И тукъ той се отличавалъ съ своя патриотизъмъ и не прѣставалъ да работи за запазването на народното чувство между сънародницитѣ си въ Ромъния. Той издалъ една брошура съ нравоучително съдържание. Заглавието на тая брошура е било приблизително слѣдното: „Покръщението на едного свещеника Исидина“. — Прѣводъ отъ гръцки.

Кога и дѣ се женилъ х. Василъ за Марица и кога се е поминалъ въ Букурещъ, не е извѣстно. Знае се положително, че прѣзъ 1840. год. е билъ още живъ и изглеждалъ на възрасть около 66—68 години. Той ималъ единъ синъ, Димитъръ, и една дъщеря храненица Еленка.

Димитъръ х. Василиевъ се родилъ въ Букурещъ около 1814. година. Първоначалното си образование получилъ въ тогавашнитѣ Букурешки народни училища, въ които билъ обучаванъ на гръцки, обаче той не прѣставалъ никога да говори и матерния си езикъ, на който говоръ и писалъ доста коректно, дори съ свищовския си диалектъ, както го слушалъ отъ родителитѣ си у дома, дѣто българскиятъ езикъ е билъ винаги говоримъ. Висше образование не е получилъ. Прѣзъ 1841. год. се задомилъ за Александрина (Луксица) Пенчова. Съ съпругата си Димитъръ х. Василиевъ живѣлъ щастливъ сѣмеенъ животъ, но провидѣнието не го надарило съ дѣца. Александрина е родена въ Букурещъ прѣзъ 1823. година. Тя, макаръ и да била възпитана само на ромънски езикъ, говорила само ромънски езикъ, не познавала бащиния си езикъ, пакъ никога не се почувствувала като ромънка, а винаги милѣела за татковината си. За жалость, обаче, и за голѣмо очудване слѣдъ смрътъта на нейния съпругъ окрѫжаващитѣ я нейни наслѣдници, близки и отдалечени роднини, всички поромънчени и напоени съ ромънски духъ, при това и алчни за нейното богатство, успѣли най-послѣ да повлияятъ на нейното старческо слабодушие и да прѣдизвикатъ прѣвратъ въ нейнитѣ патриотически чувства и благородни намѣрения. Отъ тогава тя станала равнодушна къмъ всичко българско, къмъ всички патриотични дѣяния на покойния ѝ мѫжъ, тя не прояви никакво съчувствие, никакъвъ интересъ дори и къмъ онова велико дѣло, което увѣковѣчи паметьта му, тя стоеше индеферентна и къмъ неувѣдаемия паметникъ, съграденъ по желанието и съ срѣдствата на нейния съпругъ— търговското училище въ гр. Свищовъ. Това обаче не обезсърдчило свищовчани, които при всичкитѣ ежегодни училищни тържества не изпускали случаи да изпратятъ своитѣ поздрави на г-жа Александрина Д. х. Василиева въ Букурещъ.

Димитъръ х. Василиевъ на млади години работилъ при баща си кожухарство, а слѣдъ смъртьта на баща си поелъ и търговскитѣ дѣла на баща си, особено внимание обърналъ на доходната по онова врѣме търговия съ скжпоцѣнни кожи. Тая търговия Дим. х. Василиевъ развилъ повече отъ покойния си баща и я водилъ сполучливо дотогава, докогато започнала да отпада. Щастието въ търговскитѣ прѣдприятия на Димитра се усмихнало и отъ друга страна: около 1852. година, ромънскитѣ чокои, притежатели на голѣми имущества грамадни приходоносни мушии, изтощавали богатствата си въ разточителенъ животъ въ Парижъ и други европейски градове, затова изпаднали въ непоносими дългове и били принудени да продаватъ имуществата си за твърдѣ низки цѣни. Въ това врѣме съобразителниятъ Димитъръ х. Василиевъ успѣлъ да купи нѣкои много доходни мушии съ доста долна цѣна. Слѣдъ врѣме тѣзи имущества достигнали двойна, трайна и десеторна стойность. Тогава той напуща западналата вече кожена търговия и започва да експлоатира плодороднитѣ си мушии. Като останалъ бездѣтенъ, Димитъръ не се отчаялъ, да се впустне въ разпилѣнъ животъ или да се отдаде на бездѣйность; напротивъ, той си поставилъ високоблагородната цѣль, да работи за благото на своето мило отечество. Неговиятъ благъ и тихъ характеръ, неговата рѣдка честность и примѣрна скромность сж му придобили обачьта и уважението на всички негови еднородци въ цѣлата българска колония въ Букурещъ. Обладанъ отъ гореща любовь къмъ отечеството си, България, той зималъ живо участие въ всичкитѣ патриотически дѣла, относещи се било до книжовно-училищното ни дѣло, било до обществено-политическото ни развитие — дѣла, които сж лежели близко до сърдцето на всички родолюбиви българи въ Ромъния.

Трудоветѣ на Димитра х. Василевъ и на неговитѣ съратници не останаха безплодни: народното самосвѣстяване проникна дълбоко не само въ българската емиграция въ Ромъния, но проникна и въ прѣдѣлитѣ на Югъ отъ Дунава.

Димитъръ х. Василиевъ е единъ отъ най-дѣйнитѣ членове на извѣстната *Българска Добродѣтелна дружина въ Букурещъ*. Въ тая дружина той наредъ съ най-виднитѣ наши дарители и радѣтели за народното ни събуждане и за на-

родната ни просвѣта принасяше своята морална и материялна подкрѣпа. Тая дружина е била по онова врѣме въ свръзка и споразумѣние въ патриотическитѣ си прѣдначинания съ одескитѣ родолюбци Василий Ев. Априловъ, Николай Палаузовъ, Николай Мироновичъ Тошковъ, Стефанъ Тошковичъ и др. и служила за центъръ на българскитѣ дѣйци по възраждането ни. Изобщо, едно общо и силно стремение къмъ народно свѣстяване е въодушевявало тогавашнитѣ българи въ Ромжния, а особно ония въ Букурещъ. Тукъ изпжква скромниятъ, но истински патриотъ Димитъръ х. Василиевъ. Идеята за въздигане на възпитателно и образователно заведение въ родния градъ на баща му е изпълняла неговата душа. Той чакалъ само удобния моментъ, за да може съ силата на богатството си, чрѣзъ щедри пожертвувания да дѣйствува за постигането на патриотическата си цѣль.

Около 1872. год. се породило разцѣпление: на една страна стоели старитѣ българи около *Добродѣтелната дружина*, а на друга — туку свършилитѣ наукитѣ си младежи въ разни европейски университети. Тия два лагера водили постоянна принципиялна борба помежду си. *Димитъръ х. Василиевъ* водилъ единъ по-малко съобщителенъ и уединенъ животъ, затова и по-малко се сношавалъ съ людетѣ и поради това нѣмалъ никакво лично познанство съ младата интелигенция. При все това нему били извѣстни идеитѣ на тая интелигенция, — той симпатизиралъ на нейнитѣ либерални стремежи. По-сетнѣ посрѣдствомъ едного отъ членоветѣ на тая група, именно посрѣдствомъ Стефана Хаджиеновъ Панзаря, неговъ добъръ познайникъ, се запозналъ лично съ повечето отъ тѣзи млади българи. Оттогава той започналъ по-често да се вѣстява въ срѣдата на нѣкои отъ младата група, защото се чувствувалъ особно доволенъ, когато билъ въ тая срѣда. И въ тая срѣда отъ младо-идеалисти Дим. х. Василиевъ зималъ живо участие въ разискванията върху въпроси, относещи се до възбуждането и въздигането на образованието и възпитанието на българския народъ. Групата на младо-идеалиститѣ получавала щедри помощи отъ Д. х. Василиева: той давалъ четвъртината отъ разноскитѣ по издаването на общеполезни книги, плащалъ за отпечатването и разпращането въ България по 1000 екземпляра отъ поменатитѣ книжки.

Освѣнъ благодѣянията, които Д. х. Василиевъ правилъ за възраждането на своето отечество, тоя благороденъ мѫжъ не забравилъ да бѫде признателенъ и благодаренъ и къмъ съгражданитѣ си ромъни, между които се родилъ, отрастналъ, възпиталъ се и спечелилъ голѣмото си богатство, — облагодѣтелствувалъ и ромънското книжовно дружество „Атенеумъ ромънъ“ съ значителна сума пари за неговото основаване; за това свѣдочи мраморната плоча, находеща се на лѣвата страна при входа на учрѣждението; между основателитѣ на това учрѣжде ие личатъ имената на Дим. х. Василиевъ и Евлогий Георгиевъ.

Обаче неговата вжделенна идея, да спомогне съ богатството си на народното образование и „разпространението свѣтлина за благото и величието на България“, качто се изразява той въ писмото си отъ 5/XI. 1883. год. до Н. В. Княза Александра, е изпълняла неговото патриотическо срѫдце, захващала силно да вълнува неговата благородна душа, поради това започва вече окончателно да размисля и да изучва способа, по който би могълъ да приведе въ изпълнение най-сполучливо своя много-желанъ идеалъ. Въ тия размишления той ималъ винаги прѣдвидъ родното мѣсто на родителитѣ си — гр. Свищовъ, отдѣто произхождатъ неговитѣ и на любимата му съпруга родители.

Въ тия трудни размишления Дим. х. Василиевъ си спомня за своя племенникъ Д-ръ Д Павловичъ, къмъ когото хранилъ особено уважение и голѣмо довѣрие и намислилъ да се посъвѣтва съ него досежно идеята за неговия завѣтъ. Прѣзъ лѣтото 1882. год., на връщане отъ Карлсбадъ, дѣто отивалъ да се лѣкува, п и заминаването покрай Свищовъ, поканилъ Д-ръ Д. Павловича да го посѣти въ Букурещъ. Послѣдниятъ на драго сърдце се отзовалъ на тая покана и слѣдъ малко врѣме отишълъ въ Букурещъ, дѣто Дим. х Василиевъ го приема за гостъ у дома си. Още при първото си свиждане съ Д ръ Павловича Дим. х. Василиевъ изложилъ желанието си въ общи черти по слѣдния начинъ: „Азъ съмъ рѣшилъ засега да отпустна първоначално една сума отъ 240,000 лева златни, която да служи за основа на единъ фондъ на мое име“. За усилването на тоя фондъ далъ да се ра бере, че слѣдъ врѣме ще отпустне и други суми отъ неговото богатство, сѫщеврѣменно заявилъ,

че не би ималъ нищо противъ, ако би се намѣрили и други родолюбиви българи, които да пожертвуватъ по нѣщо за усилването на тоя фондъ. Този фондъ да се пласира и оползотвори въ България по най-приходоносенъ начинъ, т. е. да се получи единъ доходъ поне отъ 10%. Покойниятъ благодѣтель не знаялъ доходността на недвижимитѣ имоти въ България; той си мислилъ, че земедѣлието се намира при сжщитѣ условия, при които се намира въ Ромъния, затова много настоявалъ да се пласиратъ завѣщанитѣ отъ него пари въ недвижими имоти. При това той изказалъ желание, отъ приходитѣ на тоя фондъ да се учрѣди и поддържа въ гр. Свищовъ едно добрѣ уредено реално училище или класическа гимназия на негово име. Обаче това да стане тогава, когато фондътъ се усили дотолкова, щото да дава приходъ, който да бжде достатъченъ както за постройка на зданието, тъй и за поддържането на училището, а капиталътъ на усиления фондъ да остане завинаги непокжтнатъ. Затова пъкъ свищовската община трѣбва да отстжпи нуждното за училището мѣсто. Дим. х. Василиевъ, когато излагалъ това си желание, билъ обзетъ най-много отъ грижата, по какъвъ начинъ би могло най-добрѣ да се осигури неговия завѣтенъ идеалъ и да се постави на сигурна основа управлението и оползотворяването на фонда. Мисъльта, че може да се злоупотрѣби съ фонда и ще се осуети желанието му, правѣше Д. х. Василиева да бжде недовѣрчивъ и нерѣшителенъ Въ тѣзи минути на скептицизъмъ дохожда на помощь Д-ръ Д. Павловичъ, който го посъвѣтвалъ да изходатайствува височайше покровителство отъ тогавашния български князь Александра I. Съ това ходатайство се наелъ Д-ръ Д. Павловичъ. Това окуражило Д. Василиева, и той взелъ окончателно рѣшение да пристжпи къмъ дѣло. Трѣбва да забѣлѣжимъ, че Василиевъ бѣ извънредно скроменъ, затова му бѣ неловко да подеме тая работа, особено като се касаеше за даване едно мѣсто отъ Свищовската община и за наименование на училището, затова изказалъ желание, свищовчани да подзематъ инициативата. Докарана работата дотамъ, Д-ръ Д. Павловичъ се завръща въ Свищовъ радостенъ, че е изпълнилъ мисията си толкова сполучливо.

Свищовскитѣ граждани, извѣстени за патриотическото намѣрение на Дим. х. Василиевъ отъ дошлия по онова врѣ-

ме въ Свищовъ Букурешки българинъ Маринъ Петровичъ, добъръ приятель на Василиева, и посъвѣтвани отъ Д-ръ Павловича, изпращатъ една седмочленна депутация въ Букурещъ съ заявление отъ 30. августъ 1882. година; депутацията поднесла Василиеву заявлението, като го увѣрила, че свищовчани ще отпустнатъ потрѣбното за цѣльта мѣсто, ще наименуватъ основаното съ неговитѣ пари училище на негово име и ще положатъ всички грижи, за да се осигури и правилно използува фондътъ.

Въ отговоръ на това заявление Дим. х. Василиевъ не закъснѣлъ да обяви формално съ завѣрено отъ Дипломатическото агенство писмо отъ 20. септемврий 1882. година, наречено *грамота*, че той отпуща една сума отъ 240,000 лева златни, които да се пласиратъ въ България и да се управяватъ и оползотворяватъ отъ една ефория отъ свищовски граждани за учрѣждаване една гимназия въ родния градъ на неговитѣ родители — гр. Свищовъ — и че приема, гимназията да носи неговото име. Съ тая грамота Дим. х. Василиевъ искалъ да покаже, че началото на неговото благородно дѣло е направено безвъзвратно и официално оформено.

Въ това врѣме Н. В. Князь Александъръ случайно се намѣри въ гр. Русе. Д-ръ Павловичъ, възползуванъ отъ случая, отишълъ въ Русе и успѣлъ да се прѣдстави на князя. Н. В. Князьтъ, като изслушалъ просбата на Дим. х. Василиевъ, веднага се съгласилъ да приеме подъ свое височайше покровителство патриотическото дѣло на този родолюбивъ и щедъръ българинъ.

Слѣдъ това се заведе една кореспонденция между свищовчани и нѣкои тѣхни приятели въ Букурещъ. Тази кореспонденция се вѫртѣше все около начина, какъ да се изпълни волята на Дим. х. Василиевъ, досежно пласирането на пожертвованата сума въ България. Отначало Дим. х. Василиевъ изказалъ желание, да прѣдава на ефорията по части подарената сума, а ефорията да купува недвижими имоти, които да се турятъ въ положение да даватъ найголѣмъ доходъ или поне 10%. Както споменахме и погорѣ, Д. х. Висилиевъ си мислилъ, че недвижимитѣ имоти и въ България сѫ така доходни, както ония въ Ромъния, обаче, като му се описала доходностьта на недвижимитѣ

имоти въ България, той слѣдъ дълги комбинации дошълъ до заключение, че трѣбва да пласира подаренитѣ пари въ Българската народна банка. Такова било мнѣнието и на свищовскитѣ граждани. Свищовскитѣ граждани писали Василиеву да внесе чрѣзъ Евлогия Георгиевъ пожертвувания капиталъ въ Българската народна банка въ София и да го постави подъ височайше покровителство на Н. В. Княза Александра. Такова писмо би било по-важно отъ всѣкакви прѣдварителни правилници и ще има значение на завѣщание, а Н. В. Князьтъ ще нареди дѣлото, съ което се натоварва съгласно желанието на благодѣтеля. И по този начинъ, безъ да се влиза въ стѣснителни подробности, се полага основа както за сигурното пласиране и оползотворяване на капитала, тъй и за доброто управление на училището.

Този начинъ на дѣйствие билъ прѣдложенъ на Дим. х. Василиевъ отъ Д-ръ Павловичъ съ писмо отъ 16. ноемврий 1882. год., като при това послѣдниятъ му изпратилъ и въ черновка единъ проектъ, който да му служи за улеснение и за образецъ, когато съставя писмото си до Н. В. Княза.

При все това Дим. х. Василиевъ сѐ оставаше непоколебимъ въ прѣдубѣждението за доходностьта отъ недвижимитѣ имоти и постоянствуваше на първия си планъ, особено за внасянето на капитала по части, както и за прѣдварителното учрѣдиване на правоспособно настоятелство (ефория), което да притежава и купува имущества, сжщо и за съставяне учрѣдителенъ уставъ. Въ едно дълго писмо отъ 25. ноемврий 1882. година той мотивира надълго и широко тоя си планъ и постоянствува на него. Въ сжщото писмо вѣелъ духъ на колебание и нерѣшителность. Личело, че се вдъхновявалъ отъ нѣкои вънкашни влияния. Това даде поводъ да се заведе между него и свищовската община дълга и широка кореспонденция. Благодарение на тѣзи усилия Дим. х. Василиевъ се освѣтлилъ върху въпроса и най-послѣ приема прѣдложението на свищовчани, за което ги увѣдомява съ писмо отъ 4. февруарий 1893. год. Въ това писмо се съобщавало, че той, слѣдъ като свърши нѣкои прѣдварителни прѣговори, които тогава водилъ съ нѣкои лица, щѣлъ да внесе цѣлия капиталъ отъ 240,000 лева златни въ Българската народна банка и съ това едноврѣменно щѣлъ да се отнесе писмено до Н. В. Княза.

И наистина, съ писмото си отъ 6. ноемврий 1883. г. Дим. х. Василиевъ съ радость съобщава, че изпълнилъ вече завѣтното си желание, като се съобразилъ дословно съ прѣдложения му начинъ на дѣйствие, внелъ чрѣзъ Евлогия Георгиевъ цѣлия капиталъ въ Българската народна банка и изпратилъ знаменитото писмо до Н. В. Княза Александра I. Съ това писмо той молилъ княза да приеме дѣлото му подъ свое покровителство. Едноврѣменно съ това изпраща до свищовчани прѣписъ отъ това писмо за знание и едно формално пълномощно отъ 5. ноемврий 1883. год., съ което опрѣдѣля Д-ръ Павловича за почетенъ ефоръ, членъ на специалната ефория, което ще се грижи за управлението на фонда.

И тъй Дим. х. Василиевъ изпълни завѣтното си желание, изложено въ грамотата му отъ 20. септемврий 1882. г. Слѣдъ това оставаше Н. В. Князътъ и Българското правителство да направятъ потрѣбното, за да се приложи завѣтътъ въ изпълнение.

Тъкмо два мѣсеца слѣдъ това се получи скръбната вѣсть въ Свищовъ, че Дим. х. Василиевъ се поминалъ на 7. януарий 1884. година. Този великъ благодѣтель нѣмà щастието да доживѣе да види съ очитѣ си осѫществено неговото желание. Прѣдвидъ на настѫпилитѣ събития въ България изминаха се цѣли 15 мѣсеци, безъ да се взематъ нѣкакви мѣрки отъ страна на правителството за уреждането на това свето дѣло. Едва на 5. февруарий 1885. год. слѣдъ многократното ходатайство на упълномощения отъ Д-ръ Павловича С. Константиновъ въ София прѣдъ Н. В. Княза, и чрѣзъ повторна височайша заповѣдь се взеха рѣшителни мѣрки отъ страна на правителството, да се урегулира отъ една страна капитальтъ въ Българската народна банка на срочень влогъ; капитальтъ дотогава стоеше на безсроченъ лихвенъ влогъ, — отъ 26. януарий 1884. год. носѣлъ 4% лихва, при всичко че Н. В. Князьтъ още отъ самото начало бѣше натоварилъ правителството съ това осигоряване на капитала, отъ друга—на 5. юлий 1885. год. се състави и съ височайши указъ се утвърди „Уставъ за отваряне на търговска гимназия подъ название Димитъръ х. Василиевъ и за управлението на фонда на гимназията“. И тъй дѣлото на Дим. х. Василиевъ прѣзъ 1885. година

се урегулира окончателно и му се даде правиленъ ходъ, сжщо и училището „Търговска гимназия" се учрѣди прѣзъ сжщата година и захвана редовно да функционира.

Веднага слѣдъ това се пристжпи къмъ изборъ на училищно настоятелство. Първото настоятелство, избрано прѣзъ м. августъ 1885. год отъ свищовски граждани, се състоеше отъ слѣднитѣ лица: Тодораки Икономовъ, Д-ръ Атанасъ Черневъ, Гавриилъ Н. Неновичъ, х. Илия Моневъ, Гавриилъ Ангеловъ и Ангелъ Добриновъ. Д-ръ Дим. Павловичъ оставаше пожизненъ членъ на училищното настоятелство съгласно волята на завѣщателя. Това настоятелство се утвърди съ височайши указъ подъ № 136. отъ м. августъ 1885. г. На 29. августъ сжщата година настоятелството се събрало на засѣдание и избрало изъ своята срѣда за прѣдседатель Гавриилъ Б. Неновичъ, за касиеръ-деловодитель — Ан. Добриновичъ, отъ тая дата настоятелството започва да функционира.

Слѣдъ това на настоятелството оставаше единствената и най-голѣма грижа, да види повъзможность по-скоро осжществена и постройката на училищното здание; то очакваше съ нетърпѣние да се набере отъ лихвитѣ на капитала такава сума, която да го улесни, да прѣдприеме многоочакваната постройка за училищно помѣщение. При това едно случайно обстоятелство даде поводъ на настоятелството да подеме идеята за построяване на зданието още прѣзъ 1887. година, а именно: още прѣзъ есеньта на сжщата година Д-ръ П. Атанасовичъ донесе радостната вѣсть изъ Букурещъ, че единъ отъ братята на г-жа Александрина, съпругата на Дим. х. Василиевъ, именно Атанасъ Петровъ (Петру) обѣщалъ да подари на настоятелството 2000 австрийски жълтици, завѣщани за благотворителни цѣли отъ покойния му братъ Христаки Петровичъ, съ условие, обаче, постройката на зданието да се почне веднага. Макаръ сумата, която се бѣ набрала отъ лихвитѣ на подаренитѣ отъ Дим. х. Василиевъ пари, да не бѣ достатъчна, за да се прѣдприема такава голѣма постройка, настоятелството, като взе прѣдвидъ, че сумата отъ 2000 # не е за изпущане, рѣши да прѣдприеме постройката, като се надѣваше, кое съ паритѣ, които ще се наберать отъ лихвитѣ до свръшване на зданието, кое съ помощь отъ правителството, кое

съ заемъ да прѣдприеме и свърши постройката. Поради това настоятелството още прѣзъ м. ноемврий 1887. год. се отнесе съ молба до Финансовото министерство, да разрѣши, да се започне зданието и да разпореди въ съгласие съ Дирекцията на общитѣ сгради да се изработи нуждниятъ планъ.

За съжаление, обаче, обѣщанието на Атанасъ Петровъ не се изпълни, и постройката се отлижи за неопрѣдѣлено врѣме. Трѣбваше да се минатъ още нѣколко години, за да дойде изново редъ на тоя въпросъ. Прѣзъ пролѣтьта 1890. година този въпросъ се поде наново отъ настоятелството, като се помоли правителството да помогне и то съ нѣкаква сума за доизкарване на зданието, тъй като набраната сума отъ лихвитѣ едва-ли ще стигне, за да се доизкара зданието. Правителството не само даде разрѣшение, но обѣща и да помогне за доизкарване на зданието. Прѣзъ зимата 1891. год. се обяви конкурсъ, за да се изработи планътъ на училището. Прѣзъ 1892. год. изработениятъ отъ архитекта Павелъ Бранкъ планъ бѣ готовъ. На сѫщия архитектъ се възложи и надзорътъ на постройката. Слѣдъ това на 16. май 1892. год. се обяви търгъ за направата на училището, а на 17. августъ се утвърди търгътъ, който остана върху прѣдприемача *Янаки Тодоровъ*.

Основниятъ камъкь се положи прѣзъ декемврий 1895. година. Освещението стана тържествено на 7. януарий 1896. год.

За постройката на зданието сѫ израсходвани 586,000 лева, които сѫ получени

1.	отъ лихви до свръшвание на постройката	206,000.
2.	„ заемъ при Българската н. банка . . .	130,000.
3.	помощь отъ правителството	250,000.
		586,000.

Благодарение на щедрото пожертвование отъ Дим. х. Василиевъ днесъ виждаме да се издига гордо въ Свищовъ колосално и красиво здание на *Търговската гимназия Димитъръ х. Василиевъ*. Това здание се отличава както по своята модерна и елегантна постройка, тъй и по сполучливото и цѣлесъобразното разпрѣдѣление извѫтрѣ. Мраморниятъ бюстъ и портретътъ на завѣщателя въ естествена

голѣмина красятъ величествено фасадата и главния вход въ зданието. Съ изграждането на това монументално здание свищовчани изпълниха и второто завѣтно желание на своя благодѣтель, а заедно съ това му издигнаха великолѣпенъ и неувѣдаемъ паметникъ.

Бѣлѣжка. За тѣзи биографични свѣдѣния и за портрета на тоя благодѣтель благодаримъ г-ну Д-ръ Д. Павловичу, който има добрината да ми услужи съ ржкописитѣ си

Хаджи Мина Пашевъ

1888—1881 г.

Майката на х. Мина Пашевъ била х. Тряндафила Кара Пашева, сливенка, а баща му — х. Янко Ивановъ Пашевъ, сжщо сливенецъ. Тѣ имали три момчета и едно момиче, родени въ слѣдния редъ: х. Михаилъ, х. Мина, Мария и Костаки.

Прѣзъ 1837. г. на 1 септемврий сѣмейството на х. Янко Пашевъ тръгва за Иерусалимъ, дѣто пристига на 21 ноемврий, а прѣзъ 1838. на самия день Атанасовдень въ Иерусалимъ се ражда х. Мина; той билъ кръстенъ тамъ отъ сливненеца х. Михалевъ, който сжщо билъ дошълъ тукъ на поклонение прѣдъ Господния гробъ.

Бащата на х. Мина билъ единъ отъ първитѣ тогавашни сливенски търговци; той купувалъ въ голѣмо количество вълна, раздавалъ я на бѣднитѣ да я обработватъ на аби и шаеци, които изпращалъ или самъ продавалъ въ Цариградъ, а нѣкога и въ Кримъ.

Бащата на х. Мина умрѣлъ въ Сливенъ, когато х. Мина билъ едва на 6-годишна възрасть, та майка му, вдовица, съ по-голѣмия му братъ, х. Михала, продължавала търговскитѣ работи на мжжа си, но въ по-ограничени размѣри.

Х. Мина на 7. година тръгналъ въ училище. По тѣлосложение билъ слабъ, по нравъ — кротъкъ, любезнателенъ, рѣдко обичалъ да се събира и играе съ дѣцата, свои връстници, обичалъ да слуша разговоритѣ на възрастнитѣ хора и си намиралъ домашна работа въ кжщи или градината. Когато постжпилъ въ училището, книгата вече не падала отъ ржцѣтѣ му вечерь до кжсно, а сутринь се събуждалъ и ставалъ най рано, да се залови о любимата си книга. Понеже тогава още не билъ извѣстенъ кибритътъ въ Сливенъ, той всѣка вечерь поставялъ до леглото си кре-

мъкъ, огниво, прахънь и единъ късъ сѣра, та сутринь рано, щомъ чуелъ пѣтела, щраквалъ прахань, поставялъ запалената прахань върху сѣрата и отъ образувания пламъкъ върху сѣрата запалвалъ лояната свѣщь. Набърже се обличалъ и съ книга въ ржка сѣдалъ при свѣщьта, когато цѣлото имъ домочадие спѣло спокойно.

Съ такова усърдие х. Мина свършилъ първоначалното си образование въ Сливенъ при основния учитель Попъ х. Димитровъ и всѣка година той бивалъ първия отъ похваленитѣ на годишния изпитъ ученици. Искрата, която блуждаела въ любознателната душа на х. Мина, когато учелъ „Наустницата" и „Псалтиря," се обръща на огънь, който повежда жадната душа на младежа къмъ нови хоризонти, когато въ Сливенъ станалъ главенъ учитель въ класното училище сливенеца Добри Чинтуловъ, който бѣ свършилъ висше образование въ Русия.

Отъ Чинтулова освѣнъ науката, х. Мина се научилъ само чрѣзъ частни упражнения да чете руски, да обича отечеството си и да върви систематично къмъ своето самообразование, за което той почти сливалъ деня съ нощьта, а отъ елиниста Яни Сотировъ, свършилъ въ Атина, който прѣподавалъ тукъ гръцки, чрѣзъ неуморния си трудъ, наскоро усвоилъ и почналъ да си служи съ гръцкия езикъ.

Нито увѣщанията на майка му, нито съвѣтитѣ на роднинитѣ му можали да отклонятъ жадния за наука младежъ отъ това пословично тогава встрастяване къмъ четенето, на което широко е разтворило вратитѣ ползуването отъ руския и гръцки езици.

Съученицитѣ на х. Мина и сега твърдятъ, че въ тѣхнитѣ ученишки младежки спомени х. Мина изпжква като човѣкъ талантливъ, да може въ скоро врѣме да изучва езици и да помни дати, събития и собствени имена.

Прѣзъ 1856. г. х. Мина за голѣмо свое съжаление, трѣбвало да се прости съ училището, слѣдъ като свършилъ IV. класъ — послѣдния на сливенското училище. Извѣстенъ като ученикъ, който владѣелъ гръцкия и руския писмени езици, извѣстенъ като краснописецъ и силенъ ученикъ по аритметика, сливенскиятъ търговецъ Александъръ Бѣлчевъ, който съ х. Тодоръ Козаровъималъ абаджийска кантора въ г. Яшъ, дѣто внасяли аба и щаеци, изработени въ Сли-

Хаджи Мина Пашевъ.

венъ, поканилъ х. Мина да му бжде писарь въ романската кантора.

И 17-годишенъ х. Мина отива на тѣхна работа въ Яшъ, дѣто прѣкаралъ 2 години. Всѣкой може да си прѣдстави, какъ е повлиялъ свободниятъ романски животъ на любознателния младежъ. Въ Яшъ той изучилъ ромънския езикъ и вече можалъ да си служи съ френския езикъ. Отъ тогавашната зараждаща се българска журналистика той не не оставялъ нито единъ редъ непрочетенъ, за която цѣль получавалъ и всичкитѣ издавани тогава български вѣстници въ Цариградъ. Като смѣталъ себе си подготвенъ и призванъ да допринесе и той нѣщо на развиващитѣ се тогава обществени въпроси: „Българския черковенъ въпросъ" и „Унията"; той напуща кантората на Александра Бѣлчевъ и С-ие въ Яшъ, отива въ Цариградъ, за да слѣди отблизу и служи споредъ силитѣ си на развоя на българското възродително движение.

Въ 1857. година идва въ Сливенъ да навѣсти домашнитѣ си и послѣ да замине за Цариградъ. Тогава прѣстоялъ въ Сливенъ 40 деня. Съ знанието си на френски, руски, гръцки и ромънски езици правѣлъ на съгражданитѣ си впечатление на „ученъ" човѣкъ. Едно негово лотарийно щастие се изтълкувало, като прѣдсказание за свѣтло бждеще, не само отъ роднинитѣ му, но и отъ всички граждани, че го чака голѣмо богатство. Когато се готвѣлъ да заминува за Цариградъ, нѣколцина търговци, като виждали подобни лотарии въ странство, устроили лотария въ Сливенъ.

Понеже тогава нѣмало печатници, помолили х. Мина, като краснописецъ, да имъ напише билетитѣ и ги упжти, какъ да стане тиража. За тая услуга устроителитѣ му подарили единъ билетъ. Лотарията се теглила, когато х. Мина билъ на пжть за Цариградъ. Главната печалба се паднала нему; тя давала на щастливеца 3 пендара (голѣми алтъни, носени за украса на шията), 30 стамбола, златенъ часовникъ и златенъ пръстенъ. И досега всички съврѣменници си спомнятъ за тая лотария и сензацията, която тогава произвела тая печалба, която се изтълкувала, като благоприятно оракулско прѣдсказание.

Въ Цариградъ отива за управитель на кантората на Н. Бракаловъ, банкеръ и търговецъ съ червиши отъ Влашко и Одеса; оттамъ слѣдъ 3 години служене съ заплата 18,000 гроша, отишълъ въ кантората на Никола Тъпчилещовъ, дѣто стоялъ 4 години. Понеже въ свободното си врѣме прѣкарваль въ обществото на ржководителитѣ на народнитѣ и черковнитѣ ни движения и не пропущалъ нищо, що се говори и пише по тия въпроси въ българскитѣ и гръцкитѣ вѣстници, той се подготвилъ до степень да води въ в. „Съвѣтникъ" (1863. г.), редактиранъ отъ Бурмова и Михаиловски, политическия отдѣлъ, за който прѣвождалъ такива статии отъ френскитѣ вѣстници; за работата въ тоя вѣстникъ получавалъ 1,200 лв. годишно. Върху заглавния листъ може да се види, че за настоятели на вѣстника сж били х. Мина Пашевъ и Стефанаки П. Стефановъ, сега още живъ сливненецъ, който слѣдъ освобождението билъ прѣдседатель на Слив. Окр. сждъ, народенъ прѣдставитель и членъ отъ постояния комитетъ въ Източна Румелия.

Прѣзъ 1864. година майка му се извѣстила отъ невѣренъ източникъ, че х. Мина билъ арестуванъ въ Цариградъ; та получила парализъ, вслѣдствие на който умрѣла слѣдъ 1 година безъ да види вече обичния си синъ.

Способноститѣ на х. Мина, като админстраторъ и кореспондентъ въ търговскитѣ кантори на Бракаловъ и Тъпчилещовъ били оцѣнени добрѣ отъ Одеския българинъ търтовецъ на жита Никола Мироновичъ Тошковъ, съ когото по нѣкога кореспондирали търговскитѣ кантори, които управлявалъ х. Мина. Прѣзъ 1869. година той билъ поканенъ и отишълъ въ Одеса да поеме управлението на Тошковата житарска кантора. Н. М. Тошковъ търгувалъ съ Лондонската гръцка търговска фирма „Спартали и С-ие"; въ врѣмето на х. Миновото управление на Тошковата кантора, почти всички жита отъ Одеското пристанище за Лондонъ отивали само чрѣзъ кжщата Тошковъ. Въ Лондонъ, довслни отъ наврѣменното изпращане параходитѣ съ житата и отъ правилното водене смѣткитѣ, почти всѣка нова година пращали на управителя х. Мина 300 лири стерлинги подаръкъ. Понеже въ 30-годишното вземане-даване Тошковъ и Спартали имали висещи, спорни смѣтки, х. Мина ходилъ въ Лондонъ съ пълномощно отъ господаря си, дѣто изкаралъ

отъ нѣкакви меситски права и други спорни смѣтки за въ полза на Тошкова 10,000 лири стерлинги, отъ които Тошковъ му далъ половината.

Н. М. Тошковъ билъ бездѣтенъ, та слѣдъ смъртьта му отива отъ България въ Одеса братъ му Генко Тошковъ отъ Калоферъ; дава слѣдуемото се наслѣдство на Г-жа Тошкова, а 20,000 лири стерлинги оставя на сина си да се сдружи съ прочутия тогава х. Мина Пашевъ подъ фирмата: „Мина Пашевъ". Веднажъ добилъ умѣние и широка търговска извѣстность; веднажъ спечелилъ добро реноме между търговския свѣтъ, х. Мина въ скоро врѣме чрѣзъ житарството става притежатель на редъ здания въ Одеса на улица „Дерибасовска", спечелилъ неограниченъ кредитъ въ търговскитѣ кржгове и огроменъ капиталъ; ималъ екипажи, прислуги, и по царски украсени кжщя. Въ надвечерието на Сръбско-Турската война той помагалъ на всѣки емигрантинъ, който се явявалъ за помощь при него. Той билъ винаги щедъръ и къмъ сродницитѣ си: издържалъ е въ гр. Николаевъ и Одеса сестринитѣ и братовитѣ си дѣца. Правилъ е щедри подаръци: веднажъ на гръцка църква, другъ пжть на нѣкакво английско благотворително дружество, за което притежава ордени отъ английското и гръцкото правителства. Зетъ му Димитръ Милковъ ходилъ на гости и живѣлъ въ Одеса 1 година прѣди отварянето на освободителната война; нему далъ 8,000. лв. да купи въ Сливенъ едъръ добитъкъ и прави сюрекчилъкъ; въ Сливенъ, току прѣди обявяванието на воината праща на сестри и братя кому 2 кому 3,000. лв., за да могатъ до свършека на войната да прѣживѣятъ безъ работа.

Въ освободителната война взелъ по търгъ доставката на всички храни прѣзъ врѣме на войната за войскитѣ отправени въ България; въ това прѣдприятие ималъ за съдружници двама евреи. Като прѣдставитель на тоя търгъ ималъ право да вземе и 20 % отъ чистия доходъ. Прѣзъ траенето на войната, той придружавалъ навсѣкждѣ главната квартира на главнокомандуващия Николай Николаевича. Сливенци сж виждали тогава х. Мина въ Свищовъ, Бѣла, Едрене, Санъ-Стефано, когато отива само за нѣколко минути съ разкошенъ екипажъ въ зданието, дѣто врѣменно се помѣщава главното управление на войсковитѣ доставки.

Всички чиновници ставали на крака и съ страхопочитание изслушвали ризпитванията и наставленията на главния прѣдприемачъ — х. Мина. Въ тия здания винаги стоели по 4—5 голѣми каси, въ които всѣки день внасяли и изнасяли хиляди рубли. Сливенци разказватъ, че когато се сключилъ мирътъ въ С.-Стефано, тѣ отишли да ходатайствуватъ прѣдъ главнокомандуващия Н. Николаевича, да бждатъ освободени по-скоро амнистиранитѣ сливенски търговци, заточени прѣди войната въ Болу (Мала-Азия); тогава х. Мина, който билъ близъкъ съ Н. Николаевича, имъ услужилъ. Въ единъ разговоръ тогава съ Слив. Владика Серафима за разрушенията въ Сливенъ, х. Мина съобщилъ, че смѣта, слѣдъ като се завърне въ Русия, да уреди смѣткитѣ си за подряда на войската и да помогне на родното си мѣсто, *както той знае.*

Прѣди 1872. година повикалъ на гости сестра си Мария, която завела и дъщеря си въ училище. Сестра му говорила, че въ Сливенъ училищата сж изгорѣли и дѣцата се учатъ въ неудобни за тая цѣль здания; тогава х. Мина ѝ казалъ, че той прѣди да тръгне за театъра на войната, си направилъ завѣщанието, въ което имало прѣдвидени суми за облагодѣтелствуване г. Сливенъ чрѣзъ училища; но тъй като доставкитѣ на войската увеличили нѣколко пжти богатството му, той унищожилъ първото си завѣщание да напише друго, което да отговаря на новото му богатство. Той насмѣшливо казалъ тогава: „Да можешъ си прѣдстави, колко пари имамъ, помисли, че тая стая е пълна до тавана съ злато". Тогава той казвалъ, че има да взима отъ руската държава много пари. Х. Мина не билъ жененъ, той ималъ за държанка една нѣмкиня, живѣелъ на улица „Дерибасовска" въ собственитѣ си кжщя, съ отдѣления за прислуга и екипажа му, а другитѣ магазини и кжщя, съсѣдни съ кжщата, въ която той живѣелъ, давалъ подъ наемъ; тия му здания заемали по-голѣмата часть отъ квартала.

Прѣзъ 1881. година м-цъ декемврий 13. въ Сливенъ се получила телеграма отъ Петербургъ, че х. Мина умрѣлъ. Прѣзъ януарий Мария Д. Милкова, сестра; Коста Пашевъ — братъ; Димитръ Милковъ — зетъ — пълномощници на останалитѣ наслѣдници, отиватъ въ Одеса, дѣто държанката на х. Мина ги приела добрѣ и казала, че той умрѣлъ въ Петербургъ скоропостижно — 1 день слѣдъ пристигането му тамъ.

Тя имъ казала, че отишълъ тамъ, повиканъ телеграфически отъ съдружницитѣ си евреи. Тя заявила прѣдъ наслѣдницитѣ, че покойниятъ ѝ подарилъ всичкитѣ си недвижими имоти и че въ касата му не се намирили никакви книжа, нито е обявено отъ нотариуса нѣкакво завѣщание. Наслѣдницитѣ слѣдъ двѣ-седмично прѣживѣване въ Одеса били съвѣтвани отъ българскитѣ студенти въ Одеския университетъ да потърсятъ въ Петербургъ въ воената академия Радка Димитриева и Вълнарова, които ще ги ориент - ратъ въ работитѣ имъ по наслѣдството. Тамъ ги съвѣтвали да упълномощятъ влиятелния българинъ Полковникъ Кесяковъ, комуто да дадатъ генерално пълномощно да дѣйствува отъ тѣхно име и приеме всичко, що се слѣдва на наслѣдницитѣ. Слѣдъ смъртьта на х. Мина въ Петербургъ у него се намѣрило само потфелче, дѣто било забѣлѣзано, че е внасялъ нѣкакви суми у Евлогий Георгиевъ — Букурещъ, П. Степановичъ — Одеса, Стояновичъ—Цариградъ, Рашеевъ—Одеса. Полковникъ Кесяковъ прѣупълномощилъ Петербургския адвокатъ Герата. Слѣдъ изпълнение на всичкитѣ сѫдебни процедури, слѣдъ провѣренитѣ смѣтки у споменатитѣ банкерски кантори, ние виждаме слѣдния отчетъ отъ 2/XII. 1882. год., за наслѣдството на х. Мина Пашевъ. Той е единствения документъ, който удостовѣрява, че отъ голѣмото богатство на х. Мина сѫ намѣрени само *336,983'76 рубли*, които въ отсѫтствие на завѣщание, по желанието на наслѣдницитѣ се употрѣбяватъ така:

ОТЧЕТЪ

На наслѣдството слѣдъ смъртьта на х. Мина Ивановичъ Пашевъ, написанъ на 2. декемврий 1882. година.

	рубли	коп.
Платено на Криетопулусу за дългова разписка, издадена отъ М. Пашевъ . . .	14,000	—
Общи разноски по реализ. на дѣлото и наслѣдството	34,700	—
Дългове на х. Мина, платени отъ наслѣдницитѣ	39,328	—
Дългъ, изплатенъ слѣдъ смъртьта отъ наслѣдницитѣ	5,500	—
Платени П. С. Тошковичу, признатъ неговъ дългъ отъ наслѣдницитѣ	20,000	—
Учрѣдено въ полза на България, съгласно обезателството на наслѣдницитѣ на името Полковникъ Кесяковъ	100,000	—
Дадени Полковнику Кесякову безотчетни по водене дѣлото	10,000	—
Остатъка, даденъ на наслѣдницитѣ . . .	113,455	78
Всичко	**336,983**	**78**

Този отчетъ е провѣренъ и подписанъ отъ наслѣдницитѣ при С.-Петербургския нотариусъ на 2. декемврий 1882. г. зарегистрованъ подъ № 10312. Подписали: Коста Ив. Пашевъ, Мария Ив. Пашева (по мѫжъ Милкова) и пълномощника на Михалъ Ив. Пашевъ.

Понеже Сливенското градско кметство правило прѣчки при издаване свидѣтелства за самоличностьта на живущитѣ въ Сливенъ наслѣдници, тѣ въ Петербургъ настоели прѣдъ полковникъ Кесякова да впишатъ въ тоя документъ, който тѣ наричали „завѣщание“ сумата 100,000 рубли за България; но когато се завърнали въ Сливенъ, сами писали на Кесякова, лихвитѣ отъ тия 100 хил. рубли, внесени въ Петербургската Господарствена Банка по 4%, да се внасятъ въ

Сливенското училищно настоятелство за издържане въ Сливенъ на класно дѣвическо училище на името „Пашевъ" отъ тия лихвени доходи е построено зданието на „Пашевото" класно училище въ Сливенъ; издържано е учителското тѣло съ ежегодния доходъ 10 хил. лв. златни.

Въ протоколъ № 5. отъ 21. май 1899. год. на Сливенското училищно настоятелство и общинския съвѣтъ се вижда, че срѣщу това пожертвуване на Пашевитѣ наслѣдници, учил. настоятелство се задължава да издържа въ странство по единъ отъ потомството на тия наслѣдници, ако кандидатътъ има срѣдно образование. Ако прѣзъ нѣкоя учебна година нѣма стипендиянтъ, лихвитѣ се задържатъ, докато стигнатъ сумата, потрѣбна за поставяне въ двора на училището паметникъ и коститѣ на х. Мина се прѣнесатъ въ Сливенъ. Досега съ тая стипендия (3000 лв.) сж свършили: по медицината Д-ръ Пашевъ — братовъ синъ; Д-ръ Минковъ, сестринъ синъ — юристъ; по музиката Мария Пашева—братова дъщеря.

До 1889. год. завѣщаната сума е стояла въ Руската Господарствена Банка, но сжщата година съгласно протоколъ № 20. на Сливенския общ. съвѣтъ и училищното настоятелство въ засѣданието си на 7. априлий 1899. год. и по искането на Генералъ Кесяковъ, се изпращатъ избранитѣ и упълномощенитѣ въ това засѣдание градскиятъ кметъ Добри Бояджиевъ, П. Я. Пощовъ и Михалъ Доновъ — училищни настоятели," да се ликвидира смѣтката на завѣщанитѣ 100 хил. рубли съ Генералъ Кесяковъ. Въ ст. София прѣдъ нотариуса е станало съглашението межеу Генералъ Кесякова, управляващия завѣщания фондъ, и прѣдсед. на Сливенското училищно настоятелство, така Генералъ Кесяковъ внася на вѣчни врѣмена оставенитѣ отъ сливенскитѣ наслѣдници на х. Мина Пашевъ 100 хил. лева златни въ Б. Н. Банка на името на *Сливенското училищно настоятелство*, а вмѣсто 167 хил. лв. зл дава своето капитално здание въ София, улица „Левски" и „Цариградъ" срѣщу княжеския палатъ, съсѣдно съ зданието на хотелъ „България" и кжщата на Ив. Хадженовъ. Съ всичко това Генералъ Кесяковъ ликвидира смѣтката на управлявания отъ него фондъ, оставенъ отъ на лѣдницитѣ на х. Мина Пашевъ; тъй че отъ 100 хил. кредитни рубли Сливенското училищно настоятелство получава на вѣчни врѣмена чистата сума въ Б. Н. Банка 100 хил.

лв. зл. и споменатото здание на Кесякова: кѫща съ дворъ и 4 магазина подъ кѫщата — за 167,000 лв. зл., на които суми и имоти *доходитѣ само* на вѣчни врѣмена ще се изтеглятъ за издържането въ Сливенъ на едно дѣвическо училище, което да носи името „Мина Пашевъ". Къмъ дѣлото е телеграмата на Пашевитѣ наслѣдници, които одобряватъ тая окончателна ликвидация. Наслѣдницитѣ на х. Мина, които пожертвуваха части отъ наслѣдството си, да увѣковѣчатъ паметьта на милия си сродникъ сѫ тѣзи: *Мария Д. Милкова*, родена Пашева—сестра, *Костаки Пашевъ*—братъ, *х. Михаль Пашевъ*—братъ. Прѣзъ 1884. г. Генералъ Кесяковъ съ постановление на общинския съвѣтъ е признатъ за почетенъ гражданинъ за сторенитѣ услуги по оформяване, узаконяване и управяване завѣщаната сума отъ наслѣдницитѣ. Портретътъ му е поставенъ въ приемния салонъ на Сливенското градско кметство. По случай смъртьта на Генералъ Кесяковъ 4. мартъ 1900. г. въ Сливенъ е отслуженъ тържественъ молебенъ отъ митрополита въ присѫтствието на ученичкитѣ отъ „Пашевото" училище, ученичкитѣ отъ другитѣ училища при стечението на многобройна публика.

Сега зданието въ София дава годишенъ доходъ около 6000 л. и капиталътъ въ Б. Н. Банка—6000 л. всичко—12000 лв. Тия доходи служатъ да издържатъ VI.-класното „Пашево" дѣвическо училище. Гробътъ на х. Мина Пашевъ е въ Петербургъ, въ черковата „Св. Богородица" обрастналъ въ трѣва, безъ всѣкакъвъ знакъ на почеть и внимание.

Тия свѣдѣния сѫ събрани отъ слѣднитѣ лица: за дѣтинството—отъ сестра му Г-жа М. Д. Милкова; за ученичеството—отъ съученицитѣ му Т. Костовъ, Ил. Димитровъ и Т. Х. Михалевъ; за Цариградския и Одеския му животъ отъ приятеля му и Цариградския му сѫжитель и сподвижникъ въ народнитѣ движения — Стефанаки П. Стефановъ; по завѣщаната сума — отъ архивата на Сливенското Градско Кметство.

Училищното настоятелство и общинския съвѣтъ прѣзъ мѣсецъ октомврий м. г. въ протоколъ № 34. взелъ рѣшение: 1) да се моли М-вото на народ. просвѣщение да узакони, патронниятъ праздникъ на това училище да бѫде на именния день на великия му благодѣтель 11. ноемврий —

„Св. Мина“; 2) да се прѣнесатъ коститѣ му отъ Петербургъ въ Сливенъ; 3) да се основе въ Сливенската катедрална църква мавзолей, дѣто кметстото отъ страна на града ще постави разкошни мраморни плочи, върху които ще се пишатъ заслугитѣ на сливенскитѣ благодѣтели.

М-вото на народ. просвѣщение утвърдило тѣзи рѣшения и телеграфирало въ дирекцията на училището, че 11. ноемврий да бѫде на вѣчни врѣмена патроненъ праздникъ.

На 11. ноемврий учителското тѣло и ученичкитѣ при „Пашевото“ VI.-класно дѣв. училище слѣдъ черковния отпускъ отидоха въ театралния салонъ „Зора“, дѣто учительтъ при сѫщото училище, Хр. Димитровъ, произнесе рѣчь за живота на х. Мина Пашевъ и възпитателното значение на подобнитѣ праздници. Слѣдъ нѣколко декламации, подходещи за случая и свирни на училищния оркестъръ, събранието съ градската музика се отправи въ училището, дѣто военниятъ оркестъръ и градската музика свирѣха на ученичкитѣ, а учителитѣ приемаха гости — родителитѣ и сѣмействата на пожертвователитѣ, наслѣдници на х. Мина Пашевъ.

Сѫщия день кметството съ специални афиши покани всички граждани да присѫтствуватъ на архирейската тържествена панихида за упокоение душата на великия сливенски благодѣтель. На 12. того сливенскиятъ митрополитъ отслужи въ присѫтствието на всички ученици, ученички и граждани панихида. Тукъ градскиятъ кметъ произнесе прочувствена рѣчь и посочи на обществото голѣмото значение на пожертвуването като хуманно и възпитателно срѣдство. Въ Сливенъ никога не е чествувана паметьта на тоя великъ благодѣтель. Понеже вѣстницитѣ бѣха писали за тоя патроненъ праздникъ, кметството бѣ изпратило покани до всички повидни сливенци вънъ отъ Сливенъ. Тоя день сѫ получени много телеграми въ кметството за похвалната инициятива, да сѐ чествува паметьта на заслужилия сливненецъ.

Козма Тричковъ.

1806.—1867.

За Козма Тричковъ се знае и помни малко. Той е познатъ като благодѣтель и родолюбецъ. Освѣнъ кратката му биография, помѣстена въ „Училищенъ прѣгледъ“ кн. 5 год. III. и писменото му завѣщание, изложено на сѫщото мѣсто, знае се още и това, което прѣдаваме по-долу.

Козма Тричковъ се е родилъ въ Вратца отъ бѣдни родители. Годината на ражданието му точно не се знае. Той е умрѣлъ прѣзъ 1867. година, на 60-годишна възрасть. Родилъ се е, по всѣка вѣроятность, прѣзъ 1806. година. Бащата на Козма, Тричко Вълковъ, е билъ епитропъ въ черквата „Св. Никола“. Въ онова врѣме Козма посѣщавалъ вратчанското училище 4—5 години, дѣто се е научилъ да чете и пише. Ималъ е четирима братя и двѣ сестри, които умрѣли отдавна. Отъ негови родъ сѫ живи сега въ Вратца братовитѣ му два сина, Кузо Стоянчовъ и Коцо Стоянчовъ и двѣтѣ имъ сестри. Козма е стоялъ въ Вратца до 17-си година. Той е билъ физически развитъ и смѣлъ момъкъ. Притиснатъ отъ сиромашията отъ една страна, а отъ друга — като гледалъ, какъ турцитѣ произволничатъ надъ неговитѣ братя, той напусналъ родното си мѣсто и заминалъ направо въ Букурещъ, дѣто се настанилъ като работникъ въ една тютюнена фабрика. За да се раздѣли тъй рано отъ родителитѣ си, заставило го и друго едно обстоятелство. Веднажъ, когато билъ на улицата, едно турче го закачило и се впуснало да го бие. Той не могълъ да се сърпи, а веднага сграбчилъ турчето и го ударилъ о земята така силно, че послѣдното паднало въ несвѣсть съ разкървавена глава. Слѣдъ тази случка Козма, уплашенъ отъ прѣслѣдването, което го очаквало, веднага избѣгалъ отъ Вратца. Тоя родолюбецъ се отличавалъ съ своето тру-

долюбие, извънредно търпѣние и постоянство. Тия симпатични качества въ характера не малко сж способствували, за да стане отпослѣ бѣдниятъ Козма единъ състоятеленъ българинъ. Като простъ работникъ въ тютюневата фабрика, той въ продължение на 5—6 години спестилъ една незначителна сума пари. Съ тия пари, слѣдъ като напустналъ тютюневата фабрика, Козма наелъ една воденица. Тукъ той се показалъ извънредно трудолюбивъ. Трѣбвало е зимѣ да се чупи ледътъ и да се разчистватъ улеитѣ на воденицата. За тази работа слугитѣ му искали много скжпо. За да работи воденицата, той билъ принуденъ самъ, обутъ съ чизми, да чупи нощно врѣме леда. Отъ това газене на леда и студената вода, той добилъ силенъ ревматизъмъ. Слѣдъ като спестилъ извѣстна сума отъ наемателството на воденицата, напустналъ това си занятие и почналъ дребна бакалска търговия. Въ едно малко дюкенче той продавалъ соль, оризъ, гайтанъ, копчета, захарь и др. Въ това врѣме Козма билъ на 36—37 години. Тогава билъ повиканъ отъ стария си братъ въ Карлово, за да го оженятъ. Момата била избрана отъ брата му и снаха му. Не слѣдъ дълго врѣме и Козма пристигналъ въ България и се отзовалъ право въ Карлово. Тамъ той, прѣди да се срѣщне съ бждещата си жена, питалъ снаха си, дали е хубава момата. Тя му отговорила, че всичко ѝ е хубаво, ала очитѣ ѝ били блѣскави като на котка. Това описание разочоровало Козма, и той категорически заявилъ, че не желае да се жени. Отъ Карлово той се връща пакъ въ Букурещъ, дѣто разширява повече търговията си. Отъ дребенъ търговецъ той induced станалъ ангросистъ на соль, газъ, катранъ и др. Ималъ е вече собственъ магазинъ и кжща, въ която приелъ за слугина ромънката Аника. Послѣдната всѣкога е настоявала да се вѣнчае съ него, но той отказвалъ. Напослѣдъкъ ревматизъмътъ дотолкова се усилилъ въ него, щото той отначало ходилъ съ единъ бастунъ, а послѣ билъ принуденъ да се подпира съ двѣ патерици чакъ подъ мишницитѣ. Всички срѣдства, които били употрѣбявани, за да се изцѣри, не му помогнали. Ходилъ въ разни лѣчебници, като въ Карлсбадъ, Мариенбадъ, Ница и пр., ала и въ тия мѣста не получилъ никакво облекчение. Единъ день, както разказватъ, дошла при него една ромънка и му казала, че знаяла цѣръ за

Козма Тричковъ.

краката му. Той се съгласилъ да опита и този цѣръ. Ромънката му намазала краката съ една мась (мехлемъ), която причинила такива болки, че той падналъ въ несвѣсть и изкжсалъ дрехитѣ си. Слѣдъ като се опомнилъ, почувствувалъ, че краката го не болатъ, и на другия день излѣзълъ безъ патерици. Тогава той е билъ около 55-годишенъ. Изцѣряването на Козма не било окончателно. Старостьта и ревматизъмътъ го сложили на легло, и той къмъ 60-годишната си възрасть е умрѣлъ. Роднинитѣ му прѣдполагатъ, че е отровенъ отъ слугината, която искала да се жени и да наслѣди богатството му.

Покойниятъ благодѣтель оставилъ много пари за разни народополезни и благотворителни цѣли, които изрично сж показани въ неговия завѣтъ. Тукъ ще споменемъ по-крупнитѣ суми, които той е завѣщалъ, а именно: 42,341'25 зл. лева за издържане вратчанскитѣ училища (пунктове 1. и 4. отъ завѣщанието му); 50,000 лева за да се издържатъ отъ дохода му двама младежи въ чужбина, отъ които единиятъ да бжде отъ Вратца (втората часть на пунктъ 14.); 41,650 зл. лева на роднинитѣ му (пунктове 2., 3., 5. и 7.); 7,350 зл. лева за черквата „Св. Никола“ въ Вратца (пунктъ 6.); 24,500 зл. лева за българската черква въ Букурещъ (пунктъ 8.). Завѣщалъ е сжщо да не му се продава кжщата, нито да се разваля, а отъ дохода да се издържатъ вратчанскитѣ училища.*) Тая кжща напослѣдъкъ е продадена, понеже се развалила, и съ лихвитѣ отъ получената сума 20,000 зл. лева се издържатъ основнитѣ училища въ града. За споменъ на вѣчни врѣменна едно отъ най-грамаднитѣ училища въ гр. Вратца се именува на името на благодѣтеля „Козма Тричковъ“. Ликътъ на този родолюбецъ краси обширния салонъ по рисуване и внушава на учещата се младежь почить и уважение къмъ щедрия благодѣтель и родолюбецъ, Козма Тричковъ.

Волята на вратчанския благодѣтель К. Тричковъ е изпълнена тъй, както той е желаелъ прѣди смъртьта си и както е изложено въ завѣта му. Той е билъ силно привързанъ къмъ родината си, за нея той винаги милѣелъ въ чужбина. Като билъ проникнатъ отъ високи и благородни

*) Вижъ „Училищенъ прѣгледъ“ год. III. кн V. стр. 533.

чувства, тоя незабравимъ родолюбецъ още приживѣ дарилъ всичко спечелено и спестено за благото на народа си. Отъ фонда, основанъ съ цѣль да се издържатъ младежи въ странство и именуванъ на негово име, сж се изучили досега доста много българи, между които е и покойниятъ радѣтель на народната просвѣта, В. Кжнчевъ.

Прѣписъ.

Завѣтъ.

Имѣющи прѣдвидъ, чи страдая отъ една хроническа болесть, която мя топи отъ день на день, като смѣтамъ, чи отъ съвѣтитѣ на лѣкаритѣ и разни опити сж доказа вечъ чи тъзи болесть е неизцѣрима.

Като се наумявамъ чи човѣку не му е естествено дадено да познава дирна часъ на живота си и тъй е необходимо сѣкому да бжде готовъ за сѣка една непрѣдвидима случка и най-паче, като нѣмамъ нито единъ наслѣдникъ горенъ (баща, майка) или доленъ (дѣца) като нежененъ но само отъ страна и на конецъ.

Като гледамъ чи отечеството ми България има голѣма нужда за умствено развитие, като Българинъ, роденъ отъ родители българи православни, въ градъ Вратца, ако и отъ малъкъ да съмь напустналъ отечеството си като сж отстранихъ, но понеже го обичахъ много, въ сичкиятъ си животъ ся трудихъ за неговото благоденствие, вѣрвамъ чи испълнявамъ една отъ най-святити длъжности, като ида въ помощь на отечеството си, съ малкия ми имотъ, когото посвѣщавамъ за умственото му развитие съ слѣдующиятъ начинъ:

Слѣдователно като желая моята воля обявена въ тържественъ начинъ чрѣзъ тоя завѣтъ, да бжде изпълнена точно подиръ моята смърть, смѣя да помоля приятелитѣ и съотечественицитѣ мои Г. Христо Георгиевъ, Г. Д-ръ Атанасовичъ и Г. Д-ръ Н. Василияди, въ които имамъ пълно увѣрение да бждатъ настоятели на моятъ имотъ слѣдующи и изпълняющи волята моя както се показва по-долу.

Движимото и недвижимото мое състояние сж състои отъ една кжща въ махалата „Попеску“, улица „Св. Иванъ“, въ която обитавамъ, а движимото сж садържа сичкото въ равносмѣтката която е сключена съ случаятъ на текущата година 1867.

1. Оставамъ горѣпоменатата кѫща на училището въ гр. Вратца, гдѣто съмъ ся родилъ, съ условие, чи г-да настоятелитѣ на тамошното училище да приемватъ само годишния приходъ, отъ Добродѣтелната дружина въ Букурещъ, подъ надзирателството и управлението на която ще бѫди този недвижимъ имотъ, безъ да има право нѣкой да го продаде или заложи.

2. Оставамъ на брата си Стоенча Тричковичъ, обитающъ въ гр. Вратца, шестьстотинъ жълтици Австрийски № 600 # безъ да му се спадне сумата която съмъ му далъ въ живота си въ помощь.

3. Оставамъ на браговицата си, на покойния ми братъ Коста Тричковъ двѣсте жълтици Австрийски № 200 # и на двѣтѣ си внучета дѣцата на брата ми Коста, по двѣсте жълтици Австрийски № 200, но защото сѫ и двѣтѣ невъзрастни, ще ся задържатъ паритѣ у Добродѣтелната дружина, която има да имъ дава само лихвата за тѣхното прѣпитание, разумѣва се, чи на момичето може да ся дадатъ главнитѣ, като стигне да ся жени за зестра.

4. Оставямъ на брата си Георги, който ся намира въ Сръбско, количество: шестьстотинъ жълтици Австрийски 600 # и понеже не зная ако е живъ и ако е жененъ и има наслѣдници, т. е. дѣца; въ случай ако не живѣй и нито наслѣдници има, тогасъ това количество ще остане пакъ за училището отъ Вратца.

5. Оставамъ на сестра си Ивана сопругата на зета ми Нешу шестьстотинъ жълтици Австрийски № 600 #.

6. Оставамъ на церквата „Св. Никола" въ гр. Вратца, която се създава сега количество триста жълтици Австрийски № 300 жълт., а на другитѣ три църкви по петьдесеть жълтици Австрийски № 50.

7. Оставамъ на внуката си, дъщерята на брата ми Иоакима, обитающи въ гр. Карлово, сто жълтици Австрийски № 100. жълтици, безъ да й се спадне нѣщо, отъ колкото сьмь похарчилъ за нейното оженвание.

8. Оставамъ на църквата Българска, която е начертана да ся въздигне въ столицата Букурещъ, хиляда жълтици Австрийски № 1000 жълтици освѣнъ що съмъ подписалъ за помощь.

9. Оставамъ като Българинъ и членъ на настоятелството на Добродѣтелната дружина въ Букурещъ, количество триста жълтици Австрийски № 300 жълтици.

10. Оставамъ на спитала и на училището начертани отъ Ефорията на тѣзи заведения устроена въ Букурещъ, за да ся устроятъ въ гр. Търново въ България, количество петстотинъ жълтици Австрийски № 500 жълтици, които пари ще ся четѫтъ на Ефорията въ Букурещъ, за да ги употрѣби на опрѣдѣленитѣ мѣста съобразно съ проектътъ, когото иматъ и когото познавамъ.

11. Оставамъ за погребението ми, за паметника ми и за поменуванието ми количество жълтици Австрийски шестьстотинь № 600 жълтици, като направятъ и два мои образи (изписи). Едно за училището въ града Вратца и друго за читалището Българско отъ Букурещъ.

12. Оставамъ на слугината си Аника, която ми е слугувала около 15 години, количество жълтици Австрийски триста № 300 жълтици, както и сичката покѫщнина и безъ колкото сьмь похарчилъ за нея въ живота си.

13. Като единъ що ся подслонихъ въ Влашко гдѣто живяхъ охолно и гдѣто сьмь придобилъ съ трудъ малкия си имотъ, оставамъ на Асила Елена Домна въ Букурещъ, количество двѣстѣ жълтици Австрийски № 200 жълтици.

14. Оставамъ да ся дадѫтъ седемдесеть и петь жълтици № 75 жълтици на Прѣпочетниятъ Генералъ Консулъ Русийский въ Букурещъ за да ги раздаде на сиромаси, сѫщо оставамъ количество седемдесеть и петь жълтици Австрийски № 75 жълтици въ расположение на Г-да Епитропи за да ги раздадатъ на сиромаси Българи въ столицата Букурещъ.

Като ся испълнятъ сичкитѣ ми горни обязаности, остатока на имота ми, ще да ся прѣдаде на Добродѣтелната дружина въ Букурещъ, който остатокъ ще да се даде съ лихва, или ще да ся купи съ него едно здание и съ приходътъ да ся подържатъ за наука въ странни мѣста двама младежи Българи отъ които единатъ да бѫди отъ града Вратца съ условие чи като си свършатъ наукитѣ да се върнатъ въ отечеството си за да бѫдатъ полезни на Българскиятъ народъ.

Тая като ми е послѣднята воля, въ случай ако умрѫ, моля съ приличното почитание, Прѣпочетниятъ Генералъ Консулъ въ Букурещъ, подъ покровителството на комуто ся намирамъ, да благоизволи да даде помощьта си на Г-да епитропитѣ да навършатъ точно, расположенията на този завѣтъ.

Писанъ въ Букурещъ, год. 1867., февруарий 18.

(П. П.) Кузма Тричковичъ, като писатель и свидѣтель Д. Гукулеску, Петъръ С. Кутевъ, Давидъ Теодоровъ, Бив. митрополитъ Погонуански Панаретъ Рашевъ.

Вѣрно

При Вратчаското училищно настоятел-ство за дѣловодитель:

Н. Петровъ.)*

*) Гл. Дѣло № 31. на Доброд. Дружина въ Букурещъ.

Ангелъ Николаевичъ Хаджіоглу

1786.—1856.

Покойникъ-тъ бѣше едынъ отъ онія много наши Българе, кои, само съ надѣжда на Бога, излѣзли изъ Българіа, безъ образованіе безъ пары; излѣзлы още кога были малкы дѣца съ намѣреніе *да видѫтъ свѣтъ,* както си казвѫтъ и до сега у насъ, и да станѫтъ умни хора, кога поживѣятъ и послугуватъ у почтени търговци въ нѣкой голѣмъ градъ. Отъ тая положителна мысъль ся рѫководятъ у насъ и до днесь: Не само момчета останѫли безъ роднины и състояніе, нъ и исти-тѣ имъ родители, ако и да имѫтъ потрѣбѫ отъ млады момчета за да имъ слугуватъ по търговія-та, прѣдпочитатъ да прибирѫтъ чюжды дѣца при себе си, а свои-тѣ пращѫтъ другѫдѣ, при другы търговцы, за да добыѫтъ познанія въ търговія-та; *да ся испекѫтъ.* Отъ тука и народна-та пословица: „кой не е ѣлъ чюждъ хлѣбъ, той нищо още не знай."

Въ такъвъ младъ възрасть е излязалъ изъ Българія, отъ Русчукъ и нашь Ангели Николаевичъ Хаджиоглу. Нѣколко годины поживѣлъ той въ Букурещъ, а послѣ минѫлъ въ Россіѭ, Москвѫ, дѣ и прѣкарва по-голѣмѫ-тѫ часть отъ своя животъ. Съ многоголишни-тѣ свои трудове и постоянно прилѣжаніе, той бѣше испечелилъ голѣмо довѣрие и почетъ между търговци-тѣ. Слѣдъ това неговата търговска дѣятелность бѣше ся распространила доста на широко.

Лесно се разумѣва, че при такыва благопріятны условія той въ нѣколко годины отгорѣ бѣше си съставилъ и достатъчно състояніе. Обстоятелства-та го докарали още отъ малко дѣте да живѣе между едновѣрцы, нъ да има работы повече-то съ иноплеменни людіе: да речемъ съ гърци. Далечь отъ Българія вдаденъ въ търговія-та си, той малко по-малко бѣше забравилъ векѣ и свой матерный языкъ.

Нъ, види се, че въ душа-та си, не съвсѣмъ забравялъ той своето отечество, а само малко знаелъ за неговото съвременно състояніе.

Нъ кога, на 1829 год. незабвенный-тъ нашь Исторіографъ, Юрій Ивановичъ Венелинъ, написа и издаде въ Москва свои-те чюдны и драгоцѣнны за насъ „Историческы Изслѣдванія Древніе и Нынѣшніе Болгаре". Кога достопочтенни-тѣ въ Россія и Влашко Българе (Г. г. Априлови, Палау-зови, Денкооглу, П. Беронъ, Тошковичъ, Тошкови, Кокаланови, Мустакови, Бакалооглу и др. и др. . . .) распалени отъ любовь къмъ Българско-то народно образованіе, така благородно са отговорихѫ на подаденый отъ Венелина гласъ и съ пристояваніе и пожертвованія усердно зехѫ да дѣйствувѫтъ за възрожденіе-то на българска-та писменность; кога тукъ-тамъ по Българія, Влашко, Цареградъ са появиха ревностни родолюбци, въодушевлени отъ исты-тѣ чювства и усердіе да дѣйствува сѣкой съ каквото може, и са показахѫ плодове на тѣхны-тѣ благородны усилія; когато повѣе и са пронесе векѣ този чюденъ животворенъ духъ, кой-то отвори очи-тѣ на онія, кои-то до тогава са нахождахѫ въ заблужденіе, кой-то съживи и свѣсти онія, кои отъ голѣма простота не разумѣвахѫ до тогавѫ що ще рече Родъ и Племе; що ще рече истинско образованіе; кога-то зѣ да работи векѣ Българско име; зачю са че има Българскый народъ, Българскый языкъ, Българска писменность, и че тоя народъ ако и да е останѫлъ назадъ отъ други-тѣ народи въ образованіе-то, нъ той носи въ своето си нравственно бытіе такыва чисты дѣвственны силы, кои непрѣменно ще го изведѫтъ въ пѫть-тъ на общеевропейско-то образованіе. Таково утѣшително явленіе не можяше да не обьрне вниманіето на сѣкы, колко годѣ образованъ челякъ, кой-то происхожда отъ тоя народъ.

Така са свършило въ онова врѣме у мнозына отъ наши-тѣ то нравственно пробужденіе, по кое-то тѣ, като сѫщи и благодарни сынове къмъ обща-та наша майка Българіѭ, вьртѫтъ свой погледъ къмъ нея, отдалечъ простирѫтъ рѫкѫ и й прѣдлагѫтъ помощь и сыновнѫ любовь.

Въ това много-замѣчателно за насъ врѣме ній видиме между другы-тѣ и Ангели Николаевича Хаджиоглу да са показва пьрвый пѫть като Българинъ въобще, и като ис-

кренній ревнитель за Българско-то образованіе. Въ това врѣме се наченватъ неговы-те пожертвования за Русчушко-то училище; въ това врѣме пріема той на свое иждивеніе изданіе-то на извѣстный-тъ: „Бѫлгарски Букварь“ да ся раздава въ даръ учащимся юношамъ. Москва 1844.*). Безъ съмнѣние много отъ градскы-тѣ и селскы Българскы училища сѫ поели въ даръ отъ тыя книгы и общины-тѣ тѣхны сѫ благославяли и споменували оногова, кой-то тъй усердно и умно са е погрыжилъ за образованіе-то на тѣхно-то юношество.

Нъ най-голѣмо-то благодѣяніе, кое-то покойникъ-тъ стори за отечество-то си, което ще обесмърти негово-то име въ Історія-та на Българска-та Писменность, — е, че той отъ истинна любовь къмъ отечество, отредилъ въ завѣщаніе-то си, кое написалъ още на живота си, за да са дадатъ 20,000. рубли сребърны около 400,000 Турски гроша на Рушчюшко-то Българско училище. Желаніе-то на този благотворитель е да са нареди добрѣ, какъ-то мѫжко-то Българско училище, така и момиченското-то общо училище да са отвори (ако до сега нѣма отворено). Въобще той желае, както вѫтрѣшнѫ-тѫ, така и вънкашнѫ-тѫ нареда на тыя училища да носятъ характеръ чисто Българскый, народный. Число-то на учители-тѣ, учителницы-тѣ, каквы прѣдметы и послѣ Българскый-тъ языкъ, кои отъ чюжди-тѣ языци трѣба да са прѣподавѫтъ, въ какъвъ объемъ на дълго или на кѫсо — това сичко прѣдоставлява на благоразуміе-то на Русчуклійцы-тѣ свои-тѣ съграждане, съ пълно увѣреніе, че тіа ще разумѣѫтъ добрѣ негово-то благо намѣреніе, и ще приложыѫтъ отъ своя страна всяко стараніе не само за да ся поддържа сѫществуваніе-то на тыя училища, нъ ще гледатъ още като съобразяватъ съ потрѣбы-тѣ на мѣсто то и врѣмена-та, да правыѫтъ разумны и полезны нововведенія, за да са удовлетворяватъ сичкы-тѣ нужды и сѣкакъ да са напрѣднувѫтъ, да влизѫтъ се по на добъръ пѫть и редъ, отъ една страна способъ-тъ на прѣподаваніе-то да са облегчава, колко-то е възможно, според както правятъ и по другы мѣста във сяко благоустроено учебно заведеніе.

Освѣнь тая узначителна сумма, покойникъ-тъ завѣщава още около 5000 рубли срѣбренни (около 100,000 грошове

*) Този букваръ билъ съставенъ отъ Георги попъ Илиевъ Бусилинъ отъ Батакъ.

Турски) за да са раздадатъ по Русчушкытѣ церковы и другы богоугодны и человѣколюбивы работы.

И така, единъ отъ по-главнытѣ градове на Българія, Русчукъ, придобыва капиталъ, достаточенъ да съдържа не само първоначално училище, нъ при благоразумно-то употрѣбленіе на този капиталъ, може да са въздигне и да процвѣтява цѣла, добронаредена, Европейска гимназія. Като Българе ній душевно са обрадваме за това нѣщо, съ братска любовя привѣтствуваме Русчюклій-ци-тѣ и имъ честитимъ!

Въ Соколникы*) 29. Іунія, 1856 год. Петровдень, на разсъмване 6. час. по Европейскы, далечь отъ мило отечество, поминж са единъ отъ най-достопочтеннытѣ наши съотечественници, Ангели Николаевичъ Хаджиоглу, родомъ Българинъ отъ Русчукъ.

Ние бѣхме свидѣтели на това прискръбно и жалостно зрѣлище. Покойникъ-тъ ако и да бѣше векѣ на 70 годинъ челякъ, нъ здравіе-то му бѣше на мѣсто и само въ тія послѣдни 30—40 дни той усѣти що ще рече болѣсть и неможна старость. Неговата смьрть бѣше тъй лека щото може да ся нарече „смерть праведника". Покойникъ-тъ нѣма да са мжчи ни отъ дълговрѣменна болесть, ни отъ много тежкы прѣдсмъртни мжкы: Той доживѣ до този почтенъ възрасть мирно, честно и обичливо съ сичкы. Сичкы-тѣ му работи показвахж, че той добрѣ постигаше высоко-то и свято значеніе Христѣнина и родолюбца и, колко-то можяше, гледаше да испълнява оньія священны длъжности, кои налагжтъ сѣкьі му свята вѣра и отечество. По това той посрѣщнж смьрть тж съ истинско християнско смиреніе и спокойна совѣсть. Нѣколко дена прѣди да са прѣстави той са исповѣда и причасти. Съвършеніе-то на този св. обрядъ очевидно успокои болный-тъ и му произведе душевно утѣшеніе.

Писано въ Москва 1856. Августъ 8.

Савва Вълъевъ (другочь Филаретовъ).

*) Малко селце на сѣверъ отъ Москва.
*) Гл. „Царегр. в." № № 332 и 333. (1857. год.)

Прѣписъ отъ завѣщанието на Ангелъ Николовъ Хаджиоглу.

Съгласно надписътъ на Господина Русенски Окр. Управитель отъ 28 того подъ № 733, като възвръщамъ настоящата прѣписка обратно, имамъ честь да му дамъ слѣднитѣ свѣдѣния:

Почтений гражданинъ и врѣменно Московский II-й гилдий, купецъ Ангелъ Николовъ Хаджиоглу е родомъ българинъ, роденъ въ гр. Русе. Той прѣди смрьтьта си въ мѣсецъ юний 1856. г. оставилъ духовно завѣщание, явено въ I. департаментъ на Московската гражданска палата, съ което помежду други пожертвования на разни богоугодни заведения вжтрѣ въ Русия поржчалъ на душеприказчицитѣ си, на родния си братъ почтения гражданинъ Никола Хаджиоглу и на племеницитѣ си молдавския гръкъ Зафира и нѣжинския гръкъ Христофора Петровича Сараоглу:

1. Да внесатъ въ сохранната хазна на Московския опекунски съвѣтъ въ името на старейшинитѣ на родния му градъ Русчукъ въ Турция десеть хиляди рубли сребърни за мжжкото училище, лихвитѣ на които да вървятъ за поддържане на тѣзи училища; и

2. Да изпратятъ на сжщитѣ старейшини въ брой 1000 рубли, които да раздадатъ на петь бѣдни момичета, когато ги оженятъ и три хиляди рубли за поправяне и украшение на църквитѣ въ Русчукъ.

На 7. февруарий 1858. год. съ свое писмо до Русенскитѣ старейшини Зафиръ Сараоглу отъ Москва изпраща имъ чрѣзъ Христофора Стояновичъ въ Букурещъ два билета подъ № № 89,500 и 89,592. издадени на 24. януарий 1858. год. и ги поканва да упълномощятъ въ Петербургъ нѣкого си Мадаева, за да събере и изпрати ежегодно процентитѣ въ Русе.

Тѣзи проценти за годинитѣ 1858 и 1859 год. сж били изпратени въ Русе чрѣзъ Ивана Николовъ Денкоглу, а links послѣ вече по прошение на Русенскитѣ старейшани чрѣзъ Генералното Росийско Императорско консулство въ съединенитѣ княжества Влахия и Молдавия; тѣзи два билета били прѣдадени на сохранната хазна и се измѣнили на 1 май 1861. год. № 23740 съ единъ билетъ на непрѣривно

доходни проценти, който билетъ се повѣрилъ на Азиятския Департаментъ, за да събира и изпраща лихвитѣ чрѣзъ Букурещкото консулство въ Русе. Тѣзи лихви непрѣривно по този пжть се получавали до 1886. год.

Гр. Русе, 3. I. 1889. год.

(Подп.) Кметъ и прѣдседатель на училищното настоятелство: *П. Н. Винаровъ.*

Вѣрно

(Подп.) Секретарь на Русенското Окр. Управление: *Т. Кескиновъ.* *)

Отъ завѣщанитѣ пари на Ангелъ Н. Хаджиоглу е съградено въ гр. Русе най-хубавото основно училище, което е наименовано на името на дарителя.

---

*) Дѣло № 66. отъ 1889. год. стр. 20. Въ Министерството на народното просвѣщение.

Иванъ Христовъ Манафовъ.

1843 — 1877.

Сѣмето що посѣя Априловъ въ сърдцата на българската интелигенция; споменитѣ, що остави въ габровци и въ всички съратници на онова врѣме; примѣрътъ, що даде на българскитѣ богаташи, дадоха стократенъ плодъ. Едва ли има друга личность, която да е повлияла толкова много за въздигането на своя роденъ градъ както Априловъ. Априловъ остави доста наслѣдници въ литературата, доста подражатели въ завѣщаване на пари за народопросвѣтни цѣли.

Единъ отъ виднитѣ габровски родолюбци и дарители за народната просвѣта е Иванъ Христовъ Манафовъ. Приблизително, когато Априловъ вече завръшвалъ своята дѣйность и когато вече наближавало врѣмето да се раздѣли отъ тоя свѣтъ, тогава видѣлъ тоя свѣтъ Иванъ Христовъ Манафовъ. Той се родилъ въ Габрово прѣзъ 1843. год. Родителитѣ му се казвали Христо Манафовъ и Евгения Христова по баща Димчева Султанова. Баща му билъ синъ на първия габровски богаташъ, който се занимавалъ съ цъвтещата габровска търговия ножарство. Иванъ Христовъ Манафовъ до 17—18—годишна възрасть отрасналъ въ Габрово подъ влиянието на балканската природа и подъ лъха на ефирния въздухъ. Образованието си получилъ въ сѫществуващето по онова врѣме габровско училище. Първитѣ зачатъци отъ науката получилъ отъ учителитѣ Д. Буровъ, даскалъ Никифора и даскалъ Христодора. За забѣлѣжване е, че още по онова врѣме тѣзи трима учители обучавали ученицитѣ и по френски, и по гръцки. Любознателниятъ Иванъ Манафовъ още въ габровското училище понаучилъ френски езикъ, а гръцки езикъ усвоилъ доста добрѣ. По онова врѣме народнитѣ нужди изискваха повече работници: „жътвата бѣ голѣма, жътваритѣ малко“. Всѣки интелигентенъ и родолюбивъ българинъ трѣбваше да земе

споредъ силитѣ си участие въ борбитѣ за църковното ни и политическо освобождение. По онова врѣме бѣ се раздухалъ църковниятъ въпросъ. Иванъ Хр. Манафовъ отъ една страна като синъ на виденъ габровски търговецъ, а отъ друга като единъ отъ интелигентнитѣ габровци билъ повиканъ да земе участие въ народнитѣ движения. Обществената дѣйность на Манафова се започва още отъ 1860. г. Едни отъ първитѣ огнища, които разпръсваха свѣтлината между народната маса, бѣха читалищата. Читалищата служеха и за уютно сборище на нашитѣ народни дѣйци. Съзнавайки важностьта на читалищата, Иванъ Хр. Манафовъ пръвъ зелъ инициятивата да се основе въ Габрово първото читалище, което се помѣщавало въ „Мехлетъ одаясѫ". Тая стая сѫществува и до днесъ при црьквата „Св. Троица". Читалището въ Габрово, както всѫдѣ въ България, служило за политически клубъ на събуденитѣ габровци, които намирали тамъ мѣсто да се събиратъ, за да си изказватъ болкитѣ на сърдцата, да обсѫждатъ и рѣшаватъ политически въпроси.

Центърътъ на народнитѣ движения по онова врѣме бѣ извънъ България — въ Букурещъ. Тамъ, както е извѣстно на всинца ни, се намираше Революционниятъ комитетъ. Този комитетъ даваше тонъ и насока на народнитѣ ни движения, а революционнитѣ комитети отъ подвластната по онова врѣме на Турция—България съобщаваха за своитѣ дѣйствия, както и за състоянието на българитѣ подъ турската власть на Революционния комитетъ въ Букурещъ. Естествено слѣдваше, щото и габровската революционна дружина да влѣзе въ сношения съ Букурешкия революционенъ комитетъ. Това сношение завързалъ още прѣзъ 1860. година Иванъ Хр. Манафовъ; сѫщиятъ билъ единственъ таенъ агентъ на революционния комитетъ.

Турцитѣ, като подушили за сѫществуването на революционни организации, започнало да бди надъ всичкитѣ по-събудени българи и да ги слѣди на всѣка стѫпка. Въ броятъ на подозрѣнитѣ габровци още прѣзъ 1860—66. г. влизалъ и Ив. Хр. Манафовъ. Отначало турската власть само подозирала за сѫществуването на таенъ революционенъ агитаторъ въ Габрово. Благодарение на извѣстни изчадия, които не цѣнятъ своята свобода и човѣшкото си достоин-

ство, продаватъ своитѣ родолюбиви еднородци. Такива шпиони съобщили на турскитѣ власти, че въ Габрово водительтъ на размирнитѣ елементи е Ив. Хр. Манафовъ. Той узналъ съ врѣме за шпионирането, отъ една страна, а отъ друга, защото здравето му било разклатено, и напустналъ Габрово. Турскитѣ власти, додѣто да се увѣдомятъ за прѣкото участие на Манафова въ революционното дѣло, се изминали 3 — 4 мѣсеца и когато го потърсили, той билъ вече въ Виена. Макаръ и да не билъ заловенъ отъ властьта, турскитѣ сѫдилища го осѫдили задочно. Манафовитѣ приятели му сѫобщили за тая прѣсѫда и го прѣдупрѣдили да се не връща въ България. Това принудило Манафова да не се връща въ България, а да отиде въ Ромъния. Слѣдъ осемь години, когато поискалъ да се върне въ родния си градъ, трѣбвало да измоли специално помилване отъ Султана, който прѣзъ 1875. год. го помилвалъ и благодарение на това Манафовъ се върналъ въ Габрово. И въ това врѣме, слѣдъ 1875. год., Манафовъ, макаръ и съ разстроено здраве, не прѣставалъ да зима участие въ революционнитѣ движения и политически борби.

Прѣзъ това врѣме Манафовъ билъ членъ на оная комисия, която редактира знаменитото прошение, което било изпратено отъ Габровци прѣзъ 1875. година чрѣзъ Марко Балабановъ въ Цариградъ до великия везиръ, за да искатъ отъ султана права и облекчения за българския народъ, а именно: 1. да се отмѣни военниятъ данъкъ въ пари и да се замѣни съ такъвъ въ натура, като се襲 вематъ и българскитѣ момчета въ редоветѣ на турската армия, 2. българскиятъ езикъ да стане официаленъ въ всичкитѣ учрѣждения въ България и др. такива реформи. Това прошение на врѣмето си било обнародвано въ в. „Македония“, редактиранъ отъ покойния поетъ-родолюбецъ П. Р. Славейковъ. По тая причина турското правителство тутакси спрѣло този вѣстникъ.

Навѣрно, трѣвожниятъ животъ, докогато участвувалъ въ революционнитѣ работи, е разтроилъ здравето на Манафова, затова той билъ принуденъ да напустне всѣка обществена работа и прѣзъ 1866. год. да отиде въ Виена да търси здраве Макаръ и да отишълъ въ Виена да се цѣри, Манафовъ искалъ да използува свободното врѣме за разши-

ряване на научнитѣ си познания, затова си опрѣдѣлилъ врѣме да посѣщава лекциитѣ по финансовитѣ и търговскитѣ науки въ университета. Ив. Хр. Манафовъ не завършилъ курса по финансовитѣ науки, защото отъ една страна нѣмалъ завършено срѣдно образование, а отъ друга не стоялъ повече отъ двѣ години. Слѣдъ двѣ години той се завърналъ въ Букурещъ, дѣто прѣстоялъ 6 мѣсеца, а слѣдъ това отишълъ въ Галацъ, дѣто започналъ да се занимава съ комисионерство, което продължавалъ до 1875. година. Отъ завѣщанието, което печатимъ по-долу се вижда, че Манафовъ, неизвѣстно колко врѣме, е живѣлъ и въ Одеса, дѣто направилъ и завѣщанието си прѣзъ 1876. година. Нещастниятъ Манафовъ заболѣлъ отъ охтика, напустналъ комисионерство и се завърналъ въ Габрово, дѣто слѣдъ $1^1/_2$ година прѣзъ 1877. година умрѣлъ отъ туберкулоза.

Както всичкитѣ наши революционери, така и Манафовъ билъ обладанъ отъ завѣтното си желание — да види България освободена. Това желание му се изпълнило: той умрѣлъ въ сѫщия день, когато видѣлъ да влизатъ въ Габрово първитѣ трима руски кавалеристи. Неговото сърдце се прѣпълнило отъ радость, когато видѣлъ освободителнитѣ войски, и тая радость, навѣрно, е ускорила смрътьта му.

За неговото родолюбие свѣдочи и завѣтъть, който печатимъ тукъ.

Прѣписъ.

Выписъ изъ первой части актовой книги для актовъ неотносящихся до недвижимихъ имуществъ на 1876. година.

Страница 23. № 4.

Тысяча восемьсотъ семьдесять шестаго года Октября четвертаго дня, явился ко мнѣ Никитѣ Васильеву Шимановскому Одесскому Нотаріусу, въ конторѣ моей на Яшской улицѣ въ домѣ по № 25, неизвѣстный мнѣ лично назвавшій себя турецкоподаннымъ уроженцемъ Болгарій города Габрово Иваномъ Христовымъ Манафовымъ, живущимъ въ г. Одессѣ на Спирдоновской улицѣ въ домѣ Рала, въ сопровожденій лично мнѣ извѣстныхъ удостовѣрившихъ самоличность Ивана Манафова и законную правоспособность къ совершенію актовъ свидѣтелей: Одесскаго 1 гильдіи купца

Мины Иванова Пашева, Одесскаго мѣщанина Петра Петрова Червенакова и турецкоподаннаго Ѳомы Афанасьева Пелтеки, живущихъ въ г. Одессѣ: 1) на Гулевой улицѣ въ собственномъ домѣ, 2) на Херсонской улицѣ въ домѣ Рурсяка и 3) на греческой улицѣ въ домѣ Палаузова, съ объявленіемъ что онъ Инанъ Манафовъ заключаетъ духовное завѣщаніе на слѣдующихъ условіяхъ: турецкоподанный Иванъ Христовъ Манафовъ имѣетъ капиталъ заключающіися въ четырехъ именіяхъ закладеныхъ листахъ Земскаго Банка Херсонской губерніи по одной тысяча руб. каждый билетъ, всего на четыре тысячи руб.; одномъ такомъ же закладномъ листѣ на двѣсти пѧть десять руб. и одномъ билетѣ того же земскаго банка въ сто руб.; въ шести господарскихъ Румынскихъ билетахъ называемыхъ (Empunt Pomanial de l'Etat de Roumanie) 1871 года по одной тысячи франковъ каждый билетъ, всего на шесть тысячь франковъ, что на Русскую монету составитъ сумму одну тысячу пять сотъ руб. сер. Весь вышеозначеный капиталъ въ закладныхъ листахъ и Румынскихъ билетахъ назначаетъ для образованія своихъ соотечественниковъ за Дунайскихъ Болгаръ, съ тѣмъ чтобы на проценты съ этаго капитала воспитывался въ Одесскомъ Реальномъ училищѣ стипендіатъ изъ Болгаръ преимущественно изъ Габровцевъ для чего должна бытъ учреждена стипендія имени завѣщателя. Упомянутые закладные листы и Руминскіе билеты оставлены Иваномъ Манафовымъ на храненіе у Севастополскаго купца Василія Николаевича Рашеева. Сила этаго завѣщанія начинается со дня смерти завѣщателя и потому при жизни своей онъ пользуется процентами съ того капитала. Эсли завѣщатель при жизни своей не успѣетъ перемѣнитъ на русскіе означенные выше Румынскіе билеты, то возлагаетъ это на своихъ душеприкащиковъ, которыми назначаетъ Статскаго Совѣтника Николая Христофоровича Палаузова, Севастопольскаго 1 гильдіи купца Василія Николаевича Рашеева, уроженца Болгаріи турецкоподаннаго Спиридона Ивановича Стомонякова, а въ случай смерти кого либо изъ нихъ безъ назначенія по себѣ пріемника, то на мѣсто умершаго душеприкащика Габровская городская община выбираетъ новаго изъ Одесскихъ болгаръ съ съгласія на то другихъ душеприкащиковъ, которые извѣщаютъ объ этомъ подлежащее

училищное начальство. На обязанности душеприкащиковъ завѣщатель возлагаетъ выборъ упомянутаго выше стипендіата при этомъ просить душеприкащиковъ имѣтъ въ виду что стипендіатъ долженъ бытъ какъ сказано выше преимущественно изъ родини завѣщателя горада Габрова, эсли же изъ Габровцевъ не окажется достойнаго и способнаго, то стипендіатъ можетъ бытъ избранъ и изъ другаго мѣста Болгаріи по усмотрѣнію душеприкащиковъ, но съ томъ премущественно условіемъ, что стипендіатъ долженъ бытъ изъ бѣдныхъ родитель. Для выбора же стипендіата душеприкащики должены сноситься съ учителя ми габровскаго училища, при этомъ стипендіатъ по окончаніи курса наукъ долженъ возвратитыся въ Болгарію бысть полезнымъ своему народу по своей специальности, о мѣстѣ же своего нахожденія и о своей дѣятельности стипендіатъ долженъ каждиы разъ сообщатъ душеприкащикамъ. Ст. 1054 хт. 1 ч. Зак. граж. свидѣтелямъ объявлена. Проектъ сего акта читанъ турецкоподанному Ивану Христову Манафову въ присутствіи вышепоименованныхъ свидѣтелей и поодобреніи онаго внесенъ въ актовую книгу, изъ которой вновъ прочитанъ тѣмъ же порядкомъ. Выписъ на 40 коп. гербовомъ листѣ слѣдуетъ выдатъ Ивану Христову Манафову. Турецкоподанныи Иванъ Христовъ Манафовъ живущій въ г. Одессѣ на Спирдоновской улицѣ въ домѣ Гала. Свидѣтелями были и удостовѣряемъ самоличность и законную правоспособность къ совершенію актовъ турецкоподаннаго Ивана Хвистова Манафова одесскій мѣщанинъ Петъръ Петровъ Червенаковъ, живущій въ г. Одессѣ на Херсонской улицѣ въ домѣ Дурьяна. Одескій 1 гильдіи купецъ Мина Ивановъ Пашевъ, живущій въ г. Одессѣ въ собственомъ домѣ. Турецкоподанный Ѳома Афанасьевъ Пелтеки, живущій въ г. Одессѣ на греческой улицѣ въ домѣ Палаузова. Нотаріусъ Н. Шимановски. Выписъ эта слово въ слово сходная съ подлиннымъ актомъ внесена въ регистрѣ 1876 года подъ № 1799 и выдана турецкоподанному Ивану Христову Манафову октября 4 дня 1876 год. Нотариусъ Н. Шимановскій (М. П.) 1878 года января 24 дня. По указу Его Императорскаго Величества Одесскій окружныи судъ въ гражданскомъ отдѣленій въ слѣдующемъ составѣ прѣдседательствующій членъ суда И. И. Зеренъ, Члены суда И. А. Савицкій и

Е. П. Барнатовичъ при секретаря помощника М. И. Антоновичѣ. Выслушавъ въ открытомъ засѣданій дѣло объ утвърждeніи къ исполненію нотаріальнаго духовнаго завѣщанія умершаго турецкоподаннаго Ивана Христова Манафова, опредѣлилъ: нотариальное духовное завѣщаніе турецкоподаннаго Ивана Христова Манафова, совершеное 4 Октября 1876 года утвердитъ къ исполненію о чемъ публиковать и выдатъ съ надписью объ его утвержденіи прѣдявителю повѣренному душеприкащиковъ Палаузова, Рашеева и Стомонякова присжжному повѣренному Османовскому . . . . . трехъ руб. на публикацію, трѣхъ руб. актовыхъ и 40 коп. чербовыхъ пошлинъ. Копію съ сего завѣщанія передать прокурору суда. Въ чемъ Одесскій Окружныи судъ по взыскании означенныхъ денегъ подписанъ и печатью удостовѣряетъ. Января 28 дня 1878 года. И. д. товарища предсѣдателя (подписъ) Секретарь Никифоровъ № 245 (М. п.)

Я, нижеподписавшій сж удостовѣряю вѣрность этой копіи съ подлинникомъ ея, прѣдставленнымъ мнѣ Никитѣ Васильеву Шимановскому Одесскому Нотаріусу, въ конторѣ моей на Ямской улицѣ въ домѣ подъ № 25, Болгарскоподаннимъ Спиридономъ Ивановичамъ Стомоняковымъ, живущимъ въ г. Одессѣ на Нѣжинской улицѣ въ домѣ Рашеева. Присличеніи мною этой копіи съ подлинникомъ въ послѣднемъ подчистокъ, приписокъ, зачеркнутихъ словъ и никакихъ особеностеи не было. 1881 года Январа 27 дня. По регистру № 178.

Нотаріусъ: *Н. Шимановский*)*.

„До 1884. година завѣщанието на Ив. Хр. Манафовъ не било турено въ изпълнение, вслѣдствие на което Габровското градско общинско управление съ рапортъ отъ 17. септемврий 1883. година подъ № 839. помолило Министерството на народното просвѣщение, да се погрижи и направи потрѣбното за изпълнение волята на завѣщателя.

„Съ писмо отъ 18. октомврий с. г. подъ № 3801. Министерството на народното просвѣщение се отнесло до едного отъ изпълнителитѣ на завѣшанието, В. Н. Рашеевъ, съ молба да яви, въ какво положение се намира завѣща-

*) Гл. Дѣло № 68/1883. въ М-вото на народното просвѣщение.

ния отъ покойния Ив. Хр. Манафовъ капиталъ и кога мислятъ душеприказчицитѣ да пристжпътъ къмъ изпълнение волята на завѣщателя. В. Н. Рашеевъ прѣзъ м. февруарий 1884. година отговорилъ въ Министерството, че до тогава завѣщанието не било приведено въ изпълнение по причина на постоянното отсжтствие на едного отъ душеприказчицитѣ, но сега тоя въпросъ е вече свършенъ и за уреждане на стипендията на името на Ив. Хр. Манафовъ при Одеското реално училище душеприказчицитѣ внесли въ Одеското ковчежничество всичкия капиталъ, състоещъ отъ 15 петпроцентни облигации „Восточнаго займа" нарицателна сума 8700 рубли, слѣдъ като били изплатени всички направени до тогава разходи.

„Понеже къмъ края на 1884. година у насъ имаше вече срѣдни учебни заведения съ пъленъ курсъ, и ученицитѣ, които излизаха отъ тѣхъ, можеха да постжпватъ въ висши училища, за да продължаватъ образованието си, и прѣдвидъ, че тогава се чувствувала по-голѣма нужда отъ хора съ висше образование, Министерството на народното просвѣщение съ писмо отъ 9. мартъ 1884. година подъ № 790. обърнало вниманието върху това обстоятелство на В. Н. Рашеева и го помолило да му яви, не ще ли намѣри за възможно, щото отъ капитала на Ив. Хр. Манафовъ да се учрѣди една стипендия при нѣкой отъ рускитѣ университети, или при технологическия институтъ въ Петербургъ, вмѣсто при реалното училище въ Одеса. Душеприказчицитѣ Н. Палаузовъ, В. Н. Рашеевъ и Т. И. Стомоняковъ съ писмо отъ 5. априлъ с. г. отговорили, че се съгласяватъ съ прѣдложението на Министерството, но като душеприказчици на завѣщателя се считатъ за длъжни да изпълнятъ точно волята му безъ всѣкакво измѣнение и никакво ново разпореждане, освѣнъ изказаното въ завѣщанието. При това тѣ добавятъ, че да се измѣни този пункъ отъ завѣщанието, т. е. да се учрѣди стипендията при Новорусийския университетъ въ Одеса или при Технологическия институтъ въ Петербургъ, трѣбва да се изпроси за това височейше разрѣшение чрѣзъ Министерството на народното просвѣщение въ Русия, а за най-цѣлесобразно прѣпоржчва, самото Министерство да влѣзе въ споразумѣние по този въпросъ.

„Съ писмо отъ 16. априлъ 1884. година подъ № 1187. Министерството на народното просвѣщение помолило

руското дипломатическо агенство и генерално консулство въ София да направи потрѣбното, за да изходатайствува нуждното височайше разрѣшение, за да се учрѣди отъ процентитѣ на завѣшания отъ Ив. Хр. Манафовъ капиталъ една стипендия за висше училище. Съ отвѣтното си писмо отъ 27. май 1885. година подъ № 328. руското дипломатическо агенство и генерално консулство въ София съобщава въ Министерството на народното просвѣщение, че искането на сѫщото Министерство — да се учрѣди отъ процентитѣ на завѣщания отъ Ив. Хр. Манафовъ капиталъ една стипендия за висше училище, съгласно сѫществуващитѣ законоположения въ Руската империя, не може да се удовлетвори. И тъй, пакъ останало, щото отъ процентитѣ на завѣщания капиталъ 8700 рубли да се поддържа на вѣчни врѣмена при Одеското реално училище по единъ стипендиятъ, който на първо мѣсто да бѫде родомъ отъ Габрово.

„Петь-шесть мѣсеца прѣди смрътьта си покойниятъ Ив. Хр. Манафовъ завѣщалъ и слѣднитѣ си имоти на Габровскитѣ училища: 1. около 3000 квадр. метра мѣсто, съсѣдно съ Габровската гимназия и 2. 1/4 отъ воденицата си, която сега носи името *Кехлибарева.* *)

До 1892. година завѣщаниятъ отъ Манафова капиталъ нарастналъ на 11,500 рубли отъ лихвитѣ на които се поддържа по единъ ученикъ въ Одеското реално училище.

---

*) Гл. *Училищенъ прѣгледъ* год. III. стр. 626., 627. и 628. въ Неофициалния дѣлъ.

Митрополитъ Мелетий.

1832—1891.

Митрополитъ Мелетий се родилъ прѣзъ 1832. година въ гр. Струмица. До 19. годишната му възрасть не знаемъ дѣ се е училъ и що е работилъ. Изглежда отъ по-послѣднитѣ свѣдѣния за живота му, че до 1851. година стоялъ въ гр. Струмица при родителитѣ си, на които, навѣрно, е помагалъ въ работата имъ. Кои сѫ скромнитѣ родители на покойния митрополитъ Мелетия и съ що сѫ се занимавали сѫщо така не знаемъ. Прѣзъ 1851. година Мелетий отишълъ въ Зографския монастиръ (Св. Гора) при чичо си иеоромонаха Антима. Прѣзъ сѫщата година билъ подстриженъ въ монашество и подъ рѫководството на чича си започналъ да учи гръцки езикъ. Схватливиятъ и любознателниятъ Мелетий проявилъ още отъ самото начало голѣма любовъ къмъ наука, затова, навѣрно, чичо му го изпратилъ въ Атина, дѣто постѫпилъ за ученикъ въ семинарията съ чинъ дяконъ. Като дяконъ и понеже билъ запознатъ съ славянския езикъ, билъ назначенъ, да служи въ руската посолска църква въ Атина. Съ славянското богослужение Мелетий трѣбва да се е запозналъ въ Зографския монастиръ. Семинарията той свършилъ успѣшно, а слѣдъ това постѫпилъ въ Атинския университетъ, но отъ втория курсъ напустналъ университета и се прибралъ въ Зографския монастиръ. Слѣдъ нѣколко врѣме прѣзъ Виена и Берлинъ заминалъ за Петербургъ, дѣто постѫпилъ като стипендиятъ въ Духовната академия. На чия стипендия се е училъ, не ни е извѣстно. Когато билъ въ втория или третия курсъ на академията прѣзъ 1865. или 1866. година заболѣлъ, принудилъ се да напустне академията и отишълъ въ Киприановския монастиръ (Бесарабия). Този монастиръ билъ подвѣдомственъ на Зографската св. обитель. Докогато стоялъ въ Киприановския монастиръ, прѣвелъ отъ руски на български *Дог-*

Митрополитъ Мелетий.

матическо богословие, отъ Антония. Този прѣводъ билъ издаденъ отъ Зографската св. обитель. Прѣзъ 1867. година билъ произведенъ въ чинъ иеромонахъ.

Подиръ нѣколко врѣме отишълъ въ Цариградъ и тамъ попадналъ въ най-голѣмия разгаръ на българския църковенъ въпросъ. Наскоро слѣдъ това билъ назначенъ за писарь въ канцеларията на Приврѣменния смѣсенъ български съвѣтъ. Прѣзъ 1872. год. билъ произведенъ въ архиерейски чинъ и билъ прогласенъ за кириархъ на Софийската епархия. На стари години бѣ пенсиониранъ и останалитѣ дни отъ живота си прѣкарваше въ Кюстендилъ. Прѣзъ 1891. година здравето му бѣше доста разстроено, затова той направи завѣщанието си и замина за Кайро (Египетъ) да търси здраве въ южния климатъ, обаче и южниятъ климатъ вече не бѣ въ състояние да му помогне, затова още прѣзъ сжщата година се помина. Съгласно завѣщанието му останаха на разположение на Св. Синодъ близу 70000 лева, находещи се въ Българската народна банка, съ лихвитѣ на които се издаватъ книги съ религиозно и религиозно-нравствено съдържание. *)

Митрополитъ Мелетий не се ограничаваше само да извръшва канцеларската си работа въ Митрополията и да извръшва редовно църковното богослужение; той съставяше и прѣвеждаше разни книжки, съ които се стремѣше да упжти и улесни въ службата нашитѣ слабоподготвени свещеници.

Въ прѣдисловието къмъ книгата „Длъжноститѣ и правата на свещеницитѣ" казва: „Всѣки свещеникъ, като приставникъ и строитель на Божиитѣ тайни, мислж, отдавна е усѣтилъ нуждата отъ едно ржководство, отъ което да може да почерпува нужднитѣ познания за пастирския образъ на своя животъ, за разумното поведение въ високото и трудно прохождание на свещеническото свое служение, за точното и съзнателното испълнение на своитѣ длъжности, така каквото да се види, че той е истински продължитель на Христовото дѣло връхъ земята, а не простъ извършитель на свещеннитѣ трѣби и наемникъ, който не се грижи

*) Гл. *Длъжноститѣ и правата на свещеницитѣ,* съставилъ † Митрополитъ Мелетий стр. I и II. София. печатница Ив. Г. Говедаровъ и Сие, 1897.

за своитѣ овци. . . . . Нашитѣ свещенници сѫ длъжни най-напрѣдъ да съображаватъ домашния и общественния свой животъ сѫ учението на Словото Божие и църквата, да се пазѭтъ строго да не даватъ никакъвъ поводъ за хула противъ тѣхния санъ, точно и благоговѣйно да испълняватъ своитѣ обязаности, като добри пастири, най-прилежно да се грижатъ за духовната отхрана на повѣренитѣ тѣмъ пасоми, — така като живѣѭтъ и вършѫтъ, иматъ право да очакватъ, а и само по себе си ще дойде, и вещественното расположение, което зависи отъ нравственното расположение на признателнитѣ християне, и което самъ Богъ е обѣщалъ: *ищите прежде царствія Божія и правды его, и сия вся приложатся вамъ.*"

Въ сѫщия прѣдговоръ Митрополитъ Мелетии, като говори за ослабването на вѣрата и за разпространението на разврата, казва: . . . „нека да станемъ на здрава нога и самостоятелно да почнемъ да дѣствуваме противъ неѭ (тая злина), и на мѣсто да отваряме вратата на това зло съ нашето небрѣжение, нека се запретнемъ и задружно да го изгонимъ изъ овчий дворъ на Църквата съ прилежна молитва къмъ Пастироначалника, съ приличния на сана ни животъ и съ точното извръшване на своитѣ длъжности."

Освѣнъ догматичното богословие на Антония покойниятъ е написалъ, прѣвелъ и издалъ много и разни книги, отъ които по-важни сѫ: 1. Българската правда и Гръцката кривда, Цариградъ, 1872. год.; 2. Отговори на най-главнитѣ възражения противъ истинната вѣра, София, 1880. год. 3. Анти-енкиклика или братско слово отъ единъ православенъ славянинъ къмъ католицитѣ славяне по поводъ изданата отъ папа Лъва XIII. булла за празднуването паметьта на Свв. Кирилъ и Методий, София, 1884. год.; 4. редъ проповѣди и др., печатани въ разни вѣстница и списания.

Райко Цончевъ.

Райко Цончевъ се родилъ въ първитѣ дни на ноемврий 1857. година въ гр. Елена отъ родители българи, православни, грамотни — и двамата отъ сѫщия градъ. Баща му, Цончо Райковъ, билъ най-голѣмиятъ синъ на Райка Кондрека, по занятие кожухарь, а майка му Ана Николова, била най-малката дъщеря на Никола Пашата, по занятие златарь. Райковиятъ баща се занимавалъ съ градинарство, което занятие той упражнявалъ 15 години въ гр. Хаджовлу-Пазарджикъ (сега Добричъ) и околнитѣ му села. Въ 1867. година той се прѣселилъ съ сѣмейството си въ този градъ, дѣто слѣдъ година и половина се поминалъ, като оставилъ въ крайна нѣмотия вдовица съ двѣ дѣца: Райко — момче на около 11 $^1/_2$ години, и Цона — момиче на 7 години. За да прѣхрани дѣцата си по-лесно, майката отпослѣ се омѫжила втори пѫть за нѣкой си даскалъ Симеонъ, отъ когото добила още 4 дѣца: 2 момчета — Иванъ и Цончо, и 2 момичета — Ирина и Димитрица.

Райко тръгналъ на училището прьвъ пѫть въ родния си градъ Елена. Той билъ на 9 години. Първиятъ му учитель билъ даскалъ Миланъ, при когото училъ писмо на пѣсъкъ, а четмо на „полукрузи." Слѣдъ прѣселването на сѣмейството имъ, той продължилъ учението си въ Добричъ при даскалъ Костадина, при когото училъ по слѣднитѣ учебници: *Първи познания*, *Битописание* и *Числителница*. Къмъ срѣдата на третата учебна година (1868—69.) даскалъ Костадинъ напусналъ, а вмѣсто него дошълъ другъ, на име Стефанъ Деребеевъ, който въвелъ и раздалъ на ученицитѣ си новъ учебникъ — *Бащинъ езикъ*. Тъкмо около това врѣме се поминалъ Райковиятъ баща, и той билъ принуденъ да напустне училището по слѣднята характеристична причина: *трѣбвало да се заплати на учителя Деребеевъ 3$^1/_2$ гроша за книгата „Бащинъ езикъ"; но понеже майката*

ния отъ покойния Ив. Хр. Манафовъ капиталъ и кога мислятъ душеприказчицитѣ да пристжпътъ къмъ изпълнение волята на завѣщателя. В. Н. Рашеевъ прѣзъ м. февруарий 1884. година отговорилъ въ Министерството, че до тогава завѣщанието не било приведено въ изпълнение по причина на постоянното отсжтствие на едного отъ душеприказчицитѣ, но сега тоя въпросъ е вече свършенъ и за уреждане на стипендията на името на Ив. Хр. Манафовъ при Одеското реално училище душеприказчицитѣ внесли въ Одеското ковчежничество всичкия капиталъ, състоещъ отъ 15 петпроцентни облигации „Восточнаго займа" нарицателна сума 8700 рубли, слѣдъ като били изплатени всички направени до тогава разходи.

„Понеже къмъ края на 1884. година у насъ имаше вече срѣдни учебни заведения съ пъленъ курсъ, и ученицитѣ, които излизаха отъ тѣхъ, можеха да постжпватъ въ висши училища, за да продължаватъ образованието си, и прѣдвидъ, че тогава се чувствувала по-голѣма нужда отъ хора съ висше образование, Министерството на народното просвѣщение съ писмо отъ 9. мартъ 1884. година подъ № 790. обърнало вниманието върху това обстоятелство на В. Н. Рашеева и го помолило да му яви, не ще ли намѣри за възможно, щото отъ капитала на Ив. Хр. Манафовъ да се учрѣди една стипендия при нѣкой отъ рускитѣ университети, или при технологическия институтъ въ Петербургъ, вмѣсто при реалното училище въ Одеса. Душеприказчицитѣ Н. Палаузовъ, В. Н. Рашеевъ и Т. И. Стомоняковъ съ писмо отъ 5. априлъ с. г. отговорили, че се съгласяватъ съ прѣдложението на Министерството, но като душеприказчици на завѣщателя се считатъ за длъжни да изпълнятъ точно волята му безъ всѣкакво измѣнение и никакво ново разпореждане, освѣнъ изказаното въ завѣщанието. При това тѣ добавятъ, че да се измѣни този пункъ отъ завѣщанието, т. е. да се учрѣди стипендията при Новорусийския университетъ въ Одеса или при Технологическия институтъ въ Петербургъ, трѣбва да се изпроси за това височейше разрѣшение чрѣзъ Министерството на народното просвѣщение въ Русия, а за най-цѣлесобразно прѣпоржчва, самото Министерство да влѣзе въ споразумѣние по този въпросъ.

„Съ писмо отъ 16. априлъ 1884. година подъ № 1187. Министерството на народното просвѣщение помолило

рускато дипломатическо агенство и генерално консулство въ София да направи потрѣбното, за да изходатайствува нуждното височайше разрѣшение, за да се учрѣди отъ процентитѣ на завѣшания отъ Ив. Хр. Манафовъ капиталъ една стипендия за висше училище. Съ отвѣтното си писмо отъ 27. май 1885. година подъ № 328. руското дипломатическо агенство и генерално консулство въ София съобщава въ Министерството на народното просвѣщение, че искането на сжщото Министерство — да се учрѣди отъ процентитѣ на завѣщания отъ Ив. Хр. Манафовъ капиталъ една стипендия за висше училище, съгласно сжществуващитѣ законоположения въ Руската империя, не може да се удовлетвори. И тъй, пакъ останало, щото отъ процентитѣ на завѣщания капиталъ 8700 рубли да се поддържа на вѣчни врѣмена при Одеското реално училище по единъ стипендиятъ, който на първо мѣсто да бжде родомъ отъ Габрово.

„Петь-шесть мѣсеца прѣди смрътьта си покойниятъ Ив. Хр. Манафовъ завѣщалъ и слѣднитѣ си имоти на Габровскитѣ училища: 1. около 3000 квадр. метра мѣсто, съсѣдно съ Габровската гимназия и 2. $^1/_4$ отъ воденицата си, която сега носи името *Кехлибарева.* *)

До 1892. година завѣщаниятъ отъ Манафова капиталъ нарастналъ на 11,500 рубли отъ лихвитѣ на които се поддържа по единъ ученикъ въ Одеското реално училище.

---

*) Гл. *Училищенъ прѣгледъ* год. III. стр. 626., 627. и 628. въ Неофициалния дѣлъ.

Митрополитъ Мелетий.

1832—1891.

Митрополитъ Мелетий се родилъ прѣзъ 1832. година въ гр. Струмица. До 19. годишната му възрасть не знаемъ дѣ се е училъ и що е работилъ. Изглежда отъ по-послѣднитѣ свѣдѣния за живота му, че до 1851. година стоялъ въ гр. Струмица при родителитѣ си, на които, навѣрно, е помагалъ въ работата имъ. Кои сѫ скромнитѣ родители на покойния митрополитъ Мелетия и съ що сѫ се занимавали сѫщо така не знаемъ. Прѣзъ 1851. година Мелетий отишълъ въ Зографския монастиръ (Св. Гора) при чичо си иеромонаха Антима. Прѣзъ сѫщата година билъ подстриженъ въ монашество и подъ рѫководството на чича си започналъ да учи гръцки езикъ. Схватливиятъ и любознателниятъ Мелетий проявилъ още отъ самото начало голѣма любовъ къмъ наука, затова, навѣрно, чичо му го изпратилъ въ Атина, дѣто постѫпилъ за ученикъ въ семинарията съ чинъ дяконъ. Като дяконъ и понеже билъ запознатъ съ славянския езикъ, билъ назначенъ, да служи въ руската посолска црърква въ Атина. Съ славянското богослужение Мелетий трѣбва да се е запозналъ въ Зографския монастиръ. Семинарията той свършилъ успѣшно, а слѣдъ това постѫпилъ въ Атинския университетъ, но отъ втория курсъ напустналъ университета и се прибралъ въ Зографския монастиръ. Слѣдъ нѣколко врѣме прѣзъ Виена и Берлинъ заминалъ за Петербургъ, дѣто постѫпилъ като стипендиятъ въ Духовната академия. На чия стипендия се е училъ, не ни е извѣстно. Когато билъ въ втория или третия курсъ на академията прѣзъ 1865. или 1866. година заболѣлъ, принудилъ се да напустне академията и отишълъ въ Киприановския монастиръ (Бесарабия). Този монастиръ билъ подвѣдомственъ на Зографската св. обитель. Докогато стоялъ въ Киприановския монастиръ, прѣвелъ отъ руски на български *Дог-*

Митрополитъ Мелетий.

матическо богословие, отъ Антония. Този прѣводъ билъ издаденъ отъ Зографската св. обитель. Прѣзъ 1867. година билъ произведенъ въ чинъ иеромонахъ.

Подиръ нѣколко врѣме отишълъ въ Цариградъ и тамъ попадналъ въ най-голѣмия разгаръ на българския църковенъ въпросъ. Наскоро слѣдъ това билъ назначенъ за писарь въ канцеларията на Приврѣменния смѣсенъ български съвѣтъ. Прѣзъ 1872. год. билъ произведенъ въ архиерейски чинъ и билъ прогласенъ за кириархъ на Софийската епархия. На стари години бѣ пенсиониранъ и останалитѣ дни отъ живота си прѣкарваше въ Кюстендилъ. Прѣзъ 1891. година здравето му бѣше доста разстроено, затова той направи завѣщанието си и замина за Кайро (Египетъ) да търси здраве въ южния климатъ, обаче и южниятъ климатъ вече не бѣ въ състояние да му помогне, затова още прѣзъ сѫщата година се помина. Съгласно завѣщанието му останаха на разположение на Св. Синодъ близу 70000 лева, находещи се въ Българската народна банка, съ лихвитѣ на които се издаватъ книги съ религиозно и религиозно-нравствено сѫдържание. *)

Митрополитъ Мелетий не се ограничаваше само да извръшва канцеларската си работа въ Митрополията и да извръшва редовно църковното богослужение; той съставяше и прѣвеждаше разни книжки, съ които се стремѣше да упѫти и улесни въ службата нашитѣ слабоподготвени свещеници.

Въ прѣдисловието къмъ книгата „Длъжноститѣ и правата на свещеницитѣ“ казва: „Всѣки свещеникъ, като приставникъ и строитель на Божиитѣ тайни, мислѭ, отдавна е усѣтилъ нуждата отъ едно рѫководство, отъ което да може да почерпува нужднитѣ познания за пастирския образъ на своя животъ, за разумното поведение въ високото и трудно прохождание на свещеническото свое служение, за точното и съзнателното испълнение на своитѣ длъжности, така каквото да се види, че той е истински продължитель на Христовото дѣло връхъ земята, а не простъ извършитель на свещеннитѣ трѣби и наемникъ, който не се грижи

*) Гл. *Длъжноститѣ и правата на свещеницитѣ,* съставилъ † Митрополитъ Мелетий стр. I и II. София. печатница Ив. Г. Говедаровъ и Сие, 1897.

за своитѣ овци. . . . . Нашитѣ свещенници сѫ длѫжни най-напрѣдъ да съобразяватъ домашния и обществения свой животъ сѫ учението на Словото Божие и църквата, да се пазѭтъ строго да не даватъ никакъвъ поводъ за хула противъ тѣхния санъ, точно и благоговѣйно да испълняватъ своитѣ обязаности, като добри пастири, най-прилежно да се грижатъ за духовната отхрана на повѣренитѣ тѣмъ пасоми, — така като живѣѭтъ и вършѭтъ, иматъ право да очакватъ, а и само по себе си ще дойде, и вещественното расположение, което зависи отъ нравственното расположение на признателнитѣ християне, и което самъ Богъ е обѣщалъ: *ищите прежде царствія Божія и правдьі его, и сия вся приложатся вамъ.*"

Въ сѫщия прѣдговоръ Митрополитъ Мелетии, като говори за ослабването на вѣрата и за разпространението на разврата, казва: . . . „нека да станемъ на здрава нога и самостоятелно да почнемъ да дѣствуваме противъ неѭ (тая злина), и на мѣсто да отваряме вратата на това зло съ нашето небрѣжение, нека се запретнемъ и задружно да го изгонимъ изъ овчий дворъ на Църквата съ прилежна молитва къмъ Пастироначалника, съ приличния на сана ни животъ и съ точното извръшване на своитѣ длъжности."

Освѣнъ догматичното богословие на Антония покойниятъ е написалъ, прѣвелъ и издалъ много и разни книги, отъ които по-важни сѫ: 1. Българската правда и Гръцката кривда, Цариградъ, 1872. год.; 2. Отговори на най-главнитѣ възражения противъ истинната вѣра, София, 1880. год. 3. Анти-енкиклика или братско слово отъ единъ православенъ славянинъ къмъ католицитѣ славяне по поводъ изданата отъ папа Лъва XIII. булла за празднуването паметьта на Свв. Кирилъ и Методий, София, 1884. год.; 4. редъ проповѣди и др., печатани въ разни вѣстница и списания.

Райко Цончевъ.

Райко Цончевъ се родилъ въ първитѣ дни на ноемврий 1857. година въ гр. Елена отъ родители българи, православни, грамотни — и двамата отъ сѫщия градъ. Баща му, Цончо Райковъ, билъ най-голѣмиятъ синъ на Райка Кондрека, по занятие кожухарь, а майка му Ана Николова, била най-малката дъщеря на Никола Пашата, по занятие златарь. Райковиятъ баща се занимавалъ съ градинарство, което занятие той упражнявалъ 15 години въ гр. Хаджовлу-Пазарджикъ (сега Добричъ) и околнитѣ му села. Въ 1867. година той се прѣселилъ съ сѣмейството си въ този градъ, дѣто слѣдъ година и половина се поминалъ, като оставилъ въ крайна нѣмотия вдовица съ двѣ дѣца: Райко — момче на около 11 ½ години, и Цона — момиче на 7 години. За да прѣхрани дѣцата си по-лесно, майката отпослѣ се омѫжила втори пѫть за нѣкой си даскалъ Симеонъ, отъ когото добила още 4 дѣца: 2 момчета — Иванъ и Цончо, и 2 момичета — Ирина и Димитрица.

Райко тръгналъ на училището пръвъ пѫть въ родния си градъ Елена. Той билъ на 9 години. Първиятъ му учитель билъ даскалъ Миланъ, при когото училъ писмо на пѣсъкъ, а четмо на „полукрузи.“ Слѣдъ прѣселването на сѣмейството имъ, той продължилъ учението си въ Добричъ при даскалъ Костадина, при когото училъ по слѣднитѣ учебници: *Първи познания, Битописание и Числителница*. Къмъ срѣдата на третата учебна година (1868—69.) даскалъ Костадинъ напусналъ, а вмѣсто него дошълъ другъ, на име Стефанъ Деребеевъ, който въвелъ и раздалъ на ученицитѣ си новъ учебникъ — *Бащинъ езикъ*. Тъкмо около това врѣме се поминалъ Райковиятъ баща, и той билъ принуденъ да напустне училището по слѣднята характеристична причина: *трѣбвало да се заплати на учителя Деребеевъ 3½ гроша за книгата „Бащинъ езикъ“; но понеже майката*

нѣмала тази сума да я даде на момчето си, учебникътъ билъ взетъ обратно отъ учителя, и Райко билъ принуденъ да напустне училището съ плачъ. Туй обстоятелство тъй подѣйствувало на чувствителния Райка, че той и днесъ още си спомня този моментъ отъ живота съ едно тѫжно чувство.

Отъ учебницитѣ, които той училъ при даскалъ Костадина, най-много го интересувало и привличало *Битописанието* съ своитѣ картини въ текста. Особено една картина приковавала най-много вниманието му, именно картината, която прѣдставяла, какъ богобоязливиятъ Товитъ заедно съ сина си Товия, малко момче още, погребватъ единъ оставенъ и непогребенъ отъ никого мрътвецъ. *А наставлението, което стариятъ Товитъ далъ при смъртния си часъ на сина си Товия, именно: „Не бѫди немилостивъ къмъ бѣдни и сироти: когато имашъ много, много имъ отдѣляй, а когато малко, малко давай, но винаги прави това отъ чисто сърдце и драга воля", това наставление тъй силно подѣйствувало на неговата впечатлителна душа, щото още тогава се родила въ главата на малкия Райка хуманната идея за благотворителность, която отпослѣ никога вече не го напустнала.* Напускането училището дошло по-послѣ като едно щастливо обстоятелство, само за да закрѣпи и усили още повече тая идея.

Веднага, слѣдъ като напустналъ училището, майка му го цѣнила слуга при единъ касапинъ въ града срѣщу 150 гроша заплата за 6 мѣсеца. Като изтекло условеното врѣме, той напустналъ господаря си, за да отиде при другъ, на име Никола х. Костовъ, слуга-тезгяхтарь за 250 гроша годишно. Като се изминала годината, той, момче вече на 13 години, разбралъ, че отъ простото слугарство нѣмало твърдѣ голѣма полза, затова напустналъ и втория си господарь и рѣшилъ да изучи единъ отъ тогавашнитѣ занаяти. И наистина, Райко скоро се приставилъ чиракъ при нѣкой си Янко Арабовлу, при когото изучвалъ абаджийство въ продължение на двѣ години безъ заплата. Слѣдъ като изучилъ занаята дотолкова, колкото да може самичъкъ да срои и ошие едни дрехи, той напустналъ майстора си и отишълъ въ село Богдалии (Добришка околия), дѣто се цѣнилъ пакъ за кръчмарски слуга при нѣкой си Бою Юрдановъ, но вече

Райко Цончевъ.

за по-добра заплата — 800 гроша годишно. И тукъ стоялъ само една година. Съ това се свършило слугуването и чирекуването на Райка; оттукъ нататъкъ той се захваща вече на самостойна работа.

На 1873. година, 16-годишенъ юноша вече, той отворилъ самостойна кръчма съ малко бакалия въ с. Алчъкюй (Добр. околия) като кроилъ да работи въ праздното си врѣме и занаята си — абаджийство. При всичко, че капиталътъ му билъ недостатъченъ — всичко 1000 гроша — но прѣдприятието му тръгнало напрѣдъ, благодарение на бившия си господарь Никола х. Костовъ и на едного отъ добришкитѣ търговци, именно Димитъръ Симеоновъ, първиятъ отъ които му далъ на кредитъ една бомба ракия, а послѣдниятъ му гарантиралъ за една бъчва вино. Въ продължение на една година младиятъ селски дюкянджия работилъ неуморно: денѣмъ продавалъ, а нощѣмъ, особно прѣзъ зимнитѣ дълги нощи при мъждѣещата свѣтлина на малкото газениче кроилъ и шилъ аби и потури на селянитѣ. Скоро селянитѣ обикнали новия си дюкянджия поради честностьта и енергията му, и той отъ своя страна имъ отплащалъ съ сжщото чувство, като ги молѣлъ да си купуватъ всичко отъ него, за да можелъ часъ-по-скоро да се разплати на кредиторитѣ си.

Райко билъ обикнатъ сжщо и отъ селския учитель Станко Ивановъ, родомъ изъ Одринско, 25-годишенъ момъкъ, доста начетенъ и горещъ патриотъ. Този учитель много спомогналъ на Райковото самообразование и патриотическо възпитание: давалъ му книжки за прочитъ, училъ го да смѣта, а по-послѣ, откакъ спечелилъ напълно довѣрието му, взелъ да му подшушва насамѣ за Филипъ Тотя, Панайотъ Хитова, Стефанъ Караджа, Хаджи Димитра, изобщо за българскитѣ възстаници и тѣхнитѣ бунтовнишки пѣсни, една отъ които — пѣсеньта на Габровското възстание, „Вѣтъръ ечи, балканъ стене" — много въодушевявала двамата приятели. Затворени въ малката Райкова стаичка, тѣ често обичали да си попѣватъ тази пѣсень, но съвсѣмъ тихичко, за да не се чува твърдѣ. Това, което младиятъ селски дюкянджия чулъ и научилъ отъ учителя патриотъ, силно подѣйствувало на неговото въображение и душа, и той оттогава нататъкъ самъ станалъ горещъ патриотъ и почналъ

ция отъ 12. априлъ 1877. год. билъ отчисленъ отъ тази длъжность и оставенъ като чиновникъ за особени поржчки при канцеларията на заведващия гражданскитѣ дѣла при главнокомандуващия на дѣйствуващата армия; съ опрѣдѣление на „Правителствуващия сенатъ" отъ 29 мартъ 1878. година билъ произведенъ за изслужено врѣме въ придворенъ съвѣтникъ съ старшинство отъ 7. юлий 1877. година; отъ 11. май 1878. година билъ отчисленъ отъ канцеларията на завеждащия гражданскитѣ дѣла при главнокомандуващия на дѣйствуващата армия и оставенъ подъ вѣдомството на министерството на външнитѣ дѣла; отъ 1. октомврий 1878. година назначенъ за секретарь на Руското консулство въ София; отъ 1. декемврий 1879. година назначенъ за секретарь въ Руското консулство въ Русчукъ; отъ 1. юний 1882. година назначенъ на сжщата длъжность въ Призренъ; по закриване на длъжностьта билъ уволненъ отъ служба на 8. юний 1894. година и му се отпустнала пенсия въ размѣръ 700 рубли годишна. Докогато билъ на служба, получавалъ 2000 рубли годишна заплата.

За усърдно изпълнение на службата билъ награденъ съ слѣднитѣ декорации: 1. „Св. Анна" III. степень, „Св. Станиславъ" III. ст., Персийския „Лъвъ и слънце" IV. ст.

Александъръ Елисицинъ билъ жененъ, но прѣзъ 1891. год. овдовѣлъ и останалъ бездѣтенъ.

Прѣзъ 1905. година Ал. Елисицинъ завѣщалъ на Русенската дѣвическа гимназия всичкитѣ си недвижими имоти оцѣнени споредъ емлячния регистъръ за 19,500 лева. На 6. мартъ 1905. година той починалъ въ гр. Русе. Слѣдъ смъртьта му, споредъ завѣщанието му, оставала и цѣлата му покжщнина на Русенската дѣвическа гимназия. Изпълнителитѣ на завѣшанието продали покжщнината, отъ която получили 1616.30 лева; значи, отъ това завѣщание поменатата гимназия е получила наслѣдство, което възлиза на 21,116·30 лева.

Покойниятъ Ал. Елисицинъ, макаръ и да прѣкаралъ 30 години въ руска служба, никога не забравялъ своето произхождение, винаги милѣелъ за народната ни просвѣта и най-послѣ завѣща скромното си богатство на едно учебно заведение.

Копіе съ духовнаго завѣщанія Надворнаго Совѣтника Александра Феодосьевнча Елнснцына.

Во имя Отца и Сына и Святаго Духа Аминь.

Находясь въ добромъ здоровіи и полной памяти я написалъ и преписалъ собственоручно настоящее духовное завѣщаніе, чтобы послѣ смерти моей все мое движимое и недвижимое имущества, пріобрѣтенныя собственными трудами въ теченіи моей жизни и состоящее изъ трехъ домовъ въ Рущукъ и движимаго имущества симъ завѣщаю, чтобы никто йзъ мóихъ родныхъ или родственниковъ по отцу или матери не имѣютъ права на оспариваніе онаго, какъ пріобрѣтенное собственными трудами и завѣщанное по моему желанію, чтобы сказанное имущество движимое и недвижимое было бы распредѣлено въ нижеслѣдующемъ порядкѣ: 1) Все мое движимое имущество послѣ смерти моей продатъ и вырученныя изъ продажи деньги вложить въ Болгарскій Народный Банкъ на приращеніе процентовъ. На случай же если при жизни вступлю въ законный бракъ, то все сказанное движимое имущество должно бытъ передано женѣ моей въ владѣніе *). 2). Въ теченіе десяти лѣтъ сказанные три дома отдавать въ наймы и вирученныя деньги отъ найма вносить въ Народный Банкъ для приращенія процентовъ въ теченіе десяти лѣтъ. Завѣдивающіе имуществомъ должны построитъ на мѣстѣ двухъ старыхъ домовъ два дома съ улици кождый въ семь метровъ должины лицевой, чтибы отдаватъ подъ наемъ. 3) Ежегодный доходъ получаемый изъ трехъ домовъ послѣ десяти лѣтъ Дирекція Дѣвической Гимназіи „Княгиня Евдокія" (или подъ другимъ титуламъ) должна оказыватъ бѣднымъ ученичкамъ, учащимся въ гимназіи, денежное вспомоществованіе отличающимся поведеніемъ и по ученію. 4) Имѣющуюся у меня небольшую библиотеку завѣщаю также всецѣло дѣвической Гимназій. 5) Образъ Пресвятой Богородицы, обдѣланый въ серебро, съ 1826 года и образъ Св. Митрофана Воронежкаго благословеніе моего родителя Θеодосія Петровича Елисицина невѣровавшаго въ молодости ни въ какія святыни, будучи съ товарищемъ въ Воронежѣ, отказался на приглашеніе товарища идти въ церковъ и поклониться Св. мощамъ Митрофана. Въ 10 часовъ утра отецъ мой всталъ съ

*) За исключеніемъ ст. 4 и 5.

убитъ отъ татари нѣкждѣ около селото Индже-кюй, Шуменско. Това обстоятелство накарало и Райка да бѣга часъ по-скоро. И наистина, той скоро се настанилъ въ чисто-българското село Гяуръ-Куюсу (сега Гурково, Балчишка околия), дѣто прѣкаралъ 3 години — първата като слуга при нѣкой си Михалъ Ставревъ, по народность гръкъ, а послѣднитѣ двѣ години като неговъ съдружникъ. Но и тукъ краятъ не излѣзълъ щастливъ за Райка: въ негово отсжтствие съдружникътъ му ограбилъ паритѣ, като разрѣзалъ дисагитѣ, дѣто били тѣ.

Руско-турската война сварила Райка въ това село. Прѣзъ лѣтото на 1877. г. паплачъ черкези, баши-бозуци, па дори и редовна турска войска, нападнали селото и разграбили всичкия имотъ на селянитѣ. За да се спасятъ отъ смърть селянитѣ, а съ тѣхъ заедно и Райко, избѣгали въ близкия градецъ Каварна. Но и Каварна слѣдъ нѣколко недѣли билъ разграбенъ, та бѣжанцитѣ и каварненци трѣбвало да търсятъ спасение въ близкото и голѣмо село Гяуръ-Суючукъ, а отъ тукъ — въ Гиларето, все по сжщитѣ причини. Тука имало повече отъ 3000 бѣжанци — мжже, жени, дѣца. Благодарение на това, че Гиларето откъмъ морето е непристжпно, а откъмъ сушата защитено отъ високи и дебели каменни стѣни, останки отъ римска или българска силна крѣпость, — мжжетѣ, въоружени кой съ каквото оржжие ималъ, въ продължение на 10 дни се защищавали и отблъсвали успѣшно почти всѣкидневнитѣ ожесточени атаки на черкези и баши-бузуци. Това било прѣзъ първата половина на юлий. Понеже не било извѣстно, кога ще дойдатъруситѣ, слѣдователно, и докога ще трае това обсадно и неизвѣстно положение, Райко заедно съ нѣкой си Атешъ-Георги, гагаузинъ отъ селото Гяуръ-Суючукъ, рѣшили да избѣгатъ къмъ Кюстенджа, тогава заета вече отъ руситѣ. Въоржжени съ чифте карабина и единъ пищовъ, сутриньта на 7. день отъ обсадата двамата другари се спуснали по една тѣсна пжтека къмъ морския брѣгъ. Едва-що изминали 100—200 крачки, тѣ били забѣлѣзани отъ николцина черкези, които ги и нападнали. Завързала се неравна борба, въ която Райко пълнилъ оржжията, а Атешъ-Георги, като по-смѣлъ и бодъръ стрѣлецъ, само стрѣлялъ. Благодарение на мѣстото (откъмъ гърба запазени отъ морето, а откъмъ

фронта — голѣми камънаци), Атешъ-Георги ранилъ едного отъ нападателитѣ, а останалитѣ се оттеглили, като взели ранения си другарь. Туй щастливо обстоятелство дало пжть на двамата херои да продължатъ бѣгството си, макаръ джуката на едного отъ тѣхъ (на Райка) да била спукана отъ страхъ и да текло отъ нея кръвь. Слѣдъ като се скитали 2 дни и една нощь, тѣ пристигнали въ Кюстенджа въ оня сжщи день, когато турската флота бомбардирала града. Тукъ Райко за пръвъ пжть въ живота си билъ личенъ свидѣтель на турската боева неспособность: той видѣлъ, какъ 100 килограмови гранати падали, безъ да се пръскатъ и причиняватъ нѣкакви поврѣди.

Първото виждане на руски войници, офицери, оржжия и прочее произвело въ Райка възторжена радость и опиянение. Зеръ при руситѣ той смѣта, прѣди всичко, живота си осигуренъ; вънъ отъ това, той вижда сега съ собственитѣ си очи оня „Дѣдо Иванъ", за величието и военната мощь на когото той отъ дѣтинство е слушалъ толкова много легенди и приказки. Но радостьта и опиянението се продължили всичко нѣколко дни. Скоро животътъ взелъ да заявява своето: трѣбвало да се яде, а безъ пари никой не давалъ хлѣбъ. Понеже избѣгалъ отъ селото си безъ петь пари, той не могълъ да захване каква-да-е работа, чрѣзъ която да се прѣхранва. Затова заедно съ двама нови познайници, Стаматъ и Георги, заминалъ за Баба-дагъ, заетъ сжщо отъ руситѣ, дѣто тримата другари рѣшили да се заематъ съ горене вжглища. Въ околноститѣ на близкото до Баба-Дагъ черкезко село Кавгаджии, напуснато отъ жителитѣ си, тѣ успѣшно карали два мѣсеца и половина новото си занятие и спечелили доста пари. Тукъ Райко прѣкаралъ още едно прѣмеждие: несвикналъ съ суровия горски животъ и климатъ, той падналъ тежко боленъ и насмалко щѣлъ да намѣри тукъ гроба си. Слѣдъ като оздравѣлъ добрѣ, той напусналъ съдружието, като си взелъ припадащата му се часть отъ общата печалба. Съ тѣзи пари той купилъ отпослѣ една талига хлѣбъ и заминалъ да стига руската войска, която тогава се била отправила за югъ — къмъ Добричъ. На 15. януарий 1878. година падналъ градътъ съ бой, и Райко се установилъ тукъ и се заловилъ пакъ съ търговия.

Прѣзъ декемврий сжщата година той билъ повиканъ да служи и взетъ въ редоветѣ на „Българска земска вой-

ска“. Съ гордость и патриотическо въодушевение той постжпилъ въ 20. Варненска дружина, дѣто 2 години служилъ вѣрно и честно на отечеството.

Като свършилъ военната си служба, той се върналъ въ Добричъ и се прѣдалъ на търговията си. Прѣзъ май 1880. година се оженилъ за г-ца Добра Стоянова, дъщеря на Стоянъ Минчевъ Мутафовъ. Слѣдъ година му се родилъ синъ, който скоро се поминалъ. Това дѣте, за голѣмо нещастие на родителитѣ, било първа и послѣдня тѣхна рожба. Прѣзъ сжщата година Райко се сдружилъ съ г. Желѣзъ Абаджиевъ, сегашенъ общински кметъ въ Добричъ, съ когото 18 години работили наедно, като се впускали въ разни търговски прѣдприятия: вършили търговия съ колониялни, актарски и мѣстни стоки; правили сарафлъкъ и банкерство; събирали волски и биволски совати; изнасяли навънъ агнешки, ярешки, волски и пр. кожи; занимавали се съ произвеждане кашкавалъ; продавали разни земедѣлски орждия (жетварки и плугове) и пр. Въ 1885. год., като войникъ, взелъ участие въ съединението и сърбско-българската война (сражавалъ се подъ Царибродъ и Пиротъ). А по-послѣ, когато се съставиха Македоно-Одринскитѣ дружества, той помагаше и морално, и материялно на освободителното македоно-одринско дѣло, именно: бѣше членъ въ настоятелството на мѣстното дружество, подари 100 кримкови пушки и още толкова продаде безъ печалба, притежатель е на нѣколко облигации отъ патриотическия заемъ. Въ разни врѣмена заемаше разни почетни длъжности: прѣзъ 1892., 93. 94. години биде градско-общински съвѣтникъ, $2^1/_2$ години — членъ въ черковното настоятелство при църквата „Св. Троица“, по настоящемъ е общински и окржженъ съвѣтникъ и членъ въ строителната комисия при новостроещата се църква „Св. Троица“.

Отъ 1898. година насамъ, откато се раздѣли отъ съдружника си Ж. Абаджиевъ, г. Райко Цончевъ се занимава самостойно съ търговия и банкерство и е притежатель на разни недвижими имоти. Въ натрупването на богатството си, споредъ неговото собствено признание, голѣмъ дѣлъ се пада и на другарката му, която съ економия и кжщна работа само спомагала на това натрупване.

Обикналъ още отъ малъкъ тъй много училището, на което той днесъ гледа като на единъ отъ най-важнитѣ фак-

тори въ дѣлото на културното, економическо и политическо повдигане на народа ни, отъ една страна; за да реализира една своя високо-хуманна и благородна идея, родена въ него още отъ дѣтинство, отъ друга страна, — *г-нъ Райко Цончевъ на 21. февруарий 1905. г. подари сумата 30,000. зл. лева на Добришкото общинско управление за постройка на едно класно мѫжко училище въ града.* Това училище по рѣшението на Добришкия общински съвѣтъ, ще носи собственото име на дарителя.

Освѣнъ горния крупенъ паричснъ даръ, г. Цончевъ е направилъ вече и други по-малки парични пожертвувания въ злато, именно: 1) 5000 лв. за досвръшване цръквата „Св. Троица“, 2) 100 лв. на цървата „Св. Георги“ — и двѣтѣ въ града, 3) 200 лв. на Еленското общинско управление — за бѣднитѣ, 4) 350 лв. на читалището въ сѫщия градъ, 5) по 100 лв. на мѣстнитѣ мюсюлманско, еврейско и арменско училищни настоятелства, 6) 100 лв. на фонда „Милосърдие“ при Солунскитѣ основни училища, 7) около 1000 лв. за сега на бѣднитѣ си роднини, 8) 5—6000 лв. на изпадналитѣ въ бѣдность негови клиенти, като унищожи изпълнителнитѣ имъ листове.

А за да се види, какъ виновникътъ на настоящата биография е достигналъ до сегашното си материялно положение, на което днесъ е щастливъ да се радва, и пакъ е расла идеята му за благотворителность, нека послужатъ за това слѣднитѣ собствени негови думи:

„Влизахме съ голѣми рискове въ разни прѣдприятия и извличахме голѣми ползи. Колкото повече ми растѣше капиталътъ, толкова повече ми растѣше и идеята за благотворителность. Тя бѣше вродена въ душата ми отъ дѣтинство; прѣзъ цѣлия си животъ азъ си спомняхъ за нея. Като се ожених въ 1880. година, и другарката ми се присъедини къмъ тази идея, и ние почнахме да печелимъ — азъ съ голѣмъ трудъ, а тя съ голѣма економия, като се молѣхме на Бога, дано ни удостои единъ день да оставимъ нѣщо полезно на обществото и на народа си. Най-сетнѣ Той ни послуша и ни удовлетвори. Дано бѫдемъ щастливи, щото прѣдначенатото дѣло да довършимъ приживѣ.“

Днесъ г-нъ Райко Цончевъ е на 49 години. Той е интелегентенъ човѣкъ. Отличителната черта на неговия характеръ е скромностьта. Никога прѣзъ живота си той не се е прѣдавалъ на неразумна разточителность; напротивъ, разумната економия е била всегдашния неговъ принципъ.

Александъръ Өеодосьевичъ Елисицынъ.

1827. — 1905.

Придворниятъ съвѣтникъ Александъръ Елисицинъ по народность българинъ отъ източно-православно вѣроизповѣдание се родилъ неизвѣстно дѣ на 6. септемврий 1827. година. Съ какво сѫ се занимавали родителитѣ му, какви грижи сѫ полагали за него, дѣ и колко врѣме се е училъ, какво образование е ималъ, не можехме да узнаемъ. Като чиновникъ на руска служба е далъ свѣдѣния за служебния си списъкъ, обаче и отъ този списъкъ, прѣписъ отъ който имаме на рѫка, не можехме да намѣримъ по-подробни свѣдѣния за Елисицина. Отъ този служебенъ списъкъ открихме, че Елисицинъ е по народность българинъ; отъ 22. май 1864. година приелъ въ Букурещъ руско поданство; по височайша заповѣдь отъ 7/19. юлий 1864. година билъ назначенъ съ чинъ губернски секретарь за младши драгоманинъ при руското генерално консулство въ Букурещъ; отъ 1. мартъ 1865. година билъ назначенъ за секретарь и драгоманинъ въ руското консулство въ Галацъ; съ опрѣдѣление на „Правителствуващия сенатъ“ отъ 11. януарий 1868. година произведенъ за изслужено врѣме въ чинъ колежски секретарь съ старшинство отъ 7. юлий 1867. година; съ опрѣдѣление на „Правителствуващия сенатъ“ отъ 15. априлъ 1867. година билъ произведенъ за изслужено врѣме въ титуляренъ съвѣтникъ съ старшинство отъ 7. юлий 1870. година; съ опрѣдѣление на „Правителствуващия сенатъ“ отъ 28. февруарий 1874. година билъ произведенъ за изслужено врѣме въ колежски асесоръ съ старшинство отъ 7. юлий 1873. година; отъ 1. май 1875. година билъ назначенъ за драгоманинъ на руското генералното консулство въ Русчукъ; по случай войната съ Тур-

ция отъ 12. априлъ 1877. год. билъ отчисленъ отъ тази длъжность и оставенъ като чиновникъ за особени порѫчки при канцеларията на заведващия гражданскитѣ дѣла при главнокомандуващия на дѣйствуващата армия; съ опрѣдѣление на „Правителствуващия сенатъ“ отъ 29 мартъ 1878. година билъ произведенъ за изслужено врѣме въ придворенъ съвѣтникъ съ старшинство отъ 7. юлий 1877. година; отъ 11. май 1878. година билъ отчисленъ отъ канцеларията на завеждащия гражданскитѣ дѣла при главнокомандуващия на дѣйствуващата армия и оставенъ подъ вѣдомството на министерството на външнитѣ дѣла; отъ 1. октомврий 1878. година назначенъ за секретарь на Руското консулство въ София; отъ 1. декемврий 1879. година назначенъ за секретарь въ Руското консулство въ Русчукъ; отъ 1. юний 1882. година назначенъ на сѫщата длъжность въ Призренъ; по закриване на длъжностьта билъ уволненъ отъ служба на 8. юний 1894. година и му се отпустнала пенсия въ размѣръ 700 рубли годишна. Докогато билъ на служба, получавалъ 2000 рубли годишна заплата.

За усърдно изпълнение на службата билъ награденъ съ слѣднитѣ декорации: 1. „Св. Анна“ III. степень, „Св. Станиславъ“ III. ст., Персийския „Лъвъ и слънце“ IV. ст.

Александъръ Елисицинъ билъ женenъ, но прѣзъ 1891. год. овдовѣлъ и останалъ бездѣтенъ.

Прѣзъ 1905. година Ал. Елисицинъ завѣщалъ на Русенската дѣвическа гимназия всичкитѣ си недвижими имоти оцѣнени споредъ емлячния регистъръ за 19,500 лева. На 6. мартъ 1905. година той починалъ въ гр. Русе. Слѣдъ смъртьта му, споредъ завѣщанието му, оставала и цѣлата му покѫщнина на Русенската дѣвическа гимназия. Изпълнителитѣ на завѣшанието продали покѫщнината, отъ която получили 1616.30 лева; значи, отъ това завѣщание помен атата гимназия е получила наслѣдство, което възлиза на 21,116·30 лева.

Покойниятъ Ал. Елисицинъ, макаръ и да прѣкаралъ 30 години въ руска служба, никога не забравялъ своето произхождение, винаги милѣелъ за народната ни просвѣта и най-послѣ завѣща скромното си богатство на едно учебно заведение.

Копіе съ духовнаго завѣщанія Надворнаго Совѣтника Александра Феодосьевича Елисицына.

Во имя Отца и Сына и Святаго Духа Аминь.

Находясь въ добромъ здоровіи и полной памяти я написалъ и преписалъ собственоручно настоящее духовное завѣщаніе, чтобы послѣ смерти моей все мое движимое и недвижимое имущества, пріобрѣтенныя собственными трудами въ теченіи моей жизни и состоящее изъ трехъ домовъ въ Рущукъ и движимаго имущества симъ завѣщаю, чтобы никто изъ моихъ родныхъ или родственниковъ по отцу или матери не имѣютъ права на оспариваніе онаго, какъ пріобрѣтенное собственными трудами и завѣщанное по моему желанію, чтобы сказанное имущество движимое и недвижимое было бы распредѣлено въ нижеслѣдующемъ порядкѣ: 1) Все мое движимое имущество послѣ смерти моей продатъ и вырученныя изъ продажи деньги вложить въ Болгарскій Народный Банкъ на приращеніе процентовъ. На случай же если при жизни вступлю въ законный бракъ, то все сказанное движимое имущество должно бытъ передано женѣ моей въ влядѣніе *). 2). Въ теченіе десяти лѣтъ сказанные три дома отдавать въ наймы и вирученныя деньги отъ найма вносить въ Народный Банкъ для приращенія процентовъ въ теченіе десяти лѣтъ. Завѣдивающіе имуществомъ должны построитъ на мѣстѣ двухъ старыхъ домовъ два дома съ улици кождый въ семь метровъ должины лицевой, чтибы отдаватъ подъ наемъ. 3) Ежегодный доходъ получаемый изъ трехъ домовъ послѣ десяти лѣтъ Дирекція Дѣвической Гимназіи „Княгиня Евдокія" (или подъ другимъ титуламъ) должна оказыватъ бѣднымъ ученичкамъ, учащимся въ гимназіи, денежное вспомоществованіе отличающимся поведеніемъ и по ученію. 4) Имѣющуюся у меня небольшую библиотеку завѣщаю также всецѣло дѣвической Гимназій. 5) Образъ Пресвятой Богородицы, обдѣланый въ серебро, съ 1826 года и образъ Св. Митрофана Воронежкаго благословеніе моего родителя Өеодосія Петровича Елисицина невѣровавшаго въ молодости ни въ какія святыни, будучи съ товарищемъ въ Воронежѣ, отказался на приглашеніе товарища идти въ церковъ и поклониться Св. мощамъ Митрофана. Въ 10 часовъ утра отецъ мой всталъ съ

*) За исключеніемъ ст. 4 и 5.

постели напился чаю и пошелъ въ церковъ, чтобы встрѣтить товарища. Едва онъ прошелъ одну улицу, идя къ церкви, вдругъ онъ почувствовалъ ослабленіе зрѣнія и затѣмъ послѣдовало совершенное ослѣпленіе и онъ не зналъ куда идти и ворочался на мѣстѣ, боясь попасть на проѣзжающіе Экипажы. Въ это время возвращался изъ церкви его товарищъ и видя отца моего блуждающимъ съ распростертыми руками подошелъ къ нему и заговорилъ. Тогда отецъ мой схвативъ его обѣими руками умолялъ его идти съ нимъ въ церковъ къ святителю, ибо онъ ослѣпъ и ничего не видить предъ собою. При вратахъ церкви отецъ мой палъ на колѣни и горько плакалъ. Потомъ приблизился къ рукѣ Св. Митрофана, палъ на колѣни и съ плачемъ молилъ святителя возвратить ему зрѣніе. Спустя 10 минутъ глубокой и искренной молитвы зрѣніе его было возстановлено и отецъ мой сдѣлался вѣрующимъ христіанинъ. 6) Завѣщанные мною три дома на едномъ и томъ-же мѣстѣ прошу душеприкашчиковъ или завѣдывающихъ имуществомъ ни въ какомь случаѣ не продавать или обмѣнивать за другія мѣста. 7) Желательно было бы, чтобы я быль погребенъ здѣсь въ Рушукѣ около супруги моей. 8) Желательно было би, что бы ежегодно была отслужена панахида по отцу моему Θеодосію и Матери Маріи. 9) На мѣстѣ погребенія прошу поставить мраморный памятникъ круглый съ крестамъ на верху и съ надписю: Женѣ моей Маріи Николаевнѣ Елисицыной, скончавшейся 7-го Іюлия 1891 года и Надворному Совѣтнику Александру Θедосьевичу Елисицыну. 10) Прошу выдать служанкѣ моей Еленѣ Іонеско 500 левовъ (пятьсоть левовъ) послѣ моей смерти. Надворный Совѣтникъ Александръ Θедосѣевичъ Елисицынъ подписалъ собственноручно.

№ 24.

Что сія подпись дѣйствительно принадлежитъ Надворному Совѣтнику Александру Θедосѣевичу Елисицыни и что сіе духовное завѣщаніе собственноручно имъ написано въ томъ Россійско Императорское Консулство удостовѣряетъ приложеніемъ Консульской казенной печать.

Рущукъ 4-и октября 1903 г.

м. п.

Безпошлинно. Консуль: (подп.) *Налетовъ.*

Димитъръ Ангеловъ Ивановъ.

1845–1902.

Единъ отъ рѣдкитѣ наши благодѣтели е Димитъръ А. Ивановъ. Той се е родилъ на 2. мартъ 1845. година въ Свищовъ. Баща му се именувалъ Ангелъ Ивановъ, а майка му — Теодорица — по баща Илиева. Баща му Ангелъ се занимавалъ съ търговия на свищовската скеля. Материялното състояние на родителитѣ му било удовлетворително почти прѣзъ цѣлия му животъ. Въ Свищовъ той се задомилъ, но не билъ щастливъ да живѣе дълго врѣме, оставилъ три малолѣтни сирачета около 1852. година. Слѣдъ смрътьта на баща му Димитъръ заедно съ двѣтѣ си братчета — сирачета останали да живѣятъ при чича си Илийчо Ивановъ, който се погрижилъ да ги настани на учение въ тогавашнитѣ свищовски училища. Димитъръ А. Ивановъ получилъ първоначално и срѣдно образование въ гр. Свищовъ, дѣто свършилъ училището съ отличенъ успѣхъ; той билъ единъ отъ най-добритѣ ученици на тогавашния учитель Петъръ Ангеловъ. Димитъръ А. Ивановъ още отъ дѣтинството си проявилъ голѣма жажда къмъ науката, но нѣмалъ срѣдства да продължава наукитѣ си въ нѣкое висше училище, затова се посветилъ на търговия. Прѣзъ м. юлий 1862. година заминалъ за Галацъ (Ромъния), дѣто постѫпилъ въ кантората на Евлогий Георгиевъ. Съ благъ духъ, търпѣние, постоянство, характерность и просвѣтенъ умъ, съ които се отличавалъ, успѣлъ въ кѫсо врѣме да спечели симпатиитѣ и довѣрието на господаритѣ си. Прѣзъ 1872. година, когато се поминалъ Христо Георгиевъ, братътъ на Евлогия Георгиевъ, Димитъръ билъ повиканъ отъ Евлогия въ Букурещъ да уреди дѣлата на тамошната банкерска кантора; повикването му е станало отъ Браила, дѣто управявалъ Евлогиевата кѫща за храни. Като отишълъ въ Букурещъ, Евлогий Георгиевъ го оста-

вилъ завинаги при себе си, защото му билъ потрѣбенъ тоя толкова вѣренъ служитель. Тукъ Евлогий му повѣрилъ управлението на своята кантора, а по-послѣ го назначилъ за свой прокурорь. И така, Д. А. Ивановъ е работилъ честно и неуморно до 1898. година; съ примѣрното си поведение, съ което се отличавалъ на всѣка стжпка, спечелилъ уважението на търговското и видното общество. Прѣзъ м. мартъ 1898. година Дим. А. Ивановъ падналъ боленъ отъ прѣсилена работа, докогато да уреди смѣткитѣ и изобщо дѣлата на покойния Евлогий Георгиевъ, та биде принуденъ за прьвъ пжть да отиде въ странство, да дири медицинска помощь. Това се продължи до 14. юний 1902. год., когато се помина въ Давосъ-плацъ (Швейцария), отъ дѣто тлѣннитѣ му останки бидоха прѣнесени въ Букурещъ и бидоха погребени. Надъ гроба му се въздигна единъ скроменъ паметникъ. Роднинитѣ му имаха голѣмо желание да го погребатъ въ родния му градъ — Свищовъ, но въ този моментъ трѣбваше да се уважи и волята на съпругата му, която бѣше разпоредила, погребението да стане въ Букурещъ.

Съ своето неуморно трудолюбие покойниятъ Димитъръ А. Ивановъ бѣ успѣлъ да научи езицитѣ френски, ромънски и гръцки. Така сжщо и въ младинитѣ си е билъ самоукъ подвързачъ на книги и тевтерчета за продаване по магазинитѣ, самичъкъ се научилъ да изработва калъпи за обуща и по тоя начинъ успѣвалъ да си набавя срѣдства за учебници. Навѣрно, положението не му е било розово, затова се принудилъ да замине за странство да си търси щастието. Когато заминалъ за Галацъ (Ромъния), нѣмалъ дори здравички дрехи, затова билъ заминалъ съ единъ скжсанъ фесъ. На първо врѣме въ Галацъ се условилъ за слуга да рине и хвърля кальта отъ прѣдъ магазина на господаря си. Тая работа горкиятъ Димитъръ извръшвалъ, безъ да роптае.

Като ученикъ въ свищовското училище се отличаваше не само съ трудолюбието и любознателностьта си, а и съ красивия си почеркъ. Прѣзъ врѣме на ученичеството си той прѣписалъ много красиво единъ цѣлъ учебникъ по геометрия, — трудъ, съ който очудилъ всичкитѣ учители и училищни епитропи. По онова врѣме, по казването на брата му Иваница, Димитъръ прѣписвалъ по цѣли нощи уроцитѣ на немарливитѣ и мързеливитѣ ученици.

Димитъръ Ангеловъ Ивановъ.

Още когато билъ съ малка заплата въ канторава на Евлогий Георгиевъ, давалъ помощи за издаване на разни книжки и вѣстници отъ покойния нашъ революционеръ, литераторъ и поетъ Любенъ Каравеловъ; също така на негови срѣдства е издадена драмата „Иванку" отъ покойния митрополитъ Климентъ, който като мирско лице се е именувалъ Друмевъ; това станало, когато покойниятъ митрополитъ Климентъ билъ дѣловодитель на Българското книжовно дружество въ гр. Браила.

Покойниятъ Димитъръ А. Ивановъ не останалъ чуждъ и на народнитѣ движения прѣди и въ врѣме на освобождението ни; прѣзъ 1876. година билъ секретарь на тогавашното женско благотворително дружество въ Букурещъ и събиралъ помощи да изпраща доброволци въ Сърбия. Не по-малка е била дѣйностьта му и прѣзъ врѣме на руско-турската война въ 1877. година, както и прѣзъ врѣме на сръбско-българската война въ 1885. година. А като вѣнецъ на голѣмия му патриотизъмъ подиръ освобождението на България служи усилието, което положи, за да уреди смѣткитѣ на разни благотворителни дружества, които бѣха вложили капиталитѣ си на съхранение въ канторава на Евлогия Георгиевъ, а слѣдъ смрътьта на тоя послѣдния Димитъръ А. Ивановъ настоя да се прѣнесатъ въ България *тѣзи капитали*, отъ доходитѣ на които днесъ се поддържатъ много наши младежи.

Друго доказателство за голѣмата му обичь къмъ отечеството е, че на смрътното си почти легло като прощално сбогомъ направи завѣщанието си, споредъ което остави отъ собствения си имотъ *сто хиляди* лева на родния си градъ Свищовъ подъ управлението на Министерството на народното просвѣщение въ България и отъ скромность завѣща, фондътъ не да се именува на негово име, а на името на родителитѣ си *Ангелъ и Теодора Иванови*, отъ доходитѣ на който фондъ да се поддържатъ бѣдни ученици отъ гр. Свищовъ.

Ето и завѣщанието на тоя благодѣтель:

Прѣводъ отъ ромънски. Прѣписъ.

Завѣщание.

Подписаний Димитъръ А. Ивановъ, домовладѣлецъ, живущъ въ Букурещъ улица Лютерана № 23 заявявамъ съ това завѣщание, писано и подписано отъ мень, волята си какъ ще трѣбва да се слѣдова съ моятъ имотъ слѣдъ смъртьта ми.

Като нѣмамъ роднини отъ ниша и виша линия, слѣдователно свободенъ да разполагамъ съ всичкото мое имение, назначавамъ за мой универсаленъ наслѣдникъ брата си Иваница А. Ивановъ, живущъ въ Русчукъ, който ще да вземе всичкото мое имение съ слѣдующето задължение:

. . . .

. . . .

. . . .

Моя универсаленъ наслѣдникъ ще даде на Министерството на Народното Просвѣщение въ България номинални лева 100,000—сто хиляди въ ефекти отъ Български Държавенъ заемъ 6%. Тая сумма ще служи като единъ фондъ, доходътъ на когото ще бѫде употрѣбяванъ за давание годишни стипендии на ученици отъ гр. Свищовъ, които ученици ще учатъ било въ България било въ странство. Този фондъ, оставенъ отъ мень въ память на родителитѣ ми, ще носи названието: „Фондъ Ангелъ и Тодора Иванови за поддържание бѣдни ученици отъ гр. Свищовъ отъ България".

. . . .

. . . .

. . . .

Направенъ и подписанъ отъ менъ днесъ на 1902. 27. Май въ града Букурещъ, казвамъ въ година хилядо деветстотинъ и втора Май 27. двадесеть и седемь.

п. *Д. А. Ивановъ*

домовладѣлецъ, улица Лютерана № 23.

Илфовский Сждъ Нотариялно отдѣление.

1902. Май 27. № 4345.

Протоколъ.

Прѣдъ насъ П. А. Флориянъ, прѣдседатель на Илфовский Сждъ, Нотариялно отдѣление, присжтствуванъ отъ Г-на помощникъ Секретаря А. Г. Радулеску, прѣдстави се днесъ 27. Май 1902. г. въ канцеларията на сжда г. Д. А. Ивановъ, домовладѣлецъ, живущъ въ улица Лютерана № 23 лично познатъ намъ, по иска на завѣщателя Д. А. Ивановъ съ прошение зарегиструвано подъ № 20419 отъ 1902. г. автентифицирането на настоящето завѣщание написано въ два екземпляра.

Слѣдъ като визирахме и двата екземпляра четохме това завѣщание дума по дума въ слуха и въ присжтствието на завѣщателя Д. А. Ивановъ, който на запитванието, що му направихме, заяви ни че това завѣщание е негово, направено съ негово съгласие отъ свободна своя воля, писано и подписано саморжчно отъ него само единий отъ екземплярите.

Слѣдъ това завѣщательтъ Д. А. Ивановъ подписа въ наше присжтствие екземпляра, който ще се съхранява въ дѣлото.

Ний

Съгласно съ прѣдписанието на законитѣ за автентифицирането на актоветѣ и възъ основание чл. чл. 861 и 862 отъ Гражд. законъ, като вземаме актъ отъ заявленията на завѣщателя Д. А. Ивановъ автентифцираме настоящето завѣщание, което е написано на една книга отъ 5 лева, а дубликата на една книга отъ единъ левъ съгласно закона за гербовий сборъ.

Този протоколъ се подписа отъ насъ и отъ Г-на помощникъ секретаря.

Прѣдседатель: (п.) *П. А. Флориянъ.*

за Секретарь: (п.) *Г. А. Радулеску.*

Вѣрно

(п.) *Матееску.*

Секретариятътъ на Илфовский Сѫдъ IV отдѣление.

Настоящето копие като съгласно съ оригинала който се намира въ досара на този сѫдъ № 3080/1902. се завѣрява.

Секретарь (п.) *J. Constantinescu.*

М. П. Слѣдъ завѣряването на Министерството на Правосѫдието № 9999 и на Министерството на Външнитѣ работи № 3509.

№ 3511. Pour traduction, conforme au texte en langue romaine, l'interprête aisermenté pour les langues slaves.

(п.) *Georges P. Samureanu.*

Le Ministère des Affaires Etrangères legalise la signature ci-denus de M-r Samureanu interprête à ce Ministère.

Bucarest, le 8/21 Juillet 1902.

p. le Ministrée непрочитаемо

№ 28. Княжеското Българско Дипломатическо Агенство въ Букурещъ удостовѣрява вѣрността на положенитѣ въ завѣщанието подписъ и печатъ на Кралевското Ромънско Министерство на Външнитѣ дѣла.

гр. Букурещъ, 8. Юлий 1902.

за Секретарь: (п.) *Г. И. Груевъ.*

Подписаний Нотариусъ при Русенския Окр. Сѫдъ удостовѣрявамъ, че настоящий прѣписъ отъ завѣщанието е точно и вѣрно прѣписанъ отъ оригинала прѣдставенъ въ прѣводъ отъ ромънски езикъ. Такса 1·40 л. по кв. № 5426.

гр. Русе 27. Августъ 1902. година.

Прѣдставенъ отъ Ив. А. Ивановъ отъ гр. Русе.

Нотариусъ: *Д. Константиновъ *).*

Братътъ на Димитъръ А. Ивановъ, Иваница, бившъ директоръ на Русенския клонъ отъ Българската народна банка, не само че не прѣчилъ за реализирането на тоя завѣтъ, а напротивъ самъ спомогналъ, затова се удостоилъ съ слѣднитѣ благодарителни писма отъ Свищовското градско общинско управление и отъ Министерството на народното просвѣщение:

---

*) Дѣло № 41/1902. въ М-вото на просвѣщението.

СВИЩОВСКО
ГРАДСКО ОБЩИНСКО
УПРАВЛЕНИЕ
№ 6288.
Октомврий 21-й день 1902. год.
гр. Свищовъ.

До Господина
Иванъ А. Ивановъ
Въ гр. Русе.

Почитаемий Господине!

Свищовский Градски Общински Съвѣтъ, въ рѣдовното си засѣдание на 7-й текущаго, като изслуша писмото отъ Министерството на Народното Просвѣщение отъ 4-й Септемврий н. г. подъ № 10,679, съ което съобщава, че покойния Ви братъ, и нашъ съгражданинъ Димитръ А. Ивановъ, депозиралъ още на живота си едно завѣщание въ Илфовския Окржженъ Сждъ, съ което за вѣченъ спомѣнъ на родителитѣ си Ангелъ и Тодора Иванови оставя на Министерството номинални зл. лева 100,000, съ цѣль да се образува на вѣчни врѣмена фондъ, лихвитѣ отъ който да се употрѣбяватъ за стипендии въ България и Странство на бѣдни и способни ученици отъ гр. Свищовъ, и че Вий — Неговия братъ —, като душеприказчикъ, слѣдъ смърть-та му веднага сте внесли завѣщаната сумма въ централното управление на Банката, гдѣто ще образува подъ название „*Фондъ Ангелъ и Тодора Иванови за поддържание бѣдни ученици отъ гр. Свищовъ*"; и като взе прѣдъ видъ голѣмото благодѣяние, което се прави на достойнитѣ бѣдни ученици отъ гр. Свищовъ съ това завѣщание, то, за да засвидѣтелствува своята благодарность и признателность къмъ паметьта на покойния Свищовски благодѣтель, както и къмъ Васъ за бързото испълнение на завѣщанието му.

РѢШИ:

1) Всѣка година, въ първия Недѣленъ день, слѣдъ 15. Юний, да се отслужва тържественна панахида въ Свищовъ за упокоение душата на Великия Свищовски благодѣтель Димитъръ А. Ивановъ.

2) Да се прѣименува, въ память на покойния, улицата „Букурещска", въ Срѣдната махала, гдѣто е живѣлъ въ дѣтинството си сжщия,—въ улица „Димитръ А. Ивановъ".

3) Да се прѣдаде, чрѣзъ кметството, Вамъ, — достойния и еднакво патриотния братъ на покойния, — голѣ-

мата благодарность отъ страна на Общинския Съвѣтъ и на всички Свищовски граждане, за бързото и точното испълнение завѣщанието на покойния благодѣтель.

Прочее, кметството, като Ви съобщава горѣизложеното рѣшение на Свищов. Град. Общински Съвѣтъ за знание, съ настоящето си испълнява и третия пунктъ отъ него, като Ви прѣдава благодарностьта и признателностьта на Общинский Съвѣтъ и на всички Свищовски граждане за испълнение завѣщанието, чрѣзъ внисание отъ Васъ въ централното управление на Банката завѣщаната сумма, за да се употрѣбява, за прѣдназначената цѣль.

Съ почитание:
Кметъ: *В. И. Божиновъ*
Секретарь: *Юр. Митевъ*

МИНИСТЕРСТВО
на
НАРОДНОТО ПРОСВѢЩЕНИЕ

№ 10678.
4. Септемврий 1902. г.
гр. София.

Прѣписъ.

До Господина Ив. А. Ивановъ
Директоръ на Българската Народна Банка
Въ Русе.

Щедриятъ и великодушенъ подаръкъ на починалия Вашъ братъ Димитръ е актъ отъ високъ патриотизъмъ и дълбока любовь къмъ родното му мѣсто въ частности и къмъ българския народъ изобщо. Съ него той доказа по единъ най-чувствителенъ начинъ колко му е билъ скѫпъ българския край, каква висока почить е съхранявалъ къмъ родителитѣ си и колко е милѣялъ за просвѣтата и развитието на своитѣ съграждани, а заедно съ тѣхъ и на своя народъ. Наистина отдавна е напусналъ бащиното си огнище и се е посѣлилъ въ страна чужда, но гостоприемна за българина, ала негова благороденъ духъ, неговитѣ чувства и симпатии къмъ отечеството му винаги сж били близки до сърдцето му. Завѣтътъ отъ 27. Май т. г. най-краснорѣчиво доказва това нѣщо. Отъ друга страна начинътъ, съ който увѣковѣчава памѣтьта на родителитѣ си, не само изтъква строгостьта на неговото възпитание, но и вѣчно ще да служи за назидание на младото поколение, особно на ония бѣдни

и способни ученици отъ родния му градъ Свищовъ, които ще получатъ своето образование отъ негова подаръкъ. Печално е, дѣто тлѣннитѣ му останки не можаха да се прѣдадатъ на тая земя, която толкова много е обичалъ, но въ замѣна на това утѣшително е, че неговата паметь, негова високъ патриотизъмъ и дълбока любовь къмъ отечеството му вѣчно ще живѣятъ и съ благоговѣние прѣдаватъ отъ поколение на поколение.

Въ Името на Министерството на Народното Просвѣщение, като изказвамъ съболезнование за постигналата Ви загуба въ лицето на милия Вашъ братъ Димитръ, който по единъ такъвъ тържественъ начинъ е ощастливилъ своитѣ съграждани, считамъ за длъжность, Уважаемий Господине, отъ името на сжщото Министерство, да Ви благодаря за дѣто въ едно толкова скоро врѣме и съ такава готовность изпълнихте завѣтътъ. Щомъ получихъ уважаемото Ви писмо отъ 27. миналий Августъ, записано въ дневника на входящитѣ писма подъ № 13454., придружено съ расписка отъ Българската Народна Банка за вложенитѣ у нея номинални лева зл. осемдесеть и осемь хиляди (88,000) въ ефекти отъ Българския Държавенъ 6% Заемъ и съ други книжа, тутакси разпоредихъ да се запише въ книгитѣ и подъ наименование: *„Фондъ Ангелъ и Тодора Иванови за поддържание бѣдни ученици отъ гр. Свищовъ,“* завѣщанъ за вѣченъ тѣхенъ споменъ отъ покойния имъ родолюбивъ синъ Димитръ А. Ивановъ. Едноврѣменно съ това разпоредихъ, фондътъ да стои на капитализирание до когато достигне точната сума сто хиляди (100,000) лева златни номинални, колкото въ сжщность сж и завѣщани, а слѣдъ това лихвитѣ ще почнатъ да се събиратъ и употрѣбяватъ споредъ волята на завѣщателя. За това разпореждание се съобщи и на Свищовското общинско градско управление, като се покани да отбѣлѣжи въ книгитѣ си този щедъръ подаръкъ на съгражданина си и да има прѣдъ видъ всѣка година на 15. Юний, день, въ който е починалъ, да се извършва тържественна панахида за упокоение душата му.

Министръ: (Под.) *Хр. Тодоровъ.*
Началникъ на Отдѣление: „ *Н. Лазаровъ.*
Счетоводитель: „ *Ив. Никитовъ.*

По прѣдложение на г. Министра на народното просвѣщение съ долу цитувания указъ се урежда пласирането и използуването на завѣщания отъ Дим. А. Ивановъ капиталъ.

Прѣписъ

УКАЗЪ

№ 42.

НИЙ ФЕРДИНАНДЪ I.

Съ Божия милость и Народната Воля
КНЯЗЪ НА БЪЛГАРИЯ.

Като одобряваме прѣдложението на Нашия Министръ на Народното Просвѣщение, прѣдставено намъ съ докладъ отъ 4. тек. Септемврий подъ № 10673. и основано на завѣщанието отъ починалия родолюбивъ българинъ Димитръ А. Ивановъ, родомъ отъ Свищовъ, съ което оставя сто хиляди (100,000) л. зл. за поддържане бѣдни ученици отъ Свищовъ;

Постановихме и Постановяваме:

I. Отъ завѣщанитѣ на нашето Министерство на Народното Просвѣщение сто хиляди (100,000) лева зл. номинални въ ефекти отъ българския държавенъ 6% заемъ да се учрѣди за вѣченъ споменъ на завѣщателя и родителитѣ му фондъ подъ наименование: *„Фондъ Ангелъ и Тодора Иванови за поддържане бѣдни ученици отъ Свищовъ."*

II. Фондътъ да стои вѣчно непокжтнатъ, а лихвата му ежегодно да се събира и уготрѣбява за стипендии въ България и Странство въ срѣдни специални и висши училища само на бѣдни ученици отъ Свищовъ.

III. Стипендиитѣ да се раздаватъ според сжществующия законъ и правилникъ по конкурсъ, но ако нѣма достатъчно число кандидати, могатъ да се даватъ и безъ конкурсъ на ученици съ доказана бѣдность и отличенъ успѣхъ.

IV. Конкурснитѣ изпити ще се произвеждатъ по разпоредбата на Министерството на Народното Просвѣщение, което ще и да опрѣдѣля числото на стипендиантитѣ и размѣра на стипендиитѣ споредъ дохода на капитала.

V. Фондътъ като е намаленъ съ 12,000 лева номинални или съ 10,800 лева ефектни, изплатени на Илфовския Окр. Сждъ (Романия), въ който е било вложено завѣщанието за мито на имотъ, придобитъ по безвъзмезденъ начинъ, то лихвата да се прибавлява къмъ фонда, до когато се възкачи на сто хиляди лева, колкото сж опрѣдѣлени отъ завѣщателя за стипендии.

VI. Изпълнението на настоящия указъ се възлага на Нашия Министръ на Народното Просвѣщение.

Издаденъ въ гр. Пловдивъ на 8/IX. 1902. г.

На първообразното, съ собствената на Нег. Ц. Височество ржка подписано: ФЕРДИНАНДЪ I.

Приподписалъ Министръ на Народното Просвѣщение: *Хр. Тодоровъ.*

Вѣрно:

За Началникъ на Отдѣление: *Хр. Ив. Велевъ.*

Негово Високопрѣосвещенство Видинскиятъ Митрополитъ

Кирилъ.

Негово В. Пр. Видинскиятъ Митрополитъ Кирилъ се е родилъ на 15. юлий 1833. година въ гр. Берковица. Първоначалното си образование получилъ въ родния си градъ. Едва прѣзъ 1857. година билъ подстриженъ въ монашество въ Чипоровската обитель „Св. Иванъ Рилски". Тамъ билъ възведенъ въ иеродяконски чинъ. До това врѣме той не намѣрилъ възможность да продължи образованието си. Макаръ и да достигналъ доста напрѣднала възрасть, той не прѣставалъ да мечтае за по-широко образование и не би изпустналъ случая да замѣни монастира съ ученическата скамейка. Прѣзъ 1858. година се изпълнило желанието на младия иеродяконъ Кирила: той заминалъ за Австро-унгарския градъ Карловацъ, дѣто постжпилъ за ученикъ въ семинарията. Тамъ той прѣстоялъ до 1863. година, додѣто завършилъ курса на семинарията. Прѣзъ 1863. година се завърналъ въ отечеството си, но щомъ пристигналъ въ Видинъ, турскитѣ власти го арестували. Причината на арестуването му била книгата *История на Асѣня II.*, която турцитѣ намѣрили въ куфара му. И тукъ сжщинската причина идѣла отъ единъ фанариотинъ. Както всичкитѣ гръцки владици, така и тогавашниятъ видински митрополитъ—гръкъ, Паисий не могълъ да търпи въ епархията си просвѣтенъ българинъ, затова гледалъ какъ — какъ да се освободи отъ младия български иеродяконъ Кирила. Щастието му помогнало да постигне цѣльта си. Турскитѣ власти въ Видинъ, слѣдъ като обискирали куфара на иеродякона Кирила, взели всичкитѣ му книги и ги дали на тогавашния гръкъ митрополитъ Паисий, да се произнесе, дали нѣма нѣщо, което да бжде насочено противъ турската власть. Гръцкиятъ владика държалъ у себе си 2-3 деня книгитѣ на иеродякона

Н. В. Видинскиятъ Митрополитъ Кирилъ.

Кирила и, както трѣбвала да се очаква, се изказалъ, че тѣзи книги иматъ врѣдно за държавния строй съдържание. Нещастниятъ Кирилъ отъ това врѣме билъ изложенъ на разни гонения и неприятности: турскитѣ власти го изпратили въ Цариградъ, дѣто го държали почти 9 мѣсеца въ Бабаалието, а слѣдъ това безъ прѣсжда го изпратили въ градъ Сивасъ (Мала-Азия) на заточение. Тукъ билъ държанъ три години. Слѣдъ като се изминали три години, иеродяконъ Кирилъ се завърналъ въ България и отишълъ въ Тулча, дѣто прѣживѣлъ около 4 години като дяконъ на църквата и като учитель. Слѣдъ това напустналъ Тулча и заминалъ за Силистра. Силистренци, като видѣли младия, интелигентенъ и добродушенъ иеродяконъ, помолили го да остане за управитель на тѣхната община. За това, обаче, трѣбвало да се измоли разрѣшение отъ тогавашния смѣсенъ български съборъ въ Цариградъ. Съборътъ писалъ на Видинския митрополитъ Антима, че се разрѣшава на иеромонаха Кирила да управява Силистренската духовна околия, но прѣдварително да бжде произведенъ въ архимандритско достоинство. Покойниятъ Видински митрополитъ Антимъ приелъ на драго сръдце това рѣшение на българския съборъ и прѣзъ 1870. година произвелъ и ржкоположилъ въ архимандритско достоинство иеродякона Кирила и го поставилъ да управява Силистренската духовна околия. Като такъвъ той управявалъ тая околия двѣ години. Прѣзъ 1872. година, по разпореждане на Негово Блаженство Българския Екзархъ Антимъ I. до високопрѣосвещенитѣ митрополити Софийския Доротей и Самоковския Доситей, билъ повиканъ Кирилъ отъ Силистра и ржкоположенъ отъ послѣднитѣ въ Видинъ въ епископски санъ съ титлата „Бѣлоградчикски“ и въ качеството си на екзарховъ замѣстникъ управявалъ Видинската епархия повече отъ двѣ години. И тукъ не било писано на тоя Христовъ служитель да остане за по-дълго врѣме; обстоятелствата се стекли така, че трѣбвало да отиде въ Скопие. Прѣзъ втората половина на 1874. година турското правителство вдигнало отъ Скопие Високопрѣосвещения Доротея. Тогава Негово Блаженство Българскиятъ Екзархъ Антимъ I. повикалъ епископа Кирила въ Цариградъ, а оттамъ го изпроводилъ да управява Скопската епархия, докогато се избере кано-

нически архиерей. Слѣдъ като управявалъ една година тая епархия, епископъ Кирилъ билъ избранъ за Скопски митрополитъ. На тази постъ го заварила освободителната война. Прѣзъ 1877. година по заповѣдь на Високата порта Негово блаженство Българскиятъ екзархъ Иосифъ I. телеграфически повикалъ Скопския митрополитъ Кирила въ Цариградъ; тамъ прѣстоялъ нѣколко мѣсеца въ Орта-кьой, слѣдъ това заминалъ за Пловдивъ, а оттамъ за София. Подиръ седемгодишно стоене въ София Негово Блаженство Екзархътъ го назначилъ да управява врѣменно Софийската епархия и делегатската канцелария, а слѣдъ една година, подиръ смърътьта на Негово Блаженство Антима, Св. Синодъ го назначилъ да управява врѣменно Видинската епархия. Така управявалъ тая епархия двѣ години, а слѣдъ това билъ избранъ за титулягенъ Видински митрополитъ, дѣто се намира и сега.

Когато се започна постройката на помѣщението за Духовната семинария въ София, Негово Високопрѣосвещенство Видинскиятъ Митрополитъ Г-нъ Кирилъ се притече съ доста щедъръ даръ отъ *50,000 лева*. Така, покрай моралната заслуга на цръквата и народната просвѣта той даде и една щедра материялна лепта.

Негово Високопрѣосвещенство Сливенскиятъ Митрополитъ

Гервасий.

Митрополитъ Гервасий се е родилъ прѣзъ 1838. година въ Габрово, и то 40 деня подиръ смрътьта на баща му. Така щото той не е ималъ щастието нито да види баща си, нито да получи отъ него поне една бащинска милувка, поне единъ бащински съвѣтъ за въ живота. Не стигало това; сѫдбата го лишила и отъ майка, когато билъ на 6-годишна възрасть. И така, пълниятъ сиракъ Генчо (мирското име на митрополитъ Гервасий) останалъ да се бори самичъкъ съ мѫчнотиитѣ на живота. Заедно съ него останали сираци още тримата му братя и тритѣ сестри, всички по-стари отъ него. По-голѣмиятъ му братъ го далъ на училище при тогавашнитѣ учители Цвѣтко Недевъ и Илия Поповъ. 'Въ училището прѣстоялъ отъ 7—12 — годишна възрасть. Като свършилъ курса на тогавашното Габровско училище, Генчо желаелъ да продължи образованието си, но нѣмалъ нито срѣдства, нито пъкъ имало нѣкой благодѣтель, който да го възпита на свои срѣдства, затова по-голѣмиятъ му братъ го далъ да учи занаятъ — да прави чехли. При майстора — чехларь прѣкаралъ 2 години, отъ 12—14. година. Едно обстоятелство се притекло на помощь на младия и любознателния Генчо: нему се отворилъ наново пѫть да продължи образованието си, да напустне чехларството и да се прѣдаде на призванието, за което билъ прѣдопрѣдѣленъ отъ сѫдбата. Най-стариятъ му братъ Теофанъ билъ монахъ въ Св. Гора. Монахътъ Теофанъ, макаръ и отдалеченъ отъ родното си мѣсто, не прѣставалъ да се интересува за своитѣ братя и сестри сираци. Прѣзъ 1852. година щѣлъ да замине прѣзъ Габрово идещиятъ отъ Елена хилендарски духовникъ проигуменъ Иосифъ, родомъ отъ Кратово. Монахътъ Теофанъ помолилъ проигумена

Иосифа, като заминава прѣзъ Габрово, да земе съ себе си най-малкия му братъ Генча и да го настани на учение при нѣкой добъръ учитель. Проигуменътъ Иосифъ изпълнилъ молбата на Теофана, зелъ Генча отъ Габрово, завелъ го въ Пирдопъ и го настанилъ да се учи при учителитѣ Тодоръ Евтимовъ, пирдопчанинъ, и Никола П. Филиповъ изъ Разлога. Тукъ прѣстоялъ като ученикъ до 1854. година, когато оставилъ пирдопското училище и заминалъ за Св. Гора, дѣто се установилъ въ Хилендарския монастиръ. Врѣмето въ Хилендарския монастиръ Генчо прѣкарвалъ въ умствени занятия; въ продължение на 4 години се подготвялъ въ църковенъ редъ и църковно пѣние, а прѣзъ мѣсецъ мартъ 1858. година билъ подстриженъ въ монашество, и мирското му име Генчо било замѣнено съ Гервасий. Прѣзъ 1859. година билъ произведенъ въ иеродяконски чинъ. Като иеродяконъ постѫпилъ за ученикъ въ светогорската духовна семинария въ гр. Карея. Прѣзъ 1863. година билъ възведенъ въ иеромонашески санъ, а прѣзъ 1866. година м. юний монастирското началство го изпратило за духовникъ изповѣдникъ въ гр. Станимака. Пловдивската църковно-училищна община прѣзъ 1867. година го избрала за игуменъ на Араповския монастиръ „Св. В. Мѫченица Недѣля". Иеромонахъ Гервасий управявалъ този монастиръ шесть години. Прѣзъ врѣме на игуменството си иеромонахъ Гервасий отворилъ при Араповския монастиръ училище, въ което привлѣкълъ повече отъ 100 дѣца за ученици отъ околнитѣ села. Отъ тѣзи ученици мнозина по-сетнѣ станаха учители и свещеници и спомогнаха за народната пробуда. Прѣзъ 1873. година м. януарий иером. Гервасий билъ избранъ отъ блаженопочившия Пловдивски митрополитъ Панаретъ, одобренъ отъ тогавашнитѣ почтени г. г. членове на църковно-училищната община въ Пловдивъ и съ благословението и разрѣшението на блаженопочившия Български Екзархъ Антимъ I. билъ и рѫкоположенъ на 28. януарий сѫщата 1873. год. въ катедралната църква „Успѣние Прѣсветия Богородици" отъ блаженопочившитѣ иерарси приснопаметния Иларионъ Търновски, незабравимия Панаретъ Пловдивски и Епископъ Серафимъ Велички за епископъ на стария вече Панаретъ, при когото служилъ цѣли 10 години като неговъ помощникъ и епископъ на Пловдивската епархия. Като такъвъ въ най-критическитѣ и бурнитѣ врѣмена за българския народъ прѣзъ 1876. година

Н. В. Сливенскиятъ Митрополитъ Гервасий.

особено въ Пловдивската епархия, която бѣ обречена на мечъ и огънь отъ турския варваризъмъ митрополитъ (тогава епископъ) Гервасий, вѣренъ на тържествения обѣтъ, даденъ прѣдъ прѣстола на живодавца Бога, че всѣкога ще прѣбждва между паството си, не се отклонилъ изъ срѣдата му, докато насъсканитѣ отъ фанариотитѣ турски власти не го принудили да напустне Пловдивъ и съ това да се отнеме и най-послѣдната морална подкрѣпа и защита на невиннитѣ българи прѣдъ особния турски сждъ, въ които зималъ участие Н. В. Пр. Гервасий.

Отъ Пловдивъ митрополитъ Гервасий билъ заведенъ въ Молдовския монастиръ „Св. Петка", отдѣто слѣдъ тримѣсечно стоене по гръцки интриги и настоявания прѣдъ турскитѣ власти и по настояването на садразамина прѣдъ Негово Блаженство Българския Екзархъ билъ повиканъ въ Цариградъ, задѣто се отправилъ на 20. августъ 1877. год. Като пристигналъ въ Цариградъ, на митрополитъ Гервасий била възложена длъжность, която не била лишена отъ нови рискове и нови главоболия: нему била възложена мисията да събира помощи за заточеницитѣ. Въ Цариградъ той прѣстоялъ, докато се сключилъ Санъ-Стефанскиятъ договоръ, когато наново заедно съ стареца си митрополита Панарета се завърналъ въ Пловдивъ. На 23. ноемврий 1883. год. се помина приснопаметниятъ митрополитъ Панаретъ. Слѣдъ блажената кончина на митр. Панарета Нег. Блаженство Екзархътъ възложилъ Гервасию да управява Пловдивската епархия

Прѣзъ 1886. година 18. май митрополитъ Гервасий билъ изпратенъ отъ Негово Блаженство Екзарха да поеме и уреди околиитѣ Харманлийска, Каваклийска, К.-Агачска и часть отъ Търново-Сейменската съ седалище Харманлий; тѣзи околии подиръ съединението на сѣверна България съ южна (6. септемврий 1885. год.) бѣха отцѣпени отъ Одринската епархия. Тѣзи околии управявалъ до 1890. година м. августъ, когато по рѣшението на Св. Синодъ билъ изпратенъ за управитель на Сливенската епархия и помощникъ на митрополита Серафима.

Прѣзъ 1896. година митрополитъ Серафимъ се помина, подиръ когото билъ оставенъ врѣменно да управява епархията митрополитъ Гервасий.

Подиръ една година отъ овдовяването на митрополитския прѣстолъ, по разпореждане на Св. Синодъ, билъ из-

пратенъ Негово Високопрѣосвещенство Св. Софийски Митрополитъ Г-нъ Партений да произведе изборъ за кириархъ на овдовѣлия митрополитски прѣстолъ. Изборътъ се произведе на 27. януарий 1897. година, и жрѣбиятъ се падналъ на Гервасий да бжде избранъ и прогласенъ за Митрополитъ на богохранимата Сливенска епархия.

Досега Н. В. Пр. Митрополитъ Гервасий е получилъ слѣднитѣ награди и отличия:

1. На 16. февруарий 1880. година удостоенъ съ руския орденъ „Св. Анна“ II. степень, отъ царь-освободителя;

2. На 12. ноемврий 1882. година получилъ архиерейско енголпие отъ първия български князъ Александъръ I.

3. На 29. мартъ 1883. година — оредъ „Св. Владимиръ“ III. степень отъ Н. И. Величество Александъръ III.;

4. Съ писмо отъ 26. ноемврий 1884. година му съобщено, че е избранъ за пожизненъ членъ на С.-Петербургското Слявянско благотворително общество;

5. На 30. януарий 1888. година награденъ съ орденъ „Св. Александъръ“ Ш. степень отъ Негово Царско Височество Князъ Фердинандъ I.;

6. На 14. февруарий 1888. год. удостоенъ съ златенъ кръстъ за споменъ на възшествието на Негово Царско Височество сегашниятъ князъ на българския прѣстолъ;

7. На 2. февруарий 1896. година удостоенъ съ българския орденъ за гражданска заслуга II. степень съ звѣзда;

8. На 12. февруарий 1896. година удостоенъ съ сребъренъ медалъ съ корона за споменъ на бракосъчетанието на Негово Ц. В. Княза съ Н. Ц. В. Княгина Мария Луиза Пармска.

9. На 8. май 1897. година получилъ руския орденъ „Св. Анна“ I. степень съ звѣзда.

10. Отъ Султана получилъ орденъ „Меджидие“ II. степень съ звѣзда. и

11. Брилянтенъ кръстъ за епонакамилаква отъ сега царуващия Руски Императоръ Николай II.

Освѣнъ моралната подкрѣпа, която е давалъ и продължавалъ да дава Н. В. Пр. Митрополитъ Гервасий на народната ни просвѣта и на цръквата, когато се започна постройката на помѣщението за Духовната семинария въ София, той пожертвува 10,000 лева.

Хаджи Гьока Павловъ.

1886. — 1905.

Хаджи Гьока Павловъ се е родилъ въ балканския градецъ Сопотъ на 24. декемврий 1836. година. Още отъ самото раждане започнали да налитатъ разни опасности Хаджи Гьока. Годината 1836. била злочеста и паметна поради вързлуващата по онова врѣме чума. Родителитѣ му едва го спасили, като го занели още като пеленаче въ гората, дѣто заедно съ мнозина сопотненци прѣживѣли нѣколко мѣсеца. Баща му *Павелъ Гьоковъ*, макаръ и съ незавидно материално състояние, билъ трудолюбивъ, ученолюбивъ и миналъ за ученъ мѫжъ между своитѣ съграждани. Той се поминалъ прѣзъ 1875. година,—една година прѣди паметното срѣдногорско възстание. Майката на хаджи Гьока се поминала още прѣзъ 1857. година. Тя била добра домакина, примѣрна майка, трудолюбива, крайно набожна и голѣма чистотница — качества, които по-сетнѣ прояви и нейниятъ синъ.

На 7-годишна възрасть малкиятъ Гьока билъ изпратенъ отъ родителитѣ му да се учи въ сопотското училище, обаче суровата дисциплина, която владѣяла по онова врѣме въ училището още първитѣ часове на ученичество му, възбудила у него ненависть и отвращение. Това го накарало вече да не прѣстѫпи прага на училището. Напраздно се мѫчили горкитѣ му родители да го увѣщаватъ да се върне въ училището, той си останалъ непоколебимъ. При все това х. Гьока не останалъ съвсѣмъ невѣжа: нуждитѣ въ живота го накарали да поработи върху своето самообразование, а любознателностьта му помогнала да допълни ония знания, които не можелъ на врѣмето да получи въ училището.

Като видѣли родителитѣ, че не ще могатъ убѣди сина си Гьока, да постѫпи отново въ училището, дали го на

занаятъ—при майсторъ басмаджия, при когото чиракувалъ 2 години. Малкиятъ Гьока се отличавалъ съ пъргавость, твърдо постоянство и търпѣние, съ които понасялъ тежкитѣ несгоди на тогавашния чирашки животъ, заради това билъ обикнатъ отъ неговия майсторъ. По онова врѣме басмаджилъкътъ започналъ да отпада, Гьока видѣлъ, че съ тоя занаятъ не ще я изкара на добъръ край, затова го напустналъ и се захваналъ да учи папукчилъкъ, който му обѣщавалъ по-добро бждеще. И при новия си майсторъ малкиятъ Гьока проявилъ сжщитѣ добри качества, които бѣ проявилъ и при първия си майсторъ. Като чиракъ той билъ длъженъ не само да работи у дома, но да работи и като слуга у дома на майстора си. Майсторътъ му често го пращалъ съ магаре въ гората за дърва. Гьока слѣдъ като насичалъ дърва, колкото да натовари магарето на майстора си, насичалъ и единъ вързопъ за домашнитѣ си. Вързопа отъ дърва за домашнитѣ си занасялъ на гръбъ. Освѣнъ това малката заплата, що получавалъ за слугуването, раздѣлялъ между майка си и баба си, затова добрата бабичка често го благославяла *„Баба, да ти се позлатятъ ржцѣтѣ!“*

Като чиракъ и слуга Гьока спохождалъ често и родителитѣ си и намѣсто да си отпочине у дома, той се залавялъ да поразчисти двора, да прикове нѣкоя откована дъска и др. т. Нѣкои отъ приближенитѣ на хаджи Гьока казватъ, че той на 11-годишна възрасть се наелъ да огради една часть отъ двора на бащината си кжща, за да не хвърлятъ домашнитѣ му тамъ сметь. Всичко това той вършилъ съ веселость и вродена любовь къмъ чистота, затова хаджи Гьока съ право, спомняйки си за дѣтския си подвигъ, често казвалъ: „Още отъ малъкъ съмъ заградилъ и ще продължавамъ да градя, докогато ми очи гледатъ и ржцѣ работятъ“.

Когато навършилъ 12-годишната си възрасть, младиятъ Гьока, макаръ съ разстроено здраве, заминалъ съ баща си и съ по-голѣмия си братъ, Ивана, на печалба въ Силистра, а оттамъ—въ близосѣдното село Сребърна. По онова врѣме баща му прѣтърпѣлъ въ Сопотъ голѣми парични загуби отъ продажба на вино, затова рѣшилъ да си опита щастието въ далечното силистренско село. Тукъ, помогнатъ

Хаджи Гьока Павловъ.

отъ двамата си синове, той отворилъ кръчмарница, дѣто освѣнъ спиртни пития продавалъ и бакалски стоки. Обаче трудолюбивиятъ Гьока, жаденъ за по-голѣма работа, не билъ доволенъ отъ тая дружеска работа, която, споредъ неговото схващане, е могълъ да върши единъ отъ тримата. „Какъ така, често казвалъ на баща си, трима мѫжаги да вършатъ такава дребна работа?“ Затова той, дори противъ волята на баща си, заминалъ за Силистра, дѣто постѫпилъ като слуга при единъ кръчмарь — гостилничарь, а слѣдъ врѣме постѫпилъ за слуга у единъ бакалинъ.

Като слуга у тоя бакалинъ, Гьока се научилъ отъ дѣцата му да чете и пише: свърши работата си, измие паници и изчисти обущата, слѣдъ вечеря, когато домашнитѣ на господаря му си легнатъ, той се прибиралъ въ едно кѫтче на скромна стаичка при едва жумеща лампа започвалъ жадно и внимателно да прѣлиства и чете книгитѣ на господарскитѣ си дѣца.

Слѣдъ врѣме Гьока спестилъ нѣкоя пара отъ слугуването и си отворилъ бакалско дюкянче. Въ това прѣдприятие му помогналъ и досегашниятъ му господарь, който го обичалъ заради неговата безукоризнена честность и примѣрно трудолюбие. Обаче обстоятелствата прѣдизвикали Гьока скоро да удари ключа на дюкянчето си: кримската война прѣзъ 1853. година повикала младия и буенъ Гьока, за да услужи и той за освобождението на робска България, която очаквала своето освобождение отъ сѣверната си славянска сестра—Русия.

Руски войски се готвили да навлѣзатъ въ Силистра, за да сломятъ веднажъ за винаги 5-вѣковнитѣ робски вериги на клета България. Тогава буйниятъ Гьока, макаръ и 18-годишенъ, се рѣшава да услужи съ младежкитѣ си сили на освободителното дѣло: възпламененъ отъ перспективата на бѫдната свободна родина, той не могълъ съ скръстени рѫцѣ да чака освободителнитѣ руски войски въ тѣсното си дюкянче, затова една нощь, заедно съ нѣколцина познати, между които билъ и сопотненецътъ Ив. Балкански, той избѣгналъ тайно въ Ромъния, за да влѣзе заедно съ другаритѣ си като волентиръ въ руската армия. Обаче тая тригодишна война, която изложи руското орѫжие на страшни изпитни прѣдъ коалиционнитѣ войски при Севастополъ, не

може да изпълни сладкитѣ надежди на българитѣ. Слѣдъ мира Гьока се връща съ съкрушена душа пакъ въ Силистра, за да отвори отново бакалското си дюкянче.

Слѣдъ кримската война Гьоковиятъ баща, комуто била омръзнала тежката чужбина, рѣшилъ да се върне отново въ родния си градъ. Съ себе си взелъ и по-малкия си синъ Гьока, който напустналъ безропотно Силистра и се прибралъ въ Сопотъ. И сега въ родния си градецъ възмѫжалиятъ вече Гьока не счелъ за срамно да се условѝ за слуга у единъ свой роднина — Хаджи Колю, при когото слугувалъ 3 мѣсеца. Слѣдъ това си отворилъ малка кръчмарница, дѣто покрай спиртни пития продавалъ и бакалски стоки. Гьока не билъ доволенъ само отъ тая работа, затова наредъ съ дюкянджийството той се занимавалъ и съ търговия на коне. Отъ тая търговия той спечелилъ доста пари, които образували основата на бѫдещето му богатство. Отъ това врѣме цѣла Мизия и Тракия се видѣли тѣсни за прѣдприемчивия му търговски духъ, затова той започналъ да спохожда често Сърбия и Босна, дѣто купувалъ коне, които продавалъ слѣдъ това изъ Тракия и Мизия. Когато Гьока ходѣлъ въ Сърбия и̓ Босна, често занасялъ въ тия страни гайтанъ за проданъ; тая търговия го накарала да напустне кръчмарството и бакаллъка въ Сопотъ. Като споходилъ за сетенъ пѫть Босна и Сърбия, Гьока се прибралъ за по-дълго врѣме у Сопотъ, дѣто на 24-годишна възрасть се задомилъ, а слѣдъ 7 години заминалъ на поклонение въ Иерусалимъ.

Хаджи Гьока прѣкѫсналъ да търгува съ Босна и Сърбия, не че се билъ уморилъ, не че не е ималъ добра печала, но защото намѣрилъ по-добрѐ поле за неговитѣ търговски прѣдприятия. Това поле била Ромъния, дѣто отдавна търгували мнозина изселенци отъ Сопотъ и Карлово. За Ромъния той започналъ да изнася голѣмо количество гайтанъ и кожи, които се продавали на твърдѣ добра цѣна. Освѣнъ това Гьока спохождалъ съ търговски цѣли Цариградъ и македонскитѣ панаири, градове и села. По това врѣме търговията заставяла х. Гьока да бѫде постоянно на пѫть: той излизалъ често пѫти у тъмни зори отъ Сопотъ и слѣдъ нѣколко мѣсечно странствуване се завръщалъ късно прѣзъ нощьта. Никой, освѣнъ домашнитѣ му, не зна-

ялъ, кога тръгвалъ и кога се връщалъ въ Сопотъ. Това инкогнито хаджи Гьока пазилъ винаги, защото е знаялъ много добрѣ, на каква опасность сж били изложени тогавашнитѣ търговци, които сж били принудени да прѣминаватъ прѣзъ турски села и прѣзъ гори, дѣто винаги върлували разбойнически шайки. За по-голѣма сигурность хаджи Гьока винаги пжтувалъ изъ Тракия, Мизия и Македония прѣдрешенъ като турчинъ съ арнаутска гега. Мнозина, които сж го срѣщали на пжть, смѣтали го за турчинъ.

Когато търговията на Хаджи Гьока се увеличила много съ Ромъния, той се принудилъ да потърси съдружникъ между букурешкитѣ българи. Такъвъ той намѣрилъ въ лицето на Петъръ Григоровъ, съ когото работилъ нѣколко години подъ фирмата „Хаджи Гьока Павловъ и П. Григоровъ". Слѣдъ врѣме въ съдружието влѣзълъ и Ганчо Григоровъ. Понеже по-голѣмата часть отъ дружеския капиталъ билъ вложенъ отъ Хаджи Гьока, съдружието започнало да работи подъ фирмата „Хаджи Гьока Павловъ и Сие".

Търговскитѣ работи на Хаджи Гьока и честитѣ му странствувания по Мизия, Тракия и Македония му спомогнали да се увѣри съ очитѣ си въ злочестината на българския народъ. Тия страдания той не могълъ да понася хладнокръвно, затова отрано започналъ да съчувствува на революционното движение въ България. Левски, когато е спохождалъ Сопотъ, винаги е билъ милъ гостъ въ кжщата или въ кантората на Хаджи Гьока, който помагалъ на славния апостолъ не само съ пари, но и съ съвѣти, и съ насърдчения.

Хаджи Гьока е билъ винаги щедъръ даритель и къмъ сопотненското училище: за направата на едно отъ хубавитѣ сопотненски училища още въ турско врѣме той записалъ първото крупно пожертвуване — 25 наполеона. И сопотненскиятъ театъръ е получавалъ щедри пожертвувания отъ Хаджи Гьока, който донасялъ често отъ Ромъния хубави завѣси и платна, а освѣнъ това и домашнитѣ му мебили били винаги на разположение за декориране на сцената.

Хаджи Гьока ималъ възможность въ Ромъния да се запознае отблизу съ всичкитѣ видни прѣдставители на революционното движение — Раковски, Каравеловъ, Ботевъ и др., съ които билъ винаги въ интимни отношения. Комитетската каса въ Букурещъ е виждала много често щедрата

лепта на покойния, който при това е помагалъ отдѣлно съ пари на мнозина изпаднали хъшове. И днесъ нѣкои отъ живитѣ хъшове си спомнятъ съ искрена благодарность за благодѣянието, което имъ е правилъ Хаджи Гьока въ ония тежки врѣмена. Въ особно интимни отношения е билъ съ Хаджи Димитра, комуто помогналъ да избѣга въ Ромъния безъ паспортъ. Единъ очевидецъ разправя, какъ Хаджи Гьока подарилъ на Хаджи Димитра 15 наполеона.

Прѣди политическото ни освобождение Хаджи Гьока игралъ видна роля въ мѣстнитѣ обществени работи на родния си градъ Сопотъ. Макаръ и заможенъ чорбаджия, Хаджи Гьока билъ съ демократични убѣждения, затова винаги защищавалъ интереситѣ на сиромашьта: той не щадилъ ни трудъ, ни врѣме, ни пари, само и само да защити нѣкой сиромахъ отъ потисничеството на нѣкой чорбаджия—изедникъ. Такивато му постжпки му навличаха омразата на чорбаджиитѣ—изедници, които не веднажъ го клеветили прѣдъ турскитѣ власти, че подстрѣкавалъ населението къмъ непокорство. Благодарение на тия клевети, той виждалъ нѣколко пжти пловдивския затворъ.

Една година прѣдъ Великдень турскитѣ власти арестували мнозина неизправни данъкоплатци. Състрадателниятъ Хаджи Гьока се натжжилъ отъ тая случка: прѣдставилъ си, колко жени и дѣца ще прѣкаратъ Великдена съ сълзи, затова рѣшава да ги освободи. Случаятъ му помогналъ да осжществи това високоблагородно дѣло: съдружницитѣ му отъ Букурешъ му изпратили въ групъ 150 наполеона. Една сутринь повиква до малкото прозорче на тъмничната стая управителя на затвора, за да му изкаже човѣколюбивото си намѣрение.

— Ефендимъ, защо сж затворени тия хорица? пита той управителя.

— Защото не сж изплатили данъка си на царя.

— Ефендимъ, язъкъ е за тия сиромаси. Ето наближава за нашитѣ Великдень, а за вашитѣ байрямъ. Азъ съмъ готовъ да изплатя тѣхнитѣ данъци, та да се пустнатъ веднага отъ затвора, за да прѣкаратъ весело и заедно съ дѣцата си праздницитѣ. Моля Ви се, ефендимъ, постарайте се, да се свърши тая работа по-скоро!

Управительтъ се намѣрилъ въ чудо, но не далъ никакъвъ отговоръ. Слѣдъ два деня човѣколюбивото намѣ-

рение на Хаджи Гьока отива да ушитѣ на пловдивския мютесарифинъ, който се трогналъ отъ прѣдлаганото благодѣяние и веднага заповѣдалъ да се удовлетвори желанието на благодѣтеля.

Прѣзъ страшната 1876. година, когато се обяви априлското възстание, когато Клисура и Стрѣлча бѣха вече погълнати отъ изтрѣбителнитѣ пламъци, Хаджи Гьока, Иванъ Попъ Станчевъ и др. утѣшаваха, насрѫдчаваха и разпореждаха да се доставя на борцитѣ въ позициитѣ всичко, каквото имъ било потрѣбно. Най-послѣ, като видѣли, че не ще устоятъ срѣщу кървожадния Тосунъ бей, рѣшили да прибѣгнатъ до други срѣдства, та дано запазятъ Сопотъ отъ огънь и мечъ. Били избрани двѣ срѣдства: 1. да се подири помощь отъ европейскитѣ консули въ Пловдивъ и 2. чрѣзъ паричень откупъ да се иска милость направо отъ кървожадния Тосунъ. Още прѣзъ слѣдната нощь били написани прошения по едно до всѣки консулъ въ Пловдивъ и били изпратени по Петраки Сомовъ. Прошенията постигнали цѣльта си: наскоро пристигнала отъ Пловдивъ заповѣдь, да се разпръснатъ пълчищата на Тосунъ бея. Тогава Сопотъ избѣгна участьта на Клисура и Стрѣлча.

Сопотненци прѣди да дочакатъ резултата отъ просбата си до консулитѣ въ едно събрание, на което душата билъ Хаджи Гьока, рѣшаватъ да изпросятъ направо милость отъ Тосунъ-бея, който имъ поискалъ 500 турски лири и хубавия конь на Хаджи Гьока. Тая сума още въ събранието била разхвърлена по равно на всички заможни сопотненци, отъ които мнозина било че нѣмали възможность да дадатъ веднага пари, било по други причини, не внесли припадащата имъ се часть, та Хаджи Гьока билъ принуденъ да брои самъ туку-речи цѣлата сума. Още сѫщия день Хаджи Гьока отишълъ въ Карлово прѣдъ Тосуна, за да му прѣдаде уговорената сума, заедно съ своя конь и два хубави и скѫпи персийски килима, които задигналъ отъ дома, за да завърши по-успѣшно мисията си. За да поразядоса малко Тосунъ-бея, Хаджи Гьока вмѣсто 500 лири занелъ 499 лири.

— А бе, чорбаджи Гьока, не можахте ли да намѣрите още една лира, та да станатъ тамамъ 500, както сме си думали? — казалъ Тосунъ-бей, прибирайки паритѣ.

— Ефендимъ, — отговорилъ Хаджи Гьока — Вашитѣ добрини, Вашата милость, съ които тъй великодушно ни

обсипахте, като запазихте градеца, живота и имота ни, сж толкова голѣми, че не съ една, а съ 100 и 1000 лири не могатъ да се изплатятъ. Толкова се събраха, ефендимъ, толкова Ви донесохъ. Ако е здраве и животъ, ние нѣма да забравимъ Вашето добро: и другъ пжть ще се сѣтимъ за Васъ.

— Хайде, хайде, едната лира ще прихванемъ за двата килима. Ама думата е, че и къмъ мене сега си показвате вашия гяурски инатъ.

Слѣдъ това Тосунъ-бей яхналъ Хаджи Гьоковия конь и си отишълъ, а хаджията дълго врѣме гледалъ съ нажаленъ погледъ подиръ своя конь, съ който бѣ пропжтувалъ нѣколко години въ тъмни нощи прѣзъ много опасни мѣста.

Прѣзъ 1877. година, когато гърмежитѣ на рускитѣ топове ехтѣха по старо планинскитѣ проходи, когато южно-българското население съ туптеще отъ радость сръдце очакваше своето освобождение отъ 5-вѣковния робъ, коварна душа наклеветила Хаджи Гьока прѣдъ турскитѣ власти, че се сношавалъ съ освободителнитѣ войски, затова билъ закаранъ въ пловдивския затворъ. Протеститѣ на Хаджи Гьока за несправедливото му арестуване не помогнали, най-послѣ прибѣгналъ до всеизвѣстното по онова врѣме срѣдство — подкупа: подкупилъ нѣколко видни турски чиновници, които внушили на пловдивския лѣкарь Владо да отиде въ затвора, да прѣгледа Хаджи Гьока и да го прѣдстави за опасно боленъ. Подкупенитѣ турски чиновници успѣли да извадятъ отъ затвора Хаджи Гьока, но при това го задължили да живѣе въ Пловдивъ, понеже билъ пустнатъ на свобода подъ гаранция на единъ българинъ панагюрецъ.

Сега настава мжчително врѣме за Хаджи Гьока: нему било мжчно да се скита изъ пловдивскитѣ улици, отъ друга страна тревожнитѣ извѣстия отъ бойното поле безпокоеха още повече пловдивчани, Хаджи Гьока намислюва да избѣга, но е обвързанъ отъ клетва прѣдъ своя поржчитель. Щастието му помогнало: единъ день го срѣща неговиятъ поржчитель и му казва, че ще избѣга отъ Пловдивъ. Това, като че ли освободило Хаджи Гьока отъ обѣщанието, да прѣбивава въ Пловдивъ, още повече, като билъ увѣренъ, че властьта нѣма кого да държи отговоренъ за неговото бѣгство. Въ това врѣме заминавала една каруца съ два дръг-

ливи коня за Карлово. Хаджи Гьока дава, наддава, и каруцарьтъ го зима въ колата си и го закарва късно прѣзъ нощьта въ Сопотъ, но и тукъ не било по-спокойно: сопотненци се намирали въ постояненъ страхъ отъ турскитѣ башибозуци. Едно събрание отъ сопотненци рѣшава да изпрати въ Казанлъкъ депутация, която да поздрави и помоли генералъ Гурко да изпрати отредъ, който да завземе Сопотъ. Въ тая депутация начело били поставени Хаджи Гьока и Ив. попъ Станчевъ. Депутацията отива само до Калоферъ, дѣто се прѣдставила на майоръ Андреинъ, който билъ на постъ въ с. Габарево, и помслила послѣдния да изпрати войска, която да завземе Сопотъ. Майоръ Андреинъ изпроводилъ около 20 души казаци, прѣдвождани отъ единъ есаулъ. Отредътъ билъ придружаванъ отъ много българи изъ околнитѣ села. Издалечъ казацитѣ и охотницитѣ-българи имали изгледъ на многобройна руска войска въ боевъ походъ. Карловскитѣ башибозуци и малобройниятъ турски аскеръ, извѣстени за пристигането на многобройна руска войска, бързо бързо очистватъ града, безъ да дадатъ поне едно сражение на неприятеля.

Радостьта на сопотненци не траяла дълго: казашкиятъ отредъ прѣстоялъ само нѣколко часа въ Сопотъ, а слѣдъ това изново се върналъ въ Калоферъ. Тая случка на казацитѣ погуби хубавия градецъ Сопотъ. Настанаха нови тревожни врѣмена. Слѣдъ херойскитѣ битки при Кара-бунаръ, Нова-Загора и при Стара-Загора генералъ Гурко се дръпна въ сѣверна България съ ослабналия си корпусъ и чувствително разрѣденитѣ български опълченски дружини. Хубавата и беззащитна Тракия се изложи пакъ на гнѣва и на отмъщението на ризсвирѣпѣлитѣ се турци-побѣдители. Карловскитѣ башибозуци се прибиратъ въ града. Заедно съ турския отредъ, сформированъ набързо отъ избѣгалия аскеръ слѣдъ първото поражение на турцитѣ при Шипка, тѣ се готвятъ да нападнатъ Сопотъ. А сопотненци рѣшаватъ съ оржжие въ ржка да се защищаватъ, увѣрени въ непобѣдимата сила на руското оржжие, което ще имъ дойде скоро на помощь. Единъ день прѣзъ това страшно врѣме Хаджи Гьока съ рискъ на живота си тръгва по пжтя към Карлово, за да узнае нѣщо за броя и намѣрението на събралитѣ се тамъ турски войски и башибозуци, които се очакватъ

всѣки часъ въ Сопотъ. Обаче отъ срѣдъ пѫть хаджи Гьока се връща въ Сопотъ: *башибозуци изъ засада изпращатъ насрѣща му нѣколко куршума, отъ които единъ улучва феса му и го сваля на земята, а другъ пронизва врѫхната му дреха при колѣнѣтѣ.* Слѣдъ това у сопотненци изчезна всѣка мисъль за въорѫжена защита. Цѣлъ градъ скокна на кракъ да бѣга прѣзъ Стара-планина. Въ страха си х. Гьока нѣмалъ врѣме да отиде до кантората си и да си земе пари, а тръгналъ да бѣга съ жена и дѣца само съ 6 гроша въ кесията си. Неочаквано въ Балкана се изпрѣчва прѣдъ очитѣ му хаджи Мичо, който дължалъ на х. Гьока 33 лири отъ налога за изплащане откупа на Тосунъ-бея. Тогава х. Гьока го помолилъ да му се издължи, обаче х. Мичо започналъ да шикалкави, само и само да не даде паритѣ. Хаджи Гьока обърналъ дебелия край: насочилъ пушката си къмъ него и не го оставилъ, докато не си зелъ своето.

Хаджи Гьока бѣ несимпатиченъ на нашия поетъ Ив. Вазовъ, затова въ романа „Нова Земя" го рисува въ некрасиви чърти подъ името хаджи Гѫчо Шамурътъ. Хаджи Гьока си обясняваше това съ нѣкаква стара вражда между него и Вазовия баща.

Бѣгството си х. Гьока продължилъ до Свищовъ. И тукъ трудолюбивиятъ, прѣдвидливиятъ, смѣлиятъ и прѣдприемчивъ х. Гьока започналъ да припечелва онова, що му бѣха отнели въ Сопотъ башибозушкитѣ рѫцѣ и що бѣ опожарено отъ азиятскитѣ варвари. За малко врѣме той оставилъ домашнитѣ си въ Свищовъ и заминалъ за Букурещъ при съдружницитѣ си, отъ които зелъ пари и се върналъ отново въ Свищовъ. Въ Свищовъ той се залавя да търгува съ спиртни пития и разни други стоки, като чай, захаръ, кожи, сланина и др., които продавалъ не само въ Свищовъ, но и въ околнитѣ села на Плѣвенъ, тогава обсажданъ отъ рускитѣ и ромънскитѣ войски.

Когато побѣдоноснитѣ руски войски прѣминаха Балкана и прѣвзеха южна България, тогава хаджи Гьока набързо се отзовава въ Пловдивъ, прѣкупва туку-речи всичкитѣ вина отъ станимашкитѣ търговци, купува отъ изселващитѣ се изъ Пловдивъ турци на много износна цѣна много праздни мѣста, кѫщи и дюкяни, освѣнъ това не забравилъ да от-

вори и складъ за дърва. Тая търговия докарала голѣми печалби на хаджи Гьока. По-сетнѣ той се остави отъ търговията и се ограничи само да дава имотитѣ си подъ наемъ, а паритѣ си подъ лихва.

Общественитѣ въпроси интересуваха винаги живо х. Гьока: той помагаше на благотворителни дружества и на бѣдни, безъ да дава гласность на своитѣ благодѣяния.

До 1889. год. въ Пловдивската катедрална цръква стоели още грѫцкитѣ надписи на иконитѣ. Никой не се погрижилъ да ги прѣмахне. Хаджи Гьока споменалъ нѣколко пѫти за това, но никой не обърналъ внимание на думитѣ му. Най-послѣ той повиква пловдивския живописецъ, Данчевъ, и сключва съ него условие да заличи грѫцкитѣ надписи отъ иконитѣ въ цръквата „Св. Богородица" и да ги надпише по български. Сумата 335 лева за тая работа заплатилъ хаджията.

Особено го трогнала трагичната смръть на незабравимия Алеко Константиновъ. Изразъ на тая скръбь е чешмата, изградена отъ х. Гьока въ „Куршумъ-Ханъ" (Пловдивъ) съ слѣдния надписъ:

„За споменъ на Българский любимъ и незабравимъ синъ Алеко Константиновъ, убитъ на 11-й Май 1897. г. отъ чадата на деньтъ. Пийте братя и поменѣте невиний Христовъ послѣдователь, Алека!
Хаджи Гьока Павловъ".

Хаджи Гьока имаше горещо желание да въздигне паметникъ на ония нещастни забравени българи, които прѣзъ 1876. год. бѣха обѣсени на площадъ „Князь Борисъ" въ Пловдивъ. За тая цѣль той мислѣше да направи една чешма и върху нея да постави бюста на В. Левски. Мислейки, че нѣма да срѣщне какви да е спънки, той още не получилъ разрѣшение, наелъ работници и захваналъ да копае, обаче, за голѣмо негово съжаление, просбата му не била удовлетворена, и работницитѣ прѣкѫснали работата. Сѫщата молба подновилъ съ заявление отъ 19. XII. 1898. година. Въ това заявление х. Гьока се помѫчилъ да обори слабитѣ мотиви, по които му било отказано да направи чешмата, най-послѣ казва:

„Като заявявамъ на почитаемото Пловдивско градско общинско управление, че азъ както прѣзъ живота си, така

и за слѣдъ смъртьта си съмъ осигурилъ всегдашното поддържане на въпросната чешма, въ което, разбира се, влазя и редовното изплащане таксата за водата; колкото и да би се похарчило ежегодно, вземамъ смѣлостьта най-почтително повторно да помоля сжщото общинско управление да благоволи и отмѣни вземеното рѣшение за непострояването й. Още по-вече считамъ себе си за длъженъ да моля и ходатайствувамъ за вземанието на едно такова рѣшение именно, че издиганието на такава една чешма ми е продиктувано отъ желание, щото съ подобенъ паметникъ да се почте и увѣковѣчи паметьта на Великий Български Родолюбецъ Василъ Левски (чийто бюстъ ще стои възъ чешмата), и на всички родолюбиви братя, които съ десятки повиснжхж мжченически на това сжщо мѣсто заради политическото ни съживяване като народъ".

И на това заявление х. Гьока получи отрицателенъ отговоръ.

Хаджи Гьока, проникнатъ отъ дълбока признателность къмъ нашитѣ освободители, подавалъ писмена просба до Пловдивското градско общинско управление, съ която молилъ да се въздигне на „Бунарджика" единъ параклисъ въ паметь на освобождението. За тая цѣль той обѣщавалъ да направи крупно пожертвувание, обаче и тая му молба не се удовлетвори.

Опълченското дружество и гимнастическото въ Пловдивъ сж получавали чести помощи отъ хаджията.

Познатъ по своята честность, х. Гьока билъ виканъ много често за посрѣдникъ между спорещи страни. Къмъ своитѣ длъжници билъ много отстжпчивъ и въ рѣдки случаи прибѣгвалъ до сждилището. Щомъ се убѣждавалъ, че нѣкой сиромахъ не е въ състояние да си изплати дълга къмъ него, той турялъ въ тевтерчето си при името на длъжника кръсте, а записа е кжсалъ и хвърлялъ въ огъня. Прѣди смрътьта си, види се като за прощално сбогомъ, е викалъ мнозина несъстоятелни длъжници: на едни скжсалъ записитѣ, а на други извадѣнитѣ вече изпълнителни листове.

Пословична бѣше и неговата скромность, която се съдържа въ слѣднитѣ му думи:

Ако струвашъ 10, цѣни се за 5, и нѣма да изгубишъ.— Не се срамувай да се събирашъ и съ най-прости люде:

може да знаешъ 99, а едното, за да станатъ 100, ще научишъ, може би, отъ простия. — Всѣко дѣяние на нашитѣ правителства цѣнете, като имате прѣдвидъ винаги обществената полза. — Въ постоянство, трудолюбие и разумни икономии азъ виждамъ спасението на България".

Прѣзъ живота си х. Гьока обичалъ най-много да чете Библията, въ която си правилъ много бѣлѣжки, а нѣкои мѫдри изречения си изваждалъ на отдѣленъ листъ.

Прѣзъ 1905. година, като видѣлъ х. Гьока, че смърьта скоро ще похлопа на вратата му, направилъ си завѣщанието, споредъ което оставя въ пълна собственость на Пловдивското сиротопиталище каменното двуетажно здание, подъ название „Хотелъ България", находеще се въ градъ Пловдивъ срѣщу джамията „Джумая", — отгорѣ хотелъ, а отдолу 8 магазини. Този имотъ е оцѣненъ по емлячния регистъръ за 80,000 лева и дава годишенъ доходъ 10,000 лева.

На 31. августъ 1905. година склопи очи и се прѣсели въ вѣчностьта примѣрниятъ по своето трудолюбие, смѣлость, пестовность и родолюбие хаджи Гьока, като остави неизгладими спомени въ всички приятели и роднини.

Пловдивскитѣ граждани изпратиха съ голѣма тържественость останкитѣ му до вѣчното му жилище, а попечителството на Пловдивското сиротопиталище възложи на г-на С. Ив. Б да му стъкми единъ биографически очеркъ. Отъ този биографиченъ очеркъ почерпихме и ние свѣдѣнията си за х. Гьока.

Елисавета Хр. Пулиева.

Примѣрътъ дѣйствува заразително: той може да спомогне да се разпространи и доброто, и злото, затова не безъ основание е казалъ Исусъ Христосъ: „А който съблазни едного отъ тѣзи малкитѣ, които вѣруватъ въ мене, за него по-добрѣ би било да се окачеше на врата му камъкъ водениченъ, и да потънѣше въ дълбинитѣ на морето".

Извѣстниятъ нашъ родолюбецъ—благодѣтель Евлогий Георгиевъ съ своитѣ благодѣяния повлия върху мнозина, да завѣщаятъ богатствата си на милата родина. Между повлиянитѣ е и покойната Елисавета Христова Пулиева. Тя се е родила неизвѣстно прѣзъ коя година въ Пловдивъ и като отраснала между фанатизиранитѣ пловдивски гърци, е могла да обикне отъ всичката си душа и отъ цѣлото си сръдце своята родина. Като достигнала възрастьта за женитба, била оженена за състоятелния карловски търговецъ Хр. Т. Пулиевъ. Тя била трета жена на Христо Пулиевъ. Отъ нея той ималъ двѣ дѣца, Иванъ и Димитъръ, които смрътьта рано завлѣкла въ гроба. Нещастната майка била много убита отъ тая загуба на милитѣ си рожби, но все не била изгубена надеждата да добие и други чада. Прѣзъ 1851. година внезапно пропаднала и тая надежда. Мѫжътъ ѝ Хр. Т. Пулиевъ, като се връщалъ отъ Пловдивъ, дѣто отивалъ по работа, въ с. Чунлукъ (сега Графъ Игнатиево), билъ убитъ отъ турци. Десеть години слѣдъ това тя живѣла въ България като вдовица, безъ да помисли да встѫпи въ втори бракъ.

Неизвѣстно по какви съображения, може би, тѫгата за изгубенитѣ двѣ дѣца и за трагично загиналия ѝ мѫжъ, я принудила да потърси утѣха на болкитѣ си далечъ отъ родното си мѣсто. Тя намислила да се изсели отъ България. Прѣзъ 1861. година се прѣселила въ Букурещъ при Христо Георгиевъ, братъ на Евлогий Георгиевъ, — сестринъ синъ

на починалия й мѫжъ. При Христо Георгиевъ живѣла до 1872. година, когато се поминалъ. Отъ тая година братъ му Евлогий се прѣмѣства въ Букурещъ, и неговата вуйна остава да продължава старинитѣ си при него. При Евлогий останала до самата му смърть 1897. год. 5. юлий. Покойната е била, види се, най-довѣреното лице на Евлогий, затова ней е повѣрявалъ ключоветѣ отъ касата у дома си.

Както споменахме и по-горѣ, смъртьта на двѣтѣ й дѣца я накарала да гледа песимистично на тоя свѣтъ. Види се, не ще да е била толкозъ въ добри отношения и съ заваренитѣ дѣца, затова прибрала всичкото богатство отъ покойния си мѫжъ.

И слѣдъ смъртьта на Евлогий Георгиевъ Елисавета Пулиева останала да живѣе въ Букурещъ, дѣто се поминала на 14. III. 1900. година.

Макаръ и далечъ отъ родното си мѣсто, макаръ 40 години да прѣживѣла въ чужбина, Елисавета Пулиева никога не прѣставала да обича своето отечество, нейното сръдце копнѣяло да види своята родина напрѣднала. Сѫдбата я лишила отъ щастието да милува своитѣ дѣца, да ги обича и ласкае, но не изгонила изъ сръдцето и обичьта къмъ дѣцата изобщо Въ нейното сръдце се загнѣздила любовь къмъ сирачетата; тя разбрала, че християнски длъгъ е, да се помага на дѣца, оставени отъ сѫдбата да отраснатъ безъ родители, разбрала, че Богъ по тоя начинъ иска да изпита милосърдието и състраданието на богатитѣ, затова на 26. февруарий 1900. година си направила своя завѣтъ, споредъ който завѣщава на Пловдивското сиротопиталище 50,000. лева, отъ които 30,000. лева да се употрѣбятъ за направа на помѣщение на сиротопиталището, а отъ останалитѣ 20,000. лева да се образува фондъ за поддържане на сиротопиталището.

Съ това завѣщание покойната си въздигна единъ паметникъ на благодѣтелка и ще си запечати името дълбоко-дълбоко въ сръдцата на ония нещастни сираци, които намиратъ и за въ бѫдеще ще намиратъ подслонъ, прѣхрана и обучение въ сиротопиталището.

Ето едно поле за надпрѣварване въ благотворителностьта. Ако се погрижеха всичкитѣ богаташи да дадатъ лептата си за сиротопиталища, щѣха да избавятъ отъ мизерия много нещастни сирачета и щѣха отъ сегашнитѣ га-

Елисавета Хр. Пулиева.

мени да създадатъ трудолюбиви работници и полезни граждани на отечеството.

Текстътъ на завѣта на Елисавета Пулиева е слѣдниятъ:

Прѣписъ отъ прѣписъ. Прѣводъ отъ ромънски.

Завѣщание.

Оставямъ универсаленъ легаторъ и наслѣдникъ на цѣлото ми имущество г-на Хр. Н. Пулиевъ, който ще наслѣди цѣлото ми имущество слѣдъ смъртьта ми при слѣдующитѣ условия:

Моятъ наслѣдникъ ще даде:

1. Десеть хиляди лева на г-жа Радка Теодорова, родена Грекова.

2. Петь хиляди лева ще даде на г-на Геро Н. Геровъ.

3. Петь хиляди лева ще даде на г-на Нико Н. Пулиевъ.

4. Три хиляди лева ще даде на г-ца Олимпия Кириякова.

5. Три хиляди лева ще даде на г-жа Елена Апостолова

6. Петь хиляди лева ще даде на г-ца Гразиела Граматическу.

7. Петь хиляди лева ще даде на моята сестра Теофани Константинова.

8. Петь хиляди лева ще даде на дѣцата на покойния ми братъ Михаилъ Джикооглу.

9. Три хиляди лева ще даде на г-жа Теофани Ибишева.

10. Двѣ хиляди лева ще раздѣли между слугитѣ и слугинитѣ ми.

11. Моятъ наслѣдникъ ще разходи за погребението ми. паметникъ и парастаси — всичко четиринадесеть хиляди лева.

12. Наслѣдникътъ ми ще даде петдесеть хиляди лева на Пловдивското сиротопиталище, отъ които тридесеть хиляди — за постройка на едно здание, въ което ще се помѣщава сиротопиталището, и двадесеть хиляди лева ще се употрѣбятъ за образуване на фондъ за подържане на сиротопиталището.

Това сиротопиталище ще носи моето име.

13. Ще даде хиляда лева на Българската цръква въ Букурещъ.

14. Ще даде хиляда лева на сиротопиталището „Елена Домна“ (Elena Dòmna).

26-и февруарий 1900. год.

Елисавета Хр. Пулиева, проприетарка, живуща Каля Момилоръ № 80.

Това завѣщание се написа и редактира отъ мене споредъ искането на странитѣ.

(Подп.): *А. Веричяну,* адвокатъ, Каля Каларашиларъ № 41.

За прѣвода вѣрно:

Секретарь на Българското Дипломатическо Агенство (подп.) *В. Георгиевъ.*

Вѣрно съ първообразното:

За началникъ на отдѣлението: *Т. Недковъ.*

Вѣрно:

Прѣдседатель на Пловд. Сиротопиталищно попечителство: *Д. Дѣлиделвовъ.*

Иванъ Николаевичъ Денкоглу.

Към биографията на Ив. Н. Денкоглу малко ново има да прибавимъ, а главно ще възпроизведемъ онова, що е писано досега въ нашитѣ списания и вѣстници за него.

„Надъ врѣмето, въ което се е родилъ покойниятъ родолюбецъ, Иванъ Николаевичь Денкоглу, лежи тъмна, непрогледна мъгла, защото то бѣга отъ насъ съ повече отъ едно столѣтие. Най-старитѣ измежду коренитѣ Софийски граждани, които на врѣмето сж работили по учебното дѣло въ сегашната столица на България, не знаятъ нишо за раната възрасть на Денкоглу; нѣкои отъ тѣхъ го помнятъ 70—75 годишенъ старецъ и то когато той за кратко врѣме е дохождалъ въ София прѣзъ 1856. и 1857. години. По тая причина биографическитѣ свѣдѣния за тоя забѣлѣжителенъ патриотъ и ревнитель за народната ни просвѣта, при всичкитѣ голѣми старания, които употрѣбихме да съберемъ колкото се може повече и по-точни такива свѣдѣния, сж твърдѣ оскждни. Това което тукъ съобшаваме за Денкоглу, ние дължимъ една часть на главния учитель при столичнитѣ основни училища, г. Валевъ, а главното се ползувахме отъ архивата на Министерството на народното просвѣщение.

„Покойниятъ Ив. Николаевичъ Денкоглу е единъ отъ тия наши народни мжже, които сж били носители на идеята за умственото пробуждане на народа ни и които сж работили въ областьта на учебното дѣло у насъ въ ония отдалечени врѣмена на тежкото ни политическо и духовно робство, когато българинътъ е билъ почти изгубилъ съзнанието за своята народность и почналъ да се срамува да се казва, че е българинъ. Синъ на съвършено бѣдни и прости родители-селяни, той не е ималъ възможностьта да добие едно по-солидно образование, за да може отсетнѣ да бжде полезенъ на народа си и съ своето перо, както що сж били

приснопаметнитѣ Паисий, Априловъ, Неофитъ и др. народни труженици, но при все това той е билъ голѣмъ ревнитель за народната просвѣта и съ рѣдка готовность е давалъ щедри помощи за училища, цръкви, издаване на книги, поддържалъ ученици и изобщо подпомагалъ всѣко начинание, което е имало за цѣль просвѣтата на народа. Той е билъ „старший въ израиля, старшии между българскитѣ ревнители", се казва въ писмото, обнародвано въ в. „Дунавский Лебедъ". Успѣхитѣ на българитѣ го радвали твърдѣ много и той съ гордость и тържественость разказвалъ това прѣдъ своитѣ приятели отъ друга народность. Неговата кѫща въ Москва е била винаги отворена за всички учещи се въ тоя градъ млади българи, отъ които той едни всецѣло поддържалъ, на други врѣменно помагалъ, а всичкитѣ купомъ насрърчавалъ и крѣпилъ въ тѣхъ вѣрата въ жизненитѣ сили и въ свѣтлото бѫдеще на възкръсващата тогава България. Въ самия день на скоропостижната си смрьть Иванъ Николаевичъ Денкоглу бесѣдвалъ съ Филаретова и други млади българи, и темата на разговора била България. Старецътъ станалъ на нозѣ и казалъ: „Мили дѣца! България бѣше изоставена, забравена, унищожена. Да благодариме Бога, че днесъ възкръснува, оживѣва и проявява нови, свѣжи, жизнени сили. При всѣкакви мѫчнотии учението се разпространява между народа и ние доживѣхме да видиме съ голѣмо утѣшение нѣколко отъ неговитѣ благотворни плодове".

„Иванъ Николаевичъ Денкоглу се е родилъ въ с. Балша, община Доброславска, околия Искрецка, окрѫгъ Софийски, около 1781.*) година отъ родители Никола и Мария, а умрѣлъ е на 13 и май 1861. година въ гр. Москва отъ апоплексия**). Г-нъ Д. Финговъ разправя слѣдното за смърьта на Денкоглу: „Сава Филаретовъ, като се оженилъ, въ знакъ на благодарность занелъ въ Москва даръ една риза на дѣда Денкоглу. Послѣдниятъ прѣди да облѣче ризата, рекълъ да се окѫпе, но не му било писано да облѣче тая риза, защото въ банята му припаднало и умрѣлъ". „Ро-

*) Цитатъ отъ „Учил. Прѣгледъ" год. IV. стр. 249.

**) Тая дата въ *Училищенъ прѣгледъ* год. IV. стр. 250. е посочена 1785., обаче тя не може да бѫде вѣрна, защото С. Филаретовъ свѣдочи, че Ив. Денкоглу е умрѣлъ на около 80.-годишна възрасть.

Иванъ Н. Денкоглу.

дителитѣ му били прости хорица. Тѣ били и доволно сиромаси и се занимавали съ земедѣлие. До 18-та си година той живѣлъ въ родното си село и помагалъ на баща си въ полскитѣ работи. Малкото земя обаче, която притежавалъ баща му, слабо възнаграждавала честниятъ и усиленъ трудъ на сѣмейството имъ, та поради това младиятъ Иванъ билъ принуденъ да напусне родното си огнище и заминалъ за гр. София да си търси прѣхраната и да може съ нѣщо да помогне на бѣднитѣ си родители. Тукъ той се установилъ за слуга въ единъ ханъ въ стария кварталъ „Капано", ала не можалъ да се задържи на тая служба по-дълго врѣме. Грубото отнасяне къмъ него на ханджията селянинъ направило невъзможно по-нататъшното му стоене въ този ханъ и той заминалъ да си търси поминъка въ край-дунавскитѣ градове и свободната и гостоприемна Румъния. Това е било около 1808. година. Когато на слѣдната 1809. година се почнала войната между Турция и Ромъния и рускитѣ войски подъ началството на генералитѣ Позоровски и Каменский завзели почти всичкитѣ крайдунавски градове и голѣма часть отъ Сѣверна България, Ив. Николаевичъ Денкоглу се намиралъ по тия мѣста и билъ щастливъ да види храбритѣ руски войници и освободители на поробеното му отечество, и да живѣе между тѣхъ 2—3 години. Неговата радость по случай успѣха на руското орѫжие и неговитѣ желания и мечти, както и тия на всички българи, да се освободи цѣлокупното българско отечество, за нещастие, не се сбѫднали, защото войната между Турция и Русия се прѣкратила на 1812. година съ Букурешкия миръ, споредъ който рускитѣ войски напустнали всичкитѣ завзети мѣста въ България и се завърнали въ Русия. Ив. Николаевичъ Денкоглу отишълъ тогава въ Русия и се установилъ въ гр. Москва. Тукъ той се настанилъ въ една богата фамилия, която се погрижила да му даде извѣстно образование и да го подпомогне материялно. Подготвенъ и подкрѣпенъ така, той почналъ да търгува и. не слѣдъ много години значително забогатѣлъ. На 35-годишната си възрасть Ив. Николаевичъ Денкоглу се оженилъ за една рускина, отъ която добилъ двѣ дъщери. Жена му наскоро послѣ добиването на втората си дъщеря се поминала и той встѫпилъ въ втори бракъ. Едната отъ дъщеритѣ му отъ

първия бракъ се поминала дѣвица, а другата оженилъ и отъ нея ималъ двѣ внучета момчета, Николай и Александъръ Ивановн Голубеви и една внучка — София Иванова Голубева. Отъ втория бракъ е ималъ сѫщо една оженена дъщеря, Александра Иванова, по мѫжъ Клинченой, която така сѫщо му оставила двѣ внучета и три внучки: Николай, Иванъ, Мария, Надежда и София Клинченимъ. Всичкитѣ му дѣца, както и втората му жена сѫ измрѣли прѣди него. Прѣживѣли сѫ го само четирмата му внука и четири внучки, на които той е оставилъ по една значителна сума, както това се вижда отъ завѣщанието му.

„Ив. Николаевичъ Денкоглу се е връщалъ въ България всичко два пѫти: въ 1856. и 1857. години *). Прѣзъ 1858. год. щомъ се научилъ Ив. Денкоглу за нещастието, което сполѣтѣло София отъ земетресението на 18./IX с. г., веднага разпоредилъ да се купи 4000 оки брашно и да се раздаде на пострадалитѣ. Поради това софиянци му изказали слѣдната благодарность:

„София

„Благодарность.

„Извѣстныи-тъ нашъ родолюбецъ и благотворитель Иванъ Николаевичъ *Денкоглу*, щомъ са научилъ за страшно-то землетрясеніе, което са показа въ Софія на 18-и Септ. 1858, и трае още и до днесь, — тоя часъ, по свойственна нему добрина и человѣколюбіе, испратилъ пари до Софійска-та Българска Община за да купѭтъ до 4000 окй брашно, и да го раздадѫтъ милостынѭ на оныя Българскы челяди въ Софія, които най-много сѫ пострадали отъ землетрясение-то.

„Община-та прѣдостави тѫѭ работѫ на Училищны-тѣ Настоятели г. Антона Найденова и г. Дойчина Павловича, които съ драго сърдце сѫ зехѫ да испълнѭтъ волѭ-тѫ на реченый-тъ благотворитель. Софийска-та Българска Община брои за священна длъжность да изяви своѭ-та искреннѫ благодарность своему сътечественнику Ивану Николаевичу Денкоглу за негова братска любовь и милость.

*) Ibid.

„Това истинно-христіянско человѣколюбиво дѣло прави сѣкого отъ насъ съ умиленіе да повтаряме:

„Да е живъ дѣдо Денкоглу

„Богъ да прости негови родители.

„Софія, 1859. Іан. 15. Соф. Бълг. Община *).

„При първото си дохождане въ София той направилъ богати подаръци въ църковни книги и одежди на всичкитѣ тогава седемь цръкви и ходилъ да посѣти родното си село. Общинскитѣ тогава училища въ София не били добрѣ уредени. Това обърнало вниманието на родолюбивия Денкоглу и той още тогава сторилъ намѣрение да даде друга уредба на училищата Слѣдъ една година дошълъ пакъ въ София, довелъ съ себе си своя обиченъ възпитаникъ Сава Василевъ Филаретовъ, свършилъ Московския университетъ, и нему възложилъ управлението на училищата. Тогава той отпусналъ нужната сума за направата на едно двуетажно училищно здание въ двора на църквата „Св. Краль", което здание е изгорѣло прѣзъ 1880. година.

„Приснопаметниятъ родолюбецъ и ветеранъ по учебното дѣло у насъ, Василий Априловъ, въ своето съчинение „Денница Ново-Болгарскаго образованія" ето какво пише за Ив. Н. Денкоглу, относително неговитѣ пожертвования и грижи за уредбата на училищата въ гр. София: „Хотя цѣль благотворенія недостигнута, но благотворителя не менѣе того заслужеваетъ быть извѣстнымъ. — Съ давнихъ еще лѣтъ водворенъ въ Москвѣ Софіецъ, Иванъ Николаевичъ Денкоглу, ревнитель Болгарскаго просвѣщенія. Имея честь быть его другомъ, я, при первомъ извѣстіи объ учреждении Софійскаго училища, увѣдомилъ его, прѣдлагая сдѣлатъ некоторое приношение своему отечеству. Съ радостію принялъ онъ сіе первое извѣстіе и, на первый разъ, выслалъ мнѣ назначенныя мною учебныя книги, притомъ, земной глобусъ и географическія карти. Чтобы доставитъ ихъ вѣрнѣе въ Софію, я послалъ ихъ чрѣзъ Константинополь съ Одескимъ параходъ „Невою" который, къ несчастію, 20. Ноября прошедшаго года претерпѣлъ, близъ Цариградскаго пролива, крушеніе. Сколъ ни прискорбно сіе произшествіе для всѣхъ соотечественниковъ, но оно тѣмъ

*) „Цареградский Вѣстникъ" № 418. 1859. Февруарія 14.

долженствовало быть чувствително для благотворителя. Однакожъ благородныя чувства Г. Денкоглу не установились при семъ неблагопріятномъ извѣстіи. Писмомъ своимъ отъ 5-го мая сего года, какъ сострадателный къ ближнимъ человѣкъ, онъ отзовался мнѣ что жалѣетъ объ утонувшемъ соотечественикѣ его, которому прѣпоручилъ я доставить книги въ Софію: „чтоже касается — пишетъ онъ мнѣ, до самихъ книгъ, то я не оставлю въ скорости выслать вамъ на мѣсто ихъ другія". — Закоснелые къ едной корысти, возмите примѣръ съ вашего соотечественника и вы не останете ни въ чемъ отъ прочихъ вашихъ образованныхъ братьевъ, вашихъ путеводителей къ образованію!"

„Както казахме, кѫщата на Ив Никол. Денкоглу въ Москва е била отворона винаги за всички учещи се въ тоя градъ млади българи, които сѫ се отнасяли къмъ него като къмъ свой баща и покровитель. Едни той всецѣло е поддържалъ, на повечето врѣменно е помагалъ. Още приживѣ той е ималъ свои възпитаници лица, които отсетнѣ достойно сѫ оправдали надеждитѣ на своя благодѣтель, като сѫ се отдали въ служба на отечеството и сѫ работили въ областьта на учебното дѣло у насъ тогава именно, когато полето за работа е било широко, а дѣятелитѣ сѫ били съвсѣмъ малко

„Още на 1834. година Ив. Николаевичъ Денкоглу внесълъ петнадесеть хиляди (15,000) рубли на вѣчни врѣмена въ Императорския Московски университетъ съ цѣль, отъ процентитѣ на тоя фондъ да се възпитава въ сѫщия университетъ единъ младъ българинъ, който да бѫде прѣимуществено отъ гр. София, който той считалъ за свой роденъ градъ. Съ срѣдства на тоя фондъ приживѣ и слѣдъ смъртьта на Денкоглу сѫ се възпитали до сега слѣднитѣ лица:

1. Никола Михаиловски отъ Елена.
2. Райко Жинзифовъ отъ Велесъ.
3. Никола Катрановъ отъ Свищовъ.
4. Сава Филаретовъ отъ Жеравна, Котленско.
5 Конст. Геровъ отъ Одринъ
6. Хр. Стояновъ отъ София.
7. Хр. Бимбаловъ (когато се училъ, починалъ) отъ София.
8. Хр. Филиповъ отъ София (адвокатъ).

9. В. Градинаровъ отъ София (учитель).

10. Георги Панчевъ, починалъ, инициаторъ за основаване на друж. Денкоглу.

11. Боне Лазаровъ по медицина.

12. Никола Поповъ въ Кишиневския Лицей.

13. Дим Никовъ „ „ „

14. Никола Стефановъ „ „ „

„Освѣнъ това сѫщиятъ е оставилъ сѫщо за вѣчни врѣмена друга една сума отъ около 10,000 рубли, отъ процентитѣ на която да се поддържа въ Ришелевската гимназия въ гр. Одеса единъ ученикъ българинъ, който да бѫде сѫщо отъ гр. София или отъ селата на Софийската околия. Съ срѣдствата на този фондъ, който не се поменува въ завѣщанието на Денкоглу, досега сѫ свършили речената гимназия доста младежи", за жолость и при раздаването на тѣзи стипендии волята на завѣщателя не се е изпълнявала както трѣбва: и тукъ партизанството и фаворитизъмътъ сѫ играли главна роль.

„Цѣлата си библиотека отъ около 600 тома Ив. Николаевичъ Денкоглу е оставилъ на Софиискитѣ училища. Тази библиотека има особена заслуга за това, че е послужила за основа на Народната библиотека въ София. Когато въ началото на нашето политическо сѫществуване се учрѣдила народната библиотека и имало твърдѣ малко книги за четещата столична публика, Денкоглувската библиотека е била прѣнесена тукъ отъ училището и е послужила дори до края на 1883. година, когато пакъ е възвърната обратно.

„Ив. Николаевичъ Денкоглу още приживѣ е отпустналъ нуждната сума, съ която „Московское Общество Исторіи и Древностей Россійскихъ" е издало сборника „Князь Свѣтославъ и вѣкъ Болгарскаго Царя Симеона". Сѫщиятъ е помогналъ и на незабравимия Юрий Венелинъ да издаде една часть отъ своитѣ исторически изслѣдвания за българитѣ.

„Въ една отъ най-хубавитѣ и централни части на столицата съ оставени отъ Денкоглу пари Софийското градско общинско управлиние е купило слѣдъ освобождението ни единъ голѣмъ турски конакъ съ грамаденъ дворъ, въ който (конакъ) отъ тогава и доскоро се помѣщаваше едно

отъ столичнитѣ основни народни училища и носѣше името на Денкоглу. Това училище е станало историческо и извѣстно за това, че въ него сж се произвеждали и произвеждатъ почти винаги изборитѣ, било общински, било за народни прѣдставители.

„Основното народно училище въ столицата, което носи името на Ивана Николаевича Денкоглу, за да засвидѣтелствува вѣчната си признателность къмъ своя щедъръ благодѣтель, всѣка година на 13-й май тържествено чествува неговата паметь. Освѣнъ това една отъ улицитѣ въ гр. София носи името на Денкоглу. А пъкъ старитѣ жители на гр. София въ знакъ на вѣчна признателность къмъ него и да могатъ да спомогнатъ и съдѣйствуватъ да се реализува идеята, която съ такъва гореща любовь и желание е прѣслѣдвалъ Ив. Николаевичъ Денкоглу, а именно просвѣтата на народа и всестранното изучване на страната, сж съставили дружество „Денкоглу", което има сжщата цѣль *)

Поради тѣзи заслуги ни Ив Денкоглу, Министерството на народното просвѣщение съ писмо подъ № . . . отъ 22/X. 1898. год. помолило студента по медицината при Московския университетъ, Петра Паскалевъ, да събере свѣдѣния за живота на Денкоглу. Този студентъ се ровилъ доста и едва успѣлъ да намѣри въ „Московскія Вѣдомости" за 61. год. 23. май слѣдното:

„13-го мая скончался въ Москвѣ, въ преклонной старости Иванъ Николаевичъ Денкоглу. Покойный былъ ревноснымъ распространителемъ образованія между болгарами. Съ 1842 года учреждена имъ въ Московскомъ университетѣ стипендія для молодыхъ Болгаръ, будущихъ просветителей своего роднаго края. По отзывамъ профессоровъ университета, даровитѣйшими изъ нихъ были: Бусилинъ, Катрановъ и Филаретовъ. Къ сожалѣнію первые двае уже умерли, послѣдній — нынѣ инспекторомъ и учителемъ въ Софийскомъ училищѣ, основанномъ на иждивеніи покойнаго. Со смертію Ив. Ник. Денкоглу не прекращаемия основанная имъ стипендия. Сверахъ того, покойнымъ была назначена сума, на которую Московское Общество Исторіи и Древно-

*) Пакъ въ *Училищенъ прѣгледъ.*

стей Россійскихъ издаетъ „Изборникъ Святославовъ 1079-го года“ *).

Паскалевъ казва въ сжщото писмо, че нѣкой си Т. Панчевъ събралъ свѣдѣния за живота на Денкоглу, но не знае що е направилъ съ тѣхъ. Кратки свѣдѣния за живота на Денкоглу намѣрихме въ слѣдното писмо на Сава Филаретовъ:

„Изъ дѣлата на Одеското Българско Настоятелство за 1861 год. № 62.

„Преписъ.

„С. Петербургъ 1861 Jюня.

„Получи, 27 Jюнъ 1861.

„Достопочтенниы мои Соотечественники Степанъ Димитріевичъ Тошковичь, Николай Мирановичь Тошковъ, Николай Христофоровичь Палаузовъ и Константинъ Николовичь Палаузовъ!

„Съ душевно прискърбіе идж да Ви извѣстж за смъртьта на едного отъ най замѣчателнытѣ наши Българскы Патріоты Ивана Николаевича Денкоглу. До 13-ий день Маія старецътъ бѣше съвършенно здравъ. Заедно съ него въ този день ные ходихме на гостье изъ Москва по приятели, у насъ додихж други познайницы, онъ самси ходй на биржа, купувалъ, продавалъ и въобще тоя день старецътъ бѣше въ духѣ. До 8-ий часъ п. п. онъ съ одушевленіе разказваше менѣ и на други Българскы студенты, кои бѣхж дошли мене на гостье за сичко що са отнася до любезно наше Отечество Българія. На 8-ий зема си узелокъ съ бѣлье и отыва въ баня. Слѣдъ половинъ часа глѣдамъ, че иди човѣкъ отъ банята и ми казва, че Иванъ Николаевчь скончался тамъ скоропостижно отъ удару. Тоя часъ се затекахъ за Докторъ, летиме на мѣстото, нъ що да видиме сичко са свършило, нахождаме трупъ бездыханенъ. Докторътъ казва, че то было сильныи прилывъ крови къ головѣ, громовой, апоплектическій ударъ . . .

„Можете си прѣдстави моето положеніе въ тая ужасна минута: Я бѣхъ страшно пораженъ отъ това неожидано

*) Дѣло № 41/1899. въ архивата на М-вото на просвѣщението.

несчастіе. Колко повыше гледахъ да сдържамъ себе, толкова повыше посгигвахъ важностьта на тая потеря, коя отходи векѣ отъ насъ на всегда безвьзвратно. Около мене тоя часъ са збрахѫ около 25 Българе стары и млады и сички съ лица прѣблѣднѣлы и облены отъ сьлзы умилно изгледвахѫ трупътъ на тоя любимъ и почитаемъ старецъ, къмъ кого они бѣхѫ са научили да са обрьщатъ всѣкога, като къмъ свой отецъ и покровитель. Добринытѣ на кой да е човѣкъ никога не сѫ изгубены и не се забравьѫтъ, нъ въ тая печална и мрачна минута, неговытѣ добры дѣла, като да са прѣдставлявахѫ прѣдъ сичкы насъ съ особенна живость и блесъкъ. Сѣкой чувствуваше, че прѣдъ него стои за послѣдній пѫть лице истóрическо, лице кое има да захване почетно мѣсто въ исторіята на Българската писменность и Народно въобще пробужданіе къмъ сичко, що е чисто, возвышено и благородно. Сѣкой чувствуваше неговото огромно значеніе въ това отношеніе, и съ благовѣніе и искренна жалость отново обрьщаше своитѣ взоры къмъ старецътъ, и отново горѣщы сьлзы са роняхѫ отъ очитѣ на сѣкого. Въ тоя часъ сичкый минѫлъ животъ и благодѣянія са проносяхѫ прѣдъ нашето въображеніе. При тая мыслъ естественно са възбуждаваше въспоминаніе и за незабвеннытѣ и вѣчно-любимытѣ пьрвы сподвижники и ревнители наши В. Априлова, Н. Палаузова, А. Хаджиоглу, Симеоновича, х. Минчя, Варбанъ Чорбаджи и пр. . . . кои съ посилнитѣ си пожертвуванія и пристояванія положихѫ начало и основа на възрожденіето на нашата мила народность. — Сичкы тыя милы за сѣкого Българина образы са сливахѫ въ единъ ликъ, ликъ прѣкрасенъ, симпатиченъ и драгоцѣненъ . . .

„При деня слѣдь погребеніето на Ивана Николаевича, ные отыдохме да са поклониме праху незабвеннаго Ю. И. Венелина и да отслужиме паннихидѫ. Тука присутствовахѫ сичкытѣ Българе млады и кога священникътъ споменуваше имената Юрія, Василія, Николая, Ивана, Георгія, . . . и пр. Българчетата тронуты отъ чувство искренной благодарности къ усопшимъ, единогласно и изъ глубины сердца повтаряхѫ: Боже, прости, прости имъ согрѣшеніето и дай имъ Царство небесно! Покойныйтъ още отдавна, по своя добрина, имаше довѣріе къмъ менѣ словесно и писменно са

споразумѣваше съ мене за нѣкои отъ своитѣ распоряженія въ своето Завѣщаніе. Между другытѣ, азъ счетохъ за своя длъжность да му напомня въ врѣме, че сичко що мысли да завѣщае за въ полза на Българскы църкви и училища, добросовѣстното исполненіе на тая послѣдня негова воля трѣбва непрѣменно да е възложена на Васъ Одескытѣ Българе, Вамъ да прѣдостави право по его смерти Вые да тражите испълненіето на това Завѣщаніе. Онъ ма послуша, зелъ си назадъ прежнѣто завѣщаніе и накаралъ та му написали ново, въ което отрежда душеприкащикы двама Русскы, Московскы купцы — Сиротинина и Селиванова и третий едного отъ свои роднины, чиновника Никифорова, нъ въ това ново завѣщаніе онъ именно и казва, че сичко що за вѣщава за Софійскы училища и цьрквы и пр. Душеприкащикытѣ сѫ длъжны сичкытѣ тыя суммы да ги испращѫтъ въ Одесѫ Вамъ четыремъ, а Вые да имате грыжѫ да гы прѣпровождате, по Вашему благоусмотрѣнію, до Софийската Община. Така, що въ това Завѣщаніе, като Ви назовава сѣкого отъ Васъ по име и Ви моли да пристоявате за испълненіе неговата воля, то изрече, че и Вые оставате като душеприкащикы, ако не на сичкото имане на покойныйтъ, то поне на тыя суммы, що сѫ назначени за българскы училища и цьрквы.

„Приблизително можѫ да Ви кажѫ, че тыя пожертвованія са около 20,000 р. с. — А на свои роднины въ Москва назначава до 30,000 р. с. Ако Богъ бѣше продолжилъ днитѣ на тоя старецъ, моето срѣщане съ него, можяше да има влияніе върху много пунктове на това Завѣщаніе, нъ, Богу така было угодно. Ще бѫдиме благодарны и за това и отъ все сьрдце ще повтаряме — Богъ да прости!

„Полиціята бѣше описала и запечатила сичко. Душеприкащикытѣ очекувахѫ да са потвьрди окончателно Завѣщаніето отъ Началството, та тогава като влѣзатъ векѣ въ своитѣ права, тогава има да извѣстятъ и Васъ. Азъ присѫтствувахъ кога ставаше опись, послѣ нарочно са задьржахъ въ Москва нѣколко деня повыше за да съберѫ свѣденія и наведѫ справкы, още да земѫ мѣры предосторожности за всѣкой случай. Душеприкащикытѣ не сѫ лоши хора, нъ и осторожность не мѣшаетъ.

„Друго: Вамъ е извѣстно, че покойныйтъ е внесълъ пары за една стипендія при Московскій Университетъ и една при Одеската гимназия. Я бѣхъ много пжти говорилъ Покойному да прощава Одескимъ Болгарамъ, по смерти своей, выборъ стипендіантовъ. Два деня прѣди да умрѣ казваше ми да отидемъ заедно въ П.-бургъ при Министра Народн. Просвѣщенія и да устроиме и това, нъ смьртьта го прѣвари и това остана, неурядено. По послѣднята му бумага въ Университетътъ онъ прѣдставя право выбратъ стипендіанта Попечителю Одесск. Учебн. Округа. К. Геровъ свьршя тая година и стипендията при Университетътъ остава свободна. Старецътъ бѣше рѣшиль да помѣсти Софіянчето Христ. Т. Стоянова на тая стипендия, а менѣ бѣше отписалъ да приготвя друго момче отъ Софія за да дойде въ Одеската гимназія и за напрѣдъ се по тоя начинъ да се слѣдва. То добро. Нъ за да приеме Университетътъ Стоянова, то трѣбва Одесск. Попечитель да го прѣдстави. За това бждете милостиви, обяснете се съ тамошныйтъ Попечитель и му отрекомандувайте Стоянова за да го снабдятъ съ писмо до Начальството на Моск. Университетъ и Стоянова да прѣдстави за стипендіантъ на Денкоглу, а не другиго. А колкото за Одесската Гимназия, то остава за послѣ, кога Душеприкащикытѣ внесжтъ парытѣ въ банкъ сами, или чрѣзъ Васъ, тогава има и да Ви пращаме момче отъ Софія за стипендіантъ. —

„Стояновъ може и да остане още нѣколко врѣме въ Одесса, нъ на всѣки случай, Вые трѣбва да прѣдувѣдомите Одесск. Попечитель, като да не бы кога му поискатъ отъ Москва Българинъ, онъ безъ да знае Васъ и Стоянова, може и да прати въ Москвж другъ Българинъ, „кто попадется" и да излѣзе недоразумѣніе, отъ кое я самъ имахъ толкова непріятности едно врѣме.

„Въ Турско работытѣ отыватъ така, що я не смѣяхъ да живѣя повыше тамъ турскоподданный, а сьмъ подалъ сега прошеніе за Руско подданство, за кое и може да са задьржж още тука до $1\frac{1}{2}$ мѣсяцъ. Я са виждамъ съ сичкы, кои пріиматъ участіе въ нашитѣ българскы работы както тука, така и въ Москва. На сичкытѣ азъ тълкувамъ, че ако искатъ благодѣяніята имъ да хващатъ мѣсто, то трѣбва непрѣменно да влазятъ въ сношеніе съ Одеското

Българско Настоятелство и съ общо съгласіе да дѣйствуватъ у сичко за да не излазятъ недоразумѣнія, противорѣчія и сѣкаквы другы безреднины: да има у сичко единъ планъ, едно направленіе. Прѣди три недѣли, кога бѣхъ още въ Москва, тамошнійтъ Славянскій, Благотворителный комитетъ, кой издържява почти на 20 българчета да са учжтъ, кой разнесълъ до сега въ полза на Българитѣ доста пары, — пригласи и мене въ своето засѣданіе, гдѣ бѣхж събраны сичкы членове-благотворители. Между много другы разговоры благопріятны за Насъ, убажда са единъ и възражава: „Господа, ные искренно обычаме Българетѣ, желайме имъ доброто и во что бы то ни стало ще имъ покровителствоваме и благодѣтелствоваме, нъ съсъ съжалѣніе са е расчюло, че *нѣкои* отъ нихъ не са учжтъ добрѣ и поведеніето имъ не е похвално". Сички сж съгласихж, че трѣба да са земжтъ мѣры. Попытахж и мене. Отговорихъ; че колко за тыя що сж сега тука, то е лесно: По-разумнытѣ ще посовѣтуватъ по младытѣ; ще се даде възможность на по достойнытѣ да можжтъ да поспиратъ по неопытнытѣ и да имъ даватъ по добро направленіе и, какъ да е, тѣ ще си са исправятъ. Нъ за напрѣдъ да не пріиматъ на свой счетъ никого, кой нѣма отъ Одесското Настоятелство Свидѣтелство за неговытѣ способности и добро поведеніе. Безъ това, тука са появяватъ между добрытѣ и такыва бездарны, лѣниви и злонравны българчета, кои не само нищо не добыватъ ни за себе ни за отечество и употрѣбляватъ во зло благодѣяніето, нъ още съсъ своитѣ глупав[illegible] постжпкы даватъ твърдѣ едно лошо понятіе за Българетѣ, чернжтъ българското име и правжтъ нашитѣ доброжелатели да охладняватъ къмъ насъ и къмъ сичкы наши българскы работы . . . Въ заключеніе имъ казахъ: слѣдъ 1—2 годины или и по скоро може да има мѣста. Комитетътъ извѣстява Настоятелството колко мѣста има. Настоятелството, ако има въ Одесса или въ Кіевъ достойны момчета, праща гы, — ако ли нѣма, то въ свою очередь Настоятелството поисква такыва момчета отъ подобрѣ устроенытѣ български училища (Търново, Габрово, Калоферъ, Пловдивъ, Систовъ, Русчюкъ, Шуменъ, Софія и пр. . .) които кога дойдатъ въ Одесса съсъ свидѣтелства отъ учителитѣ и общинытѣ (тогава и настоятелството гы посвързва

нѣкакъ и по окончаніе курса непрѣмѣнно ще поучителстватъ не помалко отъ четыре годины въ Българія) и послѣ гы испраща въ Москва. — Това мое мнѣніе са одобри отъ сичкы единогласно. Въ истыйтъ духъ говорихъ и за другы благодѣянія, както сборъ и т. п. . . . Тия дни ще си изберятъ за прѣдсѣдатель на тоя комитетъ Графа Блудова, който е любимецъ государя и „много можетъ", та послѣ има да са отнесжтъ и къмъ Васъ. — А пъкъ я бѣхъ Ви казалъ, че не ще е злѣ, безъ да чакате они да Ви пишжтъ, Вые сами, като че не знаете тѣхнжтж мыслъ, а благодѣяніята, що помагатъ на българчета да са учжтъ Вамъ сж извѣстни, то само за тыя благодѣянія Настоятелството да имъ напише едно благодарственно писмо и да са напише на имя: „Московскому Славянскому Благотворительному Комитету . . ." и да ся приключи въ особенно писмо до секретарьтъ на тоя комитетъ Е. В. бл. Ивана Сергѣевича Аксакова, който слѣдь смьртьта на Хомиякова и Бахметьева е душата на тоя комитетъ и дѣйствува усердно, разумно и удачно.

„Министерство Народн. Просвѣщенія събира свѣдѣнія, кои сте просили и има да Ви гы прати

„Прощавайте, че Ви досадихъ съ праказкытѣ си. Слѣдь цѣлы четыре годины са обрьщамъ къмъ Васъ! Малко ли има да са приказва, малко ли има да са припомянава!

„Вашъ покорный и благодарный съотечественникъ

„С. Филаретовъ" *)

„Вѣрно: *Н. Палаузовъ*".

Берлинъ 1861 год. юлия 5. „Тукъ не получаваме редовно български газети, та за това не знамъ дали има до сега да се е обнародвало нѣщо за смъртьта на незабвений нашъ старецъ Ив. Ник. Денкоглу. За това като се извѣстихъ тия дни отъ пжтници за неговата смърть, идж да съобщж това печално извѣстие на всички българи.

„Старецътъ бѣше миналъ вече 80 години, но се държеше още доста добрѣ, и никакъ не му се щѣше да остава безъ работа: така той постоянно бѣше на нозѣ да

*) Гл. Арх. на М-то на народ. просвѣщение. Дѣло № 41/1891. листове 58., 59, 60., 61., 62.

пазари, купува, продава, сѣди самси да пише и веде счети, ако и да имаше човѣци, които можахѫ дъ вършатъ тия работи намѣсто него.

„Прѣди нѣколко години той намислилъ да остави търговията съвсѣмъ и да си живѣе мирно и спокойно на стари години. Той наредилъ всичко и отишелъ да се порасходи въ Германия. Но ела да видиме, що ще правишъ съ българско сърдце? Той си расказваше и самъ, че само когато си помислялъ, че той е празенъ човѣкъ, тая мисль го много мѫчала и не могѫлъ да се удържи и пакъ отново се заловилъ за търговия.

„Все така си билъ той дѣятеленъ и веселъ до 13-и май 1861 год. Въ тоя истий день ходилъ той изъ градътъ, разговарялъ се съ приятели и познайници, купувалъ, продадавалъ, обѣдвалъ и слѣдъ обѣдъ доста врѣме разговарялъ той съ Филаретова и други млади българе, които били у него на гостье, и съ особенно одушевление имъ разказалъ своето дѣтинство, отрочество и всички врѣмена, които той прѣминалъ. Послѣднитѣ години на животътъ си той бѣше посветилъ току рѣчи на въпросътъ за своя мила България, съ каква гордость и тържественность разказваше той за успѣхитѣ на българетѣ прѣдъ свои приятели отъ другъ народъ. Та и въ тоя истий день темата на разговорътъ бѣше „Българско“. Казватъ, че старецътъ станалъ на нозѣ и казалъ:

„Мили дѣца! Българая бѣше изоставена, забравена, унищожена. Да благодариме Бога, че днесь за днесь, въскръснува, оживѣва и проявлява нови, свѣжи, жизнени сили. При всякакви мѫчнотии учението се распространява между народътъ и ние доживѣхми да видиме съ голѣмо утешение нѣколко отъ неговитѣ благотворни плодове. . . “ Още много чувства и желаний исказалъ старецътъ въ тая минута. Гостьсто поблагодарили и си отишли. Слѣдъ тѣхъ старецътъ пакъ като ходилъ изъ градътъ заминалъ у единъ приятель. Щомъ сѣдналъ на едно канапе, изеднажъ става ударъ (дамла) и безъ да каже едно охъ тука прѣдава духъ Богу!... Въ истата минута се явяватъ доктори, роднини и приятели, но нищо не помага. Въздишки, сълзи, плачъ. . . . И така, „старший во Израиля“, старший между българскитѣ ревнители се поминува на 13-и маия 1861 год. въ Москва въ прѣклонна 80 годишна старость, отъ смърть скоропостижна, смърть легка, смърть праведника!

„Погребението се свършва съ достатъчно църковно великолѣпие и много отъ Московски граждане, военни, търговци, учени, Руси, Гърци, Българе придружаваха процесията до самитѣ гробища, наречени „Пятницкое Кладбище“. Тукъ се изрѣкли отъ Българетѣ надгробни слова и всички слушатели ронили сълзи и повторяли: Боже прости му съгрѣшения и поведи го въ царство небесно!

„Казвать покойния да е оставилъ писмено завѣщание, въ което има нови благодѣяния за български училища, ученици и църкви. Безъ съмнение ние ще дочакаме пълно жизнеописание на това замечателно лице, както и обнародваньето на завѣщанието отъ душеприкащикитѣ негови. — А за сега, ние и безъ да знайме колко добрини е учинилъ достопочтенний и незабвенний нашъ старецъ, Денкоглу, за училища, ученици, църкви, издания книги и всѣкакви други прѣдприятия полезни за българския народъ, за тия негови добрини не само днесъ милиони Българе ще кажѫтъ „Богъ да прости“, но и потомството во вѣки вѣковъ съ любовь и благодарность ще повтаря „Богъ да прости дѣдо Денкоглу“. Съ това сърдечно „Богъ да прости“ свършвамъ и азъ писмото си и отъ душа желаѭ да утѣши насъ Богъ съ повече такива ревностни благотворители, какъвто бѣше покойния Ив. Ник. Денкоглу. Слѣдъ благородното въспоминание за дѣда Денкоглу, менѣ се прѣдставляватъ и такива размишления: колко човѣци богати на тоя лъжовенъ свѣтъ се славятъ съ своитѣ милиони, съ голѣма слава, съ голѣми чинове и по всичкий свѣтъ гърми тѣхното име.... Но най-послѣ дохожда смърть, богатството минало въ други рѫцѣ, слава и голѣмина нѣма, и слѣдъ 2—3 години името на тоя богатъ голѣмецъ се съвсѣмъ забравя, като че не се е раждалъ той на тоя свѣтъ. Защото тѣ сѫ се родили на този свѣтъ добичета, като добичета проживѣли, и пакъ като добичета свършили своя животъ, безъ да оставятъ нѣкой споменъ, нѣкое благодѣяние, което да напомнюва, че и тѣ сѫ живѣли на тоя свѣтъ по човѣчески, а не безплодно... Жалко за такива человѣци! Отъ друга страна, гледаме человѣци съ по-малко богатство, но надарени съ здравъ умъ, и тѣ още на живота си жертвуватъ за училища, за книги и за всичко, що се отнася до учението. гледатъ да спомагатъ за да се распространява името имъ. На такива чело-

вѣци имената отъ Бога, тия имена се славятъ изъ родъ въ родъ съ похвала, любовь и благодарность. Блазѣ на тия избранни!

„Колко богати хаджии и чорбаджии сѫ измрѣли и нѣма и споменъ за тѣхъ, или съ сълзи ги кълнѭтъ сиромаситѣ, — а славнитѣ имена на Априлова, Палаузова, Хаджи Минча, Варбанъ чорбаджи Чалики, Симеоновича, Денкоглу, Трайкова вѣчно ще свѣтятъ, като брилянти въ българ. История".

С. Ф.

Обнародвано въ вѣстника „Дунавский Лебедъ" отъ 1861. год. и „Българска Илюстрация", год II. (1882), книга II. София.*)

Копие отъ завѣщанието на Ивана Николаевича Денкоглу, което ся намѣри послѣ смъртьта му въ Москва на 11. Маия 1861 год.

Въ имя Отца и Сина и Святаго Духа Аминь.

Я нижеподписавшійся почетный гражданинъ Нѣжинскій Грекъ и временно Московскій 3-ей гильдій Купецъ Иванъ Николаевичъ Денкоглу, будучи въ здравомъ умѣ и твердой памяти заблагоразсудилъ изявить симъ завѣщаніемъ на случай смерти моей, послѣдню волю мою о благоприобрѣтеномъ мною движимомъ имѣній, заключающемся преимущественно въ наличныхъ деньгахъ, векселяхъ, документахъ и прочихъ отъ части разныхъ товарахъ, для чего избралъ я душеприкащиками:

Московскаго 2-ий гильдіи купца Василья Алексѣевича Сиротинина, Колежкаго Секретаря Александра Алексѣевича Никифорова и Московскаго купеческаго сына Андрея Алексѣевича Селиванова, которыхъ просилъ принятъ въ общее ихъ управленіе и полновластное распоряженіе все имѣніе, какое только можетъ послѣ смерти моей остаться, въ чемъ бы оное ни заключалось, на ниже слѣдующемъ положеніе: 1) тѣло мое грѣшное похорнить и употрѣбить на то и на поминовеніи души моей триста рублей серебромъ. 2) Положить въ Греческомъ Николаевскомъ въ Москвѣ монастырѣ триста руб. сер. для бѣдныхъ. 3) Дѣтямъ покойной до-

*) Цитатъ отъ „Училищенъ прѣгледъ" год. IV.

чери моей отъ перваго брака моего Марьѣ Ивановнѣ, по мужу Голубѣвой, а моимъ внукамъ: Николаю и Александру Ивановимъ Голубѣвымъ видать каждому по три тысячи руб. сер., а внукѣ Софьѣ Ивановнѣ Голубѣвой восемь тысячъ руб. сер. и свояченицѣ мой Софьѣ Юрьевнѣ Дагаевой — пять сотъ рублей сер.; 4) Детямъ покойной дочери моей отъ втораго брака моего Александры Ивановны, по мужу Клинченой, а моимь внукамъ Николаю и Ивану Клинченымъ выдатъ каждому по двухсоть руб. сер. также и внучкамъ моимъ Марьѣ, Надеждѣ и Софьѣ Николаевымъ Клинченнымъ видать каждой по двѣсти руб. сер.; 5) Въ 1834 год. положено мною пятьнадцать тысячъ руб. сер. ассигнаціами на вѣчное время отъ имени моего въ Императорскомъ Московскамъ Университетѣ съ тѣмъ, что бы на проценти съ этой суммы обучался въ ономъ одинъ молодой Болгаринъ, турецкій поданный, преимущественно изъ моей родины города Софіи; сверхъ того назначаю положить послѣ смерти моей въ вышеказанномъ Московскомъ университетѣ на вѣчное время и отъ имени моего още тисячи и пять сотъ руб. сер. и присоединить эту суму съ тѣми пятьнадцатью тысячами рублей асиг. которые положены мною въ 1834 году; 6) Также положено мною отъ имени моего въ сохранную казну на вѣчное время десять тысячь рублей сер. на имя училища находящаго ся тамъ въ Софіи и билетъ отослать старшинамъ; 7) Къ нимъ же, старшинамъ, отослать наличными денгами а) для 7-ми церковей въ городѣ Софіи для каждой по сту руб. сребромъ б) для выдачи десяти бѣднѣйшимъ дѣвицамъ при выходѣ ихъ въ замужество каждой по сту руб сер.; 8) Послать отъ имени моего старшинамъ города Софіи тысячу руб. сер. на имя церкви Пречистыя Божіей Матери на поправки и украшеніе сей церкви въ память похороненыхъ родителей моихъ Николая Маріи и Домны; 9) Выслать въ городъ Софію Церковнымъ старшинамъ строящаго ся тамъ собора тысячу руб. сер., кои употрѣбить на мѣстныя иконы и иконостасъ, который заказатъ иконопису Станиславу извѣстному тамошнымъ старостямъ; 10) Выслать въ городъ Софію къ старшинамъ отъ имени моего двѣ тысячи руб. сер. для выкупа изъ тюрмы содержащихся за долги; 11) Выслать въ городъ Софію учителю, моему воспитаннику, Саввѣ Васильевичу

Филаретову двѣ тысячи руб. сер. по нашему съ нимъ уговору и въ знакъ моего къ нему благорасположенія; 12) Видать крестникамъ моимъ Ѳеодору Степиновичу Дагаеву пять сотъ руб. сер., Александру, Николаю и Серафиму Александровымъ Никифоровымъ каждому по тысячъ пять сотъ руб. сер., Михаилу, Николаю и Алевтинѣ Андрѣевымъ Селивановымъ каждому по сту руб. сер., крестнику моему Николаю Львовичу Черногорову сто руб. сер., Еленѣ и Ивану, дѣтямъ Ивана Андрѣева Неста, каждому по сту руб., сер. Олимпіадѣ Зегера, крестницѣ моей, сто пятдесять руб. сер.; бѣдной гречанкѣ Мановой сто руб. сер. 13) Всѣ означеные билеты сохранной казны и наличныя денги для города Софіи переслать старшинамъ черезъ соотечественниковъ моихъ Одесскихъ купцовъ: Николая Христофоровича, Константина Николаевича Палаузовымъ, Николая Мироновича Тошковича и Степана Димитриевича Тошковича; 14) Отъ Его Сіятельства Графа Сергія Григорьевича Строганова имѣетъ поступить въ печать: „Сборникъ Князя Святослава и Болгарскаго царя Симеона" половина екземпляровъ принадлежатъ мнѣ, которые прошу продатъ и вырученною сумму обратитъ въ ползу училища въ городѣ Софіи; изъ оныхъ 20-ти экземпляровъ отослать туда же въ Софію для раздачи въ тамошнихъ разныхъ училищахъ; 15) Всѣ означеныя вклады выдать и расходы по явкѣ сего духовнаго завѣщаніе моего и прочія не предвидимыя мною расходы должны бытъ произведены Г. Г-ми Душеприкащиками, какъ изъ назначенныхъ пакъ и изъ имѣющыхъ бытъ вырученными чрезъ продажу товаровъ и полученными съ должниковъ моихъ по векеслямъ, счетамъ, книгамъ и прочимъ документамъ денегъ, если за всѣмъ тѣмъ оставаться будетъ какая либо сумма, то раздѣлить ее между внучками моими каждой изъ нихъ по равной части; 16) Все домашное заведеніе, кромѣ товаровъ и носилнаго платя предоставляю по смерти моей продать и раздать бѣднымъ по благоусмотренію Г. Г. Душеприкащиковъ; 17) Непремѣнное исполненіе вышепрописанной послѣднѣй воли моей со всею точностію предоставляю всѣмъ въобще Г. Г. Душеприкащикамъ, а въ случаѣ отбытія или кончины чіей либо, наличнымъ изъ нихъ полновластно, безотчетно и безъ всѣкакваго прекословія со стороны роднихъ и наслѣдниковъ моихъ, кото-

рые ни вочто, кромѣ назначенную ими мною награжденія не имѣютъ права и не должни вмѣшиваться; 18) Завѣщаніе сіе, какъ послѣдняя воля моя, должно восприять полную силу и дѣйствіе по кончинѣ моей и затѣмъ, всякое прежде учиненое мною завѣщаніе если би такое оказалосъ, должно быть недѣйствительно.

Москва, Ноября 15-го 1860 года.

Сіе духовное завѣщаніе, по волѣ и слову завѣщателя, почетнаго гражданина, Неженскаго грека и временно 3-ій гильдіи Московскій купецъ Иванъ Николаевичъ Денкоглу, писалъ учитель греческаго язика Костандинъ Димитровичъ Адзиропуло.

(На подлинномъ написано) Почетный гражданинъ Нѣжинскій грекъ и Московскій 3-ей гильдіи купецъ Иванъ Николаевичъ Денкоглу.

За симъ слѣдуютъ подписи свидѣтелей: Духовника Иеромонаха Амфилохія, Московскаго купца Алексѣя Никифорова, Нѣжинскаго купца Михаила Тринча, Нѣжинскаго грека Александра Стаменова и Московскаго купца Махаила Агаро и засвидѣтелствованіе подлинности завѣщанія, 2 Департаментовъ Московской гражданской палаты и надворнаго суда

2-и Департамента о вводѣ во владѣніе завѣщанимъ имѣніемъ

Вѣрно съ копията: За началникъ на отдѣлението (под.) Н. Комсиевъ, Вѣрно съ прѣписа секретарь Кулевъ, Вѣрно съ прѣписа: Началникъ на Финансовото отдѣление Гр. Т. Гладиевъ. Вѣрно съ първообраза Секретарь: (не се чете). *)

---

*) Гл. Арх. на М-вото на народното просвѣщение, дѣло № 4/1898.

Атанасъ Русковъ Беронъ.

На градеца Котелъ се падна щастието да роди нѣколко любознателни и патриоти синове, едни отъ които зеха най-живо участи въ народнитѣ ни борби съ коварния фенеръ (Стефанъ Богориди, Гавриилъ Кръстевичъ), други се бориха съ потисницитѣ турци (Сава Г. Раковски), трети будѣха съзнанието у българския народъ (Стойко Владиславовъ, по-сетнѣ епископъ Софроний Вратчански), четвърти завѣщаха спечеленото си богатство за народопросвѣтени цѣли (Д-ръ Петръ Беронъ и Атанасъ Р. Беронъ). Сѫдейки по това, трѣбва да признаемъ, че Котелъ е далъ най-великитѣ хора на България. Западналиятъ сега Котелъ има славно минало, неговото име трѣбва да се произнася съ благовѣние. Видни турски държавни сановници — по народность българи, видни ратници на църковно училищното дѣло, видни писатели, видни революционери и видни дарители за народната ни просвѣта сѫ видѣли пръвъ пѫть този свѣтъ въ Котелъ, тамъ засукали първото си майчино млѣко, тамъ получили първоначалното си образование, тамъ се запалилъ онзи жаръ отъ патриотизъмъ, който не угасвалъ въ котленеца, дѣто и да се намиралъ той: било близу до царския сарай въ Цариградъ, било до фенерската патриаршия, било въ плодоносната и доходна за търговеца Ромъния.

Нашата история много или малко каза за Софрония, Богориди, Раковски, Кръстевича, Д-ръ П. Берона и др., обаче до сега нищо не е казано за другъ единъ котленецъ, който макаръ и да не е проявилъ нѣкаква дѣйность било на литературното поле, било на политическото, но е работилъ прѣзъ цѣлия си животъ, за да спести нѣщо и да го остави за народопросвѣтени цѣли. Този котленецъ е *Атанасъ Русковъ Беронъ,* братовъ синъ на извѣстния авторъ на рибния букваръ и на дарителя на Одринската гимназия Д-ръ П. Беронъ.

Оскждни сж свѣдѣнията, които добихме за Атанасъ Р. Беронъ, защото той още отъ млади години напустналъ родното си мѣсто и отишълъ въ Ромъния, та и неговитѣ роднини въ София го не познаватъ. Съвсѣмъ малко нѣщо знае за живота му Д-ръ В. Беронъ.

Атанасъ Р. Беронъ, по казванието на Д-ръ В. Беронъ, се е родилъ около 1850. година. Баща му се казвалъ Руско, извѣстенъ като разпространитель на Д-ръ П. Бероновитѣ книги, а майка му х. Мария. Първоначалното си образование получилъ въ котленското училище на български езикъ. Баща му Руско не билъ състоятеленъ, а и въ Котелъ не е имало добри условия за работа, поради това Д-ръ П. Беронъ го повикалъ въ Крайова. Тамъ се прѣселилъ Руско съ жена си и съ дѣцата си, но не се знае, дали Атанасъ е продължилъ образованието си. По думитѣ на Д-ръ В. Берона, Атанасъ не се е училъ понататъкъ. Като поотрастналъ Атанасъ, трѣбвало да се захване на работа. Тогава го настанилъ, навѣрно чичо му, за управитель на мушията „Чертате", близу при Калафатъ въ Ромъния. Тукъ младиятъ, пъргавиятъ, схватливиятъ и пестовниятъ Атанасъ турилъ начало на своето състояние. Неизвѣстно защо, Атанасъ спечелилъ ненавистьта на Видинскитѣ турци, които търсили случай да му напакостятъ. По едно врѣме се удава многоочакваниятъ случай: видинскитѣ турци прѣминали Дунава, хванали въ мушията Атанаса и го били до смрътъ. Отъ този бой Атанасъ заболѣлъ тежко, слѣдъ това заминалъ за Русе да се лѣкува. Слѣдъ като се излѣкувалъ, Атанасъ вече не пожелалъ да се върне въ мушията „Чертате", а заминалъ за Букурещъ, дѣто се установилъ на постоянно мѣстожителство и започналъ да се прѣпитава съ рентата отъ своитѣ капитали. Той останалъ не женenъ, затова и рентата отъ копиталитѣ му ще му е давала достатъчно срѣдства за охоленъ животъ. Тукъ виждаме вече Атанасъ Беронъ да зима участие въ дѣлата на Българската добродѣтелна дружина. Въ срѣдата на членоветѣ на добродѣтелната дружина той получилъ нова подкладка отъ патриотизъмъ, който вече не можеше да се разколебае. Може би и примѣрътъ на родолюбивия му чичо да изигра своята роля. Както и да е, сега ние виждаме Атанаса Р. Беронъ въ редоветѣ на рѣдкитѣ наши благодѣтели. Прѣзъ 1905.

година той падна тежко боленъ, замина за Виена да се лѣкува, но вече бѣше късно да му се помогне: наскоро се помина.

Виждайки, че наближава последниятъ часъ на живота, Атанасъ Р. Беронъ направилъ въ Виена при Българското дипломатическо агенство слѣдния дарителенъ актъ:

Оригиналътъ е обгерванъ съ 300 лева и 50 ст. въ гербови марки.

Прѣписъ

Актъ за дарение.

Долуподписаний Атанасъ Р. Беронъ, именуемъ още и Веронъ,—съ което послѣдно име се подписвамъ въ сдѣлкитѣ си — български подданникъ, съ мѣстожителство въ Букурещъ, 21 Strada Domnei, а по настоящемъ врѣменно прѣбиваающъ въ Виена, заявявамъ чрѣзъ настоящия актъ за дарение, че дарявамъ на Министерството на Народното Просвѣщение въ България, за да станатъ негова пълна собственность:

1) Номинална стойность лева златни 140'000 — сто и четиридесеть хиляди, въ български държавни книжа отъ ипотекарния 6% заемъ 1892 год., отъ които купона за мѣсецъ юлий т. г. е отрѣзанъ;

2) Номинална стойность лева златни 8000 — осемь хиляди, въ 20 (двадесеть) акции отъ Българското Параходно Дружество;

3. Номинална стойность лева златни 1900 — хиляда и деветстотинъ, въ 38 (тридесеть и осемь) облигации отъ 5% заемъ на града София; или всачко номинална стойность 149'000 — сто четиридесеть и деветь хиляди лева златни.

Това дарение правя подъ слѣдующитѣ условия, които надарения трѣбва да съблюдава изрично, и безъ той да има право да измѣня въ каквото и да било моитѣ разпореждания, подъ страхъ на отмѣнение дарението:

Горѣизброенитѣ книжя (ефекти), по настоящемъ депозирани на мое име и смѣтка въ Българската Нар. Банка, ще останатъ депозирани въ тая Банка на име и смѣтка на Българското Министерство на Народното Просвѣщение, безъ то да може никога да изтегли цѣлата сума или часть отъ нея, нито даже да ги замѣни съ други цѣнни книжя, съ

изключение, разбира се, на ефектитѣ, които се конвертиратъ, погасятъ или излѣзатъ въ тиражъ; въ тритѣ послѣдни случаи, Българската Народна Банка ще има грижата да замѣни тия конвертирани, погасени или излѣзли въ тиражъ книжя съ други български държавни ефекти на сжщата стойность. Ако се случи, щото една или нѣколко отъ облигациитѣ да спечелятъ при тиража лозове прѣвишающи номиналната имъ стойность, то стойностьта на тия лозове ще послужи да се купятъ нови български държавни ефекти и ще бжде прибавена къмъ горния капиталъ.

Приходитѣ, лихвитѣ и дивидентитѣ отъ горѣспоменатитѣ цѣнности—както отъ тия, що сж по настоящемъ депозирани въ Българската Народна Банка, така и отъ ония, що би се прибавили къмъ тѣхъ — ще се събиратъ, капитализиратъ и прѣобрѫщатъ отъ Българската Народна Банка въ български държавни книжя, постепенно съ ставанието имъ разполагаеми, и то до деньтъ, когато ще образуватъ, заедно съ първоначалния капиталъ, съставляющъ моето дарение, единъ капиталъ отъ номинална стойность двѣстѣ хиляди (200'000) лева златни. Отъ приходитѣ на капитала Българската Народна Банка ще задържа разноскитѣ за пазението и управлението му.

Приходитѣ отъ образувания по тоя начинъ капиталъ Министерството ще употрѣбява за създаването на петь (5) ежегодни стипендии отъ по двѣ хиляди (2000) лева зл., или приблизително, всѣка една, които ще носятъ име „Стипендии отъ фонда Атанасъ Беронъ", и ще даватъ възможность на ползующитѣ се отъ тѣхъ да идатъ въ странство да се учатъ всѣки единъ най-много прѣзъ петь слѣдващи се години. Когато капиталътъ възлѣзе на номинални лева златни двѣстѣ хиляди, Министерството ще употрѣби петата часть отъ прихода (2000 лева зл. или приблизително) за учреждаванието на първата стипендия и то за прѣзъ слѣдующата тая дата учебна година; остатъка отъ прихода ще се приложи къмъ капитала. На слѣдующата година, Министерството ще даде втората стипендия, като разходва за нея втората петина отъ прихода (2000 лева зл. или приблизително); останалитѣ три петини отъ прихода ще се приложатъ къмъ капитала. По сжщия начинъ ще се постжпва нататъкъ, тъй щото въ началото на петата година ще се

даде петата стипендия, която ще прѣдставлява пакъ една петина (2000 лева зл. или приблизително) отъ тогавашния годишенъ приходъ. И послѣ, всѣка слѣдующа година, ще се попълва само изпразднената стипендия, като се дава тя на новъ стипендиянтъ. Евентуалнитѣ остатъци отъ годишния приходъ, слѣдъ като се покриятъ опрѣдѣленитѣ петь стипендии, ще се запазятъ отдѣлно за да се помага отъ тѣхъ на стипендиянтитѣ, ако се случи да заболѣятъ тѣ до когато се учатъ. Министерството на Народното Просвѣщение ще опрѣдѣля помощьта за всѣки такъвъ случай отдѣлно.

Министерството ще има право да отнима стипендията въ случай че ползующия се окаже неспособенъ или недостоенъ за нея—като се съблюдаватъ за това точно правилата за контролирание държавни стипендианти, — и да я прогласи вакантна.

Ползующитѣ се отъ тая стипендия ще трѣбва да се избиратъ нарочно измежду младежитѣ отъ българска народность и подданство, родени въ гр. Котелъ (България), които трѣбва да сж свършили нѣкое срѣдно учебно заведение въ България, на които материялното, лично или семейно, състояние не позволява да идатъ да се учатъ въ странство на собственни срѣдства, и които трѣбва да сж се отличили въ учението си и се показали за най-способни. Въ случай, обаче, че такива младежи българи, родомъ отъ гр. Котелъ, не се окажатъ нѣкоя година, то стипендията ще се дава подъ сжщитѣ останали условия на младежи българи, родомъ отъ други мѣста на Княжеството.

Министерството на Народното Просвѣщение, като има прѣдъ видъ общитѣ нужди на страната, ще опрѣдѣля за всѣка нова или останала вакантна стипендия по кой клонъ на науката ще я употрѣби; азъ, обаче, изказвамъ тукъ моето прѣдпочитание къмъ медицината, хирургията и къмъ ония науки, които иматъ връзка съ математиката, химията и физиката.

Монистерството ще обявява за всѣка вакантна стипендия и ще призовава публично кандидатитѣ на състѣзание. Това обявявание, Министерството ще бжде длъжно да съобщи особенно на Котленското Общинско Управление, като го покани да увѣдоми то съгражданитѣ си български младежи отговарящи на условията, за да се явятъ на конкурса.

Състѣзанието за получавание на стипендията ще става прѣдъ една комисия отъ професори назначена adhoc отъ Министерството на Народното Просвѣщение, което ще опрѣдѣля и мѣстото, дѣто тя ще засѣдава. Тази комисия сама ще опрѣдѣля прѣдметитѣ на конкурса, като се ржководи отъ изискванията на клона на науката, по който има да се даде стипендията.

Желая, най-подирѣ, и то изрично, щото до деньтъ, когато първата стипендия ще може да се даде, да не се дава, нито официялно нито другояче, каквато и да било гласность на това ми дарение.

Въ деньтъ, когато първата стипендия ще бжде дадена, Министерството на Народното Просвѣщение ще трѣбва да ми съобщи даванието й. Ако ли азъ до тогава не съмъ живъ, Министерството ще трѣбва да направи това съобщение на племяника ми, Петръ С. Беронъ (Pierre S. Veron) въ Браила.

Бѣлѣжка. Къмъ настоящия актъ прилагамъ единъ описъ на облигациитѣ отъ 6% български държавенъ ипотекаренъ заемъ 1892 год., на номинална стойность 140'000 (сто четиридесеть хиляди) лева зл., за които е рѣчь по-горѣ.

Виена, 18/31 май хиляда деветстотинъ и пета година.

(Подписалъ): Атанасъ Р. Беронъ.

Свидѣтели: (Подписали): Д-ръ Ст. Кирковичъ и Д-ръ В. Д. Молловъ.

Завѣрката е обгербована съ 50 ст. гербова марка. № 146.

Подписаний, Първи Секретарь на Княжеското Дипломатическо Агенство въ Виена, удостовѣрявамъ че горния подписъ на Господина Атанасъ Р. Беронъ се положи, върху настоящия актъ за дарение написанъ на седемь страници, въ мое присжтствие отъ лично познатия ми български подданникь Атанасъ Р. Беронъ, съ мѣстожителство въ Букурещъ, по настоящемъ прѣбивающъ въ Виена, и въ присжтствието на двама свидѣтели лично познатитѣ ми Д-ръ Ст. Кирковичъ и Д-ръ В. Д. Молловъ.

Виена, осемнадесетий май, хиляда деветстотинъ и пета година.

(Подп.) Първий Секретарь на Княжеското Дипломатическо Агенство дѣйствующъ въ качество на Нотариусъ: Стефанъ Г. Чапрашиковъ.

Вѣрно,

за Началника на Отдѣлението: *Хр. Увалиевъ.*

Министрството на народното просвѣщение, като получило този дарителенъ актъ, поднелъ на Негово Царско Височество Княза слѣдния докладъ:

Прѣписъ.

Одобрено, за Министерски Съвѣтъ, Прѣдседателъ на Министерския Съвѣтъ: (подп.) *Р. Петровъ.*

Докладъ до Негово Царско Височество Княза.

№ 6820.

Господарю,

Господинъ Атанасъ Р. Беронъ, български подданикъ, живущъ въ Букурещъ (Романия) съ единъ дарителенъ актъ, отъ 18. май т. г. законно оформенъ прѣдъ Княжеското дипломатическо агенство въ Виена, прѣдава на разположението на повѣреното ми министерство разни цѣнни книжа — въ облигации отъ държавния 6% заемъ отъ 1892. г., за номинална стойность 140,000 зл. лева; 20 акции отъ българското параходно дружество съ номинална стойность 8,000 зл. лева; и 38 облигации отъ Софийския градски заемъ съ стойность 1,900 зл. лева или всичко 149,900 зл. лева. Отъ тоя капиталъ почтениятъ родолюбецъ Атанасъ Р. Беронъ, желае да се учрѣди единъ *„Фондъ Атанасъ Беронъ"* за стипендии по висшето образование въ странство. Тоя фондъ да се управлява отъ повѣреното ми министерство съгласно волята на дарителя изказана въ акта за дарение.

Като долагамъ на *Ваше Царско Височество* за тоя щедъръ подаръкъ на родолюбеца Атанасъ Р. Беронъ, имамъ честь най-покорно да Ви помоля да благоволите и разрѣшите чрѣзъ подписванието на приложения тукъ указъ да се приеме подаръка на господинъ Ат. Р. Беронъ и да се учрѣди на вѣчни врѣмена *„Фондъ Атанасъ Беронъ"*, чиито

капитали да се пазятъ въ българската народна банка; отъ приходитѣ на тоя фондъ, слѣдъ като нарастне до 200,000 зл. лева, да се раздаватъ стипендии съгласно волята на дарителя.

Съмъ, Господарю, на Ваше Царско Височество най-покоренъ служитель и вѣренъ поданикъ.

гр. София, 1. юний, 1905. г.

Министъръ на
Народното Просвѣщение: (подп.) *Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ.*

За началникъ на отдѣлението: (подп.) *Хр. Увалиевъ.*

Прѣписъ.

Указъ

№ 20.

Ний Фердинандъ I.

съ Божа милость и народна воля князъ на България.

Като одобряваме прѣдложението на Нашия Министъръ на Народното Просвѣщение, прѣдставено Намъ съ докладъ отъ 1. юний подъ № 6520 и основано на акта за дарение отъ 18. май 1905. г. на родолюбивия българинъ, господинъ Атанасъ Р. Беронъ, живущъ въ Букурещъ (Романия).

Постановихме и постановяваме:

I. Приема се дарътъ отъ сто четиридесеть деветь хиляди и деветстотинъ (149,900) зл. лева номиналенъ капиталъ въ цѣнни български книжа;

II. Учрѣдява се „*Фондъ Атанасъ Беронъ*“ за даване стипендии за висши училища въ странство;

III. Тоя фондъ да остане неприкосновенъ за вѣчни врѣмена и да се пази въ българската народна банка;

IV. Стипендиитѣ отъ „*Фонда Атанасъ Беронъ*“ да почнатъ да се раздаватъ, слѣдъ като капиталътъ достигне сумата 200,000 л. като се запазятъ точно всичкитѣ условия, които дарительтъ прѣдвижда въ акта за дарение;

V. Изпълнението на тоя указъ възлагаме на Нашия Министъръ на Народното Просвѣщение.

Изданенъ въ Нашата столица на 1. юний 1905. г.

Съгласно прокламацията на *Негово Царско Височество Князътъ* и рѣшението на Министерския Съвѣтъ, въ качеството му на княжески намѣстникъ,

За Министерски Съвѣтъ,

Прѣдседатель на Министерския Съвѣтъ: (подп.)

Р. Петровъ.

Придподписалъ,

Министъръ на Народното Просвѣщение: (подп.)

Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ.

Вѣрно,

За началникъ на отдѣлението: (подп.) *Хр. Увалиевъ.*

Михаилъ Кифаловъ.

Единъ отъ първитѣ наши благодѣтели и радѣтели за народното ни просвѣстяване е Михаилъ Кифаловъ, тетевенецъ. Кога се е родилъ Кифаловъ, не можехме да откриемъ. Оскждни сж и свѣдѣнията за неговия животъ. Едничкитѣ, макаръ и много оскждни свѣдѣния намѣрихме въ статията „Учебното дѣло въ гр. Тетевенъ до освобождението", отъ Хр. Георгиевъ *). Споредъ тѣзи свѣдѣния Михаилъ Кифаловъ получилъ първоначалното си образование въ килиитѣ на монастира „Св. Илия". Свършилъ недосвършилъ килийното учение, вилнѣянията на кърджалиитѣ прѣзъ първата четвъртъ отъ XIX. вѣкъ го принудили да напустне родното си пепелище, което тъй горещо обичалъ и непрѣставалъ да го обича дори до послѣдния часъ отъ живота си. Заедно съ други тетевенци той избѣгалъ въ гостоприемната по онова врѣме за българската емиграция Ромъния. Тамъ той продължилъ и образовтнието си. Образованието, което Кифаловъ добилъ въ Ромъния, не го задоволявало: той ламтѣлъ за по-висока наука, и провидѣнието му помогнало да достигне своя идеалъ. Отъ Ромъния Кифаловъ заминалъ за Русия, дѣто постжпилъ въ висше учебно заведение и свършилъ висшето си образование. Остава неизвѣстно въ кой градъ, по що е слѣдвалъ и колко врѣме се е училъ, додѣто да получи висше образование. Слѣдъ като свършилъ висшето училище, Кифаловъ билъ назначенъ за губернски секретарь. И тукъ свѣдѣнията говорятъ твърдѣ малко: дѣ, колко врѣме, съ каква заплата, какъвъ успѣхъ е ималъ въ службата си Кифаловъ? Пъкъ и самъ Кифаловъ, който се грижилъ толкова много да помогне на проектираната болница въ Търново „Св. Козма и Дамянъ" и върховното училище „Св. Кирилъ" въ сжщия

---

*) Гл. *Училищенъ прѣгледъ* год. VI. стр. 461.

градъ, не промислилъ, че единъ день ние ще имаме нужда отъ неговата биография, затова не оставилъ никакви автобиографически свѣдѣния. Службата си губернски секретарь К. захваналъ около 1840. година, но канцеларската работа не задушила у него по-нататъшния интересъ къмъ науката, не успѣла да го направи сухъ формалистъ и бездушенъ бюрократъ, напротивъ, покрай сухата и шаблонна канцеларска работа Кифаловъ намиралъ разтуха въ четене и писане на статии и брошури. Плодъ на Кифаловата литературна дѣйность е „Заради возрождение новой болгарской словесности или наука, — Сочинение или книжица Русскаго Историописателя Венелина". Москва 1838. год. Тази книга прѣводачътъ посветилъ „Неговому Высокородію Колежскому Совѣтнику и Кавалеру Евстатию Семеновичу, Котову, Господарю Великому Драгоману генералнаго консула во Влахія и Молдава; когото нарича „благотворецъ и благодѣтель мой". Отъ това можемъ да заключимъ, че Евстатий Семеновичъ е зелъ Кифалова подъ своя закрила и го е изпратилъ въ Русия да се учи.

Михаилъ Кифаловъ билъ не само ученъ, но и добрѣ възпитанъ: имолъ високо благородни чувства, твърда воля, характеръ и рѣдъкъ патриотизъмъ. Въ началото на своята прѣводна книга написалъ нѣколко мѫдри изречения и мисли, изъ между които цитуваме слѣдното: Множина благоразумни человѣци са възненавидѣли богатство за просвещение и слава своего отечества, и затова са придобили по-гулѣмо богатство и безсмертно имя". Това сѣкашъ, била лозинката прѣзъ цѣлия животъ на Кифалова. Отъ службата си той спечелилъ много пари. Всичкото си богатство (движимъ и недвижимъ имотъ) завѣщалъ чрѣзъ Руското Императорско въ Влахия и Молдавия генерално консулство въ Букурещъ на *Търновската болница „Св. Козма и Дамянъ", на Търновското общо училище и на Тетевенското училище.*

Прѣзъ 1855. година Кифаловъ направилъ своя завѣтъ, придруженъ съ душезаповѣдь. Душезаповѣдьта и завѣтътъ цитуваме тъй, както ги намѣрихе въ в. „Цареградскіи вѣстникъ".

Почтенна-та редакція на Цареградский Вѣстнікъ молявася да благоизволи да напечати въ свой-атъ листъ долупритворенны-тѣ рукописны хартии :

1-о. Единъ ревнитель нашъ Българинъ изъ Влахія Градъ Букурещъ, Г. Михаилъ Кифаловъ, кой-то предъ смѣртьта си примѣръ издаде въ печатъ своя-та Душезаповѣдь, съ общо согласіе и на други такива соотечественницы наши отъ тамъ, 15 Октомврія 1856. испрати изложеніе камто търновскіи-атъ въ Болгарія пресвѣщенъ Митрополитъ, Господинъ Неофитъ, и камто тамошни-тѣ препочтенны народны Старцы, Господари: Евстатій Селвели, Х. Димитаръ Х. Ничовичъ, Евстатій Х. Николовъ, Лука Х. Параскевовъ и Кръсто Момчовъ за една желаема тамъ Болница, безъ да получи отъ нихъ до сега 7 Генарія 1858 писменъ отговоръ!

Того ради онъ въ безнадѣжность пламенно ся моли на истинны-тѣ свои отечественницы соревнители, да благоизволятъ, да подканятъ горѣречены-тѣ народны старцы, мили наши соотечественницы, да сторятъ добро да прибързатъ съ отговорь на оно изложеніе негово, за да може да пристои, доде е живъ, и съ трудъ!

Той распрати печатны свои Душезаповѣди, за доброволно помаганіе за една такава болница: Въ Турція, Австрія, Россія, Влахія, Молдова, Греція, Сърбія и проч. камто милостивы человѣцы, собратія наши отъ всякъ родъ, Вѣра!!

Ето съ какъвъ начинъ са распратены горѣпомянаты-тѣ Душезаповѣди неговы, и рядъ-тъ, споредъ кой-то требва да ся собиратъ и пастрятъ человѣколюбивы-тѣ доброволны приношенія.

2-о. Изводъ (копія) отъ писмо на Г. М. Кифалова изъ Букурещъ, камто Г. Христа Поповича въ Българія, градъ Свищовъ, отъ 5 Септемврія 1857,

Препочтенный мой Соотечественниче!

Ваше-то прочуто родолюбіе и отечестволюбіе ми дадоха дерзновеніе, да вы ся помолимъ пламенно, да благоизволите да пріемнете презъ тукашній-атъ нашъ добаръ соотечественникъ Г. Христа Христовича 2000 мои печатны Душезаповѣди, и да ги разпратите въ даръ по человѣколюбива-та Турска Держава съ писмено милостиво изволеніе, споредъ приложеный-атъ тукъ листъ, а останалы-тѣ да пратите и раздадете на други Вамъ познаты мѣста и человѣцы Милостиви, за да помогне всякъ колко-то го просвѣти Богъ

на Търновска-та въ Българія человѣколюбива Болница на святы-тѣ безсребренницы Цѣрители, Косма и Даміянъ. Коя-то болница съ ваша, наша и на други щедры собратія наши отъ всякъ родъ и вѣра, сирѣчь: соотечественницы наши Българе, Турцы, Гърцы, Арменцы, Евреи и проч. Обща помощь, ся надѣемъ да ся утъкми тамъ за сиромасы болны и чужденцы отъ всякъ родъ и вѣра.

За коя-то помощь ща ви прататъ въ свое врѣмя Господари-тѣ Надглидатели на тая болница, Кондики, въ кои-то ще ся запише помощьта (пощо се извадятъ изъ нея разноски-тѣ за преписка-та (кореспонденцията), испращаніе-то на помощь-та и проч.) а на разносителитѣ на Душезаповѣди-тѣ да ся дадатъ за трудь-тъ имъ по една Душезаповѣдь, отъ Бога же плата и душеспасеніе!

За кое-то благодѣяніе да сте увѣренны, че вѣчно ще ся поминявате заедно со вси-тѣ помагатели, Въ Голѣма-та Кондика на тази Болница, съ драго благодареніе не само отъ сегашни-тѣ болны сиромасы, и чужденци отъ всякъ родъ и вѣра, но и отъ такива собратія наши до най-послѣдно-то Българско поколѣніе!!!

Такожде, молимъ, да благоизволите, за да ся испрататъ отъ останалы-тѣ Душезаповѣди презъ нѣкой нашъ въ Цариградъ соотечественникъ, и въ Азія, Африка и проч., освѣнь Руссія, Аустрія, Греція, Сербія, Влахія и Молдава, кои-то азъ распратихъ безъ писмено позволеніе

Вашъ смиренъ соотечественникъ.
М. К.

Михаилъ Кифаловъ, Тетевенецъ.

На число 373 нашего Вѣстника вмѣстили бѣхме писма пратени отъ родолюбиваго нашего соотечественика Господина М. Кифалова въ Терново, съ кои-то благодѣтелныя тойзи мужъ яви какъ завѣщава состояніе-то си за учрежденіе въ тойзи градъ на спасително едно заведеніе *Болница.* Това желаніе на Г-на М. Кифалова не ся е още въ дѣиствіе положило. Причини-те, кои-то препона бѣха, слава Богу вдигнаха са сега и понеже ся надѣеме Терновчани-те като въ по добро споразумѣніе ся намѣрватъ и стараятъ ся общи-те свои училищни заведенія въ добръ редъ да ту-

рятъ. Спѣшиме сега и цѣло това завѣщаніе Г-на М. Кифалова да вмѣстиме за да види всякъ какви наредби за такива заведенія са потребни и какви мужи наша-та майка Българія е родила.

Душезаповѣдь

съ

Завѣщаніе

За Търновската въ Болгарія Болница
на Губернскій-атъ Секретарь

Михаилъ Кифаловъ, Тетевенецъ.

Во имя Отца и Сына и Святаго Духа!

Камто Просвѣщенный-атъ отъ время до время Митрополитъ на голѣмо-то Търново въ Болгария, камто тамошни-тѣ Почтенны Народны Старцы и камто сичкій-атъ Българскій народъ.

На рускій-атъ подданикъ, Губернскій Секретаръ, Михаилъ Кифаловъ.

Смирено писмо, или Душезаповѣдь

Долуподписанный-атъ заради че вѣрвамъ спорядъ нашата христіанска Вѣра, че человѣческа-та душа е безсмертна, и Спаситель-атъ нашъ Јисусъ Христосъ во второто свое присутствіе ще да ище отговоръ отъ всякого, какво е правилъ въ животъ-атъ си, и за добры-тѣ ще го помилува, а за лоши-тѣ ще го мъчи, и какъ смѣтамъ, че най-голѣмы человѣчески благодѣянія са: Церкова, Болница и училище, за това горяше душа-та ми, че не имамъ доста имотъ да помогна и азъ на такива Богопріятны Заведенія; и като мысляхъ това ми доде на умъ оная сиромашка вдовица изъ Евангеліе-то, коя-то даде послѣдня-та си пара въ церковно-то Сокровище, и получи и тія благодатъ отъ Јисуса Христа, кой-то громогласно говори! „Отдайте Богу Богови и Кесарю Кесареви". Тука смѣтамъ, че ни повѣлява да дадемъ на благодѣяніе колко-то ся пада Богу отъ неговы-атъ имотъ, кой-то ни помогна, че го добыхме; а колко-то ся пада на человѣцы-тѣ, да дадеме помощь единъ другиму; а да не оставяме сичкій-тѣ на дѣца-та си, дѣца-та на ро-

дители-тѣ си, братія-та на братія-та си, роднины-тѣ на роднины-тѣ си и проч., а за души-тѣ си не трѣбва ли да дадемъ най-малко четвъртый-атъ дѣлъ отъ него? О злочестія!!!

Тойзи мысалъ, почтенны мои соотечественницы! мя подкани да отрядимъ со здравъ умъ малкій-атъ си имотъ, кой-то ся намѣрва во Влахія въ градъ Букурещъ, и ся брои въ двѣ продавницы (дюгене), въ двѣ къщи, пары и проч., и да Ви ся моля горящо, да го вардите подиръ смерть-та ми во вѣки цѣлокупенъ подъ человѣколюбива та защита на мѣстный-атъ Повелитель, кой-то ся отредява отъ время до время, на Преосвѣщенный-атъ Унгро-Влахійскій Митрополитъ и на Царскій-атъ Русскій во Влахія и Молдава Голѣмъ Консулъ, кои-то ги молимъ колѣнопрѣклонно, да благоизвольтъ, за душевно то свое спасеніе, да защищаватъ тази общеполезна работа!

Отъ годишный-атъ приходъ на имотъ-атъ ми, кои-то ся събира сега до десеть тысящи (хиляды) влашки гроша, да благоволите (по що ся извади изъ него иждивеніе-то (харчъ-атъ) заплата на единъ почтенъ человѣкъ, кого-то ще отрядявате тука отъ время до время, да дава съ кирія тѣзи зданія (акарете), да събира приходъ-атъ имъ, и да ся грыжи за поправленіе-то (мераметъ-атъ); или украшеніе-то тѣхно, или, да пази Господь! на ново съзиданіе нихно отъ огънь, землетресеніе, или наводненіе, на съдба тѣхна, ако ся случи, или на дългъ, ако ся яви съ моя подписка, на закопаваніе-то ми пять-стотины гроша, на милостиня отведнажъ сто гроша, да ся даде приношеніе на Букурещка-та Человѣколюбива Болница тысящи гроша, да ся раздадътъ въ даръ равно колко-то роднины мои ся явътъ до една година пять-стотины гроша, за ожененіе на двѣ сиромасы момичета и проч., да правите десятъ дѣлове, отъ които седемь да давате на Болница-та съ параклисъ-атъ (малка церкова), кои-то иматъ да ся направятъ въ горѣреченый-атъ градъ Търново съ моя, додѣ самъ живъ, и на други ревнители соотечественницы наши, спорядъ сила и воля, годишна, или отведнаждъ помощь, близу до рѣка за чистота, и съ надписъ: „Человѣколюбива Болница на Святы-тѣ Безсребренницы Цѣлители Косма и Дяміанъ". И на влизаніе-то й отдесно ще бъде образъ-атъ на Святаго Космы, кой-то

преглядва болны-тѣ, дѣто влазятъ, а отлѣво образъ-атъ на Святаго Даміана, кой-то имъ отрядява цѣрове-тѣ; и да е отворена на болны отъ всякій родъ и вѣра (но додѣ са направи, седемь-тѣ дѣлове на приходъ-атъ нейнъ, да ся даватъ съ лихва (файда) со знаніе-то на Почтенный-атъ Рускій голѣмъ Консулатъ и на Преосвѣщенный-атъ Унгро-Влахійскій Митрополитъ во вѣрны мѣста), два дѣла на тамошното общонародно училище и единъ на Тетевенско-то.

Всяко отъ тійзи Заведенія да пастри въ икономія десятый-атъ дѣлъ отъ годишный-атъ свой приходъ за да ся купатъ зданія (освенъ колко подарътъ и други добролюбцы наши единородцы, и милостивы человѣцы отъ всякіи родъ и вѣра; кои-то дарбы, ради вѣчна память на подарители-тѣ ща ся записватъ въ законы кондики на тіизи Заведенія), за да ся испращатъ ученицы и въ чужды Державы да ся учатъ и проч.

Документе-тѣ на тойзи имотъ, на службы-тѣ ми, на чинове-те ми и проч. ведно съ единъ отъ три-тѣ ми екземпляра на това мое отряденіе, кои-то са писаны и подписаны со съща-та моя ръка, ща ся пастратъ на мѣсто съща моя Душезаповѣдь въ единъ пликъ подъ мой-атъ печатъ въ горѣреченный-атъ Почтенъ голѣмъ Консулатъ, единъ у мене, и единъ, додѣ ся направи въ Търново Болница-та въ тамошно-то училище заедно съ изображеніето ми, ако ся благоразсъди за примѣръ и на други, и со вси-тѣ мои книги.

Како Болница-та въ Търново, тако и тамошно-то общо училище и Тетевенско-то, са дължы най малко веднажь презъ годината въ първы-атъ день Јюлія мѣсяца, въ кой-то ся празнуватъ горѣпоменны-тѣ Святцы, и въ кой-то може да ся дава почиваніе на ученицы-тѣ единъ мѣсяцъ, да правятъ въ церкова съ Архипастирь, или ако го нѣма, со свѣщенницы, богослуженіе, дѣ ща ся помянуватъ тіизи Святцы и помагатели-тѣ на тія заведенія, и все тогази щатъ прави народно испытаніе за напредокъ-атъ тѣханъ, и щатъ предава годишно счисленіе (хесапъ) на тамошный-атъ Пресвѣщенъ Митрополитъ, на Почтенны-тѣ народны Старцы и на народъ-атъ.

Отъ тази послѣдня моя воля, коя-то разваля всяко друго мое понапредно отряденіе за тойзи мой имотъ, ще

ся напечататъ изъ истый-атъ приходъ неговъ на два языцы, Българскій и Гръцкій 3000 печатны книги, отъ кои-то 300 ща ся пастратъ въ почтенній-атъ Рускій Голѣмъ Консулатъ, 100 у Пресвѣщенный-атъ Митрополитъ Унгро-Влахійскій и 2600 у мене, които подиръ смерт-та ми ще ся изпрататъ въ горѣреченны-тѣ Заведенія въ България; и како едни, тако и други ща ся испрататъ безплатежно во вси-те Державы камто родолюбцы и отечестволюбцы Българе.

Въ Букурещъ, 1854. Генарія 5.

Смиренъ

Михаилъ Кифаловъ.

Достопочетны родолюбцы и отечестволюбцы Господаре: братія Николае и Христофоре Мустаковцы Јордане Деблевъ, Јоанне Д. Хаджи Бакаловъ, Аврамъ Георгіевъ и Христо Георгіевъ!

Молимъ сердечно, ради душеспасеніе-то Ви, да благоизволите да пристоите подиръ смерть-та ми, за да ся распродаде движимый-атъ мой имотъ (освѣнъ учебны-тѣ ми книги и изображені-ето, кой-то, спорядъ съща-та ми Душезаповѣдь, да сторите добро да ги испратите въ Търново), и цѣна-та му заедно съ пары-тѣ, дѣто имамъ дадены съ лихва, спорядъ приложенны-тѣ тука записе такожде и приходъ-атъ на недвижимый-атъ мой имотъ, додѣ ся утъкми тамъ Болница-та, и ся отряди оттамъ вѣренъ человѣкъ, да ги давате съ лихва въ здравы мѣста, со знаніе-то на почтенны-атъ Рускій во Влахія и Молдавія Голѣмъ Консулатъ и на Пресвѣщенный-атъ Унгро-Влахійскій Митрополитъ камто кои-то прилагамъ тука писмени свои молбы; и все тогази да благоволите да предадете въ горѣреченый-атъ Почтенъ Консулатъ пликъ-атъ подъ мой-атъ печатъ, кой-то ся пастри у Г. Г. братія Г. Солаковцы, спорядъ приложенната тука подписка тѣхна, съ документе-тѣ и на недвижимый-атъ мой имотъ, заедно съ други хартіи, и единъ екземпларъ отъ душезаповѣдь-та ми, и 300 печатны книги отъ нея, и да земете подписка за пріемнуваніе-то тѣхно; а 100 книги отъ иста-та Душезаповѣдь, молимъ, да дадете на горепомененнай-атъ Пресвѣщенъ Митрополитъ; и другъ екземпларъ отъ нея ведно съ останалы-тѣ, 2600 книги, да на-

правите добро да ги испратите въ горѣреченный-атъ градъ Търново, спорядъ душезаповѣдь та ми, отъ коя-то третій-атъ екземпларъ, молимъ, да ся пастри у Васъ. Но ако не ся намѣрите при смерть та ми Вые всѣ, то да благоизволятъ онизи отъ Васъ, кои-то ся случатъ да пріемнатъ тойзи трудъ за тая общополезна работа; и да мя простътъ великодушно!

смиренъ соотечественникъ вашъ,

Михаилъ Кифаловъ.

5 Генарія 1855 Букурещъ.

Въ Россійско-Императорское въ Влахіи и Молдавіи Генеральное Консульство.

Россійскоподданнаго, Губернскаго Секретаря Михаила Кифалова.

Покорнѣйше Прошеніе.

Какъ вѣрныи до послѣдняго моего дыханія россійкоподданный, я всеуниженно прошу онаго Генеральнаго Консульства, въ уваженіе представленныіхъ при семъ въ конвертѣ за моего печатью документовъ и моемъ подданствѣ, чинахъ и оказанныхъ мною Высочайшему Всероссійскому престолу услугахъ, однаго екземпляра съ падлиннаго моего Духовнаго Завѣщанія о состоящемъ въ Влахіи Городѣ Букарестѣ движимомъ и недвижимомъ моемъ имуществѣ, и другихъ моихъ бумагъ, не оставитъ принятъ оныя милостиво подъ свое сохраненіе и покровителство, а також 300 печатныхъ екземпляровъ съ означеннаго моего Духовнаго завѣщанія, которыя я особымъ моимъ письмомъ просилъ соотечественниковъ моихъ въ Букарестѣ Г. Г. братіевъ Николая и Христофора Мустаковыхъ, Јордана Деблева, Јонна Д. Хаджибакалова, Авраама Георгіева и Христа Георгіева, представитъ послѣ моей смерти въ оное Генеральное Консульство, для разсылки ихъ даромъ къ родолюбцамъ и отечестволюбцамъ Болгарамъ въ Россіи!

Онаго Генеральнаго Консульства
всенижайшій слуга
Михаилъ Кифаловъ
Губернскій Секретарь.

5 Генваря 1855.
г. Букарестъ.

Камто Пресвѣщенный-ать отъ время до время Унгро-Влахійскій Митрополитъ, на Губернскій-атъ Секретаръ, Михаилъ Кифаловъ.

пресмирена молба.

Пресвѣщенный Архипастырь!

Като чадо на Восточна-та Христіанска вѣра, молимъ горяшо Ваше-то Пресвѣщенство, да благоизволите Вые и отъ время до время Наслѣдницы-тѣ на Вашы-атъ Архіепископскій Престолъ, ради душеспасеніе, да защитите подиръ смерть-та ми движимый-атъ и недвижимый-атъ мой имотъ, кой-то ся намѣрва во Влахія градъ Букурещъ спорядъ съща-та ми душезаповѣдь, отъ коя-то съ особно мое писмо молихъ соотечественницы-тѣ си, дѣто ся нахождатъ въ Букурещъ Г. Г. братія Николая и Христофора Мустаковцы, Јордана Деблева, Јоанна Д. Хаджибакалова, Авраама Георгіева и Христа Георгіева, да донесътъ на Ваше-то Пресвѣщенство 100 печатны книги, за да ся раздадътъ безъ плата по Церковны-тѣ Епархіи на Влахія камто родолюбцы и отечестволюбцы Българе!

Пресвѣщенный Владыко! дано Святый-атъ Богъ вдухнъ Васъ великодушіе, за да пріемнете тази горяща моя молба!!

На Ваше-то Пресвѣщенство

5 Генарія 1855 Букурещъ. пресмиренъ слуга

Михаилъ Кифаловъ.

Завѣщаніе

на человѣколюбива-та Болница на Святы-тѣ Безсребренницы Цѣрители, Косма и Даміанъ, Градъ Търново.

1-во Да ся отрядътъ въ тая болница на първъ пътъ десять одрове, пять за мъжіе и пятъ за жены, въ отдѣлены стаи (одъи): а послѣ спорядъ умноженіе-то на приходъ-атъ й да ся умножатъ и одрове-тѣ.

2-ро Да ся отрядаватъ отъ время до время безъ плата, ради душеспасеніе, два избираемы отъ народъ-атъ Почтенны Старцы, Наглядатели, за да обхождатъ Болница-та наймалко два пъти презъ Седмица-та (недѣля-та), и да глядатъ, да ли ся варди въ нея добъръ рядъ.

3-то. Да ся отряди единъ управитель съ плата, кой-то да е подъ заповѣдь-та на горѣреченны-тѣ Наглядатели, и да ся нахождатъ въ болница-та денно и нощно; и спорядъ подписанна-та Кондика отъ отряденный-тъ отъ време до время въ Търново Пресвѣщенъ Митрополитъ, и отъ два избираемы отъ Българскій атъ народъ Почтенны Старцы, той е дълженъ да пастри; съдове-тѣ, дрехи-тѣ, завивки-тѣ, постылки-тѣ и проч. на Болница-та; да пріемва и отпуща безъ плата сиромасы болны отъ всякъ родъ и вѣра, спорядъ праздны-тѣ одрове, со знаніе то на Цѣритель-атъ; но болны отъ хронически, прилѣпчивы, или неизцяримы болѣсти, какво то: офтика и проч., да не пріемва; да държи счисленіе (хесапъ) за ястіе-то имъ, спорядъ катаденна-та подписка на Цѣритель-атъ, както и за ястіе-то той трѣбва да тъкми и пжди за неблагопристойность-та тѣхна, со знаніе-то на наглядатели-тѣ: а тіи са дължны да ся намѣрватъ такожде въ болница-та денно и нощно. Управитель-атъ трѣбва да купува съ врѣмя презъ общо търгованіе (мезатъ) по ефтино, сирѣчь: дърва въглища, свѣщи, сапунъ и проч., и да минува иждивеніе-то (харчъ-атъ) въ друга Кондика подписана отъ горѣпоменный-атъ Пресвѣщенъ Митрополитъ и два-та Почтенны Народны Старцы, кои-то ще му даватъ пары за всичко отъ приходъ-атъ на Болница-та, Управитель-атъ такожде е дълженъ да приглядва, да ся чисты стаи-тѣ, кухнія-та и проч., на Болница-та; все той е дълженъ да записва дрехи-тѣ, пары-тѣ и проч. на болны-тѣ, дѣто влизатъ въ болница-та, за да ся пастратъ тамъ, и пощо оздраватъ, да имъ ся дадътъ; а кой умрѣ отъ тѣхъ, да ся даде имотъ-атъ му на неговы-тѣ наслѣдницы, кои-то са дължны да платътъ иждивеніе-то на закопаваніе-то му: но ако нѣма, то да го закопае Болница-та, а имотъ-атъ му, ако не се явътъ наслѣдницы-тѣ му до една година, то да остане въ полза на болница-та: обаче ако той ще да си направи Душезаповѣдь, то Управитель-атъ пощо го исповѣде Духовникъ-атъ, да му я напише и да ся подпише въ нея свидѣтель заедно съ Духовникъ-атъ и Цѣритель-атъ.

4-о. Додѣ ся удостои Болница-та да има свой Цѣритель, то да ся предложи на Търновскый-атъ Градскіи Цѣритель да приглядва болны-тѣ съ договорена плата, ката день, зарань и вечерь, и да имъ отрѣдява цѣрове-тѣ и

діета-та (мѣра на ястіе-то и питіе;) но ако ся случи да е боленъ, или да си има работа, то онъ е дълженъ да отряди до тогази на свое-то си мѣсто другъ Цѣритель. Цѣритель-атъ требва да опытва часто цѣрове-тѣ да ли са добры, и да ся плащатъ ката мѣсяцъ на цѣропродавница-та, както и да ли ся варди чистота въ Болница-та, и да ли приглядватъ добрѣ служители-тѣ, болны-тѣ, и да ли имъ даватъ во врѣмя цѣрове-тѣ и ястіе-то, и като не намѣри тъкмо, то да яви на Управитель-атъ, за да поправи неблагопристойность-та; такожде и ако измысли Цѣритель атъ нѣкое друго полезно нѣщо за Болница-та, да го яви на Наглядатели-тѣ, за да го туратъ въ работа.

5-то. Ако види Цѣритель-атъ нѣкого въ Болница-та тяжко боленъ, то да извѣсти тутакси Управитель-атъ, за да повика духовникъ-атъ на Параклисъ-атъ на Болница-та, да го исповѣде и причасти.

6-то. Боленъ, по младъ отъ 10 годины да ся не пріемва въ Болница-та. Болный-атъ не е простенъ да дава другому отъ ястіе-то си, ако му е много. Роднины-тѣ и пріятели-тѣ могатъ да дохождатъ два пъти презъ седмица-та, въ недѣля и четвъртокъ, въ отрядены-тѣ часове, да виждатъ болны-тѣ; но да имъ не доносватъ ястія питіе или пары. Болный-атъ не трѣбва да играе не-простены игры, или да піе тютунъ въ Болница-та. Умрелый-атъ въ Болница-та да ся закопае подиръ 36 часове.

7-то. Да ся отрядътъ два служители при мъжіе-тѣ и двѣ служителницы при жени-тѣ.

8-мо. Да ся отряди единъ пазникъ при дворски-тѣ врата, кой-то е дълженъ да пази денно и нощно, да не излиза нѣкой отъ болны-тѣ, или отъ служители-тѣ и служителницы-тѣ безъ изволеніе-то на Управитель-тъ на Болница-та, и вечерь да затваря и да дава ключоветѣ на Управитель-атъ.

9-то. Да ся отрядътъ двѣ перачки, за да перать и кърпатъ дрехи-тѣ, постылки-тѣ, чершаве-тѣ на завивки-тѣ и да ги пришиватъ и проч., на болны-тѣ; исты-тѣ са длъжны да перать ризы-тѣ и на служителницы-тѣ и служители-тѣ на Болница-та: а служителй-тѣ и служителницы-тѣ са длъжны да й чистатъ и мыятъ дъски-тѣ да даватъ цѣрове-тѣ на болны-тѣ въ отряденны-тѣ часове, да имъ чистатъ

одрове-тѣ, и при всякій одаръ да има по една плювалница; и никакъ не имъ е простено да взематъ заплата отъ болны-тѣ. А Цѣритель-атъ е дълженъ да наглядва, за да е въздухъ-атъ въ стаи-тѣ на болни-тѣ всѣкога чистъ.

10-то. Управитель-атъ е дълженъ да дава ката година на Наглядатели-тѣ извѣщеніе (рапортъ) за колко болны са влѣзли въ Болница-та и оздравиле както и за болѣсти-тѣ имъ: а за пары-тѣ, дѣто му ся даватъ на иждивеніе за вси потребы на Болница-та е дълженъ да имъ предава кондицы два пъти презъ година-та.

11-то. Не само Наглядатели-тѣ, Цѣритель-атъ и проч. на тази Болница требва да приглядватъ за добрыи-атъ й рядъ, но ся дава воля и на болны-тѣ, ако видатъ въ нея нѣкоя неблагопристойность, да ся оплачатъ на горѣречени-тѣ лица.

12-то. Додѣ ся направи Болница-та съ Параклисъ-атъ и съ потребны-тѣ й работы, или додѣ подари нѣкой въ Търново за душа-та си нѣкоя къща, то да ся държи съ кирія една такава къща.

Смиренъ

Генарія 5 1855 Букурещъ. *Михаилъ Кифаловъ* *).

Завѣщаниятъ отъ Михаила Кифаловъ капиталъ билъ оставенъ на хранение въ Руската Императорска мисия въ Букурещъ съ задължение, послѣдната да прѣдставя ежегодно на Българската добродѣтелна дружина въ Букурещъ отчетъ за състоянието на фонда. До 1886. година Руската Императорска мисия въ Букурещъ прѣдставяла на Добродѣтелната дружина отчетъ за състоянието на фонда Михаилъ Кифаловъ, а отъ тогава поради прѣкѫснатитѣ дипломатически сношения между България и Русия мисията прѣстанала да прѣдставя каквито и да е отчети. До 1896. година Императорската мисия изпращала ежегодно чрѣзъ контората на Евлогий Георгиевъ по 666 лева 66 стот. за Тетевенскитѣ училиша и 1333 л. 34 стот. за В.-Търновскитѣ. Тая сума съставя $^{8}/_{10}$ отъ лихвитѣ на М. Кифаловия фондъ, обаче мисията никога не е давала припадащата се часть за болницата „Св. Козма и Дамянъ“.

---

*) Гл. *Цареградскій вѣстникъ* № 374. отъ 12. априлъ 1858. година.

Отъ автентичнитѣ свѣдѣния, съ които разполагаме, знаемъ, че Българската добродѣтелна дружина въ Букурещъ е правила постжпки да се уреди въпросътъ съ този фондъ, обаче Руската императорска мисия въ Букурещъ не е уредила въпроса, защото бившиятъ руски пълномощенъ министъръ въ Букурещъ, Хитрово, вложилъ цѣлия капиталъ въ постройки за помѣщение на Руската мисия въ Букурещъ.

Отъ сжщитѣ автентични свѣдѣния излиза, че капиталътъ Мих. Кифаловъ на 23. юлий 1888. година е достигалъ сумата 187,726'77 лева, които били употрѣбени за двѣ пристроики при двореца на Руската Мисия въ Букурещъ. Прѣзъ априлъ 1897. год. се правили опитвания да се намѣсти изразходваниятъ отъ министра Хитрово капиталъ за горѣказанитѣ пристройки. Отъ направената набързо смѣтка се вижда, че за да се изплатятъ въпроснитѣ 187,726 лева съ 5% годишна лихва и съ единъ анюитетъ отъ 13,000 лева, колкото се прѣдполага да е билъ по онова врѣме годишниятъ доходъ отъ горѣпоменатитѣ пристройки, трѣбватъ 26 години и за 27. оставатъ 2,015'50 лева, но тъй като това не е сторено, то капиталътъ съ сложна лихва до 23. юлий 1897. год. трѣбваше да нарастне на 292,789'90 лева, поради това бѣ немислимо да се изплати тоя капиталъ съ единъ анюитетъ отъ 13,000 лева годишно, защото тая сума не стига само за лихвитѣ, а камо ли и за анюитетъ. Възъ основа на това изчисление ще бжде необходимъ единъ анюитетъ отъ 14,751'68 лева 5% лихва и 100 години врѣме. Ясно е, че разнесенитѣ отъ Хитрово пари не могатъ да се натъкмятъ съ срѣдствата, съ които разполагаше Руската мисия въ Букурещъ, затова е необходимо да се направи постжпка отъ нашето правителство прѣдъ Руското, та дано се възстанови този капиталъ. Както и да е, ако до днесъ не бѣ прахосанъ така незаконно М. Кифаловия фондъ, той би достигналъ до почетната цифра 500,000 лева.

Кирилъ Д. Аврамовъ.

1850–1904.

Градътъ Свищовъ като крайдунавски и търговски градъ отдавна още подъ турското владичество проявилъ по-голѣма живость както въ търговско, така и въ културно отношение. Този градъ още отъ началото на XIX. вѣкъ е ималъ сравнително по-уредени училища отъ другитѣ градове въ България. Тамъ отивали ученици отъ други градове, за да се удостоятъ съ благата на на-ката. Честь прави на свищовскитѣ търговци и заможни граждани, че отрано прѣзъ миналия вѣкъ търсили за своитѣ училища способни учители. На врѣмето си въ цѣла България бѣха извѣстни като дѣятелни и способни учители Христаки Павловичъ Дупничанинъ и Неофитъ Рилски. Първиятъ започна и свърши своята кариера като учитель въ Свищовъ, а вториятъ, макаръ и да не учителствува въ Свищовъ, указа своето влияние върху учебното дѣло въ цѣла България. По-късно свищовчани пожелаха да привлѣкътъ за учитель въ Свищовъ извѣстния на врѣмето си учитель Ботю Петковъ, учитель въ Калоферъ и баща на революционера и поета Христо Ботевъ, обаче учитель Вотю билъ така свързанъ съ Калоферъ, та не могълъ да изпълни молбата на свищовчани.

Благодарение на това ученолюбие на свищовчани прѣзъ миналия вѣкъ се явиха благодѣтели на народната ни просвѣта свищовчанитѣ *Филипъ Сакелариевичъ, П. Димитровъ, Т. Милановичъ, Д. А. Ивановъ*, и др. Ако Габрово изпрѣди другитѣ български градове съ добрѣ наредено училище, то Свищовъ ги изпрѣди съ своитѣ дарители.

Видно мѣсто между дарителитѣ за народната просвѣта заема *Кирилъ Д. Аврамовъ*. Той произлиза отъ стара и видна свищовска фамилия. Дѣдо му *Танасъ Шейтана* се занимавалъ съ търговия въ Свищовъ. По онова врѣме докарвала голѣма печалба търговията съ соль, затова и дѣдото на

Кирила Д. Аврамовъ като по-събуденъ и по-имотенъ намиралъ най-голѣма изгода да търгува съ соль, която докарвалъ отъ съсѣдната Ромъния. Че дѣдото на Кирила Аврамовъ е билъ единъ отъ събуденитѣ свищовчани може да се сѫди по това: по онова врѣме около 1815—20. год., когато грамотнитѣ люде се броеха на пръсти, той е знаялъ да чете и пише. Твърдѣ естествено, просвѣтениятъ по онова врѣме Танасъ е минавалъ за знаещъ човѣкъ между своитѣ съграждани. Като просвѣтенъ и ученолюбивъ той не се е ґрижилъ да остави на дѣцата си само натрупано богатство, а гледалъ и да ги поизучи, та да ги приготви за достойни свои наслѣдници.

Въ търговията го наслѣдилъ синъ му Димитъръ, бащата на Кирила. Димитъръ, слѣдъ смъртьта на баща си, поделъ бащината си търговия въ съдружие съ роднината си Генка Аврамовъ. Слѣдъ врѣме Димитъръ започналъ да се именува на името на своя роднина и съдружникъ Г. Аврамовъ. И въ врѣмето на Димитровото търгуване съ соль нѣмало конкуренти въ тая търговия въ Свищовъ, затова младиятъ Димитъръ въ съдружие съ родственика си Генка спечелилъ завидно състояние.

Димитъръ билъ едъръ, русъ, плещестъ, жена му пъкъ, майката на Кирила била, както всичкитѣ тогавашни свищовчанки, не съ такова образование, съ каквото се гордѣятъ сегашнитѣ чиновнишки жени; тя била добра кѫщовница, спретната, добродушна и умна домакиня. Тя се именувала Бушка и по тѣлосложение била като стопанина си пълна, руса и здрава. Тѣхна мила рожба е нашиятъ дарителъ *Кирилъ*. Той се е родилъ въ Свищовъ на 10. февруарий 1850. година въ сѫщата кѫща, която построилъ баща му. Кѫщата на Кирилъ Д. Аврамовъ се намира въ Долната махала въ Свищовъ срѣщу съборната черква. Кръстникъ на Кирила е билъ бащата на извѣстния нашъ народенъ дѣецъ дѣдо Цанкова, който кръстилъ на своето име кръщелничето си.

Първоначалното си възпитание Кирилъ получилъ у дома прѣдимно отъ майка си. До 7-годишната си възрастъ той, както и всичкитѣ момчета, се скиталъ изъ улицитѣ, игралъ съ връстницитѣ си, съ пиленца, котенца и др. т. Като едничко мѫжко чедо на родителитѣ си, родителитѣ

Кирилъ Д. Аврамовъ.

му имали голѣма слабость къмъ него: тѣ го галили, глезили, обличали го по-спретнато, изобщо, гледали да го оставатъ да расте и порасте охолно. Дошло врѣме да се даде Кирилъ въ училище. Родителитѣ му го дали да се учи въ тогавашното свищовско училище, което се редило и управявало споредъ разбирането на самитѣ учители. По онова врѣме въ Свищовското училище учителствували Никола и Георги. За забѣлѣжване е, че още въ онова врѣме въ Свищовското училище се изучвалъ френски езикъ. Учитель Георги билъ извѣстенъ и като добъръ ораторъ: много често държалъ слова въ черквата. Тѣзи добри учители указали благотворно влияние върху младия и любознателенъ Кирилъ, който се училъ доста грижливо и който показалъ особенъ успѣхъ по френски езикъ. Кирилъ редовно минавалъ отъ класъ въ класъ. Съврѣменници на Кирила Аврамовъ разправятъ слѣдния фактъ изъ живота му: когато Кирилъ билъ малъкъ, отличавалъ се съ свойта буйность, мжчно се задържалъ у дома. Баща му, за да го задържи у дома, му купилъ два гължба, съ които охотно играелъ пъргавиятъ Кирилъ. Наскоро, обаче, бащата видѣлъ, че и съ това погрѣшилъ: пъргавото му момче се вдало много въ игра съ гължбитѣ: дигало ги, да се въртятъ и прѣобръщатъ въ въздуха, губило много врѣме и започнало да куца въ уроцитѣ си. Единъ день баща, ядосанъ, хваналъ гължбитѣ и имъ откжсналъ главитѣ. Разбира се, тая постжпка на бащата причинила голѣма тжга въ чувствителното сърдце на Кирила, но това не траяло за дълго. Кирилъ забравилъ гължбитѣ, дори му се отщѣло вече да играе съ гължби и захваналъ по-усърдно да се занимава съ училищнитѣ си работи. Въ свободното си врѣме Кирилъ отивалъ въ широкия дворъ на Караначеви, дѣто често играелъ съ Еленка (5—6 годишна), дъщеря на Караначева; тукъ малката Еленка държала хвърчилото, а Кирилъ се затичвалъ да го издигне Тая дѣтинска симпатия оставила трайни слѣди въ сърдцата на малкитѣ другарчета. Кириловиятъ баща неусѣтно усилвалъ тѣзи симпатии, като давалъ често захарчета на Еленка и я викалъ: „снахо, снахо!" Още отъ това врѣме въ душата на Кирилъ се вкоренила голѣма обичь къмъ малката и симпатична Еленка; тая обичь слѣдь врѣме лека-полека избухва въ страстна лю-

бовь, и Кирилъ като че се чувствувалъ вече нѣкакъ си обвързанъ съ своята симпатична Еленка. Врѣмето по-сетнѣ потвърди това.

Слѣдъ смъртьта на баща си Кирилъ на 15—16 годишна възрасть поема бащината си търговия — соларство и се обявява за самостоенъ търговецъ. Търговията съ соль и въ врѣмето на Кирила докарвала голѣми печалби: градътъ Свищовъ се броилъ за центъръ туку-речи на половината Сѣверна България, затова мнозина търговци дохождали въ Свищовъ да си купуватъ соль. Като търговецъ Кирилъ проявилъ голѣмо умѣние въ търговскитѣ операции; той ималъ и други качества, които му помогнали да натрупа доста голѣмо богатство: отъ една страна билъ много пестеливъ, а отъ друга, — не ангажиралъ капиталитѣ си за работа вънъ отъ своята търговия. Въ заемъ пари не давалъ, а и поржчителъ не ставалъ. Търговията го заставяла да ходи често въ Ромъния, дѣто сполучилъ да изучи и ромънския езикъ. Съ странствуванието си въ Ромъния Кирилъ успѣлъ да се запознае съ вънкашния свѣтъ, да види други нрави и обичаи, друга държавна наредба, другъ начинъ на търгуване, — обстоятелство, което разширило неговия мирогледъ и го направило още по-опитенъ търговецъ. Сношенията му съ видни ромънски търговци го накарали да поизтънчи маниеритѣ си и да се носи по-елегантно: съ познаванието на френски езикъ правилъ впечатление на образованъ човѣкъ, а и отъ природата ималъ бистъръ умъ, та е правилъ впечатление на разсждливъ мжжъ. Отъ вънкашностьта му и отъ облѣклото му може да се сжди, че е ималъ развитъ естетиченъ вкусъ.

Когато вече Кирилъ възмжжалъ около 1875. година рѣшилъ да се задоми. Неизвѣстно по какви побуждения и подъ чие влияние той се годява не за нѣкогашната си другарка отъ дѣтинство, а за С. Каракашева. Въ заможнитѣ свищовчани отдавна има обичай, годеницитѣ да отиватъ въ Букурещъ да си купуватъ потрѣби за свадбата. Разбира се, и Кирилъ като виденъ, интелигентенъ и заможенъ свищовски гражданинъ рѣшилъ да изпълни сжществуващия въ Свищовъ обичай и завелъ годеницата си въ Букурещъ. Слѣдъ като се завърналъ К. съ годеницата си отъ ромънската столица, минало се не минало една седмица, той рѣ-

шава да развали годежа. Рѣшено и свършено. Причинитѣ за разгодяванието и досега сж останали въ тайна. Найвѣроятното прѣдположение е, че той си е спомнилъ за пламъка на своето сръдце отъ дѣтинство и не е могълъ да прѣнесе тая измѣна на сърдцето си Спомнилъ си К, че баща му нѣкога още въ дѣтинството му викалъ Еленка Караначева: „снахо, снахо!“ тия думи му звучели въ ушитѣ като важенъ и неизмѣнимъ завѣтъ на баща му. Нѣкои увѣряватъ, че слѣдъ годявката си за С. Каракашева, баща му му се явилъ на сънѣ и му правилъ упрѣкъ за измѣната спроти избраницата си отъ дѣтинство. Обаче сжщината и на тоя сънь останала притаена въ сръдцето на Кирила. Въ тия минути на вжтрѣшна борба Кирилъ се разболѣва, а нещастната годеница, като не могла да понесе тоя голѣмъ срамъ, причиненъ отъ разгодяването, когато било всичко готова за свободата, се отровила съ кибритъ. Извѣстието за отравянието на невинната С. Каракашева поразило Кирила; сега той почувствувалъ всичката отговорность прѣдъ своята съвѣсть; въ мжки той отишълъ за нѣколко дни въ Русе, та отъ една страна да се поуспокои отъ тая тревога, а отъ друга, да се не срѣща съ познатитѣ си и роднинитѣ на злочестната дѣвойка, отъ трета страна да поутихне мълвата за трагичната смрътъ на Годеницата Тая случка прѣдизвикала голѣми мжки въ душата на Кирила; гризението на съвѣстьта разяждало като червей Кириловото сръдце, а разкаянието било неописуемо. Потърсилъ срѣдства К. за разтуха и ги намѣрилъ въ разгуления и веселъ животъ. Още четири години той ергенувалъ, още четири години търсилъ утѣха въ веселия и разгуленъ животъ за сторената неправда спроти годеницата си и едва прѣзъ 1879. година позабравилъ мжкитѣ и гризенията на неговата съвѣсть и едва тогава се рѣшилъ да се сгоди за Еленка, която наблюдавалъ цѣли двѣ години тайно отъ прозорцитѣ. Сгодява се и се оженва за Еленка Караначева, съ която прѣкаралъ веселъ и честитъ съпружески животъ: ни едно черно облаче не затъмнявало сѣмейния животъ на тѣзи двама съпрузи. Съпругата на Кирила, Еленка била добродушна и гледала съ всичко да угоди на любимия си съпругъ. Отъ обичь към съпруга си тя гледала много грижливо старата си и неджгава свекърва: услужвала ѝ,

уважавала я и всѣкога гледала да ѝ угажда, дори ранната смърть на свекървата се дължи на тая снахина обичь: свекървата боледувала, а снахата отъ желание да ѝ помогне да оздравѣе, самичка я кжпала, вдигала и слагала. Веднажъ при такова вдигане старата се почувствувала злѣ, оттогава залинѣла и вече никакви лѣкове, никакви грижи било отъ страна на сина ѝ, било отъ страна на снаха ѝ не могли да я избавятъ отъ неминуемата смърть.

Слѣдъ смъртьта на Кириловата майка настжпили за него нови грижи и безпокойствия: обичната му съпруга започнала да линѣе и вече нищо не могло да ѝ помогне. Грижливиятъ съпругъ не прѣставалъ да се труди съ всички срѣдства да възстанови здравето на Еленка; пращалъ я по бани, пращалъ я въ Виена, но всичко напусто: прѣзъ януарий 1901. година тя се поминала въ Виена, дѣто била отишла да се лѣкува. Смрътнитѣ ѝ остачки бидоха прѣнесени въ Свищовъ, дѣто бидоха и погребени.

Въ послѣднитѣ години отъ живота си Кирилъ Д. Аврамовъ започна да мисли по какъвъ начинъ да завѣщае богатството си, та да овѣковѣчи името си и да помогне на родния си градъ. Отдавна той мислѣше да направи нѣкакво благодѣяние, но не бе опрѣдѣлилъ какво. Желанието му, да направи нѣкакво благодѣяние, се усили, когато видѣ, че Д. х. Василиевъ, чиито родители произхождатъ отъ Свищовъ, подари 240,000 за Свищовската търговска гимназия. Обмисли К. Аврамовъ какво липсва на града Свищовъ и съ какво би могълъ да спомогне за въздигането на родния си градъ. Това желание се усилило още повече, когато прѣзъ 1896. година бѣ свършено величественото здание за Търговската гимназия въ Свищовъ, видѣ, че благодарнитѣ свищовци поставиха въ главната зала на тая гимназия портрета на Дим. х. Василиевъ. Това благодѣяние подѣйствувало върху Аврамова като електрически токъ. Тогава се родило желанието у Аврамова да остави една сума, съ която да се съгради едно читалище въ Свищовъ. Това желание на Аврамова не бѣ приятно на роднинитѣ му, които очакваха да наслѣдятъ неговото богатство; послѣднитѣ прибѣгваха до всевъзможни срѣдства само и само да убѣдятъ Аврамова да не завѣщава богатството си на града, обаче той съ голѣма твърдость упорствуваше на тѣзи давления

и не остави да се разпарцалоса състоянието между неговитѣ роднини.

К. Аврамовъ се отличаваше съ твърда воля и постоянно убѣждение. Той земаше, макаръ и не особено активно, участие въ нашитѣ политически борби и се числѣше въ либералната партия. Той не бѣ слѣпъ привърженикъ на партията, не възприемаше натрапени отъ водителитѣ на партията убѣждения, но бѣ убѣденъ, че за нашата страна ще бѫде най-добрѣ, ако царува либераленъ режимъ. Доколко е билъ прѣдаденъ на либералната партия, се вижда отъ слѣдната случка: едно лице, което не принадлежело къмъ либералната партия, поискало да подразни К. Аврамова, затова безогледно започнало да кори либералната партия прѣдъ него. К. Аврамовъ помолилъ злословителя да прѣстане да кори партията му, защото не му е приятно да го слуша. Въпрѣки това злословительтъ продължавалъ. Аврамовъ излѣзълъ изъ търпѣние, скочилъ на крака и съ едно сграбчване оскубва почти половината брада на злословителя.

Прѣзъ 1889. година К. Аврамозъ бѣ избранъ за народенъ прѣдставитель. Прѣзъ м. май сѫщата година народното събрание се събра на извънредна сесия. Когато се рѣшавали въпроси, които обѣщавали добро на народа, Аврамовъ гласувалъ съ мнозинството, обаче, когато се рѣшавали въпроси, които не обѣщавали нищо добро, тогава той не се стѣснявалъ да гласува противъ мнозинството. Слѣдъ разпущането на тая камара се промѣни и правителството. К. Аврамовъ можеше да се избере изново за народенъ прѣдставитель, ако се съгласѣше да се прилѣпи къмъ друга партия, обаче той и слѣдъ това остана вѣренъ на либералната партия, като продължаваше своята доходна търговия. Въ послѣдно врѣме търговскитѣ му операции се бѣха увеличили доста, а здравето му бѣ разклатено, та трѣбваше да си намѣри сътрудници. За такива той взе двама отъ своитѣ роднини.

Отъ 1901. година, когато изгуби скѫпата си съпруга, Аврамовъ се почувствува съ още по-разстроено здраве: отъ день на день отпадаше, ходѣше на бани, лѣкуваше се, ала всичко отиваше напусто; тѫгата като червей го гризѣше извѫтрѣ и съсипваше полека неговия организъмъ, краката му се парализуваха постепенно и на 21. юний 1904. година

Кирила Д. Аврамовъ като по-събуденъ и по-имотенъ намиралъ най-голѣма изгода да търгува съ соль, която докарвалъ отъ съсѣдната Ромъния. Че дѣдото на Кирила Аврамовъ е билъ единъ отъ събуденитѣ свищовчани може да се сѫди по това: по онова врѣме около 1815—20. год., когато грамотнитѣ люде се броеха на пръсти, той е знаялъ да чете и пише. Твърдѣ естествено, просвѣтениятъ по онова врѣме Танасъ е минавалъ за знаещъ човѣкъ между своитѣ съграждани. Като просвѣтенъ и ученолюбивъ той не се е грижилъ да остави на дѣцата си само натрупано богатство, а гледалъ и да ги поизучи, та да ги приготви за достойни свои наслѣдници.

Въ търговията го наслѣдилъ синъ му Димитъръ, бащата на Кирила. Димитъръ, слѣдъ смъртьта на баща си, поделъ бащината си търговия въ съдружие съ роднината си Генка Аврамовъ. Слѣдъ врѣме Димитъръ започналъ да се именува на името на своя роднина и съдружникъ Г. Аврамовъ. И въ врѣмето на Димитровото търгуване съ соль нѣмало конкуренти въ тая търговия въ Свищовъ, затова младиятъ Димитъръ въ съдружие съ родственика си Генка спечелилъ завидно състояние.

Димитъръ билъ едъръ, русъ, плещестъ, жена му пъкъ, майката на Кирила била, както всичкитѣ тогавашни свищовчанки, не съ такова образование, съ каквото се гордѣятъ сегашнитѣ чиновнишки жени; тя била добра кѫщовница, спретната, добродушна и умна домакиня. Тя се именувала Бушка и по тѣлосложение била като стопанина си пълна, руса и здрава. Тѣхна мила рожба е нашиятъ дарителъ *Кирилъ*. Той се е родилъ въ Свищовъ на 10. февруарий 1850. година въ сѫщата кѫща, която построилъ баща му. Кѫщата на Кирилъ Д. Аврамовъ се намира въ Долната махала въ Свищовъ срѣщу съборната черква. Кръстникъ на Кирила е билъ бащата на извѣстния нашъ народенъ дѣецъ дѣдо Цанкова, който кръстилъ на своето име кръщелничето си.

Първоначалното си възпитание Кирилъ получилъ у дома прѣдимно отъ майка си. До 7-годишната си възрасть той, както и всичкитѣ момчета, се скиталъ изъ улицитѣ, игралъ съ връстницитѣ си, съ пиленца, котенца и др. т. Като едничко мѫжко чедо на родителитѣ си, родителитѣ

Кирилъ Д. Аврамовъ.

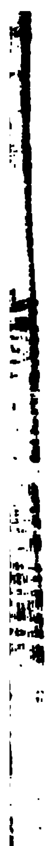

му имали голѣма слабость къмъ него: тѣ го галили, глезили, обличали го по-спретнато, изобщо, гледали да го оставатъ да расте и порасте охолно. Дошло врѣме да се даде Кирилъ въ училище. Родителитѣ му го дали да се учи въ тогавашното свищовско училище, което се редило и управявало споредъ разбирането на самитѣ учители. По онова врѣме въ Свищовското училище учителствували Никола и Георги. За забѣлѣжване е, че още въ онова врѣме въ Свищовското училище се изучвалъ френски езикъ. Учитель Георги билъ извѣстенъ и като добъръ ораторъ: много често държалъ слова въ черквата. Тѣзи добри учители указали благотворно влияние върху младия и любознателенъ Кирилъ, който се училъ доста грижливо и който показалъ особенъ успѣхъ по френски езикъ. Кирилъ редовно минавалъ отъ класъ въ класъ. Съврѣменници на Кирила Аврамовъ разправятъ слѣдния фактъ изъ живота му: когато Кирилъ билъ малъкъ, отличавалъ се съ своята буйность, мжчно се задържалъ у дома. Баща му, за да го задържи у дома, му купилъ два гължба, съ които охотно играелъ пъргавиятъ Кирилъ. Наскоро, обаче, бащата видѣлъ, че и съ това погрѣшилъ: пъргавото му момче се вдало много въ игра съ гължбитѣ: дигало ги, да се въртятъ и прѣобръщатъ въ въздуха, губило много врѣме и започнало да куца въ уроцитѣ си. Единъ день баща, ядосанъ, хваналъ гължбитѣ и имъ откжсналъ главитѣ. Разбира се, тая постжпка на бащата причинила голѣма тжга въ чувствителното сърдце на Кирила, но това не траяло за дълго. Кирилъ забравилъ гължбитѣ, дори му се отщѣло вече да играе съ гължби и захваналъ по-усърдно да се занимава съ училищнитѣ си работи. Въ свободното си врѣме Кирилъ отивалъ въ широкия дворъ на Караначеви, дѣто често играелъ съ Еленка (5—6 годишна), дъщеря на Караначева; тукъ малката Еленка държала хвърчилото, а Кирилъ се затичвалъ да го издигне Тая дѣтинска симпатия оставила трайни слѣди въ сърдцата на малкитѣ другарчета. Кириловиятъ баща неусѣтно усилвалъ тѣзи симпатии, като давалъ често захарчета на Еленка и я викалъ: „снахо, снахо!“ Още отъ това врѣме въ душата на Кирилъ се вкоренила голѣма обичь къмъ малката и симпатична Еленка; тая обичь слѣдь врѣме лека-полека избухва въ страстна лю-

бовь, и Кирилъ като че се чувствувалъ вече нѣкакъ си обвързанъ съ своята симпатична Еленка. Врѣмето по-сетнѣ потвърди това.

Слѣдъ смъртьта на баща си Кирилъ на 15—16 годишна възрасть поема бащината си търговия — соларство и се обявява за самостоенъ търговецъ. Търговията съ соль и въ врѣмето на Кирила докарвала голѣми печалби: градътъ Свищовъ се броилъ за центъръ туку-речи на половината Сѣверна България, затова мнозина търговци дохождали въ Свищовъ да си купуватъ соль. Като търговецъ Кирилъ проявилъ голѣмо умѣние въ търговскитѣ операции; той ималъ и други качества, които му помогнали да натрупа доста голѣмо богатство: отъ една страна билъ много пестеливъ, а отъ друга, — не ангажиралъ капиталитѣ си за работа вънъ отъ своята търговия. Въ заемъ пари не давалъ, а и поръчителъ не ставалъ. Търговията го заставяла да ходи често въ Ромъния, дѣто сполучилъ да изучи и ромънския езикъ. Съ странствуванието си въ Ромъния Кирилъ успѣлъ да се запознае съ вънкашния свѣтъ, да види други нрави и обичаи, друга държавна наредба, другъ начинъ на търгуване, — обстоятелство, което разширило неговия мирогледъ и го направило още по-опитенъ търговецъ. Сношенията му съ видни ромънски търговци го накарали да поизтънчи маниеритѣ си и да се носи по-елегантно: съ познаванието на френски езикъ правилъ впечатление на образованъ човѣкъ, а и отъ природата ималъ бистъръ умъ, та е правилъ впечатление на разсѫдливъ мѫжъ. Отъ вънкашностьта му и отъ облѣклото му може да се сѫди, че е ималъ развитъ естетиченъ вкусъ.

Когато вече Кирилъ възмѫжалъ около 1875. година рѣшилъ да се задоми. Неизвѣстно по какви побуждения и подъ чие влияние той се годява не за нѣкогашната си другарка отъ дѣтинство, а за С. Каракашева. Въ заможнитѣ свищовчани отдавна има обичай, годеницитѣ да отиватъ въ Букурещъ да си купуватъ потрѣби за свадбата. Разбира се, и Кирилъ като виденъ, интелигентенъ и заможенъ свищовски гражданинъ рѣшилъ да изпълни сѫществуващия въ Свищовъ обичай и завелъ годеницата си въ Букурещъ. Слѣдъ като се завърналъ К. съ годеницата си отъ ромънската столица, минало се не минало една седмица, той рѣ-

шава да развали годежа. Рѣшено и свършено. Причинитѣ за разгодяванието и досега сж останали въ тайна. Найвѣроятното прѣдположение е, че той си е спомнилъ за пламъка на своето сръдце отъ дѣтинство и не е могълъ да прѣнесе тая измѣна на сърдцето си Спомнилъ си К, че баща му нѣкога още въ дѣтинството му викалъ Еленка Караначева: „снахо, снахо!“ тия думи му звучели въ ушитѣ като важенъ и неизмѣнимъ завѣтъ на баща му. Нѣкои увѣряватъ, че слѣдъ годявката си за С. Каракашева, баща му му се явилъ на сънѣ и му правилъ упрѣкъ за измѣната спроти избраницата си отъ дѣтинство. Обаче сжщината и на тоя сънь останала притаена въ сръдцето на Кирила. Въ тия минути на вжтрѣшна борба Кирилъ се разболѣва, а нещастната годеница, като не могла да понесе тоя голѣмъ срамъ, причиненъ отъ разгодяването, когато било всичко готова за свободата, се отровила съ кибритъ. Извѣстието за отравянието на невинната С. Каракашева поразило Кирила; сега той почувствувалъ всичката отговорность прѣдъ своята съвѣсть; въ мжки той отишълъ за нѣколко дни въ Русе, та отъ една страна да се поуспокои отъ тая тревога, а отъ друга, да се не срѣща съ познатитѣ си и роднинитѣ на злочестната дѣвойка, отъ трета страна да поутихне мълвата за трагичната смрътъ на Годеницата Тая случка прѣдизвикала голѣми мжки въ душата на Кирила; гризението на съвѣстьта разяждало като червей Кириловото сръдце, а разкаянието било неописуемо. Потърсилъ срѣдства К. за разтуха и ги намѣрилъ въ разгуления и веселъ животъ. Още четири години той ергенувалъ, още четири години търсилъ утѣха въ веселия и разгуленъ животъ за сторената неправда спроти годеницата си и едва прѣзъ 1879. година позабравилъ мжкитѣ и гризенията на неговата съвѣсть и едва тогава се рѣшилъ да се сгоди за Еленка, която наблюдавалъ цѣли двѣ години тайно отъ прозорцитѣ. Сгодява се и се оженва за Еленка Караначева, съ която прѣкаралъ веселъ и честитъ съпружески животъ: ни едно черно облаче не затъмнявало сѣмейния животъ на тѣзи двама съпрузи. Съпругата на Кирила, Еленка била добродушна и гледала съ всичко да угоди на любимия си съпругъ. Отъ обичь къмъ съпруга си тя гледала много грижливо старата си и неджгава свекърва: услужвала й,

уважавала я и всѣкога гледала да ѝ угажда, дори ранната смърть на свекървата се дължи на тая снахина обичь: свекървата боледувала, а снахата отъ желание да ѝ помогне да оздравѣе, самичка я кжпала, вдигала и слагала. Веднажъ при такова вдигане старата се почувствувала злѣ, оттогава залинѣла и вече никакви лѣкове, никакви грижи било отъ страна на сина ѝ, било отъ страна на снаха ѝ не могли да я избавятъ отъ неминуемата смърть.

Слѣдъ смъртьта на Кириловата майка настжпили за него нови грижи и безпокойствия: обичната му съпруга започнала да линѣе и вече нищо не могло да ѝ помогне. Грижливиятъ съпругъ не прѣставалъ да се труди съ всички срѣдства да възстанови здравето на Еленка; пращалъ я по бани, пращалъ я въ Виена, но всичко напусто: прѣзъ януарий 1901. година тя се поминала въ Виена, дѣто била отишла да се лѣкува. Смрътнитѣ ѝ остачки бидоха прѣнесени въ Свищовъ, дѣто бидоха и погребени.

Въ послѣднитѣ години отъ живота си Кирилъ Д. Аврамовъ започна да мисли по какъвъ начинъ да завѣщае богатството си, та да овѣковѣчи името си и да помогне на родния си градъ. Отдавна той мислѣше да направи нѣкакво благодѣяние, но не бе опрѣдѣлилъ какво. Желанието му, да направи нѣкакво благодѣяние, се усили, когато видѣ, че Д. х. Василиевъ, чиито родители произхождатъ отъ Свищовъ, подари 240,000 за Свищовската търговска гимназия. Обмисли К. Аврамовъ какво липсва на града Свищовъ и съ какво би могълъ да спомогне за въздигането на родния си градъ. Това желание се усилило още повече, когато прѣзъ 1896. година бѣ свършено величественото здание за Търговската гимназия въ Свищовъ, видѣ, че благодарнитѣ свищовци поставиха въ главната зала на тая гимназия портрета на Дим. х. Василиевъ. Това благодѣяние подѣйствувало върху Аврамова като електрически токъ. Тогава се родило желанието у Аврамова да остави една сума, съ която да се съгради едно читалище въ Свищовъ. Това желание на Аврамова не бѣ приятно на роднинитѣ му, които очакваха да наслѣдятъ неговото богатство; послѣднитѣ прибѣгваха до всевъзможни срѣдства само и само да убѣдятъ Аврамова да не завѣщава богатството си на града, обаче той съ голѣма твърдость упорствуваше на тѣзи давления

и не остави да се разпарцалоса състоянието между говитѣ роднини.

К. Аврамовъ се отличаваше съ твърда воля и постоянно убѣждение. Той земаше, макаръ и не особено активно, участие въ нашитѣ политически борби и се числѣше въ либералната партия. Той не бѣ слѣпъ привърженикъ на партията, не възприемаше натрапени отъ водителитѣ на партията убѣждения, но бѣ убѣденъ, че за нашата страна ще бжде най-добрѣ, ако царува либераленъ режимъ. Доколко е билъ прѣдаденъ на либералната партия, се вижда отъ слѣдната случка: едно лице, което не принадлежело къмъ либералната партия, поискало да подразни К. Аврамова, затова безогледно започнало да кори либералната партия прѣдъ него. К. Аврамовъ помолилъ злословителя да прѣстане да кори партията му, защото не му е приятно да го слуша. Въпрѣки това злословительтъ продължавалъ. Аврамовъ излѣзълъ изъ търпѣние, скочилъ на крака и съ едно сграбчване оскубва почти половината брада на злословителя.

Прѣзъ 1889. година К. Аврамовъ бѣ избранъ за народенъ прѣдставитель. Прѣзъ м. май сжщата година народното събрание се събра на извънредна сесия. Когато се рѣшавали въпроси, които обѣщавали добро на народа, Аврамовъ гласувалъ съ мнозинството, обаче, когато се рѣшавали въпроси, които не обѣщавали нищо добро, тогава той не се стѣснявалъ да гласува противъ мнозинството. Слѣдъ разпущането на тая камара се промѣни и правителството. К. Аврамовъ можеше да се избере изново за народенъ прѣдставитель, ако се съгласѣше да се прилѣпи къмъ друга партия, обаче той и слѣдъ това остана вѣренъ на либералната партия, като продължаваше своята доходна търговия. Въ послѣдно врѣме търговскитѣ му операции се бѣха увеличили доста, а здравето му бѣ разклатено, та трѣбваше да си намѣри сътрудници. За такива той взе двама отъ своитѣ роднини.

Отъ 1901. година, когато изгуби скжпата си съпруга, Аврамовъ се почувствува съ още по-разстроено здраве: отъ день на день отпадаше, ходѣше на бани, лѣкуваше се, ала всичко отиваше напусто; тжгата като червей го гризѣше извжтрѣ и съсипваше полека неговия организъмъ, краката му се парализуваха постепенно и на 21. юний 1904. година

скоропостижно се раздѣли за винаги съ този свѣтъ. По свѣдѣнията, съ които се сдобихме, изглежда, че К. А. е получилъ неочаквано паралитиченъ ударъ въ стаята си и е издъхналъ. Послѣднитѣ му думи били „мамо! Еленке!"

Въ това се състои на кратко животътъ на Аврамова, който, макаръ и да не боравѣше съ науката, бѣ ученолюбивъ, макаръ и да бѣ богатъ, не забрави да се погрижи за ония, които нѣматъ срѣдства да си купятъ книги и списания, за да се просвѣтятъ, макаръ и главната му работа да е била търговията, никога не изпускалъ изъ видъ, че трѣбва да се направи нѣщо за благото и прѣуспѣването на отечеството, макаръ и да можеше да живѣе въ бездѣлие, той не прѣдставаше да се труди, за да скжта нѣщо повече, та и благодѣянието му да бжде по-крупно.

Подъ влиянието на тѣзи благородни пориви Аврамовъ на 22. мартъ 1904. година подари на Свищовската градска община 200,000 лева, за да се съгради едно здание, което да служи за театъръ и читалище.

Зданието за театъра е наприврършване и прѣзъ идещата есень, навѣрно, ще бжде свършено окончателно.

Ето и самия актъ за дарението:

Прѣписъ.

Актъ за дарение.

Подписаний Кирилъ Д. Аврамовъ, житель на гр. Свищовъ, Българинъ, Източно-Православенъ, роденъ на 10. февруарий 1850 година, грамотенъ, незапретенъ, радвающъ ся на пълно съзнание и здравъ умъ, непридунъ отъ никого, по собствено мое желание и добра воля, като искамъ да поднеса на родния си градъ една скромна лепта съ народообразователна и народополезна цѣль; а отъ друга страна да увѣковѣча паметьта си и тая на многообичната ми съпруга Еленка, родена Димитъръ Караначева, днесъ на хиляда деветстотинъ и четвърта година отъ Рождество Христово, мѣсецъ Мартъ двадесеть и втори день, правя тоя дарителенъ актъ за слѣдующето:

1-о) Подарявамъ съ благотворителна, народополезна и народообразователна цѣль на Свищовската община, една сума отъ (200,000) двѣсте хиляди лева затни, която при-

тѣжавамъ тоя моментъ и която имамъ на разположение въ Търговската кѫща „Аврамовъ и Цоковъ“ въ гр. Свищовъ, подъ порѫчителството на Димитъръ Т. Цоковъ, управлявана споредъ циркуляра на тая кѫща, отъ Кръстю и Владидимиръ Цокови.

Съ тая сума да се построи едно здание за театраленъ салонъ и читалище на градското мѣсто, находяще се на горния край на градската градина, по планътъ изработенъ отъ архитекта Г-нъ П. Бранкъ, подъ мото „Fin de Siecle“, или съ нѣкои съкращения, или измѣнения, които се намѣрятъ за нуждни да станатъ, за да може се построи само съ подарената сума 200,000 лева златни. Това здание да носи названието „Театъръ и Читалище Еленка и Кирилъ Д. Аврамови“.

Чрѣзъ подарената сума ще бѫдатъ изплатени всички разноски и разходи за прѣдварителнитѣ (подготовителнитѣ) работи до почване на зданието, тия — за построяването му, а така сѫщо и всички нуждни разходи за мебелирването, декорирането и всички необходимости по него.

2-о) Означената сума, която подарявамъ (200,000 лева златни), ще се изтегля отъ фирмата „Аврамовъ и Цоковъ“, прѣдставлявана отъ Кръстю и Владимиръ Цокови по части чрѣзъ Свищовската Градска Община споредъ нуждитѣ по рѣшение на настоятелството, което долу опрѣдѣлямъ, и прѣдава на самото него (настоятелството), или на упълномощения отъ него.

3-о) Изтеглюването на сумата отъ означената фирма „Аврамовъ и Цоковъ“, за която цѣль прѣдавамъ документа за притежаването ѝ, на разположението на Свищовското общинско управление, ще става по тоя начинъ: 1-о) Прѣзъ течението на 1904 година, когато и да бѫдатъ поискани до петдесеть хиляди (50,000) лева златни, 2-о) Прѣзъ течението на 1905 год. тоже при поискването до сто хиляди (100,000) лева златни и 3-о) Прѣзъ 1906 год. най-късно до мѣсецъ мартъ остатъка отъ петдесеть хиляди (50,000) лева златни, като за всѣко едно изтеглюване се прѣдизвѣстява съ единъ мѣсецъ по-рано, за сума по-голѣма отъ двадесеть хиляди (20,000) лева златни.

Забѣлѣжка. Въ случай на нѣкое затруднение въ изплашането отъ фирмата „Аврамовъ и Цоковъ“ на сумитѣ

въ означенитѣ срокове, въпросътъ да се урежда между нея — общинското управление и настоятелството.

4-о) Слѣдъ приемането дарението надлежно споредъ законитѣ на страната, удобрено и разрѣшено отъ респективната власть, градската община чрѣзъ Свищовското общинско управление ще е длъжно до деньтъ на смъртьта ми, отъ датата на турянето основитѣ на зданието да прѣдвижда ежегодно въ бюджета си въ видъ на пожизнена рента една сума шесть на сто (6%) отъ изтегления капиталъ. Тая рента прѣкжсва съ послѣдване на смъртьта ми.

Забѣлѣжка. Изплащането на тая рента ще става въ края на всѣкой мѣсецъ.

Прѣдвидъ на това, че за тая година бюджетътъ на общината е вече утвърденъ слѣдователно прѣдвиждането на сума за горѣказаната рента е невъзможно; но до почването на зданието, лихвитѣ 6% отъ изтеглениятъ капиталъ ще имамъ право да получавамъ въ замѣна на рентата.

5-о) Доходътъ на зданието слѣдъ построяването му до моята смърть да се дава въ полза на Свищовската градска община за подпомагане сумата, която има задължение да ми броява като рента.

Слѣдъ смъртьта ми же доходитѣ отъ това здание да бждатъ разпрѣдѣлени по тоя начинъ: Половината отъ тѣхъ ще се отдѣля и вниса на приходъ и полза на Свищовската градска община, която ще има грижата за въ бждеще за издържането на зданието, а другата половина ще се вниса на срочень влогъ въ Българската Народна Банка подъ наименование „Фондъ Еленка и Кирилъ Д. Аврамови", до когато заедно съ лихвитѣ достигне до размѣръ (20,000) двадесеть хиляди лева, слѣдъ което ще бжде употрѣбена за една благотворителна цѣль, споредъ рѣшението на настоятелството. Слѣдъ това пълниятъ приходъ отъ зданието остава въ полза на Свищовската градска община.

6-о) За изпълнение волята ми по това дарение назначавамъ пожизнено настоятелството въ съставъ: Прѣдседатель Г. Никола Константиновъ, членове: Г. г. Апостолъ Николаевъ, Владимиръ Божиновъ, Атанасъ Ц. Буровъ, Кръсто Цоковъ, Киро М. Абаджиевъ, Атанасъ Велевъ, Атанасъ Махлевъ и Станимиръ Д. Карапачевъ, което съвмѣстно съ трима членове отъ състава на Свищовский общински съвѣтъ,

избрани отъ речения съвѣтъ по вишегласие въ началото на всѣка година да дѣйствува относително приложение на волята ми.

Забѣлѣжка. Въ случай на смърть или отказване на нѣкои отъ указанитѣ членове отъ състава на настоятелството мѣстото имъ да се допълня съ други граждани, вънъ отъ състава на общинския съвѣтъ, избрани отъ самото настоятелство.

7) Рѣшенията на настоятелството ще се вематъ по вишегласие и ще бѫдатъ законни, ако присѫтствува въ засѣданието съ единъ повече отъ половината на членоветѣ.

Въ случай на неявка при първа покана на законния съставъ при втора (покана) събранието се счита законно, колко и членове да присѫтствуватъ.

I-а Забѣлѣжка: Въ отсѫтствието на прѣдседателя мѣстото му заема най-стариятъ изъ между присѫтствующитѣ членове.

II-ра Забѣлѣжка: За отдѣлнитѣ длъжности — касиеръ и дѣловодитель, изборътъ ще стане отъ самото настоятелство измежду членоветѣ му по тайно гласоподаване; което е длъжно да си изработи особенъ правилникъ за вѫтрѣшния редъ и управлението.

8-о) Задължавамъ настоятелството да постави въ зданието на видно първо мѣсто ликоветѣ на съпругата ми Еленка и моя, изработени въ естествена голѣмина за изработването на които ще иждивявамъ азъ отъ мои лични срѣдства; обаче грижата за порѫчването имъ, ще бѫде въ тежесть на самото настоятелство.

Желанието ми е, ако има възможность, подобни ликове да се поставятъ и въ аулата на Държавната търговска гимназия „Димитъръ Х. Василевъ" на смѣтка на общината.

9-о) Волята ми е щото по-горѣ отъ срѣдата въ градската градина да не бѫде постройвано никакво здание.

За всичко до тукъ изложено въ тоя моя дарителенъ актъ подписвамъ саморѫчно.

1904 г. марта 22.

г. Свищовъ. Дарител:

(подп.) Кирилъ Д. Аврамовъ.

(под.) Свидѣтели { Д-ръ Хр. Юрдановъ
Хр. Н. Атанасовъ

Подписаний Янаки Илиевъ, членъ при Свищовското отдѣление отъ Търновский окр. сѫдъ. Вр. И. Д. Свищовски градски мировий сѫдия на основание надписа на Господина Прѣдседателя на свищовското отдѣление отъ Търновский окр. сѫдъ подъ № 1835 отъ днешна дата, положенъ върху прѣдставлението № 1702 отъ сѫщата дата на Свищовския градски мирови сѫдия и вслѣдствие заявлението на Кирилъ Д. Аврамовъ, житель изъ гр. Свищовъ, зарегистровано подъ Вход. № 1322 отъ днесъ придружено съ двѣ медицински свидѣтелства, издадени нему отъ свищовския лѣкарь Д-ръ Павелъ Ивановъ, се явихъ въ домътъ на Кирилъ Д. Аврамовъ изъ гр. Свищовъ лично мене непознатъ, който въ присѫтствието на подписавшитѣ свидѣтели: Д-ръ Хр. Юрдановъ и Христо Н. Атанасовъ, жители отъ сѫщия градъ, изповѣда, че напълно му е прието съдържанието на настоящий актъ за дарение, съ който дарява на свищовското Градско общинско управление сумата (200,000) двѣсте хиляди златни лева, за която цѣль саморѫчно положи подписа си въ мое присѫтствие и прѣдаде единъ документъ съ дата 8-ий априлъ 1902 година на сума 220,000 лева златни, падежъ 1-й мартъ 1904 година, съ едно джиро, написано на гърба на сѫщия документъ съ слѣдното съдържание: Срѣщу отвъдната сума, само (200000, двѣсте хиляди лева златни дарявамъ на Свищовската градска община съгласно дарителното отъ днешна дата . . . гр. Свищовъ, 22/III 904 г. (подп.) Кирилъ Д. Аврамовъ".

За самоличностьта и законната правоспособность удостовѣриха лично познатитѣ ми свидѣтели Д-ръ Хр. Юрдановъ и Хр. Н. Атанасови, жители отъ гр. Свищовъ.

При това удостовѣрявамъ, че Свищовскиятъ градски общински кметъ Вл. Ив. Божиновъ като прѣдседатель на Свищовското градско общинско управление въ мое присѫтствие получи документа съ горната дата на сума (200000) двѣсте хиляди лева златни отъ дарителя Кирилъ Д. Аврамови, като обяви прѣдъ мене сѫщия кметъ, че дарението, струвано въ полза на общината, се напълно приема съ всички задължения по него отъ страна на тая община.

(Съгласно чл. 112. отъ Закона за натариуситѣ и пр. по кв. № 565. е взето 215'40 л.)

гр. Свищовъ, 22-й мартъ 1904 год.

(подп.) Вр. и. д. Свищовски градски
мировий сѫдия — чл.: Ян. Илиевъ.

Вѣрно:

При Свищовското градско общинско управление
Секретарь: Г. Митевъ

Забѣлѣжка. За биографическитѣ свѣдѣния длъжимъ благодарность на г. Д. Стеревъ, който има добрината да ни услужи съ своитѣ свѣдѣния, събрани отъ роднинитѣ на покойния Кирилъ Д. Аврамовъ.

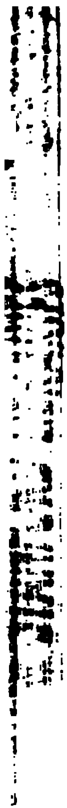

Докторъ Никола Василияди.

Сждбата на Докторъ Василияди не се различава по нищо отъ оная на мнозина други нащи благодѣтели. Нѣщо повече. Животътъ и дѣлата на тоя родолюбецъ сж изпаднали въ забрава. Срамно е дори да си помисли човѣкъ, какъ така единъ такъвъ благодѣтель, който трѣбва и сега да има доста живи познати и приятели, и да не се заеме никой съ написването на една колко годѣ сносна биографийка за него. Не бихме казали голѣма дума, ако кажемъ горчивата истина, че ние не почитаме нашитѣ заслужили люде. Много лоша чърта въ нашия народъ! Ние като че ли ламтимъ повече къмъ бждещето, увличаме се отъ чуждото, а никакъ се не обръщаме къмъ нашето минало, никакъ не си спомняме за нашитѣ дарители, обществени и литературни дѣйци.

Макаръ да се обръщахме съ молба къмъ мнозина за свѣдѣния изъ живота на Докторъ Василиади, обаче отъ едни не получихме нищо, а само г. Ив. Радковъ, Габровски околийски инспекторъ, ни събра твърдѣ осждни биографически свѣдѣния, за които му изказваме своята благодарность.

Бащата на докторъ Никола Василияди е родомъ отъ с. Гачевци, Габровско. Въ смжтнитѣ врѣмена на турското робство той се прѣселилъ въ Ромъния, дѣто щастието му поработило, да стане богатъ човѣкъ. И той, както мнозина други емигранти въ Ромъния, милѣялъ за своята родина. Тая обичь постепенно е култивиралъ и въ сърдцето на сина си Никола. Благодарение на това синъ му остана вѣренъ въ патриотическитѣ чувства на баща си дори до послѣдната минута отъ своя животъ.

Докторъ Никола Василияди се е родилъ въ Букурещъ. Кога е видѣлъ първи пжть тоя свѣтъ, не ни е извѣстно. Извѣстно е само, че Никола е получилъ първоначалното и срѣдното образование въ Букурещъ на ромънски езикъ. Слабитѣ натури, като се изложатъ на чуждо влияние въ крѣхката ученическа възрасть, лесно забравятъ своето произхождение, обаче силниятъ характеръ на Никола Василияди устаялъ докрай срѣщу влиянието на ромънскитѣ училища. Слѣдъ като свършилъ той срѣдното училище, пожелалъ да

продължи образованието си въ нѣкой университетъ. Отъ чуждестраннитѣ университети по онова врѣме съ най-голѣма слава се ползувалъ парижкиятъ университетъ, а освѣнъ това и славното минало на Франция, негли, привличало младата и любезната душа на Никола. Най-послѣ Никола избира парижкия университетъ, баща му ся съгласява да го изпрати тамъ и той заминава за Парижъ. Кога е заминалъ за Парижъ, колко врѣме е стоялъ тамъ, кога се е завърналъ изново въ Букурещъ сѫщо не знаемъ. Отъ дѣлата на Българската добродѣтелна дружина въ Букурещъ знаемъ само, че докторъ Н. Василияди е билъ винаги въ близки сношения съ дружината. Докторъ Н. Василияди, наистина, наслѣди едно завидно богатство отъ баща си, но това богатство не остана въ сѫщото положение: той съ трудъ и пестене го увеличи.

Както мнозина българи по онова врѣме въ Букурещъ печелеха не за себе си, а за своя народъ, така и докторъ Н. Василияди печелилъ за българския народъ. Василияди не намѣрилъ за добрѣ и да се ожени: той не обмислялъ, както правятъ мнозина бездомни и бездѣтни, кой ще наслѣди имота му, нему не е било свидно, че отъ имота му ще се ползуватъ не нѣкои прѣки негови наслѣдници, а способни младежи отъ цѣлия български народъ. Докторъ Н. Василияди е билъ убѣденъ, че въ една възраждаща се нация на първо мѣсто трѣбва да се въздигне индустрията, затова рѣшилъ да завѣщае богатството си, за да се основе въ родния градъ на баща му едно *политехническо* училище, което да носи името му. Тая мисъль той турилъ въ изпълнение на 10. юний 1881. год., когато завѣщалъ за основаването на политехническо или занаятчийско училище въ Габрово недвижимия си имотъ хотелъ „Габровени" (стария) въ Strada Gabrovenilor № 10, който наслѣдилъ по завѣщание отъ баща си Василъ Георгеску, и онзи хотелъ, който построилъ самичъкъ съ свои пари. По оцѣнката, що даватъ лица, които знаятъ недвижимия имотъ на Василияди, тоя имотъ още прѣди нашето освобождение струвалъ отъ 300000—350,000 лева. За да не би ромънското правителство нѣкакъ си да тури рѫка на тоя имотъ, Василияди прѣдвидѣлъ въ завѣщанието си подставени лица, които, слѣдъ като наслѣдятъ имота, да го прѣдадатъ за прѣдназначената цѣль. По-нататъкъ въ т. 7. отъ завѣщанието на сѫщия се казва:

Докторъ Н. Василияди.

„Ако се случи да се унищожи това завѣщание по какъвто и да било мотивъ, тогава цѣлиятъ ми движимъ и недвижимъ имотъ ще вематъ и наслѣдятъ г. г. Евлогий Георгиевъ и Д-ръ Георги Атанасовичъ безъ никаква друга тяжесть (charge) или условия".

„Опасенията и прѣдвижданията на Д-ръ Василияди не закъснѣли да се оправдаятъ: щомъ той умира, братъ му и други роднини повдигнали искъ за унищожение на завѣщанието, за да могатъ да наслѣдятъ имуществото, и ромънскитѣ сѫдилища дѣйствително го унищожили въ всичко, което се отнася до основаването и поддържанието на училището въ Габрово, като до едно училище несѫществующе, а, слѣдователно, и неспособно да наслѣди, — но послѣдния пунктъ, съ който Е. Георгиевъ и Д-ръ Атанасовичъ се назначаватъ за абсолютни наслѣдници, безъ всѣкакви задължения и условия, не е могълъ да падне и да бѫде унищоженъ, и по такъвъ начинъ наслѣдството все пакъ останало въ ржцѣтѣ на тѣзи двама души. Какво правятъ тѣ съ него? Бидейки формално, споредъ текстътъ на споменатия пунктъ отъ завѣщанието, пълноправни наслѣдници, „безъ всѣкакви задължения", тѣ биха могли да си присвоятъ имотитѣ на Василияди; обаче и единия и другия сѫ знаяли, че волята на покойния не е била въ дѣйствителность такъва, и че той не е ималъ намѣрение да остави наслѣдството си въ тѣхна собственость и да облагодѣтелствува тѣхъ именно, но само защото това се виждало отъ първата, макаръ и унищожена часть на завѣщанието, но и защото не е имало причини да се мисли и вѣрва, че Василияди е искалъ да ги направи собственици на неговото наслѣдство. Ето защо, веднага слѣдъ свършването на процеса за завѣщанието, Евлогий Георгиевъ започва да дѣйствува за изпълнение волята на покойния; понеже, споредъ неговото схващание на работата, недвижимитѣ имущества въ Букурещъ трѣбва часъ по-скоро да се обърнатъ въ пари, които да се прѣнесатъ въ България като затова, че по тоя начинъ ще се добиятъ необходимитѣ срѣдства за основавание училището, тъй още повече и затова, че така ще се избѣгне веднъжъ за винаги всѣка опасность да не би единъ день да се повдигне въпросъ, че Евлогий и Атанасовичъ не сѫ истински наслѣдници, та да се повреди въ нѣщо на работата, и понеже, отъ друга страна, продаването на имотитѣ не би могло да

се извърши тъй скоро, то Евлогий Георгиевъ рѣшава да се направи замѣна на двата Василиядови хотела въ Букурещъ съ зданието на Ив. Хаджиеновъ въ София, въ което се помѣщава Висшето училище, като при това Ив. Хаджиеновъ приплати извѣстна сума. Д-ръ Атанасовичъ, обаче, подмаменъ отъ жена си (гъркиня) и отъ двамата си синове, не искалъ да признае нищо, като казвалъ, че тѣ съ Евлогия сж абсолютни наслѣдници и тѣмъ принадлежи всичко. Слѣдъ дълги спорове, Евлогий Георгиевъ свиква живущитѣ тамъ стари българи и най-сѣтнѣ успѣва да убѣди Д-ръ Атанасовича да се съгласи, като му се отстжпятъ около 50—60 хиляди франка, които успѣлъ до тогава да изтегли. И тъй, благодарение на патриотизъмътъ и добросъвѣстностьта на Евлогия Георгиевъ, наслѣдството на покойния Д-ръ Н. Василияди, съ изключение на 50—60 хиляди лв., е останало незлоупотрѣбено, а е било прѣнесено въ България и употрѣбено за народополезни цѣли.“ *)

Отъ завѣщанитѣ имоти на Д-ръ Н. Василиади се образувалъ единъ фондъ на негово име и билъ отначало оставенъ подъ управлението на Евлогий Георгиевъ, слѣдъ чиято смърть фондътъ прѣминалъ подъ управлението на универсалния Евлогиевъ наслѣдникъ г. Ив. Ев. Гешевъ. Отначало капиталътъ билъ на сума 250,000, а прѣзъ настоящата година се увеличилъ до почетната цифра 600,000 лева. Неотдавна г. Ив. Ев. Гешевъ заяви, че не желае вече да управлява този фондъ, затова фондътъ прѣмина подъ управлението на Министерството на земедѣлието и търговията. Фондътъ се намира въ Българската народна банка.

Трѣбва да споменемъ, че и досега не е наредено съвършено правилното изполזуване на този фондъ: отначалото се отвори едно кожарско училище въ Габрово, за да бжде наскоро закрито; слѣдъ това се отвори ножарско училище, но и нему не биде сждено да живѣе дълго врѣме; по-сетнѣ Министерството на земедѣлието и търговията въпрѣки изричната воля на завѣщателя, безъ всѣко основание, назначи единъ пжтуващъ учитель по ножарство; сега

*) Гл. Искова молба отъ Министра на Финанситѣ, въ качеството му на прѣдставитель на Държавата, противъ Софийския житель *Ив. Ев Гешевъ*, живущъ въ улица „Царь-Освободитель“, за 16,000,000 (шестнадесеть милиона) лева. Стр. 2.

сѫществува едно желѣзарско техническо училище, на което още не знаемъ успѣхитѣ.

Ето и самия текстъ на завѣшанието:

Завѣщание.

Азъ Д-ръ Никола Василияди, като нѣмамъ наслѣдници възходящи или нисходящи, назначавамъ за мои универсални легатори г. г. *Евлогий Георгиевъ* и *Д-ръ Георги Атанасовичъ* и ако се случи нѣкой отъ тѣхъ да умре прѣди мене или да не приеме моето универсилно наслѣдство, въ такъвъ случай назначавамъ на тѣхно мѣсто за универсаленъ легаторъ г. *Стате И. Станковичъ* и ако и тоя послѣденъ легаторъ умре прѣди мене или не иска да приеме наслѣдството, назначавамъ на негово мѣсто за универсаленъ легаторъ г. *Юрданъ Хаджи Димитровъ.*

Универсалнитѣ легатори, които назначавамъ съ настоящето завѣщение ще в𝑧ематъ и ще наслѣдятъ подиръ смъртьта ми *всичкия имотъ движимъ и недвижимъ,* като сѫ задължени да изпълнятъ слѣднитѣ тяжести (charges sarcini):

1. Ще основатъ и ще поддържатъ въ гр. Габрово, въ княжеството България, родното мѣсто на баща ми едно *политехническо* училище до колкото срѣдствата ще позволятъ или едно *занаятчийско* училище, което да носи името ми. *За основанието, поддържанието и управлението на това училище,* споменатитѣ универсални легатори, заедно съ изпълнителя на завѣщанието, ще взематъ мѣркитѣ, които считатъ за най-подходящи, като могатъ дори и да продадатъ недвижимитѣ имоти и *като постѫпятъ тъй, че приходътъ на имота ми, който ще наслѣдятъ тѣ сами да бѫде всѣкога назначенъ за училището.*

2. Ще дадатъ отъ имота ми 10,000 лв. на едно или повече ромѫнски благотворителни учрѣждения споредъ тѣхния изборъ.

3. Ще дадатъ на г. *Иоанъ Д. Донческу* 2000 лева; ще дадатъ на г. *Никола Р. Донческу* 2000 лева; ще дадатъ на г-жа *Екатерина Т. Пантадополу* 60000 лева; ще дадатъ на г. *Матей Г. Василопуло* 2000 лева; ще дадатъ на *г-жа Корнила Г. Василопуло* 2000 лева; ще дадатъ на *Букурещката българ. църкви* 5000 лева; ще дадатъ на *бълг. добродѣтелна друж. въ Букурещъ* 5000 лева; ще дадатъ на *3 църкви въ Габрово* по 500 л. всичко 1500 лева; ще

дадатъ на *Отца Спиридони* отъ църквата Curtea Veche 1500 лева; ще дадатъ на *Отца Ионола* отъ църквата Curtae Veche 1000 лева; ще дадатъ на *Отца Иоанна* отъ църквата Curtea Veche 500 лева; ще дадатъ на диакона *Константинъ Станеску* 500 лева.

4. Ще даватъ на *г-жа Марица Костаки* всѣки мѣсецъ по 100 лв., додѣто е жива и мобилитѣ, които се намиратъ въ кѫщи.

5. Назначавамъ за изпълнитель на завѣщанието ми г. *Д-ръ Петръ Протичъ* за да послѣдва изпълнението разпорежданията му.

6. Всѣко рѣшение на легаторитѣ ми заедно съ изпълнителя ще се взема по болшинство на гласове и въ случай на равенство гласътъ на по възрастния ще прѣодолява.

7. *Ако се случи да се унищожи* това завѣщание по какъвто и да било мотивъ *тогава цѣлиятъ ми движимъ и недвижимъ имотъ ще взематъ и наслѣдятъ г. г. Евлогий Георгиевъ* и *Д-ръ Георги Атанасовичъ безъ никаква друга тяжесть* (charge) *или условия.*

Това завѣщание се писа отъ друга рѫка, а се подписа съ моята собствена рѫка 10 юния 1881. Букурещъ (подп.) Д-ръ Н. Василиядисъ. Моя недвижимъ имотъ се състои отъ хотела нареченъ Габровени стари, въ Strada Gabrovenilor № 10, които наслѣдихъ отъ завѣщание, завѣрено отъ Илфовския Окрѫженъ Сѫдъ, III отдѣление, № 17 отъ 1854 год. отъ покойния ми баща Василия Георгеску и отъ оня (хотела), който се построи съ мои пари на мѣстото, купено отъ покойния Иоанъ Добре Х. Бакалолу.

Господа моитѣ легатори и наслѣдници ще се погрижатъ за моето погребение и за правенето помени споредъ закона, както и за единъ приличенъ памятникъ.

10 юни 1881 Букурещъ.

(Подп.) Д-ръ Н. Василияди.

Секретарьтъ на Илфовския Окр. Сѫдъ отдѣл. III. Настоящия прѣписъ бидейки съгласенъ съ оригинала, се завѣрява съгласно съ исканието, направено отъ Г. Д-ръ Атанасовича съ прошението регистрирано подъ № 4113/82 дѣло № 158/82.

Секретарь: (подп.) подписътъ не се чете.

Станчо Димовъ Увалиевъ.

При възраждането на българския народъ, прѣзъ миналия вѣкъ, имаше мнозина българи, които се отличиха съ своето сърдечно родолюбие като българи и съ честния си характеръ — като човѣци. Такива достойни лица сѫ си спечелили почетно мѣсто въ историята на възраждането ни, и за това тѣ ще служатъ винаги за примѣръ и насърдчение на сегашнитѣ и бѫдещитѣ български поколѣния, щото да станатъ и тѣ още по-доблестни българи въ всѣко отношение за облегчение сѫдбинитѣ на българския народъ.

Единъ отъ тия благородни наши родолюбци бѣше и покойниятъ Станчо Димовъ Увалиевъ. Той се е родилъ въ Калоферъ [1]) на 1821. година, да се помина въ 1904. г. въ Бесарабия, на своето имѣние въ с. Казанещи, околия на гр. Оргѣевъ, и тамъ е погребанъ. Въ срѣдногорския нашъ благословенъ прѣдѣлъ е прѣкаралъ Увалиевъ своитѣ младенчески години, като се е запозналъ въ родното си мѣсто съ първоначално книжно учение на български и черковнославянски. А когато е стѫпилъ въ юношеската си възрасть, той е билъ изпратенъ отъ родителитѣ си въ Карлово, за да придобрие по-високо образование при тогавашния прочутъ учитель Райно Поповичъ, родомъ отъ с. Жеравна (Котленска околия), който въ свое врѣме е билъ отличенъ познавачъ на старо-гръцкия и ново-гръцкия езикъ и литература, па и доста добрѣ е познавалъ покрай матерния си езикъ и черковно-славянския. Тогавашното главно училище въ Карлово, което се е намѣрвало подъ мѫдрото рѫковод-

---

1) Калоферъ, чистъ български градецъ всрѣдъ недрата на райска Срѣдна Гора, подъ най-високото чело на величественна Стара-Планина, при сребробистритѣ води на благодатна Тунджа, Калоферъ, Алтънъ-Калоферъ, опустошенъ до крайности въ послѣдната руско-турска война, а прѣди цъвтещъ по богатство и духовна пробуда на своитѣ трудолюбиви и прѣдприемчиви жители, па и особно славенъ по своето прѣкрасно мѣстоположение, отъ дѣто сѫ произлѣзли толкова добри и достойни българи.

ство на Р. Поповича — като главенъ неговъ учитель, се състояло отъ три класа или отдѣления, доколкото ни е извѣстно, и въ това училище, споредъ класоветѣ му, прѣподавало се е освѣнъ поменатитѣ езици и нѣкои отъ поглавнитѣ творения на гръцкитѣ класици, съ тълкувание и прѣвождание на български, още и слѣднитѣ главни прѣдмети: законъ Божи, всеобща история, аритметика, география, чистописание и др.; прѣподаването на означенитѣ учебни прѣдмети ставало, разбира се, въ кратъкъ размѣръ по възможность. По-извѣстни съученици на Увалиева въ Карлово между други сѫ били слѣднитѣ: Гавраилъ (Гандю) Кръстевичъ отъ Котелъ, бивши главенъ управитель на южна България, Сава Ст. Раковски отъ Котелъ, Ботю Петковъ отъ Карлово, Иванъ Богоевъ (Богоровъ) отъ Карлово, Иванъ Пулиевъ (Горанъ) отъ Карлово, Несторъ х. Ивановъ отъ Калоферъ, Димитраки-Бей Тодоровъ отъ Жеравна, Димитъръ Золотовичъ отъ Калоферъ, братия В. Шопови — Иванъ и Георги отъ Калоферъ, Димитъръ х. Несторовъ отъ Калоферъ, братия Георгиеви — Евлогий и Христо отъ Карлово, братия Бешкови — Коста и Симеонъ отъ Ловечъ, Калинъ х. Хамамджиевъ отъ Сопотъ, братия Гешови — Стефанаки, Димитраки, Евстратий и тѣхнитѣ братовчеди — Христо и Иванчо Гешови и пр. [1]).

Покойниятъ Увалиевъ, като свършилъ курса на учението при класното училище въ Карлово, завърналъ се при родителитѣ си въ Калоферъ и отъ тамъ слѣдъ не много врѣме заминалъ заедно съ други калоферски младежи за Цариградъ, дѣто се прѣдалъ на търговско поприще. Като благовъзпитанъ и снабденъ, тъй да се каже, съ срѣдно класическо образование отъ високоблагородния си учитель Р. Поповича, и като трудолюбивъ момъкъ, Увалиевъ успѣлъ постепенно да си спечели добро име, честь и пълно довѣрие между търговцитѣ отъ срѣдня рѫка, дори и отъ горна рѫка, безъ разлика на вѣра и народность, та можалъ доста

1) Единъ отъ по-отличнитѣ ученици на Р. Поповича съ по-млада възрасть е билъ по онова врѣме и покойниятъ Марко П. Тантиловъ, родомъ Карловчанинъ, който е учителствувалъ дълги години въ родния си градъ и и е билъ още на българската община старѣйшина по черковно-училищнитѣ работи. Той както и други нѣколко стотинъ Карловци погинаха мѫченически подъ ятаганитѣ и бѣсилницитѣ на турскитѣ джелати прѣзъ г. 1877. за изкупване свободата на поробена България.

Станчо Димовъ Увалиевъ.

да напрѣдне въ Цариградъ на търговското поприще и е билъ въ редоветѣ на достоуважаемитѣ наши единородци между българското търговско съсловие въ столицата на турската империя.

До това добро положение е стигналъ Увалиевъ слѣдъ Кримската война около годинитѣ 1858—1860. И отъ тогава той начева вече да взема живо участие въ всѣко народополезно благоначинание заедно съ другитѣ български родолюбци, особено въ борбата на българския народъ съ гръцката цариградска патриаршия и за извоюването на черковнитѣ ни правдини. Рѣшителенъ и неустрашимъ български родолюбецъ, той по онова врѣме споредъ силитѣ си надпрѣварвалъ се е съ най-щедритѣ български пожертвователи въ Цариградъ да помага за пълното прѣуспѣвание на всичкитѣ наши общонародни подвизи: поддържане прѣмитѣ дѣйци и борци по черковния въпросъ, поддържане нововъзраждащата наша книжнина, състоеща се въ издаване разни учебници за българскитѣ училища, мѣсецослови, списания и вѣстници—„Цариградскій Вѣстникъ", „Българскы Книжици", в. „Гайда", в. „Съвѣтникъ" (издаваеми въ Цариградъ), в. „Дунавскый Лебедъ" (издаваемъ въ Бѣлградъ) и проч.

Но, и при най-благоразумно водене на търговскитѣ работи, случва се по нѣкога на мнозина достопочтенни търговци да изгубятъ голѣма часть отъ спечеления си имотъ, и то често пѫти по причини, никакъ независещи отъ пострадалитѣ търговци. Такава злочестина въ голѣмъ размѣръ бѣше връхлетѣла и на пок. Увалиевъ въ Цариградъ, доколкото ми е извѣстно, между 1864—65. год. Той не само е изгубилъ всичкия си имотъ, но и задлъжнѣлъ значителни суми на нѣколко лица, съ които е ималъ тѣсно сношение по търговията си въ Цариградъ. Вслѣдствие на всичко това, той никакъ не падналъ духомъ, но, като уменъ и доста опитенъ въ житейскитѣ човѣшки работи, помирилъ се мѫжественно да прѣнесе съ християнско търпѣние тая прѣтежка напасть и, въорѫженъ сѫщеврѣменно съ пълна вѣра въ Бога и въ своя честенъ трудъ и залѣгане, намислилъ не само да избѣгне грознитѣ сетнини отъ тая негова злочестина, но и да поправи колко-годѣ своето материялно положение, като напуща Цариградъ и отива на Одеса. Тамъ,

съ драговолното съдѣйствие и добри съвѣти, посрѣдствомъ малъкъ кредитъ отъ страна на неговитѣ съотечественици дѣдо Стефанъ Тошковъ и особено на Николая Мироновичъ Тошковъ, Увалиевъ се залавя съ всичката свойствена нему енергия на работа съ земедѣлие въ Бесарабия, като взема подъ наемъ отъ начало малка мушия, послѣ — по-голѣма; и въ малко години той успѣва благополучно да подобри своето материялно положение до такава степень, че не само изплаща изведнажъ всичкитѣ си дългове въ Цариградъ, дѣто е ходилъ самъ нарочно за тая цѣль, но и става стопанинъ на собствена мушия отъ нѣколко хиляди десетини и прѣди да почине той по богатство вече се броеше за милионеръ.

Покойниятъ Увалиевъ, макаръ че бѣше се прѣселилъ вече отколѣ въ Бесарабия (южна Русия), обаче прѣзъ всичкото врѣме никакъ не прѣстана да се интересува тъй живо, както прѣди въ своята поробена татковина, за развитието на България, за сждбинитѣ на българския народъ и нито единъ случай не е пропусналъ да не помага щедрò за прѣуспѣванието на милата си родна страна. Той, отново сега, като се замогна по-значително и, като се видѣ доста обезпеченъ въ материялно отношение, начена да отпуща още по-щедри пожертвования за общополезни народни работи.

„Къмъ края на м. октомврий 1868., казва г. Стояновъ, заминахъ отъ Одеса за Кишиневъ и за Киприяновския монастирь, за да поканя тамшнитѣ наши родолюбци да станатъ спомагателни членове на прѣдполагаемото Българско книжовно дружество. Вь Кишиневъ най-напрѣдъ споходихъ г. Ивана Степановичъ Ивановъ, тогавашенъ изправникъ (окржженъ управитель) на Кишиневския окржгъ, единъ отъ най-пламеннитѣ и отъ най-заслуженитѣ български родолюбци, съ които съмъ билъ честитъ да се запознае лично по онова врѣме въ чужбина; той бѣше родомъ отъ Лѣсковецъ при Велико-Търново. Слѣдъ дългия ни разговоръ по устрояванието на помеɥатото дружество, за неговитѣ задачи и цѣль, г. Ивановъ ми прѣпоржча между другитѣ български родолюбци въ Кишиневъ и пок. Увалиевъ като примѣренъ българинъ, та ми каза, да се запозная непрѣмѣнно и съ него, „защото, прибави ми г. Ивановь, г. Увалиевъ съ сърдечна готовность ще приемне да стане единъ отъ виднитѣ спо-

магателни членове на това дружество, толкова хубаво и полезно за правилното умствено и нравствено развитие на нашия народъ".

„По него врѣме Увалиевъ се намѣрваше въ Кишиневъ, дѣто бѣше докарана отъ мушията му цѣла чърда негово стадо за клане. Мушията на Увалиева се намѣрваше около сто километра отъ Кишиневъ, къмъ сѣвероизтокъ. И азъ единъ день прѣди обѣдъ запѫтихъ се да ида на хотела, дѣто бѣше се установилъ Увалиевъ, и като не го заварихъ тамъ, отидохъ право на скотобойната. Заварихъ го всрѣдъ двора при накладенъ огънь, дѣто самъ си печеше кебапъ на шишъ. Прѣдставихъ му се, обадихъ му кой съмъ, и той ме прие много сърдечно, безъ да ме е виждалъ другъ пѫть; покани ме драголюбиво да седна при него върху триножно столче, попита ме отъ дѣ ида, и така като се поразговорихме, дордѣто се допичаше кебапътъ, казахъ му най-послѣ по коя работа спохождамъ нашитѣ добри единородци и го поканихъ, ако обича, да стане и той спомагателенъ членъ на прѣдполагаемото Българско книжовно дружество, на което високата задача му изложихъ, доколкото бѣше нужно, и той ме изслуша съ почтително внимание. Тогава радостно се ухили и ми каза съ сърдечна топлина: „На драга воля ще изпълня благородната ви покана, защото съмъ дълбоко увѣренъ, че само чрѣзъ просвѣщението нашия народъ ще постигне пълна доброчестина". Слѣдъ това изказа ми и нѣколко особно лестни думи и похваление, за дѣто съмъ се прѣдалъ на работата за осѫществението на тая прѣкрасна идея — основанието на едно Българско книжовно дружество, на което пожела пъленъ успѣхъ. Найсетнѣ, като станахъ да се сбогувамъ съ него той ме помоли да съмъ останѣлъ при него, за да ме нагости по нашенски, съ каквото се е намѣрило, и че съ това щѣлъ съмъ да му сторя особенно удоволствие. И азъ му поблагодарихъ отъ всичка душа за тая негова любезность, дѣто той сърдечно ме почете да ме угости, и останахъ та обѣдвахме царски, макаръ подъ стрѣхата на скотобойната, дѣто на близо туренитѣ наредъ голѣми казани кипѣха съ стопяването на лойта отъ закланитѣ говеда. Кебапътъ имаше чудесенъ вкусъ, защото бѣше размѣсенъ и съ най-хубаво филе, и той ставаше още по-вкусенъ, защото съ

него имахме и прѣкрасна туршия и хубави закуски. Това бѣше наистина царско угощение, станало съвсѣмъ ненадѣйно, което никога не мога забрави.

„Дордѣто обѣдвахме тъй гладко и весело, покойниятъ Увалиевъ още повече се зарадва, като узна, че съмъ родомъ отъ Жеравна, родното мѣсто и на многолюбимия му незабравимъ учитель и благодѣтель Р. Поповичъ.

„Когато да си тръгна, пок. Увалиевъ извади единъ пакетъ съ книжни рубли, отъ които отдѣли 300 (седемстотинъ петдесеть лева златни и нѣщо), които искаше да ми прѣдаде за Книжовното дружество, но азъ не ги приехъ, а помолихъ благородния пожертвователь, да ги внесе самичъкъ на г. Н. М. Тошкова въ Одеса за смѣтка на дружеството, защото азъ не вземахъ да нося съ себе си пари за дружеството отъ когото и да било. Слѣдъ нѣколко дни, като се завърнахъ въ Одеса, подарената сума отъ Увалиева бѣше вече внесена у г. Тошкова".

Но не само съ материялна подържка на общественитѣ начинания той се е ограничавалъ. Както е билъ добъръ дѣятель въ областьта на материялното прѣуспѣване, така се е грижилъ да тури, доколкото му е било възможно, и интелектуалнитѣ си дарби въ услуга на културнитѣ ни начинания. Така, въ едно дълго свое писмо, запазено у г. В. Д. Стоянова, той грижливо и всестранно обсѫжда проекто-устава на Българското книжовно дружество, и изобщо цѣлитѣ, които то си задава. А какъ е цѣнѣлъ народополезнитѣ работи личи отъ слѣдното негово писмо до Одескитѣ българи:

„Драги Еднородци

въ Одесса,

Отъ писмото, съ което Вы благоизволихте да ся обърните отъ 27 октомврий къмъ Българитѣ въ Кишиневъ, а така сѫщо и отъ личното обяснение на г. В. Д. Стоянова, ный долуподписанытѣ съ голѣмо удоволствие сѫ научаваме заради предположеніето на устройството на едно „Книжовно дружество," на което цѣльта е благото на нашътъ Български народъ.

Ползата, която можи да принесе на нашътъ народъ таквози едно дружество е толкози очевидна, щото трудно е да помысли нѣкой отъ насъ, за да ся намѣри нѣкой Българинъ, който бы сѫ обрекжлъ отъ своето посилно участіе въ това общеполезно предпріятіе.

Намъ е твърде драго, като виждаме, че нашитѣ извѣстны патріоты не престануватъ да мыслятъ за благото на нашътъ народъ, и да приемватъ въ него най-живо и горѣщо участіе, съ което тѣ освѣнъ това распалятъ любовьтж народнж и въ сърдцата на сичкитѣ други наши братя, като имъ напомнятъ тѣхнитѣ обязанности.

Като Вы принасяме, братия еднородци и съотечественницы, нашата душевнж и сърдечнж благодарность за Вашитѣ расположены чувства къмъ нашето общенародно благо, и за честьтж, която ни Ваши милости направихте, като ни извѣстихте за горѣказаното прѣдприятіе, за да приемнемъ участіе, ни прибързваме съ нашето почтеніе да Вы извѣстиме, какво, слѣдъ съвѣщаніето, което имахме вчера и днесь у Ив. Ст. Иванова заедно съ г. В. Д. Стоянова, ни долуподписанытѣ, като пламенно желаеме да принесемъ посилна полза на олтарьтъ на общонародното благо, молиме Вы достопочтенны наши съотечественници, да удостоите да нж запишете въ числото на народнытѣ вспомоществователи, и за сега да внесете въ книгата ваша тази помощь, която ны съ голяма любовь даваме. За напрѣдъ ны ще смѣтаме за своя священна дългжность да опознаваме съ това прѣдпріятіе и другитѣ съотечественници, които живѣятъ въ тойзи градъ, за всичкото ны ще сж обръщаме къмъ извѣстныйтъ нашъ българинъ Ив. Ст. Ивановъ

Съ истинно почтеніе и любовь имаме честь да бждемъ Ваши покорни слуги.

С. Уваліевъ
Н. Поповъ*).

Наскоро, слѣдъ заселението си въ Бесарабия, Увалиевъ е станалъ и редовенъ членъ на „Българското настоятелство“ въ Одеса, въ което е работилъ до самата си смърть. За усърдното му участие въ работитѣ на това настоятелсто, Увалиевъ е билъ прѣдставенъ на Негово Царско Височество Българския Князъ за Височайша награда съ орденъ, какъвто е получилъ III. степень „Св. Александъръ“.

До освобождението на България, покойниятъ Увалиевъ е разнесълъ значителни суми, за народополезни работи, споредъ възникналитѣ тогава разни належащи нужди на българския народъ. Всѣкога, колчимъ е било нужно, той е пращалъ въ Цариградъ и другадѣ парични помощи, а такива сж били нуждни за подетата борба и за издържане печата: „Македония“, „Право“, „Напрѣдъкъ“, „Источно врѣме“, списанието „Читалище“ на българското черковно училищна община въ Цариградъ, на издаванитѣ български вѣстници и списания въ Ромжния: „Народность“, „Отечество“. „Сво-

*) Сега така сжщо покойникъ. Прѣселенецъ въ Бесарабия отъ Жеравна.

бода", „Дунавска Зора", „Общий Трудъ", „Пер. Списание" на Бъл. Кн. Дружество", „Пѫтникъ", „Български Гласъ", и др. Помагалъ е още на Раковски и други наши храбри войводи и политически борци, особено на българскитѣ доброволци за въ Сърбия прѣзъ г. 1876., както и за прѣзимуването имъ въ Кишиневъ и по други мѣста изъ Бесарабия, до съставението на българскитѣ дружини прѣзъ пролѣтьта 1877. г. за освобождението на България. На всички ученици и студенти, които сѫ се отнасели до него за помощь, помагалъ е всѣкога охотно. Отъ врѣме на врѣме, той е помагалъ особно и на Калоферскатата община прѣди всичко за поддържането на тамшнитѣ училища. Още приживѣ внесълъ бѣше на сѫщата община особна сума 3000 лева за прокарване добра вода въ родния му градъ.

Този български високо-благороденъ родолюбецъ завѣща най-послѣ 20,000 рубли или повече отъ 50,000 лева златни за поддържането на учебнитѣ заведения въ Калоферъ.

Съ врѣме задоменъ въ България, Увалиевъ бѣше се сдобилъ съ шесть чеда: три дъщери Елена, Анюта и Тереза и три сина: Христофоръ, Владимиръ и Тодоръ. Многолюбимата му съпруга Иванка, родена Т. Бракалова, отдавна се е поминала, сѫщо и двамата му синове; дъщеритѣ му сѫ всичкитѣ задомени, сѫщо и живиятъ му синъ Тодоръ.

Тодоръ Увалиевъ е добилъ образование при гимназията въ Николаевъ, а послѣ въ Германия. Слѣдъ освобождението на България, поревнало му се на млади години да послужи на отечеството си, и тутакси той се прѣдава на военно поприще. За кѫсо врѣме той постига офицерски чинъ по артилерията. Като момъкъ личенъ, па добрѣ възпитанъ и образованъ, владѣещъ чужди езици нѣмски, френски и руски, биде скоро назначенъ за адютантъ на първия Български Князь Александъръ*). Тая служба изпълнява съ отличие до сваляниeто на злочестия Князъ Александра

*) Достойнитѣ му другари по сѫщата служба бѣха М. Мариновъ родомъ отъ Русе, В. Винаровъ сѫщо отъ Русе, П. Марковъ отъ Шуменъ и русинътъ капитанъ Ползиковъ. Мариновъ геройски почина въ княжеския дворецъ въ София отъ смъртнитѣ си рани, получени въ сраженията при Сливница срѣщу сърбитѣ въ г. 1885. въ качеството си дружиненъ командиръ. Винаровъ и Марковъ сѫ вече генералъ-майори, първиятъ главенъ кавалерийски инспекторъ, а вториятъ генералъ-адютантъ на Негово Царско Височество Княза.

отъ прѣстола. Послѣ се повѣри на младия г. Увалиевъ командването на една батерия, и слѣдъ кратко врѣме се назначи командиръ на втория артелерийски полкъ въ Шуменъ. Въ г. 1888. напусна службата си въ България и се завърна въ Бесарабия при многообичнитѣ му, защото баща му вървѣше вече къмъ напрѣднала старина. Подиръ смъртьта на благородния си баща, той като главенъ наслѣдникъ на бащинитѣ си имоти, пое върху си всичкото управление на тие имоти и свето изпълнява завѣщанието и другитѣ сърдечни поржчки на милия си родитель.

Като човѣкъ и като българинъ, Тодоръ Увалиевъ е вѣренъ послѣдователь въ сѣко отношение на незабравимия си баща; достоенъ синъ на достоенъ баща.

Въ заключение на това свое кратко и скромно очертание животописа на покоиния Станча Д. Увалиевъ ще прибавя още нѣколко думи.

Покойниятъ Увалиевъ бѣше тѣломъ личенъ човѣкъ — едъръ, високъ и строенъ хубавецъ съ високо чело, съ правилни чърти на ясното му лице, съ благородно изражение. Отъ голѣмитѣ му тъмножълти очи бликаше доброта, благоразумие и енергия. А когато ставаше разговоръ прѣдъ него, особно за народнитѣ ни работи, очитѣ му повече свѣтваха и проявяваха доблестно внимание отъ най-голѣма обичь къмъ общонародното ни добро. Освѣнъ матерния си езикъ, той владѣеше доста добрѣ и новогръцкия езикъ и практически руския, турския и влашкия езикъ.

Ето защо още въ самото начало на това си очертание казахме, па и сега повторно казваме — съ радостна гордость като българинъ, че покойния Увалиевъ принадлежи, по своето родолюбие и човѣшко достоинство, къмъ отличнитѣ наши еднородци прѣзъ втората половина на деветнадесетия вѣкъ. Блазѣ на Калоферъ, че е родилъ и ражда такива достойни мжже! Но нека се надѣваме, че и за напрѣдъ ще се увеличи на вскдѣ повече и повече броятъ на такива примѣрни български синове за пълното постигване завѣтнитѣ желания на цѣлокупна България.

Забѣлѣжка. За тѣзи свѣдѣния дължимъ благодарность г-ну В. Д. Стоянову, който има добрината да ни ги даде въ тая форма, въ която ги и печатимъ.

Христо и Янако Касърови.

Христо Ст. Касъровъ е родомъ изъ гр. Копривщица. Прѣзъ коя година се е родилъ не се знае добрѣ, но, споредъ прѣсмѣтането на сина му Михаила, излиза, че е било прѣди 1812. година.

На четвъртия мѣсецъ слѣдъ раждането му баща му се поминалъ, и Христо останалъ сиракъ. Слѣдъ нѣколко години, когато порастналъ, настанали размирни врѣмена, навѣрно, въ надвечерието на Завѣрата, и майка му, заедно съ мнозина копривщенци се прѣселила въ гр. Одринъ. Въ онова врѣме въ махалата „Киришхана" е имало единъ учитель, нѣкой си даскалъ Мартинъ, при него Христо се училъ на славянски, и слѣдъ като усвоилъ всичкото знание на малограмотния си учитель, майка му го дала да чиракува при кожухара Минчо. Цѣли 18 години Христо работилъ при Минча, изучилъ занаята и послѣ като калфа успѣлъ да спести нѣкоя пара.

Прѣзъ ония врѣмена най-доходното занятие въ гр. Одринъ е било джелеплъкътъ и Христо заблагоразсѫдилъ да послуша съвѣтитѣ на видния тогава джелепинъ дѣдо Стоянъ Шушуловъ, купилъ си малко овци и подъ неговото рѫководство станалъ джелепинъ. Добрѣ не се знае, дали Христо е билъ на своя глава джелепинъ или въ съдружие съ дѣдо Стояна, но се знае, че той по трудолюбието, трезвеностьта и способноститѣ си въ скоро врѣме се харесалъ на послѣдния, който намислилъ да го направи зеть. Дѣдо Стоянъ съвѣтвалъ жена си да направятъ Христа свой зеть и по взаимно съгласие желанието на стареца се изпълнило и Васила станала жена на Христа.

Както въ материялно, така и въ сѣмейно отношение Христо е билъ честитъ. До това врѣме той станалъ баща на шесть дѣца — 5 момчета и едно момиче: Михаилъ, Янако, Георги, Лука, Димитъръ и Софица, и всичкитѣ му

синове помагали въ работата му. Послѣ най-голѣмиятъ му синъ се оженилъ и въ магларско се заловилъ за земледѣлие и скотовъдство.

Янако се родилъ на шестата година слѣдъ оженването на Христа. Когато Янако поотраснalъ, баща му го пратилъ въ Копривщица да се учи въ току-що отвореното тамъ училище подъ управлението на извѣстния Найденъ Геровъ. Послѣ постжпилъ въ Одринското гръцко училище, слѣдъ свършването на което той помагалъ на баща си въ джелеплъка заедно съ другитѣ си братя.

Една година слѣдъ Кримската война материялното положение на Христа изведнажъ се влошило. Завърлувала нѣкаква прилѣпчива болесть между добитъка, а най-вече между овцитѣ, и въ една година врѣме той изгубилъ почти всичката си стока и останалъ длъженъ нѣколко стотинъ лири на сарафи — ерменци.

Въ това врѣме Янако откаралъ въ Цариградъ около 800 овни, дѣто ги продалъ и отъ тамъ заминалъ за Романия и се установилъ въ Букурещъ.

Тамъ Янако по съвѣтитѣ на нѣкой българинъ привръменно се заловилъ за сарафлъкъ. Кредиторитѣ на баща му се научили, че Янако е въ Букурещъ, и направили постжпки прѣдъ властьта, за да бжде изисканъ отъ ромънското правителство. Послѣднето отговорило, че не може да го прѣдаде, защото ималъ парични задължения спрѣмо другъ румански подданикъ. Слѣдъ това сарафитѣ влѣзли въ споразумѣние съ баща му Христо и тогава Янако пратилъ на баща си нуждната сума, за да си разчисти смѣткитѣ съ тѣхъ.

Слѣдъ това Янако извикалъ баща си въ Букурещъ. Три-четире мѣсеци слѣдъ като изравнилъ смѣткитѣ си съ взаимодавцитѣ. Христо се изселилъ отъ Одринъ сѣмейно и отишълъ въ Букурещъ. Само синъ му Михаилъ, който вече, както казахъ по-горѣ, понеже билъ заловенъ на работа въ едно село два часа отъ Малгара, останалъ въ Турция.

Прѣди още Христо да замине при сина си Янако, послѣдниятъ се билъ сдружилъ съ нѣкой си българинъ Стефанъ, съ когото съдружествено били купили експлоатацията на една гора за седемь години. Слѣдъ нѣколко врѣме той се отдѣлилъ отъ съдружника си и се заловилъ самъ съ купуване експлоатацията на гори. Въ това си прѣдприятие

Хр. Касъровъ.

Янако Касъровъ.

той работилъ заедно съ баща си и братята си и въ нѣколко години спечелилъ доста имотъ, а покрай него замогнали се и братята му и баща му.

Прѣзъ окупацията Янако заедно съ сестра си Софица сѫ идвали въ Одринъ, дѣто прѣседѣли нѣколко мѣсеца. Още тогава той подарилъ на българското читалище десеть наполеона и обѣщалъ да завѣщае една сума за издържане българско училище въ родния си градъ. Отъ Одринъ той заминалъ съ сестра си за Цариградъ и отъ тамъ въ Велико-Търново, за да види освободеното си отечество и да присѫтствува на заседанията на учрѣдителното Народно събрание.

Тамъ той се оженилъ за дъщерята на Коста Пашкуловъ, богатъ търговецъ на спиртъ. Жена му, Параскева, била свършила дѣвическото класно училище въ Габрово и била на врѣмето си доста образована. Въ края на първата година отъ оженването имъ, добило имъ се чадо, момиченце, което кръстили на името на Янаковата майка — Василинка. Скоро слѣдъ това се поминала жена му, която той обичалъ твърдѣ много, и отъ голѣма скръбъ за изгубването ѝ се поболѣлъ отъ охтика. Нѣколко години слѣдъ това той изгубва и послѣднята утѣха въ живота си — дъщеря си и вслѣдствие на тая тежка загуба той затѫжилъ още по-силно, което станало причина да се усили болестьта му.

Едва тогава той се рѣшилъ да отиде въ Виена да се цѣри, но болестьта му вече била много напрѣднала и той тамъ сложилъ коститѣ си далечъ отъ отечеството си, което твърдѣ много обичалъ; той умрѣлъ въ началото на 1882. год. Гробътъ му е извѣстенъ на братята му, които по настоящемъ живѣятъ въ Букурещъ.

Всичкиятъ Янаковъ имотъ останалъ на баща му и на братята му, но съ условие една голѣма часть отъ него да подарятъ за едно училище въ родния му градъ. Този неговъ завѣтъ изпълнилъ баща му Христо още приживѣ. На 4. май 1884. год. той завѣщалъ за българското училище кѫщата си въ Одринъ, въ махалата „Аи-Страти“, и съ завѣщателенъ актъ на 6. октомврий сѫщата година, прѣписъ отъ който прилагамъ тукъ, е подарилъ 48,000 лева зл. на българската община въ Одринъ за поддържане на новооснованото въ сѫщия градъ „Касърово училище“.

Отвжтрѣ надъ вратата на завѣщаната за „Касъровото училище“ кжща, въ която сега се помѣщава централното основно училище, общината е поставила мряморна плоча съ слѣдния надписъ:

„Българско училище
Касърово“.

Не тя грабна смърта		Помянувайте чада одрински
Янако Касъровъ		Тия които срѣдства подариха
Живъ си ти въ паметьта		Васъ ученици и ученички
Още въ народната любовь	*(любовь)*	Съ учение ви наградиха
Памятникъ безсмъртенъ		Вий-майки и бащи
Построи си ти	*надѣжда*	Учащитѣ тукъ нагледвайте
Смъртьта врагъ ужасенъ		Родътъ ви да блѣщи
Днитѣ ти скрати	*Одринъ*	Горниятъ примѣръ послѣдвайте
И твоятъ баща		Родолюбцу сину
Това сърдце благородно	*4-ий май*	Вѣчна память народна дължи
Кжща завѣща		Родолюбцу старцу
За училище народно	*1884*	Богъ нека днитѣ му продължи“

Христо Касъровъ е умрѣлъ въ Букурещъ прѣзъ 1892. год. Отъ чадата му само Михаилъ се е поминалъ прѣзъ 1903. год., а другитѣ му синове, Георги, Лука и Димитъръ, живѣятъ въ Букурещъ, отъ които само Лука е жененъ. Сестра му тъй сжщо е жива — Г-жа София Калпакова и живѣе въ гр. София.

Прѣписъ.

Актъ

№ 676.

Днесь, хилядо осемстотинъ осемдесетъ и четвърта година 6-ий октомврий, явиха се прѣдъ мене Н. Вълчановъ, членъ Нотариусъ при Софийския Окр. Сждъ въ канцеларията на този сждъ, яви се лично мене неизвѣстний, който нарече себе си Христо Касъровъ, родомъ отъ Одринъ (Едрене) Турция, по настоящемъ живущъ въ Букурещъ, придруженъ съ лично мене извѣстнитѣ свидѣтели Димитрий Грековъ, Иванъ Хадженовъ и Д-ръ Атанасовичъ, които удостовѣриха самоличностьта негова и законна правоспособ-

ность за извършване на актове, който ми заяви, че по свободната воля и безъ никакво принуждение подарява четиредесеть и осемь хиляди, № 48,000 лева въ злато на Българската община въ Одринъ за поддържане на отново основаното въ родниятъ му градъ Одринъ „Касжровско училище" подъ слѣдующитѣ условия: 1. Горѣозначената сума е вложена въ Българската Народна Банка въ София и ще си остане за всѣкога въ нея, безъ да има право да я взема нѣкой било изцѣло, било часть отъ нея.

Въ случай, че Българската Народна Банка по каква да е причина откаже да държи тия пари и заплаща лихви, то тия пари ще се принесжтъ по самата грижа на Българската Народна Банка въ друго нѣкое кредитно учреждение на Българската държава, гарантирано отъ държавата, и ако нѣма такова учреждение да се прѣдадатъ паритѣ подъ сжщитѣ условия въ Руския Господарственъ Банкъ. 2. Лихвитѣ отъ горѣказаната сума всѣки (6) шесть мѣсеца да се изпращатъ на Българската Екзархия, която и ще ги прѣдава своеврѣменно на настоятелитѣ на горѣказаното „Касъровско училище"; Българскиятъ Екзархъ ще има право да нагледва и контролира употрѣблението на прѣдаванитѣ отъ него пари на настоятелитѣ за цѣльта, която е прѣдназначена въ настоящия подарите元ленъ актъ.

Нито Екзарха, нито Българската община въ Одринъ, нито пъкъ училищното настоятелство ще иматъ право подъ какъвъ да е прѣдлогъ да искатъ да вζематъ било цѣлия капиталъ, било каква и да е часть отъ него.

3. Подарительтъ Христо Касъровъ си запазва правото да взема тия пари догдѣ е той самъ живъ, за да купи съ тѣхъ нѣкое недвижимо имущество доходитѣ, на което да бждатъ посвятени за сжщата цѣль, за която той подарява и количеството обезпечено въ настоящия актъ.

4. Първообразния прѣписъ отъ настоящия актъ да бжде положенъ въ архивитѣ на Министерството на Народното Просвѣщение на Българското княжество за съхранение, а по единъ прѣписъ отъ него да бждатъ съобщени за свѣдѣние на Българскиятъ Екзархъ въ Цариградъ, на Българската община въ Одринъ и на Българската Народна Банка въ София за свѣдѣние.

Проекта на настоящия актъ е четенъ на подарителя въ присжтствие на горѣказанитѣ свидѣтели, които слѣдъ

одобрѣнието му и удостовѣрението, че той по добра воля желае да направи този актъ, и че разбира неговата смисъль и значение, внесенъ въ актовата книга.

При това взето е актово мито четири лева, за извършването на акта петнадесеть лева, празентъ четиредесеть и осемь лева. Първи прѣписъ облѣпенъ съ гербови марки за деветдесеть лева.

На първообразното подписали подаритель: Христо Ст. Касъровъ. Свидѣтели: Д-ръ Атанасовичъ, Д. Грековъ, Хадженовъ и Нотариусъ при Соф. Окр. Сѫдъ: Николай Вълчановъ.

Вѣрно съ първообразниятъ актъ: Нотариусъ:

Гер. Анастасовъ.

за Секретарь: *Х. Гешевъ.*

Прѣписъ.

Протоколъ № 16.

Днесъ, на 24. априлий 1884. година, г-нъ Христаки Ст. Касъровъ, родомъ българинъ, православенъ отъ Одринъ, а живущъ въ Букурещъ, въ Влашко, въ присѫтствието на г-на Георги Карамихаиловъ, екзархийски капу-кехая, Негово Високопрѣподобие архимандритъ Методий, екзархийски протосингелъ и Негово Прѣподобие иеродиаконъ Максимъ, екзархийски секретарь, обяви, че подарява кѫщата си въ Одринъ, въ махалата називаема: „Св. Архангелъ" за училище, за която цѣль отива въ Одринъ да я прѣпише посрѣдственно на общината споредъ законътъ и, че внесълъ чрѣзъ Ев. Георгиева, въ Софийската Народна Банка четиредесеть и осемь № 48,000 хиляди златни франка за поддържането на това училище въ родниятъ му градъ, което ще носи името на фамилията му, които пари прѣдоставя, подиръ смъртьта си, на разположение на Екзархията, за да ги нареди споредъ както намѣри за по-добрѣ и по-съобразно съ цѣльта, за която се даватъ тѣзи пари и за удостовѣрение на което прѣдстави и нижеизложенитѣ два прѣписа отъ размѣненитѣ между него и речената Банка писма, отъ

които се вижда, че горѣпоменатото завѣщано количество се намира внесено вече отъ завѣщателя г-на Христаки Ст. Касъровъ въ Българската Народна Банка въ София.

Ето тѣзи прѣписи:

Букурещъ, 28. февруарий 1884. г.

До Българската Народна Банка
въ София.

Господине Директоре,

Имамъ честь да Ви съобщя, че днесь броихъ на г-на Евлогия Георгиева тука, златни франги четиредесеть и осемь хиляди № 48,000, съ молба да ги внесе на Българската Народна Банка въ София подъ мое разположение; прочее, като се приеми реченната сума, благоизволете да ми отговорите.

Тия 48,000 франги имамъ прѣдназначени да подаря на Българск. училища въ Одринъ, мой родний градъ, за гдѣто азъ въ най-кѫсо врѣме имамъ намѣрение да отида самъ, за да наредя потрѣбнитѣ въ това отношение. Нъ тъй като съмъ человѣкъ отъ доста прѣминала възрасть и може, не дай Богъ, да не сваря да наредя лично по какъвъ начинъ трѣбова да се слѣдува съ горѣказаното мое пожертвование, за това, при случай на моя смърть, моля Ви, Г-не Директоре, да имате добрината да турите тия 48,000 фр. подъ разположението на Светата Българска Екзархия въ Цариградъ, като и съобщитѣ въ сѫщото врѣме, и моята послѣдна воля е, да се уздрави капиталътъ въ недвижимо имущество и Светата Екзархия да има право да разнося само приходътъ му за въ полза на народното ни училище въ Одринъ.

Приемете, Господине Директоре, заедно съ прѣдварителната ми благодарность, увѣрението на особното ми уважение.

(подп.) *Хр. Ст. Касѫровъ.*

Българска народна
Банка.
Телеграфич. адресъ:
Банката.
№ 1255.

София, 6. Мартъ 1884. г.

Господине Христо Ст. Касжровъ
въ Букурещъ.

Получихме почитаемото Ви отъ 28. миналий Февруарий и съдържанието му зехме въ внимание.

Г-нъ Евлогий Георгиевъ ни внесе сумата отъ: зл. франг. 48,000 (четиредесеть и осемь хиляди франга въ злато), която вий сте му броили и ний я записахме въ книгитѣ на повѣрената намъ банка подъ Ваше разположение, както е желанието ви изразено въ горнето ви писмо.

Съ тоя случай молимъ ви, Уважаемий Господине, да приемете увѣрението на отличното ни уважение.

Българска Народна Банка.
Директоръ *Ив. Ев. Гешовъ.*
за Контрольоръ *Ивановъ.*

Състави се настоящий протоколъ въ Екзархийски домъ въ Цариградъ, подписанъ, както слѣдва:

(подп.) Екзархъ Български: *Иосифъ.*
" *Г. Карамихаиловъ.*
" Архимандритъ *Методий.*

Стойчо Цоневъ Часовникарь.

(1851–1898).

Стойчо Цоневъ е роденъ въ гр. Севлиево въ 1851. г. Още отъ дѣте се отличавалъ съ ученолюбието си, и ние го виждаме, че постѫпва въ сѫществуващето тогава въ гр. Севлиево килийно училище, дѣто свършилъ съ изучване на „Часослова“. Оскѫднитѣ срѣдства, съ които разполагали родителитѣ му, Цоню Стояновъ и Марина Цонева, не позволявали на младия Цоневъ да слѣдва по-нататъшно образование, и той напуща килийното училище. Цоневу било отредено още отъ дѣте да замисли за себе си, за по-нататъшното си сѫществуване и за начина, по който могатъ се постигна срѣдства за това сѫществуване. Макаръ и доста младъ, той е можелъ да прѣдвиди, че е осѫденъ на вѣчна бѣднотия, ако почне да изучава бащиния си занаятъ „дюлгерство“, и затова не се заелъ съ неговото изучаване. Той желаелъ да научи такъвъ занаятъ, който да му осигури горѣ-долу едно срѣдно материялно положение, съ което да бѫде полезенъ както на себе, така и на другитѣ. Такъвъ занаятъ той намиралъ въ часовникарството, но понеже нѣмало въ родния му градъ похватни часовникари, той се принудилъ да изучава терзийство (ахтаржалъкъ). Скоро се наситилъ той на този занаятъ и слѣдъ като се изминалъ срока на чиракуването му — една година, той го напустналъ и противъ волята на баща си заминалъ за гр. Търново, дѣто мислилъ ще намѣри веднага работа при нѣкой часовникарь. Но това не му се удало тъй лесно, и е трѣбвало шесть мѣсеца да се минатъ, докато се изпълни неговото желание. Въ продължение на нѣколко дена той обиколилъ всички търновски часовникари, но мѣсто да постѫпи никѫдѣ се не оказало. При това срѣдствата, съ които заминалъ отъ Севлиево сѫ вече на прѣвръшване, и ето защо, той се принудилъ да стане кафеджия за извѣстно врѣме—

мѣсеца, докато му се прѣдстави случая да се залови съ изучване любимото си занятие. Като слуга, кафеджия, Цоневъ, както казахме, е стоялъ 6 мѣсеца и прѣзъ това врѣме обърналъ внимание на нѣкой търновски търговци съ честностьта и послушностьта си. Тия му качества, както и добриятъ му характеръ спомогнали да постигне желанието си. Ние го виждаме, че напуща „кафеджалъка" и се залавя съ изучване на часовникарство при единъ отъ търновскитѣ майстори — часовникари. Господарьтъ на Цонева е притежавалъ всички качества на единъ низъкъ човѣкъ; човѣкъ, който за постигане цѣльта си не отстжпялъ прѣдъ нищо. Доколко е желалъ той да запознае Цонева съ това изкуство — часовникарство, можемъ да видимъ отъ факта, че по-строшенитѣ часовници или изобщо часовници, за поправката на които се изисква голѣма умѣлость били работени въ Стойчево отсжтствие. Изобщо, той забѣлѣзалъ Стойчевата наклонность къмъ часовникарство и почналъ да се страхува отъ неговата срждчность. Ето защо, интересътъ му е диктувалъ да запознава Цонева съ най-елементарнитѣ работи на часовникарството. Но дали Цоневъ не забѣлѣзалъ намѣрението на своя господарь и дали се задоволявалъ съ изучването само на тия нѣща, които му сж били прѣдавани отъ него? — не. Макаръ и скрито отъ господаря си въ продължение на 5 години Цоневъ дотолкова усвоилъ тънкоститѣ на любимия си занаятъ, щото се чувствувалъ способенъ да го упражнява самъ безъ господарь. Слѣдъ 5 годишно практикуване, въпрѣки желанието на господаря си, Цоневъ се отдѣлилъ и започналъ да работи самостойно. За едно непродължително врѣме той привлѣкълъ на страната си толкова клиенти, щото бившиятъ му господарь почналъ да се страхува отъ неговия успѣхъ. Още еднажъ Цоневъ изпиталъ завистьта на прѣжния си господарь. Послѣдниятъ заявява на тогавашния каймакаминъ, че новоизлѣзлиятъ часовникарь е неспособенъ да работи самостойно, че експлоатира само населението, а не може да поправя часовници. За да запази правото си на самостойность, Цоневъ прѣдложилъ на каймакамина на града да му занесе единъ съвършено строшенъ часовникъ и ако не може да го поправи доброволно ще затвори заведението си. И наистина, занесениятъ на поправка, нарочно строшенъ часовникъ, билъ

Стойчо Цоневъ.

поправенъ и Цоневу било позволено да продължава започнатата си самостойна работа. Капиталътъ, съ който разполагалъ отъ начало, билъ незначителенъ. Но отпослѣ постепенно, благодарение на непосиленъ трудъ и постоянство, се увеличилъ дотолкова, щото Цоневъ минавалъ вече въ очитѣ на нѣкои търновски граждани за единъ отъ първитѣ търговци въ града имъ. Стойчо Цоневъ не билъ доволенъ отъ образованието, що му дало Севлиевското килийно училище, затова като се позамогналъ, започналъ да си доставя книги, списания и вѣстници и да чете, разширилъ своето оскѫдно образование и започналъ да се сношава съ найобразованитѣ люде въ Търновския окрѫгъ. Двѣ години прѣди освобождението той ходилъ въ Римъ и Лондонъ, отдѣто донесълъ много чосовници за продаване. Но печалбата отъ тия часовници била малка сравнително съ тази отъ продажбата на часовници, изнасяни отъ Швейцария. Въ Швейцария той ходилъ 2 години слѣдъ освобождението. Тамъ се запозналъ донѣйде съ наредбата на швейцарскитѣ училища, които му се много харесали, затова си турилъ наумъ да остави своето богатство за стипедии, които да се отпущатъ прѣди всичко на негови роднини, а ако нѣма такива, тогава да се даватъ и на други, обаче едно условие остава неизмѣнно — стипендиятитѣ да се изпращатъ въ Швейцарскитѣ училища. За забѣлѣзване е, че докато induced станалъ капиталистъ, Цоневъ се отличавалъ съ голѣма пестеливость и примѣренъ животъ. Но, като се видѣлъ материялно осигуренъ, почналъ да живѣе по-охолно и за малко врѣме се увлѣкълъ въ разпустнатия животъ на своитѣ другари и се прѣдалъ на хазартни игри. Но като забѣлѣзалъ, че този нередовенъ животъ се отразява злѣ върху здравието му, напустналъ го и заживѣлъ както прѣди. По неизвѣстни причини Цоневъ не стѫпилъ въ бракъ. Той билъ винаги готовъ да помага на ближнитѣ, или пъкъ на съгражданитѣ си. И наистина, той е издържалъ сестринитѣ си дѣца Хр. Вѫгленовъ, основенъ учитель въ гр. Севлиево, въ Петропавелската Духовна семинария при гр. Лѣсковецъ и Мария Вѫгленова — Д-ръ Рашева въ Търновската дѣвическа гимназия. Водимъ отъ желание да помага на съгражданитѣ си, той направилъ прѣзъ 1880. година завѣщание споредъ което: отъ лихвитѣ на завѣщания отъ него капи-

талъ да се изпращатъ младежи отъ родния му градъ да слѣдватъ въ Швейцария. Цоневъ умрѣлъ въ гр. Търново въ 1893. година, отъ дѣто билъ прѣнесенъ и погребенъ въ църквата „Св. Троица“ въ гр. Севлиево.

Отъ прошението на Ст. Цонева до Министерството на народното просвѣщение и отъ завѣщанието му, които цитуваме по-долу се вижда, че той е оставилъ на Севлиевската община 2250 наполеона. Споредъ свѣдѣнията, добити отъ Севлиевското градско общинско управление, фондътъ на Ст. Цоневъ часовникарь засега възлизе на 62066 лева.

Севлиевското градско общинско управление съ постановление № 9. отъ 2. май 1881. год. е признало Ст. Цонева за Севлиевски благодѣтель, а слѣдъ това не е изпускало никога случая да почете паметьта му.

До Почитаемото Министерство на Народ. Просвѣщение

Въ г. София.

Прошение

Отъ Стойчо Цоневъ, родомъ Севлиевецъ, а по настоящемъ живущъ въ градъ В. Търново.

Господине Министре!

Като желаяхъ да принесѫ полза на своитѣ съграждане Севлиевци съ лептата си и да спомогнѫ за въспитанието и развитието на младото поколѣние въ родното си мѣсто, азъ направихъ завѣщанието си на 31-ий Мартъ 1881 год., чрѣзъ което оставямъ слѣдъ смъртьта си всичкото си движимо и недвижимо имущество, за да се въспитаватъ отъ процентитѣ на това имущество бѣдни, но способни младѣжи отъ г. Севлиево, споредъ както подробно ще видите отъ приложенийтъ тука преписъ подъ № 71 отъ сѫщото това Завѣщание. За душеиспълнитель на Завѣщанието си, азъ оставихъ Севлиевското Градско Общинско Управление, като предварително взѣхъ съгласието на това учрѣждение, което на драго сърдце се съгласи да бѫде душеиспълнитель, споредъ както се вижда отъ журналното му постановление подъ № 9 отъ 2-й Май 1881 год., преписъ отъ което сѫщо прилагамъ при настоящето си прошение.

Слѣдъ това, като имахъ предъ видъ, че пари, записи и други скѫпоцѣнни нѣща слѣдъ смъртьта на человѣкъ

твърдѣ често се загубватъ, за което има многочисленни примѣри, и като се страхувахъ, да не би и съ мойтѣ пари да се случи подобно нѣщо, та да неможе послѣ да се постигне цѣльта спорѣдъ Завѣщанието ми; а отъ друга страна, като желаяхъ да видя, още прѣзъ животътъ си, какъ ще се испълва Завѣщанието ми, капиталътъ на което се старая да уголѣмявамъ, до като сьмь живъ, все пакъ за ползата на моито съграждане; азъ се рѣшихъ да се довѣря на почитаемото Севлиевско Градско Общинско Упрвление и, като исказахъ устно горнитѣ мои съображения, прѣдложихъ имъ да зематъ отъ мене, ако искатъ, хиляда (1000) наполеона и да ги държатъ съ лихва по малка отъ законната, сир. съ 10% годишно. Севлиевското Градско Общинско Управление, съ горѣспоменатото журнално постановление подъ № 9, се съгласи и на 2-й Май 1881 год. взехѫ отъ мене 1000 наполеони, като се обѣща да не се расходва този капиталъ, а само да го управлява, като го дава подъ лихва на частни и състоятелни Севлиевски граждане съ 12%, отъ които 2% да оставатъ за полза на Общинското Управление, а 10% да ми се внасятъ редовно ежегодно.

На 15-й Май 1888 г., пакъ на сѫщитѣ условия, Севлиевското Градско Общинско Управление се съгласи и взѣ отъ мене още хиляда (1000) наполеони, за което сѫществува протоколъ подъ № 17 отъ 23-й Май 1888 година, прѣписъ отъ който сѫщо прилагамъ така.

На 5-й Октомврий 1889 г. Севлиевското Град. Общ. Управление взѣ отъ мене още двѣстѣ и петдесеть (250) наполеони, но тѣхъ имъ ги дадохъ съ 12%.

До 1889 год. Севлиевското Град. Общин. Управление ми е плащало редовно лихвитѣ на даденитѣ отъ мене пари спорѣдъ задълженията си, обаче отъ тогава до сега, сир. отъ 15-й Май 1899 год. до сега не ми е платено нето за 2000 — наполеона по 10%, нето лихвата на 250 — наполеона по 12%. На нѣколко пѫти до сега сьмь се обръщалъ съ писма къмъ Общинското Управление, но и до сега никакво слѣдствие на моитѣ писма нѣма, отъ което идѫ да заключавамъ, че Севлиевското Град. Общ. Управление като не ги е дало тѣзи пари до сега, нѣма намѣрение и и да ги дава, и че то, когато още сега, при животътъ ми, не испълнява задълженията си спрямо мене, то едва ли ще

испълнява слѣдъ моята смърть волята ми, изразена въ Завѣщанието ми.

Като имамъ всичко това прѣдъ видъ и съгласно пунктъ 12-й отъ Завѣщанието си, най-покорно молѭ Почитаемото Министерство на Просвѣщението да се распореди да земе отъ Севлиевското Град. Общинско Управление, както главитѣ 2250—наполеони, така и слѣдуемитѣ за тѣхъ лихви до деньтъ на земанието и да внесе на мое име въ Българската Народна Банка за 5 години, и да се распореди, щото всѣка година да ми се внася редовно лихвата, а капиталътъ, заедно съ паритѣ, които може би ще внеса пò-послѣ, подирь смъртьта ми да се употрѣби съгласно Завѣщанието ми. За това, молѭ Почитаемото Министерство да благоволи и земе грижата за защитата на моето Завѣщание.

Въ заключение, молѭ, да ми се извѣстѝ, колкото е възможно пò-скоро за слѣдствието на настоящето ми прошение.

1-й Мартъ 1891 г. Съ почитание
гр. В. Търново. Стойчу Цоневъ
часовникаръ*)

Министерството на народното просвѣщение изпратило горнето прошение при надписъ до Севлиевското градско общинско управление съ прѣдложение, да прѣдстави нужднитѣ свѣдѣния по съдържанието на прошението.

Севлиевското градско общинско управление въ отговоръ на това запитване пише, че е благодарно и ще бѫде благодарно г-ну С. Цоневу и е готово да му плати исканитѣ лихви, когато иска. Ако до това врѣме не били изплатени лихвитѣ, това било за туй, защото се мислило, че г. Ст. Цоневъ нѣмалъ нужда отъ пари. При това Общинското управление моли, да се не внасятъ паритѣ въ Българската народна банка, защото Севлиевската градска община ангажирала паритѣ въ общински постройки.**)

*) Гл. Арх. на М-то на народ. просвѣщение. Дѣло № 41/1891. листове 31 и 32.

**) Пакъ тамъ. Листъ 33.

Прѣписъ отъ прѣписъ.

Завѣщание.

Во имя Отца и Сина и Святаго Духа, Аминь.

Тъй като всѣки человѣкъ е извѣстенъ, че той (человѣка) рано или късно подлѣжи на смърть, а не му е извѣстенъ часътъ, въ който той ше исплати тойзи священъ дългъ; то азъ долоподписаний Стойчо Цоневъ часовникарь (родомъ отъ града Севлиево, а по настоящемъ житель на града Търново), днесь на тредесеть и първий Марта отъ хиляда осемстотинъ и осемдесеть и първа година, догдѣто сьмь живъ и здравъ, съсъ чиста съвѣсть и добъръ умъ, пожелахъ и рѣшихъ отъ самата си воля, безъ никое принуждение отъ нѣкого, да нарѣдьѫ настоящето си Духовно Завѣщание, за да не ставатъ послѣ смъртьта ми никакви несъгласия и раздори мѣжду сродницитѣ ми.—За това и самъ помолихъ Севлиевското Градско Общинско Управление, да испълне въ името Божие, послѣднята ми воля послѣ моята смърть, както самъ азъ излагамъ надоло:

1. Сичкитѣ мои движими и недвижими имущества, като: пари, записи, мобили на конецъ всичко на което сьмь притѣжаталь прѣзъ живота си, завѣщамъ и посвѣщавамъ на Севлиевското Градско Общинско Управление, което да ги употрѣби за въ полза въ издържание на бѣдни и благонадѣжни Севлиевски ученици въ странни висши учебни заведения, а дрехитѣ ми да раздаде на бѣдни, гдѣто намѣри за добро.

2. Суммата, която се образува отъ моитѣ имущества, слѣдъ смъртьта ми, Севлиевското Градско Общинско Управление се задължава да отговаря съ своитѣ движими и недвижими имущества на населението въ града Севлиево за опазванието на цѣлостьта й.

3. Основната образующа ся сума, по никакъвъ начинъ не може да се намали, а само приходътъ може да се расхожда;

4. Отъ приходътъ на тази сума да се издържатъ бѣдни и способни единъ или двама Севлиевски ученици въ Швейцарскитѣ Гимназии и Университети.

5. При приеманието и испращанието ученицитѣ въ горѣрѣченитѣ гимназии и университети, ако отъ сестринитѣ

ми дѣца отъ родъ въ родъ непрекъснато, се окажатъ бѣдни, а способни и благонадѣжни, съгласно чл. 4, ще иматъ предпочитание на половина отъ средствата за издържането на подобни ученици;

6. Ученикъ, който не е свършилъ поне III классъ въ градскитѣ народни училища и е по-старъ отъ 17 год. седемнайсеть год. да се не приема и испраща на завѣтний счетъ;

7. Пратенитѣ ученици се ограничаватъ съ обдържание на завѣтний счетъ на 7 год. ако ли се окаже нужда за свършвание на курсътъ, който е предприелъ, може да продължава до 8—осемь години;

8. Ученикътъ, който се окаже за способенъ, приема се само съ слѣдующитѣ условия;

а) Да даде на Севлиевското Градско Управление писменно задължение, че той—ученикътъ—слѣдъ свършванието на курсътъ и заврьщанието му, ще учителствува 7—седемь години въ България и то гдѣто самъ той желае;

б) Ако той не остои на думата си (да учителствува) то да заплати на Градското Управление сичкитѣ расходени за него пари;

в) Да проважда на Севлиевското Градско Управление всѣки шестьмѣсеченъ свой атестатъ, даденъ нему при шестьмѣсечния испитъ отъ неговитѣ учители и директоре на училищата съ показание предметитѣ му и успѣхътъ по тѣхъ, по които да може да се увѣрява Управлението на неговийтъ успѣхъ и за поведението му;

9. Общинското Управление като види, че ученикътъ, пратенъ на завѣтний счетъ, въ една или двѣ години се окаже, че не отговаря на цѣльта за която е пратенъ на учение, веднага ще прекъснова неговата издьржка и праща другиго на негово мѣсто;

10. На сестритѣ си Велика, Елена и Станка Цоневи завѣщавамъ по хиляда гроша на всѣка една, които Общинското Управление да имъ предаде отъ достоянието на имуществото ми слѣдъ смъртьта ми, като при това строго запрѣщавамъ всѣка тѣхна претенция за повече отъ по хиляда гроша;

11. За добръ и правиленъ вървѣжъ на това мое завѣщание оставямъ сродницитѣ си отъ родъ въ родъ да наблюдаватъ, а въ случай на неточното му испълнение да

съобщаватъ въ Министерството на Народното Просвѣщение;

12. Тъй като подданникъ на Българското Княжество, смиренно молѭ Министерството на Народното Просвѣщение да благоволи и вземе върховний контролъ, като изисква отчетъ всѣка година отъ Общинского Управление, за точното испълнение на този мой Духовенъ Завѣтъ, който да се опази святъ и не нарушимъ

(Първообразното подписали): Стойчо Цоневъ
часовникарь.

Свидѣтели:

Докторъ Статъ Антоновъ
Докторъ Алексий Христовъ
Архиерейски Намѣстникъ Икономъ
Маринъ Софрониевъ
Савва Яковъ Бъчоваровъ.

Точно съ оригиналътъ
(Подписалъ) † Епископъ Браницки
Климентъ*).

Търново, 27—Априлий 1881 г.

*) Гл. Архивата на М-вото на просвѣщението. Дѣло № 41. отъ 1891. год. листъ 38.

Стоянъ Дѣлчевъ Вѣженовъ.

1842 — 1907.

Стоянъ Дѣлчевъ Вѣженовъ се е родилъ въ гр. Клисура, Карловска околия, на 9. мартъ 1842. година. Какъ сѫ се казвали неговитѣ родители, съ какво сѫ се занимавали и какво състояние сѫ имали, не знаемъ. Сигурно можемъ да прѣдполагаме, че родителитѣ му трѣбва да сѫ били поне донѣйдѣ състоятелни и ученолюбиви, защото по онова врѣме само такива хора сѫ полагали усилия да учатъ дѣцата си на четмо и писмо. Вѣженовъ се училъ въ родния си градецъ, тамъ той билъ задоенъ съ скромния проблѣсъкъ на науката. Къмъ науката проявилъ още отъ малъкъ голѣмъ интересъ: той не оставалъ нищо не научено отъ онова, що задавалъ учительтъ му въ училището, а и слѣдъ свръшването на училището той никога вече прѣзъ живота си не прѣставалъ да работи усърдно върху своето самообразование. Това усърдие къмъ самообразование го издигна доста високо, то спомогна на нѣкогашния клисурски ученикъ, който, безъ да прѣстѫпи прага на нѣкоя гимназия или университетъ, да си изработи научно гледище по извѣстни въпроси, да земе живо участие въ културния ни напрѣдъкъ и да заеме доста почетно мѣсто като писатель и общественъ служитель.

Неизвѣстно по какви причини Ст. Вѣженовъ билъ принуденъ още отъ самото начало на своята обществена дѣйность да напустне родния си градецъ каменна Клисура и да търси другадѣ поле за своята обществена дѣйность. По онова врѣме едничкото поприще, което бѣ открито за нашитѣ интелигентни младежи, бѣ учителството; съ него започваха нашитѣ народни дѣйци и често свръшваха съ духовно звание. Види се, че Вѣженовъ не е ималъ влѣчение къмъ духовно звание, затова остана до края на живота си мирянинъ.

Ст. Вѣженовъ дебютира съ учителството въ Копривщица първи пжть прѣзъ учебната 1864/65. година. Тукъ ималъ за другари учителитѣ Веселинъ Груевъ, Груйо Николовъ, Петъръ М. Жилковъ и Дончо Плачковъ. Усърдието на тая учителска колегия личи най-добрѣ отъ законитѣ, които изработила. Въ началото на тѣзи закони имало слѣдния прѣдговоръ:

„Успѣхътъ на всѣко едно общество зависи отъ добритѣ закони, които общесъгласно се прѣдаватъ върху извѣстенъ прѣдметъ отъ точното испълнение на тия закони и отъ управителитѣ на това общество.

„По тая причина, като се нареди съ общо съгласие училищно настоятелство, написахж се и закони, както за настоятелството и селянитѣ, така за учителитѣ и ученицитѣ, които се намѣри за добро да се прочетжтъ въ църква прѣдъ всички, каквито всѣкой да ги познава и да се съобразява съ тѣхъ".*)

Тѣзи закони съдържатъ слѣднитѣ отдѣли: I. *Закони за настоятелството*, II. *Законъ за длъжноститѣ на селянитѣ къмъ училищата*, III. *Законъ за учителитѣ*. Подъ тѣзи закони стоятъ подписитѣ на учителитѣ въ копривщенското училище прѣзъ учебната 1864/65. година.

Докога е учителствувалъ Ст. Вѣженовъ въ Копривщица не знаемъ; знаемъ само, че, като напустналъ Копривщица, отишълъ за учитель въ Стара-Загора. По едно врѣме напустналъ учителството и станалъ управитель на Хр. Г. Данова книжарница въ Русе. Отъ това врѣме датиратъ приятелскитѣ връзки между Вѣженова и Данова. Това показва, че раздѣлата имъ е станала приятелски, а може би, и молбата на нѣкои раховци е накарала ученолюбивия Данова да освободи Вѣженова отъ своята книжарница, та послѣ[illegible]чиятъ да стане учитель въ Рахово. Въ Рахово Ст. Вѣженовъ е станалъ учитель прѣди 1871. година. По едно врѣме турскитѣ власти го заподозрѣли въ революционни замисли, затова го потърсили да го арестуватъ. Добри хора съобщили Вѣженову съ врѣме за това намѣрение на властьта и той намѣрилъ за добрѣ да избѣга въ Ромъния. Въ Ромъния не могълъ да стои дълго врѣме, защото отъ една

*) Гл. *Училищенъ прѣгледъ* год. II. кн. VII. и VIII. стр. 894.

Ст. Д. Вѣженовъ.

Ст. Вѣженовъ дебютира съ учителството въ Копривщица първи пѫть прѣзъ учебната 1864/65. година. Тукъ ималъ за другари учителитѣ Веселинъ Груевъ, Груйо Николовъ, Петъръ М. Жилковъ и Дончо Плачковъ. Усърдието на тая учителска колегия личи най-добрѣ отъ законитѣ, които изработила. Въ началото на тѣзи закони имало слѣдния прѣдговоръ:

„Успѣхътъ на всѣко едно общество зависи отъ добритѣ закони, които общесъгласно се прѣдаватъ върху извѣстенъ прѣдметъ отъ точното испълнение на тия закони и отъ управителитѣ на това общество.

„По тая причина, като се нареди съ общо съгласие училищно настоятелство, написахѫ се и закони, както за настоятелството и селянитѣ, така за учителитѣ и ученицитѣ, които се намѣри за добро да се прочетѫтъ въ църква прѣдъ всички, каквито всѣкой да ги познава и да се съобразява съ тѣхъ".*)

Тѣзи закони съдържатъ слѣднитѣ отдѣли: I. *Закони за настоятелството*, II. *Законъ за длъжноститѣ на селянитѣ къмъ училищата*, III. *Законъ за учителитѣ*. Подъ тѣзи закони стоятъ подписитѣ на учителитѣ въ копривщенското училище прѣзъ учебната 1864/65. година.

Докога е учителствувалъ Ст. Вѣженовъ въ Копривщица не знаемъ; знаемъ само, че, като напусналъ Копривщица, отишълъ за учитель въ Стара-Загора. По едно врѣме напусналъ учителството и сталалъ управитель на Хр. Г. Дановата книжарница въ Русе. Отъ това врѣме датиратъ приятелскитѣ връзки между Вѣженова и Данова. Това показва, че раздѣлата имъ е станала приятелски, а може би, и молбата на нѣкои раховци е накарала ученолюбивия Дановъ, да освободи Вѣженова отъ своята книжарница, та послѣдниятъ да стане учитель въ Рахово. Въ Рахово Ст. Вѣженовъ е сталалъ учитель прѣди 1871. година. По едно врѣме турскитѣ власти го заподозрѣли въ революционни замисли, затова го потърсили да го арестуватъ. Добри хора съобщили Вѣженову съ врѣме за това намѣрение на властьта, и той намѣрилъ за добрѣ да избѣга въ Ромъния. Въ Ромъния не могълъ да стои дълго врѣме, защото отъ една

*) Гл. *Училищенъ прѣгледъ* год. II. кн. VII. и VIII. стр. 894.

Ст. Д. Вѣженовъ.

защото бѣ вече въ напрѣднала възрасть, имаше си спестено богатство, и освѣнъ това получаваше и добра пенсия.

Г-нъ *Л. Доросиевъ* ни разправяше единъ пжть, че Ст. Вѣжеповъ още като съвѣтникъ въ Смѣтната палата изработилъ единъ проекто-правилникъ за изплащане заплатитѣ на основнитѣ учители. Споредъ този проекто-правилникъ се нареждало много добрѣ изплащането заплатитѣ на учителитѣ, като се прѣдвиждало голѣмо улеснение за учителитѣ, обаче Финансовото министерство не рачило да приеме този проекто-правилникъ, защото не прѣдвиждалъ извѣстни формалности по държавното счетоводство.

Макаръ и да не е прѣкарвалъ буренъ животъ, Вѣженовъ е билъ въ прѣки приятелски сношения съ П. Р. Славейкова, Л. Каравелова, П. Каравелова и Богорова. Вѣженовъ не остана безучастенъ и въ политическитѣ ни работи: на стари години той се броеше за членъ на демократическата партия Нѣколко врѣме бѣ и прѣдседатель на Демократическото бюро въ София. Обикновено старитѣ хора започватъ да си спомнятъ за миналото, което въ сравнение съ сегашното имъ се вижда много по-блѣскаво, затова не харесватъ новитѣ наредби,— стремятъ да запазятъ старото и отъ день на день ставатъ по-консерватори. Съ Вѣженова това не бѣ станало: той вървѣше заедно съ врѣмето и бѣ убѣденъ, че за нашата страна е най-добро демократическото управление.

Ст. Вѣженовъ остави и нѣколко свои печатни произведения. Въ книгописа на Д-ръ Ал. Теодоровъ (стр. 193.) срѣщнахме слѣднитѣ произведения:

1. *Граматика за българский языкъ*. Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, печатница на Хр. Г. Дановъ, 1880. 8°. 105 стр. ц. 1·50 л.

2. *Начала отъ държавно счетоводство*. Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, бързотискна печатница на Христо Г. Дановъ, 1887. г., 8° 32 стр. ц. 40 ст.

3. *Образци за тжрговски смѣтки*. Нагодени за употрѣбение отъ тжрговци, що продаватъ стокитѣ си на дребно (парлама); като: ахтаре, купчие, бакале, кржчмаре и др., съ приложение календарче за двадесять и петь годинъ т. е. отъ 1887 — 1911 год. Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, бързотискна печатница на Христо Г. Дановъ, 1887. 8°. 56 стр. ц. 75 ст.

страна искалъ да продължава народо-просвѣтната си работа, а отъ друга — нѣмалъ, почти, и парични срѣдства, а въ Ромъния не могълъ да намѣри за себе си подходеща работа; ето защо Вѣженовъ намислилъ отново да се върне въ Рахово и да продължи учителството си, а за да се прикрие отъ турското прѣслѣдване, той си промѣнилъ името. Турскитѣ власти продължавали да търсятъ тоя размирникъ учитель и не могли да го уловятъ, защото раховци били добри патриоти и не прѣдали своя любимъ учитель. Тоя фактъ ни свѣдочи за двѣ нѣща: отъ една страна за уважението и обичьта, съ които се е ползувалъ Вѣженовъ въ Рахово, а отъ друга за единодушието и патриотизъма на раховци. Тамъ остана Вѣженовъ до освободителната война. Тукъ той се занимавалъ било съ естественитѣ науки, било съ математиката, било съ финансовитѣ науки, било съ езицитѣ френски и нѣмски. Чрѣзъ самозанимание се научилъ доста добрѣ да чете и пише турски.

Слѣдъ освобождението въ новосъздаденото княжество се отвориха много поприща за обществена дѣйность. Нуждата повика покойния да напустне учителството и да се прѣдаде на други служби, които една слѣдъ друга е изпълнявалъ и добросъвѣстно, и умѣло, и акуратно. Найнапрѣдъ, слѣдъ освобождението, бѣ назначенъ за помощникъ прокуроръ въ Пловдивъ, по-сетнѣ за поддиректоръ на финансситѣ, подиръ съединението на сѣверна България съ южна бѣ назначенъ за счетоводитель при Министерството на финанситѣ. Поради способноститѣ и тактътъ, които прояви, когато изпълняваше длъжностьта счетоводитель, билъ назначенъ за съвѣтникъ въ Смѣтната палата. Тая е послѣдната длъжность, която заемаше покойниятъ Ст. Вѣженовъ. При изпълнението на всичкитѣ служби Вѣженовъ се отличаваше съ своята честность. Прѣзъ 1899. год. Смѣтната палата влѣзе въ конфликтъ съ правителството, понеже първата не искаше да признае за правилно отпуснати извѣстни суми, тогава правителството внесе въ Народното събрание прѣдложение, да се уволнятъ членоветѣ на См. палата. Разбира се, че събранието, както винаги, зе страната на правителството и уволни членоветѣ на Смѣтната палата. Тогава се падна и на Вѣженова да бжде уволненъ отъ служба. Оттогава той вече се и не повърна да търси служби,

защото бѣ вече въ напрѣднала възрасть, имаше си спестено богатство, и освѣнъ това получаваше и добра пенсия.

Г-нъ *Л. Доросиевъ* ни разправяше единъ пѫть, че Ст. Вѣженовъ още като съвѣтникъ въ Смѣтната палата изработилъ единъ проекто-правилникъ за изплащане заплатитѣ на основнитѣ учители. Споредъ този проекто-правилникъ се нареждало много добрѣ изплащането заплатитѣ на учителитѣ, като се прѣдвиждало голѣмо улеснение за учителитѣ, обаче Финансовото министерство не рачило да приеме този проекто-правилникъ, защото не прѣдвиждалъ извѣстни формалности по държавното счетоводство.

Макаръ и да не е прѣкарвалъ буренъ животъ, Вѣженовъ е билъ въ прѣки приятелски сношения съ П. Р. Славейкова, Л. Каравелова, П. Каравелова и Богорова. Вѣженовъ не остана безучастенъ и въ политическитѣ ни работи: на стари години той се броеше за членъ на демократическата партия Нѣколко врѣме бѣ и прѣдседатель на Демократическото бюро въ София. Обикновено старитѣ хора започватъ да си спомнятъ за миналото, което въ сравнение съ сегашното имъ се вижда много по-блѣскаво, затова не харесватъ новитѣ наредби,— стремятъ да запазятъ старото и отъ день на день ставатъ по-консерватори. Съ Вѣженова това не бѣ станало: той вървѣше заедно съ врѣмето и бѣ убѣденъ, че за нашата страна е най-добро демократическото управление.

Ст. Вѣженовъ остави и нѣколко свои печатни произведения. Въ книгописа на Д-ръ Ал. Теодоровъ (стр. 193.) срѣщнахме слѣднитѣ произведения:

1. *Граматика за българский языкъ.* Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, печатница на Хр. Г. Дановъ, 1880. 8°. 105 стр. ц. 1·50 л.

2. *Начала отъ държавно счетоводство.* Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, бързотискна печатница на Христо Г. Дановъ, 1887. г., 8° 32 стр. ц. 40 ст.

3. *Образци за тжрговски смѣтки.* Нагодени за употрѣбение отъ тжрговци, що продаватъ стокитѣ си на дребно (парлама); като: ахтаре, купчие, бакале, кржчмаре и др., съ приложение календарче за двадесять и петь годинъ т. е. отъ 1887 — 1911 год. Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, бързотискна печатница на Христо Г. Дановъ, 1887. 8°. 56 стр. ц. 75 ст.

4. *Таблица за прѣсмѣтание лихви* по съкратени начини. Книга I. Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, печатница на Хр. Г. Дановъ, 1903. 8°м. 154 стр.+1 листъ. Ц. 2·50 л. (въ меки корици). *)

Отъ роднинитѣ и приятелитѣ на покойния узнахме, че Вѣженовъ е прѣвелъ и издалъ първата *геология*, първата *физика* (1870. г.), първата *химия* и първото Ржководство на български езикъ и *Послѣдна жертва*. Въ ржкописъ неиздадени той остави *Букварь за малки дѣца, Пѣсни, Текущи смѣтки, Книга за държавното счетоводство, Зоология и Ботаника* (въ прѣводъ) и др. За любовьта на В. къмъ умствени занятия и за неговата нечетеность свѣдочи богатата му библиотека, която той подари на *Народната библиотека* въ София. Дори до послѣдния день отъ живота си той не прѣставаше да се интересува за научни въпроси: въ завѣщанието си, писано на 16. юний 1906. година, поржча отъ неговитѣ имоти да се образува на негово име единъ фондъ, чиито лихви да се употрѣбяватъ за *стипендии* за изучване естественитѣ, търговскитѣ или финансовитѣ науки, или за *премии* за съчинения върху изслѣдването на старата българска история въ срѣдна Азия (Согдияна, Драгияна и Маргияна), при р. Волга и Донъ, както и на Балканския полуостровъ; когато на 12. срѣщу 13. януарий 1907. год. се прощавалъ съ тоя свѣтъ, прѣдъ него стоялъ апаратъ, съ който правилъ опити да открие по-новъ и по-простъ начинъ на телеграфиране по телеграфъ безъ жици.

Тоя чутовенъ работникъ посвети цѣлия си животъ на просвѣтително и научна работа, а спечеленото си богатство остави да помага на нови млади сили въ полето на науката.

Текстътъ на завѣщанието му е слѣдния:

---

*) Гл. *Български книгописъ* за сто години 1806—1905. I Описъ на изданията (книги, брошури, вѣстници, списания, атласи, харти, ноти, образи) събра и нареди А. Теодоровъ, Баланъ D-r Ph Издава Българското книжовно дружество въ София отъ „фондъ Напрѣдъкъ", София, Държавна печатница, 1906. стр. 193.

Завѣщание

на

Стоянъ Д. Вѫженовъ,

отъ гр. Клисура, роденъ на 9 III 1842 г.

При пълно тѣлесно и душевно здравие, прѣдъ видъ на неизвѣстностьта, въ живота, рѣшихъ своеволно да изкажа тукъ послѣдната си воля:

Понеже азъ останахъ незадоменъ и нѣмамъ освѣнъ наслѣдници по възходяща линия отъ една страна, и понеже имотитѣ, които сега притѣжавамъ, сѫ обрѣменени съ голѣми тяжести, то ако азъ приживѣ не ги освободя отъ тия тяжести или не ги продамъ, да се постѫпи съ намѣрилото се подиръ смъртьта ми мое състояние по слѣдния начинъ.

1. Кѫщитѣ, които притѣжавамъ въ София, Пловдивъ и въ Хисаря, ще се продадатъ и отъ получената имъ стойность ще се изплатятъ ипотекитѣ по тия имоти, както и другитѣ ми дългове, ако и колкото би се намѣрили тогава.

2. Отъ остатъка, ако има такъвъ, ще се употрѣби потрѣбната сума, за да се напечататъ рѫкописитѣ ми, които се намиратъ при настоящето ми завѣщание, а именно: Букваря за малки дѣца, пѣснитѣ, текущитѣ смѣтки, и найдоброто отъ тритѣ рѫкописа по счетоводството.

3. Останалитѣ рѫкописи ненапечатани: Зоология, Ботаника (въ прѣводъ) и др. както и книгитѣ, атлазитѣ (зоология ботаника и минерал.) и всичкитѣ други списания, находящи се въ библиотеката ми, тукъ при мене и въ Пловдивъ, подъ единъ точенъ и подробенъ описъ, поставени въ особенъ шкафъ на мое име, ще се прѣдадатъ на народната библиотека въ безплатенъ подаръкъ.

4. Остатъкътъ отъ стойностьта на имота, слѣдъ напечатване на рѫкописитѣ, споменати по-горѣ, — ако има такъвъ остатъкъ, заедно съ сумитѣ, които ще се получатъ отъ продажбата на печатнитѣ ми до сега книги, находящи се тукъ и въ Пловдивъ (граматика, начала, образци за търговски смѣтки, послѣдня жертва и таблици за лихви), както и дохода отъ продажбата на споменатитѣ въ п. 2. за печатане рѫкописи, книги, и паритѣ, които би се получили отъ продажбата на мебелитѣ ми или би се намѣрили готови у мене, — ще съставятъ единъ фондъ на мое име, който

слѣдъ врѣме, кога достигне да доноси приходъ отъ около 2000 лева, тоя доходъ ще се употрѣбява само за слѣдующата цѣль: *степендии* за изучване на естественитѣ, търговскитѣ или финансови науки, или *премии* за съчинения по изслѣдване на старата българска история въ Срѣдня Азия (Согдиана, Драгиана и Маргияна), при р. Волга и Донъ, както и въ Балканския полуостровъ. Тоя фондъ остава подъ управлението на правителството, респ. м-вото на народ. просвѣщение.

5. Отъ хана на Хисаря тритѣ стаи, които сж до кжщата на покойния ми братъ, оставамъ на братовитѣ си дѣца, а само останалитѣ ще се продадатъ.

6. Имотътъ въ Клисура отъ кжща, ниви и ливади, колкото ми се пада на моя дѣлъ, завѣщавамъ на сестриния си синъ Дѣлчо Н. Шаранковъ.

Изпълнители на това мое завѣщание оставямъ г-да *Хр. Дановъ или синъ му Грую Дановъ* въ Пловдивъ, *Стоянъ Длъгомоновъ* и *Илия Бѣлковски* отъ София, които моля да поематъ тая грижа и се потрудятъ за привеждане въ изпълнение на послѣднитѣ ми разпореждания и воля.

София, 16 юни 1906 г.

Подписвамъ саморжчно

Стоянъ Д. Вѣженовъ.

Споредъ прѣсмѣтанията на приятелитѣ на покойния, останалото наслѣдство имало обща стойность около 80 хиляди лева. Имотътъ въ столицата — три кжщи въ единъ дворъ, солидна направа — билъ обрѣмененъ съ ипотеченъ дългъ отъ 19,000 лева. Готови пари не сж намѣрени. Лични дългове, до колкото се знае, сжщо нѣма или, ако има, ще да сж дребни. Покойниятъ бѣше много пестеливъ човѣкъ и живѣеше въ послѣднитѣ години отъ пенсията си.

Радионъ Петровичъ Умниковъ.

1825 – 1881.

Той се е родилъ прѣзъ 1825. година отъ източно-православни родители въ габровскитѣ колиби Умници, отъ дѣто иде и прѣкорътъ Умниковъ. Колибитѣ Умници се състоятъ отъ 5 кѫщи, засега спадатъ въ Раховската селска община и се намиратъ 7 километра на сѣверо-изтокъ отъ Габрово. Бащата на Радиона, Пенко, се занимавалъ съ дребно земедѣлие и кираджилъкъ. Нему не било писано да отгледа и възпита милитѣ си рожби, щастието не му помогнало да доживѣе да види успѣхитѣ на своитѣ чеда: той се поминалъ, когато още не били отрастнали всичкитѣ му синове и дъщери. На бѣдната му съпруга останала тежката грижа, да отгледва осемь дѣца — четири момчета и четири момичета. Горката вдовица, Радионовата майка, прѣкарала голѣми лишения и мѫки, докогато да отгледа милитѣ си рожби. Всѣко дѣте, щомъ поотрасвало, получавало своя дѣлъ отъ грижитѣ за сѣмейството. При все това работитѣ на това сѣмейство, види се, не вървѣли удовлетворително; сиромашията се била загнѣздила въ всѣко кѫтче на тая кѫща, затова най-голѣмиятъ синъ, Петъръ, намѣрилъ за добрѣ да избѣга въ Ромъния, заселилъ се въ Букурещъ и започналъ да се занимава въ ханджилъкъ. Вториятъ синъ, Тодоръ, забѣгналъ въ Русия, установилъ се отначало въ Одеса, дѣто се занимавалъ съ търговия, а посетнѣ отишълъ въ Гърция, дѣто продължавалъ търговията си и дѣто го сварила смрътьта. Едва третиятъ синъ, Минчо, се завъртѣлъ у дома и останалъ като глава на сѣмейството. Минчо обработвалъ бащинитѣ си ниви и се занимавалъ съ дребна търговия на добитъкъ, вълна и др. т. Той се нагърбилъ съ тежката и благородна задача да отрасти по-малкитѣ си сестри и братя. Отъ тѣзи нѣколко реда се вижда колко тежко е било положението на Радионовата

майка. Нещастията, които я сполетѣли едно слѣдъ друго: смрътьта на мжжа й, забѣгването на двамата й по-голѣми синове, отъ които тя очаквала помощь, и черната грижа за петь дребни сирачета — покосили здравето на нещастната майка и наскоро я пратили въ гроба. Нещастната майка не знаяла, че сждбата я била надарила съ единъ синъ, който по-сетнѣ облагодѣтелствува габровскитѣ училища и овѣковѣчи името на сѣмейството. Това бѣ петь-шесть годишниятъ Рашо (Радионъ), най-малкиятъ измежду своитѣ братя и сестри.

Дѣтето Рашко Пенковъ, като всѣко бѣдно дѣте и при това сиракъ нѣмало възможность да посѣщава училище, а трѣбвало отрано да се захване за каква-годѣ работа, та да не тежи на сѣмейтвото. Най-лесно било да се услови за овчаръ. Когато станалъ Рашо на 9—10 години, добриятъ му братъ Минчо, макаръ и самъ да билъ бѣденъ, погрижилъ се да даде Рашо въ училище да се учи на четмо и писмо при нѣкоя си учителка Колевица Голата въ гр. Габрово, дѣто прѣстоялъ 2—3 години. Училището, въ което се училъ Рашо, било частно и отъ типа на килийнитѣ. Въ това училище той получилъ, така да се каже, първоначалното си образование. Отъ 12—15-годишната си възрасть Рашо се занимавалъ съ кираджилъкъ, като ходилъ съ колата на брата си заедно съ други кираджии да прѣвозва чужди стоки. Естествено, тая работа не била за слабия още Рашо, и той не билъ доволенъ отъ нея, затова гледалъ съ четири очи рано или късно да се освободи отъ нея. Дълго врѣме съ затаено недоволство търсилъ благоприятенъ моментъ, да заяви на брата си, че не желае да се занимава съ киралжилъкъ. Единъ день 15 годишниятъ Рашо билъ изпратенъ по кираджилъкъ прѣзъ Шипченския балканъ. Навѣрно въ това врѣме е прѣживѣлъ нѣкоя голѣма неприятность, затова рѣшилъ да заяви на брата си, че не желае вече да се занимава съ кираджийство. Това рѣшение наскоро било турено въ изпълнение: щомъ се върналъ у дома си, Рашо открилъ на брата си отдавна таеното въ душата си недоволство: тогава заявилъ открито, че не желае по никой начинъ да печели пари отъ кираджилъкъ, а желае да се залови за друга по-благословена работа. Разбира се, по-стариятъ му братъ, Минчо, не ис-

Радионъ П. Умниковъ.

калъ повече да насилва брата си, а му далъ възможность, да се залови за друга работа. Не се минало много врѣме, и младиятъ Рашо заминалъ за гр. В. Търново, дѣто се настанилъ при единъ кожухарь, да учи кожухарство, но и тукъ прѣстоялъ малко врѣме: перспективата за „благословена работа" и добра печалба и тукъ била слаба, затова той рѣшава да се върне изново въ Габрово, съ цѣль да си извади паспортъ и да замине въ чужбина да търси забѣгналитѣ си братя.

Тъкмо въ онова врѣме майката на Одеския търговецъ, Николай С. Палаузовъ, заминавала отъ Габрово за Одеса при синоветѣ си. Смѣлиятъ Рашо тръгналъ съ баба Палаузова, за да отиде въ Одеса при брата си Тодора, за когото се знаяло, че търгува въ Одеса. Сждбата, обаче, приготвила нови изпитания за Рашо: независимо отъ досегашнитѣ му теглила въ родното му мѣсто, нему било писано да сърба още отъ горчивата чаша на живота и въ чужбина. За нещастие на Рашо тъкмо въ това врѣме, докогато да пристигне при брата си Тодора, послѣдниятъ напустналъ Одеса и заминалъ за Гърция, дѣто прѣнесълъ и цѣлата си търговска работа. Нещастниятъ Рашо не можелъ да намѣри подслонъ при брата си, а останалъ изново да се блъска въ житейското море. При все това сждбата не оставя да загинатъ добритѣ люде. Рашо се настанилъ на първо врѣме да слугува у Палаузова въ Одеса. Тукъ подъ влиянието на руски езикъ Рашо Пенковъ започналъ да се именува Радионъ Петровичъ. Макаръ и слуга Радионъ Умниковъ не прѣставалъ да прониква въ тънкоститѣ на търговскитѣ операции и да пести отъ скромната си заплата. Така той се готвилъ полека-лека за самостойна търговска работа. „Който се труди и Господь му помага". Слѣдъ нѣколкогодишно слугуване Радионъ се почувствувалъ въ състояние, да стане самостоенъ търговецъ, затова напустналъ търговската фирма на Палаузова и отворилъ въ Одеса своя търговска кжща подъ фирмата *Радионъ Петровичъ Умниковъ.*

Слѣдъ нѣколко години Радионъ, неизвѣстно по какви съображения, напустналъ Одеса и се заселилъ за винаги въ гр. Харковъ. Отъ когато се захваналъ Радионъ съ самостойна работа, щастието не го напущало: въ Харковъ той спечелилъ доста завидно състояние и високо уважение

между гражданитѣ, затова билъ удостоенъ съ званието *потомственъ почетенъ гражданинъ*. Обикновено титлата почетенъ гражданинъ се дава за нѣкакви заслуги спроти респективния градъ. Какви заслуги и какви благодѣяния е направилъ Радионъ на гр. Харковъ не знаемъ, но сигурно можемъ да прѣдположимъ, че той не е получилъ това отличие даромъ, безъ да е ималъ какви-годѣ заслуги спроти града.

Прѣдаденъ на търговскитѣ си работи и на проектиранитѣ благодѣяния, Умниковъ не намѣрилъ за нуждно да се ожени. Макаръ и да билъ нежененъ, той не билъ саможивъ, а обичалъ да има близки и довѣрени хора около себе си, затова въ послѣднитѣ години на живота си той повикалъ при себе си двама отъ сестринитѣ си синове, отъ които единиятъ Димитъръ Михаиловъ станалъ търговецъ, а другиятъ, Тодоръ Михаиловъ Николовъ посѣщавалъ училището на вуйчови си разноски, свършилъ по правото и днесъ е български чиновникъ по сждебното вѣдомствс.

Сждбата отдалечила Радиона отъ родното му мѣсто, отъ отечеството му, отъ роднини и приятели, но не изличила изъ сърдцето му любовьта къмъ родина. отечество и роднини. Мжкитѣ, които Радионъ срѣщалъ въ дѣтинството си, и неудовлетворената жажда за наука, възбудили у него състрадание къмъ всички любознателни и бѣдни младежи, затова рѣшилъ да принесе своята лепта на народопросвѣтния олтаръ и съ това да олекчи сждбата на множина сираци, да изтрие горчивитѣ сълзи на нещастнитѣ вдовици и да остави единъ вѣченъ и неизличимъ споменъ за себе си.

Прѣзъ 1864. година Умниковъ подарилъ на Габровското училище дѣла си $^{1}/_{6}$ отъ кжщата въ Букурещъ, която му била завѣщана отъ брата му Петра.*) Другитѣ наслѣдници на Петра продали дѣловетѣ си на Габровското училище още прѣди освобождението. Прѣзъ 1879. година кжщата завѣщана отъ Петра Умниковъ, дала на Габровското училище 20700 гроша доходъ, а прѣзъ 1882. година отъ продажбата на сжщата кжща сж постжпили въ касата на Габровското училище 33898 гроша.

*) Петъръ Пенковъ Умниковъ като завѣщавалъ имотитѣ си на петимата си прѣки наслѣдници, турилъ и Габровското училище като съучастникъ съ $^{1}/_{6}$ въ наслѣдството.

На 23. октомврий 1881. год. въ гр. Харковъ търговецътъ Радионъ Петровичъ Умниковъ е направилъ прѣдъ Харковския нотариусъ Юдифъ Трушевъ своето духовно завѣщание и сжщата година прѣзъ декемврий починалъ въ сжщия градъ на около 56-годишна възрасть. Казватъ, че смрътьта му била прѣдизвикана отъ една тѣлесна поврѣда, получена при едно падане, когато билъ вече съ разстроено отъ трудове здраве. Тъй като Умниковъ, нѣмалъ прѣки наслѣдници, той завѣщалъ всичкия си имотъ на Елисаветградската мѣщанка Мария Антонова Бобошка, на роднинитѣ си — четиритѣ му сестри, дѣцата на умрѣлия му братъ Минчо и двамата му сестрини синове, които сж живѣли при него и на Габровската градска община.

Сумата, завѣщана на града Габрово, не е опрѣдѣлена въ завѣщанието, защото количеството й зависѣло отъ дѣловетѣ на другитѣ наслѣдници, отъ стойностьта на цѣлия имотъ и капиталъ на благодѣтеля. Сжщо не е опрѣдѣлено въ завѣщанието на каква сума е възлизало и цѣлото наслѣдство, защото всичкиятъ недвижимъ имотъ, стоката и цѣннитѣ книжа на дарителя трѣбвало да се прѣвърнатъ въ пари отъ завѣтоизпълнителитѣ подиръ смрътьта му.

Споредъ завѣщанието, слѣдъ като се взематъ отъ цѣлото наслѣдство дѣловетѣ на мѣщанката и роднинитѣ на покойния благодѣтель, останалата часть, нѣколко десетки хиляди рубли, се завѣщава на Габровската община при слѣднитѣ условия: а) *цѣлата сума на третия дѣлъ, т. е. на Габровската община, да се внесе отъ завѣтоизпълнителитѣ въ Харковската търговска банка съ сложна лихва за 40-годишенъ срокъ, слѣдъ изтичането на който нараслата съ лихвитѣ сума да се прѣдаде въ собственость на Габровската община*; б) по рѣшение на сжщата община, сумата трѣбва да се вложи отново подъ лихва на вѣчни врѣмена въ нѣкое кредитно учрѣждение а *само годишнитѣ % на основния капиталъ да се изразходватъ за възпитание и образование на сирачетата, на бѣдни Габровски дѣца и изобщо за благотворителни цѣли, посочвани въ подробноститѣ отъ Габровската община.*

Наскоро подиръ смрътьта на Умникова Габровската градска община въ съгласие съ Умниковитѣ завѣтоизпълнители взела дѣла си въ пари. Прѣзъ 1891. година съ

тѣзи пари се построило въ Габрово едно двуетажно училищно здание. И така цѣлата сума, завѣщана отъ Умникова, била похарчена за това училище. Нѣма нужда отъ изтъкване, че завѣтоизпълнителитѣ сж си изпълнили много злѣ длъжностьта спрѣмо покойния Умниковъ. Светостьта на Умниковата воля е нарушена по единъ осждителенъ начинъ.

По рѣшение на Габровския градско-общински съвѣтъ и на тамошното училищно настоятелство, изградено съ Умникови пари училище било наречено „Умниково училище", но и това не е въ състояние да изкупи сторения грѣхъ. Въ Умниковото училище за сега се помѣщава V-класното дѣвическо училище и салона за театрални прѣдставления.

По думитѣ на бившия Габровски кметъ Йонко Цоневъ, Габровската община е получила отъ Умниковия имотъ 24,707'13 лева, които сж похарчени за горѣказаното училищно помѣщение.

Слѣдната извадка отъ завѣщанието на Умникова съдържа волята на завѣщателя досежно завѣщанитѣ пари на Габровската община:

Прѣписъ.

Выписъ изъ актовой книги четвертои части на недвижимыя имѣнія Харьковскаго Нотаріуса Трушева, за тысяча восемь сотъ восемьдесять первый годъ.

Страницы 53, 54, 55 № 54.

Тысяча восемьсотъ восемьдесятъ перваго года Октября двадцятъ третьяго дня, по слабости здоровья потомственнаго почетнаго гражданина Харьковскаго купца Радиона Петровича Умникова и невозмножности его, чрезъ то явиться ко мнѣ, Юдифу Степановичу Трушеву Харковскому Нотаріусу въ контору мою, находящуюся третьяго участка, по Рыбной улицѣ, въ домѣ подъ № двадцатъ третьимъ, былъ я нотаріусъ приглашенъ, въ мѣстожительство его, Умникова, въ г. Харьковъ по Подольскому переулку, въ домъ Волжско-Каменскаго Коммерческаго Банка, гдѣ онъ Радіонъ Петровичъ Умниковъ лично мнѣ, нотаріусу извѣстный и имѣющій законную правоспособность къ совершенію актовъ, въ присутствіи лично мнѣ извѣстныхъ свидѣтелей: Чущевскаго мѣщанина Владиміра Лаврентьевича Измаилова, Го-

сударственнаго крестьянина Московской губерніи Серпуховскаго уѣзда Семеоновской волости Ивана Яковлевича Стойкина и Харьковскаго Цеховаго Николая Игнатьевича Пантѣлѣева, жительствующихъ въ г. Харьковѣ, первый по Молчановскому переулку, въ домѣ Рыжкова, второй по Кузнечной улицѣ, въ домѣ Шмаренкова и третіи по Залковской улицѣ въ домѣ Зимина, обьявилъ, что онъ Радіонъ Петровичъ Умниковъ, желаетъ совершить нотаріаліное духовное завѣщаніе, на недвижимое имѣніе, движимое имущество и капиталы его, на слѣдующихъ условіяхъ: лѣто тысяча восемь-сотъ восемьдесять перваго Октября въ двадцатъ третіи день, я, потомственный почетный гражданинъ Харьковскій купецъ Радіонъ Петровичъ Умниковъ, находясь въ здравомъ умѣ и твердой памяти, заблагоразсудилъ, на случай смерти моей, сдѣлать о благопріобрѣтенномъ недвижимомъ имѣніе движимомъ имуществѣ и капиталахъ моихъ слѣдующее распоряженіе: первое, принадлѣжащее мнѣ дворовое мѣсто съ домамъ и всѣми другими постройками, состоящее въ городѣ Харьковѣ, на Уратъ по Зміевской улицѣ, такъ же движимое имущество мое, какое останется по смерти моей, както серебряныя и другія вещи, посуду, мебель, экипажи, скотъ лошадей и всего домашную обстановку, завѣщаю въ полную собственность Елисаветградской мѣщанкѣ Маріи Антоновѣ Бобошкѣ. Второе, будучи не женатъ и безъ дѣтей, я, для выполненія воли моей, выраженной ниже въ этомъ духовномъ завѣщаніи избираю душеприкащиками моими уважаемыхъ мною: Купца Димитрія Константиновича Кромскаго и потомственнаго почетнаго гражданина Андрея Николаевича Костенникова, которыхъ прошу и предоставляю имъ право исполнить распоряженія мои изложеныя въ слѣдующихъ пунктахъ. Третье, все благоприіобрѣтенное мною, недвижимое имѣніе товары и движимое имущество мое, за исключеніемъ объясненнаго выше въ первомъ пунктѣ, въ чемъ бы такое не заключалось и гдѣ бы оно находилось, равно капиталъ мой, могущій оказаться въ наличныхъ и другихъ билетахъ и процентныхъ бумагахъ, такъ и въ долгахъ на разныхъ лицахъ, по векселямъ и другимъ долговымъ обязательствамъ, договорамъ и актамъ, словомъ все безъ изятія достояніе мое, какое останеться по смерти моей, прошу душеприкащиковъ моихъ

привести въ положительную извѣстность и принятъ въ полное свое завѣдываніе и распоряженіе. Четвертое, по приведеніе въ извѣстность всего недвижимаго и движимаго имущества, товаровъ и капиталовъ моихъ представляю душеприкасчикамъ моимъ права а) принадлѣжащія мнѣ недвижимыя имѣнія, разнаго рода товары и въобще движимое имущество, равноименные билеты и процентныя бумаги, продать и передать кому либо за цѣну, какую они по усмотрѣнію своему признаютъ болѣе выгоднаго и пятое, должные мнѣ деньги по векселямъ, счетамъ и другимъ документамъ и актамъ, равно и слѣдуемые мнѣ платежи по участію моему съ другими лицами въ договорахъ по производству торговыхъ и другихъ операцій получаеть, а при неплатежѣ или не выполненіи кѣмъ либо договоровъ, взыскатъ установленнымъ въ законъ порядкомъ или же векселя и другіе домовые обязательства равно акты и договоры и права ми по онымъ передать и продать кому признають выгоднымъ, однимъ словомъ все движимое и недвижимое имущество мое, въ чемъ бы оно не заключалось, перевести на наличныя деньги. Пятое, изъ капитала моего какой окажется послѣ смерти моей въ наличности и получится отъ продажи и передачи движимаго и недвижимаго имущества моего и долговъ прошу душеприкасчиковъ и предоставляю право: первое, уплатить всѣ долги мои и второе, выдать ниже-означенныя суммы завѣщаваемыя мною слѣдующимъ лицамъ: а) поименованной выше Елисаветградской мѣщанкѣ Марьѣ Антоновнѣ Бобошкѣ дасять тысячъ рублей, по векселю мною ей выданному, б) племянникамъ моимъ Болгарскимъ поданнымъ Димитрію Михаиловичу Милью пять тысячь рублей и Феодору Михаиловичу Николову десять тысячь рублей, в) сестрамъ моимъ Болгарскимъ подданнимъ Анастасіи Станкѣ-Цанкѣ и Радѣ Пенковскимъ по одной тысячи рублей каждой, а всего четыре тысячи рублей и дѣтямъ умершаго брата моего Димитріа Петровича Умникова одну тысячу рублей, которые раздѣляются между дѣтьми его по равной части и г) прикасчику моему Грайворнскому мѣщанину Василію Васильевичу Иванову десять тысячь рублей по окончаніи имъ всѣхъ счетовъ, по торговымъ и другимъ дѣламъ моимъ. Означенныя въ этомъ пунктѣ подъ литерами а) б) в) и г) суммы выдать по усмотрѣнію ду-

шеприкасчиковъ изъ первыхъ суммъ, какія поступятъ въ ихъ распоряженіе послѣ уплаты долговъ моихъ. Шестое, въ случай смерти Елисаветградской мѣщанки Марьи Антоновны Бобошки при моей жизни, если я о завѣщанномъ мною ей дворовомъ мѣсто и движимомъ имуществѣ, поименованномъ въ первомъ пунктѣ сего завѣщанія не сдѣлаю особаго распоряженія, то сказанное дворовое мѣсто и движимое имущество поступаетъ въ завѣдываніе избранныхъ мною душеприкасчиковъ, съ правами предоставлеными мною имъ по четвертому пункту сего завѣщанія; завѣщанный же мною Маріи Бобошкѣ по пятому пункту капиталъ душеприкасчики мои должны выдать ея ближайшимъ по закону наслѣдникамъ. Седьмое, душеприкасчики мои Димитрій Константиновичъ Кромскій и Андрей Николаевичъ Костенковъ имѣющіе замѣнить опекуновъ, которымъ за дѣйствія ихъ по закону опредѣляется вознагражденіе могутъ за труды свои по приведенію въ исполненіе воли моей по этому завѣщанію получить единовременное вознаграждеіе изъ капитала моего по двѣ тысячи рублей каждыи, а всего четыре тысячи рублей. Восьмое, затѣмъ весь капиталъ мой какой останется послѣ выдачи всѣхъ вышеозначенныхъ суммъ, завѣщаю въ собственность общества города Габрово, въ княжествѣ Болгаріи на слѣдующихъ основаніяхъ: а) весь капиталъ этотъ долженъ быть душеприкасчиками моими внесенъ въ Харьковскоій городской купеческій Банкъ для обращенія изъ процентовъ сорокамъ на сорокъ лѣтъ, на основаніи сложныхъ процентовъ. что бы банкъ ежегодные условленные проценти оставлялъ у себя присоединяя ихъ къ суммѣ капитала моего, для приращенія также процентамы на все остальное время до назначеннаго мною сорока лѣтная срока и только по окончаніи сорока лѣтъ весь капиталъ тотъ который образуется до того времени съ процентными суммами долженъ бытъ выданъ обществу города Габрова и б) по принятіи этаго капитала въ свое завѣдываніе общество города Габрова должно внести оный въ одно изъ кредитныхъ учрежденій по его усмотрѣнію на вѣчное время, для приращенія процентами, каторые ежегодно получаеть и употребять на воспитаніе и образованіе сиротъ и дѣтей бѣдныхъ гражданъ города Габрова и въобще на благотворителныя цѣли по усмотрѣнію общества. Девятое,

по приведеніи всего имущества моего въ наличныя деньги и по выполненіе всѣхъ распоряженій моихъ по этому завѣщанію, душеприкасчики мои о суммѣ капитала завѣщаннаго мною въ пользу Габровскаго горадскаго общества, который или согласно восьмаго пункта будеть внесенъ въ Харьковскій Городской купеческій Банкъ для приращенія процентами должны номедленно увѣдомить Габровское городское Управленіе съ приложеніемъ при томъ засвидѣтельствованной копіи настоящаго моего завѣщанія. Десятое, в ѣ оставленныя мною до сего духовныя завѣщанія я симъ отмѣняю и уничтожаю на всѣгда и одинадцетое, цѣны завѣщаемому мною недвижимому и движимому имущество и капиталамъ я не опредѣляю, а таковая должна быть обьявленна душеприкасчиками моими при представленіи этаго завѣщанія въ подлѣжащее судебное мѣсто для утвержденія къ исполненію. Проектъ сего акта читанъ завѣщателю потомственному почетному гражданину Радіону Петровичу Умникову, безъ свидѣтелей и по одобреніи онаго и удостовѣреніи что онъ по доброй воли желаеть этоть актъ совершить и понимаетъ его смысль и значеніе внесенъ въ актовую книгу, изъ которой вновъ прочитанъ въ присутствіи вышепоименованныхъ свидѣтелей. Выписъ на шестидесяти копѣечномъ гербовомъ листъ слѣдуетъ выдатъ завѣщателю потомственному почетному гражданину Радіону Петровичу Умникову. Къ сему духовному завѣщанію, жителство имѣю въ городѣ Харьковѣ, по Подольскому переулку, въ домѣ Волжко—Каменскаго Комерческаго Банка Радіонъ Петровичъ Умниковъ потомственный гражданинъ почетный. При совершеніи и подписаніи сего нотаріальнаго духовнаго завѣщанія, завѣщателемъ потомственнымъ почетнымъ гражданиномъ Радіономъ Петровичемъ Умниковымъ, котoрага я при тамъ лично видѣлъ и нашелъ въ здравомъ умѣ и твердой памяти, въ томъ свидѣтелемъ былъ и руку приложилъ Чуажевскіи мѣщанинъ Владиміръ Лаврентьевичъ Измаиловъ жительство имѣю въ городѣ Харьковѣ, по Молчановскому переулку въ домѣ Рыжова. При совершеніи сего нотаріальнаго духовнаго завѣщанія свидѣтелемъ былъ во всемъ прописаномъ въ подписи перваго свидѣтеля Измаилова удостовѣряю государственый крестьянинъ Московской губерніи, Серпуховскаго уѣзда, Семеновской волости Иванъ Яковлевъ

Стопкинъ, жительство имѣю въ городѣ Харьковѣ, по Кузнечной улицѣ въ домѣ Шмаренкова. При совершеніи сего натаріальнаго завѣщанія свидѣтелемъ былъ и руку приложилъ и въ всемъ прописанномъ въ подписи перваго свидѣтеля Измаилова удостовѣряю, Харьковской Цеховой Николай Игнатьевичъ Пантѣлѣевъ, жительство имѣю въ городѣ Харьковѣ по Зайковской улицѣ въ домѣ Зимина. Нотаріусъ Юдифъ Трушевъ. Выпись эта сходная слово въ слово съ подлиннымъ актомъ внесено въ реестръ 1881 года подъ № 6543 и выдана завѣщателю потомственному почетному гражданину Радіону Петровичу Умникову. 1881 гада Октября 23 дня. Нотаріусъ Юдифъ Трушевъ, въ этой выписи по третей страницѣ во второй снизу строкѣ въ словѣ „выгодно" поправлены букви „аю" Нотаріусъ Юдифъ Трушевъ. Въ этой выписи перенумерованныхъ скрѣпленныхъ и шнуроприпечатанныхъ восемь страницъ. Нотаріусъ Юдифъ Трушевъ.[1])

---

1) Дѣло № 68/1883. въ архивата на Министерството на народното просвѣщение.

Тодоръ Милановичъ

Тодоръ Милановичъ, търговецъ, роденъ прѣзъ 1802 година въ Свищовъ, починалъ неизвѣстно дѣ и кога, подарилъ на Свищовската градска община всичкото си движимо и недвижимо имущество съ условие, да се не бута главницата, а да се прибиратъ само приходитѣ. Ползуването отъ капитала да стане, „когато Свищовското Градско Единородно Общество получи и ся удостои отъ Правителството си съ Граждански права и когато то, ся устрои отъ отлични и истинни лица отъ между обществото имъ обдаровани съ лични качества честни, любородни безкористни, благоразумни и ревнители за общото народно благо, да познаватъ да учрѣдятъ и въведатъ учебни заведения на двата пола мѫжки и женски съ добъръ редъ и порядъкъ да ся въспитаватъ християнски дѣчицата имъ отъ учители християни благонравни и образовани, ради успѣхъ и плодъ на народътъ".

Споредъ свѣдѣнията, дадени отъ Свищовското градско общинско управление (писмо № 2603. отъ 1 . априлъ 1907 г.) на Министерството на народното просвѣщение отъ капиталитѣ на Т. Милановичъ засега Свищовската гр. община получава годишно 1400 лева доходъ Този доходъ се изразходва за Свищовскитѣ народни училища.

Отъ свѣдѣнията, що имаме на рѫка, се вижда, че завѣщаниятъ отъ Т. Милановичъ капиталъ прѣзъ 1901. год. е възлизалъ на почетната сума 94,705 лева.

Наскоро слѣдъ смрътьта на Т. Милановичъ нѣкоя си далечна сродница на име Касамаки въ качеството си на наслѣдница успѣла прѣдъ ромънскитѣ сѫдилища да развали завѣшанието по отношение на недвижимия имотъ и да го присвои, а за паритѣ, които се намиратъ въ рѫцѣтѣ на Браилскиятъ Австро-Унгарски консулъ, не е могла да направи нищо, тъй че Свищовската община още отъ тогава,

чрѣзъ означенитѣ въ завѣщанието душиприказчици е получавала лихвитѣ отъ завѣщания капиталъ и ги е употрѣбявала изключително за поддържане на народнитѣ училища въ Свищовъ*).

Духовниятъ завѣтъ на Милановича е слѣдния:

Духовний завѣтъ

Въ Имя Отца и Сина и Святаго духа!

Азъ нижеподписаний Теодоръ Милановичъ, синъ Неделковъ Вѫллю Милановича, роденъ на 1802, на Свищовъ, кръстенъ и държащъ въсточното вѣроисповѣдание, желаящъ да устроя и наредѭ нижеизложеното мое движимо и недвижимо състояние и имѣние, което подиръ смъртѫ ми да ся употрѣбява годишниятъ му Приходъ или Доходъ на слѣдующиятъ нъчинъ безъ да ся промѣнява нито точка. Съ здравъ умъ и твьрда паметь разпоряждамъ и направямъ той мой *Духовний завѣтъ* и подписвамъ съсъ собствената моя рѫка.

Глава 1.

Движимо състояние.

§ 1. 3000 — три тисящи рубли сребро въ государственое викупное свидѣтелство подъ № 5914. по пять процентъ на годината, издадено въ С.-Петербургъ на 1867 мѣсяца Маия 1-го книга 1-а глава 119 на името на Фолукея Луцовинъ Сабинений и отъ него истого продаденъ меня споредъ гласящийтъ продажний Актъ подъ № 30 въ Одесса отъ Нотариуса Бейнбергъ на 8-го Юлия 1864 год. доходъ годишенъ руб. среб. 150.

§ 2. 11,100—Одинадесять тисящи и сто рубли сребро въ государственъ непреривний приходъ (Rente) подъ № 4806 — процентъ по пять и половина изданъ въ С.-Петербургъ на 1863 мѣсяца 1-го Августа на имя Княза Николая Давидовича Арутинский долгорукий книга 1-ва листъ 97. и отъ нѣго истого продаденъ меня продаденъ спорѣдъ гласѫщиятъ продажний Актъ, съвършенъ въ Одесса отъ Но-

*) Писмо отъ Свищовското градско обш. управление до Министерството на народното просвѣщение подъ № 6656. отъ 19/XI. 1901. въ Архивата на министерсгвото на народното просвѣщение. Дѣло № 41/1901.

тариуса Бейнбергъ подъ № 32 отъ 11-го Іулия 1 64-й год. — доходъ годишенъ руб. среб. 610'50 к.

§ 3. 3900—три тисящи и деветь стотинъ рубли сребро въ тринадесять банковий билети (metalliquas каждий по триста рубли сребро по четири процентъ на metalliquas) № 01012, 01013, 01014, 01015, 01016, 01017, 01018, 0101., 01020, 01021, 33011, 33012, 33013. Доходъ Годишенъ руб. ср. 156 metalliquas.

§ 4. 3000 — три тисящи рубли сребро въ тридесять билети по сто руб. среб. отъ първий внутренний Государственний заемъ Серий отъ 16,971. до 17000 № 2-й Доходъ Годишенъ руб. ср. 150.

§ 5. 1052—тисяща и пять десять и два ц. к. фиоринта вредностьта за слѣдующитѣ девять билети лотарийни Седемъ отъ K. K. Credit Anstalt и два отъ Graf Palffyschen.

Серия 1490 № 23
„ 319 „ 99
„ 422 „ 4
„ 422 „ 5
„ 2613 „ 11
„ 21 „ 58
„ 371 „ 84

№ 19310 и 20878 Palffyschen.

§ 6. жел. 3000—три тисящи ц. Кралевски червонци, или желтици отъ Господа *Михаила Аврамовича* на Галацъ съ процентъ по седемъ на стотѣхъ годишно както гласи омологътъ му (на Гръцки) отъ двадесять Септемврие 1867.

§ 7. Библиотеката съставена отъ разни книги части сто и тридесять една споредъ Описаната книжка или Inventario.

Оглавление вишеизложенаго движимаго имѣнія.

3000—рубл. среб. въ Госуд. викупное свидѣтелство.
11100—рубл. среб. непреривний Доходъ.
3900—руб. среб. въ банковия тринадесять билети metalliquas.
3000—рубл. среб. въ тридесять билети 1-го внутрен. Госуд. заема.
21000—двадесять и една тисяща съ год. доходъ руб. среб. 1080 на около.

1052 фиоринта ц. к. въ лотер. билети. Credit-Anstalt и Palffyschen жел. 3000 — три тисящи ц. к. червонци отъ Михаила Аврамовича Галацъ.

Недвижимо състояние или имъние.

§ 8. Домъ или кѫща съ дворъ и прилежащитѣ му съзидания лежящъ въ градътъ Браила на улица названная Театрулуй № 14, въ съсѣдство отъ къмъ Встокъ съ Іордаки Тафрали, и отъ къмъ западъ съ Илия Теолога.

§ 9. *Магазии пшенични двѣ* раздѣлени на четири части съ два пода съзидени отъ печени керпичи и варъ, лежящи въ град. Браила при казармскиятъ брѣгъ въ съсѣдство отъ къмъ сѣверъ съ Хаджи Ивана Дучева, а отъ къмъ Югъ полковника Іоана Соломона споредъ гласѫщитѣ, относителни на вишеказаната кѫща и Магазий, доказателство или документи подъ литеритѣ A. B. C. D. E. F. G. записани въ Магистратскитѣ градски книги и отъ Трибуналътъ потвардени.

Глава 2.

§ 10. Главити на предьизложенното движимо и недвижимое мое състояние да стоѭтъ вѣчно въ царски книги fonds pybliques или въ царско-банкови билети съ процентитѣ. да ся не бутътъ отъ никого подъ никакво слово. Годишнитѣ проценти отъ главитѣ стоѭтъ въ Одесса и срочно ся събиратъ отъ законно наименованиятъ отъ мене за мой повѣренъ Господинъ Иванъ Биязи Мавро въ Одеса, ще стоѭтъ подъ мое разположение тъй и за процентътъ отъ трити тисящи червонци отъ Г-на М. Аврамовича, и кириитѣ отъ кѫщятѫ, и Магазий, а подиръ смъртьтѫ ми да ставатъ глави и превръщатъ на царски банковий билети.

§ 11. Душеприкащчикити които нижеименувамъ да настоѭтъ съсъ твърдя и усърднѫ християнска старателность точка, по точка по що вишеизложихъ, и слѣдующе распореждамъ и располагамъ да слѣдватъ ради общинно народно добро.

§ 12. Ако щастието послужи нѣкой нумеръ билетъ отъ вашеопоменѫтити Виенски и Руски лотарий да спечели какво да е количество, то, да ся внесва и влагва тоже на цар. книги или, Банковий билети, съ процентъ. Напротивъ ако се изтегли нѣкой съ (minimum) съ врѣдность — му да ся купуватъ други билети Лотарийни и притурятъ на мѣ-

сто. По този начинъ да ся слѣдва и не прекрътява шестотечението докътъ траятъ Лотарийти.

§ 13. Библиотеката отъ книги части 131 споредъ Описната книжка Jnventario да се испроводи до попечителитѣ на Свищовското Градско и общеславянско училище.

§ 14. Кжщжтж и магазий да ся даватъ подъ наемъ или кириѭ, отъ Годишнийтъ имъ приходъ да ся спадатъ трошковитѣ ежегодишно, отъ остальното количество половината да ся внесва до попечителитѣ на Свищовскитѣ Градски Общи мжжко, и женско училища, а другата часть или половина, да се дава на здѣшното Ибраилско славянобългарско училище съ условие и, одолжение на попечителитѣ му да опекунствоватъ за доброто имъ съдържание и даване подъ наемъ или кириѫ да подаватъ ежегодишенъ щетъ на мойти душеприкашчики за приходътъ и расходътъ.

§ 15. Кжщжтж и Магазийти сж застраховани (асикурани) за четири тисяши Ц. К. червонци или желтици, на Триеската Сикурита Azienda споредъ полицитѣ подъ № 2398 и 2399, кжщжтж за двѣ тисящи желтици отъ Ноемврие 10, на 1863, римско число да слѣдва за седемъ Години всяка година на 10 ноемврие плащатъ сж 15, желтици годишно, противъ двѣ полици подъ моѭтъ подписъ. Подъ условия премийти на седьмата година послѣдна не ся плащатъ оставятъ и даромъ отъ компанията.

§ 16. Государственнити книги, т. е. Викупното Свидѣтелство, Документътъ, Доходътъ или (Rente) металическити билети, и билетити отъ Госуд. первий внутренний заемъ лежътъ при повѣренътъ ми въ Одесса Г-на Иванъ Б. Мавро. или Синове и Мавро и товарищи придружени съ продажнитѣ Свидѣтельства Нотариуса Бейнбергъ подъ № 30 и 31 испроводени още отъ 7/19 Іюлия 1865 чрезъ Господ. Михаила Аврамовича по руската Галацка поща до вишепоменжтити въ Одесса да стоѭтъ и събиржтъ срочно процентити.

§ 17. Билетити девять № 9, отъ Виенскити Лотарий и Омологътъ Г-ну М. Аврамовичу стоѭтъ и сж храньѫтъ при мене. Документи отъ кжщжтж, и Магазий запечатани подъ мой печатъ дадохъ ги, на съхранение, Г-ну Михаилу Аврамовичу въ Галацъ.

§ 18. Процентити и кирий които ще получаватъ отъ мене напрѣдъ отъ вишеизложеното движимо и недвижимо

имѣние ще ся забѣлѣжава въ книжката която стои и нося при себе, тай и отъ преписната книжка или копия; и писма преписани, съхранявамъ при себя ще служи за доказательство.

Глава 3.

§ 19. Предъ смърть-си завѣщавамъ вишеизложеното мое движимо и недвижимо състояние или имѣние, за въ полза на Свищовското Градско и единородно Общество, нъ Главити както вишерѣкохъ и изложихъ да стоѭтъ вѣчно въ Государствени книги или банковий билети съ процентъ да ся не бутатъ отъ никого и подъ никакво право или Слово, приходътъ само да употребяватъ тогива когато Свищовското Градско Единородно Общество получи и ся удостои отъ Правителството си съ Граждански права и когато то, ся устрои отъ отлични и испитани лица отъ между обществото имъ обдаровани съ лични качества честни, любородни безкористни, благоразумни, и ревностни за общото народно благо, да познаватъ да учредътъ и введътъ учебни заведения на двата пола мѫжки, и женски съ добъръ редъ и порядъкъ да ся въспитаватъ християнски дѣчицата имъ отъ учители християни благонравни и образовани, ради успѣхъ и плодъ на народътъ — Докътъ ся устрои и нареди Свищо.-Общество пощо вишерекохъ мойтѣ душеприкашчики да внесватъ и пущатъ само половината приходъ отъ недвижимото имѣние, другата половина на Ибраилското българо славянско училище.

§ 20. Завѣщавамъ на Свищовското Единародно Общество пожаромъченото мѣсто на което лежехѫ бащинитѣ ми кѫщи и на 1810 изгоряха отъ общинѭтъ пожаръ и преселение наше, да употребятъ за обща градска полза — създятъ болница, или дѣвическо училище, въ долнята махала на ѫгълътъ улични въ съсѣдство съсъ мѣстото на Чорбаджи Цонко.

§ 21. Умоляватъ ся моитѣ Г. Г. душеприкашчики когато Свищовското Градско Общество ся сподоби да получи граждански права и нещя би азъ при обстоятелства позволени да испълня Свещенийтъ съ дългъ кьмто почившити въ Бога! мой родители да имъ въздигна надгробникъ да порачѭтъ за единъ надгробникъ отъ Гранитъ-камъкъ стълповиденъ и да ся испроводи на Свищовъ до общественити Градски попечители на българо-славянското училище за да

ся състави на долнята махала въ церковната пригрдж Святаго Пророка Илия надъ гробътъ гдѣто лѣжятъ коститѣ имъ, нѣколко раскрачи далеко отъ церковний входъ. Надъ той надгробний каменъ да ся поржча срѣзваньето на слѣдующиьж надписъ *Здѣ лѣжитъ въ Бога! почивший Неделко Вжллю Милановичъ и семѣйство Его почивший въ лѣто Христо 1808 и въздвигнатъ отъ Сина Его Тодора Неделко Милановича.*

§ 22. Да ся купи едно Евангелие отъ Россия отъ малка мѣра и да ся даде на церквата Святаго Пророка Илия въ долнята Махла на Свищовъ.

§ 23. За вредность-та на надгробниятъ каменъ, Евангелие и за погребението ми, ако предамъ душата си Творцу Богу! и не сж намерыжтъ пари при себе ми за да ся покриятъ тия трошковитѣ, да ся платятъ отъ приходътъ движимаго и недвижимаго имѣния, на първата година. Ако предамъ душата си Богу! по чузди мѣста, далеко отъ кжщжтж си щж ся намерятъ при меня пари за погребението ми споредъ распорежданието писменно нося при себя тъй и за вещитѣ потребни нося съ себе си.

§ 24. Да ся испълни той мой душезаповѣдъ наименовавамъ за душеприкашчики и исполнители слѣдующитѣ мой Еднородци и съотечественници.

Господина Пантей Аврамовича } Братя.
Господина Михаила Аврамовича }

въ Галацъ и Господинъ Георгий Атанасиевича въ Букурещъ съ пълно право подиръ смъртьта имъ или още при животътъ си да назначатъ приемницитѣ си които влязватъ на мѣстото имъ съ еднакво право да назначаватъ приемницитѣ си пакъ тѣ тѣхнитѣ безпрекрывно на вѣчни врѣмена. Г. Г. душеприкашчикитѣ иматъ право тоже каквото и тѣхнитѣ приемници да наредяватъ на мѣстото си въ Одесса повѣренъ, или Епитропинъ на мѣсто сжществующиьжтъ нинѣшний повѣренъ и законню утвърденъ чрезъ и отъ Российското Галацко консолство Господинъ Иванъ Биязи Мавро въ Одесса на 4-го Мая 1867 наименованъ отъ меня да събира сржчно годишнитѣ проценти на вишеизложенитѣ Государствени книги движимаго имѣние и да слѣдва щото му ся законно прикаже отъ меня и послѣ меня отъ моити душеприкашчики които ще употрѣбяватъ и распореждатъ както више-

изложихъ сичко съ чиста съвѣсть и благорасмотрѣние. За управлението си не отвѣщаватъ освѣнъ въ ясно злоупотребление. Ако ся случи нѣкой отъ Г. Г. душеприкашчикитѣ до гдѣ е живъ да не назначи приемникътъ си Свищовското Градско общество чрезъ Школскитѣ попечители назначаватъ на негово мѣсто Едного другиго почтенно лице. Числото на душеприкашчитѣ да не бжда по малко отъ три лица двѣтѣ можътъ да дѣйствуватъ совършенно безъ третьото. Душеприкашчикитѣ ако живѣятъ въ други мѣста иматъ право да назначаватъ повѣренъ или Епитропинъ. Умоляватъ ся да държжтъ точенъ щетъ на ежегодниж приходъ и расходъ отъ Главнити да ся прѣдставя на слѣдующето началство. Всяка пята година да правягъ отъ годишнити щетове кратка вѣдомость която да ся напечятава и раздава на любопитни съотечественици и Единородци. Съсъ вишепоменжтитѣ изложения распоредихъ послѣднята си воля която безъ перемѣна да ся слѣдва за полза на учебнитѣ заведения мжжкаго и женскаго пола на Обществото Свищовскаго Града.

§ 25. Ако бжди нужда да ся преведе сей завѣтъ отъ българский язикъ на какъвъ да е други Г. Г. душеприкашчикитѣ се умоляватъ да настояжтъ да ся преведе отъ Свѣдущъ переводчикъ безъ измѣнение на волята ми изложихъ.

§ 26. Сей завѣтъ да ся напечати и раздаде на нашити Единородци. Трошковити за переводътъ, и напечатаванието му да ся покриятъ отъ приходътъ на 1-та година. Ако не ми ся намѣрятъ пари при смъртьтж ми.

Сей завѣтъ зависи отъ Ибраилското почетно В. Консолство на премудрото правителство Его Величество Фр. Јосифа 1-го Импер. Австрий отъ нѣго правительство ся покровительствувамъ и умолявамъ го покорнѣйше да наблюдава за испълнението по точка Мою Волю.

Ибраила Септемврие двадесять и втори Тисящи Осемь стотинъ Шесть десять седьмое лѣто отъ Спасителя нашего Старому число.

1867 Септемвря 22—С. Ч.

Т. Милановичъ. Theod. Milanoviez. *)

---

*) Гл. Арх. на М-вото на народното просвѣщение, дѣло № 41/1901.

Архимандритъ Максимъ Райковичъ.

„Арх. Максимъ Райковъ, наричанъ на врѣмето си Райковичъ, се родилъ около 1796. година въ Дрѣново. Той дошълъ отъ дѣтинството си въ Лѣсковецъ и се уцанилъ за слуга въ бакалския дюгенъ на Кьоръ Марина. Дѣдо Маринъ обаче, като видѣлъ, че слугата му Минчо има силно желание да се учи, пратилъ го въ Прѣображенския монастиръ, дѣто могло да се добива учение прѣзъ ония тъмни врѣмена за народа и отечеството ни.

„Малкиятъ Минчо, като се настанилъ въ монастира, рѣшилъ да остане за винаги тука. Щомъ порастналъ, рѣшилъ да се подстриже. Подготвенъ отъ монастирскитѣ калугери-учители за пѣвецъ, ръкоположили го за дяконъ и го нарекли Максимъ.

„Лѣсковскиятъ чорбаджия х. Илия х. Цоневъ отишълъ въ монастира на поклонение. Въ врѣме на службата младиятъ дяконъ му направилъ добро впечатление съ своя мелодиченъ гласъ и съ звучната славянска рѣчь. — „Дали не бива да го повикамъ за учитель въ Лѣсковецъ?“ — си помислилъ набожниятъ чорбаджия. И наистина, каквото намислилъ, сторилъ.

„Младиятъ дяконъ отецъ Максимъ почналъ да учителствува въ Лѣсковецъ. Слѣдъ нѣколко врѣме билъ ръкоположенъ въ иеромонашески чинъ, за да може да служи литургия. Учителствувалъ приблизително отъ 1820—1835. год. Получавалъ плата отъ 500 до 1000 гроша.

„Отецъ Максимъ билъ наустничарь. Това не му прѣчило обаче да привлича около себе си жеднитѣ за четмо и писмо момчета. Такива дохождали дори отъ Г.-Орѣховица: славянскиятъ езикъ и родната рѣчь привлича всички. Само чорбаджийскитѣ дѣца продължавали да се учатъ на гръцки и то въ поменатия градецъ, дѣто имало гръцко училище.

„Отецъ Максимъ билъ страшенъ врагъ на гръцкото учение и на гърцизъма. Говорѣлъ противъ него и въ училище, и въ черква, и по улицитѣ. Това му навлѣкло голѣми неприятности и страшни гонения отъ страна на търновския митрополитъ фанариотъ Неофита.

„Лѣсковскиятъ монастиръ „Св. Петъръ и Павелъ" се управявалъ прѣзъ онова врѣме отъ егуменъ гръкъ, който довелъ въ него сума гърци. Това възмутило ревностния българинъ отца Максима: той рѣшилъ да очисти тая българска светиня отъ тѣхъ. Съ тая цѣль напустналъ училището и, съ помощьта и влиянието на родолюбеца х. Илия х. Цоневъ, изриналъ гърка егуменъ и самъ станалъ такъвъ.

„Дѣдо Неофитъ билъ противъ това, защото виждалъ, че се изплъзвалъ изъ ржцѣтѣ му монастирътъ, но трѣбвало да отстжпи прѣдъ натиска на турскитѣ власти: той, не само одобрилъ Максима за егуменъ на монастира, но го и ржкоположилъ за архимандритъ.

„Дѣдо Максимъ се явилъ сега съ по-голѣмъ авторитетъ между народа. Обикалялъ селата и агитиралъ явно противъ гръцкия езикъ въ черковитѣ. Това озлобявало владиката, но нѣмало що да прави. Най-много възмутило него, когато дѣдо Максимъ не му допустналъ да се разпорежда съ монастирскитѣ имоти както съ свои.

„Разказватъ, че Неофитъ поискалъ еднажъ на Георгьовдень, споредъ обичая, двѣ ягнета отъ монастира. Той мислѣлъ, че не ще му се откаже, както било по-прѣди. Дѣдо Максимъ обаче отговорилъ буквално слѣдното: „кажете му, че агнетата ми сж мили и нуждни, и за туй не ги давамъ. Имамъ обаче едно старо куче, което не ми е потрѣбно; него мога да му дамъ". Тоя дързъкъ отговоръ разярилъ фанариота, и той рѣшилъ да се отърве по византийски начинъ отъ смѣлия българинъ.

„Патриаршията въ Цариградъ, по настояване на Неофита, издѣйствувала отъ централната власть, да се заточи дѣдо Максимъ въ Света Гора, като човѣкъ, който не се покорявалъ на духовното и на свѣтското си началство: обвиненъ билъ като бунтовникъ въ Велчовата завѣра отъ 1834. год. Непосрѣдниятъ му духовенъ началникъ обаче, т. е. Неофитъ, рѣшилъ да убиятъ Максима. Послѣдниятъ, увѣдоменъ прѣдварително отъ нѣкой кираджия изъ Горна-

Орѣховица за всичко това, успѣлъ да се скрие на врѣме въ Лѣсковецъ въ кжщата на храненика си Вълча Шоповъ. Когато дошла полицията, намѣрила вѣтъръ. Тя направила сума обиски въ Лѣсковецъ, но напраздно. Кждѣ края на м. юлий дѣдо Максимъ обръсналъ брадата си, остригалъ коситѣ си и, прѣоблѣченъ въ мирски дрехи, побѣгналъ въ Сърбия. Това било около 1845. год.

„Дѣдо Максимъ въ Сърбия билъ туренъ егуменъ на нѣкой монастиръ, но не стоялъ дълго: сърдцето му теглило къмъ родния край. Той напустналъ гостоприемната и братска Сърбия и се озовалъ въ Свищовъ. Тукъ първи пжть той служилъ на славянски, съ което настроилъ противъ себе си свищовскитѣ свещеници, които се гърчеели още. Тѣ съобщили на владиката за туй небивало дотогава събитие въ Свищовъ, — това размърдало духоветѣ на свищовчани и ги накарало на други мисли. Врагътъ се сѣтилъ, кой е тозъ новъ будитель, и веднага се разпоредилъ да го уловятъ. Прѣдпазливиятъ отецъ Максимъ, съ помощьта на свищовскитѣ родолюбци, се качилъ на една рибарска лодка и се озовалъ въ Браила, а послѣ въ Галацъ.

„Будниятъ духъ на дѣда Максима не стоялъ спокоенъ и въ Влашко. Тукъ той сжщо проповѣдвалъ противъ гърцитѣ и ги гонѣлъ отъ всѣ сърдце. Билъ учитель и свещеникъ. Като спечелилъ много пари, основалъ на свои срѣдства българско училище. По интриги на гърцитѣ, ромънскитѣ власти затворили училището и изпждили учителя. На свои срѣдства почналъ да зида българска черква, която напомня и сега на малката тукъ българска колония за нѣкогашната просвѣтителна дѣйность на тѣхнитѣ прѣдци отъ недавнашното бурно минало.

„Дѣдо Максимъ се поминалъ на 25. февруарий 1874. година. Прѣди да умре обаче завѣщалъ имането си за училищата въ България“. *)

Архимандритъ Максимъ Райковичъ завѣщалъ за българското училище въ Галацъ 450 австрийски жълтици. Тѣзи пари били вложени въ кантората на Евл. Георгиевъ въ Букурещъ и до 5/VI. 1899. год. нарастнали на *19,000 фр.* въ

*) Гл. *Забравени родолюбци*, отъ *Е. Спространовъ. Училищенъ прѣгледъ год. VIII. стр. 261.*

облигации отъ Българския заемъ 6% (1888) и донасяли годишна лихва 630 лева [1]).

Българскиятъ дипломатически агентъ въ Букурещъ съ писмо подъ № 905. отъ 2/VII. 1899. г. до Министерството на народ. просвѣщение съобщава, че отецъ Максимъ е оставилъ 1600 австр. жълтици, отъ които 450# на Галацкото училище, която сума до горната дата нарастнала на 22,500 л., 210# завѣщани за висше духовно училище въ България. Тая сума нарастнала до горната дата на 12,500 л. И двѣтѣ суми били облѣчени въ български цѣнни книжа.

Тоя родолюбецъ си направилъ завѣщанието прѣзъ 1874. год. и го оставилъ у Руския консулъ въ Галацъ, а слѣдъ това тѣзи пари прѣминали въ кантората на Евл. Георгиева.

По рѣшение на Министерския съвѣтъ (XVII. постановление отъ 17. мартъ 1901. протоколъ № 8.) лихвитѣ отъ капитала, завѣщанъ за Българското училище въ Галацъ започнали да се прѣдаватъ на Българската църква въ сѫщия градъ, защото училището вече не сѫществувало, а капиталътъ, завѣщанъ за висше училище, семинария или гимназия да се капитализира дотогава, щото отъ лихвитѣ да може да се подържа едно такова училище. [2])

Сегашното състояние на фондоветѣ, завѣщани отъ Армандритъ Максима Райковичъ, е слѣдното: 1. за Българското народно училище въ Галацъ 25000 лева, които даватъ годишенъ доходъ 1500 л., 2. за училищното настоятелство въ Дрѣново 7500 лева, които даватъ годишевъ доходъ 450 лева и 3. за училищното настоятелство въ Лѣсковецъ 3000 лева, които даватъ годишенъ доходъ 180 лева. [3])

Прѣписъ.

Духовно завѣщание.

Во имя отца и сина и святаго духа, аминъ.

Долуподписаний смиренъ рабъ Божий, Архимандритъ Максимъ Райковичъ, като угаждамъ да приближава конецътъ на живота ми, бързамъ до гдѣто имамъ здрави раз-

1) Гл. писмо отъ М-вото на Външнитѣ работи и изповѣданията подъ № 386. отъ 5/VI. 1899. въ архивата на М-вото на народното просвѣщение дѣло № 41. (1899.).

2) Гл. Дѣло № 41/1901. въ архивата на М-вото на народ. просвѣщение.

3) Гл. Бюджетъ за приходитѣ и разходитѣ на разнитѣ фондове прѣзъ 1907. год. стр. стр. 8. и 9.

мишленията си да извърша и послѣднитѣ си християнски и народополезни длъжности.

Прѣдавамъ душата си на създателя ѝ и поржчвамъ на почтеннитѣ господа мои душенастоятели да ме погребатъ по свещенически редъ, а именно: да ме облѣчатъ съ чернитѣ свещенически одежди, които съмъ приготвилъ; върху одеждитѣ да се окачи желтия мѣденъ кръстъ, и послѣ булото ми; да се положи на гроба ми мряморенъ паметникъ съ надписъ какъвто изпълнителитѣ на завѣщанието благоразсждатъ. Желая да се погрѣбе тѣлото ми въ Българската църква Св. Пантелеимонъ, това обаче да стане ако се позволи отъ мѣстното началство.

Обявявамъ какво съмъ подарилъ и броилъ на живота си 500# петстотинъ жълтици австрийски, които се употрѣбиха заедно съ другото количество въ построението на Българската Народна Църква Св. Пантелеимонъ, въ Галацъ; това количество биде прието отъ тогавашний касиеръ Г-нъ Мих. Абрамовичъ, както гласи и самата му разписка.

Понеже два пжти прѣбихъ служитель на Руската Императорска войска, както показватъ свидѣтелствата ми, които имамъ отъ Военнитѣ началници и бидохъ награденъ отъ Императора Александра Николаевича, Господарь Всерусийскаго съ златенъ нагржденъ кръстъ и понеже още отъ тогава останахъ подъ императорското покровителство, за това моля покорно честното Руско Императорско Консулство въ Галацъ да благоволи да има надзорътъ за точното изпълнение на завѣщанието ми.

Тъй сжщо умолявамъ почит. Г-нъ Евлогий Георгиевъ, търговецъ отъ Галацъ, когото опрѣдѣлямъ главенъ мой душенастоятель, при разпореждането на паритѣ и вѣщитѣ ми, да призове да зематъ участие и другитѣ мои душенастоятели, които сж именно назначени по-долу.

За мои душенастоятели назначавамъ и опрѣдѣлямъ слѣдующитѣ почит. г-да: Ев. Георгиевъ, В. Добровичъ, А. Михайловъ и И. Х. Аврамова, които умолявамъ и задължавамъ снисходително да ми разпореждатъ наредбитѣ, паритѣ и вѣщитѣ, споредъ както гласи настоящето мое духовно завѣщание, което никой, безъ изключение духовенъ, военenъ или мирски нѣма право да дръзне да наруши нито една черта отъ разпорежданията ми.

Обявявамъ какво имамъ у г. Прокопия Прокопиевъ, сарафинъ въ Галацъ, 300 жълтици австрийски, дадени подъ лихва по 10% на годината.

Обявявамъ какво имамъ у Г. Евлогия Георгиевъ 1600 жълтици австрийски, дадени подъ лихва 8% на година и тъй всичкий ми капиталъ се състоя отъ 1900 жълтици, който ще се разпореди по слѣдующий начинъ:

1-о) 100 жълтици австр. да се употрѣбятъ за погрѣбението ми; за тази цѣль да се употрѣбятъ и колкото пари се намѣратъ слѣдъ смрътьта въ мѣстопрѣбиванието ми.

2-о) 200 жълтици австр. подарявамъ на народното училище въ Търновското окржжие въ България.

3-о) 450 жълтици австр. да се дадатъ на Българското народно училище въ Галацъ, което се намира при Българската църква Св. Пантелеимонъ.

4-о) 500 жълтици австр. да се дадатъ на Народното училище въ родното ми село Дрѣново, въ Търновско окржжие въ България; отъ тия пари 250 ще бждатъ за мжжкото училище, 250 — за дѣвическото.

5-о) 200 жълтици австр. да се дадатъ на Търновското дѣвическо училище въ България.

6-о) 250 жълтици австр. да се дадатъ на първа Българска Гимназия или Семинария, или друго висше народно училище, което би се учредило най-скоро въ България, въ който градъ или село би било. Всичкитѣ горѣказани пари ще се употрѣбятъ не за построение на училищни домове или заведения, но имено ще служатъ за фондъ, сир. да се осигорятъ на нѣкое мѣсто, дѣто и както г. г. душенастоятелитѣ благоразсждятъ и да се изпращатъ ежегодно само доходитѣ имъ до общинитѣ или училищнитѣ попечители на горѣизложенитѣ градове и села, които сж длъжни да употрѣбяватъ надлежащитѣ доходи отъ завѣщанитѣ количества, споредъ както гласи настоящето ми завѣщание, и никакъ друго-яче, а съ доходътъ отъ 250 оставени за първа гимназия, семинария или друго висше народно училище да се слѣдва както разсждятъ за по-добрѣ г-да изпълнителитѣ на завѣщанието, до гдѣто се учреди казаното заведение.

7-о) 100 жълтици австр. ще се дадатъ на сродницитѣ ми; тия мои сродници, единъ или двама, длъжни сж да се яватъ да приематъ завѣщаното количество отъ г-на Ев.

Георгиева съ подтвърдени писма отъ селското духовно общество, което е длъжно да разсѫди кои сѫ моитѣ по-близжни сродници и на кого по колко се пада да се даде.

Обявявамъ, какво явно се вижда отъ самото ми това завѣщание, че сумата на завѣщанитѣ количества е по-малка съ сто (100) отъ всичкий ми капиталъ даденъ подъ лихва. Слѣдователно, Г. Евлогий Георгиевъ, главний мой душенастоятель, е длъженъ да варди това количество и го даде на тогова, който се яви съ особено писмо отъ моя страна, съ саморѫчний подписъ, и които пари оставатъ на разположението му. Ако въ разстояние на шесть мѣсеца отъ смрътьта ми не се яви това лице, на такъвъ случай рѣченото количество остава да се употрѣби за нѣкоя народополезна цѣль и дѣло отъ г-да душенастоятелитѣ.

Колкото вещи срѣбърни и позлатени, книги, дрѣхи и други нѣща за продавание сѫ намѣрятъ въ прибиванието ми, да се продадатъ и обдържаното отъ тѣхъ количество да се употрѣби за нѣкое украшение и друга потрѣбна работа въ Българската църква Св. Пантелеимонъ въ Галацъ, а колкото нѣща се намѣрятъ, които не сѫ за продаване, да се разпоредятъ и подарятъ комуто каквото прилича по християнский обичай.

Ако, слѣдъ смъртьта ми се случи да остане лихва не земана както ще се види отъ кредитнитѣ ми билети, то г-да душенастоятелитѣ иматъ пълно право да дирятъ съразмѣрната лихва, която да се приложи при завѣщанитѣ 450 за Българското народно училище въ Галацъ.

Настоящето мое завѣщание е писано споредъ желанието ми и добрата ми воля и за увѣрение подписвамъ се саморѫчно съ приложение на печатътъ си; направи се на два екземпляра отъ които и двата подтвърдени отъ тукашното честно Руско Консулство, моето покровителство, единий остава да се пази въ архивитѣ му, а вторий задържамъ азъ.

Галацъ 13 януарий 1873.

Архимандритъ Максимъ Райковичъ.

Свидѣтели { Гавраилъ Г. Аврамовъ
Атанасъ Михаиловъ

Что дѣйствительно вышеозначенное духовное завѣщаніе составленно и подписано собственноручно Болгарскимъ Архимандритомъ Максимомъ Райковичемъ съ приложеніемъ его печати въ присутствий двухъ свидѣтелей Гавраила Аврамова и Анастасия Михаилова, а равно и подписи сихъ послѣдныхъ на сказанномъ завѣщаній учиненую ими также собственноручно въ томъ Росийско Императорско Консульство въ Галацъ и Браиловѣ симъ удостовѣряющъ

Галацъ, 12 мартъ 1873 год.

(п) Консулъ Романенко

Что настоящее копие вовсѣмъ вѣрно съ подлинномъ духовномъ завѣщаніемъ, въ томъ Российское Императорское Консульство удостовѣряетъ съ приложеніемъ казьенній печатъ.

Галацъ, 8 юний 1892

Генералній Консуль Романенко

За вѣрностьта на прѣписа
Секретарь Ив. А. Екзархъ. *)

---

*) Гл. Архива на М-зото на народното просвѣщение, дѣло № 41/1901.

Иосифъ А. Ковачевъ.

1839—1898.

Той се е родилъ на 14. януарий 1839. година въ гр. Щипъ. Въ Щипъ почти не е прѣкъсвало да функционира училището прѣзъ епохата на тежкото двойно робство. Щипяни отдава се отличавали съ своето ученолюбие. Грамотнитѣ въ тоя градъ не сѫ се броили на пръсти, както е било въ повечето български градове. Роденъ Иосифъ Ковачевъ въ такава срѣда, не е могълъ да остане безъ образование. По онова врѣме въ Щипското училище се учили часословътъ, псалтирътъ и други прѣдмѣти, които били въведени въ повечето килийни училища. Слѣдъ като свършилъ Ковачевъ Щипското училище, веднага се родило у него силно желание да се прѣдаде на народо-просвѣтна работа. За такава дѣйность най-сгодно било учителското поприще. Прѣзъ 1855. година той се условилъ за учитель въ с. Гиляни, Скопски санджакъ. Тукъ Ковачевъ просвѣщавалъ гилянчани около 4 години. Скромниятъ селски учитель, Ковачевъ, не се ограничилъ да работи само въ училищната ограда: нему му дошло наумъ да събира и народни умотворения. Нѣкои прѣдполагатъ, че идеята за събиране народни умотворения била внушена Ковачеву отъ нѣкои учени пѫтешественици като Гилфердинга и др.

Съ своя миренъ и тихъ характеръ, както и съ своето усърдие Ковачевъ въ кѫсо врѣме станалъ любимецъ на добродушнитѣ селяни. Ковачевъ спечелилъ любовьта на селянитѣ съ мелодичното и сладко черковно пѣние. Той станалъ привлѣкателна сила: селянитѣ съ нетърпѣние чакали да дойде праздниченъ день и да отидатъ въ черква, та да послушатъ сладкото пѣние на любимия си учитель.

Всичко било добро, обаче самичъкъ Ков. не билъ доволенъ отъ себе си: той съзнавалъ много добрѣ, че съ тѣзи си знания не може да бѫде достатъчно полезенъ на народа си. Въ него се разпалило още повече желанието да слѣдва въ нѣкое висше училище, слѣдъ като се срѣщалъ съ нѣкои чуждестранни пѫтешественици по Европейска Турция. Навѣрно, нѣкои отъ рускитѣ пѫтешественници му

съобщили, че въ Русия може да постжпи въ нѣкое училище и да се изучи безплатно. Съ тази цѣль Ков. напусстналъ учителството и заминалъ за Цариградъ при виднитѣ тогава българи, за да го упжтятъ и улеснятъ въ прѣдначъртаната му работа. Оттукъ Ковачевъ, макаръ и да желаялъ силно да замине за Русия, билъ изпратенъ въ Бѣлградъ, дѣто постжпилъ въ духовната семинария и слѣдвалъ около 3 години. Слѣдъ като се изминали тритѣ години въ Бѣлградъ, Ковачеву се усмихнало щастието да замине за Русия: прѣзъ 1864. год. заминалъ за Киевъ, дѣто постжпилъ за ученикъ въ духовната академия. Въ Киевската духовна академия по онова врѣме покрай богословието академиститѣ изучавали и педагогика. Ковачевъ, макаръ и да постжпилъ въ духовна академия, види се, не ще е ималъ намѣрение да се прости съ учителското звание, затова обърналъ голѣмо внимание на лекциитѣ по педагогика. Съ помощьта на тѣзи педагогически знания Ков. успѣва по-сетнѣ да стане реформаторъ на нашитѣ училища. Жаденъ още отъ учителството за педагогически знания, нему се дала възможность да се запознае по-основно съ много училищни въпроси и съ новитѣ течения, които по-сетнѣ успѣшно прѣсади на българска почва. Още прѣди да свърши Ков. духовната академия, Одеското българско настоятелство, което слѣдило съ голѣмо внимание успѣха на младитѣ българчета, които се учили въ рускитѣ учебни заведения, тъкмило да го изпрати за учитель въ Габровското училище. Ковачевъ, за да се издължи на Одеското българско настоятелство, което го издържало въ академията, приелъ да стане учитель въ Габрово. Слѣдъ като свършилъ Ков. академията, заминалъ прѣзъ родния си градъ, дѣто се видѣлъ съ родителитѣ си, за Габрово.

По онова врѣме въ Габрово билъ главенъ учитель Цвѣтко Самарджиевъ, който още продължавалъ да обучава по Ланкастерската метода. Веднага Ковачевъ се заелъ да изхвърли тая метода и вмѣсто нея започналъ да въвежда прѣзъ 1868. год. *писо-четната метода*, която той наричалъ *нагледна и гласна метода* *) Още отъ самото начало Ков. се заелъ не само да обучава своето отдѣление, но помо-

*) Види се, това наименование е заблудило мнозина наши историографи да смѣтатъ Ков. за разпространитель на *звучната метода*, когато въ неговата метода много малко е заимствувало отъ тая метода, а повече е заимствувано отъ писочетната и оная на нормалнитѣ думи.

Иосифъ А. Ковачевъ.

лилъ и другитѣ учители да хоспитиратъ при него, та да се запознаятъ съ новия начинъ на обучение по четене и писане. Успѣхитѣ на К., постигнати съ ученицитѣ отъ I. отдѣление, зачудили гражданитѣ. Гражданитѣ започнали да приказватъ, че учението при новия учитель станало играчка за ученицитѣ. Това мнѣние се усилило, когато Ковачевъ започналъ да извежда ученицитѣ на открито и да ги учи на гимнастически игри. И въ училищното помѣщение Ков. направилъ прѣобразования: заржчалъ да се направятъ черни дъски, чинове и др. т. Похвалитѣ за новия учитель зели толкова широки размѣри, та дори заспалитѣ въ образователно отношение турци се заинтересували за новия учитель и питали: отдѣ е дошълъ? Както всѣкога, така и сега турцитѣ започнали да подозиратъ Ков. въ лоши замисли противъ турската власть. Особено ги шокирали гимнастическитѣ игри, които наумявали за военнитѣ упражнения, и обстоятелството, че този новъ учитель дошълъ отъ враждебната на турцитѣ Русия. Не се минало много врѣме и за Ков. било донесено на тогавашния Русенски валия Митхадъ паша, който заповѣдалъ на Габровския каймакаминъ да прѣмахне отъ Габрово Ковачева. Заповѣдьта била изпълнена много акуратно: каймакаминътъ прѣдложилъ Ковачеву да напустне Габрово въ най-непродължително врѣме. Това било едно бузшумно интерниране, което огорчило габровци до дънъ сръдце. Щомъ се научили габровскитѣ първенци за заповѣдьта на Митхадъ паша, ударили на молба, дано задържатъ многообичния си и многоуважаванъ учитель, обаче всичко било напусто: молбитѣ не помогнали, и Ков. още не сключилъ годината, трѣбвало да се прости съ уважаващитѣ го габровци и да замине за родния си градъ. Въ Щипъ Ковачевъ не могълъ веднага да си намѣри мѣсто за учитель, затова приелъ да стане учитель въ махалата Ново-село. Това било прѣзъ 1869. год. И тукъ Ков. започналъ да води по новата метода обучението по четене и писане, започналъ да приема хоспитантни учители, които желаяли да се запознаятъ съ новата метода на обучение. И тукъ славата на Ковачева бързо се разнесла между граждани, селяни и учители. Не слѣдъ много врѣме при Ков. започнали да дохождатъ учители отъ по-далечни градове, за да усвоятъ новата метода на обучение.

Основното училище не задоволявало жадната за работа душа на Ков., затова той намислилъ да отвори нѣщо като класно училище съ двѣгодишенъ курсъ. Програмата на новоотвореното училище изработилъ самичъкъ, раздѣлилъ ученицитѣ на класове и започналъ да прѣподава различни прѣдмети. Въ това училище въвелъ и класната и прѣдметната система на обучение. Новоотвореното класно училище отъ Ковачева имало донѣйдѣ характеръ на педагогическо училище, защото покрай общообразователнитѣ прѣдмети въ него се прѣподаване дидактика и методика. Отъ общообразователнитѣ прѣдмети се изучавали богословие, история, и др. т. Съ това училище Ковачевъ се стремѣлъ да удовлетвори въ онова врѣме двѣ най-належащи нужди на нашия народъ: отъ една страна да приготви добри учители, а отъ друга — добри свещеници, затова въвелъ въ училището и педагогически, и богословски прѣдмети. Прѣзъ 1871. година излѣзълъ първиятъ випускъ отъ педагогическо-богословския курсъ на Ковачева. Свършившитѣ били подложени на публиченъ изпитъ, който траялъ 2—3 деня. Подиръ теоретическия изпитъ ученицитѣ били заставяни да държатъ по единъ пробенъ урокъ, за да се види, доколко могатъ да прѣподаватъ изучаванитѣ отъ тѣхъ прѣдмети. И този изпитъ далъ блѣскави резултати: ученицитѣ очудвали присѫтствуващитѣ както съ хубавитѣ си отговори по теория, така и съ умѣлото прѣподаване на пробнитѣ уроци. Слѣдъ тоя изпитъ славата на Ковачева гръмнала надлъжъ и наширъ по нашето отечество. Въ този педагогическо-богословски курсъ имало ученици отъ Габрово, Велесъ, Тиквешъ, Прилѣпъ, София, Плѣвенъ и др. градове.

За обучението на Ковачева по четене и писане имаме свѣдѣния отъ неговото рѫководство и отъ неговия ученикъ, покойния Ив. В. Соколовъ, който е свършилъ прѣзъ 1871. год. първия педагогическо богословски курсъ въ Щипъ.

Съ писмото си отъ 20. III. 1903. г. покойниятъ Ив. Соколовъ ето що ни съобщава за обучението на Ковачева:

„1. Иос. Ковачевъ, прѣди да почнеше откриването на нѣкоя буква, разговаряше съ ученицитѣ за такива прѣдмети, въ името на които да се срѣщатъ буквитѣ, що щѣше да открива.

„2. Ученицитѣ се упражняваха слѣдъ самото откриване на буквитѣ, да ги съединяватъ въ срички, а отъ

сричкитѣ да съставятъ думи. *Ковачевъ* обръщаше голѣмо внимание на ржкописното писмо, а не и на печатното. Буквитѣ, при откриването, се уприличаваха на нѣкой прѣдметъ или на нѣкое животно, което помагаше особено много на ученицитѣ, да ги запомнятъ.

„3. *Иос. Ковачевъ* откриваше най-напрѣдъ най-леснитѣ букви, особено гласнитѣ и шипящитѣ, а подиръ това начеваше да открива и другитѣ букви, но не поредъ, а както дойдеше. Той всѣкога съблюдаваше това правило: *да се отива отъ по-лесното къмъ по-мжчното.*

„4. На печатнитѣ букви *Ков.* обръщаше много малко внимание, а туку-речи всичкото му внимание бѣ съсрѣдоточено върху ржкописитѣ букви. Само при откриванието на буквитѣ се караха ученицитѣ да пишатъ и печатнитѣ букви, колкото да могатъ да ги уприличатъ на нѣкой прѣдметъ, а послѣ почти се забравяше въ писането, и ученицитѣ не се принуждаваха да пишатъ вече печатни букви.

„5. *И. Ковачевъ* употрѣбяваше въ говоренето съ ученицитѣ картини и други помагала, които прѣдставяше въ училището, а нѣкои прѣдмети наблюдаваше на полето заедно съ ученицитѣ.

„6. Звуковетѣ *Ковачевъ* уприличаваше на гласа на вѣтъра, на врабчето и др. т.“

И тукъ Ковачевъ не се ограничавалъ да работи само между четиритѣ училищни стѣни, а пожелалъ да просвѣти и ония, които били вече възрастни и нѣмали възможность да посѣщаватъ училището, затова отворилъ недѣлни курсове, въ които държалъ сказки по черковна и всеобща история. Много селяни и граждани се стичали да слушатъ сказкитѣ на тоя ученъ даскалъ. На търговцитѣ челъ лекции по водене на търговски книги и по смѣтководството. Благодарение на тая усилена и умѣла дѣйность на Ковачева, неговото училище станало огнище, отъ което се пръскала свѣтлина и топлина далече-далече по нашата татковина; неговото училище станало едничко заведение, което приготвяло добри учители и свещеници. Слѣдъ врѣме Ковачевъ се прѣмѣстилъ отъ махалата въ друго училище, което се намирало въ центъра на града, а прѣзъ 1872. година билъ назначенъ отъ владиката за училищенъ инспекторъ въ Кюстендилско. Тая нова длъжность на Ков. налагала да се

обикаля и инспектира инспекционната область, обаче въ онова врѣме такива обиколки не сж били лишени отъ опасность за живота, още повече като знаемъ съ каква грижа сж слѣдни турцитѣ въ ония размирни врѣмена всѣка стжпка на по-събуденитѣ българи. Не се минало много врѣме, и властьта поискала да се махне Ков. отъ тая длъжность. Слѣдъ това Ковачевъ потърсилъ отново учителско мѣсто. Такъво намѣрилъ въ Прилѣпъ, дѣто учителствувалъ три години — отъ 1874—1877. И тукъ учителството на Ков. съставя блѣскава епоха за Прилѣпското училище. Започнала се руско-турската война, която донесе нови изненади, нови неприятности и горчиви минути на нашия просвѣтитель. Тогава Ковачевъ билъ арестуванъ отъ турската власть, закаранъ въ Солунъ и слѣдъ нѣколко врѣме интерниранъ въ родния му градъ.

Настжпи освобождението, и за Ков. настжпи по-блажено врѣме. Сега той продължава своята мирна и тиха народополезна работа. Въ свободна България Иосифъ Ковачевъ е заемалъ високи държавни и общински длъжности: билъ е прѣдставитель въ първото велико учрѣдително народно събрание, окржженъ училищенъ инспекторъ, главенъ секретарь при Министерството на просвѣщението, секретарь и членъ на Държавния съвѣтъ и кметъ на гр. София.

Прѣзъ 1888. год., когато се отвори Висшето училище, той бѣ поканенъ да заеме катедрата по педагогика, която продължава да заема дори до смъртния си часъ. Той четѣше лекции по социология и педагогика и бѣ успѣлъ да спечели любовьта и уважението на слушателитѣ си.

И прѣзъ врѣмето на своето професорство той не прѣставаше да се интересува и да работи, за да се извоюва свободно управление за татковината му.

Въ нашата литература Ковачевъ остави 1. *Български букваръ по звучната метода за народнитѣ училища;* 2. *Ржководство за първоначалното обучение въ четеньето и писаньето по звучната метода;* 3. *Школска педагогія.*

На 31. декемврий 1898. година Ковачевъ напустна за винаги този свѣтъ и се прѣсели въ вѣчностьта. По този случай ето що казва неговия биографъ: „Софийското общество изгуби единъ отъ виднитѣ свои членове, а Висшето училище — единъ отъ своитѣ скромни професори. Името на Иосифа Ковачевъ не е свързано съ нѣкое бурно съби-

тие, съ нѣкоя прочута случка, та да изпжкнеше въ нашия граждански животъ съ, особена сила. Навѣрно мнозина интелигентни, между тѣхъ, може би, и учители, нищо не сж слушали за живота и дѣйностьта на покойния Ковачевъ. У насъ това нѣщо е твърдѣ обикновено. Ние се научаваме за ползотворната дѣйность на нѣкой миренъ, тихъ и скроменъ народенъ труженикъ, особено ако той работи на учителското поприще, само тогава, когато слѣдъ многогодишна тежка работа силитѣ му подгизнатъ и животътъ му прѣсѣкне. Рѣдко нѣкой вѣстникъ ще отбѣлѣжи, че многогодишниятъ учитель едикой-си се поминалъ едикога-си. И това става у насъ тъй благодарение на нашата небрѣжность къмъ себе си, благодарение на нашата разпокжсаность и безгрижность къмъ самоопознаване.

„Кой бѣ Иосифъ Ковачевъ, че печатътъ тъй единодушно отбѣлѣжи голѣмата загуба съ неговата смърть? — Единъ миренъ, тихъ, незлобивъ, скроменъ, ала работливъ и разсждливъ труженикъ на дълга къмъ маика България; единъ отъ първитѣ наши събуждачи, една отъ първитѣ свѣтли личности въ общия мракъ, единъ отъ първитѣ реформатори въ училищното дѣло. Ковачевъ заслужва напълно нашата признателность и нашето почитание за неговата народополезна дѣйность въ полето на народното възпитание и образование. Да въведешъ една нова система на обучението, чрѣзъ която дѣцата бързо и съзнателно да се научаватъ да пишатъ и четатъ, е една отъ онѣзи заслуги къмъ народа, каквато рѣдко се пада на човѣка да извърши. А заслугата на покойния Ковачевъ състои главно въ това, че той замѣни Ланкастерската метода на обучението въ четене и писане съ звучната метода и второ, че той въ разстояние на нѣколко години по единъ опрѣдѣленъ планъ можа да приготви извѣстно число младежи, които се разпръснаха по разни кжтове на България и започнаха да прѣподаватъ по новата метода. А това бѣ много важна стжпка за обързяването на обучението и главно за лесното и съзнателно усвояване на четмо и писмо. Покойниятъ Ковачевъ по темпераментъ, по характеръ и душевенъ строй бѣ именно роденъ за учитель. Нему не се харесваха бурнитѣ работи, голѣмитѣ крѣсъци и необмисленитѣ авантюри. Той обичаше мирния, но плодотворенъ и непрѣкжснатъ трудъ; той гледаше сетнинитѣ и за тѣхъ залѣгаше. Минутното въодуше-

вение и бурното дѣйствие съ тъмно прѣдставление на послѣдицитѣ той избѣгваше старателно. Съ една дума, Ковачевъ бѣ човѣкъ на еволюцията, подпомагана и улеснявана съ планомѣрни дѣйствия, а не на революцията, подтиквана съ трѣсъка на безразсѫдството. И макаръ да бѣ по едно врѣме прѣдседатель на Върховния македонски комитетъ, въ задачитѣ на който влизатъ и революционни планове и дѣйствия, той остана пакъ факторъ на мирното, тихото развитие, на лоялнитѣ постѫпки.*)

Иосифъ Ковачевъ, на когото щастието помогна отъ простъ селски учитель да се издигне до университетски професоръ, не прѣставаше ни за минута да мисли и работи за благото на милата си татковина. Той служи за идеалъ на добъръ съпругъ, честенъ гражданинъ и неуморимъ просвѣтитель. Най-послѣ като вѣнецъ на всичко, що бѣ направилъ прѣзъ живота си, Ковачевъ завѣща скромното си богатство (20,000 л.) за народо-просвѣтни цѣли.

Отъ завѣщанието, което цитуваме изцѣло, се виждатъ идеалитѣ на този родолюбецъ.

Завѣщание.

Долуподписаниятъ Иосифъ А. Ковачевъ, православенъ българинъ, родомъ отъ Щипъ (въ Македония), като взехъ прѣдъ видъ неизвѣстностьта изобщо на послѣдния часъ отъ живота човѣшки, днесъ при съвършено здравъ умъ и съ чиста съвѣсть рѣшихъ да искажѫ чрѣзъ настоящето послѣднята си воля, както слѣдва:

I. Назначавамъ съпругата си Екатерина Иосифъ А. Ковачова за единствена и универсална наслѣдница и завѣтница на всичкото ми имущество, каквото имамъ и каквото по право би ми принадлежало.

II. Въ качеството си на моя наслѣдница и завѣтница съпругата ми, Екатерина Иосифъ А. Ковачева, ще има пълно право да се ползува, и то до животъ, само отъ прихода на горѣпоменатото ми имущество.

III. Цѣлата ми библиотека желаѭ да се подари слѣдъ смъртьта ми на българската гимназия въ Солунъ, или же на българската духовна семинария въ Цариградъ, сир. на

*) Гл. *Училищенъ прѣгледъ*. Год. III. стр. 1199.

онова отъ тия двѣ учебни заведения, дѣто ползата отъ нея би могла да бѫде по-реална.

Туй ми желание ще се удовлетвори отъ казаната ми наслѣдница и завѣтница, ако тя би ме преживяла, въ противенъ случай то ще бѫде удовлетворено отъ испълнителитѣ на завѣщанието ми.

IV. Подиръ смъртьта на съпругата ми Екатерина Иосифъ А. Ковачева, ако тя би ме прѣживяла, сѫщо и подиръ моята смърть, ако азъ бихъ я прѣживѣлъ, и въ двата тия случая цѣлото ми имущество, съ исключение на библиотеката ми, относително която вечъ исказахъ желанието си, ще се капитализира, за да образува единъ постояненъ фондъ, който ще носи название „Наученъ фондъ на Екатерина—Иосифъ."

V. Тоя фондъ ще се пласира, подъ най-дългосрочна лихва въ Българската народна банка или въ друго нѣкое солидно финансово учрѣждение, и когато ще порастне отъ лихвитѣ до сумата, приходътъ на която да отговаря на назначението му, изложено по долу, ще се тури въ исключителното распорежданье на Висшето училище въ София подъ слѣдующитѣ условия:

1) Фондътъ ще се управлява отъ историко-филологическия факултетъ подъ върховния надзоръ на академическия съвѣтъ.

2) Отъ лихвитѣ на капитала ще се издаватъ ежегодишно по една премия въ размѣръ на 1200 лева. ср. и по единъ хонораръ въ размѣръ на 300 лева ср.,

3) Премията ще се опрѣдѣли за най-добрата и самостоятелна студия, прѣдставена по прѣдварително обявенъ конкурсъ върху теми, взети отъ слѣдующитѣ области, на отечествовѣдѣнието: а) еволюция на българския езикъ въ разнитѣ му нарѣчия, б) движението на българскитѣ поселения и тѣхниятъ отдѣленъ културенъ животъ отъ началото до най-новитѣ врѣмена, и в) домашното и школско възпитание на българския народъ прѣзъ разнитѣ епохи на историческия му животъ.

Забѣлѣжка. Когато бихѫ се исчерпали изброенитѣ области, тогава ще могѫтъ да се вэматъ теми и изъ другитѣ области на българското отечествовѣдѣние, които по

мнѣнието на фондовото управление бихѫ имали нужда отъ по-специално изучванье.

4) Хонорарътъ ще се распрѣдѣля между рецензентитѣ, върху които е била възложена оцѣнката на прѣдставенитѣ студии.

5) Опрѣдѣлянього премиитѣ и распрѣдѣлянього хонорарите ще ставатъ отъ управлението на фонда и ще се утвърждава отъ академическия съвѣтъ.

6) Ако ни една отъ прѣдставенитѣ студии не би се одобрила, или же ако до насроченото врѣме никакви конкуренти не бихѫ се явили, и въ двата тия случая, безъ да се прѣкѫсва обявяваньето конкурсътъ прѣзъ всѣка послѣдователна година, премиитѣ ще се държатъ врѣменно при капитала до момента на истеглянього имъ, и получснитѣ отъ тѣхъ прѣзъ туй разстояние лихви, заедно съ остатъцитѣ отъ евентуалното ажио, ще се употрѣбятъ за разноски по операциитѣ на фонда; най-сетнѣ

7) Желалъ бихъ, щото всички удостоени съ хонораръ рецензии да се публикуватъ in exténso въ годишника на Висшето училище или въ друго нѣкое научно списание, издавано въ България.

VI. За испълнители и настоятели на туй ми домашно и собственорѫчно написано и подписано завѣщание опрѣдѣлямъ ректора на Висшето училище въ София, декана на историко-филологическия факултетъ и единъ делагатъ отъ Министерството на народното просвѣщение.

Ст. София, 12 юни 1898 г.

Завѣщатель: (подп.) И. А. Ковачевъ.

Сава И. Радуловъ.

Градътъ Панагюрище е бѣлѣжитъ както за нашето близко минало, така и за нашето по-отдалечено минало. Въ близкото наше минало, тъкмо прѣди освобождението, неговото име се записа въ аналитѣ за бѣлѣжитото срѣднегорско възстание. По-рано той даде на майка България първиятъ български критикъ въ лицето на Н. Бончева, първиятъ български историографъ и уредникъ на нашето учебно дѣло въ лицето на приснопаметния М. Дриновъ, както и първиятъ директоръ на Болградската гимназия, Сава И. Радуловъ. Сава Радуловъ не може да се издигне на еднакво равнище съ Н. Бончева и М. Дринова, обаче и той работи усърдно и добросъвѣстно на нашето книжовно поле, освѣнъ това завѣща спечеленото си съ трудъ и пестовность скромно богатство за народо-просвѣтни цѣли. Поради това заслужва да се кажатъ за него нѣколко думи въ тази ни книга.

Сава И. Радуловъ се е родилъ около 1817—18. год. въ гр. Панагюрище, махалата „Босна", отъ родители Илия и Гена Радулови, които били прости хорица. Тѣ били и доволно сиромаси, дѣто се рекло живѣли „днесъ за утрѣ". Бащата се занимавалъ съ земедѣлие, но пѣсъчливата и камениста почва слабо възнаграждавала честния му и усиленъ трудъ, а майката лѣтѣ по кърa, а зимѣ надъ фурката, както всѣка работна панагюрка, помагала на мѫжа си „дано свържатъ двата края заедно". Тѣ имали още единъ синъ Патйо.

Както казахме, въ първитѣ години на нашия вѣкъ сѣмейството на Илия Радуловъ се сдобило съ дѣте, момче.

Името му нарекли Стойно. Малкиятъ Стойно, бѫдещиятъ „Отецъ Сава", расналъ и порасналъ при родителитѣ си. Първото му възпитание дали не особено строгитѣ му родители. По онова врѣме въ Панагюрище нѣмало училище и Стойно останалъ неукъ.

Бащата не искалъ да направи сина си арабаджия, та намислилъ да го даде на занаятъ. Въ това врѣме Панагюрище се славило съ производството на козиняви чулове и чували, затова Стойно главили за мутавчия.

и взаимно се обучавали. Още сжщата година въ Панагюрище дошълъ Неофитъ Рилски, апостолътъ на Бель-Ланкастеровата метода въ България и бащата на 66-тѣ взаимноучителни таблици. Той дава планъ за ново училищно здание въ Панагюрище, и гражданитѣ скоро започватъ новата постройка. Малката кжщица на Дончо Дерменджийски била съборена и на нейно мѣсто се положили основитѣ на голѣмо двуетажно здание — бждещето училище. Кесария напустналъ Панагюрище, а мѣстото му заелъ нѣкой си даскалъ Курта. Този даскалъ събралъ дѣцата въ една малка стаичка, седналъ по турски, прикаралъ показалката, която била толкова дълга, щото достигала и най-послѣдния ученикъ, захваналъ да боде съ иглата и да показва на ученицитѣ: *азъ, буке, вѣди* . . . .

Щомъ било довършено новото училище, завърналъ се отъ Измиръ и дяконъ Сава. Младиятъ дяконъ заедно съ Груйо отъ Копривщица били условени за учители въ новото училище.

Новитѣ учители въвели въ новото училище показаната имъ отъ отца Неофита Бель-Ланкастерова метода, покачили 66-тѣ взаимноучителни таблици, наредили се ученицитѣ около „полукрузитѣ" и работата се започнала. Азъ, буке, вѣдито на даскалъ Курта било изгонено и замѣстено съ а, бе, ве, ге — сричането.

Да се приеме съ готовность и родушность прѣдложението на отца Неофита за постройка въ гр. Панагюрище но ново грамадно училищно здание, което е било нѣщо необикновено въ онова врѣме, да се снабди сетнѣ училището съ нуждната покжщина и помагала и да се повикатъ за учители такива лица, като дяконъ Сава и Груйо, всичко това се дължело на родолюбието на тогавашнитѣ панагюрски първенци, които се отличавали съ своята интелигентность и любовь къмъ учението, а най-много въ това отношение работили братията х. Кирилъ и х. Анастасъ. „Тѣ бѣха, каже дѣдо Дановъ, людье много интелигентни и образовани на врѣмето си, грижеха се и жертвуваха твърдѣ много за уредбата на училището и за народната просвѣта, у тѣхната кжща азъ видѣхъ първъ пжть рафтове пълни и наредени съ книги, вмѣсто съ паници, както у насъ".

Като учитель дяконъ Сава билъ много добъръ. Той не биелъ ученицитѣ, както обикновено постжпвали по онова

врѣме, напротивъ, той се носилъ кротко, но винаги сериозно съ ученицитѣ и за това пъкъ тѣ го почитали и уважавали като баща. Съ какъвъ авторитетъ се е ползувалъ Радуловъ както между ученицитѣ, така и между гражданитѣ въ Панагюрище, може да се види отъ слѣднитѣ думи на Панагюрския свещеникъ Цвѣтко, който не е билъ неговъ ученикъ: „И днесъ, като минавамъ покрай кѫщата на Радулова, съзимаме нѣкакво страхопочитание, като че ли минавамъ покрай нѣкоя светиня"

Добрата уредба на Панагюрското училище и особено повикването за учитель дяконъ Сава, който се училъ въ чужбина, привлѣкли ученици и отъ околнитѣ мѣста. Между тѣзи сѫ били Христо Г. Дановъ отъ гр. Клисура и нѣкои си Стойчо и Григория. Дяконъ Сава живѣлъ въ училищното здание. Вечерь той отива дома да вечеря и послѣ се завръща да спи въ училището. Прислужници му били Хр. Дановъ, Стойчо и Григория, които живѣли въ едно старо здание близо до училището. Това е било около 1841. год.

Колко годинъ е учителствувалъ С. Радуловъ въ Панагюрище, това не се знае положително. Споредъ г-на Данова слѣдъ двѣ години отъ учителствуването си Радуловъ заминалъ пакъ за Измирь, за да допълни образованието си и да напечата прѣведената отъ него „Стихійная аритметика". Тукъ Радуловъ стоялъ не повече отъ 3—4 години и се завърналъ въ Панагюрище, та пакъ продължавалъ учителствуването си, но едно нещастие станало причина скоро да напустне учителството, па и родното си мѣсто, за да се не върне вече никога.

Прѣзъ лѣтото на 1848. година станало нужда да се поправи училищното здание, а именно да се поразширятъ нѣкои отъ стаитѣ. При тази поправка съвсѣмъ небрѣжно била прокарана една отъ печкитѣ, та благодарение на това на 28. или 29. декемврй сѫщата година се запалва една греда, огъньтъ отъ която обхваща цѣлото здание и го обръща въ пепелище.

Това нещастие било като гръмъ отъ невидѣно върху главата на Сава. Той се засрамилъ отъ съгражданитѣ си, на които мислилъ да принесе полза, а принесълъ врѣда. Наистина, той самъ не запалилъ училището, нито дори е билъ тази вечерь въ училищното здание, но като главенъ учитель и като живѣщъ въ зданието, той смѣталъ и себе

си виновенъ за това нещастие. Съвѣстьта го гризѣла, защото пожарътъ избухналъ изъ неговата стая и билъ причиненъ отъ невнимателностьта на прислужницитѣ му: той се отеглилъ у дома си и дълго врѣме не се мѣрналъ нийдѣ по града, а постоянно ровилъ изъ книгитѣ си. Въ сжщото врѣме му излѣзла и една лоша пришка, която дълго врѣме го задържала въ уединение.

Докато Радуловъ стоялъ въ своето скривалище на доброволенъ адресъ, у него се родила мисъльта да напустне бащиното си огнище, да търси знания въ чужда земя, та съ това да може да се отърве, както той си е мислилъ, отъ прѣзрителнитѣ погледи на своитѣ съграждани.

Още прѣзъ 1849. година дяконъ Сава, безъ да разгласява много много, напуща Панагюрище и отива въ Русия. Споредъ г-на Хр. Данова, той ималъ малко спестени пари отъ учителствуването си и отишълъ въ Одеса пакъ да учи. Понеже Радуловъ е ималъ широки филологически познания, нѣщо което се вижда отъ прѣдговора на нравоучението му, отъ издаденитѣ отъ него граматика и рѣчникъ и отъ останалитѣ отъ библиотеката му книжа, които сж повечето съчинения по филологията, г-нъ М. Т. Влайковъ прѣдполага, че той отъ заминаването си въ Русия до 1853. година, е слѣдвалъ въ нѣкой отъ рускитѣ университети и то по филология.

На 1853. година Сава Радуловъ дошълъ въ Болградъ, дѣто до 1858. година е билъ учитель при основното училище. Прѣзъ този периодъ той пакъ е отивалъ понѣкога въ Одеса да печати нѣкои отъ своитѣ книги. Когато прѣзъ 1858. година се уредила извѣстната Болградска гимназия, той е билъ поканенъ да изпълнява директорската длъжность въ тая гимназия до пристигането на първия титуляренъ директоръ Д. Мутевъ. Когато този послѣдниятъ заелъ своята длъжность, Сава Радуловъ останалъ за управитель на пансиона при гимназията дори до 1868. година, а сетнѣ той се прѣдалъ на литературенъ трудъ и издалъ десеть отдѣлни съчинения, които сж имали главно за цѣль подигането на учебното дѣло въ България.

Покойниятъ книжовникъ и даритель С. И Радуловъ е работилъ върху народо-просвѣтното поле още въ първата половина на миналия вѣкъ. Въ оная ранна доба, когато българинътъ бѣ изгубилъ и поменъ за своето минало

и за народното самосъзнание, когато гръцкото духовенство отъ една страна подъ натиска на панелинизъма се стремѣше да внуши на всички българи, че сж елини, а отъ друга — подъ натиска на груби материялни интереси гледаше да скубе по най-безбоженъ начинъ простодушното българско население, тогава С. И. Радуловъ пригръща скромното и не дотамъ благодарно учителско звание, съ цѣль да буди народа, да махне мрака, въ който бѣ вкаранъ българскиятъ народъ.

С. И. Радуловъ е съврѣменникъ на нашия патриархъ на българскитѣ книжовници и педагози, Неофитъ Рилскй. Малко по-късно отъ Неофита започва самъ да обучава по взаимноучителната (Белъ-Ланкастерската) метода. Ученицитѣ въ онова врѣме срѣщали най-голѣми спънки отъ това, че нѣмало почти никакви учебници. Трудолюбивиятъ Сава Радуловъ се запретналъ да попълни тая празнина и наводнилъ нашата осхждна литература съ учебници и книжки за прочитъ. Учебницитѣ му на врѣмето си били много добри и принесли голѣми заслуги, а учебникътъ му по френски езикъ по Анновата метода се въвеждаше дори до 1886. година, па дори и по късно.

Слѣдъ освобождението на България, Радуловъ се прибира въ Варна, дѣто е прѣкаралъ послѣднитѣ дни на живота си, прѣзъ първата половина на 1887. година. Тукъ той е издалъ книгата „Самодѣятелность", отъ С. Смайлсъ.

Въ Одеса, Болградъ и Варна Радуловъ е прѣвелъ, написалъ и издалъ слѣднитѣ съчинения, които тукъ сж наредени въ хронологически редъ:

1). Гераки, Стихiйная аритметика. Сочинена на Гречески отъ Г. — а на Болгарскiй языкъ преведена отъ Саввы Илiевича панагюрца во употребленiе Болгарскихъ училищъ. Въ Смирнѣ, въ типографiи А. Дамiанова. 1843. 8°. 1 лет. + 132 (144) стр. ц. двѣ драхмы (3 гроша).

2). *Българскый букварь* отъ С. И. Одеса. 1853. 8° 62 стр.

3). *Нравоучение за дѣцата*, прѣвелъ и издалъ С. И. Радуловъ. Одеса въ типографiи Францова и Нитче. 1853. 8° 153 стр.

4). *Галерея* изъ монтионовскы премiи съ добродѣтель и подвизы самоотверженiя въ просты разказы ради юношества (отъ Густава Дезессаръ). Преведе отъ рускый языкъ

С. Радуловъ. Одеса, П. Францовъ, 1857. 8° XXII + 268 (+ 27 . .) стр. ц. 12½ гр.

5). *Ободовскій*, А. Всеобща географія. Составилъ — прѣвелъ отъ Рускый С. Радуловъ. Курсъ първый. Одеса, П Францовъ, 1858. 8° XIII + 74 стр.

6). *Отговоръ* на г-на Мутевѫ-тѫ статеикѫ, която бѣ помѣстена въ Цариградскиятъ вѣстникъ № 2 година 1862 (С. Радуловъ). Цариградъ, Царигр. Вѣстникъ и Содер. 1862. 8° 72 стр. + (А) *записка*, подадена на коммисіѭ-тѫ, която бѣ отрядена да уговаря Българе-тѣ да не сѫ разорявать съ прѣселеніе, и (В) *записка*, подадена дѣто трѣбва. Яшъ, 11 августа 1861 год. 20 стр. *)

7). Радуловъ, С. И. Учебникъ за българскій языкъ. Болградъ 1863. 8° 150 стр.

8). *Постановленія* за българскы-тѣ колоніи и высочайши хрисовулы за тѣхното основаніе и потвержденіе (преведены) (отъ С. Радуловъ). Болградъ, въ училищната книгопечатница 1864. 8° XXIV. + 67 + XII стр.

9). Изученіе, практическо, ромѫнскый языкъ. По метода-та на Д-ръ Анна. Прѣвелъ С. И. Радуловъ. Болградъ 1864. 8° 110 стр.

10). *Священна история* за дѣцата, избрана изъ книги-тѣ на Вехтый и новый заветъ отъ Анна Зонтагъ. Прѣвелъ и издалъ С. Радуловъ, часть I и II. Болградъ; въ училищната книгопечатница 1865.

11). Българскый букварь, нареденъ на новъ легкъ способъ за първоначално обученіе съ нѣколко най-нужны молитвы, и десять-тѣ заповѣди Божы. Отъ С. Радуловъ. Болградъ, въ училищната книгопечатница. 1866. 8° 32 стр.

12). *Нравоученіе* за дѣцата. Прѣвелъ и издалъ С. И. Радуловъ, 2 изданіе. Болградъ 1866. 12° 150 стр.

13). Смирновъ. *Сравнително землеописаніе* или общы познанія. Прѣвелъ С. И. Радуловъ. Болградъ 1866 12° 164 стр.

14). *Послѣдните дни на Іисуса Христа*. Прѣвелъ С. И. Радуловъ. Болградъ 8° 106 стр.

15). Аннъ, Д-ръ Ф. Практическа метода за изучваніе французскый езыкъ. Прѣвелъ С. И. Радуловъ. Болградъ. 1869. 12°. 244 стр.

---

*) Двѣтѣ записки сѫ писани на руски езикъ.

16). Болгарски букваръ, нареденъ по новъ и лесенъ способъ за първоначално обучение. Болградъ, 1870.

17). *Начална граматика* за изученіе на българскый языкъ. По К. Говорова наредилъ. — Книжка I. Словопроизведеніе. Болградъ, 1872. 8. 116 стр. + IV. ц. 7 гр. Книжка II. Словосъчиненіе. Болградъ, 1872. 8° 88 стр. ц. 5 гр.

18). Самодѣятелность. (Selx help). Сочинение на Самуила Смайлса. Прѣвелъ отъ рускый прѣводъ С. Радуловъ. Варна. Печатница на Х. Н. Войниковъ и С-ie. 1885 година.

Желаещъ да бѫде полезенъ на своето отечество и слѣдъ смъртьта си, родолюбивиятъ книжовникъ С. И. Радуловъ е отправилъ прѣзъ 1883. година до Министерството на народното просвѣщение слѣдното прошение, което поради характеристичното му съдържание прѣдаваме буквално и съ сѫщия му правописъ.

Прѣписъ.

До Министерството на Народното Просвѣщеніе.
въ Софія

Прошеніе

Срокътъ на человѣческый животъ на земѭ-тѭ Пророкъ Давидъ опрѣдѣлява 70 до 80 годины. „Дніе лѣтъ нашихъ седъмдесятъ лѣтъ, аще же въ силахъ осъмдесятъ лѣтъ". Кога человѣкъ хване да наближава до тыя годины, тогава той волно не волно трѣбва да почне да се разпорежда съ земното си благо така, като да ся готви на дългъ пѫть. Така и азъ долуподписанный, като сѫмь доживѣялъ по милость Божія до такыва годины, на които, по всѣка вѣроятность, конецътъ не е далече, желаѭ да ся приготвя за тоя дългъ пѫть, сирѣчь, да обезпечѫ до колкото ми бѫде възможно своето малко, почти нищожно имущество така, чтото и подирь смьрть-тѫ ми да не погине, а да приноси ползѫ. Моето желяніе е отъ процентитѣ на пары-тѣ да ся воспитва единъ ученикъ отъ моето родно мѣсто, Панагюрище, въ нѣкое учебно заведеніе, въ каквото ще позволятъ средства-та.

Моето имущество за сега състои въ нѣколко записи и лотеріи Руски и Ромѫнски. Господинъ Евлогіи Георгіевъ въ Букурещъ мя совѣтува миналата година да помолѭ ми-

нистерството на просвѣщеніето въ Софія да пріеме лотарейны-тѣ билеты на своѭ грижѫ.

Ромѫнски-тѣ билеты се именуватъ Scris Fonciar privilegiat, даватъ 5% въ годината, плаща се на 1-ий януарія и на 1-и іулія. Въ сѫщитѣ сроки се плащатъ и руски-тѣ. У мене се намиратъ отъ Ромѫнски-тѣ 4 билеты по 1000 франка, или lei novi и 4 по 100 франка. Русскіе лотарейны пятипроцентныіе билеты 1864 года имамъ два.

Тыя билеты както Ромѫнски-тѣ, така и Русски-тѣ, всепокорно молѭ Министерството на Народното Просвѣщеніе въ Софія да благоволи да пріеме на своія грижѫ, сирѣчь, да прибира отъ нихъ отъ време на време процентьі-тѣ, които да изпраща до мене, доклѣ сѫмь живъ, а подиръ смьрть-тѫ ми да употреби тыя проценты съ още другы, които може да се притурятъ на нихъ, на воспитаніе на единъ ученикъ отъ Панагюрище

Като пріима благоволеніето на Министерството по тая работа, съ първа поща щѫ испроводѭ тыя билеты до него.

Пріемете, молѭ господине министре, моето къмъ васъ уваженіе.

(под.) *Савва И. Радуловъ.*

22 априлія 1883 год.
Варна.

Съ писмо отъ 12/IV. 1883. г. № 991. Министерството на народното просвѣщение е исказало г-ну Радулову искренната си благодарность за неговото прѣдложение, което свидѣтелствува за родолюбивитѣ му чувства, приело напълно това негово прѣдложение и сѫщеврѣменно го приканило да състави надлежния актъ, въ който да се изрази формално неговата воля за бѫдещето распореждане на имота му.

Още прѣзъ мѣсецъ май сѫщата година Радуловъ изпратилъ въ Министерството на народ. просвѣщение ромънски лотарийни билети отъ стойность 4400 лева златни и и два руски билета съ цѣнность 200 рубли.

Съ писмо отъ 12/V. с. г. подъ № 1159. Министерстерството е прѣпратило тия цѣнни книжа въ Българската народна банка съ молба, щото купонитѣ имъ да се изрѣз-

ватъ на врѣме и стойностьта имъ да се испраща г-ну С. Радулову въ г. Варна до второ распореждане.

Въ желанието си да бѫде полезенъ на своето отечество и слѣдъ смъртьта си, С. Радуловъ прѣзъ 1886. год., като видѣлъ, че силитѣ му постоянно отслабватъ и че може скоро да настѫпи фаталния часъ за раздѣлата му съ тоя лъжливъ свѣтъ, при пълно съзнание и безъ ничие принуждение написалъ слѣдния *актъ*, въ който, съгласно желанието на Министерството на народното просвѣщение, е изразена формално неговата воля за бѫдещето распореждане на имота му.

Прѣписъ.

Актъ.

Подписанний Савва И. Радуловъ, родомъ отъ Панагюрище, Варненски житель, който достигнѫхъ по Божия воля срока на человѣческий животъ въ тоя свѣтъ, споредъ както е опрѣдѣленъ отъ пророка Давида: „Дніе лѣтъ нашихъ 70 лѣтъ, аще же въ силахъ 80 лѣтъ", като доживѣхъ до такива години, на които по всѣка вѣроятность конеца не е далечъ, въ желание да помогнѫ повече за своето отечество България, отстѫпвамъ въ пълно расположение на Министерството на Народното Просвѣщение въ Българското Княжество нижеозначенитѣ свои цѣнни хартии, които Министерството да обърне въ единъ ненарушенъ капиталъ, отъ процентитѣ на който да се въспитава по одобрение на поменатото Министерство, единъ ученикъ отъ родний ми градъ Панагюрище въ нѣкое учебно заведение, въ каквото би позволили срѣдствата.—Хартиитѣ, които отстѫпвамъ и прѣдавамъ за тая цѣль на Министерството на Просвѣщението въ София, сѫ слѣдующитѣ: 1) *осемь румѫнски билети* „Scris Fonciar privilegiat" или „Scrissuri fonciare rurale" №№ 3707, 3708, 3709, 3586, 443, 444, 445 и 448 отъ които първитѣ четири всѣкий билетъ съ стойность по (1000) хилядо лева (lei noï), а послѣднитѣ четири, по сто лева, всичко (4400) четири хиляди и четиристотинъ лева; 2) *два руски билети* „перваго внутреннаго займа 1864 года" единий № 2 серия № 16290 и другий № 14 серия № 17202 и двата съ стойность по сто (100) рубли. — Означенитѣ осемь румънски билети и два руски билети съмъ

пратилъ въ Министерството на Народното Просвѣщение при прошение отъ 6 май 1883 и за получването имъ притежавамъ отвѣтно писмо отъ сжщото Министерство, съ дата 22 май 1883 № 124;—3) *единъ записъ* съ дата 22 ноемврия 1876 отъ г. Георгия Сърмадживъ въ Болградъ за (138) стотридесеть осемь австрийски жълтици; 4) *единъ записъ* съ дата 1 септември 1876 отъ г. Костакя Поповичъ въ Браила (1450) хилядо четиристотинъ и петдесеть австрийски жълтици срѣщу, който записъ на 11 юни 1882 получихъ (4000) четире хиляди; 5) *единъ записъ*, съ дата 23 априлъ 1877, отъ г. Никола Василевъ, табакаринъ въ Болградъ за франка (1440) хилядо четирестотинъ четиредесеть, отъ които получихъ (771'25/100) седемстотинъ седемдесеть единъ франкъ и двадесеть и петь стотинки; 6) *единъ записъ*, съ дата 18 априлъ 1882 год., отъ г. Николай Икономовъ въ Болградъ за (100) сто австрийски жълтици; 7) *единъ записъ* съ дата 1 ноември 1883 год. отъ г. Христа Г. Дановъ въ Пловдивъ за (13'470) тринадесетъ хиляди четирестотинъ и седемдесеть гроша въ лира рурска по (116) сто и шестнадесеть; 8) *единъ записъ* отъ 10 май 1863 отъ г. Иванъ Афанасовича въ Болградъ за (140) сто и четиредесеть австрийски жълтици; 9) *единъ записъ*, съ дата 30 юни 1862 сжщо отъ г. Иванъ Афанасовича въ Болградъ за (100) сто австрийски жълтици; 10) *единъ записъ* съ дата 16 априлъ априлъ 1870 отъ сжщия г. Ивана Афанасовича за петь наполеондора. За вишеозначенитѣ три записа на г. Ивана Афанасовича нѣма да се дирятъ проценти (лихви), защото, споредъ разговора, що съмъ ималъ, слѣдъ смъртьта на сжщия Ивана Афанасовича, съ съпругата му, процентитѣ ще се прихванатъ за това, дѣто е квартирувала у него моята племенница Мария. Наслѣдници на покойния Иванъ Афанасовича сж Атанасъ Войниковъ и братъ му Войниковъ, адвокатъ, и двамата жители въ София.—Горѣописанитѣ: единъ записъ на г. Г. Сърмаджиевъ, единъ на г. Поповичъ, единъ на Н. Василевъ, единъ на г. Н. Икономовъ, единъ на г. Хр. Г. Дановъ и три записа на покойния Ивана Афанасовича ще испратѭ наедно съ единъ екземпляръ отъ тоя актъ на г. министра на народното просвѣщение въ София съ писмена молба за възможно по-скоро събиранье стойностьта имъ, както и слѣдуемата законна лихва (освѣнъ на

тритѣ послѣдни), като се отнесе министерството формално до длъжницитѣ ми, а въ противенъ случай и чрѣзъ сѫдъ, за да се състави въ възможно по-непродължително врѣме капитала отъ тѣзи осемь записа и отъ първопратенитѣ ми осемь румънски билети и два руски билети, процентитѣ на който (капиталъ) да образуватъ желаемата ми стипендия. Настоящиятъ актъ, съставенъ и подписанъ въ два екземпляра при най-здравъ разумъ и твърда паметь, които, приподписани отъ трима свидѣтели, които поканямъ за това и завѣрени отъ г. Варненския градско-общински кметъ или отъ г. натариуса при Варненския окр. сѫдъ, ще испратѭ единъ (екземпляръ) господину Министру на народното просвѣщение въ столицата на княжеството у София, а другиятъ ще испратѭ до г. Панагюрско-градско-общ. кметъ за да се пази въ архивитѣ на толкозъ милия ми роденъ гр. Панагюрище. — Варна 25 мартъ Св.-Благовѣщение 1886 г.

(подп.) **Савва И. Радуловъ.**

Свидѣтели:
(подп.) К. Мирски
" Хр. Войниковъ
" Свещ. С. Поповъ
" А. П. Велчевъ

Долоподписаний удоствѣрявамъ, че подписа Савва И. Радуловъ, въ този актъ е писанъ собственорѫчно въ мое присѫтствие Теодоръ Моткуровъ, нотариусъ при Варненския окр. сѫдъ, въ нотариалната канцелария на сѫда, отъ Савва Илиевъ Радуловъ, Варненски житель лично менъ извѣстенъ. По регистра № 293 гр. Варна 29 мартъ 1886 година. Нотариусъ: Т. Моткуровъ.

Щомъ се получилъ този актъ въ министерството, то още сѫщата година взело всички възможни мѣрки да прибере стойностьта на записитѣ, за които е дума въ точки: 3, 4, 5, 6, 8, 9 и 10 на сѫщия актъ. но не е могло да прибере нито стотинка, поради това, че всичкитѣ записи били много просрочени и отъ първоначалнитѣ длъжници нѣкои измрѣли, а други станѫли съвършено несъстоятелни. Само г-нъ Хр. Г. Дановъ е внесълъ напълно дължимата сума заедно съ припадащитѣ се лихви.

И така завѣщаниятъ капиталъ отъ покойния книжовникъ и родолюбецъ С. И. Радуловъ се е образувалъ:

1. Отъ стойностьта на ромънскитѣ лотарийни билети въ размѣръ 4400 л. зл.

2. Отъ стоиностьта на два руски билети отъ по 100 рубли отъ първия вжтрѣшенъ заемъ 1864 г. и

3. Отъ внесената сума отъ г. Хр. Г. Дановъ въ размѣръ 4272 лева.

Този капиталъ е билъ вложенъ въ Българската нар. банка и на 1. юни 1896. г. се е въскачилъ на сума 14.717 лева златни, когато наново е оставенъ въ банката за капитализиранье прѣзъ 5 години съ по 7% лихва, тъй щото щото на 1. юли 1901. г. той се увеличи на сума около 21'000 л. златни и дава банковъ доходъ 1260 л. годишно, като се смѣта, по сегашнитѣ распоредби на банката, 6% годишно. Понеже тая сума не е достатъчна за издържанье на единъ стипендиянтъ въ странство, то фонда биде оставенъ въ банката да се капитализира още за петь години и тогава, т. е. отъ 1906. година, се прѣдполагаше да се изпълни волята на завѣщателя обаче и досега не е отпущана никаква стипендия отъ този фондъ. *)

Този фондъ на името на Савва Радуловъ на 31. XII. 1905. год. достигналъ сумата 27081'40 лева, но понеже и този капиталъ не дава лихва, каквато да стига за единъ стипендиянтъ въ странство, Министерството го е оставило въ Бъл. Нар. Банка на капитализиранье още за петь години.

---

*) Тѣзи свѣдѣния съ малки поправки и допълнения сж заети отъ сп. *Училищенъ прѣгледъ* кн. 12. год. III.

Теодоръ Хр. Пулиевъ.

Градецътъ Карлово справедливо се гордѣе, че е отгледалъ добри патриоти. Жителитѣ на тоя балкански градъ още отъ ранна доба прѣзъ турското робство се радвали на добро училище, което пръскало свѣтлина въ града и околностьта му. Тамъ се е подвизавалъ извѣстниятъ елинистъ Райно Поповичъ; тамъ сѫ се възпитавали извѣстнитѣ по своя патриотизъмъ Сава Раковски, Гавраилъ Кръстевичъ, както и най-голѣмия български благодѣтель Евлогий Георгиевъ. Пламъкътъ, що раздухалъ Райно Поповичъ, тоя чутовенъ просвѣтитель на врѣмето, въ сръдцата на своитѣ ученици не угасна до края на нашето робство подъ турцитѣ. Влиянието на Райно Поповича продължава още да се проявя.

Единъ отъ Райновитѣ ученици е и сегашниятъ карловски благодѣтель Теодоръ Хр. Пулиевъ. Той се родилъ въ гр. Карлово прѣзъ м. августъ 1839. година. Първоначалното си образование получилъ при покойния даскалъ Райно Поповичъ. Слѣдъ това отишълъ въ Пловдивъ и постѫпилъ въ Пловдивското училище, дѣто по онова врѣме учителствувалъ Найденъ Геровъ. Тукъ, и при Н. Герова, Пулиевъ продължилъ не само своето образование, но се култивирало още повече патриотическото чувство у младия Теодора. Разбира се, тогавашнитѣ училища въ България не били въ състояние да задоволятъ напълно жедната за наука Теодорова душа, затова той заминалъ за Букурещъ при братовчеда си Христо Георгиевъ, братътъ на Евлогий Георгиевъ; тамъ билъ настаненъ въ единъ грьцки пансионъ, дѣто прѣстоялъ около двѣ години. Отъ Букурещъ Пулиевъ заминалъ за Виена да слѣдва по търговията. Тукъ той постѫпилъ въ търговско училище и слѣдвалъ три години. Слѣдъ това се завърналъ въ Галацъ и се установилъ въ търговското заведение на братовчеда си Евлогия Георгиевъ. Подиръ освобождението се прибралъ въ родния си градъ Кар-

лово, а слѣдъ това се прѣселилъ въ Пловдивъ, дѣто живѣе и сега.

Послѣднитѣ години Т. Пулиевъ, понеже е боленъ, прѣкарва по-голѣмата часть врѣмето си у дома и се грижи какъ да нареди богатството си, та да принесе колкото се може по-голѣма полза на народо-просвѣтното дѣло. Ржката на Пулиева е доста щедра, когато се окаже случай ла прави благодѣяния, напр. той е единъ отъ най-честитѣ и най-щедритѣ дарители на безплатнитѣ ученически трапезарии въ Пловдивъ.

Миналата година на г. Т. Пулиева е хрумнала благородната идея да съгради въ гр. Карлово на свои срѣдства здание за безплатна ученическа трапезария. Още по-рано г. Пулиевъ подарилъ на Дружеството за безплатна ученическа трапезария въ Карлово пасбището *Юмрукъ-чалъ* въ с. Митиризово, Карловска околия, а съпругата му, г. Ана Т. Пулиева, подарила на сжщото дружество своето пасбище *Суютлю-бурунъ*, находеще се въ горѣказаното село.

Отначало г. Пулиевъ отредилъ 6000 лева за зданието на Карловската трапезария. Слѣдъ това Карловскиятъ кметъ въ единъ разговоръ съ дарителя съобщилъ, че 6000 л. не стигатъ за проектираното здание, но дружеството ще се потруди да събере недостига отъ други мѣста, обаче г. Пулиевъ веднага заявилъ, че не приема другъ да се мѣси въ постройването на сградата, затова обѣщалъ да поеме всичкитѣ разноски върху си.

Благодарнитѣ карловци рѣшили да наименуватъ проектираното здание и дружеството за безплатни ученически трапезарии, както и фонда на това дружество съ името „Тодоръ и Ана Хр. Пулиеви“, освѣнъ това въ Карлово е наименувана и една улица на името на Тодора Хр. Пулиевъ.

Дружеството за безплатни ученически трапезарии въ Карлово е избрало за свой почетенъ прѣдседатель г. Пулиева. За намѣрението на този благодѣтель директорътъ на Карловското V — класно мжжко училище пише до Министерството на просвѣщението слѣдното:

Теодоръ Хр. Пулиевъ.

М. Н. П.
Дирекция на карловското
V. класно мжжко училище
№ 363.
28 септемврий 1906 год.
г. Карлово.

До Господина
Г-на Министра на
Народното Просвѣщение
въ ст. София.

Считамъ за своя длъжность, Господине Министре, да донеса до знанието Ви единъ новъ актъ на благотворителность отъ извѣстния Ви вече благороденъ Господинъ Теодоръ Пулиевъ въ гр. Пловдивъ.

На 8 октомврий т. г. ще се положи основния камъкъ на здание за безплатни ученически трапезарии въ Карлово, което ще носи името „Ана и Теодоръ Хр. Пулиеви" и за което той ще изразходва навѣрно 12 — 15000 лева. — Това красиво здание (проектирано отъ архитекта Лазаровъ), вече паметникъ за г. Пулиева, ще бжде издигнато въ бждящия проектиранъ дворъ и градина на повѣреното ми училище и ще съдържа: 4 стаи, салонъ съ сцена (10×15 метра), изба и кухня. — Дарителя го прѣдназначава и за други благотворителни и приходни цѣли, а сжщо тъй и за мѣсто дѣто въ бждяще да се обучаватъ бѣдни дѣца по ржчна работа.

Не прѣди много врѣме Г-нъ Пулиевъ подари все за фонда „безплатни ученически трапезарии" едно свое пасбище въ Карловския балканъ, което съ негово съгласие настоятелството на дружеството продаде за сумата 2400 лева. —

Тази година, слѣдъ прѣмѣстване училището въ отстжпеното по-рано за казарма здание Г. Пулиевъ изразходва повече отъ 200 лева само за уредбата отново на ученическата читалня, а и продължава да се грижи за нови подобрения.

Отъ сношенията, които имамъ съ благодѣтеля г. Пулиевъ, съмъ се увѣрилъ, Господине Министре, че той, затворенъ по болесть въ своята кжща, живѣе съ постоянната мисъль върху уреждането на своитѣ благодѣния въ Карлово.

И. д. Директоръ: *С. Велчевъ.*

По случай полагането основния камъкъ на сградата за безплатна ученическа трапезария въ Карлово Министерството на народната просвѣта ето що пише на г. Пулиева:

Министерство
на
Народното Просвѣщение
№ 16570.
5 октомврий 1906 год.
г. София.

До Господина
Теодора Хр. Пулиевъ
въ гр. Пловдивъ.

Многоуважаеми Господине Т. Пулиевъ,

Господинъ Директорътъ на Карловското V-класно мжжко училище съ писмото си отъ 28/IX. т. г. подъ № 363. ми донася извънредно приятната вѣсть, че на 8. того въ Карлово ще се положи основниятъ камъкъ на зданието за безплатна ученическа трапезария, което ще се съгради съ Ваши срѣдства и ще носи Вашето и на госпожата Ви име. Тая вѣсть не бѣ никаква изненада за мене: азъ имамъ свѣдѣния, че Вашата щедра ржка е дарявала суми и за Пловдивскитѣ безплатни ученически трапезарии. Министерството ми, като взе прѣдвидъ, колко сълзи сте изтрили отъ очитѣ на бѣднитѣ ученици, които посѣщаватъ основнитѣ училища въ Пловдивъ, колко сълзи ще бждатъ изтрити отъ очитѣ на дѣца и майки въ Карлово, когато проектираното отъ Васъ здание бжде свършено, колко бѣдни дѣца ще получатъ основно образование, благодарение на Вашата щедра подкрѣпа, каква неоцѣнима заслуга е да се нахрани единъ гладенъ и живѣщъ въ мизерия ученикъ, както и да му се даде възможность да посѣщава училището, като взе прѣдвидъ, че мнозина ученици не могатъ да се ползуватъ отъ благодатното влияние на училището, а ако посѣщаватъ училището, показватъ слабъ успѣхъ, само защото нѣматъ съ що да се нахранятъ у дома, не намира думи, съ които да Ви изкаже своята благодарность и да Ви поздрави за това високохуманно прѣдначинание.

Бждете уверени, благодѣтелю, че паметникътъ, що си издигате съ проектирането отъ Васъ здание за безплатна ученическа трапезария въ Карлово ще наумява винаги за добрата Ви и сътрадателна къмъ бѣднитѣ душа. Наредъ

съ тоя паметникъ Вие си издигате и другъ още по-величественъ въ сърдцата на облагодѣтелствуванитѣ отъ Васъ гладуващи ученици. Въ това отношение Вие сте достоенъ за всѣко уважение и почить, Вие още отсега служите за назидание на всички, които иматъ богатство, като имъ показахте, какъ да се оградятъ съ почить и уважение отъ страна на съврѣменницитѣ си и на бждещитѣ поколѣния.

Като Ви пожелавамъ здраве и дългъ животъ да се наслаждавате отъ резултатитѣ на Вашитѣ благодѣяния, оставамъ съ отлично къмъ Васъ почитание.

(подп.) Министъръ: *Д-ръ Ив. Шишмановъ*

Началникъ на отдѣлението: *Н. Лазаровъ.*

Хаджи Генчо Гулевъ.

Той се е родилъ въ Тетевенъ на 8. ноемврий около 1840. и 1842. година. Годината на ражданието си не помни и самичъкъ Х. Генчо. Баща му Иото Лаловъ Гульовъ е взетъ храненикъ отъ с. Брусенъ, Тетевенска околия, и усиновенъ отъ Лала Гульовъ, се занимавалъ съ търговия, бакалия и кожарство. Когато синътъ достигналъ 12—14-годишна възрасть, бащата умира. Това било прѣзъ 1854. година. И така, майка му Тота Пѣева Влаевска остава вдовица съ нѣколко дѣца. Генчо билъ най голѣмото момче на родителитѣ си и макаръ да билъ още доста младъ, нагърбилъ се да продължи и води бащината си търговия. Покрай търговията той се занимавалъ съ кожухарство, кожарство, джелеплъкъ, кръчмарство, додѣто се усилила търговията му. Трудолюбивиятъ Генчо заедно съ брата си Васила лека-полека достига доста завидно положение и става единъ отъ първитѣ търговци въ Тетевенъ. Хаджи Генчо е здравъ и до днесъ и се занимава усърдно съ търговията си въ Тетевенъ.

Старитѣ богаташи обикновено намирали за добрѣ да благодарятъ Богу, за дѣто имъ помогналъ да станатъ богати и щастливи, чрѣзъ едно поклонение надъ Божия гробъ въ Иерусалимъ. Така и нашиятъ благодѣтель Х. Генчо намислилъ да отиде на поклонение въ Иерусалимъ. Прѣзъ 1901. год. на 10. февруарий той тръгналъ. Отиването до Иерусалимъ и връщането обикновено се продължава около една година, а „въ една година всичко става“. Х. Генчо, като знаялъ, че човѣкъ не знае, кога ще го застигне смъртьта, и за да не остави работитѣ си неуредени, а още повече да се осуетятъ проектиранитѣ благодѣяния, прѣди да тръгне за Иерусалимъ, си направилъ завѣщанието, споредъ което оставялъ почетната сума отъ 20000 лева за направа на едно училище въ Тетевенъ. Хаджи Генчо поставилъ и друго условие: ако се случи въ това врѣме да се помине, завѣ-

тоизпълнителитѣ да съградятъ съ двадесетьтѣ хиляди лева училището, ако ли се завърне живъ и здравъ, самъ ще построи училището. Провидѣнието чуло горещата молба на тоя благороденъ старецъ, помогнало му да прѣкара щастливо пжтешествието до Иерусалимъ и обратно и на 10. май с. г. се завърналъ хаджия въ Тетевенъ. Сега оставало на Х. Генчо да започне да гради училището; веднага започналъ да приготвя материялитѣ за училището и на Св. Духъ прѣзъ 1905. година се положи основниятъ камъкъ за училището и се започна градението му. Зданието се свърши до края на м. августъ миналата година.

И така ученолюбивиятъ и набоженъ Х. Генчо съ постоянното си трудолюбие, пестовность и ученолюбие достигна да заеме първо мѣсто между тетевенскитѣ граждани, да се ползува съ всеобщо уважение, а училището ще му служи за най-добъръ споменъ за неговата добра душа.

Прѣзъ миналата година единъ тетевенски дописникъ ето що пише за благодѣянието на Х. Генчо:

гр. Тетевенъ, 18. юлий 1906.

„Приятно ни е да съобщимъ, че строящето се отъ миналата година насамъ здание за основно училище отъ благодѣтеля х. Генчо се привършва вече. За изравняването, оградането на училищния дворъ и постройката на нуждницитѣ, работятъ усилено нѣколко работника; най-късно до 10. августъ всичко е вече готово. Отъ настжпащата учебна година, въ него ще се помѣщаватъ дѣцата-ученици, идещи отъ „долния край“ на града.

„Това училищно здание, поставено на едно по-високо мѣсто, надъ черковната улица, близо къмъ „Мраморъ махала“, до сѣмейството Кутеви и Куманови, по своята масивна и добра направа прави впечатление на най-красиво обществено зданине въ града. Гледката, както отъ него къмъ цѣлия тетевенски хоризонтъ, така и отъ нѣкой юженъ хълмъ къмъ него, е истинско очарователна. Отпрѣдъ на хубавия фасадъ се бѣлѣе съ вдълбани бронзови букви една мраморна, четверожгълна плоча съ слѣдния надписъ: „Настоящето училище е съградено отъ поклоницитѣ Х. Генчо, Х. Злата Югови Тотини Гулеви.

„За споменъ.
„гр. Тетевенъ 1905 г.

Хаджи Г. Гулевъ.

„Да се работи и да се правятъ жертви за процъвтяването и напрѣдъка въ всѣко отношение на града, за което „благотворителностьта“ е най-важния факторъ, ето кое трѣбва да бжде „лозинката“ на всѣки гражданинъ.

„Хвала и слава на високопочтенитѣ поклонници!“

Хаджи Ненчо Д. Палавѣевъ.

Единъ отъ рѣдкитѣ наши благодѣтели, чието име не е извѣстно на широката публика въ България, е Хаджи Ненчо Палавѣевъ. Още отъ млади години прѣдаденъ на търговска работа и то доста далечъ отъ България, Палавѣевъ не можеше да си спечели голѣма извѣстность въ България, която той обича повече, отколкото мнозина, които живѣятъ въ нея и които се наслаждаватъ отъ благата й. Но при все това добритѣ люде съ добритѣ си дѣла лека полека отъ неизвѣстни ставатъ извѣстни, и благодѣянията имъ се запечатватъ дълбоко въ сърдцата на благодарнитѣ потомци. Такъвъ е случаятъ и съ скромния копривщенски благодѣтель хаджи Ненчо. Кой е х. Ненчо?

Той се е родилъ въ Копривщица прѣзъ м. мартъ 1861. година. Още отъ малъкъ той проявилъ голѣма наклонность къмъ учението, затова и родителитѣ му го настанили да се учи въ Копривщенското училище отначало при учитель Груйо, а по-сетнѣ при учителя Тодоръ Бучковъ. Бащата на х. Ненчо отдавна търгувалъ въ Египетъ съ абаджийски издѣлия, поради това и всѣка година отивалъ въ Египетъ. Въ Каиро, столицата на Египетъ, х. Ненчовия баща въртѣлъ доста добра търговия. По едно врѣме той намислилъ да впрѣгне въ работа и първия, и многообѣщаващъ Ненчо. Когато Ненчо достигналъ 13-годишна възрасть,—това било прѣзъ 1874. година, баща му го завелъ въ Каиро. Дълго врѣме Ненчо помагалъ усърдно и сполучливо въ търговията на баща си. Работата имъ вървѣла много добрѣ, но съ настѫпване на нашето освобождение, промѣнили се и обстоятелствата: въ сръдцето на х. Ненчовия баща се породила силна тѫга за родното мѣсто, а заедно съ това баща му усѣтилъ силно влѣчение да се върне въ България, дѣто вече се отваряше широкъ просторъ за свободна работа, пъкъ и да се наслаждава отъ свободата въ своята татко-

вина. Отъ друга страна, слѣдъ английската окупация на Египетъ търговията съ абаджийскитѣ издѣлия започнала да удря назадъ. Поради това бащата на х. Ненчо и братъ му напускатъ за винаги Египетъ; само х. Ненчо не пожелалъ да се върне въ отечеството си; той останалъ въ Каиро, дѣто продължавалъ да се занимава съ дребна търговия. Разбира се, че животътъ на х. Ненчо, откакъ останалъ самичъкъ въ Египетъ, не е билъ лекъ, но той понасялъ съ мѫжество всичкитѣ несгоди на живота въ чужбина. При всичкитѣ несгоди и мѫчнотии прѣдприемчивитѣ, трудолюбивитѣ и характернитѣ люде не биватъ изоставяни отъ сѫдбата. Така сѫдбата бдѣше винаги върху х. Ненча и награди доста богато неговия трудъ.

Търговскитѣ работи на х. Ненча отъ день на день напрѣдвали все повече и повече, затова той ималъ случай да пропѫтува надлъжъ и на ширъ цѣлия Египетъ по продължението на рѣката Нилъ, дори до Хартумъ, пѫтувалъ въ Суданъ, въ аравийското крайбрѣжие на Червено море, билъ е по работа въ Джеда, пристанището на Мека, въ Ходеида, пристанището на Санаа, въ Аденъ и е слизалъ дори до Занзибаръ, юго-източна Африка. По търговски работи той посѣтилъ нѣкои точки на Индия, като Бомбай, Калкута, Коломбо, Мадрасъ и др.

Благодарение на неговата енергия и на неговия търговски духъ, благодарение на опитностьта му и познаването на езицитѣ български, гръцки, арабски, турски, руски, италиянски и бухарски, той лека-полека успѣва да завърже търговски сношения въ Египетъ съ Арабия, Суданъ и направо съ Англия. Като земемъ прѣдвидъ само броятъ на езицитѣ, що е изучилъ Палавѣевъ, лесно е да разберемъ, че той е надаренъ отъ природата съ рѣдка интелигентность и затова отъ обикновенъ копривщенски школникъ се издигналъ до степень на необикновенъ полиглотъ. Съ такъвъ природенъ умъ, съ такова горещо отечестволюбие и съ такава твърда воля, ако той бѣ получилъ систематическо образование и бѣ останалъ въ България, навѣрно, щѣше да заема сега видно мѣсто като общественъ и културенъ дѣецъ.

Неуморимиятъ му трудъ го възнагради богато: днесъ Хаджи Ненчо Д. Палавѣевъ е доста добъръ търговецъ и

Хаджи Н. Д. Палавѣевъ.

състоятеленъ човѣкъ. Богатството си той дължи не само на търговията, но и на земедѣлието. Той притежава недвижими имоти въ околностьта на Каиро, въ Зейтунъ, въ Маргъ, въ Каиро и пр. Засега х. Ненчо се занимава съ банкерство, покрай другата търговия съ английски стоманени издѣлия.

Труднитѣ врѣмена, които е прѣживѣлъ х. Ненчо въ Египетъ, го заставили да потърси покровителството на нѣкоя силна държава. Както нашитѣ търговци въ Ромъния до освобождението ни прибѣгвали до руско поданство, така и х. Ненчо намѣрилъ за добрѣ да стане руски подданникъ. Така той и досега продължава да е руски подданникъ, защото доскоро ние нѣмахме дипломатически или търговски агентъ въ Египетъ.

Хаджи Ненчо Палавѣевъ, откакъ напустналъ България, само веднажъ прѣзъ 1884. година се връщалъ въ родния си край. При все това въ неговото сърдце никога не е угасвала любовьта къмъ отечеството ни, напротивъ, съ течение на врѣмето като че ли се повече и повече разпалвала. Това виждаме отъ редицата благодѣяния, що е правилъ и продължава да прави на българи и на своя роденъ градецъ. Голѣма часть отъ българитѣ, които по една или друга причина сѫ отивали въ Каиро, сѫ прибѣгвали за помощь до Палавѣева, а той никому не отказвалъ да услужи, съ каквото може. Както всѣки скроменъ и истински благодѣтель, той никога не е търсилъ благодарность или отплата за направенитѣ услуги.

Захвърленъ отъ сѫдбата далечъ отъ отечеството си, всрѣдъ чужда нему мухамеданска срѣда, той посрѣщалъ съ отворени обятия всѣки свой сънародникъ. Къмъ всички болни отъ туберкулоза българи, които сѫ търсили спасение подъ чистото небе на Египетъ, той е билъ истински братъ. Когато покойниятъ български митрополитъ Мелетий отишълъ въ Египетъ да се лѣкува, ползувалъ се е съ услугитѣ и съвѣтитѣ на х. Ненча. Скоропостижната смърть на владиката му е създала много грижи: той се грижилъ за настаняването му въ болницата, за цѣренето му и за погребението му. Владиката издъхналъ на рѫцѣтѣ му.

Когато сегашниятъ руски Императоръ Николай II., още като прѣстолонаслѣдникъ, ходилъ въ Египетъ, х. Ненчо го

придружавалъ въ повечето отъ разходкитѣ му изъ страната на нѣкогашнитѣ фараони.

Заслугитѣ на този рѣдъкъ и милъ българинъ били оцѣнени прилично отъ всички българи, които сѫ отивали въ Каиро, и затова билъ прѣдставенъ на Н. Ц. В. Българския князъ за награда. Послѣдниятъ го удостоилъ съ орденъ за гражданска заслуга IV. степень.

Добринитѣ на х. Ненча съ това не се изчерпватъ: като родолюбивъ българинъ, у когото староврѣмския нравъ е останалъ чистъ, а скитанията по чужбина сѫ го докарали до една доста висока интелигентность, макаръ и отдалеченъ отъ роднини, приятели и отъ отечеството си, никога нѐ прѣставалъ да обича отечеството си, а особено родния си градъ Копривщица. Плодъ на тая безгранична обичь сѫ благодѣянията, съ които е удостоилъ родния си градъ. Прѣзъ 1900. год. той построи въ Копривщица здание до черквата съ салонъ за епитропитѣ, за свѣщарница, кръщалница и за госте, което му струва 2200 л. зл.; прѣзъ 1902. год построи париклисъ „Св Архангелъ“, който му струва около 3200 лева; сега той ще строи въ родния си градъ читалищенъ салонъ, който ще му струва най-малко 20000 л.

Близки негови приятели разправятъ, че този родолюбецъ и благодѣтель има широки планове за други благодѣяния не само за родния си градъ, но и за цѣла България.

Намъ не остава нищо друго, освѣнъ да изкажемъ голѣмата си благодарность г-ну Палавѣеву и да му пожелаемъ дългъ животъ, да работи и печели за благото на нашето отечество, което не ще забрави да го постави на приличното мѣсто въ реда на заслужилитѣ българи.

Аврамъ Ивановъ Беровъ.

Аврамъ Ив. Беровъ, синъ на Ивана Беровъ и Тодора Карапапазова, е роденъ прѣзъ 1829. година въ гр. Лѣсковецъ. Дѣтинството си прѣкаралъ въ родния си градецъ при родителитѣ си. Баща му се занимавалъ съ земедѣлие. Прѣзъ 1848. година заминалъ заедно съ вуйчо си Ганю въ Крайова (Ромъния), дѣто захваналъ да се занимава съ градинарство. На тая работа останалъ само двѣ години. Слѣдъ това вуйчо му го намѣрилъ за способенъ да управява бакалския му дюкянъ, затова го извадилъ отъ градината и го поставилъ да работи въ бакалския му дюкянъ. Тукъ Аврамъ не билъ самостоенъ: въ всичко зависѣлъ отъ вуйчо си, затова започналъ да мечтае за самостойна работа. Докогато работилъ на вуйчовия си дюкянъ, той печелилъ опитность и пестилъ отъ скромната си заплата. Спестената сума отъ заплатата по-сетнѣ му послужила за капиталъ, когато си отворилъ своя бакалница. Не се минали много години, и Аврамъ се почувствувалъ въ сила да си отвори самостоенъ дюкянъ. Намисленото било турено скоро въ изпълнение: той се отдѣля отъ вуйчо си и си отваря свой дюкянъ въ Крайова. И той, като вуйчо си, започналъ да търгува съ бакалски стоки. Честностьта, трудолюбието и пестеливостьта му помогнали да спечели голѣмо богатство. Вдаденъ въ търговията си, той не намѣрилъ за умѣстно да се задоми. Когато достигналъ 55-годишна възрасть, го налетѣла зла напасть: въ стомаха му се появила болестьта ракъ. Започналъ да търси лѣкарска помощь, но колкото повече врѣме минавало, толкова повече се усилвала болестьта му. Горкиятъ Аврамъ отъ день на день дохождалъ до убѣждение, че нѣма надежда да оздравѣе, затова на 24. февруарий 1884. год. написалъ завѣщанието си, споредъ което завѣщалъ една сума отъ 53,000 лева на разни лица и учрѣждения. Прѣди смрътьта си ималъ въ Крайова доста цѣнни здания

и други имоти. За гостоприемството, което му оказала Ромъния, той завѣщалъ на Крайовската градска община 10000 лева за болницата. А като си спомнялъ за мжкитѣ, що е срѣщалъ прѣзъ живота си поради това, че билъ неграмотенъ и като виждалъ, че въ неговия роденъ градецъ на първо врѣме има голѣма нужда отъ просвѣщение, завѣщалъ

Аврамъ Ив. Беровъ.

10000 лева за поддържане на лѣсковското училище въ махалата „Св. Димитъръ"; оставилъ 6000 лева за погребението му, за милостиня и др. т. Останалата часть отъ богатството си завѣщалъ на роднинитѣ си. Починалъ въ гр. Крайова прѣзъ 1884. година.

Димитъръ Трайковичъ.

Единъ отъ софийскитѣ благодѣтели и съврѣменникъ на Ив. Н. Денкоглу е Димитъръ Трайковичъ, който още прѣзъ 1859. година се погрижилъ да съгради въ София училище на свои срѣдства. За жалость досега никой не се заинтересува да стъкми каква-годѣ биография на тоя рѣдъкъ родолюбецъ и благодѣтель.

Ние не можахме да намѣримъ повече свѣдѣния, а ще се задоволимъ да възпроизведемъ писаното отъ Сава Филаретова.

Прѣзъ 1859. год. 20. юлий въ една дописка до *Цариградскіи вѣстникъ* № 444. пише по случай полагането основния камъкъ на *Българското дѣвическо училище* въ София:

„Естествено се раждатъ въпросы: Кой разнася, Кой жертвува за това толкова полезно прѣдпріятіе! Имало ли е до сега въ Софія дѣвическо училище? Усѣщали ли сѫ Софіянцы-тѣ, че имъ е потрѣбно такова заведеніе? И ако сѫ усѣщали, имали ли сѫ възможность и твьрдо намѣреніе да удовлѣтворѭтъ тѫзи потрѣбность? На сички послѣдни въпросы може да се отговори чисто — отрицателно, а на пьрвыи-тъ въпросъ намъ е пріятно, че можеме да удовлетвориме любопитство то на наши-тѣ мили съотечественицы Българе, и да имъ убадиме че пьрво-то въ Софія дѣвическо училище въздига отъ основаніе и разнося само отъ благоприіобретеный свой имотъ, нашъ достопочтенный Софійскый гражданинъ

Господинъ **Димитрій Трайковичъ**

Тоя ся показва достоенъ подражатель на нашыи-тъ съотечественникъ г-на Ив. Никол. Денкоглу. Въ исторія-та и на двоица-та тыя човѣцы има голѣмо сходство. И двоица-та происхождатъ отъ най сиромашки родители. И двоица-та слугуватъ по людскы врата още отъ дѣтинство, да

прѣхранятъ себе и свои сироты майкы. Мжкы и неволи посѣщаватъ тыя сироти дѣца. Нъ они ся не отчайватъ; надѣятъ ся милость Божія, и служжтъ честно и вѣрно на свои господаре, и за тая честность и вѣрность ето Господь гы наградилъ и самы да станжтъ не само господаре, нъ и великодушны благодѣтели на свой народъ, на свое отечество. Ето истинно-то назначеніе на човѣка на тоя свѣтъ. Колко християнска любовь въ тыя дѣйствия! Какво высоко наслажденіе отъ това за една чиста съвѣсть! Господинъ Трайковичъ е броилъ само за мѣсто-то 16000 гроша. Училище-то се строи здраво на два етажа (ката), и отъ връхный етажъ са отваря единъ видъ обширенъ и живописенъ. За да са направи всичко добрѣ и прилично г. Трайковичъ не жали свои разноскы. За временно-то дѣвическо училище онъ е разнесълъ достатъчнж суммж; за новото зданіе ще послѣдва едно доста почтенно количество пары. Отъ какъ са свърши зданіе-то, прѣдполага са да са доведе още една учителка съ систематическо образованіе и да са въведжтъ сичкы уроци, языцы и ржкодѣлія по Европейскый начинъ, кога сегашни-тѣ дѣвойкы ученицы бждж тъ достатъчно приготвены за това. Разумѣва са че това не става съ малко разноскы освѣнь разноскы за учителкы, за мѣсто, за зданіе, трѣба да са притури още разноскы за училищно книгохранилище, и сичка вжтрѣшна и вънкашна обстановка за заведеніе-то; разноскы за училищны слугы и слугины. — Сичко това ще състави единъ годишенъ счетъ доста значителенъ. Г-нъ Трайковичъ пріема върху себе сичкы тыя разноскы. Негова-та любовь къмъ тая работа е толкова голѣма, що-то навѣрно можеме да кажеме, че ще са найде у него за всякой случай енергія съ коя-то да посрѣщне всевъзможны прѣпятствія и затрудненія, кои са посрѣщатъ у начало то на сѣкоя человѣческа работа, ако и тая работа да ся върши съ най благо, съсъ най свято намѣреніе че Софийска-та Българска община са радва и са благодари отъ това драгоцѣнно благодѣяніе на г. Трайковича ные нѣмаме никакво съмнѣніе: Друго яче не може ни да бждѣ, ни да го помысли единъ човѣкъ, кой има отъ малко малко человѣческо достоинство. Да, ные вѣрваме, че са радва, защо друго яче, она не бы показала свое-то съчувствіе, и число-то на дѣвойки-тѣ не бы са качило за малко врѣме

до 140, безъ да гледатъ, че сегашно-то врѣменно училище помѣстено у кѫща-та на хаджи Сусанка, е тѣсно. Като Българинъ, и не Софіянецъ, азъ безпристрастно можѭ да кажѭ, че Софіянцы-тѣ сега имѫтъ пълно право да са похвалѭтъ прѣдъ сичкый Българскый народъ, че и Софія ражда такыва достойни граждане и родолюбцы, какви-то сѫ г. Денкоглу и г. Трайковичъ. А тамъ дѣто има двама трима, не е мѫчно да станѫтъ и мнозына. Софія има нужда іоще отъ много общественны работи: Нѣмаме болницѫ; Нѣмаме градско книгохранилище достаточно за сѣкого; нѣмаме кассѫ за сиромасы и сироты и пр. поле за благотворителность са отваря широко, и измежду Софійскы-тѣ граждане имаше човѣцы, кои богъ е благословилъ нихни-тѣ прѣдпріятія, и Софія смѣло може да са надѣе, че отново ще има да са похвали прѣдъ мило-то си отечество съсъ новы Софійскы родолюбцы и великодушны благотворители. Дай боже!

Между Софійскы-тѣ благодѣтели почтенно мѣсто занимава и покойный *Георгій Симеоновичъ*, (к. н.) кой е завѣщалъ сичко-то си имѣніе въ полза на Софійското Българско училище на кое-то вторый етажъ тыя дни ще започне да са строи споредъ едногласно-то рѣшеніе на сичкы-тѣ наши градоначалницы. Училищны-тѣ настоятели г. Антонъ и г. Доичинъ сѫ приготвили матеріялы. — Пакъ е пріятно, че можеме да подновиме своѭ-тѫ благодарность нашему губернатору Хасанъ-Тасенъ-пашѣ, кой постоянно оказва свое-то высоко покровителство на наши-тѣ училища, и ны прави да благославяме и по често и по усердно име-то на добрый и милостивый нашъ царь Султанъ-Абдулъ-Меджита.

Да умножава Богъ число-то все повече и повече по сичка мила Българія на такыва благодѣтели, каквы-то сѫ Денкоглу, Трайковичъ и Симеоновичъ! Това е истинна полза за народъ-тъ, сила за царь-тъ и слава за Бога. Честь имъ и вѣчна благодарность.

С. Филаретовъ.

Силвестъръ Пеновъ.

Завѣщаніе то

на

Дедо Силвестра.*)

Подписаный, родомъ Бьлгаринъ, роденъ на 1786, въ градъ Габрово въ Българско, сьмь сіа трудилъ отъ малакъ, като сіа отрѣкохъ отъ жененіе и живіахъ по-много като калугеръ, нежели като миріанинъ, съсъ цѣль за да бѫдѫ полезенъ на любезното ми отечество, Българско, гдѣто за пьрви пѫть видіахъ слънцето, макаръ чи живѣхъ по-странны мѣста. Тъй убо, днесь 26 Јуніiа 1863, съсъ умъ здравъ и като непознавамъ дирныа часъ разполагамъ, чрезъ тойзи мой завѣтъ сичкіа ми имотъ движимъ, и недвижимъ сպорѣдъ слѣдующіа типъ:

1-о Оставіамъ дюгеніа ми, улица Шапкари както и дюгеніа ми, улица Рахтиванъ, на школа та Габровска; нъ да има да сѫ провожда само приходъ тъ тѣхенъ, като пьрвьмъ сіа спадне количеството на врьзваніа та по долу, сирѣчь: а) на внуцы и внуки отъ брата ми Станіа и сестра ми Ивана, и Пена, шесть жьлтицы К. К. Австрійски, на Марина Бормова, пакъ шесть жьлтицы К. К. тъй и на Коліа, както и на Станіа Бурмова се по шесть жьлтицы. Тѣзи пары има да сіа даватъ отъ епитропы-тѣ школскы годишно и догдѣ умощницытѣ (?) живѣятъ; б) а пакъ на други внуцы отъ Злата или Ивана, да имъ сіа дава и тѣмъ годишно по двѣ жьлтицы Австрійскы и догдѣ живѣіатъ.

2-о Край улицата Свѣт. Иванъ отъ зданііа та, кои то имамъ, половина та оставамъ, отъ десна рѫка, къмъ улич-

*) Цитувано изъ книгата „Габровско-то училище и негови-тѣ първи попечители“ и пр. стр. 57.

ка та, на Болницата Търновска на Св. Безсрьбреницы Козма и Даміанъ; пакъ половината, на внука ми Силвестра Нанова, съсъ условіе да земе само прихода безъ да може никога, ако нѣкакси сіа ужени, да ги даде, съсъ време, зестры, да ги заложи или да ги продаде; защото на такъвъ случай ще минуватъ като имотъ на Ефоріiата на Търновската Болница; той има да зема прихода горніа до гдѣ живѣе; на татъкъ това зданіе остава имотъ на Болница та Св-хъ Козма и Даміанъ. Трѣбва да сѫ забѣлѣжи чи тѣзи зданіiа дирны лежѫтъ въ Попесковата махала, улица Св. Иванъ на житница та.

3-о Зданіе то ми въ двора Св. Никола отъ Прунтъ мах. Домна Балаша, остава подиръ смьрть та ми на цьрква та.

4-о Оставамъ да міа погребатъ на Св. Никола мах. Попескова и да ми настанатъ за сички тѣ рѣдовны, споредъ вѣра та ни, до седемь годины, епитропи тѣ ми.

5-о Ако сѫ случи нѣкой родъ отъ страна да сіа покажи има да му сіа даде петьдѣсеть гроша.

6-о Отъ колкото пары сіа намирятъ сухи, оставамъ за душа та ми да сіа похарчатъ спорѣдъ брой 4.

7-о На Българска та цьрква, коіато има да сіа въздигне, тука въ столица та на Филаретъ, оставамъ грошове піать хиліады.

8-о На добродѣтелна та дружина Българска въ столица та оставамъ пѣть хиліады гр.

9-о Оставамъ испълнители и надзиратели на тойзи завѣтъ: Г. Г. Христа Георгіева и Георгіа Станчова, като едни епитропы; които има да настанатъ внука ми Силвестра догдѣ стигне на връсть 25-го лѣта, и тагази има да пріемне покѫщны тѣ.

10-о. Оставамъ дѣсеть хиліады гр. за да сѫ съзида голото міасто, оставенно на Търновска та Болница.

11-о Оставамъ три хиліады гроша на асила Елена въ Котроченъ, за сирачета та.

12-о На конецъ, защо-то желаніе то ми е таквози и самичекъ сьмь казвалъ та сіа е писало, съсъ цѣлъ умъ и прѣдъ подписанны тѣ прилагамъ: чи ако нѣкой бы дрьзналъ да го развали, да бѫде анатема врьху му.

26 Јуніiа 1863

Букурещъ. (Подписалъ) *Силвестру Пену.*

Писахъ азъ, по рѣчь, спорѣдъ какъ ми каза завѣшникъ-тъ Г. Силвестру Пену, горѣ подписанъ прѣдъ очи тѣ на подписаны тѣ свидѣтели.

И подписахъ *Георги Атанасовичъ.*

Аврамъ Георгіу, свидѣтель самъ видіалъ и чулъ.

Докторъ Н. Василіади самъ видѣлъ и чулъ

Георгій Стойчу, свидѣтель.

Ваше Высокоблагородіе

Покойный Силвестро Пеновъ родомъ отъ Габрово, спорядъ 2-а членъ на завѣщаніе то му, има завѣщана на племенникъа си Силвестра Нановъ еднѫ кѫщѫ въ Букурещъ Strada St Jonika № 10, съ условіе да ся ползува той само отъ доходъ-тъ й, догдѣ бѫди живъ, подирь смърть-тѫ му же, да мине тя въ владѣніе на тука прибывающѫтѫ Ефоріѭ „на Болницѫ-тѫ Св. Козма и Даміанъ" въ Търново.

Долоподписанни-ти членове на таѭ Ефоріѭ научаваме ся, че реченныя Силвестъръ Нановъ ся поминалъ въ Габрово, прочее спорядъ волѭ-тѫ на Завѣщательа требова Ефорія-та да земе въ владѣніе горѣреченнѫ-тѫ кѫщѫ, това обаче за да стане въ законенъ порядокъ, имаме нужда отъ едно формално Свидѣтелство отъ надлѣжнѫ-тѫ власть въ Габрово за Смьрть-тѫ на Силвестра Нановъ, молиме вы прочее да подѣйствовате да ся направи и ны ся испрати пò-скоро такова едно Свидѣтелство подвердено и отъ Губенаторство-то.

Пріемете, молиме вы, засвидѣтелствованіе-то на отлично-то ни къмъ васъ почитаніе.

Членове на Ефоріѭ-тѫ на Болницѫ-тѫ Св. Козма и Даміанъ въ Търново.

Букурещъ 6 Юнія 1878.

На Негово Высокоблагородіе Господина Др. Цанкова.

Вице-Губернаторъа
въ Търново.*)

---

*) Гл. Архива на Доброд. дружина, дѣло № 10. листъ 182.

Кирилъ Нектариевъ.

Единъ отъ забравенитѣ наши благодѣтели за народната просвѣта е и отецъ Кирилъ Нектариевъ. Макаръ и да е живѣлъ туку прѣдъ бурнитѣ години на нашитѣ възстания и послѣдвалого ги политическо освобождение. Макаръ отецъ Кирилъ да е работилъ доста за нашето възраждане, не знаемъ по каква фаталность на обстоятелствата, за него никой не се погрижи досега. Досега само завѣщанието му е напечатено въ в. „Македония" броя отъ м. май 1874. год., по-послѣ е обнародвано съ лика му въ ж. „Свѣтлина" год. I бр. 11. стр. 19., още по-сетнѣ г-нъ А. Т. Гяуровъ направи сѫщото въ студийката си „Кратки бѣлѣжки за миналото и сегашното на гр. Пловдивъ прѣзъ 1899. год.

Отъ осѫднитѣ свѣдѣния, що намѣрихме за отца Кирила Нектариевъ узнахме, че той е родомъ отъ гр. Сопотъ. Кога се е родилъ, какви сѫ били родителитѣ му, дѣ се е училъ и какво училище е свършилъ, не можахме да узнаемъ. Едно знаемъ положително, че той е билъ протосингелъ и архиерейски намѣстникъ въ гр. Т.-Пазарджикъ, дѣто работилъ неуморно за възраждането на българитѣ. Отъ една дописка на учитель Ботю Петковъ, печатана въ „Цариградски вѣстникъ" № 471. 20/II. 1860. год. узнахме, че Кирилъ Нектариевъ е вуйка на учитель Ботя. Нѣкой си дописникъ нападналъ въ в. „България" учитель Ботя и вуйка му отца Кирила Нектариевъ. Въ отговоръ на това учитель Ботю пише въ „Цариградски вѣстникъ" № 471. отъ 1860. год. слѣдното:

„Колко-то за сега нека знае той Балкапанецъ и издатель-тъ на *Латиніѭ* че г. Кириллъ освянь че е мене вуйка, той има ближни сродници въ Карлово, Сопотъ, Калоферъ, Пловдивъ, Букурещъ, Галацъ, и мнозина отъ тѣхъ сѫ достойни и вредни да защитятъ честь-та му, коѭ-то нѣкои чапкѫни напраздно се мѫчѫтъ да потъпчятъ".

Отъ цитувания пасажъ вадимъ двѣ заключения: 1. Отецъ Кирилъ Нектариевъ билъ отъ голѣмъ и знатенъ родъ и че се ползувалъ съ голѣмо уважение, 2. че е зелъ страната на борцитѣ противъ ўнията, отдѣто произлиза и главната омраза на в. „България“ противъ него: ние знаемъ, че писачитѣ около в. „България“ не могли да се задоволятъ само съ борбата за принципа — дали да се приеме унията, или не, а я прѣнели и на лична почва. Отъ тамъ идатъ и нападкитѣ противъ учитель Ботя и неговия вуйка Кирила Нектариевъ. Навѣрно отецъ Кирилъ, както и учитель Ботю, трѣбва да е мѫтилъ доста водата на униятската партия, затова е станалъ прѣдметъ на нейнитѣ нападки, иначе нѣмаше защо да се полагатъ усилия, за да се накърни неговата честь.

Отецъ Кирилъ не се задоволилъ да служи само на черквата; той като че ли еднакво милѣялъ за черквата и училището; на врѣмето си билъ единъ отъ рѣдкитѣ дарители за разни училища въ България. Тоя почтенъ духовникъ още прѣзъ живота си съ собственната си рѫка раздалъ 304000 гроша на разни училища. Скромната часть отъ своето богатство, което оставало въ негови рѫцѣ, завѣщалъ на гр. Пловдивъ за поддържане на училищата. Отначало протосенгелъ Кирилъ Нектариевъ прѣднамѣрвалъ да завѣщае имота си на карловското училище, но покойниятъ Найденъ Геровъ го разубѣдилъ отъ това му намѣрение и го склонилъ да направи завѣтъ въ полза на пловдивскитѣ училища. Найденъ Геровъ, негли, е мислилъ, че Пловдивъ като по-голѣмъ и по-централенъ градъ трѣбва да има и по-уредени училища, които ще принесатъ и по-голѣма полза на българското население. Отъ друга страна въ Пловдивъ, дѣто гръцката пропаганда бѣ успѣла доста да заглуши българския гласъ, трѣбваше да се създадатъ училища, които да повърнатъ много заблудени овци въ лоното на българщината. Родолюбивиятъ старецъ уважилъ мотивитѣ на Н. Герова и рѣшилъ да завѣщае богатството си на пловдивскитѣ училища. Протосингелъ Кирилъ Нектариевъ работи неуморно за нашето възраждане, не бѣ чуждъ на черкевния въпросъ, има щастието да види еманципирането на нашата черква отъ гръцката. Той имаше горѣщо желание да види своята татковина и политически освободена, но нѣма щастието да дочака това: той се помина прѣзъ 1876. година.

Ето и неговия завѣтъ:

Завѣщание отъ Отца Кирила Нектарева *).

„На излѣзъ 1870 лѣто се спомена нѣщо въ вѣстницитѣ за отца протосингела Кирила Нектариева, родомъ отъ Сопоть, Пловдивска казѫ, че се поминалъ и оставилъ имота си на училищата въ Пловдивската казѫ и на други обществени и богоугодни заведения. Това стана тогава отъ страна на нѣкои училища, на които святиня му бѣ завѣщалъ по нѣщо.

Сега, като се изтъкми всичко, както покойния е наредилъ, изпълнителитѣ на завѣщанието му считатъ за длъжность да явятъ чрѣзъ вѣстницитѣ, дѣ какво е оставилъ тоя истинно родолюбивъ старецъ.

Но по-напрѣдъ трѣбва да се каже, че двѣ трети отъ имота си покойний протосингелъ Кирилъ е разправилъ самъ още на живота си така:

1) За дѣвическото училище въ Пловдивъ отдѣлилъ 1800 лири турски, които е наредилъ да се намѣстятъ така, каквото това заведение да има вѣченъ приходъ отъ тѣхъ за обдържанието си, безъ да може да се бута капитала.

2) Други 450 лири тур. далъ на общината въ Сопотъ, мѣсто на рождението му, за което наредилъ, слѣдъ смъртьта му, да останатъ за капиталъ на дѣвическото училище въ това село.

3) На общината въ Карлово, дѣто е прѣминалъ послѣднитѣ двадесеть години на живота си, далъ 50,000 гр. и наредилъ слѣдъ смъртьта му да останатъ за капиталъ на дѣвическото училище въ тоя градъ.

4) Два мѣсеца нѣщо прѣди смъртьта си е далъ 10,000 гр. за направа ограда за женското училище въ Карлово.

5) Въ сѫщото врѣме е далъ 10,000 гр. за направа църквата въ Сопотския манастиръ, „Възнесение", въ който Святиня му е приелъ иноческия чинъ.

Така триста и четире хил. гр. покойний дѣдо Кирилъ е натъкмилъ и далъ съ своя рѫка на живота си, а за оста-

*) Завѣщанието на отца Кирила Нектариевъ е напечатано въ отдѣлна брошура. Това завѣщание е било за първъ пѫть обнародвана въ Цариградския в. „Македония" въ броя му отъ м. май 1874. год. а послѣ съ ликътъ на завѣщателя въ ж. „Свѣтлина" год. I, бр. 11 стр. '9.

налата часть отъ имота си светиня му остави завѣщание, съ което е наредилъ да се раздаде така:

1) на училища.

Въ Сопотъ, освѣнъ що е далъ при-живѣ	гр.	16,000
„ Пловдивъ исто . . . , ...	„	12,000
„ Калоферъ.	„	12,400
„ Аджаръ	„	2,200
„ Копривщица	„	2,000
„ Клисура (Прасадинъ Дербентъ) . . .	„	600
„ Станимака	„	1,000
„ Пловдивъ на гръцкото училище . . .	„	500
„ Татаръ-Пазарджикъ	„	3,000
„ Чирпанъ	„	3,000
„ Хасково	„	500
„ Казанлжкъ	„	400
„ Шипка	„	600
„ Габарево	„	500
„ Тория (въ Казанлжшко) . -	„	250

2) На манастири и други обществени учрѣждения:

На Сопотския манастиръ „Възнесение“, освѣнъ ония, що е далъ при живѣ	гр.	10000
На Пловдивскитѣ манастири	„	1,300
На женския манастиръ „Въведение“ въ Калоферъ, дѣто е ималъ сестра калугерка . . .	„	12,000
На женския манастиръ „Рождество Христово“ въ Калоферъ	„	1,000
На мжжкия манастиръ „Успѣние Пр. Богородица“ въ Калоферъ	„	500
На женския манастиръ въ Сопотъ. . . .	„	2,000
„ Рилския манастиръ „Св. Іоанъ“ . . .	„	200
„ Троянския манастиръ „Успение“ . . .	„	100
„ Габровския манастиръ „Успение“ . . .	„	100
„ Свята гора	„	1,600
„ Іерусалимъ	„	2,000
„ Българския Духовенъ съборъ въ Цариградъ		3,120
„ църковното настоятелство въ Пловдивъ	„	550
„ болницата въ Пловдивъ	„	1,000

За болница въ Карлово, а доклѣ да стане тя, приходътъ отъ тия пари да се раздаватъ на сиромаси всѣка година . . . . „ 10,000

3) На свещеницитѣ на всички ония градове и села, за училищата, на които ся каза, че има дадено нѣщо . . . . „ 1,375

4) На разни лица . . . . „ 6,470

5) За помянувание до три години . . . „ 10,000

6) На роднинитѣ му . . . . „ 23,000

Всичко четирестотинъ и четиредесеть и петь хиляди и осемь стотинъ и осамдесеть и петь гр. (445,885), отъ които покойний дѣдо Кирилъ 304,000 гр. е натъкмилъ и далъ съ своя ржка още на живота си, а 141,885 гр. е оставилъ да ся разправятъ слѣдъ смъртьта му спорядъ завѣщанието му. Така отъ еднитѣ и отъ другитѣ заедно святиня му е оставилъ:

На училища.	гр.	340,500
„ манастири и други общи учрѣждения	„	55,470
„ священници и разни други лица . .	„	7,825
За помянувание	„	10,000
На роднинитѣ си	„	23,000
	гр.	445,885

Освѣнъ това покойниятъ протосингелъ Кирилъ е ималъ двѣ воденици съ една тепавица. Отъ тѣхъ едната воденица съ тепавицата, които ся намиратъ въ Калоферъ, още на животъ е прѣписалъ на женския монастиръ „Въведение" въ това село за споменъ на сестра си Екатерина, която, както ся каза по-горѣ, е била калугерка въ тоя монастиръ; а другата съ 2 камъка завѣщана на дѣвическитѣ училища въ Сопотъ, Карлово и Калоферъ. Първата отъ тѣхъ, заедно съ тепавицата, ся прѣдаде на монастира незабавно слѣдъ смъртьта на святиня му, а другата воденица, по единъ споворъ между общинитѣ Сопотска, Карловска и Калоферска, се продаде и паритѣ отъ нея се раздѣлиха на училищата имъ.

За изпълнители на завѣщанието си отъ една страна, и отъ друга за настойници да се натъкми споредъ волята му онова, що е разпоредилъ още при живѣ за училищата въ Пловдивъ, Сопотъ и Карлово покойниятъ дѣдо Кирилъ е наредилъ въ завѣщанието си, Г. Г. Найдена Герова, Евло-

гия и Христо Георгиеви, Кирка Цвѣткова отъ Сопотъ, О. Іоаникия неговъ братанецъ. Христо Д. Караминкова и Тодора Хр. Пулева. Съ прѣдстоянието отъ тѣхна милость завѣщанитѣ отъ свѣтиня му количества се раздадоха, дѣ колкото имаше отредено въ завѣщанието, а даденитѣ отъ покойния още на животъ за училищата Пловдивско, Сопотско и Карловско се натъкмиха споредъ волята на покойния така както да служятъ за капиталъ, отъ който тия заведения да иматъ единъ редовенъ приходъ за обдържанието си. Сегa остава само облагодѣтелствованитѣ училища и други общи учреждения да споменуватъ и благославятъ святиня му за доброто, което имъ направилъ.

За изпълнителитѣ на завѣщанието.

Н. Геровъ.

Въ архивата на Министерството на народното просвѣщение намѣрихме слѣднитѣ свѣдѣния за фонда на отца Кирила Нектариевъ:

Училищенъ Инспекторъ
на
ПЛОВДИВСКОТО УЧЕБНО ОКРЖЖИЕ
№ 1275
3-й Октомврий 1891 год.
Пловдивъ
На № 4430.

До Господина Министра
на Нар. Просвѣщение.

Имамъ честь да Ви явѭ, Г-не Министре, че завѣщани сумми за поддържание училищата има само отъ Отца Кирилла Нектариевъ за Пловдивскитѣ училища и че тѣзи сумми се намиратъ въ Русското Императорско Министерство на Иностраннитѣ Дѣла въ консолидировани облигации на рускитѣ желѣзни пѫтища.

Покойний Отецъ Кириллъ Нектариевъ, родомъ отъ гр. Сопотъ, съ едно прошение, подадено въ управляваното отъ Господина Найдена Геровъ Русско Вице-Консулство въ Пловдивъ, явилъ, че желае да подари 1200 лири турски за капиталъ на Епархийското Благовѣщенско Дѣвическо училище въ тоя градъ, основано за да се изучватъ въ него дѣвойки за учителки, и моли Русското правителство да приеме тоя капиталъ и да дава само лихвата отъ него за поддържание това учебно завѣдение.

Това прошение Г-нъ Геровъ доставилъ на Русското Императорско Министерство на Иностраннитѣ Дѣла, и то му разрѣшило да приеме жъртвуемото отъ Өтца Кирилла Нектариевъ количество, за да се натъкми то съгласно съ желанието на дарителя.

Помежду това О. Кириллъ се поминжлъ, а количеството 1200 лири турски се намирало у Г-на Евлогия Георгиевъ въ Букурещъ, и отъ лихвата се било умножнло до 1800 лири турски.

Тия пари се прѣдали въ 1872. година на Русското Императорско Министерство на Иностраннитѣ Дѣла въ консолидирови облигации на Русскитѣ желѣзни пжтища за 1750 английски лири, на които лихвата се плащала въ злато, за да бжде приходътъ отъ тѣхъ еднакъвъ, безъ да се измѣнява споредъ курса на книжнитѣ рубли.

Лихвитѣ отъ тоя капиталъ до войната за освобождението ни се испращали редовно въ управляваното отъ Г-на Н. Герова Русско Вице-Консулство и се прѣдавали на Настоятелството на българскитѣ училища въ Пловдивъ подъ расписка, която се пращала всѣкога на Императорското Министерство на Иностраннитѣ Дѣла.

Слѣдъ войната, колкото имало изработени въ продължението ѝ лихви, всичкитѣ били допратени въ Генералното Русско Консулство въ Пловдивъ и прѣдадени отъ него на училищното настоятелство.

Отъ тогава насамъ лихвитѣ се допращали редовно изпърво до Русското Генерално Консулство, и слѣдъ отиването на Русскитѣ Консули отъ България—до Францускотo Консулство въ Пловдивъ, които и сж ги прѣдавали на Училищното Настоятелство, а то ги е употрѣбявало за поддържание българскитѣ първоначални общински училища въ Пловдивъ.

Прѣди години нѣщо се повдигнжлъ тоя въпросъ: „тоя капиталъ е подаренъ отъ покойний О. Кирилъ на Епархийското Благовѣщенско Дѣвическо училище въ Пловдивъ, а съ отварянето правителственна Дѣвическа Гимназия въ тоя градъ това училище се затворило, то какъ трѣбвало да се постжпи за напредъ съ лихвитѣ отъ него?“ Тогава за разрѣшение тоя въпросъ, г-нъ Н. Геровъ прѣдставилъ на Императорското Министерство на Иностраннитѣ Дѣла, че

по извѣстни причини, добрѣ ще да е да се дава лихвата отъ тоя капиталъ за поддържание общинскитѣ първоначални училища за напрѣдъ, както е давана отъ войната насамъ, и слѣдъ това негово прѣдставление лихвата за послѣдното полугодие Министерството допратило съ заповѣдь да се даде тя на Настоятелството на общинскитѣ училища въ Пловдивъ.

Така всичкитѣ лихви до послѣднето полугодие включително били прѣдадени на Настоятелството въ Пловдивъ и за напрѣдъ щѣли да се прѣдаватъ пакъ нему.

При това ви явявамъ, Г-не Министре, че изпълнители на завѣщанието сѫ Г. г. Н. Геровъ, Евлогия и Хр. Георгиеви, Кирко Цвѣтковъ, Отецъ Иоаникий, Хр. Д. Караминковъ и Т. Хр. Пулиевъ.

(Подп.) Инспекторъ *Д. Финговъ* *).

*) Гл. Архива на Министерството на народното просвѣщение, дѣло № 41/1891. листъ 51.

М. Д. Граматиковъ.

Съ завѣщаніе писано на 2 Юлий 1865 и потвърдено на 20 Октомврий 1865 г. отъ Одесскій Коммерческій Сждъ Надворный Совѣтникъ М. Д. Граматиковъ, роденъ въ Солунъ, е завѣщалъ на Одеското Българско Настоятелство една къщица въ Одесса съ цѣль, щото отъ нейниятъ доходъ да се възпитава единъ българинъ или българка. Тжзи къща первоначално принасяще доходъ около 400 руб. но слѣдъ като настоятелството поправи къщата, доходъ-тъ достигна до 1000 рубли; отъ които плащатсе даждіята и се въспитаватъ въ настоящето време двѣ стипендіятки: една въ Одесскій Славянскій Патомникъ и друга въ Кіевскій Левашовскій Пансіонъ. Душеприкащикъ по завѣщаніето на Граматикова състои Д. Ст. Сов. Н. Хр. Палаузовъ. Прѣписъ отъ завѣщаніето се прилага. Покойный Грамматиковъ бѣше Цензоръ въ Одесса. При живота си той минаваше за гръкъ. Но во време на предсмъртната му болѣсть Н. Х. Палаузовъ успѣ да го вразуми, чи е българинъ и по неговъ съвѣтъ направи това завѣщание.*)

Копія.

Гербовый листъ въ 20 коп.

Въ имя Отца и Сына и Святаго Духа Аминь. Я нижеподписавшійся Надворный Совѣтникъ Меркурій Димитріевичъ Грамматиковъ, находясь въ здравемъ умѣ и твердой памяти учиниxъ сіе духовное завѣщаніе о собственнамъ моемъ благопріобрѣтенномъ имѣніи въ слѣдующемъ: 1-ое, одноэтажный домъ мой, состоящій въ Одессѣ, на Молдованкѣ, на углу Госпитальной и Костецкой улицѣ въ 4-ой части, 3 кварт., подъ № 693, доставшійся мнѣ по купчей крѣпости отъ Овидіопольской мѣщанкѣ Авдотьи Поповой,

*) Гл писмото на Одеското българско настоятелство до Министерството на народ. просвѣщение Дѣло № 41/1891. листъ 56.

завѣщаю въ полную собственность Одесской Стурдзовской Богодѣльнѣ Сердо больныхъ Сестеръ, съ тѣмъ чтобъ по смерти моей, и по передачѣ этого дома во владѣніе Богодѣльни, была устроена въ оной одна кроват отъ моего имени. 2-о, Полтора-Этажный домъ мой, состоящій въ той же части и кварталѣ подъ № 692, доставшійся мнѣ по купчей крѣпости отъ Одеской мѣщанки Просковьи Лебедевой, завѣщаю въ полную собственность Одесскому Болгарскому Настоятельству, съ тѣмъ чтобы изъ доходовъ этаго дома Настоятельство, воспитывало однаго Болгарина или Болгарку, по своему усмотренію, въ одномъ изъ учебныхъ заведеній, и эта стипендія должна навсегда называться моимъ именемъ. 3-е, Движимость, какая послѣ меня окажется, должна быть продана и вырученныхъ деньги роздатъ бѣднымъ, по усмотрѣнію душеприкащиковъ; также въ пользу бѣдныхъ назначаю деньги если какіе останутся за исключеніемъ росходовъ, которые я препоручу душеприкащикамъ моимъ сдѣлатъ; каковыя расходы, равно и остатокъ суммы не подлежать ничьей ревизіи и никакой отчетности, а предоставлятся усмотрѣнію нижепоименованныхъ душеприкащиковъ моихъ. 4-е, Жене моей Марій Жозефинѣ оставляю триста рублей серебромъ, Брату моему Ставро Димитріевичу Грамматикову серебромъ пятьдесять руб., за смѣртію другаго брата моего Егора Димитріевича Грамматикова детямъ его пятьдесять руб. сер. и детямъ родной сестры моей Анастасіи Димитріевны, по мужу Боюка, сорокъ руб. сер., если же кто изъ них откажется отъ этихъ денегъ, то часть его отдать бѣднымъ. 5-е, Душеприкащиками моими назначаю: Надворнаго Совѣтника Николая Христофоровича Палаузова и Одескаго Купца Константина Каравья, которымъ къ точному исполненію этаго моего завѣщанія прѣдоставляю право дѣйствоватъ по своему усмотрѣнію самостоятельно и безотчетно неподчиняясь никакому требованію и неподвергаясь никакой опекѣ; а до передачи домовъ по назначенію управлять и распоряжаться оными и если получатся доходы, то употребитъ на поддержаніе строеній. Сіе духовное завѣщаніе составлено по собственной моей волѣ и только по смерти моей долженствуетъ воспринятъ неоспоримую законную силу, съ тѣмъ вмѣстѣ сдѣланное мною домашноее духовное завѣщаніе 22 Іюня 1863 года

уничтожаю, какъ не дѣйствительное за настоящимъ моимъ распоряженіемъ, и родственники мои неимѣетъ никакого права объявлятъ претензій на мои распоряженія, и если будутъ отъ нихъ какія либо домогательства, то таковыя не должны быть прыняты ни въ какомъ присутственномъ мѣстѣ и ни у кого изъ должностныхъ лицъ; въ чемъ собственноручно подписываюсъ съ приложеніемъ моемъ печати. Јюня 2 дня 1865 года. Сіе духовное завѣщаніе по просьбѣ завѣщателя Надворнаго Совѣтника Меркурія Димитріевича Грамматикова писалъ Одесскій 2-ой Гильдіи купеческій братъ Георгий Ильинъ сынъ Галани. Что сіе духовное завещаніе писалъ Одесскій купеческій братъ Георгій Галани по моей личной просьбѣ и по моему собственному желанію удостовѣряю собственноручною моею подписью съ приложеніемъ моей печати. Подписано: Надворный Совѣтникъ Меркурій Димитріевичъ сынъ Грамматиковъ, руку приложимъ. (М. П.)

Что дѣйствительно Надворный Совѣтникъ Меркурій Димитріевичъ Грамматиковъ предъ явилъ намъ настоящее свое духовное завѣщаніе, имъ собственноручно подписанное, и что при предъявленіи имъ сего Завѣщанія мы всѣ нижеподписавшіеся лично его видѣли и нашли его въ здравомъ умѣ и твердой памяти, въ томъ потверждаетъ подписями нашими.

Подп. Свидѣтель Севастопольскій первой Гильдіи Купецъ Василій Николаевъ сынъ Рашеевъ. Свидѣтель Одесскій 2-й Гильдіи Купецъ Иванъ Георги сынъ Жабура. Свидѣтелъ Одесскій 2-ой Гильди Купецъ Иванъ Яковлевъ сынъ Устичевъ. Свидѣтель Духовный его Отецъ, Священникъ Покровской Церкви Василій Дятовскій.

Тысяча восемьсотъ шесть десятъ пятаго года Октября двацатаго дня. Духовное завѣщаніе это при прошеніе душеприкащика по завѣщанію умершаго Надворнаго Совѣтника Николая Палаузова 20 Јюля 1865 года въ Одескій Коммерческій Судъ для засвидѣтельствованія было представлено, по которому выполненъ установленный 1050 ст. 1 ч. х. т. обрядъ, и на основаніи журнала Суда, состоявшагосія 27 Сентября сего года, внесено подлинникомь въ крѣпостную сего Суда книгу; по этому завѣщанію дома въ 4-й части Одессы, 3 кварт. №№ 693 и 692, назначены въ собственностъ Одеской Стурдзовской Богодѣльни, а второй

Одесскому Болгарскому Настоятельству; двумъ этимъ домамъ объявлена стоиность вмѣстѣ 6000 руб., движимость по объявленію на 100 руб. назначена бѣднымъ, капитала осталость 1100 руб., изъ него назначено вдовѣ завѣщателя 300 руб., состоявшіе четвертую законную ея часть, брату Ставро Грамматикову 50 руб., дѣтямъ умершаго брата Егора 50 руб., дѣтямъ сестры Анастасіи 40 руб., остальные деньги опредѣлены въ пользу бѣдныхъ по распоряженію душеприкащиковъ. При такомъ распредѣленіи имущества Грамматикова, за переходъ его, на основаніи 372 и 375 ст. V. т. Уст. о пошт. 4% пошлинъ не взыскано, за исключеніемъ съ назначенныхъ дѣтямъ сестры завѣщателя 40 руб. (такъ какъ они по смыслу 1135 ст. ч. х. т. не прямые послѣдники послѣ завѣщателя) каковыхъ пошлинъ взыскано 1 р. 60 к., а по 178, 437 и 442 ст. V. т. взято за некрепостной листъ завѣщанія по цѣнѣ 7200 руб., всего завѣщаннаго имѣнія 17 руб, актовыхъ 3 руб. за листъ на показаніе свидѣтелей 40 коп. гербавыхъ пошлинъ, за журналъ 1 р. 20 к. и на публикаціи 3 р. 3 к., всего двадцатъ шесть руб. двадцатъ три коп., объ уплатѣ коихъ въ Одесское Уѣздное Казначейство представлены квитанціи онаго отъ 16 Октября 1865 года за №№ 3899 и 3900; въ чемъ Одесскій Коммерческій Судъ подписью и приложеніемъ казенной печати свидѣтельствуетъ.

Подписали: Предсѣдатель А. Митьковъ, Секретарь Верещагинъ и Надсмотрщикъ Крѣпостныхъ дѣлъ Кутитонскій.

Вѣрно: *Н. Палаузовъ.**)

---

*) Гл. Арх. на М-то на народ. просвѣщение, дѣло № 41/1891. листове 66. и 67.

Александъръ Николовъ.

Александъръ Николовъ, роденъ въ Плѣвенъ, прѣселилъ се въ Свищовъ прѣди освобождението, занимавалъ се съ търговия, починалъ на 20. мартъ 1886. год. въ Свищовъ, подарилъ за Свищовскитѣ народни училища 13000 лв. зл., една фурна, една кръчма и три дюкяна, носещи 2030 лева годишенъ доходъ.

Прѣписъ.

Духовно Завѣщание.

Въ име Отца и Сина и святаго Духа, Аминъ.

Долоподписаний Александъръ Николовъ, жител отъ г. Свищовъ, на 59 годишна възрасть, Българинъ отъ Православно вѣроисповѣдание, като съмъ единъ отъ смъртнитѣ, който рано или късно непрѣменно ще испия опрѣдѣлената отъ Всѣвишния всеобща за человѣческийтъ родъ смьртна чаша и като немога да зная нито деньтъ нито часътъ въ който ще се прѣдставя въ вѣчнийтъ животъ, то заради това прѣди да постигна казанийтъ день и часъ, днесь съ здравъ разумъ и чиста съвѣсть распорѣждамъ си всичкиятъ имотъ тъй, щото слѣдъ смъртьта ми да не би да произлѣзатъ заради него нѣкакви прѣрекания, сѫдове, распри и незаконни искания отъ страна на моитѣ сродници, косвени наслѣдници, които нѣматъ никакво право надъ мойтъ имотъ, който е собственъ мой, непроисходящъ отъ никакви наслѣдства, косвени или некосвени. Въ този смисълъ е съставено настоящето ми Духовно Завѣщание, потвърдено съ самороѫчнийтъ ми подпись и засвидѣтелствувано отъ Свищовскийтъ Архирейски Намѣстникъ за увѣрение, че това мое желание и послѣ смъртьта ми ще се испълни въ точность отъ душеприказчикитѣ ми, които сѫ по-долу отъ мене назначени.

Всичкийтъ ми имотъ състои както слѣдва:

Всичкийтъ мой собственъ капиталъ, положенъ въ магазията, въ която търгуваме съдружески съ Г-на Иванча Петковъ отъ г. Свищовъ по контрактъ отъ 12 Августъ 1882 година, възлиза на лева 13,940 тринадесеть хиляди деветстотинъ и четиредесеть (или гроша 82,000 отъ рубли среб. гр. 20) безъ да сме правили смѣтка отъ тогасъ до днесь, нъ увѣренъ сьмь че съществува какъвто и да е плюсъ.— Освѣнъ това въ магазията на Г-на Ангела Гиговъ имаме отъ общия капиталъ съ Иванчо Петковъ лева 8500 осьмъ хиляди петстотинъ (или гроша 50000 отъ рубли среб. гр. 20) безъ контрактъ, отъ печалбата или загубата на които Г-нъ Ан. Гиговъ зема двѣ части, а азъ съ съдружникътъ си Ив. Петковъ земаме една часть. Желанието ми е: слѣдъ смьртьта ми душеприказчикитѣ ми Г-да Стефю Линковъ и Ангелъ С. Бръчковъ да приглѣдатъ и уредятъ съдружескитѣ ни смѣтки справедливо и безпристрастно.

Слѣдъ туй исповѣдвамъ, прѣдъ присѫтствующитѣ душеприказчики и свидѣтели, какъ рѣшително завѣщавамъ и расподѣлямъ всичкийтъ си имотъ както слѣдва:

1-о) Половината отъ всичкийтъ ми капиталъ, т. е. около 6,970 льва шесть хиляди деветстотинъ и седемдесеть да се положатъ отъ душеприказчикитѣ ми за всегда въ една сигорна Банка, или гдѣто имъ намѣрятъ за добро, съ лихва и да се небутатъ въ растояние на 10 десеть години отъ влаганието имъ; подиръ 10 десеть-тѣхъ години доходътъ на този увѣличенъ капиталъ да се вземе и употрѣбява въ полза на бюджета на Свищовскитѣ училища.

2-о) На съпругата си Лукса А. Николова, родена Илиева. завѣщавамъ льва 4250 четире хиляди двѣстя и педесеть (или гроша 25000 отъ руб. ср. гр 20) — който да ѝ се дадятъ въ пълно нейно распорѣждание за прѣпитанието ѝ.

Забѣлѣжка. Кѫщата съ всичкитѣ ѝ принадлѣжности покѫщнина, сѫдове и пр. находящи се у харизанската часть на г. Свищовъ, както и двѣтѣ лозя отъ $4^1/_2$ дюлюма и единъ орманъ отъ 1 дюлюмъ находящи ся въ Свищовский районъ, сѫ чистособственно притежание на съпругата ми Лукса А. Николаева, родена Илиева.

3-о) На сестра си Евламбия Николаева отъ г. Плѣвенъ завѣщавамъ лева 200 двѣстѣ;

4-о) На храмътъ Св. Кирилъ и Методии въ харизанската часть на г. Свищовъ завѣщавамъ лева 500 петстотинъ;

5-о) На Свищовското славянско Ученслюбиво Дружество Св. Кирилъ и Методий завѣщавамъ лева 100 сто;

6-о) Слѣдъ смьртьта ми да се повѣрятъ отъ душеприказчикитѣ ми на съпругата ми Лукса А. Николаева, родена Илиева, други лева 1000 хиляда, освѣнъ горѣзавѣщанитѣ ми, които пари тя да употрѣби за погрѣбението ми и по испълнение на други християнски длъжности. Освѣнъ това остатъкътъ отъ капиталътъ ми, ако остане, ще се даде тоже въ пълно распорѣждяние на съпругата ми Лукса А. Николаева, родена Илиева;

7-о) Задължавамъ съпругата си Лукса А. Николаева, родена Илиева, като си прави свое Духовно Завѣщание, да завѣщае половината отъ това, което й остане, за въ полза на Свищовскитѣ училища, спорѣдъ мойтъ примѣръ, а остатъкътъ да распорѣди по свое усмотрение:

8-о) Въ случай на намаление или уголѣмение на капиталътъ ми, което може да се случи слѣдъ прѣглѣдвание на смѣткитѣ ни съ горѣпоменжтитѣ ми съдружници, то въ такъвъ случай заповѣдвамъ да стане съ завѣщанитѣ ми суми пропорционално намаление и уголѣмение.

9-о) На това мое Духовно завѣщание поставихъ душеприказчики Г-да Стерю Линковъ и Ангелъ Ст. Бръчковъ, жители отъ г. Свищовъ, които умолявамъ по християнска длъжность да наблюдаватъ строго за точното му испълнение и приложение и въ случай на спорь, който може да възникне помежду горѣпоменжтитѣ ми съдружници по събиранието капиталътъ ми и въобще по расчистванието земанията ми, или же пъкъ се появи някакъвъ споръ съ нѣкои отъ сродницитѣ ми, косвени наслѣдници, то, както за пярвия случай, тъй и за втория, упълномощавамъ поменатитѣ си душеприказчики да завеждатъ процеси прѣдъ всичкитѣ сждилища въ княжеството за да се сждятъ съ тѣхъ и да прѣдовѣряватъ и други лица по тия процеси.

Допълнение. На уйковътъ си синъ Иванъ Копана, както и на уйковитѣ си дъщери: Евгеница Данчова, Бушка Данчова и Доминика Данчова, завѣщавамъ по льва 12 дванайсеть, тъй сжщо и на леля си Анна Юрданова завѣщавамъ льва 20 двансеть.

Всичко горѣизложено както на вѣрно тъй распрѣдѣлихъ и завѣщахъ, потвьрдявамъ съ саморѫчнийтъ си подписъ.

г. Свищовъ
18 Мартъ 1886 год.
Дуприказчики:
А. С. Бръчковъ
Стерю Линковъ.
Свидѣтели:
Свещ. М. Димовъ
Алекси Т. Гиговъ.

Завѣщатель:
(Алек.); Защото треперя рѫката на Г-на Александра Николовъ, затова като неможе да подпише настоящето си Духовно Завѣщание, помоленъ отъ самаго него, подписахъ азъ Енорийски Свѣщенникъ:
Андрѣй Попъ Саввовъ.

По личната просба на Иванча Петковъ за безграмотностьта му подписвамъ азъ Свѣщен. М. Димовъ.

Подписанитѣ доктори куранти на завѣщательтъ Г-нъ Алекс. Николовъ удостовѣряваме че при подписванието настоящето завѣщание той притѣжава цѣлостьта на умственнитѣ си способности.

г. Свищовъ
18 Мартъ 1886 год.

подп. *Д-ръ Черневъ* и
Д-ръ Д. Павловичь.

Ний Секаларий Попъ Иванъ, Свищовский Архиерейский Намѣстникъ като констатирахме че въ поднесенийтъ намъ при прошение отъ вчерашно число, прието сѫщий день и зарегистровано въ вѣренното ми Намѣстничество подъ № 38, настоящийтъ Духовенъ Завѣтъ на мѣстнийтъ гражданинъ Александъръ Николовъ, сторенъ отъ него доброволно при подписавшитѣ се на него душеприказчики: А. С. Бръчковъ и Стерю Линковъ и свидѣтели: Свѣщенникъ М. Димовъ, Алекси Гиговъ и Иванъ Петковъ въ завѣщание на: Свищовскитѣ Народни Училища, съпругата си Лукса Илиева, сестра си Евламбия Николова, мѣстния храмъ Св. Кирилъ и Методий, мѣстното „Славянско Ученолюбиво Дружество" вуйковитѣ си: Иванъ Копана, Евгеница, Бушка и Доминика Данчови и леля си Анка Юрданова сѫ упазени всичкитѣ формалности изискуеми въ това отношение отъ чл. чл. 101 и 102 отъ „Екзархийския Уставъ приспособенъ въ княжеството" и прѣдъ видъ че отъ чл. 101 отъ казаний уставъ се дава пълно и свободно право всякиму да се распорѣжда съ имѣнието си чрѣзъ завѣтъ; на осно-

вание процедурата на горенаведенитѣ членове отъ поменжтий уставъ го утвьрждаваме, който има силата на такъвъ (завѣтъ) безъ отменение или уничтожение негово отъ страна на каквато и да би била власть.

По Регистра № 93.

гр. Свищовъ 1886 г. Мартъ 19-й день.

М. П. Архирейский Намѣстникъ: секеларий *Попъ Иванъ,*

Долоподписаний удостовѣрявамъ вѣрностьта на този прѣписъ отъ Духовното Завѣщание, съ първообразното му прѣдставенъ менъ Нотариусъ при Свищовския Окрѫженъ Сѫдъ въ канцеларията ми отъ Димитръ Ив. Паневъ изъ гр. Свищовъ като сличихъ този прѣписъ първообразното въ послѣдното подчески, прѣписи, заличени слова и никакви особености нѣмаше.

26-ий Май 1886 год.
гр. Свищовъ.

подп. Нотариусъ: *И. Гирдапски.*

Вѣрно съ оригинала,

Секретарь: *Іор. Митовъ,*

№ 282. Р. № 287.

Георги Н. Золотовичъ.

Покойниятъ Георги Н. Золотовичъ е роденъ въ градеца Калоферъ неизвѣстно прѣзъ коя година, а починалъ въ Монпелие на 31. юлий 1881. год. По негово желание тѣлото му било прѣнесено въ Калоферъ, дѣто е и погребано.

Той завѣщалъ за бѣдни ученици 16,544˙50 лева, а братъ му прибавилъ още 455˙50 л., та станали 17,000 л. Фондътъ се намира подъ управлението на М-вото на народното просвѣщение и дава годишенъ доходъ 1020 лева. Тѣзи пари се даватъ въ видъ на стипендии на ученици, родомъ отъ Калоферъ, а слѣдватъ въ Пловдивската мѫжка гимназия.

Макаръ и да се обръщахме къмъ мнозина роднини и познати на покойния, съ молба да ни дадатъ биографически свѣдѣния за Георги Н. Золотовича, обаче никой не се отзова на молбата ни, затова се принудихме да напечатимъ само писмото на Г. Золотовича до брата му, защото въ това писмо се състои и неговия завѣтъ.

Монпелие 2/21 7-врий 1879 година.

Любезний ми брате Д. Ив. Золотовичъ въ Пловдивъ.

Явя Ви, че прѣдадохъ на Любомира сина Ви сѫндѫкътъ си съдържащъ моитѣ облигации: консолиде турсо осемь хиляди и петстотинъ лири стерлини номинални; и двайсеть облигации отъ турский заемъ на 1875 година наречени мутони, и триста и двайсеть и шесть облигации отъ турский заемъ на 1869, наречени пинари; и петстотинъ и осемдесять облигации отъ турско-европейската желѣзница; и двайсеть облигации отъ Русскитѣ първи и втори заеми съ выйгрыши; и трийсеть и седемь облигации отъ заемъ градътъ Бари, градъ Италиянски, и 29 облигации отъ заемъ на градътъ Букурещъ.

Тия всичкитѣ принадлежатъ менѣ.

Оставихъ му и записи: На Янколова отъ двѣ хиляди франки и Вашътъ записъ отъ лири турски три хиляди и двѣстѣ и деветьдесеть и четири и 25/10; и записътъ на Видинский Анθима отъ лири турски 75, и записътъ на Филиппополский Панарета отъ 135 турски лири и 36/100. Оставихъ му и франки двадесеть и четири хиляди, готови, и тия всички мои. Всичко това се види въ тефтерътъ ми, който е почналъ на 1-ий Октомврий 1873 год. и други съдържа, които не помѣщавамъ тука. Всичкитѣ тия нѣща ги оцѣнявамъ спроти днешнитѣ цѣни на разнитѣ облигаций въ около франки двѣстѣ хиляди и брои 200,000 сега ако би да се случи смърть като нѣмамъ завѣщание друго, тука разпорѣждамъ що трѣбва да стане, което трѣбва да изпълнишъ като свято и ненарушимо, понеже тебе оставямъ да расчистишъ всичкийтъ ми имотъ. Първо да дадешъ въ тритѣ Калоферски общи цьркви по франка петьстотинъ; на Калоферскитѣ училища, мѫжки и женски франки десеть хиляди; на сиромаси въ Калоферъ двѣ хиляди франки, на Марйолка Бурмова племенницата ни франки четиридесеть хиляди; на сестра ѝ Лала четири хиляди; на племенницитѣ Стана хиляда франки, Мата двѣ хиляди франки; на Мария Ташикманова хиляда франки, и на Клисуровитѣ хилядо франки; на Михалакя Ташикмановъ двѣ хиляди франки; и най-послѣ двайсять хиляди франки да се вложатъ за всѣгда подъ лихва, отъ която да се помагатъ бѣдни ученици, които ся здрави, умни и прилѣжни да ся доучватъ въ народнитѣ наши училища. Това ми е, милий мой брате Димитре, послѣднето ми желание и заповѣдь, и сьмь увѣренъ, че всичко ще испълнишъ като свято и не нарушимо и ти благодарѭ. Всичкото друго остава тебѣ. Но ако би тия мои нѣща да очистятъ или повѣче или по-малко, и дѣловетѣ ще направите съразмѣрно. Предадохъ Любомиру Иванкинъ*) облигации седемдесеть отъ турско-европейската желѣзница и деветь облигации отъ пинаритѣ, заемъ 1869. Тѣ щятъ да се дадатъ ней. Други ѝ не оставямъ, понеже постѫпи злѣ. Това ѝ прощавайте всички, както и азъ прощавамъ на всички Ви. Нѣмамъ ни най-малко съмнѣние, че ще изпълните точно

*) Въ прѣписа това име не се чете добрѣ.

всичко щото завѣщавамъ съ това ми писмо, безъ ни най-малко измѣнение и безъ да дохажда работата до съдилища и да ся дава на хората причина да ни прид.'мватъ. Както живѣехме братски толкова годинъ, така любовно да стане раздѣлението ни на тоя свѣтъ. Както обичахъ всичкитѣ си роднини, така и Вий да ги обичате до гдѣ сте живи, за да можемъ да ся надѣемъ на Божията Милость на оня свѣтъ.

Прощавай, милий ми брате!

Наместяй мя при чадата си, които за послѣденъ пѫть цалувамъ. Вашъ братъ и доброжелатель: *Георги Н. Золотовичъ.*

Вѣрно съ оригиналното.

Председатель: *Х. Стояновъ.*

Секретарь: *Др. Табаковъ.**)

Гл. Дѣло № 56. отъ 1887. год. въ Архивата на Министерството на народното просвѣщение.

Стефанъ И. Хаджиеновъ.

Стефанъ И. Хаджиеновъ, родомъ отъ градъ Казанлъкъ се прѣселилъ отдавна въ Букурещъ, зималъ живо участие въ работитѣ на Българската добродѣтелна дружина. Въодушевенъ отъ благородната идея да помогне за просвѣтата на своя градъ, въ завѣта си прѣдвидѣлъ 20,000 лева, които да се дадатъ за постройка на училище въ Куленската махала на градъ Казанлъкъ. Сѫщиятъ е направилъ крупно дарение отъ 10,000 л. и за Българската черква въ Букурещъ.

Ст. И. Хаджиеновъ се поминалъ въ Букурещъ прѣзъ 1894. година. Текстътъ на завѣщанието му е слѣдния:

Завѣщание

Долуподписания Стефанъ И Хаджиеновъ живущъ въ градъ Букурещъ улица Каралашиларъ № 2 действующи въ пълно съзнание, обявявамъ чрѣзъ това мое завѣщание моето желание споредъ както ще ся следва съсъ моето имущество слѣдъ смрътьта ми.

Неимеющи долни нито горни родове, слѣдователно свободенъ да располагамъ непрепятственo съ имота-си, назначавамъ за мой наслѣдникъ моягъ внука Стоянъ Н. Хаджиеновъ, като му оставамъ всичкия-си движимъ и недвижимъ имотъ съ слѣдующите задължения.

I Да даде на моятъ внукъ Иванъ П. Хаджиеновъ една годишна рента отъ две хиледи двеста лева № 2200.

II. Да даде на моятъ внукъ Георги Н. Хаджиеновъ тоже една годишна рента отъ две хиледи двеста лева № 2200.

Частнитѣ-ми наслѣдници Иванъ П. Хаджиеновъ и Георги Н. Хаджиеновъ могатъ да вэматъ за усигуряванието на рентата която имъ оставамъ ипотѣка (залогъ) мошиата Бурлещи съ принадлежащитѣ-й части Драганулъ и Гълъшещи, отъ Аржешкия округъ (Питѣщи) която ще ся приеми наслѣдство заедно съ другото-ми движимо и недвижимо имущество отъ наслѣдникътъ-ми Стуянъ Н. Хаджиеновъ.

Вслучай че мойте внуци Иванъ П. Хаджиеновъ и Георги Н. Хаджиеновъ бися оженили, наслѣдникътъ-ми Сту-

янъ Н. Хаджиеновъ ще бъди задълженъ да имъ даде ако поискатъ на всеки единъ по 40,000 лева (четиръ-десетъ-хиледи лева) капиталътъ на рентата която имъ оставамъ. Също и вслучай на смъртъ на наслѣдницитѣ-ми Иванъ П. Хаджиеновъ и Георги Н. Хаджиеновъ безъ да бися осъществилъ капиталътъ на рентата отъ две хиледи двеста лева както по-горе казахъ, наслѣдникътъ-ми ще даде този капиталъ по четирдесетъ хиледи лева отъ делно на тѣхнитѣ имъ законни наследници.

III. Да даде на внучката ми Дафина Христова родена Хаджиенова лева 40,000 (четиръ десетъ хиледи лева) въ земледелчески бонове 5% или въ Ромунска державна рента 5%, оставамъ на внуката ми Дафина Христова и всичкитѣ-ми мобили и покъшни неща отъ дома въ които живея или въ когото щеся намера на послѣдниа-си часъ.

IV. Ще даде на моята внучка Руса Тѣеодорова родена Хаджиенова лева 40,000 (четиръ-десетъ хиледи лева) въ земледѣлчески бонове 5% или въ Ромунската державна рента 5%.

Избирането на титлитѣ за освобождението на тия два завѣта ще бъдатъ на расположението на мойтѣ наследници.

V. Ще даде на настоятелството или на управлението на Казанлъшкото училище отъ Куленската махала (България) два десетъ хиледи лева № 20000 за потъдържанието на училището.

VI. Ще даде въ ръката на черковнитѣ епитропи на Българската черкова отъ Букурещи лева десетъ хиледи № 10000 лева.

Съ погрижванието за погребението-ми и на думата-ми споредъ моята и нашата православна вяра, ще бъди върху наслѣдникътъ-ми Стуянъ Н. Хаджиеновъ за което ще има моето благословение.

(Подп.) Стефанъ И. Хаджиеновъ, живущъ въ гр. Букурещи улица Каралашиларъ № 2.

Завѣренъ отъ Букурешкия Окр. Сѫдъ нотариалното отдѣление подъ № 3889 отъ 21 юниа 1889 година.*)

---

*) Гл. Архивата на Министерството на народното просвѣщение, дѣло № 41/1899.

Д-ръ Никола Пиколо.

Изъ саморжчния приживѣ написанъ тестсментъ на г. Никола Пиколо, докторъ по медицината, живѣлъ въ Парижъ, улица Cassette № 28, гдѣто и умрѣлъ на 16. мартъ 1865. год

Зарегистриранъ въ Парижъ, първо бюро, 21. мартъ 1865. г., fol 56, 2°, 0'7, получени 7 fr. и 75 стотинки, подписанъ и поднесенъ на г. Дювалъ, нотариусъ въ Парижъ, съгласно заповѣдьта на г. прѣдседателя на Сенския окржженъ сждъ съ дата 17. мартъ 1865. год., находещъ се въ протокола, съставенъ по случай отварянето и описание на казания тестаментъ, държанъ отъ тоя сжщия день.

Буквалното извлѣчение е слѣдното:

Отреждамъ за универсаленъ наслѣдникъ моя племенникъ Димитъръ Кировичъ, докторъ по медицината, живущъ въ Петербургъ, съ изключение на долупоменатитѣ дарения и на ония, които ще направя по-късно.

1. Оставамъ на Търновското общинско училище въ България 12,000 fr.

2. На църквата „Успѣние Богородично" въ сжщия градъ 1,500 fr.

Отреждамъ за мои изпълнители на тестамента г. Октавий Дюкро, живущъ въ улица Cassette . . . и г. Евгений Прешецъ, бивши нотариусъ въ Парижъ, живущъ въ улица Monthaber № 9. —

1867. г. 10. септемврий. Настоящитѣ сж извлѣчени и свързани отъ г. Руже, нотариусъ въ Парижъ непосрѣдственъ замѣстникъ на г. Дювалъ и като така имащъ право да упражни сжщитѣ мѣрки.

(Подписъ) *Руже*

Завѣрка на подписа Руже, поставена върху настоящата бумага отъ насъ, сжщия; вмѣсто г. прѣдседателя на I. Сенски окржженъ сждъ.

Парижъ 10 септемврий 1867. г.

Подписъ *Aитu Kohen.*

Къ № 2514. Приложеніе № 2.
Миссія въ Букарестѣ.

КОПІЯ

ЖУРНАЛЪ.

30. числа Ноября 1867. года уполномоченный Болгарскою Ефоріею въ г. Тырновѣ, г-нъ Георгій Кабакчіевъ представилъ въ сіе Генеральное Консульство капиталъ въ 13,500 фр. равняющійся 1139 червонцамъ 2 піастрамъ, завѣщанный покойнымъ докторомъ Пиколо въ пользу публичной школы и Успенской Церкви въ вышеупомянутомъ городѣ (въ количествѣ 12,000 фр. для школы и 1,500 фр. для церкви) при прошеніи въ которомъ ходатайствуютъ о принятіи сего капитала въ кассу генеральнаго Консульства, для возможно выгоднаго помѣщенія онаго и съ тѣмъ, чтобы одни проценты съ него были ежегодно употрѣбляемы для поддержанія и улучшенія состоянія поименованныхъ Церкви и Школи.

Имѣя въ виду, какъ интересъ церкви и школы, которыхъ капиталъ не можетъ бытъ надлежащимъ образомъ обезпеченъ въ Болгарія, такъ и настоятельную просьбу уполномоченнаго Ефоріею, а равно желаніе главнаго наслѣдника Д-ра Пиколо Г-на Доктора Кировича въ С.-Петербургѣ.

Но имѣя съ другой стороны въ виду отвѣтственность сопряженную съ помѣщеніемъ Капитала, Генеральное Консульство постановляетъ:

1) Принятъ отъ Повѣреннаго Кабакчіева сумму 13,500 франковъ или 1139 червонцевъ 2 піастра, только съ тѣмъ условіемъ, что этотъ капиталъ будетъ помѣщенъ и управляемъ Генеральнымъ Консульствомъ, совмѣстно съ Болгарскою Попечительною Ефоріею въ Букарестѣ и при содѣйствіе и отвѣтственности оной.

2) Запросить о томъ сказанную Ефорію съ истребованіемъ письменнаго отзыва, и

3) Выдать затѣмъ повѣренному Кабакчіеву квитанцію въ принатіи представленныхъ имъ денегъ съ обозначеніемъ въ этой квитанціи вышеприсаннаго условія.

Генеральный Консулъ
Дѣйствительныи Статскій Совѣтникъ (подп.) *Б. Оффенбергъ.*

Старшій Драгоманъ
Надворный Совѣтникъ (подп.) *Неразборчива.*

Младшій Драгоманъ
Коллежскій Ассессоръ (подп.) *А. Якобсонъ.*

30. Ноября 1867 г. Букарестъ.

За вѣрностьта на прѣписа

За началникъ на отдѣлението,
Аташе: *Т. Баламезовъ.*

Ministere Imperial
des
AFFAIRES ETRANGERES
Consulat Général
DE RUSSIE
dans les principautes Unies
de Volachie et de Moldavie
№ 816.

Bucarest le 2 Decembre 1867.

До почитаемата българска ефория въ Букурещъ за благотворителни учрѣждения въ гр. Търново.

Г-нъ Г. Кабакчиевъ, пълномощникъ отъ страна на Епитропията на училищата и църквитѣ отъ градъ Търново, вложи въ това консулство генерално една сума отъ 13,500 франка, произлѣзла отъ единъ завѣтъ, който починалиятъ Докторъ Пикколо е направилъ чрѣзъ завѣщание въ полза на народното училище въ Търново 12,000 лева, и въ полза на църквата Успѣние Богородично въ сжщия градъ 1,500 лева, — като моли да се вложатъ тия пари на лихва и да имъ се изпраща само лихвата.

Като познавамъ безспирното доброжелание, що е показвала тая ефория къмъ сънотечественицитѣ си отвъдъ Дунава, смѣтамъ за потрѣбно да я присъединя къмъ грижата, що генералното консулство си е възложило да управява върху тоя капиталъ и само съ условието за общо съдѣйствие и отговорность на Ефорията въ Букурещъ генералното консулство е приело горѣказаното задължение.

Но като имамъ прѣдвидъ, че пласирането на капитала тукъ въ Букурещъ не прѣдставя гаранции за сигурность, смѣтамъ, че е за прѣдпочитане да се даде съ лихва 10% въ заема, който Европейското дунавско дружество е издало за годинитѣ 1867. и 1868.

Като се надѣвамъ прочее, че почитаемата Ефория ще ме увѣдоми, че е съгласна да дѣйствува за управлението на въпросния капиталъ и ще ми съобщи мнѣнието си за начина, по който да се пласира, моля г. г. членоветѣ да приематъ увѣрението на особното ми почитание.

Подписалъ: *Baron d'Offenberg.*

Къ № 2514.
МИССІЯ ВЪ БУКАРЕСТѢ.

Приложеніе № 4.

Копія съ письма Россійско-Императорской миссіи въ Букарестѣ въ Тырновское Городское Управленіе отъ 27 Октября 1898 г., за № 95.

Въ отвѣтъ на отношеніе отъ 23. Октября сего года, № 8277, Императорская миссія имѣетъ честь препроводить при семъ 353 фр. 75 с. съ капитала покойнаго Пиколо за время съ перваго мая по 1 Ноября 1898 года.

Вмѣстѣ съ тѣмъ миссія считаемъ долгомъ увѣдомитъ Городское Управленіе, что 20 румынскихъ облигацій de Stat 6% по 500 фр. на 10,000 фр. и 1 облигація Renta Amortibile — 5% въ 500 фр. всего на 10,500 фр. подлежали конверсии въ облигаціи 4%.

Въ виду сего миссіею взамѣнь румынскихъ облигаціи на 10,500 фр. куплены Болгарскія 6% облигаціи

	5	по	1000 —	5000
и	12	по	500 —	6000
на	. . .	. .		11000

Такимъ образомъ въ настоящее время капиталъ покойнаго Пиколо състоитъ изъ 17 болгарскихъ 6% облигаціи на 11,000 дающихъ въ годъ 660 фр., въ 1/2 года — 330 фр. изъ 3 румынскихъ облигаціи Credit Funciar Urban на 3,000 дающихъ въ годъ 150 — въ 1/2 года 75.

Всего же не 13,500, а 14,000 дающихъ 810 фр. за вичетомъ же Государственаго сбора за хранение 1/2% съ 14,000 равно—70 фр. 740 фр. купони 1-го Января и 1 Іюлия.

Вслѣдствие сего миссія проситъ Городское Управленіе (начиная съ 1 Января 1899 г.) высылаетъ расписки 1 Января и 1 Іюля каждый разъ не на 353 фр. 75 ст. какъ было раньше, а на 370 франковъ.

За вѣрностьта на прѣписа,

за Началникъ на отдѣлението

Аташе: *Т. Баламезовъ.*

Къ № 2514.

МИССІЯ ВЪ БУКАРЕСТѢ.

Копія съ письма Россійско-Императорской Миссіи въ Букарестѣ съ 1867 года хранится депозитъ въ 13,500 фр. процентными бумагами доходъ съ коего долженъ поступать въ пользу Успенской Церкви и Публичной Школы въ гр. Тырновѣ. Согласно завѣщанію покойнаго Пиколо 12,000 фр. оставлены въ пользу училища и 1,500 фр. въ пользу церкви.

До 1886 г. включительно % съ названнаго депозита были передаваемы по довѣренностямъ присылаемымъ Тырновскою Городскою Общиною.

Начиная съ 1887 года Миссія не получала такихъ довѣренностеи и уплата не производилась.

Означенный капиталъ состоитъ изъ 20 облигаціи „de Stat" 6% по 500 фр.	10,000
2 облигаціи „Creditul Funciar Urban" 5% по 1,000 франковъ.	2,000
1 облигація „Renta amortibila" 5% въ 500 фр.	500
10 облигаціи „Creditul Funciar Urban" 5% по 100 франковъ	1,000
Итого . . .	13,500

Ежегодный доходъ составляетъ 775 фр., а съ 1 Января 1887 г. по 1 Января 1898 г. за 11 лѣтъ 775 $\times$ 11 = 8525 фр.

Но при провѣркѣ капитала обнаружено, что съ 1867 г. не былъ взысканъ государственный сборъ за храненіе капитала.

Сборъ этотъ до 1894 г. установленъ въ 1% съ 1894 г. по новому утвержденному тарифу въ $^1/_2$%.

Такимъ образомъ съ капитала въ 13,500 слѣдуетъ взискатъ за годи: 1868., 1869., 1870., 1871., 1872., 1873., 1874., сборъ 1875. 19 по 135. = 2565.; 1876., 1877., 1878., 1879., 1880,. 1881., 1882., 1883., 1884., 1885., 1886., за 1887. съ капитала 14,275 — 142. 1888. съ капитала 15,050 — 150; 1889. съ капитала 15,825 — 158; 1890 съ капитала 16,600 — 166; 1891 съ капитала 17,375 — 173; 1892 съ капитала 18,150 — 181; 1893. съ капитала 18,925 — 189 = 1,159; 1894. съ капитала 19,700

— 98; 1895. съ капитала 20,475 — 102; 1896 съ капитала 21,250 — 106; 1897. съ капитала 22,025 — 110

416.

Всего же:

2565 + 1159 + 416 = 4140

Вычитая изъ прибыли въ 8525
4140
4385

По 1 Января 1897 г. накопилось 4385 фр. которые непроизводительно хранятся въ кассѣ Миссіи. Изъ нихъ согласно волѣ завѣщателя $^8/_9$ или 3897'75 идутъ на училище и $^1/_9$ или 487'25 на церковъ. Въ виду сего Императорская Миссія имѣетъ честь покорнѣйше просить Тырновское Общественное Управленіе благоволить выслать Миссіи росписку на означеніе 4385 фр. По полученіи росписки Миссія не преминетъ выслать означенную сумму.

Вмѣстѣ съ тѣмъ въ виду того, что доходъ съ названныхъ 13,500 какъ депозита положеннаго на храненіе не можетъ бытъ положенъ въ Банкъ и лежитъ въ Миссіи непроизводительно она просить Городское Управленіе высылать каждое 1. Мая и 1. Ноября росписку на полученіе процентовъ въ размѣре 353 фр. 75 с. по слѣдующему расчету:

Приходъ съ 13,500 въ годъ 775, въ $^1/_2$ года 387'50.

Государственный сборъ въ $^1/_2$% 13,500 въ годъ равенъ 67'50 и $^1/_2$ года = 33'75.

Такимъ образомъ къ выдачѣ каждое полугодіе подлежатъ 387'50 — 33'75 = 353'75.

За вѣрностьта на прѣписа
За Началникъ на Отдѣлението,
Аташе: *Т. Баламезовъ.*

№ 1.

Выписка изъ отношенія Россійско Императорской Миссіи въ Румыніи, отъ 28 Декабря 1906 года, за № 2514.

Вслѣдствіе отношенія отъ 2 сего Декабря, за № 677, касательно хранящихся въ Миссіи въ Букарестѣ капиталовъ, внесенныхъ въ свое время докторомъ Пиколо и Михаиломъ Кифаловымъ, Императорская Миссія имѣетъ честь сообщитъ нижеслѣдующее:

Какъ явствуетъ изъ прилагаемыхъ при семъ выписи изъ завѣщаній доктора Пиколо отъ 15. Мая 1865 года и копіи съ журнала подписаннаго бывшимъ Генеральнымъ Консуломъ въ Букарестѣ Дѣйствителнымъ Статскимъ Совѣтникомъ Оффенбергомъ и двумя драгоманами Императорскаго Консульство 30 Ноября 1867 года, капиталъ имени Пиколо въ размѣрѣ 13,500 франковъ былъ завѣщанъ въ пользу школы и Успѣнскои церкви въ г. Тырновѣ и переданъ Ефоріи этихъ учрежденіи, но затѣмъ по ея собственному желанію сданъ для бөльшеи сохранностн на храненіе въ Генеральное Консулство въ Букарестѣ; означенное Генеральное Консульство, а затѣмъ Миссія въ томъ же городѣ и хранили этотъ капиталъ, высылая проценты съ него ежегодно въ Тырновскую Городскую Общину, что дѣлается и до сихъ поръ, при чемъ, въ кассѣ Миссіи находятся соотвѣтственнія росписки этой общины.

Правда въ 1886 году, вслѣдствіе прекращенія нашихъ дипломатическихъ сношеніи съ Болгарскимъ Княжествомъ и произошелъ перерывъ въ высылкѣ процентовъ, но въ 1898 г., какъ видно изъ прилагаемаго въ копіи письма Императорской Миссіи отъ 18 Марта 1898 г., за № 36, проценты за весъ промеждуковъ времени съ 1886 по 1898 годъ были высланы Тырновской Общинѣ (росписка находится въ Миссіи).

Въ томъ же 1898 годи, вслѣдствіе частичнаго помѣщеніе капитала доктора Пиколо въ болгарскія бумаги болѣе выгодны, чѣмъ прежнія румынскія онъ возрость до 14,000 фр., дающіе въ годъ 370 фр. процентовъ, высылаемыхъ ежегодно до сего врѣмени въ Тырновскую Общину (письмо Императорскои Миссіи отъ 27 Октабря 1898 года, за № 951).

Такимъ образомъ капиталъ Пиколо состоитъ нынѣ изъ 12-и 6% болгарскихъ облигаціи по 500 фр., 5 по 1000 фр. и 3 облигаціи румынскаго „Crédit Foncier Urban“ по 1,000 франковъ каждая.

За вѣрностьта на прѣписа.

За началникъ на отдѣлението,

Аташе: *Т. Баламезовъ.*

Маринчо Бенли.

„Маринчо Бенли билъ роденъ въ гр. Шуменъ. Родилъ се прѣзъ м. юний 1809. Баща му билъ Танасъ Бенли, а маика му — Мита, касапъ-Иванова дъщеря. Тѣ били родени въ Шуменъ, но бащата на Танаса билъ родомъ отъ близкото село Дивдѣдово, прѣселенъ нѣкога въ Шуменъ.

„Маринчо Бенли, както разказвалъ самъ,*) около седмата си година почналъ да се учи на четмо и писмо у нѣкой си даскалъ Димо Шероолу. Този събиралъ момчета у дома и ги училъ по часослова. Слѣдъ това Маринчо постжпилъ въ общото шуменско училище, въ което учелъ нѣкой си даскалъ Кольо. Тогова наслѣдилъ даскалъ Нони, който знаелъ да пѣе въ черква, поради което шуменци го обичали много. Даскалъ Нони учителствувалъ 3—4 години, но Маринчо не достоялъ у него и го напустналъ.

„Бащата на М. Бенли търгувалъ въ гр. Мачинъ. Около 1822. год. взелъ сина си съ себе си въ Галацъ, но слѣдъ година го върналъ пакъ въ Шуменъ и го далъ да се учи. Наскоро обаче пакъ го оттеглилъ отъ „школото" и го далъ на нѣкои бегликчии да го учатъ на занаятъ. Тѣзи го завели въ Цариградъ, дѣто, като се спрѣлъ бегликчилъкътъ поради избухналата тогава руско-турска война, постжпилъ въ нѣкоя аптека. Стопанинътъ на аптеката слѣдъ една година дошълъ въ Сливенъ и се сдружилъ съ нѣкой си Мавруди Киприянуди (Кутевъ) и отворили нова аптека. И тукъ се побавилъ Маринчо нѣколко врѣме и около 1830. год. се прѣселилъ въ Влашко, сигурно дѣто търгувалъ баща му.

„Първоначално Маринчо се занимавалъ въ Влашко съ всѣкакви работи; но около 1854—55. год. закупилъ влашката поща, а по-сетнѣ започналъ да наема мушии съ аренда. Всичко това му е помогнало да спечели много пари, съ

*) Гл *Училище*. Год. V. бр. 3. отъ 1875. год

които купилъ собствена мушия около Бузоу, кѫща въ Букурещъ и др.

„Маринчо Бенли не билъ чуждъ на движението, що ставало отсамъ Дунава за народно свѣстяване и просвѣта. Макаръ неученъ, той билъ уменъ и съ здравъ разсѫдъкъ българинъ. Спестявалъ разумно и всичко скѫтвалъ не за себе си или за нѣкои си готовановци, както що правятъ по-многото богати хора, но само и само да помогне съ своя си имотъ за просвѣщението на милото си отечество.*)

„Пръвъ натъкналъ на тая мисъль дѣда Маринча Райчо Блъсковъ. Този разказва въ своята автобиография, какъ станало това.**) Прѣзъ 1860—63. год. учителствувалъ въ с. Дивдѣдово. Отъ разговора съ нѣкои стари дивдѣдовчани узналъ, че тѣ имали нѣкой си изгубенъ съселянинъ на име Маринчо Бенли, който, както чували билъ пръвъ богаташъ въ Букурещъ. Съ тѣхна помощь и позволение Р. Блъсковъ отишълъ прѣзъ 1863. год. въ Букурещъ. Издирилъ Маринча, запозналъ се съ него и, слѣдъ дълги и чести разговори, успѣлъ да събуди въ него любовь къмъ народа и отечеството. И наистина отъ 1865. година той почналъ да праща по 10 австр. жълтици на 10 села за поддържка на училищата. Отредилъ 100 рубли ежегодно за учителя въ с. Дивдѣдово. Слѣдъ петь години той прѣкратилъ помощьта по неизвѣстни причини, но послѣ прѣзъ 1873. год. пакъ я подновилъ и наведнажъ изпратилъ паритѣ за миналитѣ 2—3 години. Той се обѣщалъ да поддържа вѣчно петь момчета въ странство. И дѣйствително около сѫщото врѣме били приети вече три, а прѣзъ 1873. год. се тъкмѣло да се изпрати и червърто. Кои сѫ били тия момчета, не знаемъ. Не е злѣ, ако самите тѣ се обадятъ и съобщатъ нѣщо за своя благодѣтель.***)

„Маринчо Бенли написалъ завѣщание още прѣзъ живота си. Той завѣщалъ да се направи въ Шуменъ едно училише съ негови разноски и отредилъ 500 австрийски жълтици годишно за учители и др. „А всичко, както е казалъ самъ, щѣло да се уреди прѣзъ живота му".****) За жаль той не уредилъ нищо прѣзъ живота си, а хора чернодушни ус-

*) Пакъ тамъ.
**) Гл. Автобиографията на Райчо Ил. Блъсковъ въ Сбм. XVIII., 593.
***) Гл. Притурка 5. на *Училище* за 1873. отъ 11. августъ.
****) Пакъ тамъ.

пѣли да развалятъ завѣщанието му, тъй че благодѣянията на тоя благодѣтель се ограничили само съ това, що направилъ прѣзъ живота си.*)

„Дѣдо Маринчо Бенли се поминалъ въ Букурещъ на 1. октомврий 1875. год. Той не успѣлъ да изпълни обѣщанието си — да дойде въ Шуменъ и самъ да тури основния камень на проектираното отъ него училище. За тая цѣль той прикупилъ мѣсто до бащината си кѫща. Какви обстоятелства му попрѣчили да стори това, не се знае.

„Маринчо Бенли, покрай материялнитѣ си помощи, подарявалъ на Шуменско всѣкакви български книжки и пращалъ около десетина листа разни вѣстници.

„Отъ всичко горѣизложено се вижда, че дѣдо Маринчо, макаръ и да не билъ много ученъ, но обичалъ твърдѣ много учението. Той е билъ развитъ човѣкъ. Живѣлъ около 50 години въ Влашко, обиколилъ почти цѣла Европа, а въ Нѣмско отавалъ почти всѣка година. Билъ и въ Иерусалимъ. Като си припомнилъ отъ псалтира за Ливанскитѣ кедри, възкачилъ се на гората Ливанъ, за да види кедровитѣ дървета. При все това той не се е измѣнилъ въ нищо; приказвалъ чисто и простичко български; дочаквалъ всѣкого учтиво; обичалъ да приказва за нашенскитѣ работи и билъ сладкодуменъ. Въ характера му не се забѣлѣзвала никаква гордость и прѣструвка. Билъ веселъ, здравъ и пъргавъ старецъ.“ **)

---

*) Р Блъсковъ казва, че М. Бенли завѣщалъ „всичкия си движимъ и недвижимъ имотъ отъ стотина хиляди жълтици за гр. Шуменъ и за околнитѣ села“. А въ *Училище* год. V. бр. 3. 1875. г. 15. юний сѫщиятъ пише: „Дѣдо Маринчо е приготвилъ вече своето завѣщание, което между друго отрядява да се направи въ Шуменъ едно добро училище съ негови разноски; освѣнъ това той назначава сѣки годишенъ приходъ отъ 500 австрийски жълтици, които ще се даватъ за винаги да се поддържава училището. Други 1000 рубли е отредилъ на нѣколко селски училища, дѣто ще имъ се раздаватъ сѣка година (вѣчно). Още е наредилъ да се учатъ петь момчета съ негови разноски Тия момчета, избрани отъ шуменскитѣ ученици, щатъ се изпращатъ у нѣкое европейско училище — четире вече сѫ настанени у Кенигсгрецъ, въ Нѣмско, а тая година може да се натъкми и другото. Който отъ петимата ученици свърши учението си, обзаложенъ е да се върне въ отечеството си, гдѣто ще учителствува, а други ще да отива на мѣстото му“ Ето какво е било духовното завѣщание на тоя родолюбивъ българинъ

**) Гл. *Забравени родолюбци,* отъ Е. Спространовъ. *Училищенъ прѣгледъ,* Год. VIII. Стр. 259.

АТАНАСЪ Г. АВРАМОВЪ, родомъ отъ Свищовъ, прѣзъ 1869. 10/VII. въ Букурещъ завѣщалъ **150** австр. жълтици на Свищовското училище въ махалата „Св. Прѣ-

Ат. Г. Аврамовъ.

ображение". (§ 10. отъ завѣщанието); **350** австр. жълтици, отъ лихвитѣ на които да се подържа едно момче българче въ Николаевското училище у Русия. (§ 16. отъ завѣща-

нието). (Дѣло № 41/1900. въ арх. на М-вото на просвѣщението). Тѣзи пари били оставени на Христо Георгиевъ като изпълнитель на завѣщанието, обаче веднага не се е отпущала никаква стипендия. Съ писмо отъ 20/XII. 1897. год. фирмата на Евл. Георгиевъ е вложила завѣщаната сума заедно съ припадащата се лихва въ Българската народна банка. До 9/VIII. 1900. фондътъ „А. Г. Аврамовъ" нарастналъ на **22,415** лева. Българската народна банка съ писмо подъ № 33,058 отъ 9/VIII. 1900. г. съобщава на М-вото на народното просвѣщение, че капиталътъ, завѣщанъ отъ Аврамова, е правилно и добросъвѣстно оползотворяванъ *). Засега този фондъ възлиза на 26000 лева.

АНТОНЪ АЛЕКСАНДРОВЪ (АЛЕКСАНДРЕСКО) родомъ отъ гр. Сливенъ, прѣселилъ се отдавна въ Ромѫния, дѣто щастието му помогнало да стане богатъ човѣкъ. Макаръ и да живѣлъ дълго врѣме въ Ромъния, макаръ щастието и да го облагодѣтелствувало въ тая страна, Антонъ Александреско никога не прѣставалъ да микѣе за родния си край. Реаленъ изразъ на тая обичь е прѣдсмъртниятъ му завѣтъ отъ 10,000 лева за Сливенскитѣ училища.

АРХИМАНДРИТЪ ИОАНИКИЙ РИЛСКИ, дългогодишенъ игуменъ на св. Рилска обитель, оставилъ на разположение на Св. Синодъ 10,000 лева златни, отъ които да се образува единъ фондъ подъ наименование „Фондъ Архимандритъ Иоаникий Рилски"; отъ лихвитѣ на този фондъ да се издържа на първо врѣме единъ ученикъ у Софийската духовна семинария. Ученикътъ да се избира отъ Самоковската околия. Когато фондътъ нарастне и броятъ на стипендиянтитѣ ще се увеличи.

АРХИМАНДРИТЪ ЗИНОВИЙ п. ПЕТРОВЪ родомъ отъ с. Враняstѣна, Радомирска околия, дългогодишенъ учитель, училищенъ инспекторъ и протосингелъ на Софийската митрополия, сега пенсионеръ въ Кюстендилъ, прѣзъ миналата година подари библиотеката си на Кюстендилското читалище. Подаръкътъ се оцѣнява на 4000 лева.

---

*) Гл. Дѣло № 41/1900, въ архивата на Министерството на народното просвѣщение.

АВКСЕНТИЙ, митрополитъ велески, е родомъ въ Самоковъ прѣзъ послѣдната четвъртъ на XVIII. вѣкъ. Баща му по фамилия се казвалъ Чешмеджийски. На млади години Авксентий постжпилъ въ училището въ рилския монастиръ, като сжщеврѣмено се и покалугерилъ. Прѣзъ 1835. година Кюстендилскиятъ владика Артемий взелъ Авксентия при себе си и го ржкоположилъ за дяконъ. Като се убѣдилъ, че Авксентий е човѣкъ способенъ и вѣренъ, митрополитъ Артемий го ржкоположилъ за епископъ и му повѣрилъ да управява епархията, а самъ отишълъ да живѣе въ Цариградъ. Около 10 години Авксентий управявалъ Кюстендилската епархия, а послѣ това прѣзъ други 10 години билъ митрополитъ въ Мостаръ (Херцеговна). Отъ Мостаръ Авксентий билъ прѣмѣстенъ въ Велесъ, като сжщеврѣменно му било възложено да управява и Кюстендилската епархия съ обѣщание, че слѣдъ смъртьта ни Артемия ще бжде прѣмѣстенъ въ Кюстендилъ. По неизвѣстни причини патриаршията не сдържала обѣщанието си, та вмѣсто въ Кюстендилъ прѣмѣстила Авксентия въ Дурицо. Авксентий не отишълъ въ Дурицо, а се оттеглилъ въ рилския монастиръ (прѣзъ 1859. година). Слѣдъ нѣколко мѣсеца той билъ повиканъ отъ борещитѣ се тогава въ Цариградъ народни дѣйци за черковни права, та напустналъ монастира и отишълъ въ Цариградъ, дѣто до смъртьта си (2. февр. 1865. г. билъ най-ревностенъ сътрудникъ на Илариона Макаринополски. — Въ завѣщанието си митрополитъ Авксентий отбѣлѣжилъ, че остава 100 хиляди гроша (20000 лева) за богословско училище въ Самоковъ. Той пише: „Останалитѣ сто хиляди гроша завѣщавамъ да се положатъ въ Банката на Високославното наше правителство или въ коя друга би размислили за добро назначенитѣ изпълнители на завѣщанието ми; отъ лихвата на които да се поддържа въ Самоковското централно училище единъ учитель, изключително за богословски науки, за образувание на българското духовенство и пр.“

АХИЛЕЙ ТЕОДОРИДИ, баща му родомъ отъ Търново, а той отъ Букурещъ, поминалъ се на 8/VII. 1904. г., завѣщалъ библиотеката си на Търновската мжжка гимназия. Библиотеката му съдържала 174 нумера.

ВАСЕ ВЕЛИНОВЪ отъ гр. Радомиръ прѣзъ 1902. год. подари на Радомирското класно училище 2000 лева въ акции отъ Радомирското акционерно дружество „Струма". Учителскиятъ съвѣтъ при тамошното класно училище рѣшилъ отъ тѣзи пари да се основе единъ фондъ подъ името „Васе Велиновъ"; отъ лихвитѣ на този фондъ да се даватъ награди на отличили се ученици отъ Радомирското класно училище, безъ да се гледа отъ кой класъ е ученикътъ и какво е материялното му положение. (Гл. Дѣло № 41/1903. год. въ архивата на М-вото на просвѣщението).

ГЕОРГИ АТАНАСОВЪ, родомъ отъ с. Гопишъ, Охридско, прѣселенъ въ Свищовъ още прѣди освобождението, занимавалъ се съ търговия, починалъ на 28. априлъ 1897. год. въ Свищовъ, подарилъ 3000 л., носещи годишенъ доходъ 180 лева, за Свищовскитѣ народни училища.

ГАТЮ М. АНКОВЪ, родомъ отъ с. Боженци, Габровска околия, напослѣдъкъ Варненски житель, прѣзъ 1883. год. завѣщалъ на родното си село 50 лири турски, съ условие да се вложатъ въ Българската народна банка за петдесеть години, а слѣдъ това отъ лихвитѣ на този фондъ да се поддържа единъ ученикъ отъ родното му село въ нѣкое индустриялно училище въ странство.

ГЕОРГИ ЙОШЕВЪ, родомъ отъ с. Сеславци, Софийско, напослѣдъкъ живѣщъ въ гр. Варна, завѣщалъ за училището въ родното си село 636 лева.

ДЕЧКО ЙОНКОВЪ габровецъ, букурешки житель, завѣщалъ на Габровското училище единъ дюкянъ (въ Букурещъ), който давалъ годишенъ доходъ 225 до 257 гроша.

ДИМИТЪРЪ СТЕФАНОВЪ отъ Т.-Пазарджикъ умрѣлъ прѣзъ 1877. год. въ Букурещъ, завѣщалъ за Пазарджишкитѣ училища 400 наполеона. (Гл. Рапорта на Пазарджишкия окр. инспекторъ подъ № 500 отъ 12/VI. 1891. год. въ архивата на М-вото на народното просвѣщѣние, дѣло № 41/1891. год. листъ 81.).

ДЯКОНЪ ТОДОРЪ ДИМИТРИЕВИЧЪ ГОЛУБИНСКИ. — Прѣзъ 1881. година дяконътъ на Димитровската църква въ сибирския градъ Барнаулъ, Тодоръ Димитриевичъ Голубински, подарилъ на първата Софийска държавна мѫжска гимназия 1000 рубли, съ цѣль да се образува единъ фондъ подъ името на дарителя. Когато фондътъ нарастне дотолкова, щото да дава годишна лихва 480 лева, съ лихвата да се поддържа при I. Софийска мѫжка гимназия единъ стипендиянтъ — ученикъ отъ Македония прѣзъ цѣлия курсъ на гимназията. Отъ началото на второто полугодие прѣзъ учебната 1901/902. година стипендията започна вече да се дава. Засега фондътъ е достигналъ сумата 8000 лева.

ЕКАТЕРИНА ПАСАРЕВА и синоветѣ й прѣзъ 1904. год. съградиха едно училище въ гр. Пещера.

ЗАХАРИЯ МИХАИЛОВИЧЪ КАРАСПАСОВЪ, роденъ въ Самоковъ, Таганрогски житель, завѣщалъ да се дава на Габровското училище отъ имота му ежегодно по 100 рубли, докато общата имъ сума достигне до 1000 рубли.

ИЛАРИОНЪ МАКАРИОПОЛСКИ, митрополитъ Търновски. Самъ високопрѣосвящения Иларионъ дава за себе слѣднитѣ свѣдѣния: „роденъ-възпитанъ въ православната вѣра, младъ още прѣгърнахъ монашеския животъ въ светата Атонска гора и впослѣдствие рѫкоположенъ свещеникъ, азъ бѣхъ изранъ по едногласно одобрение на священото атонско събрание и опрѣдѣленъ за главенъ прѣдставитель на всичкитѣ Атонски монастири въ Константинополъ на 1. май 1852. г. Като изпълняхъ много години като *вѣренъ рабъ* туй послушание бѣхъ и произведенъ въ чинъ на великий архимандритъ на вселенския патриаршески прѣстолъ отъ светѣйшия вселенски патриархъ господина Антима отъ Ефесъ, който ми даде патриаршеско свидѣтелство за моето *благочестие и за ревностьта ми към православната вѣра.* Призованъ да се върна въ Атонската гора, бѣхъ тамъ опрѣделенъ като прѣдставитель отъ свещената обитель Хилендарска въ Атинското събрание въ Карея до 1857. година,

когато втори пжть пакъ бѣхъ избранъ за прѣдставитель въ Цариградъ отъ страната на всички Атонски мънастири. Туй мое прѣдставителство се продължи до 1858. год., когато Великата Христова черква благоволи да ме ржкоположи епископъ за българския храмъ св. Първомжченика въ Балатехотската махала въ Цариградъ."

Слѣдъ като билъ ржкоположенъ за епископъ, високопрѣосв. Иларионъ още по-усърдно се залавя за работа въ полза на българския народъ — за добиване независима отъ вселенския патриархъ йерархия. Той биде честитъ да види трудоветѣ си увѣнчани съ най-пъленъ успѣхъ. — Слѣдъ основаването на Българската Екзархия, високопр. Иларионъ бѣ избранъ за митрополитъ на търновската епархия и членъ на светия български Синодъ. — Една отъ първитѣ му работи за прѣуспѣването на епархията му бѣ основаването на богословско училище въ Лѣсковецъ въ монастира на свѣтитѣ апостоли Петъръ и Павелъ. — Като видѣлъ, че епархията разполагала съ твърдѣ осждни срѣдства за откриването и издържането на любимото негово училище, високопр. Иларионъ пожъртвувалъ първомъ 10'000 гроша за ремонтиране и приспособяване за класове здание въ монастиря, а послѣ това, когато отишълъ въ Цариградъ да заседава въ св. Синодъ, купилъ за 36'560 гроша 730 консолидети, които заедно съ процентитѣ до 1. VII. 1875. година нарастнали на сума 775 консолидета, т. е. на сума 7750 лева, и ги подарилъ на семинарията. Слѣдъ смъртьта на високопрѣосвящения Илариона завѣщаниятъ отъ него на семинарията капиталъ останалъ подъ грижата на свѣтата българска Екзархия въ Цариградъ.

ИВАНКА С. ХРИСТОВА, родена ХР. БОТЕВА.

Извѣстно е на нашата публика, че неотдавна дъщерята на революционера-поетъ, Хр. Ботевъ, Иванка неочаквано се помина. Натжженато майка Венета, племенницата на митрополита Панаретъ Рашевъ, се натъкнала на благородната идея, отъ една страна, да подпомогне на бѣдни ученици, отъ друга—, да овѣковѣчи името на многообичната си дъщеря: хрумнало на нещастната маика да основе единъ фондъ на името на дъщеря си съ благотворителна цѣль, затова на 17. априлъ т. г. тя внела въ Търновския клонъ отъ Бъл-

гарската народна банка 6000 лева златни на името на Министерството на народното просвѣщение, а съ писмото си отъ с. дата до Министерството на просвѣщението, като съобщава за изпратеното банково свидѣтелство и че тая сума е прѣдназначена за фондъ подъ името Иванка С. Христова, родена Хр. Ботева, моли Министерството, да се грижи за надзираването на фонда. Сумата 6000 лева се оставя въ банката непокжтната на вѣчни врѣмена, а ежегодната лихва на капитала да се употрѣбява за помагане на най-бѣднитѣ, но въ сжщото врѣме най-силни ученици отъ основното училище въ махалата „Св. Константинъ" въ гр. В.-Търново, като имъ се купуватъ дрехи, обуща и учебници.

Желанието на дарителката е, щото на Ивановъ день, 7. януарий, всѣка година, именниятъ день на покойната Иванка, да се чествува паметьта й отъ ученицитѣ на сжщото училище начело съ учителитѣ по начинъ, какъвто намѣрятъ за добрѣ.

ИЛИЯ ДРАГНЕВЪ отъ с. Бакойци, Габровско, подарилъ за Габровското училище 1000 гроша.

ИЕРОТЕЯ, ИЕРОМОНАХЪ въ Габровския Соколски монастиръ, завѣщалъ на Габровското училище 9340 гроша въ записи.

ИВАНЧО МАЦИНЪ, роденъ въ Габрово, починалъ въ Браила къмъ 1849. год., подарилъ за Габровското училище 1000 двайсетаци.

ЙОНКО КИЛИФАРОВЪ, роденъ въ Габрово, букурешки житель, починалъ въ Букурещъ прѣзъ 1838. година, завѣщалъ на Габровското училище недвижимия си имотъ въ Габрово — една кжща, плѣвня, ограда и бостанъ. Освѣнъ това оставилъ на сжщото училище и 1500 минца (австрийски жълтици), които до 1881. год. сж дали 9918 гроша лихва.

ИВАНЪ С. ЧАПРАШЪКОВЪ, родомъ отъ гр. Дупница, прѣзъ 1906. год. обѣща 10,000 лева за направа

на театрално здание въ родния му градъ. Тая сума обаче досега не е внесена напълно.

ИВАНЪ ЛИЧЕВЪ, родомъ отъ Копривщица, прѣселенъ отдавна въ Пловдивъ, почина на 17. януарий т. г., въ прѣдсмъртния си часъ подари за учителския санаториумъ 500 лева, основа два фонда отъ по 2000 лева за подпомагане на бѣдни ученици въ Копривщица и Пловдивъ и подари по 1000 лева за безплатнитѣ ученически трапезарии въ тѣзи два града.

ИВАНЪ МИХАИЛОВЪ, учитель въ Хасковското V кл. дѣвическо училище, прѣзъ 1905. година подари на училището въ с. Акж-Бунаръ, Новозагорска околия, 192 декара ливада.

ИВАНЪ НЕДѢЛКОВИЧЪ, завѣщалъ мѣсто съ двѣ здания въ Букурещъ на Казанлъшкитѣ училища. Зданията се срутили, та останало само праздно мѣсто. Миналата година това мѣсто се продаде за 23,000 лева.

ИВАНЪ АТАНАСОВЪ, завѣщалъ за Свищовскитѣ училища 4000 влашки лей.

ИВ. Х. АНГЕЛОВЪ, починалъ на 5/X. 1836. год., прѣди смъртьта си завѣщалъ на Свищовскитѣ училища 20000 влашки лей.

ИКОНОМЪ СТЕФАНЪ СТАНИМИРОВЪ се родилъ въ Габрово на 1. септември 1823. година и се училъ да чете въ килията въ Габрово На млади години той се занимавалъ съ търговия, а слѣдъ оженването си се ржкоположилъ за свещеникъ въ черковата Успение на Прѣсвета Богородица въ Габрово (на 14. ноември 1859. година) Въ самия разгаръ на българо-гръцката черковна разпра (прѣзъ 1867. година) свещеникъ Ст. Станимировъ билъ избранъ за архиерейски намѣстникъ, която длъжность той изпълнявалъ въ течението на 6 години. Прѣзъ това врѣме най дѣятелно работилъ за доизкарването на зданието на Габровското училище, като билъ избранъ за прѣдседатель на

комисията, която ржководила доизкарването, и билъ пращанъ въ Ромъния да събира измежду богаташитѣ българи помощи за доизкарването. — За награда за дѣятелното му участие въ черковно-училищнитѣ работи въ Габрово, първиятъ български търновски митрополитъ Иларионъ Макариополски му далъ титлата *икономъ.* — Прѣзъ 1888. година Икономъ Ст. Станимировъ билъ втори пжть повиканъ да изпълнява длъжностьта архиерейски намѣстникъ въ Габрово, която длъжность той сега изпълнявалъ въ течението на 8 години. Старъ и слабъ физически отецъ Стефанъ пожелалъ да се оттегли на покой и отъ 1896. година, слѣдъ като свещенодѣйствувалъ 37 години, се отказалъ, както отъ длъжностьта архиерейски намѣстникъ, тъй и отъ длъжностьта енорийски свещеникъ. Пенсиониранъ, отецъ Стефанъ прѣкаралъ послѣднитѣ мѣсеци отъ живота си дома си, въ Габрово, боленъ отъ астма. Той се поминалъ на 11. октомри 1897. година. На погребението му присжтствували всички свещеници отъ Габровската околия и цѣлиятъ градъ Габрово. По рѣшението на Габровския градски съвѣтъ смъртнитѣ останки на отца Стефана били погребени въ двора на черквата Успение на Прѣсв. Богородица. — Подиръ смъртьта си покойниятъ оставилъ хиляда (1000) златни лева за народнитѣ училища въ Габрово, съ условие че училищното настоятелство ежегодно ще получава лихвитѣ, съ които ще купува книги за бѣднитѣ ученици, а пъкъ капиталътъ ще си остане неприкосновенъ за вѣчни врѣмена.

КАПИТАНЪ П. КАРАМИНЕВЪ. — Той се е родилъ въ с. Сакаралий (сега Марково), Чирпанска околия; занятието му било офицерство; напослѣдъкъ билъ въ Сливенския полкъ; тамъ го заварила смрътьта; още приживѣ Капитанъ П Караминевъ се грижилъ да спести нѣкоя пара, та да направи нѣкое благодѣяние. Като видѣлъ той, че здравето му е разклатено и че смрътьта скоро ще похлопа на вратата му, направилъ си завѣщание, споредъ което оставя за родното си село около 10,000 лева, отъ които да се поддържатъ бѣдни ученици отъ родното му село въ професионални училища.

Жалчо е, че този родолюбецъ се помина рано, иначе щѣше да спести по-голѣма сума за благотворителни цѣли.

К. ДАНОВЪ, почетенъ членъ на Троянското читалище, прѣзъ учеб. 1898/99. год. подарилъ на това читалище 1,000 лева.

КАРЛЪ ФОНЪ ЦЕСКА отъ Виена прѣзъ 1902. година подари на нашето Министерство на народното просвѣщение 420 лева; послѣдното внесе паритѣ въ Българската народна банка и образува единъ фондъ на името на дарителя. Слѣдъ врѣме лихвитѣ на тоя фондъ ще се употрѣбяватъ за народно-просвѣтителни цѣли. До 30/V. т. г. фондътъ порастна на 566·50 лева.

МАРИЯ ГАВРАИЛОВА отъ гр. Казанлъкъ подари 30,000 лева за направа на дѣвическо училище въ този градъ съ условие, да й се плаща до животъ една годишна рента отъ 1,500 лева.

МИТРОПОЛИТЪ НЕОФИТЪ ТЪРНОВСКИ прѣзъ 1842. год. подарилъ на Габровското училище 1,000 гроша.

МИТРОПОЛИТЪ ИЛАРИОНЪ ТЪРНОВСКИ подарилъ прѣзъ 1834. година 1,500 гроша на Габровското училище.

НАЙДЕНЪ ЧОРБАДЖИ отъ Елена подарилъ за Габровското училище 1,000 гроша.

НИКОЛА РАЙКОВЪ отъ гр. Трѣвна прѣзъ 1903. год. докаралъ чешма въ двора на трѣвненското III-класно смѣсено училище „П. Р. Славейковъ"; за тая чешма похарчилъ около 3,500 лева.

Учителскиятъ съвѣтъ при това III-кл. училище рѣшилъ:

1. Да се запише името на дѣдо Никола въ списъка на трѣвненскитѣ благодѣтели,

2. Да се постави портретътъ му въ училището,

3. Да се запише това му благодѣяние въ „Лѣтописната книга" на училището и

4. М-вото да му изкаже своята благодарность по начинъ, какъвто намѣри за добрѣ.

НИКОЛАЙ С. ПАЛАУЗОВЪ давалъ за Габровското училище отъ 1832. год до 1852. по 2,000 гроша годишно.

ПЕНЧО РАЛЧЕВЪ, роденъ въ Габрово, Букурешки търговецъ, прѣзъ 1874. год. завѣщалъ на Габровското училище на вѣчни врѣмена годишна рента по 100 дуката (австрийски жълтици) Доходътъ е билъ гарантиранъ отъ ипотека върху една негова мушия, находеща се въ окржга Яломица. По-послѣ мушията била продадена и съ 1,000 дуката, които давали годишната училищна рента, били купени цѣнни книжа. Прѣзъ 1883. год. Габровското училище е получило 11,305 гроша лихва. Прѣзъ февруарий 1907. год. купонитѣ на цѣннитѣ книжа дали училищенъ доходъ 5,050 лева отъ неприкосновения капиталъ 10,100 лева.

П. РАЛЧЕВА, живѣща въ Букурещъ, дъщеря на Петра Родито отъ Габрово, прѣзъ 1871. година подарила на габровскитѣ училища своя дѣлъ отъ бащиното си наслѣдство на стойность 100 лири турски.

ПЕТЪРЪ ИВ. ВРАЖИЛОВЪ, габровецъ, букурещки житель, прѣзъ 1852. г. завѣщалъ на Габровското училище цѣлата си кжща въ Букурещъ, която давала годишенъ доходъ отъ 4120 до 5406 гроша.

ПЕТЪРЪ ИВАНОВЪ, габровецъ, живѣщъ въ Букурещъ, прѣзъ 1854. г. завѣщалъ на Габровското дѣвическо училище 3,500 гроша и едно незастроено мѣсто въ Габрово за училищно здание.

ПАРАСКЕВЪ ДИМИТРОВЪ, починалъ на 6/XII. 1840. год., завѣщалъ за Свищовскитѣ училища 50,000 влашки лей.

ТЕОФИЛЪ ХАДЖИ ГЕРГЕВЪ ПАШОВЪ, габровецъ, прѣзъ 1871. год. завѣщалъ на Габровското училище 200 лири турски и недвижимия си имотъ, състоещъ отъ двѣ кжщи, два дюкяна и двѣ градини.

ТЕОДОСИ ПЕТРОВЪ ЙОВЧЕВЪ, роденъ въ Габрово, житель Букурешки, починалъ прѣзъ 1831. год., завѣщалъ на Габровското училище два камъка отъ „Каменската воденица“ въ Габрово и три дюкяна въ Букурещъ.

ФИЦА КОСТОВА, родомъ отъ Свищовъ, подарила 12,000 лева въ бонове „Credit Foncier Romaine“, носещи 600 лева годишенъ доходъ, за свищовскитѣ народни училища. Този капиталъ прѣзъ 1897. год. билъ внесенъ отъ Букурещката кѫща на Евлогий Георгиевъ въ Русенския клонъ отъ Българската народна банка.

ФИЛИПЪ СЕКЕЛАРИЕВИЧЪ, свищовецъ, още прѣзъ

ФИЛИПЪ САКЕЛАРИЕВИЧЪ

1824. год. подарилъ за едно Свищовско училище 8,000 фиоринта, които даватъ 1,200 лева годишенъ доходъ. Доходътъ се събира всѣка година чрѣзъ братия Паница въ Виена отъ тамошната гръцка църква, дѣто е оставенъ капиталътъ и завѣщанието.

ХАДЖИ КАЛЧО ДРѢНСКИ отъ Троянъ подарилъ 2,270 лева златни на Орѣшашката община, Троянска околия, за да се направи училище въ махалата „Баба Стана". Сѫщиятъ подарилъ 10,000 л. златни за новото училище въ Троянъ.

ХРИСТО КОЕВЪ КУЮМДЖИ отъ гр. Габрово прѣзъ 1871. год. завѣщалъ на Габровското училище кѫщата си въ този градъ, оцѣнена за 20,000 гроша.

ХАДЖИ ПЕТЪРЪ х. ДЕЧЕВЪ, габровецъ, живѣщъ въ Букурещъ, подарилъ на Габровското училище 2,000 гроша.

ХИНО ЛАЗАРОВЪ отъ Етрополе завѣщалъ за нуждитѣ на Етрополскитѣ училища 2,000 лева.

ХРИСТО Д. ГЛАДИЧЕВЪ отъ с. Аджаръ, Карловска околия, въ прѣдсмъртния си часъ завѣщалъ 3,000 лева зл. за благотворителна цѣль. Изпълнителитѣ на завѣщанието рѣшили съ тѣзи пари да основатъ единъ фондъ на името на дарителя; отъ лихвитѣ на тоя фондъ да се помага на бѣдни ученици.

ХРИСТО ПЕТКОВЪ отъ Етрополе, прѣзъ 1878. г. завѣщалъ на Етрополскитѣ училища 2,000 лева, отъ лихвитѣ на които да се разходва за просвѣщението на етрополската младежь.

ХРИСТО ПЕТРУ завѣщалъ на Българската добродѣтелна дружина 2,000 австрийски жълтици.

ХАДЖИ ЕКАТЕРИНА, съпруга на отца иконома Стефана Станимировъ и дъщеря на архимандрита Силвестрия

(попъ Станчо Йовчевъ), който повече отъ 30 години билъ архиерейски намѣстникъ въ Габрово, се родила въ Габрово прѣзъ 1833. година, а се поминала на 5. януарий 1899. година. — Подиръ смъртьта си покойната оставила петстотинъ (500) лева златни за народнитѣ училища въ Габрово, съ условие че училищното настоятелство ежегодно ще получава лихвитѣ, съ които ще купува книги за бѣднитѣ ученици, а пъкъ капиталътъ ще си остане неприкосновенъ за вѣчни врѣмена.

Х. МАРИЯ Х. МАНЙОВА, родена въ Габрово, Трѣвненска жителка, е подарила на Габровското училище 1500 гроша.

ХРИСТО НИКОЛИЕВЪ, родомъ отъ Самоковъ, завѣщалъ 50000 гроша за доизкарване зданието на богословското училище въ Самоковъ. Въ завѣщанието си той пише: „Завѣщавамъ за направата на другата половина отъ Богословското училище 50000 гроша, която ще се прави споредъ плана на направената половина отъ зданието и у разноскитѣ за направянието нѣма да се намѣса нѣкой да похарчи нито една пара освѣнъ приготвеното до днесъ кересте и отъ старото училище керестето, поставлявамъ зеть ми Петрохия М. Кокошивъ и сина ми Костолия Христовъ съ паритѣ заедно за да извършатъ това дѣло отъ днесь до една и полъ година, ако би имъ не стигнатъ горѣказанитѣ пари длъжни сж двамата да посрѣщнатъ разноскитѣ, така сжщо и ако би имъ артисали никой нѣма право да имъ дири смѣтката".

ЮРДАКИ ТОНКОВИЧЪ, родомъ отъ Свищовъ, занимивалъ се съ търговия въ Букурещъ, починалъ неизвѣстно кога, подарилъ за свищовскитѣ училища 6,000 лева, които даватъ годишенъ дань 360 лева.

ЮРДАНЪ БОЙЧЕВЪ отъ с. Балъджа, Добричска околия, прѣзъ 1905. год. съгради едно училище съ двѣ класни стаи, коридоръ и учителска стая въ с. Балъджа. Това училище е наречено „Основно училище Юрданъ Бойчевъ".

Ив. Хр. Манафовъ.